2068

ఆంధ్రపత్రిక సంవత్సరాదిసంచిక.

1911 వ స [illegible] లు 12 వ తేది.

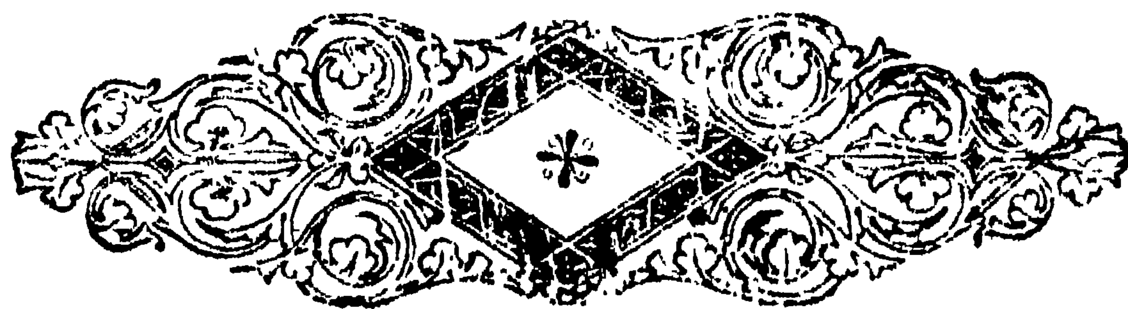
విరోధికృన్నామసంవత్సర చైత్రశుద్ధపాడ్యమి శుక్రవారము.

వివిధవ్యాసములతోను, చిత్రపటములతోను, నాంధ్రపత్రికాధిపతిచే బ్రకటింపబడి

తత్వవివేచక ముద్రాక్షరశాలలో ముద్రింపబడినది.

బొంబాయి.

1911.

ANDHRAPATRIKA

THE ANNUAL NUMBER.

CONTAINING

Pictures of Eminent Persons

And Contributions from Telugu Scholars etc.

Printed at the Tatva-Vivechaka Press.

April 12 1911.

BOMBAY.

పీఠిక.

శ్లో. ఓంనమః ప్రణవార్థాయ శుద్ధజ్ఞానైకమూర్తయే । నిర్మలాయ ప్రసన్నాయ దక్షిణామూర్తయేనమః ॥

అనంతకాల చక్రములో నొక యేడుముగిసినది. సాధారణనామ సంవత్సరము పరిసమాప్తి నొందినది. విరోధికృన్నామ సంవత్సర మారంభమైనది. సృష్ట్యాద్యబ్దములు 195,58,85,811 గతించినవి. ఈయనంతకాలములో నొక యేడెంతటికాలము! ఈస్వల్పకాలములో లోకములో జరిగిన మార్పు లనేకములు. రాజ్యపరివర్తనములు జరిగినవి. రాజులు గతించిరి. బీదలు సంపన్నులైరి. శ్రీమంతులు దరిద్రులైరి. సఫలీకృత మనోరథులై సుఖించువారు కొందరు. విఫలమనోరథులై విచారాక్రాంతులైన వారుకొందరు. ఈయనవరతకాలపరివర్తనమేలోకస్థితి. గతవార్షిక సంచికనుఁ బ్రచురించినపుడు శ్రీమన్మహా రాజాధిరాజ సప్తమ ఎడ్వర్డు సార్వభౌముండు బ్రిటిషు సామ్రాజ్యమునుఁ బాలించుచుండెను. చైత్రబహుళ ద్వాదసి శుక్రవానరంబున శ్రీవారు ఆకస్మికముగ స్వర్గస్థులైరి. ఈరాజేంద్రునిమరణవార్త బ్రిటిషు సామ్రాజ్యములోని ప్రజలకును నితరులకును విచారమును గలిగించినది. ఇపుడు వారి ప్రియపుత్రులు శ్రీపంచమ జార్జి రాజరాజేంద్రుడు వారిప్రియపత్నియైన మేరీరాజ్ఞీ సమేతులై బ్రిటిషు స్వామ్రాజ్యమునుఁ బాలించుచున్నారు. వారు రాగల డిసెంబరులోస్వయముగ హిందూదేశమునకు విజయముచేసి ఇంద్రప్రస్థ నగరములో పట్టాభిషిక్తులగుదురను నువార్త హైందవులకత్యానందంబును గలిగించినది. దూరదేశప్రయాణము వలనఁ గలుగు క్లేశములను గమనింపక శ్రీపంచమ జార్జి చక్రవర్తి యవలంబింపనున్న నూతన పద్ధతి హైందవులపై వారికిఁగల యనురాగమునుఁ జాటుచున్నది. భగవదనుగ్రహామువలన నీమహోత్సవము హిందూదేశాభ్యుదయమునకై తోడ్పడవచ్చును.

సాధారణనామ సంవత్సరము సౌమ్యముగ ముగిసినది. అతివృష్టిరనావృష్టిదోషములులేక పంటలు బాగుగఁ బండినవి. ధరలు తగ్గినవి. ప్రజలు సుఖములఁ బడయుచున్నారు. దేశమునకు యుద్ధోపద్రవములు గలుగలేదు. దేశదాయములో వ్యయముపోగా రూ. 5,23,39,500 లు మిగిలినవి. ఈసొమ్ము రాగల సంవత్సరములో విద్యావ్యాపనకును, పారిశుద్ధ్యాభివృద్ధికిని, పట్టాభిషేక మహోత్సవాది కార్యములకును వినియోగింపఁబడును. శ్రీమింటోప్రభువు దమరాజప్రతినిధిత్వభారమును నవంబరు మాసాంతమున హార్డింజిప్రభువు వశపరచిరి. మింటోప్రభువు సాధ్యమగు నంతవరకుఁ దనపాలనా కాలము దేశహితార్థమై వినియోగించెను. వారి ప్రసంగములోని ఈవాక్యము లీయర్థమును ప్రతిపాదించుచున్నవి. "మరంతకుల ద్రోహప్రచారమువలన హైందవు లందరును రాజద్రోహాభిముఖులనినే నెప్పుడును నమ్మలేదు. అనుకూలములైన రాజ్యాంగపరివర్తనములు చేయఁబడవేని రాజభక్తితత్పరులు రాజద్వేషులుగ మారియుందురేమో నే నూహింపఁజాలను. రాజద్వేషుల దుర్మార్గమువలన రాజభక్తిపరుల యోగ్యతృష్ణలకుఁ బ్రతిబంధకములఁ గల్పించుట న్యాయవిరుద్ధము." శ్రీహార్డింజిప్రభువుగారి గంభీరసంభాషణ ప్రవర్తనములు సత్వరిపాలనమున కనుకూలముగ నున్నవి. శాసననిర్మాణ సభల వ్యవహారక్రమ ముచితరీతుల నిర్వర్తింపఁబడినచో రాజ్యవ్యవస్థలలోఁ గ్రమమైన మార్పులేర్పడ వచ్చునను యాసగలుగుచున్నది. శ్రీసత్యేంద్రప్రసన్న సింహ బొబ్బిలి మహారాజుగారలు దమ కార్యనిర్వాహక సభికత్వములను జాలించుకొనిరి. శ్రీఆలిఇమాముకృష్ణస్వామయ్యరు గారలీపనులకు నియమింపఁబడిరి. ప్రయాగ పట్టణములో మార్గశీర్ష మాసములో దేశీయ మహాసభాది సభలు యథాక్రమముగఁ గూడినవి. ఈసభల కార్యక్రమమును, వస్తుప్రదర్శన వ్యవస్థలను వీక్షించిన వారలు దేశములో వ్యాప్తమగుచున్న మార్పుల నూహింప నోపుదురు. దేశీయసభా సదులురాజ్యవ్యవస్థలలో నవసరములైన మార్పులనుఁ జర్చించిరి. సంఘసంస్కరణాభిమానులు సంఘస్థితికి ముఖ్యములైన మార్పులను నిర్ణయించిరి. ధర్మమత నిరతులు వాటి పరిశుద్ధస్థితి కనుకూలములైన మార్గములను యోచించిరి. విద్యాస్వాతంత్ర్యములనుఁ గోరునారీమణులు స్త్రీల సుస్థితి కుపయుక్తములైన సాధనముల నిరూపించిరి. ఈసంచికలోఁ బ్రచురింపబడిన విద్యావతు లనేకులీసభ నలంకరించిరి. పరి

శ్రామిక సభాసదులు పరిశ్రమాభ్యున్నతి కనుకూలములైన విషయములను విచారించిరి. భారతీయుల నిరంతర వ్యవసాయ పరాయణత్వము వారిమనోభీష్ట సిద్ధికి సాధనము.

ఆంధ్రులు.

తంక్కుగలభారతీయులవలె నాంధ్రులును నభివృద్ధి నందుచున్నారనుటకు నిదర్శనము లనేకులు గలవు. నూతన జనాభాలెక్కల ప్రకారము తెలుగుబాసను మాటలాడువారి సంఖ్యరమారమి 2,50,00,000 మందియుండవచ్చును. పదేండ్ల లోపల వారి సంఖ్య 30,00,000 పెరిగినది. ఇదియె వారిసుఖస్థితికి నిదర్శనము. ఈసిద్ధాంతము ముఖ్యముగఁ గృష్ణా గోదావరి గుంటూరు మండలంబులకుఁ జెల్లుచున్నది. ఇక్కడి ప్రజలు ధనసంపన్నులై సుఖజీవనములనుఁ గలిగియున్నారు. రాజ్యవ్యవస్థలనుఁ జర్చించుటకు మండల సభలు యథాప్రకారము గూడినవి. కవుతవరములోఁ గమ్మవారొక సభనుఁజేసిరి. ఆసభాతీర్మానముల ననుసరించి కొన్నిప్రథమ పాఠశాలలు స్థాపింపఁబడినవి. సంఘసంస్కరణ సభలును సమావేశములైనవి. స్త్రీపునర్వివాహములు గొన్ని జరిగినవి. ఆంధ్రదేశీయు లనేకులు విద్యాభ్యాసమునకై విదేశములకేగిరి. నిమ్నజాత్యుద్ధరణార్థము గొన్ని ప్రయత్నములుసేయఁబడినవి. భిన్నజాతీయులు దమసంఘములోని దురాచారములను రూపుమాపుటకై సభలనుఁజేసిరి. గుంటూరులో నాంధ్రమహిళాపరిషత్తు గూడినది. దేశమునందుఁ గొన్నిచోట్ల స్త్రీ సమాజము లేర్పరుపఁబడినవి. స్త్రీజనానికి విద్యా స్వాతంత్రము లందభిరుచి గలిగినది. ఈయభిరుచికీ సంచికలో నారీమణులచే వ్రాయఁబడిన వ్యాసములె దృష్టాంతములు. స్త్రీల కున్నతవిద్యను నేర్పుట కాంధ్రదేశమున నొక యున్నత విద్యాలయము గావలయునను తలంపు స్త్రీవిద్యాభిమానులకుఁ గలిగినది. దేశాభిమానులకు నితర రాష్ట్రవాసులకుంబలె దేశాభివృద్ధికి ముఖ్యసాధనము విద్యాభివృద్ధియను నమ్మక మేర్పడినది. బందరులో జాతీయ కళాశాల స్థాపింపఁబడినది. ఆకళాశాలలోసామాన్యవిద్యయెకాకసాంకేతికవిద్యనయితముగఱపఁబడుచున్నది. రాజమహేంద్రవరములోనొక విద్యాలయము స్థాపింపఁబడినది. పల్లెటూళ్ళలో నచ్చటచ్చటపాఠశాలలు స్థాపింపఁబడినవి. ఈవిద్యాలయంబులం బోషించుటకై జనులు త్వరపడవలయును. కృష్ణాగోదావరి నెల్లూరు మండలములలో వ్యవసాయాభివృద్ధికిఁ బశుప్రదర్శనములు జరుపఁబడినవి. రాజకీయ వ్యవహారజ్ఞులైన శ్రీయుత గంజాము వెంకటరత్నముగారి యొక్కయు కృత్తివెంటి పేరాజుగారి యొక్కయు మరణమువలన నాంధ్రలోకమునకుఁ గొఱత యేర్పడినది. శ్రీమతిరాజ్యలక్ష్మమ్మగారి స్వర్గగమనము దన ప్రాణమునకు ప్రాణమయియుండిన రావుబహద్దరు వీరేశలింగము పంతులుగారి కేకాక నాంధ్రలోకమునకు విచారమును గలిగించినది. మ॥రా॥శ్రీ, న్యాపతి సుబ్బరావు పంతులుగారును కురుపాంరాజాగారును సార్వభౌమిక శాసన సభలోను, మోచర్ల రామచంద్రరావు, గాది రాఘవరావు, వరదా కామేశ్వరరావు, గుత్తి కేశవ పిళ్ళగార్లు రాష్ట్రీయ సభలోను దేశసేవనుఁ జేయుచున్నారు. మ॥రా॥శ్రీ, వారణాసి సుబ్రహ్మణ్యముగారికిని జయంతి రామయ్యగారికిని, సీలము రామదాసునాయుడుగారికిన్నినున్నతోద్యోగ లాభము గలుగుట యాంధ్రులకు సంతోషకరము.

ఆధ్ర భాషా స్థితి.

జననియును, జన్మభూమియును, మాతృభాషయును మానవుల గౌరవంబునకు భాజనంబులు. సుఖంబునకు సాధనంబులు. స్వార్థత్యాగమునకుఁ దల్లి నిదర్శనము. తల్లి సకలకష్టములకోర్చి స్వశరీర రసముచేఁ బిల్లలఁబోషించును. జన్మభూమి దేశభక్తికిఁ గారణము. మాతృభూమి తనను, తనకుటుంబమును, తనవంశమును, తన జాతీయ జీవనమును నుద్ధరించును. మాతృభాష జ్ఞానబీజవర్ధనమునకు మూలము. మాతృభాష మున్ముందు తలిదండ్రుల మనంబుల రంజిల్లఁజేయు ముద్దుమాటలకును నాశత్స్వమయంబునం దవితర్కితముగ స్మరణమునకువచ్చు పవిత్రనామోచ్చారణమునకును సహజసాధనము. మాతృపూజయును, దేశభక్తియును, భాషాభిమానమును మానిసులకు పవిత్రధర్మములు. అమ్మాయను పవిత్రనామమునొకసారియైన నుచ్చరించని హీనమానవుండుండునా? ప్రాజ్ఞులు దామెన్నినవీన భాషలనభ్యసించినను దల్లిభాషయం

దభిమానమును గలిగియుండురు. అభిమానము లేకుండుటయు నసాధ్యము. ఆంగ్లేయభాషాపాండిత్యమునుగడించిన యాంధ్రమహాజనులిపుడు తెలుగుబాసపై నభిమానమునుబూనుచున్నారు.

దేశభాషలందుఁ దెలుగు లెస్సయను వాక్యమిపు డాంధ్రదేశమునందుఁ బ్రశస్తినిగాంచుచున్నది. తెలుగు భాషలోఁ జక్కగ నుపన్యాసములను గ్రంథములను వ్రాయఁగల స్త్రీపురుషు లనేకులుగలరు. ఆంధ్రభాషలో నిరువదియైదు మాసపత్రికలు వెలువడుచున్నవి. వాటిలో నాంధ్రభారతియును మానవసేవయును నూతనపద్ధతిని బ్రచురింపబడు సచిత్రమాసపత్రికలు. శశిలేఖ దైనికపత్రికగాఁ బ్రకటింపఁబడుచున్నది. గతసంవత్సరములో రమారమి 600 తెలుగుగ్రంథములు ముద్రితములైనవి. వాటిలో సగముపాలు గావ్యములు, నాటకములు. శతకములు పాటలు పద్యములు రెండవస్థానము నలంకరించుచున్నవి. నవలలు ప్రబంధముల స్థలము నాక్రమించుకొనుచు మూడవ స్థానము నాక్రమించుకొనుచున్నవి. వైద్యము, ప్రకృతిశాస్త్రములు, చరిత్రములు, ధర్మశాస్త్రము, మతములు మొదలగు విషయములను గురించిన గ్రంథములుగొన్ని ముద్రింపఁ బడినవి. విజ్ఞానచంద్రికామండలివారును, నాంధ్రభాషాభివర్ధనీ సంఘమువారును, శాస్త్రగ్రంథములను చరిత్రగ్రంథములనుఁ బ్రచురించి భాషాభ్యుదయమునకుఁ దోడ్పడుచున్నారు. మండలివారిచివర గ్రంథము రావుబహద్దరు వీరేశలింగముపంతులుగారి స్వీయచరిత్రము. ఆంధ్రభాషలో స్వీయచరిత్ర గ్రంథములనుఁ బ్రకటించుట కిదియేయారంభము. ఈగ్రంథమాంధ్రులలో నగ్రగణ్యులైన పంతులవారిని గురించినదై యుండుట న్యాయసమ్మతము. శ్రీపంతులవారు గ్రంథకర్తలు సంఘసంస్కర్తలు. ఈమహనీయుని గ్రంథములాంధ్రుల జ్ఞానోత్పత్తికిఁ దోడ్పడినవి. ఈసత్పురుషుఁడు వితంతువులకు వరప్రదాత. స్వయంసహాయమునకును, సత్యప్రియత్వమునకును, నిరంతర వ్యవసాయ పరాయణత్వమునకును, ప్రమాణముగ నెన్నఁదగిన యీపూజ్యుని సచ్చారిత్రము పఠనార్హము. చిలుకూరి వీరభద్రరావుగారిచే రచింపఁబడిన ఆంధ్రులచరిత్ర మాంధ్రులకుఁ దమప్రాచీనోన్నత స్థితిని దెలుపుటకును చరిత్రాంశములం దభినివేశమును గల్గించుటకునుఁ దోడ్పడుచున్నది. ఆదిని నాంధ్రభాష నుద్ధరించిన మహనీయులు నన్నయభట్టారకుఁడు తిక్కనసోమయాజి. తిక్కనకు మించిన కవిసార్వభౌము డాంధ్రదేశంబునఁ బుట్టఁబోఁడు. ఈకవివర్యులస్మరణ ప్రతిష్ఠాపనార్థమై చేయఁబడు ప్రయత్నములు సర్వజనాదరణీయంబులు. భాషాభిజ్ఞులసంస్మరణము భాషాభిమానమున కుచితమార్గము.

భాషాభివృద్ధి.

వంగమహారాష్ట్ర ఘూర్జర ద్రవిడ కర్ణాటక భాషలవలె నాంధ్రభాషయు నభివృద్ధినొందుచున్నది. కృష్ణదేవరాయల కాలానంతర మాంధ్రభాష దీర్ఘమైననిద్రావస్థనుఁ బొందినది. బ్రౌనుదొరగారు నిఘంటువునుఁ బ్రచురించిన పిమ్మట మెల్లమెల్లగ నాంధ్రభాష నిద్రావస్థనుండి మేల్కొన నారంభించినది. నాలుగేండ్లనుండియు నుమూలమూలల వ్యాపించుచున్న స్వదేశాభిమానము భాషాభిమానమునకుఁ దోడ్పడుచున్నది. కావ్యములను నాటకములను, బ్రబంధములను, మతగ్రంథములను రచించుటకుఁ దగినపరిభాష తెలుగుబాసయందుఁ గలదు. పాశ్చాత్యదేశములలో వర్ధిలుచున్న ప్రకృతిశాస్త్రములను, వైద్యవిద్యను, రాజ్యాంగ నిర్మాణమును దెలుపుగ్రంథములను వ్రాయుటకు నూతనపరిభాష గావలయును. ఈపరిభాష రెండువిధములుగఁ గల్పింపఁబడుచున్నది. మొదటి విధము సంస్కృత భాషాపదములనుండి నూతనపరిభాషనుఁ గల్పించుట. ఈపద్ధతియే భాషాభిజ్ఞులచే సామాన్యముగ నవలంబింపఁబడుచున్నది. వీరైనంతవరకు గ్రంథకర్తలు సాంస్కృతిక పరిభాషనుపయోగించుచున్నారు. వంగమహారాష్ట్రాది భాషలలో నీపద్ధతియే యవలంబింపఁబడుచున్నది. ఆంధ్రంబున ముందుగ శాస్త్రగ్రంథములను రచించిన వీరేశలింగము పంతులుగారిమార్గమునే యవలంబించిరి. రెండవపద్ధతి యన్యదేశ పదములనుఁ జేర్చుట. సంస్కృతభాషలో లేనినూతనపరిభాషకుగాను నన్యదేశపదములను వాడుట లోకాచారసిద్ధము. ఉన్నపదములకు బను లన్యదేశపదములనువాడుట నిరర్థకము. ఈసిద్ధాంత

మాంగ్లేయభాషా సమీక్షణమువలన బోధపడఁగలదు. ఆంగ్లేయభాషలో గ్రీకు లేటినుభాషల నుండి క్రొత్తపదములు చేర్చబడినవి. అందువలన నాంగ్లేయభాషకు గ్రీకు లేటిను భాషలతో సన్నిహిత సంబంధమేర్పడినది. నూతన పరిభాష (ఆభాషాపదము)లనుండి కల్పింపఁబడుచున్నది. ఆంగ్లేయభాష స్వతంత్రభాషయయ్యును, గ్రీకు లేటినుభాషాపదములు లేక శోభిల్లనేరదు. ఆవిధముననే హిందూదేశభాషలు సంస్కృతసంపర్కములేక కళావిహీనములగుచున్నవి. సంస్కృతభాషా పోషణములేని దేశభాషలు బలహీనములగుచున్నవి. దేశభాషలు రెండువిధములైయున్నవి. సాంస్కృతికభాషలు, ద్రావిడభాషలు. ప్రాకృతభాషలన్నియును సంస్కృత సమములు. ద్రావిడభాషలు స్వతంత్రభాషలయ్యును సంస్కృతభాషచేఁ బోషింపబడినవి. ఇతవరకాభాషలకుఁ గలిగిన సంస్కృత సంపర్కముఁ దొలగించుట యెవరితరము? హిందూదేశములోని భాషలకు సన్నిహితసంబంధమునుఁ గల్పించుటకు సంస్కృతము సాధనము. భాషాభివృద్ధినిఁ జేయుమార్గములను సూచించు వ్యాసము లీసంచికలో గొన్ని ప్రచురింపబడినవి. భాషాభిమానులా వ్యాస విషయములను బాగుగవిమర్శించి భాషాభివృద్ధికరమైన మార్గములను నిరూపించుటకు ప్రార్థితులు. ఈసందర్భమున భాషాభిమానుల మనంబులంగలవరపరచుచున్న విషయము విచారయోగ్యము.

గ్రామ్యభాష గ్రాంథికభాష.

ఈవిషయమునకుసంబంధించిన వ్యాసములనేకము లాంధ్రపత్రికలోఁ బ్రచురమునుఁగాంచినవి. భాషాభివృద్ధికి గ్రామ్యభాషాప్రయోగము సాధనభూతమనికొందరువాదించుచున్నారు. గ్రామ్యభాషాప్రయోగము భాషావిలయమునకుగారణమగుననియును గ్రాంథికభాషాప్రయోగమె భాషాసుస్థితికి శరణ్యమనియును ప్రతిపక్షవాదనము. ఈవాదప్రతివాదములను దెలుపు వ్యాసము లీసంచికలో ముద్రింపబడినవి. భాషాభిమానులీ విషయ విమర్శనమునకు దొరకొనుటయుచితము. భాషకుప్రయోగము శరణ్యము. భావవ్యక్తిప్రయోజనము. రసస్ఫూర్తినిమిత్తము. వాగ్జాలముజీవనము. కళాభిజ్ఞులు నిర్మాణకులు. ప్రజలుపోషకులు. గ్రాంథిక గ్రామ్యభాషాభేదములు నిమిత్తమాత్రములు. భాషాభిజ్ఞులకీభేదము లసహజములు. సమయోచితముగ భావానుకూలములయిన మాటలనింపుగ గూర్చుటయె వారి ప్రజ్ఞావిశేషము. కళాదక్షులు మహామతులు. వారినిర్మాణములురమణీయంబులు. సాధనసంపత్తి భావానురూపము. కములవిలోకనమునఁదోచు భావావస్థలు విలోకకుని భావనానురూపములు. చిత్రకళా ప్రవీణుని సంకల్పములు చిత్రవర్ణములచే నిరూపింపఁబడును. వృక్షశాస్త్రజ్ఞుని తలంపులు పుష్పజాతి పరిజ్ఞాన భరితంబులై యుండును. కవీశ్వరుని కల్పనలు చిత్ర వర్ణనాలంకృతంబులై యొప్పుచుండును. సామాన్యుల భావనలురసహీనములై యుండును. భావగర్భితములైన కల్పనలు మనోహరములై జ్ఞానాభివృద్ధికిఁ దోడ్పడును. కల్పనాదక్షులకు భాషాప్రతిబంధక మసంభవము. గ్రామ్యగ్రాంథిక భాషానిర్బంధము వారిని బాధించదు. వారినోటినుండి వెడలు పదములు రసవంతములై విద్వజ్జన ప్రాపకముచుఁ బొందును. తిక్కయజ్వ సూరనార్యుల రచనలందు దేశీయపదములు కుప్పలు తిప్పలుగ వాడఁబడినవి విద్వజ్జనాదరణీయమునుఁ గాంచినవి. ఆదేశీయభాష యిపుడు గ్రాంథికభాషగా నెంచబడుచున్నది. కళాదక్షతలేని గ్రంథకర్తల రచనలు గ్రాంథిక పదప్రయోగసహితములైనను గ్రామ్యపదప్రయోగ సహితములైనను విద్వజ్జనాదరణీయములుగా నేరవు. కావ్యకల్పనలకు భావము ప్రాణము. భాష దేహము. ప్రాణములేని దేహమువలె భావములేని రచనలు వర్జనీయములు. గ్రామ్యభాషా ప్రయోగమునకుముఖ్యోపయోగము సామాన్యులకుగ్రంథరచనయందుత్సాహమునుఁ బూరించుట. కాని యిదియసంభవము. అనుభవమునకు విరుద్ధము. గ్రామ్యభాషను వాడుటకు జనులు సమ్మతించిన మాత్రమునసామాన్యులకు గ్రంథరచనానైపుణ్యము గలుగనేరదు. రంగుల పెట్టెనుగల వారందరును చిత్రకారులు గానేరరు. పనిముట్లనుగల వారందరును శిల్పిశాస్త్ర ప్రవీణులుగాఁజాలరు. చిత్రకళా ప్రావీణ్యునకు రంగులు సులభముగ లభించును. శిల్పకళాదక్షునకు సాధనసంపత్తి దుర్లభంబుగాదు. కల్పనాశక్తిగలవానికి గ్రాంథిక భాషాభ్యసనము సులభసాధ్యము. కల్పనాదక్షులు వెయ్యింటి కొక్కరుండుట దుర్లభము.

గ్రాంథిక భాషలో వ్రాసిన గ్రంథము లన్నియును ప్రశస్తినిఁ గాంచుటలేదు. లోగడ ప్రశస్తిని గాంచిన గ్రంథములనుఁ బఠించక గ్రంథరచనకు దొరకొను వారెచ్చటను గానరారు. గ్రామ్యాశక్తికి పతనమవసరము. ఈగ్రంథరచనము కల్పనాశక్తికిని సాహిత్యజ్ఞానమునకునుఁ దోడ్పడుచున్నది. విద్యావంతులకు గ్రాంథిక భాషాజ్ఞానము సహజముగఁ గలుగుచున్నది. ప్రయత్న పూర్వకముగ గ్రాంథిక పదములను వదిలి గ్రామ్యపదముల నుపయోగించుట వలనఁ గలుగు లాభము దుర్గ్రాహ్యము. ఈపదములు గ్రంథములలో వాఁడబడిన తోడనే గ్రాంథిక పదములు గమూరుచున్నవి. ఆపదములనుఁ దిరిగి వర్జింపవలయునా? వర్జింపకుండిన నెప్పటికైనను గ్రంథరచనకు గ్రాంథికభాషయే శరణ్యము.

గ్రామ్యభాష గ్రాంథికభాషగాను గ్రాంథికభాష గ్రామ్యభాషగాను మారుచుండుట ప్రకృతిసిద్ధము. విద్యావంతులు వాడుపదములు దోషరహితములై గ్రాంథికభాషనుఁ బోలియుండును. విద్యావ్యాపనమైనకొలఁది గ్రాంథికభాష వాడుక వ్యాపించి యది వాడుకభాషగా మారుచున్నది. వాడుకభాష కాలక్రమమున గ్రామ్యభాషగాఁ బరిణమించుచున్నది. విద్యావ్యాపన కాటంకము గలిగినపుడును కళాదక్షులు గ్రామ్యభాషా ప్రయోగములను వాడినపుడును నవి గ్రాంథిక భాషగా మారుచున్నతి. ఈమార్పుల నవరతము జరుగుచున్నవి. వీటి నాపుట యొకరి తరముగాదు. గ్రామ్యభాష గ్రాంథికభాషగా నుపన్యాసముల వలన మారనేరదు. భాషకు ప్రయోగమె శరణ్యము. ప్రయోగార్హములైన గ్రామ్యపదములుగల రచనలు గ్రామ్యపద ప్రయోగమునకు సాధనములు. గ్రామ్యభాషకొక మితిమేర లేదు. నైజాము రాజ్యములో నుపయోగములోనున్న గ్రామ్యభాష సగము హిందూస్తాని పదములతో మిళితమై యుండును. దక్షిణభాగమునవాడు గ్రామ్యభాష ద్రవిడపదములతో సమ్మిళితమై యున్నది. గంజాము మండలములోని గ్రామ్యభాష యుత్కలభాషా మిళితమై యుండును. ఈయన్యభాషా సమ్మిళనమే కాక మండల మండలములోను వాడుకలోనున్న గ్రామ్యభాషలో భేదములు గలవు. ఏమండలవాసులా యా ప్రాంతములలో వాడుకలో నుండు గ్రామ్య ప్రయోగములతో గ్రంథరచనకుఁ బూనికొనిన నాంధ్రభాషలో ననేక భేదములేర్పడును. ఆంధ్రభాషా పరిజ్ఞానమున కీభిన్న గ్రామ్యపద జ్ఞానము గావలసియుండును. దేశమున కంతయు నేకభాషా వ్యాపన మావశ్యకముగా నెంచఁబడు నీకాలములో నొక భాషలో నంతర్భాగములనుఁ బుట్టించు మార్పులా దరణీయములుగావు. గ్రామ్యభాషలో స్థానిక భేదము లుండవచ్చును. గ్రాంథిక భాషలో నీభేదముల నుపయోగములు. సంకరభాషను గ్రామ్యభాషనుగాఁ దలంచుట యనుచితము, వాడుకలోనున్న సంకర భాషాప్రయోగములను గ్రంథస్థములను చేయుటచే భాషకు దుర్బలత్వమేర్పడును కాని బలమేర్పడదు. "హాస్పిటల్ప్రెడ్రామా షోకుగానున్నది" యనునట్టి సంకరభాషా ప్రయోగములు దేశమునందుఁ గుప్పలు తిప్పలుగా వ్యాపించియున్నవి. ఈవాక్యములో నాంగ్లేయాంధ్ర హిందుస్థాని భాషలు చేరియున్నవి. ఇట్టి పదముల నాంధ్రములోఁ జేర్పుటవలనఁ బ్రయోజన మేర్పడునా? అభివృద్ధినిఁ గాంచిన వంగ మహారాష్ట్ర భాషలలో నీపద్ధతి యవలంబింపఁ బడుచున్నదా? ఆంగ్లేయ భాషలో నీపద్ధతి యవలంబింపఁబడినదా? యను సంశయములు విచారణార్హములు. ఇతరులు త్రొక్కనిత్రోవ నాంధ్రులేలఁ బోవలయును? భాషాభివృద్ధినైన కొలది భాషలో మార్పులు గలుగుట సహజము. ఇప్పటి శైలికిని బూర్వపు శైలికిని భేదముగలదనుట నిర్వివాదాంశము. కాని తెలుగుభాష నైజధర్మము మారలేదు. ఈసహజ ధర్మము మారకుండ భాషాభివృద్ధినిఁ జేయుట భాషాభిమానులవిధి. ముందుభాషలోగల పరిభాష నుపయోగించుటకుఁ బ్రయత్నింపవలయును. ఈపరిభాష చాలనపుడు సాంస్కృతిక పరిభాషను గల్పింపవలయును. ఈరెండుమార్గములు ప్రయోజనకారులుగానపు డన్యదేశపరిభాషనుఁ జేర్చుటయుచితము. చిత్రలేఖకుని చిత్రపటములు సహజానుకూలవర్ణవిరచితములై శోభిల్లుచుండును. గ్రంథకర్తల రచనలు సహజోచితభాషాభూషితములై విరాజిల్లుచుండును. మహామతులైన కళాదక్షుల నీభేదము బాధింపదు, తదితరులను బాధించినను భాషకు నష్టములేదు గానని వివాదఫల మత్యల్పము.

వ్యాసములు.

దేశాభివృద్ధి కనుకూలములైన విషయము లనేకములు. అవి దేశకాలపాత్రస్థితి కనురూపములు. ఒకకాలమున రాజకీయ వ్యవహారాందోళనము, ఒకసమయమున సంఘసంస్కరణాభిలాష, ఒకవేళ మతమీమాంస, ఒకసందర్భమున భాషాభిమానము జనుల మనంబుల నాకర్షించుచుండును. విషయపరిచయము ప్రజలస్థితి కనుగుణ్యముగనుండును. రాజ్యాంగవిజ్ఞానము స్థిరత్వమునుం గాంచినపుడా విషయపరిజ్ఞాతలు లేఖకు లరుదుగనుందురు. ఈదేశపు ప్రస్తుతస్థితిలో సామాన్యరాజ్యాంగసిద్ధాంతవిచారణ కవకాశముగలదుగాని వ్యవహారయోగ్యములైన రాజ్యాంగనిర్మాణవిచారణ కవకాశము తక్కువ. అవకాశమున్ననుపత్రికా నిర్వాహకులు లేఖకులం బ్రార్థింపఁగలరుగాని నిర్బంధింపనోపరు. ఈసంచికలో నేబదివ్యాసములును కొన్ని పద్యములును ముద్రింపఁబడినవి. యువతీలలామములచే వ్రాయఁబడిన వ్యాసము లేడుగలవు. ఆవ్యాసవిషయములు స్త్రీలకు సంబంధించియుండుట సహజము. వ్యాసములలో భాషావిషయక వ్యాసములు పండ్రెండును, మతధర్మములను గురించినవి పండ్రెండును, రాజకీయవ్యవహారమునుగూర్చి మూడును, సంఘస్థితినిగూర్చి పదియును, వాణిజ్య పరిశ్రమములనుగూర్చి నాలుగును, జీవితచరిత్రము, వైద్యము, గానము, చిత్రనిర్మాణము మొదలగు విషయములకు సంబంధించినవి కొన్నియునుగలవు. విషయబాహుళ్యమునుం గూర్చుటకు సాధ్యమగు ప్రయత్నములు సేయఁబడినవి. పాఠకులు వాటి లాభాలాభములను నిరూపింప నోపుదురు. వీటిలో దీర్ఘవ్యాసము లనేకములుగలవు. లేఖకులు ముందీలోపము నివారించుటకుఁ బ్రార్థితులు.

చిత్రపటములు.

నిత్యమంగళ స్వరూపులైన రాధాకృష్ణులపటము మొదటను, తరువాత బ్రిటిషు సామ్రాజ్య పరిపాలకులైన శ్రీరాజా రాణుల పటములును ముద్రింపఁబడినవి. మిగిలిన పటములలో మతస్థాపకుల, రాజుల, యువరాజుల, మంత్రుల, దేశభక్తుల, కవుల, విద్యావతుల, సమాజముల, శరణాలయముల, పుణ్యక్షేత్రముల, జమీందారుల, సుందరమందిరముల, పర్వతశిఖరముల పటములుగలవు. ప్రాచీనాధునిక చిత్రకళావిశేషములను దెలుపుపటములునుగలవు. నూటడెబ్బదిచిత్రపటములు ముద్రింపఁబడినవి.

స్వవిషయము.

సృష్టినిర్మాణములో సకలమునుఫలప్రదము. సకలప్రపంచమీ నియమబద్ధము. ఫలాపేక్ష ద్వివిధము. ప్రత్యక్షము. పరోక్షము. ఫలాపేక్షలేని ప్రయత్నములు దుర్లభములు. స్వకీయప్రకటనము హేయము. అతివినయము ధూర్తలక్షణము. విజయమునకుఁ బ్రకటనము సాధనము. దురూహకుల వినయము మూలము. ముప్పదిమాసములనుండి పత్రిక క్రమముదప్పక ప్రచురింపఁబడుచున్నది. రెండు సంవత్సరాదిసంచికలు చందాదారుల కందఁజేయఁబడినవి. ప్రతిఫలము ధనలాభమనుటయసంగతము. దేశసేవయనుట శంకాస్పదము. సంకల్పసిద్ధి దుర్లభము. కర్తవ్యమత్యధికము. కృతమతిస్వల్పము. ఈసందర్భమున స్వవిషయక నివేదనము నిష్ఫలము. కాని దేశబాంధవుల దయాతిశయ మీయుద్యమమునకుఁ బురికొల్పుచున్నది. ఆంధ్రపత్రిక వయసున చిన్నదయ్యును వ్యాపకమున పెద్దదిగానున్నది. కారణ మాంధ్రులపోషణ ప్రోత్సాహములు. దేశభక్తిని, రాజభక్తిని, భాషాభిమానమును, స్వయంసహాయమును, సుచారసంకల్పములను, పవిత్రభావనలను పాఠకుల కుపదేశించుటకై యీపత్రికశక్తి వంచనలేకఁ బాటుపడుచున్నది. పరిపూర్ణత్వము దుర్ఘటము. లోపములుండుట సహజము. పత్రికా నిర్వాహకులకీవిషయ మనుభవవేద్యము. కారణము సామర్థ్యాభావముగాని యభిమానాభావముగాదు. పాఠకులును లేఖకులును తక్కుంగల దేశబాంధవులును దమ యుదారభావములచేఁ బత్రికా నిర్వహణమునకుఁ బూర్వమువలెనే తోడ్పడి దాని యుపయోగమునుఁ బెంపుసేయుటకుఁ బ్రార్థితులు. ఈశ్వరానుగ్రహమువలనఁ బత్రికానిర్వాహకుల సంకల్పములు ఫలవంతము లయ్యెడుగాక.

వందనములు.

గ్రాహకులకును, వ్యాసలేఖకులకును, చిత్రపటప్రేషకులకును, నితర పోషకులకును ననేకవందనములు. ఛాయాచిత్రపట ఫలకములను సిద్ధముచేసిన శిల్పికారులకును, వ్యాసములను, చిత్రపటములను ముద్రించి కార్యమును సానుకూలముఁజేసిన తత్త్వవివేచక ముద్రాక్షరశాలాధిపతులకును ననేకవందనములు. సర్వేశ్వరానుగ్రహమువలన సకలజనులును దమ వాంఛితములనుఁబడసి విరోధికృన్నామసంవత్సరంబున సుఖించెదరుగాక.

పత్రికాధిపతి.

విషయానుక్రమణిక.

యునుగలవు. ...

చిత్రపటములవిషయానుక్రమణిక.

దీనిలోఁ దెలుఁగంకెలు చిత్రపటములున్న పుటలసంఖ్యను, నింగ్లీషు అంకెలు వాటి వివరమును దెలుపు పుటలసంఖ్యను, దెలుపును.

		పుటలు
„ మరంగు శ్రీనివాసరావు పంతులు గారు	౫౦	„
„ పి. టి. శ్రీనివాసయ్యంగారు	„	„
„ జి. లాజరస్సుగారు	„	„
„ మల్లాది వెంకటరత్నంగారు	„	„
„ మంత్రిప్రగడ భుజంగరావుగారు	౫౧	„
„ కందుకూరి బాలసూర్యప్రసాదరావుగారు	„	„
„ బవులువారి శ్రీప్రయాగయగారు	„	„
„ పెద్ది రామమూర్తిగారు	„	„
„ పద్మనాభ నారాయణదేవుగారు	౫౨	„
„ విభిరాజు వెంకట్రామయ్యగారు	„	255
„ నారాయణదేవబహద్దరుగారు	„	256
„ వత్సవాయి తిమ్మజగపతిగారు	„	„
„ రాయజగపతిగారు	„	„
„ బచ్చు రామశేషంగారు	౫౩	„
„ వైదా రామకృష్ణయ్యగారు	„	„
„ వెలగపూడి సుందరరామయ్య గారు	„	252
„ పూసర్ల చినవెంకన్నశ్రేష్ఠిగారు	„	„
„ బసవరాజు గవర్రాజుగారు	౫౪	„
„ డా. వెంకటరమణారావుగారు	„	„
„ దాసు శ్రీరాములుగారు	„	„
„ వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిగారు	„	„
„ వి. ఆర్. కృష్ణశాస్త్రిగారు	౫౫	„
„ ఓ. వి. రామశాస్త్రిగారు	„	„
„ వెంకటసుబ్బరాయ, వెంకటరమణకవులు	„	,
„ బాలాంత్రపు వెంకట్రావుగారు	„	„
„ ఓలేటి పార్వతీశంగారు	„	„
„ కంతమనేని వెంకటరంగయ్య గారు	౫౬	„
„ హనుమోర రామస్వామి గారు	„	„
„ కొల్వాసి బసివిరెడ్డిగారు	„	253
„ ములుకుట్ల అచ్యుతరామయ్య గారు	„	„
„ కె. రామలింగారెడ్డిగారు	౫౭	„
„ సి. వై. చింతామణిగారు	„	„
„ పి. కర్ణప్పగారు	„	„
„ కొండిరామమూర్తిగారు	„	„
„ కూచి నరసింహంగారు	౫౮	„
„ గిడుగు వెంకటరామమూర్తి పంతులుగారు	„	„
„ బుర్రా శేషగిరిరావుగారు	„	„
„ అత్తిలి సూర్యనారాయణగారు	„	„
„ ధర్మవరం కృష్ణమాచార్యులుగారు	౫౯	„
„ మాకేపల్లి రామచంద్రశాస్త్రిగారు	„	„
„ పారెపు గోపాలముగారు	„	„
„ కోలాచలం శ్రీనివాసరావుగారు	„	„
„ మహామహోపాధ్యాయ తాతా సుబ్బరాయశాస్త్రిగారు	౬౦	„
„ దొడ్డేగల్లి వెంకటరమణాచార్యులుగారు	„	254
„ సీతారామ ఘనపాఠిగారు	„	„
„ శ్రీపరవస్తు శ్రీరామభట్టరాచార్యుల అయ్యవార్లంగారు		„
„ మున్నంగి రామయ్యపంతులుగారు	౬౧	„
„ దుగ్గిరాల సూర్యప్రకాశరావుగారు	„	„
„ కె. నరసింహంగారు	„	„
„ కనకవల్లి భావనారావుగారు	„	„
„ వేదుల కామశాస్త్రిగారు	౬౨	„
„ మాజటపల్లి బుచ్చికామకవిగారు	„	„
„ ఆకొండి వ్యాసమూర్తిశాస్త్రిగారు	„	„
„ పురాణకొండ మల్లయ్యశాస్త్రిగారు	„	„
„ అనంతు సూర్యనారాయణ రాజాగారు	౬౩	„
„ కస్తూరి శివశంకరకవిగారు	„	„
„ కొమిరెడ్డి వీరమ్మనాయుడుగారు		255
„ గ్రంధి రంగయాచార్యులుగారు	„	„
„ విక్రమదేవ వర్మగారు	౬౪	„
„ నడకుదిటి వీరరాజకవిగారు	„	„
„ న్యాపతి రామారావు పంతులుగారు	„	„
„ ఉమర్ అలీషా కవిగారు	„	„
„ అజ్జాడాదిభట్ల నారాయణదాసుగారు	౬౫	„
„ త్రిపురనేని రామస్వామి చౌదరిగారు	„	„
„ గుమ్ములూరి లక్ష్మీనరసింహశర్మగారు	„	„
„ బాలకవి భోగరాజు నారాయణమూర్తిగారు	„	„
హిందూవితంతు శరణాలయము, రాజమహేంద్రవరము	౬౬	„
„ సత్యనారాయణగారు	„	„
„ కల్లేపల్లి వెంకటరమణమ్మగారు	„	256

అస్య సంవత్సరస్య సృష్ట్యాది గతాబ్దాః ౧౯౭౨౯౪౯౦౧౧
కలియుగ గతాబ్దాః ౫౦౧౧
శాలివాహన శకగతాబ్దాః ౧౮౩౩
విక్రమార్క శకగతాబ్దాః ౧౯౬౭

శ్రీరస్తు - శ్రీవేంకటేశ్వరస్వామినేనమః.

విరోధికృత్ నామసంవత్సరసిద్ధాన్తపంచాఙ్గమ్.

మహాభారత గతాబ్దాః ౧౯౧౧-౧౯౧౨
శ్రీరామావతార గతాబ్దాః } ౧౨౯౬౯౦౧౫
భరతరాజగతాబ్దాః ౫౦౪౭
ఫసలీ ... ౧౩౨౦-౧౩౨౧

శ్రీకల్యాణగుణావహంరిపుహరందుస్స్వప్నదోషాపహం। గంగాస్నానవిశేషపుణ్యఫలదం గోదానతుల్యంనృణాం।
ఆయుర్వృద్ధిదముత్తమంశుభకరం సంతానసంపత్ప్రదం। నానాకర్మసుసాధనం సముచితంపంచాంగమాకర్ణ్యతాం॥
శ్రీజానకీహృదయపంకజపద్మమిత్రం। మిత్రాన్వయోద్భవమనోజ్ఞజనాభిరామం। రామంనతోస్మిసురసేవితపాదపద్మం। పద్మోద్భవప్రముఖదైవగణాగ్రగణ్యం।
శ్రేయస్కరంసుఖమాయుష్యం ధన్యంపుణ్యంయశఃప్రదం। జ్ఞానవిజ్ఞానసంపన్నం పంచాంగంపావనంపరం॥

ఈసంవత్సర చైత్రమాసమునగాఢమైన మంచు గలిగినను అతిశయగ్రీష్మముగా నుండినను అచ్చటచ్చట సువృష్టిగావర్షించుచుండును. వైశాఖమాసమునందు గ్రామదేవతాది మహోత్సవములు దేశమునందు గల్గునట్టి చీడపీడాదులచే జనులు భయంబును బొందినవారలై తదుపశమనము కొరకై జేయుటయును జ్యేష్ఠాషాఢమాసములయందు సస్యోపయోగములగు వర్షములు కురిసినను జనులు భయంకరులై యుండుటయున్ను శ్రావణ భాద్రపదమాసంబులయందు సువృష్టిగవర్షించి ఆశ్వీయుజ కార్తిక

మాసములయందువక్రగవర్షించినను అచ్చటచ్చట మారిస్ఫోటకజ్వరరోగాది బాధలచేకిడింపబడుదురు. శ్రీపురుషాదులు అతిశయ ప్రేమాతిశయులై మదోన్మత్తులై ధర్మతత్పరులై అతిశయప్రేమాతిశయములచే రతిపురతి పరులచే తృప్తి బొందుచూ నటింతురు. శ్వేతధాన్యములు శ్వేతధాన్యములు సమృద్ధిగా ఫలించును పూర్వాపరసస్యాదులు చక్కగా ఫలించుటయే గాక రసవస్తువులు నీరసవస్తువులకు వెలాధిక్యతగానున్న యందును ఆశ్వీయుజబహుళమందు రాహు సహిత సూర్యగ్రహణంబును గల్గుటయేగాక ౧౧ వీసములకధికమునై పంటలు ఫలించును స్వస్తిసర్వేజనాస్సుఖినోభవంతు.

ఈపంచాఙ్గము మ-రా-శ్రీ, అక్కిరెపల్లె జానకిరామారావు దేశముఖు దేశపాండ్యా జాగీర్‌దార్ మాజీకొండగడపతాలూకా భువనగిరియిలాకానైజాంగవర్నమెంటువారిఆశ్రితుడును

నిమ్మగడ్డ వెంకటనరసింహసిద్ధాంతిగారిపుత్రులగు గణితవిద్యావిశారదులగు జ్వాలాపతి సిద్ధాంతిగారి

భాగినేయుండును ఆదిమవంశపయఃపారావారరాకాసుధాకరుండునగు వెంకటసుబ్బాశాస్త్రిగారిచే గుణింపబడి—
భువనగిరి - రంగయ్యశెట్టిగారి మనవడును చెన్నకేశవులుశెట్టిగారి కొమారుడగు బి. వి. రంగయ్యశెట్టిగారి
శ్రీలక్ష్మీనృసింహవిలాస ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రించి ప్రచురింపబడియె.

మదరాసు 1910 వ సం॥ నవంబరు 20 తారీఖు.

విరోధికృత్సంవత్సర భాద్రపద బ ౧౧ రోజున ఆకాశమునందు మేఘాచ్ఛాదవగల్గును. దీనిని ఇంగ్లీషులో హాలీస్ కామెట్ (ఆగామిక ధూమకేతువు) అని యందురు. ఇది కనబడుటవలన వైపరీతము లెచ్చటను పుట్టవు. అది సర్వాబద్ధము యీధూమకేతు యిదివరకే కొన్నిచోట్ల కనపడినది.

వారాః.		ఆది	సోమ	మంగ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
అమృతయోగాః.		మూ	మృ	శ్రో	పూ-ఫ	స్వా	మూ	మ
		శ్ర	స్వా	మూ	పూషా	జ్యే	హ	స్వా
		రే	రే	అశ్వి	పూషా	అశ్వి	రే	ఆ
		హ	పున	ఉ-ఫ	కృ	మఖా	అశ్వి	శ్రో
		రో	శ్ర	ఉ-షా	ఉ-ఫ	,,	మూ	శత
		ఉ-ఫ	,,	ఉ-భా	ఉ-షా	,,	స్వాతి	,,
		ఉ-షా	,,	,,	ఉ-భా	,,	ఉషా	,,
		ఉ-భా	,,	,,	,,	,,	ఉ-షా	,,
		,,	,,	,,	,,	,,	ఉ-భా	,,
మృత్యుయోగాః.		అనూ	మఖా	శత	స్వా	మృగ	పుష్య	చి
		జ్యేష్ఠ	విశా	ఆర్ద్రా	మూ	రోహి	రోహి	పూ-భా
		మఖా	కృ	విశా	రే	శత	జ్యేష్ఠ	హస్త
		విశా	పూషా	పూ-భా	అశ్వి	ఆర్ద్రా	శ్రవ	రే
		ధని	ఉ-షా	,,	హ	విశా	ఆశ్లే	ఉ-ఫ
		,,	,,	,,	,,	పూ-భా	మఖా	చిషా
		,,	,,	,,	,,	,,	,,	ఉ-భా
రాహుకాల		౪౬	౩౬	౨౨౺	౧౫	౧౮౻	౧౧	౭౺
గుళికాలః.		౪౬	౨౨౻	౧౮౻	౧౫	౧౧	౭౺	౩౻
దగ్ధయోగము.		...	ఏకాదశి	పంచమి	తృతీయ	షష్ఠి	అష్టమి	నవమి
జ్వాలాముఖియోగము.		...	౪ ఉ-ఫ	౫ మఖా	౩ అనూ	౮ కృత్తి	౧ రోహి	

శ్రీరస్తు.

ఇందుకలసుగుణానేకసంపద్విభవాది సజ్జనుల కండరికిని విన్నవించునదేమనగా సాధారణ సంవత్సర పంచాంగము నందలి ఈసంవత్సర భాద్రపద బ ౧౧ ల రోజున నొక నక్షత్రోత్పత్తి గల్గునని వ్రాసియుంటిని తద్విషయమును గురించి యాలోచించి చూడగా కృతయుగాది యందు విశ్వజిత్ - సర్వజిత్ - అభిజిత్ యను నక్షత్రములతోటి ముప్పది నక్షత్రములై యుండెను ఇదికృతత్రేత ద్వాపరములలో నశించెను. ఏతత్సంవత్సర భాద్రపద బ ౧౧ ల రోజున వింధ్యపర్వతోత్తర దేశమునకు నూరుయోజనముల దూరములో విశ్వజిత్ అనునక్షత్ర ముత్పన్నము గాబోవుచున్నది గాన యాకాలమున వృషభరాశి యేజన్మలగ్నమును జన్మరాశిగలవారందరును నవగ్రహారాధన శాంతి యును చేసికొని క్షేమములను పొందగలవారగుదురని వక్కాణించెద.

అమృతాంజనము.

అమృతాంజనము:— తలనొప్పి అన్నినొప్పులకు దివ్యమయిన ఔషధము.

అమృతాంజనము:— బెణుకులకు, వాయుపోట్లకు నిరుపమానమయినది.

అమృతాంజనము:— తేలుకాటు, పశువాతములకు వజ్రాయుధము,

అమృతాంజనము;— చక్కని పరిమళముగలిగి, నొప్పులను తక్షణమే మాన్పును.

అమృతాంజనము;— అబాలగోపాలము దీని మహిమను గొనియాడియున్నారు.

అమృతాంజనము;— నీయింట ఒక్కబుడ్డి లేనియెడల ఒక పెద్ద లోపమే.

అమృతాంజనము డిపో;— వారి ఔషధము లనేకములు గలవు. క్యాటలాగు ఉచితముగ బంపుదుము.

చిరునామా;—

అమృతాంజనము డిపో.

నెం. 5. హార్బీరోడ్డు, ఫోర్టు, బొంబాయి.

పారాయణ సుందరకాండము.

చెన్నపురి గోవిందప్పనాయుడువీధి 171 వ నెం. గృహమునందుండు భువనగిరి చెన్నకేశవులు శెట్టిగారి కుమారుడగు బి. వి. రంగయ్య శెట్టిగారి స్వకీయ శ్రీలక్ష్మీనృసింహ విలాస ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రించిన పెద్దచ్చు సుందరకాండము పారాయణమునకు అనుకూలమగునటుల దళసరి కాగితములయందు చిన్నసైజున ముద్రించియున్నాము. దీనివెల రూ 1 - 4 - 0.

☞ ఈచెన్నపట్టణమున బజారు వోకటింటికి ఆయిదుఆరు అచ్చాఫీసులు యేర్పడెను. నాయొక్క చిన్నవయస్సునందు యింత బాహుళ్యములేదు ఇదియటుండగాక శ్లో॥ కత్తే నిమిప్య పంచాంగంవిద్యాంవిక్రయం మకంఠియాం । భిక్షాంజన్మకైవేశ త్రింద్యాంతిథిప్రకథ్యతే। అనుస్మాద్యయు నానూతనసిద్ధాంతి కాఫనాశిరోమణులు ముండుగచున్నకాబట్టిపంచాంగము నొకటి సంగ్రహించి జగద్విఖ్యాతిగా కీర్తిఃని సంపాదించబడినయిమ్మగడ్డ వేంకటనరసింహ్మసిద్ధాంతిగారి ప్రియశిష్యులనివారి వృత్తిరుపులుగా వాగుసటీలు గాషూర్వ కాలములుంచి శ్రీమన్మహారాజరాజేశ్రీ శ్యాదివిరుదాంకితులగు సి.యస్.ఐ. మహారాజాలంగారి ఆశ్రితులై శ్రేద్ధతోగ్రహించి పంచాంగములను గణించి అచ్చువేయుచురాబడినవారు గొకసిద్ధ సుప్రిపూర్వస్యాసిద్ధాంతిగారు దప్ప నికవెవ్వరునులేరు ఆహా ఆహా హా నేనేమిచెప్పుదు ప్రస్తుతం యిమ్మగడ్డ వేంకటనరసింహ్మ సిద్ధాంతిగారి శిష్యులనియు ప్రశిష్యులనియు ప్రప్రశిష్యులనియు ఇత్యాదిపేర్లు పెట్టుకొని అబద్ధంవా సుబద్ధంవా కుంతీపుత్రో వినాశః॥ అనునట్లులనున్నూ ఇదియటుండగాక కుంతీనందనుమాదిరి మూర్ఖతనయ గోవిందు కేసిప్రమా అనుపద్యమువరకు పూర్వాన్నంగతెలియక అద్యతనకేను మూఢుండవా నన్నిట్లంటివని తల్లిని చావగొట్టెనట అట్లేశిష్యప్రశిష్యప్రప్రశిష్యులమనివారి స్వరూపము నేరుగ్గగని అగస్త్యభ్రాతలు బయలుదేరి వార్ల పంచాగములు జాయుమున్నవో నీ వారి తెలిసి చేటలు సజ్జనులైనవారుగని పెట్టుకూడ యున్నారనిననువారికి కాలంరాకమానదు. ఈవిషయమును గురించి కేకవ్రాయుట అనావశ్యము.

నిమ్మగడ్డ జ్యోతిషసిద్ధాంతి.

ఆంధ్రపత్రిక.

ఆంధ్రపత్రిక;— తెలుగు దేశపత్రికలలో బధమ పత్రిక.

ఆంధ్రపత్రిక;— అనేక వ్యాసములు సులభశైలిని వ్రాయుబడును.

ఆంధ్రపత్రిక;— స్వదేశ విదేశ వార్తలతో నిండి యుండును.

ఆంధ్రపత్రిక;— ను, చేతుపుచ్చుకొనినవారు ప్రపంచమునందు జరుగుచున్న సంగతులను చక్కగా దెలిసికొనవచ్చును.

ఆంధ్రపత్రిక;— ఇంగ్లీషు భాషాజ్ఞానము లేని సంఘములకు ప్రపంచజ్ఞానాభివృద్ధిని గలుగజేయుటకు ప్రధమసాధనము.

ఆంధ్రపత్రిక;— ను శేషువరకె కొనిచూడని చందాదారులు లేరు.

ఆంధ్రపత్రిక;— సంవత్సరాది సంచికను గొప్పను

పూజనులు వ్యాసములను వ్రాయుటచే పత్రికాయోగ్యతను చాటుచున్నది.

ఆంధ్రపత్రిక;— లో ప్రతివారము మహాపురుషుల చరిత్రలు, పటములు ప్రకటించబడును.

ఆంధ్రపత్రిక;— చందా సం॥ 1కి 2-2-0 లు మాత్రమే.

ఆంధ్రపత్రిక;— మేనేజరుగారికి, ఫోర్టు బొంబాయి అని వ్రాయుడు

రవేరశ్విన్యాదినక్షత్ర సంచారకాలేష్వనా వృష్ట్యాదినిర్ణయః క్రియతే.

అశ్విని ౧ చరణే స్త్రీపురుషనక్షత్రద్వితసంయోగకాలే పాదజలరాశౌ శిఖివాహనా సూర్యవశాత్సువృష్టిః.
భరణీ ౧ చరణే స్త్రీ స్త్రీనక్షత్రద్వితసంయోగకాలే నిర్జలరాశౌ నరవాహనా సూర్యవశాత్సువృష్టిః
కృత్తికా ౧ చరణే స్త్రీపురుషనక్షత్ర ద్వితసంయోగకాలే పాదజలరాశౌ మూషిక వాహనా సూర్యవశాత్సువృష్టిః.
రోహిణీ ౧ చరణే స్త్రీపురుషనక్షత్రద్వితసంయోగకాలే పూర్ణజలరాశౌ ఆఖువాహనా సూర్య వశాత్సువృష్టిః.
మృగశిరా ౧ చరణే స్త్రీపురుషనక్షత్ర ద్వితసంయోగకాలే పూర్ణజలరాశౌ జంబుకవాహనా సూర్యవశాత్స్వల్పదేశేసువృష్టిః;
ఆర్ద్రా ౧ చరణే పుంపుంనక్షత్రద్వితసంయోగకాలే నిర్జలరాశౌ అశ్వవాహనా సూర్య వశాదనావృష్టిః.
పునర్వసూ ౧ చరణే స్త్రీనపుంసక నక్షత్రద్వితసంయోగకాలే దర్ధజలరాశౌ హస్తివాహనా సూర్య వశాత్సువృష్టిః.
పుష్యమీ ౧ చరణే స్త్రీనపుంసక నక్షత్రేపూర్ణజలరాశౌ అశ్వవాహనా సూర్య వశాత్సువృష్టిః
ఆశ్లేషా ౧ చరణే స్త్రీనపుంసకనక్షత్రే పూర్ణజలరాశౌ నరవాహనా సూర్యవశాత్సువృష్టిః.
మఖా ౧ చరణే స్త్రీనపుంసకనక్షత్రే పూర్ణజలరాశౌ వాజీవాహనా సూర్యవశాత్సువృష్టిః.
పూర్వఫల్గుని ౧ చరణే స్త్రీనపుంసకనక్షత్రే నిర్జలరాశౌ ఆఖువాహనా సూర్యవశాత్సువృష్టిః.
ఉత్తరఫల్గు ౧ చరణే స్త్రీనపుంసక నక్షత్రేపూర్ణజలరాశౌ వాజీవాహనా సూర్యవశాత్సువృష్టిః.
హస్త ౧ చరణే స్త్రీనపుంసకనక్షత్రే పాదజలరాశౌ శిఖివాహనా సూర్యవశాత్సువృష్టిః.
చిత్రా ౧ చరణే స్త్రీ స్త్రీనక్షత్రద్వితసంయోగకాలే నిర్జలరాశౌ వాజీవాహనా సూర్యవశాత్సువృష్టిః.
స్వాతి ౧ చరణే స్త్రీనపుంసకనక్షత్రేపాదజలరాశౌ జంబుక వాహనా సూర్యవశాత్స్వల్ప ప్రాంతదేశేసువృష్టిః.
విశాఖ ౧ చరణే స్త్రీనపుంసకనక్షత్రే పూర్ణజలరాశౌ శిఖివాహనా సూర్యవశాత్సువృష్టిః.
అనూరాధా ౧ చరణే నపుంసకనక్షత్రద్వితసంయోగకాలే నిర్జలరాశౌ హస్తివాహనా సూర్యవశాత్సువృష్టిః.
జ్యేష్ఠా ౧ చరణే స్త్రీనపుంసకనక్షత్రే నిర్జలరాశౌ జంబుక వాహనా సూర్యవశాత్స్వల్ప ప్రాంతదేశేసువృష్టిః.
మూలా ౧ చరణే స్త్రీపురుషనక్షత్రే ద్వితసంయోగకాలేపాదజలరాశౌ ఆఖువాహనా సూర్యవశాత్సువృష్టిః.

శ్రీరస్తు.

ఓం॥ వాగీశాద్యాస్సుమనస సర్వార్థానాముపక్రమే। యన్నత్వా కృతకృత్యాస్స్యుస్తన్నమామి గజాననం॥ అచింత్యావ్యక్తరూపాయ నిర్గుణాయ గుణాత్మనే। సమస్తజగదాధారమూర్తయే బ్రహ్మణేనమః॥ సంసారం సాగ్రశితజన బృందానాం వందన్యమునీశ్వ మణిలసురాణాం। కలిశంకలుషధరాణాం కులదైవం వేంకటేశ్వరం నావిచరం॥ విప్రశ్రీత్యామాముపాస్మహే పశుపతిం శ్మశానవిరించింశివాం లక్ష్మీం వాగధిదేవతాం గణపతిం తందుం కుమారం ముదా। సప్తార్ణవం దుకుజజ్ఞశివక్ష్మాగు జచ్ఛాయాజరాహార్ధ్వజా। నింద్రాద్యష్టం తతశ్శోణపాస్ప్రవవ శ్రీదేశదిక్పాలకాన్। లక్ష్మీవాసగృహాస్యయః ప్రతిదినం పద్మ శ్రీ సౌభాగ్యదో। యచ్ఛారేణుల దళ్భాగ్యకేన కాలశ్చ సంజాయతే। యచ్చక్షుర్గతా మమంగళం పాతు చయః సర్మణాం తంపందే శ్రుతి మందిరం ప్రణమతా మోజస్వరం భాస్కరం॥ కుందసుందరమందహాస విరాజితాధరపల్లవా। మిందుబింబనిభాననామరవిందచారువిలోచనా। చక్షనాగరుపంకరూపితగాంగపీనపయోధరాం। చద్రశేఖరవల్లభాం ప్రణమామి శైలసుతామహం॥

గురువందనం.

ఋత్వాదిక గతిభేదాత్కాలానుగుణం ఫలం ప్రదేయుర్యే।
కృపయాతత్స్వరూపం స్తుతిం గతం ప్రాగ్బద్ధ గురుమీడే॥
శ్రీమద్భాసుర నిమ్మగడ్డ కలశాంభోరాశి రాకావిధుం।
జ్యోతిశ్శాస్త్ర విదగ్రగణ్య మమలం ప్రజ్ఞానిధిం భూసురం।
జ్వాలాపత్యభిదాన మార్యవినుతం। శ్రీమన్నృసింహాత్మజం।
విద్యాదాన ధురంధరం గురువరం। మన్యామ్యతులం భావయే॥

శ్రీరస్తు.

శ్లో॥ శ్రీహయానిధి వేంకటేశ్వర సత్ప్రసాదబలోచితః।
శ్రీమదక్కిరెడ్డిపల్లిలక్ష్మీనారసింహ మనుతప్పదా॥
వేంకటేశ్వరపాదభక్తిగుణాంచితః కలజానకీరమరయాభిఖ్యాసుధర్మపాలనతత్పరః॥ కొండగడపజాగీరుపాలకః। తత్ప్రభుః ప్రభుశేఖర రదానవా। శ్రీరఙ్గ గోపీకాంత శ్రీమల్లోకేన కత్రపతియ తః ఖలుపూర్ణ్యః॥ పరిభోగస్య భాగ్యం పరిసత్యం యశోవానుసార పణ్యకట్యంకధరశకస్యమస్తై స్థితాయస్య హస్తేసదాదన లక్ష్మీస్సంజా శార్వరీం క్షేమస్సాధ్యైశ్వర్యలక్ష్మీః॥ ఆదిత్యేందు మహీజః గురుకః బుధ్యాత్మజాహిధ్యజాశ్చార్వ్యం సౌఖ్యమపారం స్థైర్యభోగం విపుల సుపులోదయం భోగంధి ఘనతరాయురతులధనం విజ్ఞానమేకం క్రమాద్దత్వా సత్ఫలమాదాయకాః కృతపతిం రక్షంతు సర్వేగ్రహాః॥

కాశ్యపగోత్రపవిత్రిష్సురుచిరగుణాఢ్యశౌర్యకళధరాతః। వెలవాడు మొదలివ శ్రీ కృష్ణయ్యాభిద మహీసురేట్ పుత్రః సూరంభట్టము పౌత్రః వేంకటసుబ్బయ్య నామకో గణకః గణకానందాయముదే గణకానందపత్రికారేణ॥ వెలవాడు వంశభూసుర। చరణానుగ్రహసమాప్త శిద్ధార్థః। కుర్వే తత్పంచాంగం పారోపకారమాదృతం హితం॥

శ్రీరస్తు.
శ్రీవేంకటాచలపతయేనమః.

అస్మిన్నబ్దే లోకవ్యవహారార్థం చాంద్రమానాబ్దో గ్రాహ్యః శేషాచలస్య దక్షిణ దేశే సౌరమానాబ్దో గ్రాహ్యః చాంద్రసౌరమానాభ్యాం విరోధికృత్ నామసంవత్సరః వింధ్యస్యోత్తర దేశే బార్హస్పత్యమానాబ్దో గ్రాహ్యః బార్హస్పత్య మానేన రఘురోద్గారి నామసంవత్సరః అస్మిన్నబ్దే గురూదయకాత్ వైశాఖాబ్దో గ్రాహ్యః అస్యసమస్త కల్యాణభాజనస్య శ్రౌతస్మార్తనిత్యనైమిత్తిక కామ్యకర్మానుష్ఠానోచితస్య సకలవ్యవహార హేతుభూతస్య విరోధికృత్ నామసంవత్సరస్య. ....

రాజా	...	శుక్రః.	అర్ఘాధిపతిః.	...	బుధః.
మంత్రీ	...	గురుః.	మేఘాధిపతిః	...	బుధః.
సేనాధిపతిః	...	బుధః	రసాధిపతిః..	...	కుజః.
సస్యాధిపతిః	...	సూర్యః.	నీరసాధిపతిః,	...	సూర్యః.
ధాన్యాధిపతిః.	...	శుక్రః.			

అస్మిన్నబ్దే సంవర్తమేఘః మేరోరుత్తరదిగ్భాగే మేఘోత్పత్తిః మేఘఫలం వాయుపూరితో యం చ వర్షణం సర్వత్ర చలవనానావపర్యంతం సంవర్తమేఘలక్షణం॥ అస్మిన్నబ్దే ఆఢక పరిమితం వర్షం॥ అఢకప్రమాణంతు॥ షష్టియోజనవిస్తీర్ణం శతయోజనమున్నతం అఢకస్య ప్రమాణంతు దేవమానేన గణ్యతే దశభాగాస్సముద్రేషు షడ్భాగాః పర్వతేషుచ భూమ్యాంతు భాగాశ్చత్వారః వాసవేన వినిశ్చితః

అథవర్షధాన్యాదయో లిఖ్యంతే	పుణ్యం ౧౧	అగ్నిభయం ౨	మోహం ౧౧	ముక్తిః ౯	దయాళుత్వం ౧౬	సస్యవృ ౧	తన్నాశః ౧౧	సిడంబం ౧
	పాపం ౧౧	తచ్ఛాంతిః ౩	మదం ౯	పురుషోత్పత్తిః ౧౨	నిర్దయాళుత్వం ౧౫	కీటకభయం ౧౩	పశువృద్ధిః ౦	మిత్రభేదః ౪
వర్షం ౧౯	వ్యాధయః ౨	మృగోపద్రవః ౧౯	మాత్సర్యం ౩	స్త్రీణాముత్పత్తిః ౨	సఖ్యం ౧౨	తన్నాశః ౧౩	తన్నాశః ౩	రణనివృత్తిః ౫
ధాన్యం ౧౧	తదుపశమనం ౧౯	మృగక్షయః ౫	సుఖం ౧౧	ధాతుర్వాదం ౧౩	అన్యాయం ౧౯	శలభవృ ౪	శుకవృ ౫	పథనివృత్తిః ౩
శీతం ౧౯	ఆచారం ౫	కీటకభయం ౧౬	దుఃఖం ౧౨	భయం ౧౯	జ్ఞానం ౧౯	తనాశః ౧	తన్నాశః ౫	పశువృద్ధిః ౧
తృణం ౧౧	అనాచారం ౯	తన్నాశః ౧౧	భోగం ౩	శౌర్యం ౨	అజ్ఞానం ౯	మశకవృ ౧	క్షుధా ౮	తన్నాశః ౨
ఉష్ణం ౨	జన్మాని ౫	మూషకవృ ౧౨	విడంబం ౩	దుష్టనిగ్రహః ౧౭	కాపట్యం ౧	తనాశః ౧	తృష్ణా ౧౧	రేసువృద్ధిః ౭
మారుతం ౪	మరణాని ౧౯	తన్నాశః ౧౫	మనోవ్యథా ౧౯	శిష్టానాంపాద ౧౩	నిష్కాపట్యం ౯	మత్కుణవృ ౧౩	నిద్రా ౧౫	తన్నాశః ౪
ప్రజావృద్ధిః ౧౫	దేశోపప్లవం ౩	సర్పోపద్రవః ౩	ద్వేషః ౧౯	సత్యం ౩	ధార్మికత్వం ౧౭	తన్నాశః ౧	ఆలస్యం ౧౩	మహిషవృద్ధిః ౪
తన్నాశః ౧౬	దేశస్వాస్థ్యం ౧౧	తన్నాశః ౬	ప్రతిష్ఠ ౧౩	అసత్యం ౬	అధార్మికత్వం ౧౨	వృశ్చికవృ ౧౦	ఉద్యోగం ౧౩	తన్నాశః ౪
రాజవిగ్రహం ౧౮	చోరభయం ౧౩	కామః ౧౯	అప్రతిష్ఠ ౨	విశ్వాసం ౯	గోమాయువృ ౨	తనాశః ౧౩	శాంతం ౧౩	మృగవృద్ధిః ౮
ఉగ్రం ౧౧	తన్నాశః ౧౧	లోభం ౯	ద్యూతం ౧౩	అవిశ్వాసం ౧	తన్నాశః ౧	వ్యాఘ్రవృ ౧	క్రోధః ౪	తన్నాశః ౧

ధాన్యవృద్ధిః	౪	తన్నాశః	౪	కూద్రవృద్ధిః	౩	వైఢూర్యవృ	౫	స్వర్ణవృ	౧౪	పెసవృ	౧౦	సర్షపవృ	౧౦	అతివృష్టిః	౯	రాజపూజ్యతం	౭	...జాః	౯
తన్నాశః	౨	చిత్రవృ	౭	తన్నాశః	౭	హరితవృ	౭	రజతవృ	౭	వ్రీహివృ	౪	చణకవృ	౧౭	...వృష్టి	౯	రాజాపమానం	౫	జరాయుజాః	౧౨
...వృద్ధిః	౪	తన్నాశః	౫	మ్లేచ్ఛవృద్ధి	౫	మాణిక్యవృ	౫	తామ్రవృ	౧౪	శాలివృ	౪	గోధూమవృ	౧౭	స్వచక్రభయం	౧౨	స్వప్నం	౧౪	స్థావరాః	౯
తన్నాశః	౫	క్షత్రియవృ	౪	తన్నాశః	౩	పుష్యరాగవృ	౬	కాంస్యవృ	౪	కుళిత్థవృ	౪	ఆఢకవృ	౧౬	పరచక్రభయం	౧౩	సుభిక్షం	౭	జంగమాః	౧౦
...వృద్ధిః	౪	తన్నాశః	౭	సంకరవృ	౩	నీలవృ	౫	లోహవృ	౨	తిలవృ	౧౭	రాజమాషవృ	౧౭	విద్యుత్	౭	జాగ్రతా	౧౪	...త్యాపాల	౭
తన్నాశః	౫	వైశ్యవృ	౫	తన్నాశః	౫	ప్రవాళవృ	౬	అయోవృ	౨	మాషవృ	౧౫	నీవారవృ	౬	శిలాపాతం	౦	అండజాః	౯	—	
...వృద్ధిః	౩	తన్నాశః	౪	వజ్రవృ	౬	మౌక్తికవృ	౫	త్రపువృ	౧౦	ముద్గవృ	౭	శాలివృ	౪	గర్జితం	౦	స్వేదజాః	౧౧		

శ్రీరస్తు,

శ్రీగణేశాయనమః.

చాంద్రసౌరమానాభ్యాం విరోధికృద్వత్సరఫలమ్ విరోధికృద్వత్సరే తు పరస్పరవిరోధినః సర్వేజనా నృపాశ్చైవమధ్య సస్యవృష్టయః బహుళాస్సత్యమానే రుధిరోద్గారి వత్సరఫలమ్। చిత్రవర్ణం చిత్రధాన్యం సర్వే లబ్ధ్వా తత్ప్రనాశః। శోణితం పిబతే ధాత్రీ రుధిరోద్గారివత్సరే—

రాజ్ఞః శుక్రస్యఫలమ్

సమృద్ధసస్యావసుధా సువృష్టిగతవ్రీహి సంపూర్ణజలదాధరాశ్చ। స్త్రీ పుత్రియాణాం జనయంతి తోషం శుక్రోనృపాగ్రే నసబాధ—

అథగురోః మంత్రిత్వఫలమ్.

జీవే మంత్రిత్వే బహుధాన్యసంపదః ప్రభూతశర్కరాక్షుభవంతిలోకే లాతివృష్టా బహుధాన్యసుఖేలావసుంధరాపాదీవసందగోకులాః.

బుధస్య సేనాధిపతిత్వఫలమ్.

వాతాహతానారిధరాః కదాచిద్వర్షంతి సస్యాని ఫలాన్వితాని। శశాస్సదాపీడిత కామచారై స్సేనాధిపత్యే ఖలుచంద్రజస్య—

సూర్యస్య సస్యాధిపతిత్వ ఫలమ్.

సస్యాధీశే భాస్వతి విరళాని సర్వసస్యాని అతివిపులంత్వతిభయం తస్కరచోరాదిసంపూర్ణం—

శుక్రస్య ధాన్యాధిపతిత్వ ఫలమ్,

అతివృష్టి సుభిక్షంచ ఫలితా ధాన్యజాతయః। మానవానీరజాస్సన్తి శుక్రే ధాన్యాధిపే సతి—

బుధస్య అర్ఘాధిపతిత్వ ఫలమ్.

అర్ఘాధినాథ రజనీకరాత్మజే వృష్టయ శ్చ సస్యాని బహూని సన్తి। కుమారపాషండ జనేంద్ర బాలికాః ప్రభూతమాన్యాః విధారిజనాః—

బుధస్య మేఘాధిపతిత్వ ఫలమ్.

గర్జితా శిలాపాతాః వాతాన్విత రౌద్రాధరాః। మధ్యదేశే మహాన్ బుధే మేఘాధిపే సతి—

కుజస్య రసాధిపతిత్వ ఫలమ్.

రజిత లవణం సర్పితిలతైల గుడాదయః। కూష్మాండం యాంతి తే సర్వే భౌమే యదిరసాధిపే—

సూర్యస్య నీరసాధిపతిత్వ ఫలమ్

నీరసాధిపతౌ సూర్యే తామ్రచందనరాశయః। రత్నమాణిక్యముక్తానాం జాయతే వృద్ధిరుత్తమా—

అథమేష సంక్రాంతి ఫలమ్.

ఏతద్వత్సర చైత్ర శు ౧౫ గురువాసరే దివారవే మేషరాశి ప్రవేశాత్తత్ఫలమ్॥ దివాచే న్మేషసంక్రాంతి రనర్థ కలహప్రదా.

అథరవేరార్ద్రాప్రవేశకాల ఫలమ్.

ఏతద్వత్సర జ్యేష్ఠ బ౯ సౌమ్యవాసర అశ్వనీ నక్షత్రే రవేరార్ద్రాప్రవేశస్తత్ఫలం॥ యదార్ద్రదుర్గే సానాప్రవేశార్యభిర్వృద్ధయః। సుభిక్షం క్షేమమారోగ్యమర్ఘరాత్రే మహానిశి। దశమ్యాం శుభదం ప్రోక్తం సౌమ్యవారే సుఖప్రదం। సస్యవృద్ధాతు రాశివాన్యమతిగం జేతిరుద్ధకృత్। విష్ణ్యాంవృష్టివినాశస్యాత్ప్రధిచంకాలకోవిదః॥ రవేరార్ద్రాప్రవేశే తు చంద్రమసః భరణ్యాది పంచాండలేస్థితత్వాత్ సమంఘవతి॥

కుజస్య ఫలమ్.

కుజస్యోదయనక్షత్ర పేక్షయాన ప్తదశనక్షత్రేవక్రం గతత్వాన్ముఖలాఖ్యయోగః॥ శస్త్రాగ్నిక్షుద్భీతిద సమితివక్తవ్యం.

గురుచార ఫలమ్.

ఏతద్వత్సర చైత్ర శు ౧ ప్రభృతి కార్తీక శు ౧౫ పర్యంతం తులారాశి స్థితగురుఫలం॥ తులాన్వితే దేవగురౌ సువృష్టిః సంపూర్ణసస్యాని భవంతిభూమౌ। యానీహవస్తూని తులాధృతాని సుస్థాని సర్వాణి మహర్ఘభావ॥ తత్ప్రభృతి వత్సరాంతం వృశ్చికరాశి స్థితగురు ఫలం॥ మహోన్నతానాం భూపానాం యాతి జనపదక్షయః। అతు వృష్టిస్తథ్యా గండాంబరం కీటకే గురౌ.

అథశనిచార ఫలమ్,

ఏతద్వత్సర చైత్ర శు ౧ ప్రభృతి శ్రావణ శు ౩ పర్యంతం భరణీనక్షత్రస్థితశనిఫలం॥ యామ్యగోర్క్షనర్తగాయవాద్యజ్ఞ క్షుద్రనాశకః॥ తదాది ఆశ్వయుజ శు ౧౫ పర్యంతం కృత్తికానక్షత్రస్థితశనిఫలం॥ అనలజీవినాం హంతి చమూపానగ్నిజీవినః। తత్ప్రభృతి వత్సరాంతం భరణీనక్షత్రస్థితఫలం పూర్వమేవోక్తం॥ చైత్ర శు ౧ ప్రభృతి వత్సరాంతం మేషరాశిస్థితశనిఫలం॥ మేషస్థితే మందగతౌ నృపాణాంమతంగజానాం చతురంగజానాం। కవీశ్వరాణాం మహిషాశ్వకానాం వైద్యోత్తమానామపి వైకృతిస్స్యాత్.

ఆషాఢాదిత్రినక్షత్రయుక్త ఫలమ్.

ఆషాఢస్యసితే పక్షే నవమీస్వాష్ట్ర సంయుతే సర్వసస్య సమృద్ధిస్స్యాత్ప్రమోదంతే నిరామయాః॥ జ్యేష్ఠ శు ౧ ఇందువాసర యుక్తఫలం॥ సుభిక్షం క్షేమమారోగ్యం వృష్టిస్సస్య వివర్ధనం। ఆనందనీ రదాధాత్రీ జ్యేష్ఠేచ చంద్రవాసరే.

అస్మిన్ వత్సరే గోపాలకస్య పశునాయకత్వాత్ఫలమ్। పశువృద్ధిసుభిక్షంచ బహుసస్యమహాసంపదః। సంపూర్ణతృణవృద్ధిశ్చ గోపాలే పశునాయకే.

అథగురుశుక్ర మౌఢ్య నిర్ణయః,

ఏతద్వత్సర భాద్రపద బ ౨ ప్రభృతి, బ ౧౩ పర్యంతం శుక్రమౌఢ్యం॥ కార్తీక శు ౧౩ ప్రభృతి మార్గశిర బ ౨ పర్యంతం గురుమౌఢ్యం॥

సూర్యగ్రహణమ్.

ఏతద్వత్సర ఆశ్వయుజ బ ౩౦ భానువాసరే చిత్రానక్షత్రే సూర్యోపరాగః కేతుగ్రస్తః ధూమ్రవర్ణః। పాదగ్రాసః వాయవ్యస్పర్శః ఈశాన్యమోక్షః.

...మున్ తాంజనము.— ను బటి పోలికలెన్ని యో బయలుదేరినవి. వానినికొనకును. అవివటినిమ్రియోజనమయినతయిలములు. మోహసోకును. ౧ ౪ ౧

సూర్యోదయాది స్పర్శకాలఘటికాః ౩-౫ ఘంటాది ౭-౧౬
మధ్యకాలఘటికాః ౫-౨౩ ఘంటాది ౮-౧౧
మోక్షకాలఘటికాః ౭-౫౨ ఘంటాది ౯-౧౧
ఆద్యంతపుణ్యకాలఘటికాః ౪-౪౭ ఘంటాది ౧-౫౫

మాసఫలం। కాంభోజచీన యవనాత్సహాశల్యక్షత్రియబాహ్లీక సింధుత పోవాసజనాంశ్చ హన్యాత్। అవన్తిపాంచాల భిషజశ్చకిరాతదేశాన్ దృష్ట్వా ఘోరతస్య తుల్య భూరిసువృష్టిశ్చ। అయనఫలం విశ్యశూద్రాణామరిష్టం॥ దక్షిణాయనత్వాత్.

భానువార సూర్యగ్రహణం సుధవతి చూడామణ్యాఖ్య యోగః తత్ఫలమ్.

సూర్యవారే రవిగ్రాహ్యసోమవారే విధుగ్రహః। చూడామణిరితిఖ్యాతస్తత్రానంతఫలప్రదం॥ వారేష్వన్యేషు యత్పుణ్యం గ్రహణే చంద్రసూర్యయోః। తత్పుణ్యం కోటిగుణితంగ్రహే చూడామణౌస్మృతమ్.

అథ మకరసంక్రాంతి ఫలనిర్ణయః.

పేతత్సంవత్సర పుష్య బ ౧౧ భానువాసరే విశాఖ నక్షత్రే దివా రతిర్మకరరాశి ప్రవేశత్వా త్తత్ఫలం॥ సంక్రాంతినర లక్షణంచాభిగ

ణ్యాతే॥ త్రిశీర్షం ద్విముఖంచైవ షం చవక్త్రంత్రి నేత్రకం। లంబకర్ణం రక్తదంతంలంబభ్రూదీర్ఘనాశికం అష్టబాహుం ద్విపాదం చవికృతం కృష్ణవర్ణకం। స్త్రీపుంరూపంసు విజ్ఞేయంసంక్రాంతనరలక్షణం॥ అస్యపురుషస్య ఘోరనామ ధేయః। అగరుస్నానం। శ్వేతవస్త్ర ధారణం। కస్తూరిగంధానులేపనం। పున్నాగ పుష్పధారణం। మాణిక్య భూషణధారణం। సువర్ణపాత్రే అన్నభక్షణం। నారికేళఫలభక్షణం। భిండివాద్యయుగ నారణం। శ్వేతఛత్రధారణం। సింహవాహనం। స్మితాచేష్టా। నివిష్టావస్థా। పూర్వముఖదిగ్యాగం నామఫలం। శూద్రాణామరిష్టం। స్నానఫలం। సువృష్టిప్రదం। వస్త్రఫలం। ఆరోగ్యప్రదం। గంధఫలం పుణ్యస్త్రీణామరిష్టం। పుష్పఫలం। కీర్తినాశః। భూషణఫలం, రత్నానాంనాశః। పాత్రఫలం సుభిక్షప్రదం। ఛత్రఫలం దుర్భిక్షం। ఫలభక్షణఫలం అన్నావృద్ధిః। ఆయుధఫలం క్షోభః। ఛత్రఫలం ఆరోగ్యప్రదం। వాహనఫలం సుఖప్రదం। చేష్టాఫలంఅశుభప్రదం। దిగ్యానఫలంప్రాగ్దేశ క్షామడాంబరం। పక్షఫలం సుభిక్షప్రదం। తిథిఫలం సుఖప్రదం। వారఫలం। వ్యాధిదుర్భిక్షదతస్కరాదిభయం। కాలఫలంరాజపీడా। లగ్నఫలంప్రజారిష్టం ముహూర్తఫలం అన్నవృద్ధిః। ఏవంఫలంసర్వమాలోచ్యనిశ్చిత్యకించిద్వ్యాఖ్యానేకాలవశాం శుభఫలంవక్తవ్యం.

అథవర్షయోగాద్యం గాశ్చలిఖ్యంతే.

చైత్ర శు ౧ ప్రభృతి బ ౩౦ పర్యంతం, కుజేతరగ్రహాణాం వాతాతివాతదహన నాడీషు సంచారిత్వాన్న దాముసహితపశ్చిమ వాయుర్వాతీతి వాచ్యం। తథాపి॥ బుధశుక్రయోరేకరేఖా స్థితత్వాత్పురశ్శుక్రయోగబలాచ్చవృష్టియోగః। బుధశుక్రాయదేకత్ర పర్యాదకాణాం వంనుహిం॥ పురోబుధేత్వనావృష్టిః పురశ్శుక్రప్రవర్షణమితి। ఏతస్మాత్కారణాత్ జలచంద్రకాలే తత్రతత్రస్వల్పవృష్టిరితివక్తవ్య.

వైశాఖ శు ౧ ప్రభృతి బ ౩౦ పర్యంతం భూమ్యుత్తేతరగ్రహాణాం వాతాతివాతదహననాడీషుసంచారవశాద్బుధబుధశుక్రయోర్మధ్యేరవిస్థితత్వాద్రుక్షుధమణసహితపశ్చిమవాయుర్వాతీతివాచ్య॥ తావుభౌరవిమధ్యస్థౌసముద్రమపిశోషయేదితి॥ తథాపి॥ పురశ్శుక్రయోగబలాచ్చసౌమ్యసోదయవశాద్వృష్టియోగః॥ పురోబుధేత్వనావృష్టిః పురశ్శుక్రప్రవర్షణమితి॥ ఆషాఢేపౌష వైశాఖే శ్రావణే వృష్టిదౌబుధః। వృష్టియోగంప్రకుర్వీత॥ ఏతస్మాత్కారణాత్ జలచంద్ర కాలే తత్రతత్రఖండవృష్టిరితిమంతవ్యం.

జ్యేష శు ౧ ప్రభృతి బ ౩౦ పర్యంతం, బుధ గురు శనేశ్చతరగ్రహాణాంజలసుధారస నాడీషు సంచారిత్వాత్పురశ్శుక్రయోగబలాచ్చ సువృష్టిః॥ పురశ్శుక్రప్రవర్షణమితి॥ కించ॥ బుధశుక్రసమీపస్థాకుర్యాత్తామహన్మయంమహామితి॥ తథాపి॥ బుధశుక్రయోర్మధ్యేరవిస్థిత్యాత ద్వృష్టిభంగః॥ తావుభౌరవిమధ్యస్థౌ సముద్రమపిశోషయేదితి। బలాబలవిచారేణ సతికించిద్దోషాధిక్యత్వాత్స్వల్పవృష్టి రితివక్తవ్య ఆషాఢ శు ౧ ప్రభృతి బ ౩౦ పర్యంతం భూమ్యుత్తశనిగుర్వేతరగ్రహాణాం సౌమ్యజలసుధారసనాడీషు సంచారిత్వా ద్బుధశుక్రయోరేకరేఖావర్తిత్వాత్పురశ్శుక్రయోగ బలాచ్చబుధోదయవశాదంగారకచలనవశాదత్యంతసువృష్టిః॥ పురశ్శుక్రప్రవర్షణమితిచ। ఆషాఢపౌషవైశాఖే శ్రావణే వృష్టిదే బుధః। వృష్టియోగంప్రకుర్వీత॥ బుధశుక్రయదేకత్రకుర్యాత్తామహన్మయంమహామితి॥ చలత్యంగారకేవృష్టిరితిచ॥ తథాపి॥ పశ్చిమముఖాపంచకాలయోగవశాత్తద్భంగః॥ పూర్వస్వాతీత్రయంచైవపశ్చిమేపిత్రుపంచకే అనావృష్టిర్భవతీత్యాదితిబలాబలవిచారణాయాంసత్యంగుణాధిక్యతయాత్సువృష్టిరేవవక్తవ్యా

శ్రావణ శు ౧ ప్రభృతి బ ౩౦ పర్యంతం శని కుజగుర్వేతరగ్రహాణాం జలసుధారస నాడీషు సంచారాద్బుధశుక్రయోః సామీప్యసహచర్యవశాదంగారక చలనవశాత్పురశ్శుక్రయోగబలాచ్ఛుక్రస్యరాశేరష్టమరాశౌ నిస్థితత్వాదత్యంతసువృష్టిః॥ బుధశుక్రాయదేకత్రేతి॥ చలత్యంగారకేవృష్టిః॥ శుక్రస్యరాశిమారభ్యచతుర్థాష్టమేగతే సోవృష్టియోగంప్రకుర్వీతయమితి॥ శుక్రస్యపశ్చిమముఖాపంచకాల యోగశాత్కుజస్య రాహుయుతత్వా దంగారకగుర్వోర్వ్యక్యమసప్తకాలయోగవశాత్తద్భంగః॥ రాహుకేతుయుతే భౌమేవృష్టిరాగీర్వాదిపీడనం। ఘోరవృష్టిభయంచైవ అనావృష్టిభయంవేదితిన్యాయేన। భాద్రపద శు ౧ ప్రభృతి బ ౩౦ పర్యంతం కుజశని గుర్వేతరగ్రహాణాం జలసుధారసనాడీషు సంచారవశాచ్ఛుక్రోదయవశాచ్ఛుక్రస్యరాశేరష్టమరాశౌ నిస్థితత్వాచ్చబుధశుక్రయోస్సామీప్యవశాత్సువృష్టిః॥ వృష్టిస్సౌమ్యదార్గవోదయయుతి। జలరాశిగతేచంద్రేయితి॥ ఆశ్వయుజ శు ౧ ప్రభృతికార్తిక శు ౧౫ పర్యంతం బుధరవి శుక్రాణాం సౌమ్యజలసుధారస నాడీషు సంచారత్వా ద్బుధశుక్రయోస్సామీప్యసహచర్యవశాద్గుర్వ స్తమయవశాత్సువృష్టిః॥ బుధశుక్రాయదేకత్రేతి॥ గురోరస్తంగతేవృష్టిః॥ తథాపి॥ పురోబుధావయోగవశాద్బుధశుక్రయోర్మధ్యేరవిస్థితత్వాచ్చతద్వృష్టిభంగః॥ పురోబుధత్వనావృష్టిరితి॥ తావుభౌరవి మధ్యస్థౌ సముద్రమపిశోషయేదితి। గుణదోషయోర్మధ్యే కించిద్గుణాధిక్యాత్మధ్యవృష్టిరితి మంతవ్య॥ ఇతిమేఘతులావృష్టిః॥ కన్యావనీకాంచన దిగ్గజానాంగవాం సహస్రంసతతం ద్విజేభ్యః॥ దత్వాఫలంయల్లభతే మనుష్యస్తత్ఫలాద్బ్దఫలం చశ్రుత్వా॥ స్వస్తిసర్వేషాం సమస్తసన్మంగళానిభవంతు.

అథ కందాయ ఫలాని.

అ	భ	కృ	రో	మృ	ఆ	పు	పు	ఆ	మ	పు	ఉ	హ	చి
౨	౫	౦	౩	౬	౧	౪	౮	౨	౫	౦	౩	౬	౧
౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨	౨	౧	౨	౦	౧	౨	౦
౧	౪	౨	౦	౩	౧	౪	౨	౦	౩	౧	౪	౨	౦

స్వా	వి	అ	జ్యే	మూ	పూ	ఉ	శ్ర	ధ	శ	పూ	ఉ	రే
౪	౮	౨	౫	౦	౩	౬	౧	౪	౮	౨	౫	౦
౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧
౩	౧	౪	౨	౦	౩	౧	౪	౨	౦	౩	౧	౪

శ్లో॥ ఆదికాన్యేమహావ్యాధి ర్మధ్యకాన్యేమనోవ్యధా । అంత్యకాన్యే ఫలంస్వల్పం త్రికాన్యే నిష్ఫలంభవేత్ । విషమేచార్ధలాభం స్యాత్సమేకుసమతాభవేత్ ॥

ఆదాయవ్యయాః				సంవత్సరస్యాదాయః			
మేషవృశ్చికయోః	ఆ ౨	వ్య	౮	ధనుర్మీనయోః	ఆ ౫	వ్య	౧౪
వృషభతులయోః	ఆ ౧౧	వ్య	౧౪	మకరకుంభయోః	ఆ ౮	వ్య	౮
మిథునకన్యయోః	ఆ ౧౪	వ్య	౧౧	సర్వాదాయః	ఆ ౫౬	వ్య	—
కటకస్యాదాయః	ఆ ౮	వ్య	౧౧	సర్వవ్యయః	౯౧	వ్య	—

అథ చాంద్రమాసార్ఘః.

చైత్రేసమార్ఘః	శ్రావణేసమార్ఘః	మార్గశీర్షే సమార్ఘః
వైశాఖే సమార్ఘః	భాద్రపదే సమార్ఘః	పుష్యే సమార్ఘః
జ్యేష్ఠే సమార్ఘః	ఆశ్వయుజే సమార్ఘః	మాఘే సమార్ఘః
ఆషాఢే అత్యర్ఘః	కార్తికే అత్యర్ఘః	ఫాల్గునే సమార్ఘః

అథ రాజపూజ్యావమానాని

మేషస్య రాజపూజ్యం	౧	అవ	౦	తులాయాః రాజపూజ్యం	౫	అవ	౬
వృషభస్య రాజపూజ్యం	౪	అవ	౦	వృశ్చికస్య రాజపూజ్యం	౧	అవ	౨
మిథునస్య రాజపూజ్యం	౭	అవ	౩	ధనుషః రాజపూజ్యం	౪	అవ	౨
కటకస్య రాజపూజ్యం	౩	అవ	౩	మకరస్య రాజపూజ్యం	౭	అవ	౨
సింహస్య రాజపూజ్యం	౬	అవ	౩	కుంభస్య రాజపూజ్యం	౩	అవ	౫
కన్యాయాః రాజపూజ్యం	౨	అవ	౬	మీనస్య రాజపూజ్యం	౬	అవ	౫

అథవివాహోపనయన ముహూర్తాని లిఖ్యంతే.

చైత్ర బ ౧ శు, స్వాతీ, దివామిథునే వివాహః ఉదయాది ఘ ౧౨-౪౨
బ ౬ బు, మూల, దివామిథునే వివాహః ఉదయాది ఘ ౧౧-౫౯
వైశాఖ బ ౫ గు, ఉ, షా=దివామిథునే వివాహః ఉదయాది ఘ ౮-౧౨
బ ౮ ఆ, ధని=దివా మిథునే వివాహః ఉదయాది ఘ ౭-౪౩
జ్యేష్ఠశు ౪ బు, పున=మిథునే వివాహోపనయనాదిఉదయాదిఘ ౬-౧౭
శు ౯ సా, ఉత్త=దివా కటకే వివాహః ఉదయాది ఘ ౭-౫౭
బ ౧ సా, మూల=దివా కటకే వివాహః ఉదయాది ఘ ౬-౫౬
బ ౩ సో, ఉ, షా=దివా కటకే వివాహః ఉదయాది ఘ ౬-౩౦
బ ౯ బు, రే=దివా కటకే వివాహః ఉదయాది ఘ ౫-౩౦
మాఘ శు ౨ ఆ, ధని=రాత్రౌ సింహే వివాహః అస్తాది ఘ ౭-౫౩
శు ౧౦ సా, రో=దివా మీనే వివాహోపనయనః ఉదయాది ఘ ౮-౧
శు ౧౩ గు పున=రాత్రౌ సింహే వివాహః అస్తాది ఘ ౫-౫౨
బ ౫ బు, హస్త=దివా మీనే వివాహోపనయనః ఉదయాది ఘ ౬-౩౦
బ ౯ ఆ, అనూ=దివా మీనే వివాహః ఉదయాది ఘ ౫-౫౧
ఫాల్గుణశు ౭ ఆ, రో=రాత్రౌ మకరే వివాహః అస్తాది ఘ ౨-౧౭

అథ కుజచారః.

చైత్ర శు ౯ సో ధని ౧ కుజః
శు ౧౪ బు=కుంభే కుజః
బ ౭ శు=కుంభే కుజః
వైశాఖశు ౧౨ శు=పూ, భా ౧ కుజః
బ ౧౦ శు=మీనే కుజః
బ ౩౦ శ=ఉ, భా ౧ కుజః
జ్యేష్ఠ బ ౩ సో=రేవ ౧ కుజః
ఆషాఢశు ౯ శు=మేషే కుజః
బ ౧౩ సో=భర ౧ కుజః
శ్రావణ బ ౫ సో=కృ ౧ కుజః
బ ౧౨ సో=కృత్తికావృషభే కుజః
భాద్రపద బ ౩ సో=రో ౧ కుజః
ఆశ్వయుజ బ ౧౦ మం=వక్రారంభః
కార్తిక బ ౧౨ శ=రో వక్రీ కుజః
మార్గశీర్ష శు ౩ సో=కృ ౧, కుజః
పుష్య శు ౯ శు=వక్రత్యాగః
బ ౧౩ శ=కృ ౩ బు, కుజః
మాఘ బ ౧౦ సో=రో ౧ కుజః
ఫాల్గుణ బ ౧౦ గు=మృ ౧ కుజః
బ ౧౨ బు=మృ ౨ కుజః

అథ బుధచారః

చైత్రశు ౨ శ=అశ్వ ౧ మేషే బుధః
శు ౧౨ సో=భర ౧ బుధః
బ ౧౧ మం=వక్రారంభః
బ ౧౩ శ పశ్చాదస్తం బుధః
వైశాఖశు=ఆ భ వక్రీ బుధః
బ ౧౪=ప్రాగుదయం బుధః
బ ౬ శు, వక్రత్యాగః
బ ౧౪ ఆ=భ ౨ బుధః
జ్యేష్ఠశు ౭ శ=కృ ౧ బుధః
శు ౧౨ బు=కృ ౨ వృషభే బుధః
శు ౧౩ బు=రో ౧ బుధః
బ ౬ ఆ=ప్రాగస్తం బుధః
బ ౧౦ మం=మృ ౧ బుధః
బ ౧౪ ఆ=మిథునే బుధః

ఆషాఢశు ౨ బు=ఆర్ద్ర ౧ బుధః
శు ౮ మం=పున ౧ బుధః
శు ౧౩ ఆ=కటకే బుధః
శు ౧౪ సో=పుష్య ౧ బుధః
బ ౫ ఆ=పశ్చాదుదయం
బ ౬ సో=ఆశ్లే ౧ బుధః
బ ౧౩ మం=మ ౧ సింహే బు
శ్రావణశు ౯ గు=పూ=ఫ ౧ బుధః
బ ౭ బు=ఉ=ఫ ౧ బుధః
బ ౧౧ ఆ=కన్యాయాం బుధః
భాద్రపదశు ౩ ఆ=వక్రారంభః
శు ౧౦ ఆ=పశ్చాదస్తం బు
ఏతస్మిన్నేవ దినే=ఫ ౧ వక్రీ బుధః
బ ౮ శ=ప్రాగుదయం బు
బ ౧౪ సో=వక్రత్యాగః
ఆశ్వయుజ శు ౫ బు=పూ=ఫ ౪ బుధ్యే బుధః
శు ౮ శ=ఉ=ఫ ౧ బుధః
శు ౧౦ మం=కన్యాయాం బుధః
ఏతస్మిన్నేవప్రాక్ స్తంబుధః
౧౫ ఆ=హస్త ౧ బుధః
బ ౮ శ=చిత్ర ౧ బుధః
బ ౧౨ గు=తులాయాం బుధః
కార్తిక శు ౧ సో=స్వా ౧ బుధః
శు ౯ మం=విశా ౧ బుధః
బ ౧ మం=వృశ్చికే బుధః
బ ౩ గు=అనూ ౧ బుధః
బ ౧౨ శు=పశ్చాదుదయం
బ ౧౩ శ=జ్యే ౧ బుధః
మార్గశీర్ష శు ౪ శ=జ్యే ౪ బుధః
శు ౬ సో=మూ ధను బు
బ ౧ శు=పూ=షా ౧ బుధః
బ ౧౪ శ=వక్రారంభః
బ ౩౦ బు=పూ=షా ౧ వ బు
పుష్య బ ౨ శు=పశ్చాదస్తం
శు ౩ శ=మూల వక్రీ బు
శు ౧౪ శ=మూల వక్రీ బు
శు ౧౧ గు=ప్రాగుదయం బు
శు ౧౫ గు=వక్రత్యాగః
బ ౭ గు=మూ ౪ బుధః
మాఘ శు ౧౧ శ=పూ=షా ౧ బుధః
శు ౧౩ శు=మకరే బుధః
బ ౯ గు=శ్రవ ౧ బుధః
బ ౧౩ శు=ధని ౧ బుధః
ఫాల్గుణశు ౨ మం=కుంభే బుధః
శు ౬ శ=శత ౧ బుధః
శు ౧౪ శ=పూ=భా ౧ బుధః
బ ౬ శు=మీనే బుధః
బ ౬ శ=ఉ=భా ౧ బుధః
బ ౧౩ శ=రేవ ౧ బుధః
బ ౩౦ సో=రేవ ౨ బుధః

అథ గురుచారః.

చైత్రశు ౧౫ ఆ=స్వా ౪ వక్రీ గురుః
వైశాఖశు ౭ శు=స్వా ౩ వక్రీ గురుః
జ్యేష్ఠశు ౯ సో=స్వా ౨ వక్రీ గురుః
ఆషాఢశు ౯ సో=వక్రత్యాగః
శ్రావణశు ౫ ఆ=స్వా ౩ బు, గురుః
భాద్రపదశు ౫ సా ౪ గురుః
బ ౧౪ గు=విశా ౧ గురుః
ఆశ్వయుజశు ౧౨ గు=విశా ౨ గురుః
బ ౩౦ ఆ=విశా ౩ గురుః
కార్తికశు ౧౩=పశ్చాదస్తం గురుః
శు ౧౫ సో=వృశ్చికే గురుః
మార్గశీర్ష శు ౨ బు=అనూ ౧ గురుః
శు ౧౫ బు=అనూ ౨ గురుః
బ ౭ గు=ప్రాగుదయం గు
పుష్య శు ౧౫ గు=అనూ ౩ గురుః
బ ౧ శు=అనూ ౪ గురుః
బ ౩౦ శు=జ్యేష్ఠ ౧ గురుః
మాఘ బ ౧౩ శు=జ్యేష్ఠ ౨ గురుః
ఫాల్గుణ బ ౭ ఆ=జ్యేష్ఠ ౩ గురుః
బ ౧౨ శు=వక్రారంభః

శుక్రచారః

చైత్రశు ౨ శ=భరణ్యాం శుక్రః
౧౦ శ=కృత్తికాశుక్రః
శు ౧౩ మం=కృత్తికావృషభేశు
బ ౬ బు=రోహిణీశుక్రః
వైశాఖశు ౭ ఆ=మృగశుక్రః
శు ౭ శ=మిథునేశుక్రః
శు ౧౪ గు=ఆర్ద్రాశుక్రః
బ ౧౧ బు=పునర్వసుశుక్రః
జ్యేష్ఠశు ౫ శు=కటకేశుక్రః
శు ౭ ఆ=పుష్యాంశుక్రః
బ ౫ శ=ఆశ్లేషశుక్రః
ఆషాఢశు ౩ గు=సింహేశుక్రః
బ ౨ గు=పూ=ఫశుక్రః
శ్రావణశు ౫ ఆ=ఉ=ఫశుక్రః
శు ౯ గు=కన్యాయాంశు
బ ౩౦ గు=వక్రీభూః
భాద్రపదశు ౧౧ సో=ఉ-వ, శు
బ ౨ ఆ=పశ్చాదస్తంశుక్రః
బ ౫ బు ఉ-ఫ-వ,శుక్రః
బ ౮ శు=పూ-ఫ వ,శు
బ ౧౩ బు=ప్రాగుదయం
అశ్వయుజశు ౩ సో=పూ-ఫ వక్రీశుక్రః
శు ౨ గు, వక్రత్యాగః
బ ౧౧ బు=పూ-ఫ బు-శు
కార్తీకశు ౩ బు=ఉ-ఫశుక్రః
శు ౭ సో=కన్యాయాంశు
బ ౫ శ=హస్తశుక్రః
మార్గశిరశు ౮ శ=చిత్రాశుక్రః
శు ౧౪ శ=తులాయాంశు
బ ౩ శు=స్వాతిశుక్రః
బ ౩౦ బు=విశాఖశుక్రః
పుష్యశు ౯ శు=వృశ్చికేశుక్రః
శు ౨ సో=అనూరాధాశుక్రః
బ ౯ శు=జ్యేష్ఠాశుక్రః
మాఘశు ౪ మం=మూలశుక్రః
బ ౧ శు=పూ-షాశుక్రః
బ ౧౨ బు=ఉ-షాశుక్రః
బ ౧౪ శ=మకరేశుక్రః
ఫాల్గుణశు ౮ ఆ=శ్రవణశుక్రః
బ ౪ గు=ధనిష్ఠాశుక్రః
బ ౬ బు=కుంభేశుక్రః
బ ౩౦ సో=శతభిషశుక్రః

శనిచారః

చైత్రశు ౯ శు=భరణ్యాః
శు ౧౫ గు=పశ్చాదస్తంశనిః
బ ౧౨ బు=భరణి ౨ శనిః
వైశాఖబ ౬ శు=ప్రాగుదయంశ
జ్యే ౯ సో=భరణి ౩ శనిః
జ్యేష్ఠబ ౭ మం=భరణి ౪ శనిః
శ్రావణశు ౩ శు=కృత్తికాశనిః
భాద్రపదశు ౯ శ=వక్రీభూః
ఆశ్వయుజశు ౧౫ ఆ=భరణి ౪ వ,శనిః
మార్గశిరశు ౧౪ మం, భరణి ౩ వక్రీశనిః
పుష్యబ ౧౧ సో= వక్రత్యాగః
ఫాల్గుణబ ౫ శు=భరణి ౨ బు,శనిః

రాహుకేతుచారాః.

వైశాఖబ ౫ గు=భరణి ౧ రాహుః స్వాతికేతుః
ఆషాఢబ ౯ శు. అశ్విని ౪ రాహుః స్వాతి ౩ కేతుః
భాద్రపదబ ౧౪ గు అశ్విని ౩ రాహుః స్వాతి ౧ కేతుః
మార్గశిరశు ౭ బు=అశ్విని ౨ రాహుః చిత్ర ౪ కేతుః
మాఘశు ౫ బు=అశ్విని ౧ రాహుః చిత్ర ౩ కేతుః

సర్వాధిపతులు.

గణకశ్చంద్రః, గ్రామపాలకో గురుః దైవజ్ఞో బుధః పురోహితస్సూర్యః రాష్ట్రాధిపశ్శుక్రః । దేశాధ్యక్షః కుజః అశ్వాధిపతిర్గురుః గజాధిపస్సూర్యః నౌకాధిపస్సూర్యః దేవాధిపశ్శుక్రః । నరాణామధిపశ్శనిః । గ్రామపాలకశ్శనిః వస్త్రాధిపతిర్భౌమః । ధాన్యాధిపశ్శుక్రః వృక్షాధిపశ్శుక్రః । జంగమాధిపస్సూర్యః సర్వాణామధిపశ్చంద్రః నుఖాధిపశ్శుక్రః॥

సూర్యునియొక్క ఉదయాస్తములను తెలియచేయుపట్టీ.

నెల	తేది	మద్రాసుకు ఉదయం గం.	ని.	అస్తం గం.	ని.	సకలదేశములకు ఉచ్ఛ గం.	ని.	గుంటూరుకు ఉదయం గం.	ని.	అస్తం గం.	ని.
జనవరి.	౮	౬	౩౩	౫	౫౨	౧౨	౭	౬	౫౦	౫	౪౪
	౧౮	౬	౩౪	౫	౫౭	౧౨	౧౨	౬	౪౬	౫	౪౬
	౨౮	౬	౩౫	౬	౩	౧౨	౧౫	౬	౩౯	౫	౫౫
ఫిబ్రవరి.	౫	౬	౩౫	౬	౮	౧౨	౧౬	౬	౩౭	౬	౨
	౧౫	౬	౩౦	౬	౧౦	౧౨	౧౫	౬	౩౩	౬	౬
	౨౫	౬	౨౬	౬	౧౩	౧౨	౧౫	౬	౨౯	౬	౬
మార్చి.	౭	౬	౧౯	౬	౧౫	౧౨	౧౩	౬	౨౨	౬	౧౨
	౧౭	౬	౧౩	౬	౧౬	౧౨	౧౧	౬	౧౫	౬	౧౫
	౨౭	౬	౬	౬	౧౬	౧౨	౭	౬	౭	౬	౧౬
ఏప్రల్.	౬	౬	౦	౬	౧౮	౧౨	౫	౬	౧	౬	౧౮
	౧౬	౫	౫౪	౬	౧౭	౧౨	౩	౫	౫౮	౬	౧౮
	౨౬	౫	౪౭	౬	౧౯	౧౨	౧	౫	౫౦	౬	౨౦
మేనెల.	౧	౫	౪౬	౬	౧౯	౧౧	౫౯	౫	౪౪	౬	౨౨
	౧౧	౫	౪౩	౬	౨౧	౧౧	౫౭	౫	౩౯	౬	౨౫
	౨౧	౫	౪౧	౬	౨౪	౧౧	౫౭	౫	౩౫	౬	౨౯
జూన్.	౧	౫	౪౦	౬	౨౮	౧౧	౫౭	౫	౩౪	౬	౩౦
	౧౧	౫	౪౧	౬	౩౦	౧౨	౧	౫	౩౨	౬	౩౨
	౨౧	౫	౪౨	౬	౩౩	౧౨	౩	౫	౩౬	౬	౩౭

నెల	తేది	మద్రాసుకు ఉదయం గం.	ని.	అస్తం గం.	ని.	సకలదేశములకు ఉచ్ఛ గం.	ని.	గుంటూరుకు ఉదయం గం.	ని.	అస్తం గం.	ని.
జూలై	౧	౫	౪౫	౬	౩౪	౧౨	౫	౫	౩౯	౬	౩౯
	౧౧	౫	౪౭	౬	౩౫	౧౨	౮	౫	౪౨	౬	౪౦
	౨౧	౫	౫౦	౬	౩౪	౧౨	౭	౫	౪౫	౬	౩౯
	౩౧	౫	౫౩	౬	౩౧	౧౨	౭	౫	౪౭	౬	౩౬
ఆగష్టు	౧౦	౫	౫౪	౬	౨౭	౧౨	౮	౫	౫౧	౬	౩౧
	౨౦	౫	౫౬	౬	౨౩	౧౨	౫	౫	౫౩	౬	౨౫
	౩౦	౫	౫౬	౬	౧౮	౧౨	౩	౫	౫౫	౬	౧౯
సెప్టెంబర్	౯	౫	౫౬	౬	౧౦	౧౧	౫౯	౫	౫౫	౬	౧౧
	౧౯	౫	౫౬	౬	౨	౧౧	౫౬	౫	౫౬	౬	౪
	౨౯	౫	౫౮	౫	౫౫	౧౧	౫౨	౫	౫౬	౫	౫౬
అక్టోబర్	౯	౫	౫౮	౫	౪౯	౧౧	౪౯	౫	౫౯	౫	౪౮
	౧౯	౫	౫౯	౫	౪౩	౧౧	౪౮	౬	౨	౫	౪౦
	౨౯	౬	౧	౫	౩౯	౧౧	౪౮	౬	౫	౫	౩౫
నవంబర్	౮	౬	౬	౫	౩౫	౧౧	౪౬	౬	౧౦	౫	౩౦
	౧౮	౬	౧౦	౫	౩౫	౧౧	౪౭	౬	౧౭	౫	౨౬
	౨౮	౬	౧౪	౫	౩౬	౧౧	౫౦	౬	౨౦	౫	౨౭
డిసంబర్	౮	౬	౧౭	౫	౩౭	౧౧	౫౪	౬	౨౬	౫	౩౧
	౧౮	౬	౨౨	౫	౪౨	౧౧	౫౯	౬	౩౨	౫	౩౪
	౨౮	౬	౨౭	౫	౪౮	౧౨	౪	౬	౩౭	౫	౩౯

శు॥ [illegible] ప్రతిపత్తిథిః శ్వేతవరాహకల్పాదిః చాంద్రవత్సరాదిః తైలాభ్యంగస్నానం నింబకుసుమభక్షణం అమృతసిద్ధయోగః చంద్రోదయః దక్షిణశృంగోన్నతః [illegible] (పంచాంగశ్రవణం)

[illegible] శ్రీవేదవ్యాసతీర్థానాం పుణ్యదినం [illegible]

[illegible] సౌభాగ్యగౌరీవ్రతం [illegible] మన్వాదిః

[illegible] లక్ష్మీగణపతివ్రతం కూర్మకల్పాదిః మత్స్యజయంతి [illegible]

[illegible] దగ్ధయోగః [illegible]

[illegible] సిద్ధతిథిః [illegible]

[illegible] ప్రయోగః [illegible]

[illegible] శ్రీరామనవమీ శ్రీకవీంద్రతీర్థానాం పుణ్యదినం [illegible]

[illegible] ధర్మరాజదశమీ [illegible]

[illegible] శృంగారవల్లభస్వామికల్యాణోత్సవం [illegible]

[illegible] వామనజయంతి అశ్వవాహనం [illegible]

[illegible] గరుడవాహనం శ్రీసత్యప్రియతీర్థానాం పుణ్యదినం [illegible]

[illegible] రథోత్సవం [illegible]

[illegible] మన్వాదిః మదనపూర్ణిమ [illegible] చైత్రీవిషువత్పుణ్యకాలః సౌరాంద్రప్రవేశః చంద్రదర్శనం శృంగారవల్లభస్వామివారిచక్రతీర్థం [illegible]

[illegible] సిద్ధతిథిః తిరువల్లిక్కేణి పార్థసారథి స్వామివారి [illegible]

[illegible] అమృతాదియోగః [illegible]

[illegible] శ్రీవాగీశతీర్థానాం పుణ్యదినం పార్థసారథి స్వామినాం గరుడోత్సవః [illegible]

[illegible]

[illegible] దగ్ధయోగః [illegible]

[illegible] దినస్పృక్ [illegible]

[illegible] నూతనవస్త్రధారణం [illegible]

[illegible] తిరువల్లిక్కేణి పార్థసారథిస్వామినాం చక్రతీర్థం [illegible]

[illegible]

[illegible] సర్వత్రైకాదశీ [illegible]

[illegible] శ్రీపద్మనాభతీర్థానాం పుణ్యదినం [illegible]

[illegible]

	రవి శు
	రా
	కు [illegible] బుధః
	శు [illegible]
శు	కు [illegible]
	కు [illegible]
	గు కే

నూతన పారాయణ - సుందరకాండము.— ఇదిపారాయణము చేయువారికి చేతికి యిమిడికగ, చిన్నసైజులో మంచి పెద్దచ్చరములతో, ముద్రించియున్నాము. వలయువారు, చెన్నపురి, గోవిందప్పనాయుని వీధి 171 వ నం.గల బి. వి. రంగయ్యశెట్టి గారికి వ్రాసి తెప్పించుకొనవచ్చును.

విరోధికృత్ నామసంవత్సర [illegible] శాలివాహనశకవర్షాః ౧౮౩౩ [illegible]

౨౯	౨౫	౧౭		[illegible]
౩౦	౨౬	౧౮	[illegible]	[illegible]
౧	౨౭	౧౯	[illegible]	[illegible]
౨	౨౮	౨౦		[illegible]
౩	౨౯	౨౧	[illegible]	[illegible]
౪	౩౦	౨౨	[illegible]	[illegible]
౫	౩౧	౨౩	[illegible]	[illegible]
౬	౧	౨౪	[illegible]	[illegible]
౭	౨	౨౫	[illegible]	[illegible]
౮	౩	౨౬		[illegible]
౯	౪	౨౭	[illegible]	[illegible]
౧౦	౫	౨౮	[illegible]	[illegible]
౧౧	౬	౨౯		[illegible]
౧౨	౭	౩౦	[illegible]	[illegible]
౧౩	౮	౩౧		[illegible]
౧౪	౯	౧	[illegible]	[illegible]
౧౫	౧౦	౨	[illegible]	[illegible]
౧౬	౧౧	౩		[illegible]
౧౭	౧౨	౪	[illegible]	[illegible]
౧౮	౧౩	౫	[illegible]	[illegible]
౧౯	౧౪	౬	[illegible]	[illegible]
౨౦	౧౫	౭	[illegible]	[illegible]
౨౧	౧౬	౮	[illegible]	[illegible]
౨౨	౧౭	౯	[illegible]	[illegible]
౨౩	౧౮	౧౦	[illegible]	[illegible]
౨౪	౧౯	౧౧	[illegible]	[illegible]
౨౫	౨౦	౧౨		[illegible]
౨౬	౨౧	౧౩	[illegible]	[illegible]
౨౭	౨౨	౧౪	[illegible]	[illegible]
౨౮	౨౩	౧౫	[illegible]	[illegible]

[illegible]

౧౯౧౧ సం. జూలై నెల.

౨౭	౨౨	౧౩	బు	శు॥ పం॥ ప్రథమ [illegible] ఆర్ద్ర [illegible] ధృవ [illegible] చంద్రోదయః [illegible] తృతీయా [illegible] ఘ ౨-౦చ౨౯ రజబ్ ౧
౨౮	౨౩	౧౪	రబు	బు॥ ది॥ [illegible] పున [illegible] అహః [illegible] ఆర్ద్ర [illegible] తిథిద్వయ ఆర్ద్ర [illegible] అమృతాదియోగః నృత్యారంభ ఘ ౨-౧౦
౨౯	౨౪	౧౫	కు	గు॥ తృ [illegible] పుష్య [illegible] హర్ష [illegible] గరజ [illegible] చతుర్థీతిథిః మఖాగసింహే [illegible] అమృతసిద్ధయోగః ఘ ౨-౨౦చ౨ ౮౩
౩౦	౨౫	౧౬	కుబు	శు॥ [illegible] ఆశ్లేషం [illegible] మఖ [illegible] వజ్రం [illegible] భద్ర [illegible] ఆర్ద్ర [illegible] మృత్యుయోగః జ్వాలాముఖీయోగః రంధ్రయోగః ఘ ౨-౨౯
౧	౨౬	౧౭	బు	శ॥ పం [illegible] పుబ్బ [illegible] సిద్ధి [illegible] బాలు [illegible] ఆర్ద్ర [illegible] స్కందపంచమి ఘ ౨-౩౯చ౪
౨	౨౭	౧౮	రకు	ఆ॥ ష [illegible] ఉత్తర [illegible] వ్యతీ [illegible] తైతు [illegible] అహః [illegible] ఆర్ద్ర [illegible] కూర్మషష్ఠీ సిద్ధతిథిః ఘ ౨-౪౯చ౫
౩	౨౮	౧౯	బుకు	సో॥ స [illegible] హస్త [illegible] వరీ [illegible] వణ [illegible] ఆర్ద్ర [illegible] గురువక్రత్యాగః సిద్ధతిథిః ఘ ౨-౫౯చ౬ (సంఘ ౩-౯చ౭)
౪	౨౯	౨౦	కుబు	మం॥ అ [illegible] చిత్ర [illegible] బవ [illegible] ఆశ్వ [illegible] పున [illegible] చాతుర్మాస్యాదిః ఏకాదశ్రవత రంభః శ్రీసత్యాదిరాజతీర్థానాం పుణ్యదినం ఘ ౩-౧౮చ౮
౫	౩౦	౨౧	ర	బు॥ న [illegible] చిత్ర [illegible] అహః [illegible] పునర్వసు [illegible] తాదిస్థాపనం ఘ ౩-౧౮చ౮
౬	౩౧	౨౨	బుకు	గు॥ ద [illegible] స్వాతి [illegible] సిద్ధం [illegible] గర [illegible] పున [illegible] పెరియాళ్వారు తిరునక్షత్రం ఘ ౩-౨౯చ౯
౭	౧	౨౩	బు	శు॥ ఏ [illegible] విశా [illegible] సాధ్యం [illegible] భద్ర [illegible] పున [illegible] శయనైకాదశి గోపద్మవ్రతారంభః సిద్ధతిథిః ఘ ౩-౩౮చ౧౦
౮	౨	౨౪		శ॥ ద్వా [illegible] అనూ [illegible] బాల [illegible] వాసుదేవద్వాదశీ శాకవ్రతారంభః అనూ-పంచ-రాహువేదః శనిత్రయోదశీ ఘ ౩-౪౮చ౧౧
౯	౩	౨౫	ర	ఆ॥ త్ర [illegible] జ్యే [illegible] శుభం [illegible] తైతు [illegible] శివఘటికాభావః అహః [illegible] పున [illegible] చతుర్దశీతిథిః పాతభావః ఆశ్వ [illegible] శివశయనం ఘ ౩-౫౮చ౧౨
౧౦	౪	౨౬	బుకు	సో॥ చతు [illegible] మూల [illegible] బ్రహ్మ [illegible] వణి [illegible] శూన్యతిథిః పుష్యగ [illegible] పవిత్రార్చనం మూ=రవివేదః శ్రీరామచంద్రదర్శనం ఘ ౪-౭చ౧౩
౧౧	౫	౨౭		○ మం॥ [illegible] పూ-షా [illegible] మాహేంద్రం [illegible] బవ [illegible] పూర్ణిమాతిథిః వ్యాసపూజాయతీనాం క్షౌరకాలః ఘ ౪-౧౭చ౧౪ (ఘ ౪-౨౭చ౧౫)
౧౨	౬	౨౮	రబు	బు॥ ప్ర [illegible] పార [illegible] వైధృ [illegible] బాలు [illegible] శేషః [illegible] ఉత్తర [illegible] అహః [illegible] పునర్వసు [illegible] తాదిస్థాపనం
౧౩	౭	౨౯	కు	గు॥ ద్వి [illegible] శ్రవ [illegible] విష్కం [illegible] తైతు [illegible] చాతుర్మాస్యద్వితీయా నూతనవస్త్రధారణం ఘ ౪-౩౭చ౧౬
౧౪	౮	౩౦	కుబు	శు॥ తృ [illegible] ధనిష్ఠ [illegible] ప్రీతి [illegible] వణి [illegible] శేషః [illegible] ప్రవర్తన [illegible] అశ్వ [illegible] పుష్య [illegible] సంకష్టహర [illegible] లతాదిస్థాపనం ఘ ౪-౪౭చ౧౭
౧౫	౯	౩౧	బు	శ॥ చ [illegible] శత [illegible] ఆయుష్మ [illegible] బవ [illegible] ప్రవ్య [illegible] శత=కేతువేదః సిద్ధతిథి ఘ ౪-౫౬చ౧౮
౧౬	౧౦	౧	రబు	ఆ॥ పం [illegible] పూ=భా [illegible] సౌభాగ్య [illegible] కౌల [illegible] అహః [illegible] పునర్వసు [illegible] కర్కాటక [illegible] దక్షిణాయనపుణ్యకాలః సూర్యోదయాది నవఘటికాంతం శ్రీజయతీర్థానాం పుణ్యదినం ఘ ౫-౬చ౧౯
౧౭	౧౧	౨	బుకు	సో॥ ష [illegible] ఉ=భా [illegible] శోభ [illegible] గర [illegible] ఆశ్లేష [illegible] పూ=ఫ [illegible] వృత్త భేదః ఘ ౫-౧౬చ౨౦
౧౮	౧౨	౩		మం॥ స [illegible] రేవ [illegible] అతి [illegible] సుక [illegible] భద్ర [illegible] నుల్లిసంస్థాపనయోగ్యతిథిః ఘ ౫-౨౬చ౨౧
౧౯	౧౩	౪	కుబు	బు॥ అ [illegible] అశ్వ [illegible] ధృతి [illegible] బాలు [illegible] అశ్వ [illegible] ఆశ్లే [illegible] రుద్రసావర్ణిక మన్వాదిః మృత్యుయోగః ఘ ౫-౩౬చ౨౨
౨౦	౧౪	౫	ర-రాకు	గు॥ న [illegible] భర [illegible] శూల [illegible] గర [illegible] అహః [illegible] నవమీతిథిః అశ్వర-రాహు స్వాతికేతుః ఘ ౫-౪౬చ౨౩
౨౧	౧౫	౬	బుకు	శు॥ ద [illegible] కృత్తి [illegible] గండ [illegible] భద్ర [illegible] తిథిద్వయం పాతభావః ఆశ్వ [illegible] పూ=ఫ [illegible] నుల్లిసంస్థాపనయోగ్యతిథిః ఘ ౫-౫౬చ౨౪
౨౨	౧౬	౭		శ॥ ఏ [illegible] రో [illegible] వృద్ధి [illegible] బాల [illegible] ద్వాదశీతిథిః అమృతసిద్ధయోగః సర్వేషామేకాదశి ఘ ౬-౫చ౨౫
౨౩	౧౭	౮	రబు	ఆ॥ ద్వా [illegible] మృగ [illegible] ధృవం [illegible] తైతు [illegible] అహః [illegible] ప్రవ్య [illegible] ఆశ్లేష [illegible] సిద్ధయోగః ఘ ౬-౧౫చ౨౬
౨౪	౧౮	౯	కు	సో॥ త్రి [illegible] ఉపవి [illegible] ఆర్ద్ర [illegible] వ్యాఘ [illegible] వణి [illegible] భద్ర [illegible] అపమాహానిః ఘ ౬-౨౫చ౨౭
౨౫	౧౯	౧౦	రబుకు	● మం॥ [illegible] పున [illegible] హర్ష [illegible] వజ్రం [illegible] చతుష్పాత్ [illegible] అహః [illegible] సింహాయనగతోరవిః [illegible] మఖాగ సింహేబుధ [illegible] శ్రీసత్యాధీశతీర్థానాం పుణ్యదినం సంకట [illegible] గ్రహణకాలః ఘ ౬-౩౫చ౨౮

కు	శరా		రబు
	కు ౩ గు-సిం-కు కు ౮ మం-మే-కు		
	కు ౧ ౩ ఆ-క-బు బ ౩౦ మం-సిం-బు		కు
		గుకే	

౨౬	౨౦	౧౧		శు॥ బు॥ ప్రతి౪-౫౮ పుష్య౨౩-౨౩ సిద్ధి౫౭-౧౬ కింస్తుఘ్నం౦౭౮-౩౬ రా వి౨౧-౩౪ ఘు౧-౪౦ చ౨౯
౨౭	౨౧	౧౨	రబు	శు॥ ద్వి౪౦-౧౮ ఆశ్లే౨౦-౨౬ వ్య౪౫-౫౬ బా౧౨-౩౬ రా, క౧౮-౧౧ అహః౩౨-౧౨ పువ్యతీపాత౧-౧౮ వ.ఘ౨బు౪౦ చంద్రోదయః ఉత్తరశృంగోన్నతిః ఘు౧-౫౧ చ౩౦
౨౮	౨౨	౧౩	శ	శు॥ తృ౩౬-౩౦ మఘ౨౭-౧౫ వరీ౪౦-౩౦ తై౭-౨౧ రా, వి౫-౪౪ స్వర్ణగౌరీవ్రతమ్ గః ఘు౨-౧౩ చ౧
౨౯	౨౩	౧౪	బు	శు॥ చ౩౩-౪౩ పూ, ఫ౧౮-౪౭ ౯౬-౬వణి౫-౧౮, వి౩-౬ చ౨౬౧౪వ ఘ౩బు౫౬ పూ, ౯-రాహు కేతుః చాతుర్మాస్య తేనాంచారు తిరుమంత్రం ఘు౨-౧౨చ౨
౩౦	౨౪	౧౫	రగుశు	శు॥ పం౩౨-౦౬ ఫ౧౬-౪౭ శివం౩౧-౫౬ బవ౨-౪౫రా, వి౬-౭అహః౩౨-౬ పువ్యతీపాత౨౨సా౩బు, గౌరీవ్రతం-౧౩౬ నాగపంచమి కొచ్చరుడపంచమీ త్య వ్యతీ ఘు౨-౨౩చ౩
౩౧	౨౫	౧౬		సో॥ ష౩౧-౩౫ హస్త౧౮-౫౫ సిద్ధ౦౨౯-౫౭ గ౧-౪౧ రా, వి౬-౩౯ సూర్యషష్ఠీ ఘు౨-౬౩చ౪
౧	౨౬	౧౭	బు	మం॥ స౩౨-౨౬ చిత్ర౨౧-౧౪ సాధ్య౨౭-౧౬౨౪౧-౫౧రా, వి౩-౩ మఖర బుగ౨ శ్రీకల్యవరత్రికాళ నాం శు క్యాదిః ఘు౨-౪౩చ౫
౨	౨౭	౧౮		బు॥ అ౩౪-౩౦ స్వాతి౩-౪౫ శు౨౬-౨౪ భద్ర౩-౨౦రా, వి౬-౫౭ బుధాష్టమీ ఘు౨-౫౩చ౬ (శుక్లః ఘు౩-౩చ౬
౩	౨౮	౧౯	౭శుబు	గు॥ న౩౭-౪౨ విశాఖ౨౮-౩౬ శు(భ)౦౨౬-౨౬ బా౬-౦రా, వి౭-౩౧ అహః౩౧-౫౮ ఆశ్లేష౧౭-౧౨ పాత భావః ఘు౩ కన్యస్య, ఫ౦బుర౦=ఫ౨౭ న్యాయ[illegible]
౪	౨౯	౨౦	శు	శు॥ ద౪౧-౫ అనూ౩౩-౫౭ బ్రహ్మ౭-౧౩ తై౯-౪౩ రా వి౧౭-౩౧ దధివ్రతారంభః పరోక్షిణ్యవ్రతం అనూ=సప్త=౯ విశేషః లక్ష దిక్షావనం ఘు౩-౧౪చ౮
౫	౩౦	౨౧	బు	శ॥ ఏ౪౬-౪౨ జ్యే౪౧-౧౬ మాహేంద్ర౨౯-౩౫ ౫౨౧౪-౧౭ పుత్రదా ఏకాదశీ భావః పూ ౨బు౩ వ్యతీపాతః ఘు౩-౨౫చ౯
౬	౩౧	౨౨	ర	ఆ॥ ద్వా౫౧-౪౯ మూల౪౬-౨౦ వైధృతి౩౦-౧౩ బవ౯-౧౬ రా వి౧౦-౦ అహః౩౧-౫౭ ఆశ్లే౪౭౩౦-౪౭ దామోదరద్వాదశీ అన్నాదానయోగః ఘు౩-౩౬చ౧౦
౭	౧	౨౩		సో॥ త్ర౫౬-౪౬ పూ, పూషా౩-౧౬ విష్కు౩౧-౪౯ కౌ౨౪-౧౬ దివి౧౧-౪౯ ఉత్పత్తియోగః ఘు౩-౪౭చ౧౧
౮	౨	౨౪		మం॥ చతు౦-౧౧ ఉషా౯-౧౨ ప్రీతి౩౩-౪౫౨౭-౫౫ దిశ౧౫-౧౬ రాహుజయంతి శ్రీకృష్ణ ఘు౩-౫౭చ౧౨
౯	౩	౨౫	శుబు	బు॥ చతు౦-౫౭ శ్ర౬-౧౧ ఆయు౩౩-౪౩ వ౫౦ ౫౭౭౧౦-౨౯ ౪౯౪ పూష౩బు వాయశ్రీ ప్రతిష్ఠ ఆశ్వలాయన స్తంభో పాకర్మ॥
				శ్లో॥ శ్రావణశ్రవణంసర్వసంగవ స్పృక్సృగాభవేత్ కర్తవ్యోదయికం శ్రావ్యాం నాస్యదౌదయికంస్మృతమితి॥ పరది సంగవ వ్యాప్త్యభావాత్ ఘు౪-౧౦చ౧౩ విధుసహ్యారుతినక్షత్రం
౧౦	౪	౨౬	రశు	○ గు॥ ౪-౨౦ శ్ర౩-౫౫ సౌభా౩౩-౩౫ బవ౪-౨౦ దిశ౧౪-౩౫ అహః౩౧-౪౬ ఆశ్లేష౩౨౦-౬ ఊ=ఫ౩శు౭లత సాదితి ఘు౪-౨౧ (చ౧౪
౧౧	౫	౨౭		బ॥ శు॥ ప్ర౬-౫౫ ధని౭-౫౩ శో౩౨-౯ తై౬-౩౫ దివి౨౬-౩౯ చాతుర్మాస్యద్వితీయా అశ్వ నక్షయత్రకంధ=పంచ=౯ విశేషః అన ధ్యాయనవత్స్వయం ఘు౪-౩౦చ౧౫ (చ౧౬
౧౨	౬	౨౮	బు	శ॥ ద్వి౭-౩౬ శత౧౦-౩౧ అతి౩౦-౨౫ గ౭-౩౬ దివి౨౬-౫౫ పూ౪బు౫౯ శకాశేష ౯ కృష్ణపక్ష ఘు౪-౪౦
౧౩	౭	౨౯	ర	ఆ॥ తృ౭-౨౧ పూ=భా౧౧-౫౭ సుక౨౭ ౧౬ భద్ర౭-౨౧రా వి౪-౨౨ అహః౩౧-౪౧ ఆశ్లేషః ౯-౬ వృక్షభేదః ఘు౪-౫౧చ౭
౧౪	౮	౩౦		సో॥ చ౫-౫౧ ఉ=భా౧౨-౧౦ధృతి౨౩-౧౩ బా౫-౫౧ దివి౧౦-౨ శుక్ల శ్యాంకం భ ఘు౫-౨చ౧౮
౧౫	౯	౩౧	శు	మం॥ పం౩-౧౪ ఉషపరి౫౬-౩౯ శివ౧౧-౧౫ శూ౭౮-౧౪ తై౩-౧౪ గ౨౮-౨౦రా వి౨౮-౨ కృష్ణ కన్యాశ్యాయోగః అవ ఘు౫-౧౩ః
౧౬	౧౦	౩౨	రబు	బు॥ స౫౫-౧౬ అశ్వి౯-౨౧ గండ౭౨-౯ ధ్ర౨౮-౨౪ కేసు౩-౨౨ తాత్ర ౫౨ రాల౦-౪౦ అహః౩౧-౩౬ మఖ౭సింహేకాయ౩౨-౪౯ పాతవతే=ఫల౨౪ మృత్యుయోగః ఘు౫-౨౫చ౨౦
౧౭	౧౧	౧		గు॥ అ౪౯-౫౫ భర ౬-౩౮ వృ౬-౪ధ్రువ౫౩-౭ బా౨౨-౩౦రా వి౩-౨౪ సాత్త్వనాం శ్రీకృష్ణజన్మాష్టమీ మాసాదిపక్షత్రయ శకాలః౯ శుక్లయః రో[illegible]
౧౮	౧౨	౨		శు॥ నవ౪-౭ కృ౩-౧ రో౫౬-౧౫ హర్ష౫౧-౪౬ తైల౮-౧రా, ౯-౧౨ ధుత్రీ సాపసమో గుణ ఘు౬-౧చ౨౨
౧౯	౧౩	౩		శ॥ ద౩౭-౩ మృ౫౫-౧౫ హర్షణ౪౪-౬ వణి౧౧-౮దివి౧౨-౩౦ మూలనక్షత్రధారణం ఘు౬-౨౭చ౨౩
౨౦	౧౪	౪	రబు	ఆ॥ ఏ౩౧-౫౭ ఆర్ద్ర౫౧-౦వ జ౩౬-౨౨ వ౪-౫౮ బా౨౬-౫౭ దివి౧౪-౫౫ అహః౩౧-౪౬ శు ౯ వి౨౬-౪౮, ౯ స్నాయం౦ బుర ౭ సిద్ధిః ఘు౬-౩౨చ౨౪
౨౧	౧౫	౫	శు	సో॥ ద్వా౨౫-౫౭ పున౪౬-౫౭ సిద్ధి౨౭-౪౪ తైతు౨౫-౪౭ దివి౧౮-౫౭ ప్రా శిఘః కృష్ణవక్ష శిశుః ద్ర్యర్ధిః వృశ్చికేశః ఘు౭-౪౩చ౨౫
౨౨	౧౬	౬		మం॥ త్ర౨౦-౦పున౪ ౩-౨౨ వ౨౧-౨౨ దా౨౦-౧౮౩౫-౪౫ గధికృష్యమ్ అగస్త్య[illegible] ధర్మ[illegible]
౨౩	౧౭	౭	ర	బు॥ చతు౧౪-౪౪ ఆశ్లే౪౦-౧౨ ౬౭౪-౨౬ శకుని౧౪-౪౭ దివి౧౩-౪౫ అహః౩౧-౨౦ మఘ౩౨ః౪౪-౧౫ శ్రీకృష్ణ సాగరం కమ వ్యతీపాతః ఘు౭-౩చ౨౮
౨౪	౧౮	౭	శు	● గు॥ ౧౦-౨మఖ౩౮-౪౬ పరి౨-౫౮ నాగ౯౦౧-౨౨ దివి౧౫-౪౭రా, కిం౨౬-౧శు క్రవ్యారంభం ౫౦ శేషమాస తీర్థం సిద్ధితిథిః శోధి క్రిమాసు౬ః ఘు౧-౧౨చ౨౯

శకునా	
కుగు-౬-శు	౨
బ౧౧-ఆ౯-బు	
బ౨౨సో-వృ-శు	బు
ళ౯	శు

ముచితముగ గోరినవారికి బంపుదుము. వెల 0 8 0.

౨౫	౧౯	౯		శు॥ ప్రతి-౧౨పూ ఫ ౩౬-౧౭ వం౨౮-౯సిద్ధి౫౪-౪౭బవ౬-౧౨ శేష౧-౨౪ త్యాజ్య ప్రర-౧౦రా౨౨-౫౬ అమృతాదియోగః చంద్రోదయః త్రిశృంగోన్నతిః ధు౧-౨౫
౨౬	౨౦	౧౦	ర	శ॥ ద్వి౩-౨౩ఉ=ఫ౩౫-౫౪ సాధ్య౫౨-౧౫ కౌ౩-౨౩రా,వి౨౫-౫౪ అహః౩౧-౧౪ కన్యాయాం గతో రవిః ౭-౬ తామసమన్వాదిః షోడశోమావ్రతం బలరామజయంతి
౨౭	౨౧	౧౧	రకుబు	ఆ॥ తృ౧-౪౧హ స్త౩౬-౩౦శుభ౫౨-౪౯గ౪౧-౪౧ శేషః౧-౧౨ త్యాజ్య ప్రర-౩రా,వి౨౬-౯ముఖరవిః౨౧-౩౧ కృత్తి కౌ ౫౯ } ఉత్పాదయోగః ధు౧-౩౫ రంజా ౯ చ౧ బుధవక్రారంభః౩౪ వినాయకచతుర్థీ సామవేదినా ముపాకర్మ అమృతసిద్ధయోగః ధు౧-౪౫చ౨
౨౮	౨౨	౧౨		సో॥ చ౧-౧౩చిత్ర౩౭-౩౭శుక్ల౪-౪౨భద్ర౧-౧౩రా,వి౨౨-౧౫ మహావైధృతి ప్రవేశః౩౯-౨౪ నిర్గమః౪౯-౨౯ గ్రహణసని యోగః ధు౧-౫౫చ౩
౨౯	౨౩	౧౩	గు	మం॥ శం౨-౨స్వాతి౧-౫౩బ్రహ్మ౬-౩౭బా౨-౨రా,వి౨౫-౪౭స్వాతి౩౪ పాపహరగౌరీవ్రతం సూర్యషష్ఠీ దగ్ధయోగః ధు౨-౬చ౪
౩౦	౨౪	౧౪	ర	బు॥ షష్ఠి-౯విశాఖ౬-౧౫మాహేంద్ర౪౬-౨౪తైతిల-౯ శేషః౧-౧౫ త్యాజ్య ప్రర-౧౪రా,వి౨౬-౫౭ అహః౩౧-౬పూ, ఫ౧౭రవిః౪౭-౪౨వృశ్చికే ధు౨-౧౬చ౫
౩౧	౨౫	౧౫		గు॥ స౪-౨౩అనూ౫౧-౩౯వైధృతి౬-౧౪వణి౪-౨౩ శేషః౧-౩౧ త్యాజ్య ప్రర-౨౨ ముక్తాభరణసప్తమీ ఆనందయోగః లతాదిస్థాపనం ధు౨-౨౪చ౬
౧	౨౬	౧౬	శ	శు॥ అ౧౧-౩౪జ్యేష్ఠ౪-౫౦విష్కం౦౪౭-౧౪బవ౧౬-౩౪దివి౪-౫౪ శనివ్రతారంభః౩౪ దూర్వాష్టమి జ్యేష్ఠాష్టమి దగ్ధయోగః గ్రహజన్మయోగః ధు౨-౩౭చ౪
౨	౨౭	౧౭	కుశ	శ॥ న౧౬-౨౪మూ౬౦-౧౧ప్రీతి౯-౪౯కౌ౧౬-౨౪దివి౨౭-౫౬ దశమీ తిథిః కృష్ణకుమారి నివవ్రతారంభః౪౯ వం నవమీ దగ్ధయోగః ధు౨-౪౯చ౭
౩	౨౮	౧౮	రబు	ఆ॥ ద౨౧-౨౪మూల౪-౨౭ఆయు౫౧-౨౦గర౨౧-౨౪ శేషః౪-౧౭ త్యాజ్య ప్రర-౨౬రా,వి౦-౨అహః౩౦-౫౬పూ=ఫ౨రవిః౧౫-౨౭ కూన్య తిథిః పశ్చాదస్తంబు౩౪ఉ=ఫ౧ వక్రీసింహే ౧౫ అమృతాదియోగః శ్రీ నత్యేష్ట కామతిర్థానాం పుణ్యదినం ధు౩-౦చ౯
౪	౨౯	౧౯	శు	సో॥ ఏ౨౬-౨౯పూ=షా౧౦-౫౨సౌభా౫౨-౪౨భద్ర౨౬-౨౯రా,వి౧-౫౭ ఏకాదశీతిథిః శు=ఫ౨వక్రీశు౩౫ బార్హస్పత్యమానాబ్దప్రవేశః ధు౩-౧౧చ౧౦
౫	౩౦	౨౦		మం॥ ద్వా౩౦-౫౬ఉ=షా౧౬-౫౨శో౫౩-౩౭బా౨౦-౫౬దివి౨౪-౪౩ ధుల్లీసంస్థాపనయోగః తిథిః ధు౩-౨౨చ౧౧
౬	౧	౨౧	రబు	బు॥ త్ర౩౪-౨౩శ్ర౨౨-౦అతి౫౩-౨౯కౌ౨-౪౪రా,వి౧-౫౨అహః౩౦-౫౨పూ=ఫ౩రవిః౪౧-౫౦పూ=ఫ౪వక్రీబు౨౨వృత్యారంభః ధు౩-౩౪చ౧౨
౭	౨	౨౨		గు॥ చతు౩౬-౪౭ధని౨౬-౧౧సుక౫౨-౩౫గ౫-౩౫రా,వి౧౪-౧౭ అనంతవ్రతం ధు౩-౪౫చ౧౩
౮	౩	౨౩		○ శు॥ ౩౮-౫౯శత౨౯-౧౦ధృతి౫౦-౪౧భద్ర౭-౫౯రావి,౧౪-౫౩ ఉమామహేశ్వరవ్రతం స్త్రీణాం చంద్రదర్శనం॥ శ్లో॥ సూర్యాస్తమానాత్పరతశ్చతుర్థీ కలార్ధ మాత్రం స్పృశతే యదిస్యాత్ తత్పూర్ణచంద్రం నవిలోకయిత్వా పరేహ్ని కుర్యాద్విజరాజపర్వ మితిధు౩-౫౭చ౧౪
౯	౪	౨౪	రశు	శ॥ ప్రతి౩౭-౫౦పూ=భా౩౦-౫౨శూల౪౭-౪౩బాల౬-౦రా,వి౨౪-౨౩ మహాలయపక్షారంభః ఆనందయోగః ధు౪-౫చ౧౫
౧౦	౫	౨౫	శు	ఆ॥ ద్వి౩౬-౨౬ఉ=భా౩౧-౧౯గండ౩౪-౪౭తైతి౧౩ వ్యతీపాత శాభావః౩౦-౪౦పూ=ఫ౩రవిః౭-౪౬పశ్చాదస్తం శుక్ర౨౪ నృత్యారం భః ధు౪-౧౫చ౧౬ (వ్రతం ధు౪-౨౪చ౧౭
౧౧	౬	౨౬		సో॥ తృ౩౩-౫౯రేవ౩౦-౩౯వృ౩౭-౫౩వణి౫-౧౫దివి౦-౫౯ మహావ్యతీపాత ప్రవేశః౭-౫౭నిర్గమః౯-౫౩ రోహిణ్యంగారక బృహత్యమా
౧౨	౭	౨౭		మం॥ చ౩౦-౧౭అశ్వ౨౭-౫౫ధ్రువ౩౩-౨౧బవ౨-౧౪బా౨౭-౩౩దివి౯-౧౨రా,వి౨౧-౩౪ అమృతసిద్ధయోగః ధు౪-౩౫చ౧౯
౧౩	౮	౨౮	రశు	బు॥ పం౨౫-౫౦భర౨౬-౨౧వ్యాఘా౨౬-౪౭తైతి౨-౫౦రావి౨౩-౧౫అహః౩౦-౩౨శ=ఫ౧౭రవిః౩౩-౧౩శ=ఫ౧సింహే,వ,శు౪౪ భరణీమహాలయః చంద్రయోగః ధు౪-౪౬చ౧౯
౧౪	౯	౨౯		గు॥ ష౨౧-౪౨కృ౨౩-౨హర్ష౧౯-౫౨వణి౨౧-౪౨విష్టి కాభావః తిథిద్వయం దగ్ధయోగ జ్వాలాముఖీయోగః ధు౪-౫౭చ౨౦
౧౫	౧౦	౩౦	రబు	శు॥ స౧౫-౨౪రో౧౯-౧౭వజ్ర౧౯-౩౧బవ౧౫-౨దివి౦-౩౨రా,వి౧-౫౬ అష్టమీతిథిః మధ్యాష్టమీ రుద్రాష్టమీ సూర్యసావర్ణిక మన్వాదిః కన్యా తిరునక్షత్రం వై ష్ణవానాం శ్రీకృష్ణజయంతి ధు౫-౭చ౨౧ (సమీదుర్గోత్థాపనం శ్రోత్థాపనం ధు౫-౧౭చ౨౨
౧౬	౧౧	౩౧		శ॥ అ౯-౪౯మృ౧౫-౧౨సిద్ధి౪-౫౩వ్యతి౫౨-౧౭కౌ౯-౪రా,వి౪-౨౧అహః౩౦-౨౬ఉ=ఫ౨౪ కన్యాయాం రవిః౫౭-౨౧ ప్రాగుదయంబుర వ్యతీపాత మహాలయః అపిగ్న
౧౭	౧౨	౧		ఆ॥ న౨-౫౭ఆర్ద్ర౧౧-౧౯వరీ౪౯-౨౪గర౨-౫౭వణి౨౬-౫౭రా,ర౭-౩౪ అవమాహః ధు౫-౨౭చ౨౩
౧౮	౧౩	౨		సో॥ ఏ౫౧-౬పున౬-౫౫వరి౧౫-౩బవ౨౪-౦దివి౨౫-౨౩ సన్యస్తానా మేకాదశీ లతాదిస్థాపనం ధు౫-౧౦చ౨౪
౧౯	౧౪	౩	కుశు	మం॥ ద్వా౪౫-౪౯పుష్య౨-౫౦ఆశ్లేష౬-౫౬శివం౩౪-౫౨కౌ౧౭-౨౭రా,వి౨-౫౩౯ ౨౩౬పూ=ఫ౪వక్రీశు౩౦ యతీనాం మహాలయః ఆనందయోగః వైష్ణవానా మేకాదశీ॥ శ్లో॥ నవమీశేష సంయుక్తా దశమీ సకలా యదిద్వాదశ్యా ముపవాసంతు త్రయోదస్యాంతు పారణమితి ధు౫-౫౦చ౨౫
౨౦	౧౫	౪	రశు	బు॥ త్ర౪౧-౧౩మఖ౫౪-౭సిద్ధ౦౨౭-౫౪గ౧౩-౩౧దివి౨౭-౨౪అహః౩౦-౧౬శ=ఫ౩రవిః౨౩-౧ప్రాగుదయం శు౩౦ ధు౦-౩౦చ౨౬ లయః ధు౦-౪౦
౨౧	౧౬	౫	బుగు	గు॥ చతు౩౭-౨౪పూ=ఫ౫౫-౨౫సాధ్య౦౨౨-౧౬భద్ర౯-౧౭దివి౧౬-౩౪ బుధవక్రత్యాగః౧౭విశాఖగురు౨ అశ్వ౩ రాహుః స్వా౧ కేతుః౫ విమళ స్త్రీహతాదీనాం మహా
౨౨	౧౭	౬	రాకే	● శు॥ ౩౪-౪౧శ=ఫ౫౪-౪౪శుభం౧౨_౦చతుష్పాత్ ౬-౦దివి౧౩-౧౩ మహాలయమావాస్యా శ్రీమాధవతీర్థానాం పుణ్యదినం ద్విగ్రహకూటః ధు౦-౫౦చ౨౭

	శరా	కు	
	శు౧౦౨-సిం బు-బుధః		
	౫౭బు-సిం-౭ కు		రబు
		గుకే	శు

౨౩	౧౮	౭	రబు	శ॥ [illegible] నవరాత్రప్రారంభః కలశస్థాపనం [illegible]
౨౪	౧౯	౮		ఆ॥ ద్వి [illegible]
౨౫	౨౦	౯	రశు	సో॥ తృ [illegible]
౨౬	౨౧	౧౦		మం॥ చ [illegible] ధూళిసంస్థాపనయోగ్యతిథిః [illegible]
౨౭	౨౨	౧౧	రబు	బు॥ పం [illegible]
౨౮	౨౩	౧౨		గు॥ ష [illegible] ఆనందయోగః [illegible]
౨౯	౨౪	౧౩		శు॥ [illegible] గ్రహజన్మనియోగః [illegible]
౩౦	౨౫	౧౪	రబు	శ॥ అ [illegible]
౧	౨౬	౧౫	శు	ఆ॥ న [illegible]
౨	౨౭	౧౬	బు	సో॥ [illegible]
౩	౨౮	౧౭	ర	మం॥ ద [illegible]
౪	౨౯	౧౮	బు	బు॥ ఏ [illegible]
౫	౩౦	౧౯	గుశు	గు॥ ద్వా [illegible]
౬	౧	౨౦	బు	శు॥ [illegible]
౭	౨	౨౧	ర	శ॥ [illegible]
౮	౩	౨౨	బుశ	ఆ॥ [illegible]
౯	౪	౨౩	రబు	సో॥ [illegible]
౧౦	౫	౨౪	బు	మం॥ [illegible]
౧౧	౬	౨౫		బు॥ [illegible]
౧౨	౭	౨౬	బు	గు॥ [illegible]
౧౩	౮	౨౭	బు	శు॥ [illegible]
౧౪	౯	౨౮		శ॥ [illegible]
౧౫	౧౦	౨౯	బు	ఆ॥ [illegible]
౧౬	౧౧	౩౦		సో॥ [illegible]
౧౭	౧౨	౧	రశు	మం॥ [illegible]
౧౮	౧౩	౨	శు	బు॥ [illegible]
౧౯	౧౪	౩	బు	గు॥ [illegible]
౨౦	౧౫	౪	ర	శు॥ [illegible]
౨౧	౧౬	౫	బు	శ॥ [illegible]
౨౨	౧౭	౬	శు	ఆ॥ [illegible]

[illegible]

శరా	కు
కుసా-౯-కు	
కుసా-వృ-కు	
బుధ-వృ బు	
గు బు	శుక్ర కు

[illegible]

[illegible]

మాద్వానా మేకాదశీ [illegible]

[illegible]

శరా	కు
కుజ-వృ-శు	
బుధ-కే-రవి	
రబు	గుకు

[illegible]

(దానానిత్రిరిసప్తక్ [illegible])

యత్రప్రభాతె పునరేవసా [illegible]

వాసినాం [illegible]

(కుప్తయోంధుం-౩౧వ [illegible])

[illegible]

౨౦	౧౯	౭	శని	[illegible]
౨౧	౨౦		ర	[illegible]
౨౨	౨౧	౯	సో	[illegible]
౨౩	౨౨	౧౦	మం	[illegible]
౨౪	౨౩	౧౧	బు	[illegible]
౨౫	౨౪	౧౨	గు	[illegible]
౨౬	౨౫	౧౩	శు	[illegible]
౨౭	౨౬	౧౪	శ	[illegible]
౨౮	౨౭	౧౫	ఆ	[illegible]
౨౯	౨౮	౧౬	సో	[illegible]
౩౦	౨౯	౧౭	మం	[illegible]
౩౧	౩౦	౧౮	బు	[illegible]
౧	౧	౧౯	గు	[illegible]
౨	౨	౨౦	శు	[illegible]
౩	౩	౨౧	శ	[illegible]
౪	౪	౨౨	ఆ	[illegible]
౫	౫	౨౩	సో	[illegible]
౬	౬	౨౪	మం	[illegible]
౭	౭	౨౫	బు	[illegible]
౮	౮	౨౬	గు	[illegible]
౯	౯	౨౭	శు	[illegible]
౧౦	౧౦	౨౮	శ	[illegible]
౧౧	౧౧	౨౯	ఆ	[illegible]
౧౨	౧౨	౧	సో	[illegible]
౧౩	౧౩	౨	మం	[illegible]
౧౪	౧౪	౩	బు	[illegible]
౧౫	౧౫	౪	గు	[illegible]
౧౬	౧౬	౫	శు	[illegible]
౧౭	౧౭	౬	శని	[illegible]

	శరా కు	
	కు మం ధ-కు	
	కు గు శు-మ-బు	
ర	బు గు శ మ-కు	
కుబు	కు	కే

౧౯	౧౯			[illegible]
౨౦	౨౦	చైత్ర	బుధ	[illegible]
౨౧	౨౧	౧౦	గు	[illegible]
౨౨	౨౨	౧౧	శుక్ర	[illegible]
౨౩	౨౩	౧౨	శ	[illegible]
౨౪	౨౪	౧౩	ఆది	[illegible]
౨౫	౨౫	౧౪	సోమ	[illegible]
౨౬	౨౬	౧౫	మం	[illegible]
౨౭	౨౭	౧౬		[illegible]
౨౮	౨౮	౧౭	బుధ	[illegible]
౨౯	౨౯	౧౮	గురు	[illegible]
౧	౩౦	౧౯	శు	[illegible]
౨	౩౧	౨౦	బుధ	[illegible]
౩	౧	౨౧	గు	[illegible]
౪	౨	౨౨	బుధ	[illegible]
౫	౩	౨౩		[illegible]
౬	౪	౨౪	శు	[illegible]
౭	౫	౨౫	శుక్ర	[illegible]
౮	౬	౨౬	బు	[illegible]
౯	౭	౨౭	బు	[illegible]
౧౦	౮	౨౮	గురు	[illegible]
౧౧	౯	౨౯	బు	[illegible]
౧౨	౧౦	౩౦		[illegible]
౧౩	౧౧	౧	సోమ	[illegible]
౧౪	౧౨	౨	మం	[illegible]
౧౫	౧౩	౩	శు	[illegible]
౧౬	౧౪	౪	గురు	[illegible]
౧౭	౧౫	౫		[illegible]
౧౮	౧౬	౬	బుధ	[illegible]

శ్రీవిక్టోరియామేరీరాణి.

శ్రీ హార్డింజి ప్రభువుగారు.

శ్రీ క్రూ ప్రభువుగారు.

ఈశ్వరస్తుతి.

మ. రా. శ్రీ, చెన్నాప్రగడ భానుమూర్తి బి. ఏ., ఎల్. టి. గారిచే విరచితము.

ఉ॥ ఇందును నందు నెల్లెడల నెల్ల చరాచరవస్తుజాతముం
దుండగ బాహ్యమంతరమునుం గలయన్నటు కంకణాభముం
బొందిన యాకసంబుగతిఁ బూర్ణతనుండు నఖండసచ్చిదా
నందమయైక తేజము ననారతము న్మదిలోఁ దలంచెదన్. 1.

ఉ॥ భూతములందు నేకగతిఁ బూసలలోపల దారమట్లను
స్యూతత నేకతత్త్వమయి శుద్ధసువర్ణమనేక భూషలా
భాతి నుపాధి భిన్నమయి భాసిలుచుండి వివేకదృష్టికిం
జేతన మాత్రరూపమగు చిన్మయ తత్త్వము నాశ్రయించెదన్. 2

శా॥ ఏతేజంబునఁ జేసి కన్నుగనునో యెద్దాన సర్వేంద్రియ
వ్రాతంబు న్నిరతంబు స్వస్వనియత వ్యాపారముల్సేయునో
యేతేజంబెడఁబాయ నే కవియునో హేరాళపుం జీఁకటుల్
ఆతేజంబున కాకరంబగు నఖండాత్మన్మదిన్నిల్పెదన్. 3.

శా॥ ఏతేజంబనలార్క విద్యుతులకున్ద్యోతిచ్ఛటల్గూర్చునో
యేతేజంబిడుఁ జంద్రతారకల కెంతే సౌమ్యకాంతివ్రజం
బేతేజంబు లవంబు కారణము దానీలోకమందొప్పనా
నాతేజోమయవస్తుజాతమునకున్ ధ్యానింతు నత్తేజమున్. 4.

ఉ॥ ఏమహితాత్మునాజ్ఞఁ జరియించుచు నించుక వహ్ని వాయువుల్
భూమియు నాకసంబు జలముల్ జవదాటఁగ నేరవెన్నఁడున్
ఏమహిమానిధానమగు నెల్లవిభూతులకున్నిదానమే
నామహనీయ తత్త్వమనయంబుఁ దలంచెద నాత్మశుద్ధికిన్. 5.

చ॥ ఎవఁడు గణింపఁగావలని యీనియజాండములెల్లఁ ద్రిప్పువాఁ
డెవఁడు తదాశ్రితంబులగు నెల్ల చరాచరకోటి మన్పువాఁ
డెవని యలంఘ్యశాసనము లించుకయేనియు మీఱవీ
భువనములున్ సమస్తమగు భూతచయంబును వాని నెంచెదన్. 6.

చ॥ అనఘ పిపీలికాది మనుజాంతము గాఁగల నీదుసంతతు
ల్మనుటకు నాయితంబయిన మందిరమా భువికెల్లఁ దారకా
గణమణిదీపికానిచయకాంతివిచిత్ర మహావితానమై
తనరు నభంబు నీమహిమఁ దప్పక చాటు జగజ్జనాళికిన్. 7.

చ॥ అనిశము భ్రాంతిలేక వియదంతము దాకఁ బరిభ్రమించు మ
వనరుహమిత్రుఁ డెప్పుడును వార్ధిపరీత వసుస్థధాత్రియం
దనయము జాటుచుండు భవదద్భుతచాతురియుం బ్రసాదము
న్జనులకు నంతరంగమున సంతసముచ్చెరువుం బెనంగొనన్. 8.

చ॥ ద్యుమణియుఁ గ్రుంకువంతనె ప్రదోషతమంబొకయింత గ్రమ్మవే
గమె హిమధాముఁడందిఁగాని కాంచెడు తారలకెల్ల సర్వముం
గమలహితోదితంబునె పునఃకథనం బొనరించు నీకథ
ల్గమలహితాదులందఱు దగన్గణుతింప సమాప్తినొందునే. 9.

ఉ॥ పూనిక తోడ నీకథను బోధయొనర్చఁగ దా గ్రహాళికే
యేనిఁకఁ జుట్టు నన్వెలుఁగు జిక్కులఁగుంపు నుసీయువంతమే
నూనము నూనమంచెపుడు నుద్వ్యగతి భువనైకవంద్య లో
నూనినభక్తి తత్పరతనోలిఁ బ్రపంచమునందు నెల్లెడన్. 10.

చ॥ భువి నివి చుట్టి పానమునఁ బోవుటగాంతుమె కాని యేమియుం
జెవివిన నేరదేల యని చెప్పుట యొప్పును మామనుజ్ఞానవుం
జెవినిది యొల్లఁ గీల్కొనఁగఁ జేసిన యంత్రమె తెల్లమౌకదా
వివిధవిచిత్రవస్తుయుతవిష్టపకర్తవు నీవకా మఱన్. 11.

ఉ॥ కన్నులనంధకారములు గ్రమ్మకయుండఁ బకల్దివాకరు
న్వెన్నెలరాత్రులిచ్చుటకు వేనెల యేనిని దిక్కుతండము
ల్మిన్నులలంకరింపఁ గరుణించిన మేటివి నీవకావె యా
పన్నశరణ్య నీమహిమఁ బ్రస్తుతిసేయ వశంబె యేరికిన్. 12.

ఉ॥ కన్నులఁ గానఁజేయుటకుఁ గాముది నిచ్చుటె కాదు జ్ఞానవుం
గన్నవివేకపుంజ ఘనగాఢతమఃపటలాంతరంబున
న్విన్నదనంబునొందక వినీతినెలుంగ వివేకకౌముది
న్మన్ననతోడ నిచ్చితివి మర్త్యులకీవు దయాపయోనిధీ. 13.

ఉ॥ వెన్నెల, నన్ని రాత్రులను బ్రీతినొసంగఁగ నేర్తువైన సం
పన్నులకిల్మియుం సరి విపన్నులయాపదయు న్మహిస్థలిం
గ్రన్నన నేగుఁగాని కలకాలము కాపురముండదన్న మా
టన్నరుఁ డెన్నఁడున్మదిని డాయఁగనోపఁడు గాన దానిమా
కన్నులఁ గట్టఁబూనితివి గాకిల నీకు నసాధ్యముండునే. 14.

చ॥ సకలచరాచరాత్మకవిశాలజగద్రచనాద్భుతక్రియా
ప్రకటితశిల్పచాతురికిఁ బాత్రమగారము విశ్వమే నిర

క. ప్రాజ్ఞుఁడు రమణీయము నొక్కఁడ, ప్రాజ్ఞుఁడు పెక్కండ్రఁ బ్రీతిఁ బరఁగఁగఁ జేయం
బ్రాజ్ఞుఁడు బలవంతుం డగుఁ, బ్రాజ్ఞుఁడు కలహమునఁ దొట్రుపడక తొలంగున్. భా. శాం..

గ్ధకములు పర్వాక్రతు ధరస్నర కల్పిత దేవమందిర
ప్రకరములన్న బుద్ధిమదిఁ బొడుకొనుం దలపోసి చూచినన్. 15.

ఉ॥ నీలనభం బుడుప్రకరనిర్మలదీపసహాసశ్రీశోభితం
బాలయమెన్న నీకు మఘవాశ్మవినిర్మిత మింద్రచాపకో
భాలలితామలాం బుధరపంక్తి తిరస్కరిణీచయంబు కం
పాలతికాళి తోరణపుఁ బాళి మహీస్థలిపాద పీఠమున్. 16.

చ॥ అనుదినము న్వసుంధర సమగ్రగతి న్ఫలపుష్పసంతతు
ల్దనరఁగ నిచ్చి నిచ్చలును తావక పావన పాదపంకజా
ర్చన మొనరించుఁగాలములు చాటెడు నీమహిమాదు లెప్డునీ
యనుచరవర్గ మీపృథివి యాదిగఁగల్గిన పంచభూతముల్. 17.

చ॥ బిలబిల నెల్లదిక్కులను బెంపువహించెడు నీదు సంతతి
న్నిలుపు సురక్షితంబుగను నిచ్చలుగంధవహుండు కుక్షిలో,
నలరవి వేయిచేతుల జలార్ణవమందలి క్షారవారిని
ర్మల రసమున్గ్రహించుచు నిరంతర కాంతుల సర్వచేతనం
బులకును జేతనత్వమిడి పోషణసేసెడు, మేఘుడెంతయు
న్సలలితవారి పూరముల సస్యసమృద్ధి నిగూర్చుచుండు, నీ
యిల వివిధౌషధీరసములిచ్చెడు నీప్రజకావసాతుఁ డు
జ్జ్వలరుచు మాది సంపదలఁ బాదపపాళి కనుగ్రహించుచుం
గలపిక కూజితంబులను గమ్మనితావుల నింద్రియాళికిం
జెలువు నపారసౌఖ్యముల, నిద్దపువెన్నెలగాయుచందురుం
డెలమిని తాల్ద్రిఁవింప, ఘటియిల్లెడు నీకనుసన్న నిన్నియు,
న్దలమెనుతింప నీదు కరుణాపరిపూర్తి దయాపయోనిధీ. 18.

చ॥ ఇల భవదీయసాక్షమ మహీధ్రము దార్ఢ్యము మిన్విభుత్వమున్
జలదము నీవదాన్యతను చంద్రుడు నీదు దయాప్రసాదముల్
జలనిధి నీగభీరతను శైలములున్నతినిం బ్రభంజనుం
డలఘు భవద్బలోద్ధతి నహర్పతి తేజముఁ జాటుచుండెడున్. 19.

చ॥ పెళపెళమంచు పిడ్గులను వెంబడి వృష్టియొనిచ్చు మేఘుడు
న్శిలలు ద్రవింప వెన్నెలలఁజెన్నెసలారు సుధాకరుండు మో
డులు చిగురింపఁగాఁ గరపటుత్వము సూపు వసంతుఁడెప్డునీ
లలితచమత్క్రియారచన లక్ష్యములై కనుపట్టుచుండెడున్. 20.

ఉ॥ తాతవసించు కప్ప పదరస్థితినుండెడు పిండకోటికి
న్నేతయు నీరుగాలి యిడి మేపడి జీవమునిల్పనోపు నీ
చేతలు చిత్రముల్దలఁప జీర్ణతరుత్వచమందు నాభిలోఁ
బూతికరీసమధ్యమున భుక్తి యమర్తువు ప్రాణికోటికిన్. 21.

ఉ॥ ఏ నెటు గాంతు నేపగిది నేర్పడగ న్వినుతింతు నిన్నవా
ఙ్మానసగోచరుం బరమమాని దురాసదు నిత్యునవ్యయున్
ఈనిఖిల ప్రపంచమున నెయ్యెడఁజూచిన నీవిలాసము
ల్గానగనౌను కాని మరి కానగనేరను నిన్ను నెమ్మెయిన్. 22.

చ॥ వితత నభోంతరాళములు వేయి యుగంబులు సొచ్చిచూడ నీ
యతులిత నైజరూప లవమైన గ్రహింపగ నేర్చువెట్లు శా
శ్వతుఁడ వనాది మధ్యుఁడవు శక్యమె నిన్గుణకాలభాగ ని
శ్చితుఁగ నెఱుంగ నెవ్విధము శేముషిగల్గిన యట్టివారికిన్. 23.

ఉ॥ కావున దేవ నిన్నెఱుఁగఁగల్గుటకుందగు సాధనంబుల
న్నీవరయొసంగఁగావలయు నెమ్మిననుగ్రహముంచి పాపయుం
గేవలమూఢుఁడం జడుడఁ గిల్బిషయుక్తుఁడ నిన్నువేడెదం
గావుము కావుమీ వరద కావు మసాధు ననున్దయానిధీ. 24.

మ॥ విషయేచ్ఛావిషబీజ జాతము సదావిర్భూతిమ త్స్వార్థదు
ర్విషపూర ప్రవివర్ధితంబు మదయద్వేష ప్రసూనంబు కి
ల్బిష శైవాలవతీతటీరుహము దుర్భేద్యంబు సంసారవృ
న్విషవృక్షంబు దయాకమాది సుఫలోపేతంబుగాఁ జేయవే. 25.

ఉ॥ నీ కృపగల్గెనేనియును నిక్కము నీరధి మేరువయ్యెడు,
స్వీకజ్వలించు నగ్నిశిఖ వేహిమపూరమగు, న్విషోగ్రద
ర్వీకర దంష్ట్రలం దమృతవృష్టి జనించెడు, మిత్తితల్లియా
వాకుఁదరంబె నీయఘటనాఘటనాద్భుత శక్తులెంచగన్. 26.

చ॥ ఇసుమున వేగువారలకు నెల్లెడఁదోచు పయఃప్రపూరముల్
వసుమతి వేసవిప్పడల వర్షముఖంబగు మేఘబృందముల్
శిశువు ధరిత్రిజారగనె చేపెడు స్తన్యముతల్లిబొమ్మవన్
వశమె నుతింప నీకృపయు వత్సలభావము జీవకోటిపై. 27.

చ॥ దిససెలఁ దిండికై యొలయు దేహము వజ్రనిభత్వముందెడున్
దొసగులఁ దోగుచిత్తములఁ దోచెడు సౌఖ్యమృదుత్వసంపదల్
ప్రసవపు వేదనల్గడవ ప్రస్ఫుట పుత్రసుఖంబు చేకురున్
వశమె నుతింప నీకృపయు వత్సలభావము జీవకోటిపై. 28.

శా॥ ఏవంకం బరికించి నం దొసఁగులే యీరీతి సౌఖ్యోచ్ఛ్రయ
ప్రావిర్భూతికి హేతుభూతములుగాఁ బ్రజ్ఞాయుతిం జేసి యీ
వీవింతల్దలపోయ సుప్రతిలు నెంతేవిస్మయంబాత్మల
న్దేవా తావక చాతురీమహిమ వర్ణింపం దరం బెట్లగున్. 29.

మ॥ అనఘా నీవిమలాంతరంగమొక యాపాటేనియుం గందినన్
ఘనసంక్షుబ్ధదిఁ గప్పసాంద్రతమము ల్గ్రమ్ము న్భువిన్వ్యాప్తు
ల్వినువీధిం దులకించి మించెను మెఱుంగుల్వృష్టిసమ్ముఖంబయ్యెడు
న్వానువెంటంబడి సర్వతోముఖముగా వీతెంచుజంఝానిలం
బు నికాముద్ధతవిపాట్యమానవిపతద్భూజాగ్రశాఖాగ్రమై. 30.

చ॥ తరువులు గూలె వారినిధి తల్లడమందె తరంగఫేనము
ల్పొరల నభంబు చాయలకుఁ బొంగి ధరంగబలింపఁజాలు ని
ర్ఝరములు మిట్టిపెక్క గిరిసంచయమూరగిలు న్మహోన్నదు
ల్మరలె యనేకశాఖలయి మార్గము దప్పె సమీరణాహతిన్. 31.

మ॥ పటుజంఝానిలచోదితంబులయి భాస్వత్తిగ్మభానుప్రభా
పటలంబుం గబళించి మించి తమమున్బ్రహ్మాండభాండంబులం
దెటుచూడంగ వియించి పృథ్విపయి నెంతేవారిపూరంబులు
త్కటమై వెల్లిగొనంగ వృష్టిఁ బరపు న్ధారాధరవ్యూహముల్. 32.

చ॥ తపనుఁడు మిన్నునం దనప్రతాపముఁ జూపుచునుండు వేడిగా
డుపుచెలరేగి వీచెడుఁ గడున్వడఁ గూర్చుచుఁ బ్రాణికోటికి
న్విపులవనాంతరంబులను వీడులపల్లెల ధూమకేతనుం
డపరిమితప్రతాపసముదగ్రత నేర్చుఁ జరాచరంబులన్. 33.

చ॥ కలక యొకింతదీరగనె గాలియడంగెడు వీవసాగెడు
న్మలయగిరీంద్రశృంగములమాటుననుండి సమీరణుండని
శ్చలత వహించుఁ దోయనిధి శాంతసమస్తతరంగరాజియై
జలదపరంపరల్సడలి సౌమ్యమరీచులభానుఁ డొప్పెడున్. 34.

చ॥ తొలకరిఁ దీర్ఘదక్షిణమ తోయదపంక్తులు మింటఁ దోచి యు
గ్గలమగు కారు రేగుచును గాసిలుభూమికి దప్పిదీర్చు శా
ద్వలములు వొల్చెడున్మరకతచ్ఛవి నెల్లెడ నేత్రపర్వమై
సల్లలితసస్యసంపదల క్ష్మాతలమంతయు సంతసించెడున్. 35.

మ॥ బలవద్రాజ్యరమామదజ్వరమునం బ్రాప్తించు నంతర్వ్యథం
గలిమాన్నంబు ఘృతంబు పాయసము శాకంబు ల్ఫలాహారముల్
గళపర్యంతముగాగ మెక్కి మృదుతూలస్నిగ్ధశయ్యన్సుషు
ప్తిలవంబుం గనలేని యుద్ధతులు పృథ్వీభర్తలట్లుండగా. 36.

మ. అలఘు క్షుద్వ్యథ మాన్పికోలునవనై యందందన ల్లాడు ఛా
కలముల్ క్రింగుచు నెండవానలకు నగ్గంబై శిలాకంటక
స్థలి నిద్రించు దరిద్రకోటి సుఖనిద్రం దేర్తు వత్యంతమూం
దల మే ప్రస్తుతిసేయఁ దావకదయాదాక్షిణ్యమున్ రక్షకా. 37.

చ॥ పటుగతి మండు వేసవిని బట్ట పగల్పికశాఖలంబున
న్నిటలముస్వేదపూరముల నిండరి మంపడి ఘర్మిక్కియుఁ టిక
బొటుకునఁ బ్రొద్దుగ్రుంకఁగనె పోయిపురంగటనాలుబిడ్డలా
క్కటఁ దనచుట్టుగొల్వఁగ సుఖంబునఁ గొండొక విశ్రమించి యా
కటి తమినందరుం గలిసి కల్గినమట్టుకు గంజిద్రావి పి
మ్మట సుఖనిద్రఁ జొక్కెడు సమంచితభాగ్యము సుస్థిరీని క
క్కటికి దలిర్పఁగా నొసగి, కాంచనసౌధముల న్వరిన్మణీ
ఘటిత విశాలకుట్టిమసుఖస్థలి నంచితసింహపీఠి బ్రా
కటవిభవంబునంగొలువు కార్యము దీరిచి పడ్రిసాంచిత
స్ఫుటమధురాన్న పానములు పుష్పసుగంధవిలేపనంబులు
త్కటసుఖమావహింప మృదుతల్పమునన్నిదురంగనంగ లే
కటునిటుపొర్లఁజేసెదవహర్నిశము న్నృపకోటినెప్పుడున్. 38.

ఉ॥ కాలమహాస్రవంతి వడిగర్భమునందలి సైకతంబులై
గ్రాలు కుటుంబముల్వ్రపుల రాష్ట్రములు న్గ్రహమండలంబులుం
గాలవశంబునం బెరుగుఁ గాలవశంబున నంతరించెడుం
గాలము కర్మమున్మెలఁగుఁ గన్నన నీకనుసన్నవచ్యుతా. 39.

ఉ॥ నీల నభోవితానమున నిర్మలదీప సముజ్జ్వలాకృతి
న్వెలెడుమక్కలోక్కొకటి నిక్కము యొక్కొకసూర్యబింబ మీ
లీల నసంఖ్యమైదివి వెలింగెడు సూర్యకుటుంబకోటిఁ దా
నోలిభజించు నీపదపయోజములెప్పుడు దీనరక్షకా. 40.

ఉ॥ దండిగ నీపదాబ్జముల దాస్యము సేయు ననంతకోటి బ్ర
హ్మాండములందు నొక్క పరమాణువు నాజను నస్మదీయ మా
ర్తాండకుటుంబమందు నొకవ్యక్తిగ బొల్చెడు భూమిలోపల
న్ఖండములెన్నియో కల వఖండముగా భువినేలు వారలున్ 41.

ఉ॥ చండవిరోధి దర్పముల శౌర్యసముజ్జ్వలదుష్ప్రధర్ష దో
ర్దండవిజృంభణంబున దురంబుల నాజడిపుచ్చి యుచ్చలం
గొండొక కాలమేలి తుదకుం దమ కొందులతోడ భూమియున్
దండితనంబు వీడి తమదారిని బోయిరి గాక నిల్చిరే. 42.

ఉ॥ ఎందరు మండలాధిపతు లీగలి నేగిరి నామమాత్రులై
యెందరు పండితప్రవరు లీభువి వీడిరి కీర్తిశేషులై
యెందరు సాధుశీలురు మహీమ్యతులైరి యశోవశేషులై
యందొక వ్యక్తిచర్యలకు నచ్చెరుపొందెడు లోకమక్కటా. 43.

చ॥ ఇలపయి నేకదేశమున నీగలినొక్క శతాంగువేల్గులో
పలఁ గడతేరువారి ప్రతిభాగుణలేశము పాటిసేయుచుం
దలపరు సర్వకారణునవంత విభూతు లెంకించు శాత్మలం
గలదె విమోహమీదృశము గాంచరు దివ్యము పామరుల్నరుల్. 44.

చ॥ చిలుకకు పండ్లు గోయిలకు చిక్కని కెంజిగురాకు జొంపము
ల్జలములు నాచు మీలకును శాద్వలబాలతృణంబు లేడిక
న్నలినమృణాలమంచకును నర్తులకొక్కెరకు న్మధువ్రతం
బులకును బూవుఁదేనియలు బువ్వగఁ జేసితివి దీనరక్షకా. 45.

చ॥ ఇలఁగల సర్వజంతువులకీగతి వానికిఁ బొందు భుక్తికై
యులవడఁజేసి నాకొకని కన్న మొసంగవె యేలచేలనై
బలువగఁ దిండికై బడలి భక్తినిను న్నిముసంబు నాత్మలోఁ
దలపక ప్రొద్దుపుచ్చెదను ధర్మనిమూఢత దీనరక్షకా. 46.

క. వినుతించిన నిందించిన, ననఘా మనమునఁ బ్రియంబు ♦ నప్రియమును లే
కునికియు వ్రేసిన నైనను, గవల్లు వాడమమియుఁ బ్రబుద్ధ ♦ గణ్యగుణంబుల్.

చ॥ నిగమశిఖా రహస్యములు నేరిమిమీర ననేకవారము
ల్దగఁబరికించు వారలకు దక్కవు భక్తుల చిత్తసీమలం
దగిలినరీతి నీచరణ తామరసంబుల నామనంబు హ
త్తఁగఁ గరుణింపవే యవిరతంబుగఁ జేటిగతి న్దయానిధీ. 47.

చ॥ జలజదళాళి బాహ్యమున ఝుంకృతి సేసెడు షట్పదంబులో
పలఁ జని తన్మరంద మధుపానముదంబునఁ జొక్కినంతనే
వెలుపలి పూర్వవృత్తముల విస్మృతిసేసి తదేకలీనమై
మెలఁగెడిభంగి, పామరులు మెచ్చి నిజోన్నతి ప్రస్తుతింపగాఁ
బలుమరు గూఢతర్క పథవర్తనలం గడతేరుట న్విశాలం
ఖలమగు బుద్ధి నన్యమతఖండనతత్పరులైన పండితు
ల్పలుకగరాని నీయమలపాదపయోజమరందశీకరం
బలవడినంతనే కడుఁ గృతార్థతనుందురు మౌననిష్ఠులై. 48.

ఉ॥ మతిభేదంబుల కానుకూల్యతఘటింపంబూని మేధానిధు
ల్మతసిద్ధాంతములెన్నియేని రచియింపందోచె ప్రస్థానము
ల్వితతంబై బహుసంఖ్యమై వివిధమై వీనిన్విచారించిన
న్గతి సామాన్యము గమ్యమేకమనునై కన్పట్టు నెప్పట్టునన్. 49.

శా॥ ఆకాశంబుననుండి ధాత్రిఁబడుతోయంబు ల్వెసంగూడి నా
నాకల్లోలవతీముఖంబున నదీనాధుంబ్రవేశించునా
నీకస్వభక్తి యనేకచిత్తములనుద్వేలంబుగాబుట్టియ
స్తోకానేకమతప్రచారసరణిం దోతెంచు నీపాలికిన్. 50.

ఉ. నీపదపంకజంబులను నెమ్మిభజించెడు నట్టివారికిం
బాపముపుణ్యము న్భవము బంధము కర్మము సర్వధర్మము
ల్వీపడిపోవు కాయఁగని వెంటనె మల్లెడు పువ్వుచందమై
యాపయి శాస్త్రమేటికిఁ బ్రయత్నమదేటికి వాదమేటికిన్. 51.

చ. తపవుల ధర్మహానియు వధర్మవమున్నతి దోచుపట్టుల
న్వడిఁగగవన్నియుక్తి ననవద్యచరిత్రులు శాంతచిత్తులుం
గడఁగి యనర్థవారకముగా పరమార్థము తేటజేయుచు
న్నుడివిన బోధలే వెలయు నూత్నమతంబులుగాగ నెల్లెడన్. 52.

చ. అమలిన చిత్తసాధనసమగ్రము ధర్మము దేశకాలపా
త్రములను బట్టిమారినను దగ్గతమైచను సూక్ష్మధర్మసా
రమునకు మార్పులేదు వివరంబుగ దానినెఱుంగకున్న ధ
ర్మము పవరింపఁ బోఁజనదు ప్రాజ్ఞులకెంతటి వారికేనియున్. 53.

చ. చదువులవల్లఁ జొప్పడదు సద్గురుబోధల రాదు యుక్తిచేఁ
గుదురదు కర్మనిష్ఠ సమకూరదు భక్తిలభింప దేమియు
న్మది పదిలంబుగాక పరమంబగు తత్వము ధాత్రినెట్టి కో
విదులగు వారికేనియును వేయివిధంబులఁ బోల్చిచూచినన్. 54.

చ॥ మదిపదిలంబుగాగఁ దగుమార్గము లారయవన్మతంబులం
దొదవుటఁజేసి యన్నియుఁ బ్రయోజనవంతము లంతరంగశు
ద్ధిదములు శ్రద్ధధానులకు దీనినెఱుంగక చాపలంబునం
గునరాకయింతలే కపురుషుఁ గ్రొత్తతకోయదు కందుఁబామరుల్. 55.

ఉ॥ ఏమతమైననేమి మరియేపథమైననునేమి యింద్రియ
గ్రామము నిగ్రహించి తగుశ్రద్ధయు భక్తియు నేకరించినన్
ఏమతమైననేమరి యేపథమైనను జేల నింద్రియ
గ్రామవశంబునం దగిలి శ్రద్ధయు భక్తియు నుజ్జగించినన్. 56.

చ॥ ఇలమత మారయ న్నరుల కేర్పడినట్టిదిగాన మానవు
ల్లోలతఁ బశుత్వముం దొలఁగఁద్రోచి నరత్వము స్వీకరింపగా
వలె మతముద్గ్రహింపఁగను వాంఛజనించిననేని ధాత్రిఁగే
వలపశువృత్తి వర్తిలెడు వారలకేల మతప్రచారముల్. 57.

చ. మతము ప్రధానమే మతి సమంచితశుద్ధి నెసంగకున్నచో?
మతము ప్రశస్తమై దురితమగ్నులఁ గాంచమె లోకమందునన్?
మతమునఁ బోవునే మతివమంచిత శుద్ధి పొసంగియున్న? నే
మతములఁ గానరారు జనమాన్యచరిత్రులు ధాత్రిలోపలన్? 58.

చ॥ నరుఁడయి గైకొన న్వలె మనఃపరిశుద్ధికినై మతంబుఁ ద
త్పరుడయి ధర్మనిష్ఠ వెసఁబాపవలె న్మదిలోని కల్మషం
బరసి నిజాంతరంగమున స్వచ్ఛత చొప్పడనేని పిమ్మట
న్గురుచరణంబు వట్టి కనుగొనవలె తత్వము శాస్త్రపద్ధతిన్. 59.

చ॥ ఎపఁ బశువృత్తినిల్పి పయి నేమత తత్వము మాటువెట్టినం
గుదురదు చిత్తశుద్ధి జనకోటుల వంచన మించుచుండు శ్వా
పదమున మేకవన్నె క్రియఁ బాపముసాగు ననర్గళంబుగాఁ
దుది నిరయం బవశ్యమును దోడ్పడకుండునె యట్టివానికిన్. 60.

చ. మదిపదిలంబుగాక పరమంబగు తత్వము పొంతఁబోయినం
గుదురదు బ్రహ్మనిష్ఠనోన గూర్చినదెల్లను నిష్ఫలంబగు
న్మొలకకు వానమాఁ బవరు పూపను బండగ వేయఁగుళ్లుఃగా
కొదవునె పండుదాన జనులాహా రయొనర్పరుగాక ధాత్రిలోన్. 61.

మ॥ పశువృత్తి న్మతచర్చసేయు నతఁడొఁ బ్రత్యక్షమా రాక్షసుం
డశనాయాపరతంత్రుడై మెలగు హింసాసక్తి నెల్లప్పుడున్
పశిగాఖండి యశాస్త్రఫక్కిఁ బరతత్వప్రాప్తికై చూచువాఁ 62.
డు కసంబందక బ్రహ్మహంతయయి భ్రష్టుండై నశించుండుఁటన్.

ప్రవృత్తిమార్గము.

మ. రా. శ్రీ, చెన్నాప్రగడ - భానుమూర్తి బి. ఎ., గారిచే రచియింపఁబడినది.

చ॥ అనఘమనంబునం దెప్పుడు స్వార్థపరాయణుఁడై యొనర్చు నా
పనులను ధర్మనిష్ఠ నలుపన్వలెఁ బ్రాజ్ఞుఁడు నిష్ఫలాభిసం
ధిని విడనాడి యట్లు మన నిర్మలమయ్యెడు నంతరంగ మా
వెనుక నిజాత్మతత్త్వము వివేచన సేసి కనుంగొనన్వలెన్॥

మ॥ అపితత్త్వం త్వయి చేద హస్తముఖిలం చాధ్వస్తమంచుం గురుం
డుపదేశింపగ నంతరంగమున యందౌ ప్రాభ సారోపితం
బవనీతంబయి యొక్కసారిగ సోహం బ్రహ్మయన్ప్రీత్యయం
బపరోక్షంబయి స్వప్రకాశమగుచే ఖ్యాతంబు జ్ఞానంబునాన్॥

చ॥ కలుషితమైన నీటను ముఖప్రతిబింబము దోఁచనట్లు తే
కలుషితమయిన చిత్తమునఁ గల్గదు జ్ఞానము గాన ముందుగా
నలఘుఁడు పన్వలె న్నరుఁడు స్వచ్ఛత చిత్తమునందు పాపయి
న్నలుపనలెన్ వికారములు జ్ఞానముఁ గూర్చి వినిర్మలాత్ముఁడై॥

చ॥ ఘనమగు కోరకెల్లమను గాఢత మించిన ఆత్మతేజుఁడై
జనుఁడు ఫలాభిసంధి నొకసారిగ వీడఁగ లేఁడు దానికై
తనసుఖమాత్రముం గోరి మనుదాన నొనరించెడు నట్టి ధర్మమున్
ల్పొనరుపఁగాఁ గడంగవలె లోకహితార్థము దారచిత్తుఁడై॥

మ. తనయందుండనదౌ కుటుంబమున నత్యంతాను రక్తాత్ముఁడై
జనుఁడేప్రొద్దు చరించుచుండునిది నైజప్రవృత్తధర్మంబు త్రి
ప్పనసాధ్యంబగు నైనమిద్ధరఁ జిరాభ్యాసంబునం గాక కా
వునఁ గర్తవ్యము దారధర్మరతి యొప్పున్నైజ సంశుద్ధికిన్.

మ. నిరతాభ్యాసము నైజతుల్యమగుట న్దేహోపలం దాత్మతన్
ధరనాత్మీయత నాప్తులందునఁ జిరాభ్యాసంబు సేఁగాంచి మీ
ఱెఁ గొప్పన్నిజదేశపున్జనుల నాత్మీయత్వ మధ్యస్తమై
స్థిరమై యాత్మల నిల్చు సేని విలసద్దేశాభిమానంబగున్.

మ. మనకోరంబున మిత్రదార సుతసంబంధి ప్రియంబైన క్రియన్
గ్రమియింపన్వసుధాకుటుంబకత సౌహార్ద్యంబు సంకేతమం
క్రమయుక్తి న్వసుధాకుటుంబకము నిష్కామక్రియావిక్తి చి
త్తములంబుం బోఁగింపదత్తుఁడయి తత్త్వప్రాప్తికిం బాత్రుఁడౌ

మ. తనవారన్మతి యేక్రియం గ్రమత శుద్ధంబై తుదిన్ ధాత్రి నె
ల్లను స్వీయంబుగఁ గైకొనం దగు విశాలత్వంబు సన్నిండ చౌ
యన్యస్వార్థంబు పరార్థముంచును మహావ్యామోహ మూర్ఛితన
ష్టను నిష్కామత సర్వధర్మములు నైష్కర్మ్యంబునుం బొప్పడున్

శా. సంకల్పంబు ఫలాభిసంధి విడి స్వచ్ఛంబైన యా సత్కృతి
న్నంకింబయ్యెడు నంతరంగమిఁక సద్వైరాగ్య సంసిద్ధితా
తంకోపాస్యకమైన కర్మములు బంధప్రాప్తికిం గాక స్వా
త్వంకేతన్ ప్రవిశాలకంబులయి తత్వప్రాప్తి మార్గంబులౌ.

మ. క్రమతం జిత్తము శుద్ధమౌటకిది మార్గంబారయం దప్పుమా
ర్గములత్యంతదురాపము ల్లసులకుం గర్మంబులన్నిగ్రహం
బమరంగాని తలంపులన్నిటు కృతార్థం బుని యెదుప్పు రం
బును హాక్లిష్టయుతంబు ప్రచ్యుతియు నెల్లన్ సిద్ధమున్ బుట్టునన్.

చ. భువి ప్రవృత్తిఁ బుట్టు ఫలభోగవిరాగము పోల్చిచూచిన
న్దివిజలదంబునీరిల జనించిన చిన్నగనిగ్గుచందమై
యవిరతము న్రగుల్కొనుచు నాత్మ వెలింగను నారదేమిటం
ద్రవిమలచిత్తశుద్ధికిని బ్రాజ్ఞతనుంచఁగ నాలవాలమై.

మ. మనకోరంబు విశుద్ధమై వినయగామార్గంబు మర్త్యాళికు
త్తమమీపద్ధతిగాఁ జదువజనాత్మప్రాప్తియున్ వ్యాపిసం
ఘమునిత్యోన్నతి ధాత్రి నిత్యభయసౌఖ్యప్రాపకంబైన యీ
క్రమమాహ్యాత్మికి సంఘరాశికరయంగా ముక్తికి న్భక్తికిన్.

మ. జనసామాన్యము లీప్రవృత్తిపథము న్సమ్యగ్గతిం బూనినం
గనుదేశంబులు ఖండములు సుస్థిరయంగా లక్రమప్రాప్తిభు
క్తినిముక్తిం బ్రమతిన్ నివృత్తిపథయుక్తింబోవగా నర్హులౌం
డను నీకాలము వారిలో నరయఁగా దుష్ప్రవృద్ధి ధాత్రిలోన్.

మ. అవనిన్నిత్యమనిత్యమంచు లిని నిత్యప్రాప్తికై వేయుటీ
ప్రావృత్తిం దమోవృత్తియాపగ్రం బన్యమంతస్తపో
ధనశ్రేదసముత్సవ బియహాధ్రింకో నమ్ముఖంబెట్లు ది
నివిశేకింపఁ గర్తృకర్మచయము స్ఫీడంగరాదెన్నఁడున్.

చ భువి విరక్తి నాంగ భోగవిరక్తియుగాని కార్యక
ర్మవిరతి గాదు కేవలతి ముఃప్రభవంబది యింద్రియంబుల
ర్థమయుచిం తనుండి విహితంబగు కర్మము లుజ్జగించిన
న్బ్రవిమలమౌ చిత్తము మనఃపరిపాకము లేనివారికిన్.

చ. తలపులు నిల్వవు ర్త్వ్యలను ధర్మమెనుమ్మనుకూలసాధనం
బిపయిపుష్య మాధికృతి తెల్లను సంగము వీడి సల్పగా
వలెఁగదు ప్రసుత్తులయి వృత్తవిధాయక కార్యకర్మముల్
నిలువఁగ నిగ్రహించెవనలీక నివృత్తిని నవ్యకోటికిన్.

చ. అనవరతాను భూతిమయినట్టి మెయుంగని జ్ఞానసిద్ధులై
నుసనకాదులుం బనవితత్వము చూప్పెడ భక్తిసిద్ధులై
తలిసెసునారదాదులును ధర్మములోటను నన్యమేమియుం
గన బడనట్టి వారలకు గార్యము కర్మము లేమివారికిన్.

చ. ఇనికిమచాలు శాఖ్యమును దుర్వసముస్తము నుద్ధరింపగా
ననియొకఁడుండునే త్రిగుణపద్ధతి మీరనవారికెక్కిన్.
ఘనతరభక్తి సిద్ధతను జ్ఞానవిభూతికి మార్గదర్శులై
జనులను దోచితో ఫలము చాలవో [illegible]సమాప్తి యొనర్చెదన్.

కవిత్రయప్రశంస.

మ.రా.శ్రీ, శతఘంటము వేంకటరంగశాస్త్రిగారిచే వ్రాయఁబడినది.

దేశభాషలలోనెల్ల నత్యంత మధురంబని ప్రశస్తిఁ గన్న తెనుఁగుభాషను భూషించి పోషించినవారు ముఖ్యముగా నన్నయభట్టు, తిక్కనసోమయాజి, యెఱ్ఱాప్రెగ్గడ యను నీముువ్వురు మహాకవులని తెలుఁగువారికెల్లఁ దెల్లంబు. వ్యాకరణశాస్త్రమునకుఁ బ్రవర్తకులై పాణిని కాత్యాయన పతంజలులు శాస్త్రసంప్రదాయమున మునిత్రయమని పేరుగాంచినరీతిని నీముువ్వురును దెనుఁగుభాషకుఁ బ్రవర్తకులై కవిత్రయమని పేర్కొనంబడుదురు. పెక్కేల? వీరువ్రాసినదే తెలుఁగుభాషకుఁ ద్రోవ. వీరిప్రయోగమే లక్షణము. వీరు పల్కినదే ప్రమాణము. వీరు ప్రయోగించి యుండిరేని యయ్యది వ్యాకరణవిరుద్ధమైనను బ్రయోగార్హంబు. ప్రాణగొడ్డము మున్నగునవి ప్రయోగార్హంబు లయ్యెఁగదా.

వీరిలోఁ బ్రథముఁడైన నన్నయభట్టారకుఁడు శాలివాహనశకము 944 (క్రీస్తుశకము 1022) సంవత్సరము ప్రాంతమున ననఁగా నిప్పటికి రమారమి 880 సంవత్సరములకు మున్పటి ప్రాంతపుఁ గాలమున నుండెనని కవిచరిత్రమందు బ్రహ్మశ్రీ, రావుబహద్దర్, కందుకూరి వీరేశలింగముపంతులుగారు తీర్మానించి దీనికిఁ బ్రమాణముగా రాజరాజనరేంద్రుఁడు చంద్రగ్రహణ పుణ్యకాలమందు భారద్వాజగోత్రుఁ డాపస్తంబ సూత్రుఁడునగు చీదమార్యునకు గోదావరి మండలములోని "కోరుమిల్లి" యను నగ్రహారము నిచ్చినప్పటి తామ్రదానశాసనములోనున్న

శ్లో॥ "యోరక్షితుం వసుమతీం శకవత్సరేషు వేదాంబురాశినిధి
వర్తిషు సింహగేర్కే।
కృష్ణద్వితీయ దివసోత్తర భాద్రికాయాం వారేగురోర్వణి
జలగ్నవరేభిషిక్తః॥"

అను శ్లోకముఁ బ్రమాణముగా నుదాహరించి రాజరాజనరేంద్రుని యాస్థాన విద్వత్కవియగు నన్నయభట్టారకుఁడు నప్పటివాఁడేయని వ్రాసిరి. తిక్కనసోమయాజి క్రీస్తుశకము 1250 సంవత్సరము ప్రాంతమున ననఁగా నిప్పటికి రమారమి 660 సంవత్సరములకు మునుపటి ప్రాంతపుఁ గాలమున నుండెననియు, యెఱ్ఱాప్రెగ్గడ యిప్పటికైదువందల ముప్పది సంవత్సరములకు ముందుండెననియుఁ గవిచరిత్రవలననే తెలియుచున్నది. వీరికిఁబూర్వ మాంధ్రకవులే లేరనికాని యాంధ్రభాషా కవిత్వమే లేకుండెననికాని నన్నయ భట్టారకున కేవల నెఱ్ఱనార్యుఁడు లోకవిఖ్యాతిఁగనునంతటొక్క తిక్కనసోమయాజి దక్క నితర కవులెవ్వరును లేరనికాని చెప్పను వలనుగాదు. రామాయణముఁ దెనిఁగించిన మంత్రిభాస్కరుఁడును, (తిక్కనసోమయాజి పితామహుఁడు) తిక్కనసోమయాజి కంకితముగా దశకుమారచరిత్ర దెనిఁగించిన కేతనయు, నథర్వణాచార్యుఁడును, వేములవాడ భీమనయు మున్నగు కవులు పెక్కండ్రును వారు రచించిన కావ్యములు పెక్కులునుగలవు. కలిగిన నీముువ్వురి కవిత్వమే సమస్తపండితులకుఁ బరమాదరణీయంబై పరమ ప్రమాణంబై యితరులకుఁ ద్రోవఁజూపఁజాలియుండుటంగాఁబోలు సర్వోత్తమ ప్రశస్తి వీరికిఁ దక్కెను. మఱియుఁ దెలుఁగుభాష కిప్పుడు దొరకునట్టి వ్యాకరణములకంటెఁ బూర్వమైన యీముువ్వురు మహాకవులు రచియించిన భారతమే ప్రమాణలక్షణంబై యొప్పిన దాన నాభారతమునకుఁ గర్తలగు నీముువ్వురు కవులే కవిత్రయమని పేర్కొనంబడి యుండవచ్చును. నన్నయభట్టు భారత భాగమునకుఁ బూర్వకాలికమైన యాంధ్రకావ్య మెయ్యదియుఁ గానంబడమింజేసి నన్నయభట్టారకుఁడే యాంధ్రభాషను బ్రథమ కవియని పూర్వకవు లమ్మహాకవిం గొనియాడిరి. వసుచరిత్రములోని

మ॥ "మహిమన్ వాగనుశాసనుండు సృజియింపం గుండలీంద్రుండు త
న్మహనీయస్థితి మూలమై నిల్చె శ్రీనాథుండు ప్రోవ[illegible]।
మహితాసోముఁడు భాస్కరుండు వెలయింపన్ [illegible]
బహుళాంధ్రోక్తిమయ ప్రపంచమున [illegible]"

అను పద్యమునందు వాగనుశాసనపదముచే నన్నయభట్టును పేర్కొనుటయు,

శ్లో॥ "కావ్యాచార్యాంధ్రభాషాయాః ప్రశస్తా ప్రథమాద్భుతః ।
ఆచార్యకంఠం కవీంద్రాణాం వందే నాగమకావనమ్ ॥"

అను శ్లోకము నన్నయభట్టు స్తుతిపరమై బహువిద్వత్పరంపరానుగతమును సమన్వితమై యుండుటయు విచారింపఁగా నన్నయభట్టు తెలుఁగు కవులలోఁ బ్రథముఁడని, పూర్వకవు లభిప్రాయ పడినట్లు నమ్మవలసి యుండెను. నన్నయభట్టునకుఁ బూర్వమును గొందఱు కవులుండిరనియు, వారు గొన్ని కావ్యముల రచించిరనియు, నయ్యవి యిందు లభింపకుండెనని యిప్పటికి దొరకినవానిలో నన్నయభట్టు భారత భాగము మొదటిది గావునఁ దత్కర్త యగు నన్నయభట్టున కాదికవియను పేరు ముందుచెల్లెఁ గాని దానికిం బ్రాచీనకావ్యములు దొరకుచున్న యీ కాలమున నట్లు దలఁపరాదని యిప్పుడొక్క ప్రచారము పొడతెంచుచుండెనుఁగాని దాని యాథార్థ్యమిట్టిదని యుక్తిప్రమాణ పురస్సరంబుగాఁ బండితులు విమర్శించి నిర్ధారణ చేయునంతకు నన్నయభట్టు ప్రథమ కవియను బహుకాల పండిత వ్యవహారమే గతానుగతిక న్యాయమునఁ గొనుట యిప్పటికి లెస్సయగును. ఆదికవి యైననేమి కాకుండిననేమి యది యట్లుండె. లాక్షణికమై రసవంతమై భావసుభగమై యర్థగంభీరమై శ్రవణ మధురమై సమస్త విద్వదాదరణీయమై యొప్పు కవిత్వము రచియించి యాంధ్రలోకమునకు మహోపకారముఁ గావించినదాన నన్నయభట్టారకుఁడెంతటి పొగడ్తకైన నర్హుండు కానియొండుగాదు. అమ్మహాకవి కావ్యముఁ జదువుచుఁ దదర్థమారయునప్పుడు రసజ్ఞుల కితరవిషయచింత పొడమక తదేకమయత్వమావహిల్లునని రసికులగు విద్వాంసులకెల్లఁ దెల్లంబు. అట్టి యనర్గళ మృదుకవిత్వరచన యాతనికేచెల్లును. దూరాన్వయముగా గూఢార్థపదములఁ గ్లిష్టముగఁ బ్రయోగించి తమ కావ్యములకుఁ దామే వ్యాఖ్యానము చేసినంగాని యర్థబోధముగాని విధమున రచియించుట కవిత్వప్రౌఢియని యెవ్వరైనం దలంతురే? కాని పరమ ప్రాచీనకవుల యుద్దేశమును వర్తమాన విద్వత్కవుల యభిప్రాయము నట్టిదిగాదు. సాధ్యమగునంతవఱకు భావము ను[illegible] లక్షణమని యందఱు నొప్పుకొందురు. ఇట్టికవిత్వము నన్నయభట్టు సొమ్మైయుండెను. ఇయ్యర్థము భారతముఁ జదువువారికెల్ల ననుభవ గోచరంబు కాని యుండుగాదు. తెలుగువారిలో భారతముఁ జదువనివారును విశేషించి యాదిపర్వమైనియుఁ జదువనివారు నుండరని తలంచెదను. ఇటీవలి కొంతకాలముదనుక వీధిబడులలో సైతము ప్రథమశిక్ష నభ్యసించు బాలురకుఁ "బెద్దపుస్తక" మను పేరతో నాదిపర్వమునుఁ జెప్పుట తెలుఁగుదేశమున వాడుకయై యుండెఁగదా. నూతన విద్యాభ్యాసముచేయువారికిఁ దొలుదొలుతఁ గఠినపద గ్రంథములఁ జెప్పుట యసాధ్యమనియుఁ దొలుత లలితపద గ్రంథములఁ జదివించి యందుఁ గృతార్థులైన పిదపఁ గఠినపద గ్రంథములఁ జదివించుట బాలకుల విద్యావృద్ధికి సహకారియనియుఁ దలంచి యక్షరములగూర్చి గుణించి చదువనేర్చిన బాలురకెల్ల మొట్టమొదట నాదిపర్వమే తెలుఁగువారు చెప్పుచుండిరి. కావున నాదిపర్వమత్యంత లలితశైలిఁ బ్రాలెడునని యాంధ్రపండితులందఱు నొప్పుకొన్న విషయమని చెప్పఁ బనిలేదు. ఈకవికిఁ గుదిరిన యనర్గళలలిత ధారాప్రచారం బసాధారణంబు. శైలి యందఱకును దెలిసియున్నదిందుఁ గొన్ని పద్యముల వ్రాసినచో నీవ్యాసమున కలంకారమగునని కొన్ని పద్యముల నుదాహరించెద.

క. "తగునిది తగదని యెడలో ।
నగవక సాధులకుఁ జేదవారల కగ్గల్ ।
మొగిఁ జేయుదు దుర్వినీతుల ।
కగునని మిత్రాగమంబులైన భయంబుల్." ఆది. ఆ. 1.

మ॥ "విపరీత ప్రతిభావశేమిటికి సుర్వీనాథ యీపుత్రిగా ।
త్రిపదివ్యంగ సుఖాబు నీకొనుము ముక్తాహార కర్పూర పాం ।
ద్రపరాగ ప్రపరంబుఁ జందనముఁ జంద్రజ్యోత్స్నయుంబు త్రిగా ।
త్రపరివ్యంగమునట్లు జీవులకు హృద్యంబేకదుష్టీతమే."
ఆది. ఆ. 4.

చ॥ "అపాలు పుష్కరఁ బూనికట్టి తోడిభూతి విభూతి ప్రకాశితంబుగాఁ ।
గలమునఁ గదమ్మరీజనులు కాంస్యమృదంగక శంఖభేరికా ।
హాలపటుహాధ్వనుల్ చెలఁగ నాటలుఁ బాటలు నొప్ప నెల్లవా ।
రలు సని చేసిరప్పురులురై వత కాద్రికి యుత్సవంబులోఁ గా." ఆది. ఆ. 8.

ఉ. "ఆమంధి భూరిభూషుర సమాజము కెల్లను భక్తితోడఁ బూ ।
జించి యభీష్ట దానములు చేసి ధరార్థుఁడు దప్పి దిక్కులన్ ।

వించెయశంబు బంధులకు నాదుర్యోగనకున్ హృదయోత్రిపుఁబుగా।
వించెవిభూతియేర్పడఁ బవిత్రగుఁడు ధర్మసుతుండు సుమిత్రలోన్."

సభా. ఆ. 1.

ఉ. వన్ను నగోఁగిలించికొని నారదవంశ నకన్ నిబాన్యమా,
గన్నను చేసియొక్క మృదుకట్టము నాపన నోహరంబుగా,
నెన్నడుఁ ట్రిప్పను నుసిర్వగ ము వ్వాయోనాఘుఁ వ,
య్యన్న వ బ్రహ్మచారిముఖమంబురుహంబు వమంబు చూడఁగన్.

అర. ఆ. 8.

ఉ. శారదరాత్రులుజ్జ్వల లసత్తర తారకహార పఙ్క్తులన్,
జారుతరంబులయ్యె వికసన్నవకైరవ గంధబంధురో,
దారవమీర సౌరభము దాల్చి సుధాంశు వికీర్యమాణక,
ర్పూర పరాగపాండురుచి పూరముఁబంబర పూరితంబులై."

అర. ఆ. 4.

ఇయ్యదియే నన్నయభట్టు భారతరచనలోనుపల భ్యమానములగు పద్యములలోఁ గడపటిది.

తిక్కన సోమయాజి కవిత్వముఁగూర్చి కొంత విచారింతము. ఇమ్మహాకవి పేరు వారననేల, తెలుఁగు కవులందఱిలోనం గడుఁబొగడ్తగన్న మహాత్ముఁడు. ఈతఁడు దొలుదొలుత మనుమసిద్ధిరాజున కంకితముగా నిర్వచనోత్తర రామాయణము రచియించెను. తన పితామహుఁడైన మంత్రి భాస్కరుఁడు రామాయణమున గాండషట్కము ముందే తెనిఁగించియున్నదానఁ దానుత్తర రామాయణ మాంధ్రీకరించెను. అది రఘువంశాది సంస్కృతకావ్యములరీతిఁ గేవల పద్యాత్మకమై యుండెడు. పిమ్మట నాకవి యగ్నిష్టోమముచేసి సోమయాజియై భారతముఁ దెనిగించెను. నన్నయభట్టు భారతాంధ్రీకరణము నకుఁబూని సంస్కృత మహాభారతము గద్యపద్యాత్మకమై యుండినదానం గాఁబోలుఁ దానును గద్యపద్యోభయమయముగా రచియించెనని మెంచి యీకవియు నతనిమార్గమునే ప్రమాణీకరించి యవలంబించినవాఁడు గావునం గాఁబోలుఁ దానును విరాటపర్వమాదిగాఁ బదియేను పర్వములు గద్య పద్యోభయ మయముగా రచియించెను. గద్యపద్యోభయమయరచనగావించుట దనరచనా నియమ నిరూపణమున విరాటపర్వాది నీక్రింది పద్యమున నీకవి నిరూపించెను.

ఉ. కావున భారతామృతము కర్ణపుటంబుల నారఁ గ్రోలియాం,
ధ్రావళి మోదము బొరయునట్లుగ సాత్యవతేయ సంస్మృతిన్,
శ్రీవిభవాస్పదంబయిన చిత్రముతోడ మహాకవిత్వదీ,
క్షావిధి నొంది పద్యముల గద్యములన్ రచియించెదన్ గృతిన్.

కవిత్వ మర్మమెల్ల నిమ్మహాకవి నన్నయభట్టుకృత భారత భాగమునం గ్రహించి యంకురితత్వదశలోనుండిన యద్దానికిఁ దన నిరుపమాన ప్రతిభావిశేషమునఁ బెంపు సంపాదించి పల్లవితత్వకుసుమితత్వ ఫలితత్వ దశలు సమకూర్చి వన్నెపెట్టెను. సంస్కృతమున నున్నదట్లు తెనిఁగించిన మాత్రన కవిత్వమునకుఁ జమత్కారంబు గలుగదు. విశేషించి యియ్యర్థము పురాణేతిహాసాదుల యాంధ్రీకరణంబునఁ దనర్పఁజాలదు. మఱి కవి తనబుద్ధికౌశలమున రసవంతములగు కల్పనలమర్చి కూర్చిన రచనావిశేషమునఁ జమత్కార చారుత్వంబు లేపారెడు. అట్టి రచనా చాతుర్యము తిక్కనసోమయాజికిఁ గుదిరినట్టుల లితరుకమరినదిగాదు. తత్తత్సమయ సముచితమగు రసము చదువువారికిని వినువారికి నత్యంత హృదయంగమంబుగా రచియించుట కితండేమార్గదర్శి. కావుననే శ్రీనాధుఁడు "వాక్రుత్తుఁ దిక్కయజ్వప్రకారము రసాభ్యుచితబంధముగ నొక్కొక్కమాట"ని చెప్పెను. భారతమునందు శృంగార వీరరౌద్ర కరుణాదినానారసముల నిరూపణమున నాప్రకరణములు చదువునెడను వినునెడను విబుధులకుఁ దన్మయత్వ మావహిల్లునని విద్వాంసులకెల్ల సంగీకార్యంబైన విషయంబని యూహించెద. ఈకవి భారత రచనారంభమునఁ దనకవిత్వ నిబంధనలును బాండిత్య ప్రకర్షంబును జెప్పక విడిచినను దనబాల్యంబున రచించిన నిర్వచనోత్తర రామాయణమునఁ జెప్పిన నియమములఁగానియే భారత పంచదశపర్వముల రచించెను. ఈకవి కవిత్వమునఁ దెనుఁగుపదములు మూఁడుపాళ్లుగను సంస్కృతపదము లొక్కపాలుగనుండును. నన్నయ శైలి యట్టిదిగాకున్నను జేయఁబూనినకావ్య మాంధ్రవాఙ్మయముగావునఁ దెనుఁగు పదము లెక్కువచేర్చుట లెన్నటను దలంపువంగాఁబోలుఁ దెనుఁగు పదములు బహుళముగఁ బ్రయోగించెను. దీర్ఘసమాసములమీఁద నీకవి కాదరము లేనట్లుతోఁచెడు. దీర్ఘసమాసము లెక్కడకో వెదకినం గొన్నిగాననయ్యెడు. ముఖ్యముగ నాశ్వాసాద్యంత పద్యములలో

నట్టిది గన్పట్టెడు. దీర్ఘసమాసము లిట్టివని చూపఁగాఁ బోలు విరాటపర్వంబున,

స్రగ్ధర. మౌళిస్రక్సంగరంగన్మధు కరపటలీ మానసాశ్చర్యవిద్యా,
కాలిస్ఫారాబ్జ రేఖాంజలి పుటఘటనాచారు ఫాలస్థలశ్రీ,
పాలశ్రేణీ విశాలాంబర కుసుమవనీ బాంధవాశ్రాంతచంద్ర,
శ్రీలీలాగాఢ కాంతిస్మిత వదన యదిస్ఫీతు నాగేంద్రకేతుఁడ."

అను పద్యమున నొక్క దీర్ఘసమాసమును రచించెను. ఇఁకనెక్కడనేనియుఁ గొన్ని దీర్ఘ సమాసములు చూపట్టిన నింతదీర్ఘతమములుగావు. చిన్నచిన్న పదములఁ గూర్చుటయే రచనాచమత్కారమని యీకవిమతము. ఇయ్యర్థము నిర్వచనోత్తర రామాయణమున,

క॥ లలితపద హృద్యపద్యం
బులనర్థంబుఘటిత పూర్వాపరమై
యలఁతి యలఁతి తునియలుగా
వాలసంధించినవిధంబు నమరఁగ వలయున్॥

అనుపద్యమున నిరూపించెను. ఈకవిలోకగ్రామణి సమస్తశబ్దజాలంబు దనమనోదర్పణంబున నేర్పడుచుండఁ బ్రకృతార్థమునకును రచనకును దగినపదముల నిష్టానుసారముగ గ్రహించిరచించెఁగాని, పాదపూరణార్థముగాని, ప్రాసనిర్బంధముగాని కష్టించి పదములచేర్చి కూర్చి రచనంగూలార్చిన వాఁడుగాఁడు. ఇందీతనికి నియమమని నిర్వచనోత్తరరామాయణములోని,

క॥ "తెలుఁగు కవిత్వము చెప్పం
దలఁచినకవి యర్థమునకుఁ దగియుండెడుమా
టలఁగొని పలుకం బ్రావం
బులు గలుపక యొగినిబులిమి పుచ్చుట చదురే॥"

అనుపద్యమున స్పష్టమయ్యెడు. రసము, భావము, ధ్వని, రీతి, శయ్య, పాక, మలంకారము, గుణము మున్నగువానికెల్ల నిమ్మహాకవిరచన యాధారమైయుండెడు. ఈకవి కవిత్వమున నెంతచర్చించిన నంత రసోదయం బయ్యెడుఁగాని, యొకనాఁటికిని విసుగుబుట్టదు. అలంకారములలో శబ్దాలంకారము లత్యంతాడంబరంబులేక వినువారికి శ్రుతి మధురంబుగా గోచరించునట్లు సంకలితంబులై యుండెడు. ఇందు నన్నయభట్టు శైలియు నిట్టిదే. అర్థాలంకారంబులలోఁ జమత్కారమును గూర్చునుపమోత్ప్రేక్షా శ్లేషస్వభావోక్త్యాదులీకవి కత్యంత ప్రియములు. స్వభావోక్తికితఁడాచార్యుండని చెప్పనొప్పెడు. ఏయలంకారము నిరూపించినను గల్పనలతిహృద్యంబులు. శ్లేషాలంకార మొక్కటి యీకవికి నాప్రియంబనితోఁచెడు. నన్నయభట్టు నీపట్టున నిట్టివాఁడే. కావుననే నన్నయభట్టభారతభాగమున, "కద్రువయు వినతయు వినోదార్థంబు విహరించువారు కరిమకరనికర కరాఘాత జాతవాతోద్ధూత తుంగతరంగాగ్ర సముచ్చలజ్జలకణాసారచ్ఛటాచ్ఛాదితగగన తలంబైనదాని, నుద్యానవనంబుఁబోలె బహువిద్రుమలతాలంకృతంబైనదాని, నాటకప్రయోగంబునుంబోలె ఘనరసపాత్ర శోభితరంగ రమ్యంబైనదాని, దివంబునుంబోలె సహిమకర భరితంబైనదాని" యనిసముద్రవర్ణనప్రకరణంబునను, దిక్కనసోమయాజి భారతభాగమున,

క॥ "ఇనుఁడు దనకరనికరం
బినరాగమునఁ బొందుటది యుచితముగాఁగం
బున మొఱసి పశ్చిమాశాం
గనజనసంభావనముల గారవమొందెన్॥"

అనిసూర్యాస్తమయ సంధ్యారాగవర్ణనంబునను "వచనవివేక రహితు హృదయంబునుంబోలెఁ దమోదూషితంబును, విదగ్ధవనితా ప్రాయంబునుంబోలె దుర్నిరూపంబును, ఘోరాటవీ భావంబునంబోలె నిర్మనుష్యంబును, గాపురుషలక్ష్మీవిలాసంబునుంబోలె ననుపయోగ్యంబును, ననభ్యస్త శాస్త్రంబునుంబోలె దుర్గమంబును, స్వప్నలబ్ధ పదార్థంబునుంబోలె నదృష్టి గోచరంబును, విషమ కావ్యమునుంబోలె నస్పష్టాలంకారంబును, బాలిశురాజ్యంబునుంబోలె జారచోరహృద్యంబును నైనయాస్తనాగారంబు ముఖభాగస్థలంబుసేరి." యనినస్తనాగారవర్ణనంబునను నింకనుండినచో నెక్కడనేనొక్కటిరెండుచోట్లఁ దక్క దక్కినచోట శ్లేషాలంకారము భారతమునఁ బొడకట్టదు. ఈమహాకవి తెనుగునందేకాక సంస్కృతమునందును గావ్యకర్తయనియుఁ దాననితని కుభయకవిమిత్రుఁడనుపేరు గలిగెననియుఁ గేతనతనదశకుమారచరిత్రలోఁ గృతిపతియగు నిమ్మహాకవిం బ్రశంసించుచు నీక్రిందిపద్యమునం బేర్కొనియె.

క॥ అభినుతుఁడు మనుమభూవిభు
సభఁ దెనుఁగున సంస్కృతమునఁ జతురుండైతా

సుధయకవి మిత్రనామము।
త్రిభువనముల నెగడ మంత్రితిక్కండు దాల్చెన్॥

ఇమ్మహాకవిశైలి భారతముఁ జదువువారికెల్లఁ దెల్లంబె. తెలుఁగువారిలో భారతము చదువనివారునూటికొక్కండైనను నుండుట యరిదిగదా. కావున నీకవిరసవన్మృదుల కవితామృతంబుఁ గ్రోలని తెలుఁగువారుండఁజాలరు. ఈకవిశైలి యందఱకుం దెలిసి యున్న నీకవివద్య పద్యములఁగొన్నింటి నిందుఁ బొందుపరచిన నీవ్యాసమునకుఁ బ్రాణముపోసినట్లగునని తలచి ఈకవిభారత భాగమునఁ గొన్ని పద్యముల నిందుదహరించుచున్నాఁడను.

సీ॥ సత్తమ్మి రేకుల మెత్తఁదనముదెచ్చి
యచ్చున శెట్టునట్లుండ నొంది,
చక్రవాకంబుల చందంబుగొనివచ్చి
కుప్పలుచేసినట్లొప్పు మెఱసి,
చందురు నునుగాంతికందేర్చి కూర్చిబాగుగను
దెచ్చినయట్లు తోమఁదు మిగిలి,
యలికులంబులకప్పు గలయంతయును దెచ్చి
నారుపోసినభంగి నవకమెక్కి,
తే॥ గీ॥ యఘురితలములుఁ గుచములు నాననంబుఁ
గచభరంబున నిట్లున్న రుచిరమూర్తి
యనుపమానభోగములకు నాస్పదంబు
గాదె యీత్రిప్పుతేటికిఁ గమలవదన॥ విరాట. అ. 2.

ఆ॥ వె॥ "అధిపయిట్టి మీవు నన్యోన్యకలహంబుఁ
మానుఁ జూడ మేలనంగ రాదు
రాజు బంధులకుఁ బ్రియముహితంబును
నాత్మఁగోరువారి నడిగిచూడు" ఉద్యో॥ అ॥ 3।

ఉ. "ఏమిరకర్ణ! భీమునటులేటికి దిట్టితివందు దోస్స
త్త్వమియుంలేక పాఱిచెడ నివ్వరుసెట్టిరినిన్ను గెల్వ సం
గ్రామములోనఁ దప్పిదము గల్గినయంతన యిత్తగర్వ మే
లా మనసున్నిక్కలుంగమె చలంబున పార్థుకి యిప్డుగెల్వఁడే."
ద్రోణ॥ అ॥ 4॥

సీ "చంపులఁ జేసురాను పించియాడుచు నలి
నెలుఁగిచ్చు గండుగోయిలలసొంపు,
వలఁదేని యుంగ్రోలి మొలయపోలంబున
మరియుఁ దేఁటులనను మ్రోఁతయింపు
దమి బండ్లరసమాని తసులాసఁ జెలఁగుచుఁ
బల్కు రాచిల్కల పసవుఁగను
గోలఁకుల కెలఁకులఁగూడి క్రీడించుచుండెడు
వంచతండంబు నడబెడంగుఁ

తే. గీ. దరఁగఁదేలుచుఁ బూఁదీగఁ దగులుకడుచు
నచ్చదియుగాలిపోనుననిచ్చమెచ్చి
తగిలికొని యాడుచును వినతములుగ్రు
వియులు మున్నిటి పేరువ వనమునందు." ఆశ్వాస. అ. 1.

ఇమ్మహాకవి కుభయభాషాకవిత్వ కౌశలంబకాక యద్వైతాది శాస్త్రార్థ పరిజ్ఞానంబునందు ననదృశసామర్థ్యంబును గలదు. మనుమసిద్ధిరాజు రాజ్యము నతనిదాయాదు లాక్రమించుకొన్న పిదప నతనిరాజ్య మతనికిఁ గ్రమ్మఱ సాధించి యీనెంచి కాకతి గణపతిదేవుఁ బ్రార్థింపనరిగి యీకవియప్పుడచటఁ దత్సభలో ననుమకొండనుండు బౌద్ధవిద్వాంసులతో వాదించి వారిం గెలిచి యద్వైత మతప్రతిష్ఠఁ గావించి జయపణముగా నిర్ణయించిన ధనముగ్రహించి పెక్కుసత్కారంబుల బడసి కాకతిగణపతిదేవు సహాయమున మనుమసిద్ధిరాజునకు యథాపూర్వముగ రాజ్యపునఃప్రతిష్ఠ గావించెనని సోమదేవరాజీయములోని యీక్రింది గద్యపద్యముల నేర్పడియెడు.

తే. "చేయఁదక్కవయైన దేవాయతనము
లపుడుపూర్తిగఁ గట్టించి యలరుచున్న
చోటనొకనాఁడు తిక్కనసోమయాజి
వచ్చెనెల్లూరినుండి భూవరునికడకు.

సీ. వచ్చినాయయార్యుని వర్యనెగర్కొని
వినయసంభ్రమభక్తి వినుమడింప
నతిథిపూజలొనర్చి యతనిచే భారతా
ర్థమును ద్వైతాద్వైత తత్త్వములును
విస్తృతపరచి ద్వివేకలక్షణములుఁ
బ్రకటధర్మానర్మ పద్ధతులును
రాజనీతిప్రకారంబును భారత
వీరులమహిమంబు వినుచునుండి

తే. గీ యనుమకొండ నివాసులైనట్టి బౌద్ధ
జనులరాకించి వారిఁదిక్కనమనీషి
తోడవాదింపఁ జేసినఁ దొడరివారిఁ
జాలగా సోమయాజులు గెలువుటయును.

వ॥ అప్పుడు బౌద్ధదేవాలయంబులు గూలంద్రోయించి గణపతిదేవరాజు సోమయాజుల పటువాక్యశక్తికి మెచ్చి యతనిని బహుప్రకారంబులఁ బూజించి యెనిమిది గ్రామంబుల నొసంగి యతఁడువచ్చినకార్యంబడిగిన నాభూవరునకు గవివరుండిట్లనియె.

తే. ఇనకులోద్భవుఁడయినట్టి మనుమసిద్ధి
రాజు నెల్లూరు పాలించునాఁడు తెలుఁగి
యతనిదాయాదు లతని నుక్కడఁగఁబట్టి
యునిచి రాజ్యంబుఁ దమ రేలుచున్నవారు.

క. కావున మీరిపుడచటికి
శే(?)వేగం దరలి(?)వచ్చి విడిపుడఁగ నా
భూవరుఁ బునరభిషిక్తునిఁ
గావింపఁగ వలయు ననిన గణపతివిభుఁడున్.

ఆ. వె. అట్లకాక యనుచు నాపనికొడఁబడి
యత్యుదారగుణ సమగ్రుఁడగుచుఁ
దవిలి యస్వదొక్క నవలక్షధనమును
యజ్ఞకుండలములు నతనికిచ్చె.»

ఇంతటివాఁడయ్యు నిమ్మహాకవి నన్నయభట్టుపై నతిగౌరవమునిచెనని,

ఉ. «అవరణీయ భారవివిధార్థగతిస్ఫురణంబు గల్గి య
ష్టాదశపర్వనిర్వహణ సంభృతమై పెను పొందియుండ నం
దాదిదొడంగి మూఁడుకృతు లాంధ్రికవిత్వవిశారదుండు వి
ద్యాదయితుండొనర్చె మహితాత్ముఁడు నన్నయభట్టు దక్షతన్.

అనువిరాట పర్వాదిభాగమందలి పద్యమునన్నయభట్టునకిచ్చినయుత్తమ విశేషణము లనేర్పఱుచుండెను.

ఎఱ్ఱాప్రగ్గడ కవిత్వమున్ననో నన్నయభట్ట తిక్కనసోమయాజి రచనల రెంటిననుసరించి యుండెడు. ఇమ్మహాకవి వారినిద్దఱినే ప్రశంసించుఁగాని మధ్య కాలమున నెందఱోకవులుండినను వారల పేర్కొనఁడయ్యె. కావున నేయాతఁడు హరివంశముఁ దెనిఁగింపఁబూని,

ఉ॥ నన్నయభట్ట తిక్కకవినాథులు చూపిన త్రోవపావనం
బెన్న పరాశరాత్మజ మునీంద్ర నివాక్యమునమాది దేవుఁడ
వ్వెన్నుని వృత్తమివ్వగదు వేడుకతో వినునాయకుండ వి
ట్లన్నియుఁ బొందుఘటించె నుదభీప్సితసిద్ధికి రాజపుంగవా!»

అనుపద్యమున నన్నయ తిక్కనార్యులు చూపి నదిత్రోవయని ప్రశంసించెను. మఱియుఁ బూర్వకవి స్తుతిచేయుచో,

ఉ॥ «ఉన్నతగోత్రసంభవము నూర్జితసత్త్వము భద్రజాతిసం
పన్నము నూర్ధతాన్యపరిభావిమదోత్కటమున్ నరేంద్రపూ
జ్యోన్నయ నోచితంబునయి యొప్పెడు నన్నయభట్టకుంజరం
బెన్నిరంకుశోక్తి గతి నెంతయు ప్రాఁకటఁ బ్రస్తుతించెదన్॥»

అని నన్నయభట్టును,

మ. «తనకావించిన సృష్టితక్కరుల చేతంగాదు నా నేరుపుం
బున్నాగారముల్ క్రమపలుక్కులాగతులమై పొల్పొందు నాత్మాభ
త్తమునీతండొకరుండ నాఁ జనుమహత్త్వ ప్రాప్తిం గవిబ్రహ్మనా
వినుతింతుం గవితిక్కయజ్వనిఖిలోర్వీ దేవతాభ్యర్చితున్.

అనితిక్కన సోమయాజినిం బ్రస్తుతించెను. ఈపద్యములఁ గల్పించిన యుపమానోపమేయభావముఁ బరికించినచో నీకవి నన్నయభట్ట తిక్కన సోమయాజులలో నించుక తారతమ్యముంచెనని యూహింప నవకాశము గలిగెడు. నన్నయభట్టురచించిన భారతపు మూఁడుపర్వములలో నారణ్యపర్వోత్తర భాగమున్నదగుటయు దానిఁదనకు నన్నయార్యు మీఁదనున్న గౌరవముచేతను నాతండే రాజరాజ నరేంద్రునకంకితముగా రచించిన తెలుఁగునఁ బూరించెను. ఇయ్యర్థ మారణ్యపర్వాంతమున నీకవి రచించిన యీక్రిందిపద్యమున స్పష్టము.

క. «ధీగవిచారుఁడు తిక్కవి
తారీతియుఁ గొంతదోఁపఁ దద్రచనయకా
నారణ్య పర్వశేషముఁ
బూరించెఁ గవీంద్రకర్ణ పుటపేయముగాన్.»

సోమయాజి మహాభారతమున విరాటపర్వాదిస్వర్గారోహణ పర్వాంతము దెనిఁగించినమీఁద భారతపరాంశమనఁదగు హరివంశము నీకవి తెనిఁగించెను. భాస్కరకృత రామాయణము సమగ్రముగా లభింపక కొన్ని భాగము లుత్సన్నములైన కతమునంగాఁబోలు నీతండు దానురామాయణ మాంధ్రీకరించెను. మఱియు లక్ష్మీనృసింహపురాణమును రచించెను. నన్నయభట్టు తిక్కనసోమయాజియును నిర్వరేతనకుఁ బూనీయులని నిశ్చయించికాఁబోలు నీతండు దనగ్రంథము లందు వారలనే ప్రస్తుతించెను. చూడుఁడు, లక్ష్మీనృసింహ పురాణమున,

ఉ॥ «భాసురభారతార్థముల భంగులనిక్కమెఱుంగనేరమిం
గానటబీవచే చదివి గాథలుద్రవ్వ తెనుంగువారికిం
వ్యాసమునిప్రణీత పరమార్థము తెల్లఁగఁజేసినట్టి య
జ్ఞాసనకల్పులందఱకు నాన్యులనన్నయ తిక్కనార్యులన్॥»

అనుపద్యమునఁ బ్రస్తుతించెను.

ఇమ్మహాకవి కవిత్వము నన్నయభట్టు శైలిని దిక్కనసోమయాజి శైలినింబోలి సంస్కృతాంధ్ర పదములు సమభాగములై యమరఁదనరి యనర్గళమృదుల ధారాప్రసారంబై రసోచితపద రచనాచమత్కృతంబై, గంభీరార్థపరిష్కృతంబై, శ్రుతిరసాయనంబై, నన్నయ తిక్కనా

ర్యలిద్దఱి కవిత్వసారస్య మొక్కటయై రూపాంతరంబు గొన్న తెఱంగున నభిరామంబై చదువువారికిని వినువారికిని డెందంబుల నమందానందంబు గ్రందుకొలిపెను. కావుననే యిమ్మహాకవికిఁ బ్రబంధపరమేశ్వరుం డనుపేరు చెల్లెను. ఈకవి రచించిన గ్రంథములలో భారతారణ్యపర్వోత్తరభాగంబును హరివంశంబును దెనుఁగుదేశమం దెల్లనిరంతర ప్రచారంబై నెగడుచు డెను. ఇయ్యుత్తమకవి శైలియ దఱుకును సువిదితంబు. ఏపద్యమెత్తినను రమణీయంబ. నాపనికిఁ గృతార్థత్వంబుఁ గావించికొనదలంచి యీ కవిరచనలలో నారణ్య పర్వోత్తరభాగమునను హరివంశంబునను గొన్నిపద్యము లీక్రిం దనుదాహరించెదను.

ఉ. "రాజులఁ బిల్వఁబంపుము ధరాసురసంఘము నామతింపు పే
రోజను దాత్తయజ్ఞ, గృహయూపతతుల్ నటుకట్టు బాపు వి
భ్రాజితభక్ష్యభోజ్య విధిధాన్యపదార్థము లావయింపు మ
వ్యాజ విభూతిమైన మురవల్లభు చాడ్పునఁ జేయుజన్నముల్."

అర. అ, ౫.

ఉ. "తేనెలుగ్రోలి క్రోలి కడుఁ దియ్యని కమ్మని పండులింపు సొం
పానఁగ వాని యాని పఱపందిఁ నీడలు పొచ్చిపొచ్చి మం
దానిలశైత్య సౌరభ వసుగ్రతమంగడుఁ జొక్కిచొక్కి యు
ద్యానములందు మారుత సుతప్రముఖుల్ విహరింది తృప్తులై."

అరణ్య. అ. ౭.

ఉ. "గౌరవ లాఘవంబులకుఁ గారణమందఱకుం దపస్సమా
చారము తారతమ్యము నిజంబిది జన్మ గురుత్వహీనతల్
గోరఁగ సింపరివృద్ధియు మంత్రితబుద్ధి నెఱుంగుపుణ్యుఁ డిం
పారఁగఁ బొందుఁ గాంక్షిత సుభాగ్యమముల్ బరలోకభద్రముల్."

హరివం. పూర్వభా. అ. ౧.

తే. గీ. "కన్నఁ బెట్టైన మాడు మాయన్నయన్న
మువ్వలును మొలగంటలు మొరయఁగాడు
నచ్యుతుఁడు గోపికలు దన యాత్మక్రీడని
పెనువురువను మఱచి సంప్రీతిఁ బాడ."

హరివం. పూర్వభా. అ ౪.

సీ. "కమలాప్య నెమ్మోము కమ్మనితావికిఁ
దంగడిఁ దమకించు తేఁటితతియును
ముద్దియ యల్లద్దొడ్డు. ముద్దాటపలుకులు
వినఁగను తలపడు వేడుకయును
బూఁబోఁడి నెమ్మది బొంది యానందంబు
కడఁగానఁబూనెడి కౌతుకంబుఁ,
గామినికొండొండఁ గదలొత్తుకోర్కులు
నిండింపఁ గాంక్షించు నెఱిగడఁకయు,

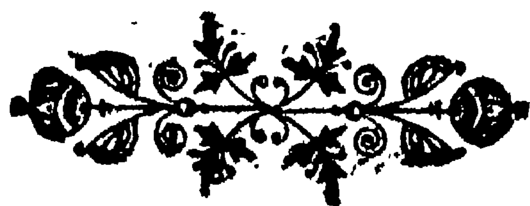
తే. గీ. భామయును నేను వనోత్సవభావమగ్న
లగుట యెఱిఁగిన యాప్తజనాళిప్రియము
నిర్వహింపంగఁ గలుగుట నిక్కమునకు
నరయ నేభంగి భాగధేయంబొ నాకు."

హరివం. ఉత్తరభా. అశ్వా. 3.

ఉ. "అంటిన గందుమేనుఁ బసనాఱెడుజవ్వనముల్ రవంబు పె
న్నంటగఁగూర్చుకామమును నిబ్బరమైనమదంబునై మనం
బొంటికిఁ బోక భర్తృరతి కవ్వఱులార నిరంతరస్పృహా
కంటకితాంగియై యలరు కన్నియ బాణుని కూఁతురత్తఱిన్."

హరి॥ ఉత్తర॥ అ॥ ౭॥

ఆంధ్రభాషా ప్రావీణ్యమున కాధారభూతులై యాంధ్రలోకమున కత్యంతోపకారులై యాంధ్రకవుల కెల్ల నాచార్యులై యద్దకవిఖ్యాతిం గన్న నన్నయభట్టు తిక్కనసోమయాజి యెఱ్ఱాప్రెగ్గడయను ముగ్వురుమహాకవుల కవిత్వ చమత్కార మారయ నెంతటి మతిమంతులకైన నరిదియన్న నాయట్టి యపటుమతికిఁ జెప్పవలయునే? ఏనెపముననైన వారికావ్యములు పలుమాఱు చదివినఁ గొంచుక జ్ఞానముదయించు నను తలంపునఁ జదువుచుండవలయును. ఎఱింగినయంతేనియు నంతయు వ్రాయఁబూనినం గొంతకాల విళంబము వలసియుండెను. అవకాశమున్నంతకు వారికవిత్వమునరయుట సర్వవిధముల శ్రేయోమూలంబని యెంచి గ్రంథవిస్తరభీతిచిం దత్యల్పమునూచింపఁబడియె. విద్వదాదరణీయంబైన యీయాంధ్రపత్రికలో నీమదీయవాక్యములఁ గొన్ని చేర్పనవకాశమొసంగి యాదరించిన తత్పత్రికాధిపతిం గృతజ్ఞతాపురస్సరంబుగ నభినందించుచు నింకనింతటితోఁ జాలించెద. భారతవిషయముల జర్చింపవలయునన్న నేండ్లు పూండ్లుపట్టుఁగాని యొంతటివారికి నొక్కనాటి పనిగాదని విద్వాంసులకెల్ల దెల్లంబకదా.

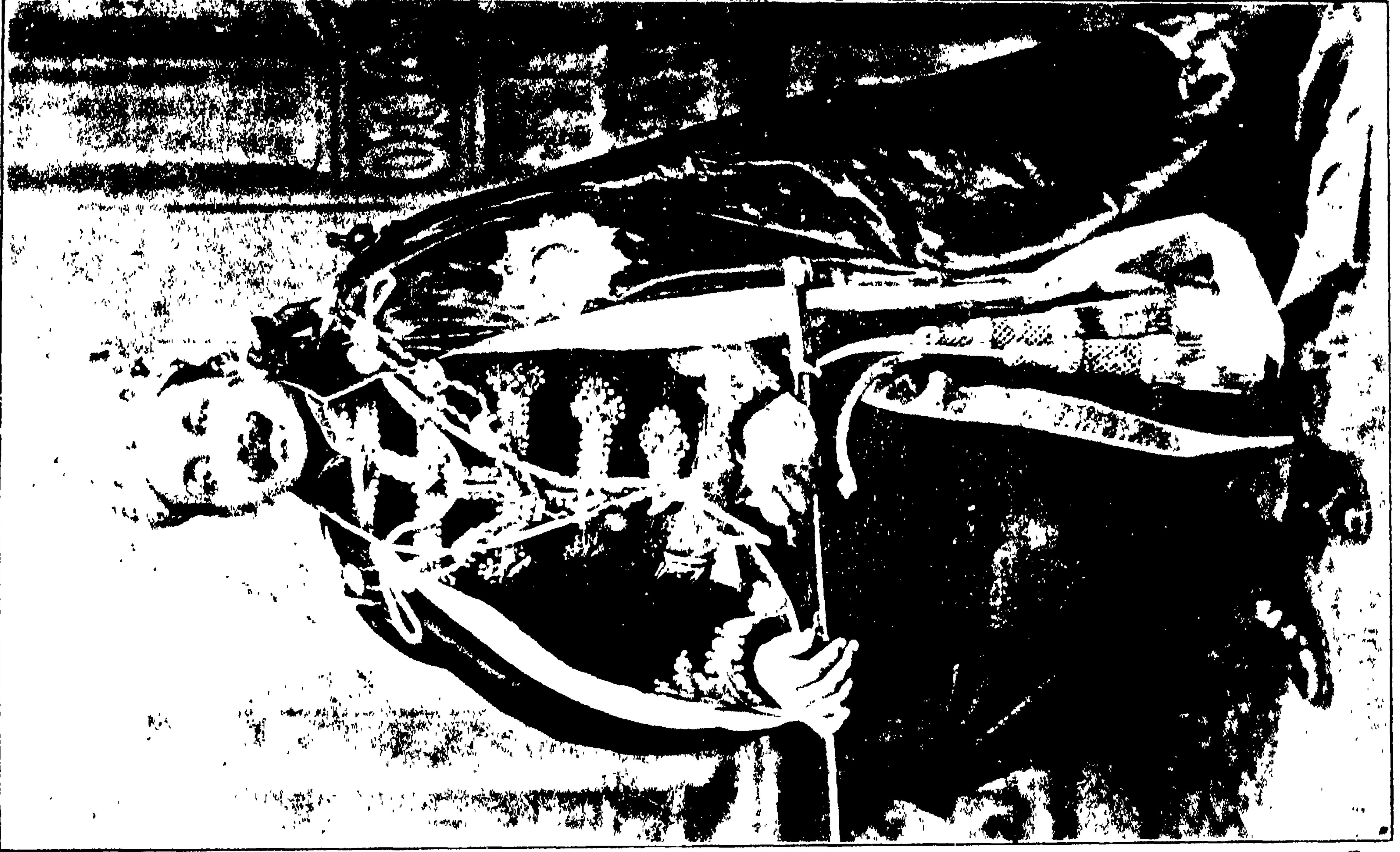

మైసూరు యువరాజుగారు.

శ్రీ హైదరాబాదు యువరాజుగారు.

శ్రీ రాజా ఆనందగజపతి మహారాజుగారు.

శ్రీ విజయరామ గజపతి మహారాజుగారు.

భగవద్రామానుజ దర్శన సంగ్రహము.

మ.రా.శ్రీ, గొ॥ రమాకాంతాచార్యులుగారిచే వ్రాయబడినది.

భగవద్రామానుజాచార్యులు చెన్నపట్టణమునకుఁ బదునాలుగుమైళ్ళలోనున్న శ్రీపెరుంబుధూరు (భూతపురి) యనెడుగ్రామమునఁ గ్రీస్తుశకము 1017వ సంవత్సరమున నవతరించెను. ఈయనతండ్రిపేరు ఆసూరి కేశవాచార్యులు. తల్లి కాంతిమతీదేవి. శాఖ యజుశ్శాఖ, సూత్రమాపస్తంభసూత్రము. మనరామానుజునకు బిన్నవయసులోనే తండ్రి పరమపదించెను. తల్లియగు కాంతిమతీదేవి యతనినిం గాంచీపురమునకుం గొంపోయి విద్యాభ్యాసము చేయించుచుండెను. పదియాఱేండ్లప్రాయము వచ్చునప్పటికి రామానుజులు సాంగవేదాధ్యయనముచేసి యప్పటి యద్వైత వేదాంతులలోఁ బ్రసిద్ధిఁగాంచియున్న యాదవప్రకాశునియొద్ద వేదాంతశాస్త్రముఁ జదువుచుండెను.

2 ఆకాలమున శంకరాచార్యులచే స్థాపింపఁబడిన షణ్మతములలోను ముఖ్యముగా నెన్నఁబడుచుండిన యద్వైతసిద్ధాంత మాసేతు హిమాచల పర్యంతము వ్యాపించి పాదుకొనిపోయెను.

3 ఈసిద్ధాంత సారాంశమేమనఁగా:—

(1) జగత్తంతయుమిథ్య, (2) జీవుఁడనువాఁడొకఁడులేఁడు. భగవంతుఁడవిద్యామోహితుఁడగునపుడు తాను జీవుఁడనిభ్రమపడును. (3) భగవంతుఁడు నిర్గుణుఁడు.

జగత్తుమిథ్య: మనకు సమస్తజ్ఞానమును నింద్రియములద్వారా కలుగుచున్నది. బాహ్యప్రపంచమెల్ల మిథ్యయగుచో నింద్రియములకు విషయభూతమగు పదార్థమే లేదు. మఱియుఁ బాంచభౌతికమగు శరీరమందలి యింద్రియములును గల్లయే యనితీరవలెను. జ్ఞానసాధనమగు నింద్రియములును జ్ఞానవిషయమగు ప్రపంచమును రెండును గల్లయయినచో జ్ఞానజ్ఞేయములఁ కవకాశము లేదు.

జీవుఁడు: ఈశ్వరుఁడే యవిద్యచే మోహితుఁడయి జీవుఁడయ్యెనని చెప్పుచుండిరి. ఈయవిద్య యున్నదని కాని లేనిదనికాని చెప్పుటకు వీలుకానిదఁట. నిర్గుణుఁడును నిర్వికారుఁడగు నీశ్వరుఁడెట్టులీయవిద్యచే మోహితుఁడయ్యెననిన దానికి సదుత్తరము రాదు.

భగవంతుఁడు: ఇతఁడు నిర్గుణుఁడు. అనఁగా నేగుణమును లేనివాఁడు. సుగుణదుర్గుణములు రెండును లేవు. అట్లయినచో నతనిని మనము తెలిసికొనుటెట్లు? ఉపాసించుటెట్లు?

3. యాదవప్రకాశునియొద్ద నద్వైత బ్రహ్మసూత్రభాష్యమును జదువుచున్న రామానుజునకీసిద్ధాంత వేదహృదయమగునా? యార్యమహర్షులచే ననాదినుండి శిరసావహింపఁబడుచున్న వేదములిట్టి బోధచేయునా యని సందేహించుచు సత్యార్థ జిజ్ఞాసతో నుండెను.

4. ఇట్లుండ నొకనాఁడు మనరామానుజుఁడు గురువగు యాదవప్రకాశునకుఁ దలంటుచుండెను. అపుడా యాదవప్రకాశుఁడు "కప్యాసంపుండరీకాక్షమేవమక్షిణీ" యనుశ్రుతికి నీశ్వరుని నేత్రములు కోఁతియానసమువలె నున్నవని యర్థముచెప్పెను. జగదీశ్వరునకు నవమానకరముగాఁ జెప్పఁబడిన యయ్యశ్లీలార్థమును విన్న రామానుజుఁడు వేఁడికన్నీరువిడిచెను. ఆకన్నీరు గురుని శరీరముపైఁబడి చుఱ్ఱుమనుటయు నతఁడు తలయెత్తిచూచి దుఃఖించుచున్న రామానుజుని శోకకారణమడిగెను. రామానుజుఁడు గురువుతో నతఁడుచెప్పిన దపార్థమనియుఁ గపిశబ్దమునకు సూర్యుఁడని యర్థము చెప్పికొనినచో నీశ్వరనేత్రములు రవికిరణవికసితపుండరీకములవలెనుండునని యేర్పడుననియు నివేదించెను. అందుమీఁద రామానుజునిమీఁద గురునకుఁ గోపమువచ్చి యతనిని విద్యాశాలనుండి వెడలనడిచెను.

4. అద్వైతసిద్ధాంతము వేదహృదయము కాదనుటకు రామానుజునకేమి యాధారముకలదను నంశము విచారింపవలసియున్నది. వేదము లపౌరుషేయము

లనియు నవి భగవన్ముఖోద్గతములగుటచేఁ బరమప్రమాణములనియు సమస్తాస్తికులగు హిందువులును శిరసావహించుచున్నారు. ఈవేదములలోని యుపనిషద్భాగము చిదచిదీశ్వర స్వరూపమును బోధించును. ఈయుపనిషదర్థమునే వేదాంతశాస్త్రము నుద్ధరించిన శ్రీవ్యాసమహర్షి బ్రహ్మసూత్రములుగ వ్రాసియున్నాఁడు. వీనినేమతత్రయాచార్యులునుఁ బరమ ప్రమాణముగా నంగీకరించి భాష్యములను వ్రాసియున్నారు. అందువలన బ్రహ్మసూత్రములు వేదహృదయమని నిశ్చయముగాఁ జెప్పవచ్చును. ఈభాష్యరచనకుఁ బూర్వము బ్రహ్మసూత్రములకు వ్యాసశిష్యుఁడగు బోధాయనుఁ డొకవృత్తివ్రాసెను. అద్వైత భాష్యమునువ్రాసిన శంకరాచార్యులవారీవృత్తినిఁ బూర్తిగా నంగీకరింపక తమ యిచ్ఛానుసారముగ సూత్రసమన్వయము చేసిరి. ఇట్లేలచేసిరనఁగా బోధాయనవృత్తి నంగీకరించినచో శంకరాచార్యుల యద్వైతవాదమున కవకాశముగలుగదు. బోధాయనుఁడు మహర్షియును వ్యాసశిష్యుఁడు నగుటచే సూత్రార్థ మతనికి యథార్థముగా నెఱుఁగుటకు నవకాశముగలదు, కావుననే శ్రీమద్రామానుజులు బోధాయను నివృత్తి ననుసరించి శ్రీభాష్యమును వ్రాసి వేదహృదయమగు విశిష్టాద్వైతసిద్ధాంతము నుద్ధరించెను.

5. విశిష్టాద్వైతసిద్ధాంతప్రకారము, చిత్తనియు (అనఁగా జ్ఞానాత్మకుఁడగుజీవుఁడు) అచిత్తనియు (అనఁగా జడాత్మకమగు ప్రకృతి ఈశ్వరుఁడనియుఁ దత్వములు మూఁడు, చిదచిత్తులు రెండు, సనాతనములు నిత్యములునయి యీశ్వరునకుఁ బరాధీనము లయియుండును. జీవుడు కించిజ్ఞత్వాది లక్షితుఁడయి యీశ్వరునకు శేషభూతుఁడయి యుండును. ప్రకృతి యసత్యమేకాని. మిథ్యమాత్రముకాదు. అసత్యమనఁగా నెల్లప్పుడు నేకరీతిగానుండక నిరంతర పరిణామమును బొందునది. మిథ్యయనఁగాఁ గల్ల.లేనిది. ఈశ్వరుఁడు నిస్సమాభ్యధికుఁడు. నిఖిలహేయ ప్రత్యనీకకళ్యాణ గుణైకతానుఁడు. జీవుఁడనాది కర్మవాసనలచే జననమరణ రూపసంసార ప్రవాహమునంబడి యీఁదులాడుచు భగవన్నిర్హేతుక కటాక్షముచేఁ గర జ్ఞానభక్తి ప్రపత్తి వైరాగ్యములనెడి పరంపరాసాధనములఁ గైకొని ముక్తిఁజెందఁగలఁడు.

6. ఈపైఁ జెప్పఁబడిన సంగతులను బట్టిచూడఁగా శ్రీమన్మథనాథ దత్తుఁడు తనమహాత్ముల చరిత్రలో వ్రాసిన ‹‹ఈశ్వరుఁడు గుణరహితుఁడనెడు శాంకరవాదమునందు నీశ్వరుఁడులేఁడని చెప్పెడు బౌద్ధవాదముకంటె నేమియతిశయము కనఁబడదనెడు వాక్యము సత్యమనిచెప్పుటకు సందేహములేదు. కావుననే యాస్తికులలోఁ జాలమంది యద్వైతమతమును ప్రచ్ఛన్నబౌద్ధమందురు. ఈ ప్రచ్ఛన్నబౌద్ధమును నిరాకరించి ప్రకృతి సత్యత్వమును, జీవేశ్వరభేదత్వమును, భగవత్కళ్యాణగుణైకతానత్వమును మరల నార్యుల మానసముల నెలకొల్పిన మహానుభావుఁడు మనరామానుజుఁడు.

7. రామానుజుని కాలమున బహుదేవతారాధనము మెండుగనుండెను. ఈశ్వరుఁడొకఁడను జ్ఞాన మడుగంటెను. కొందఱు శక్తిని కొందఱు సూర్యుని గొందఱుగణపతిని, గొందఱు మహేశ్వరుని మఱికొందఱు విష్ణుని నారాధించుచుండిరి. ఇందువలన నీశ్వరతత్వము నెఱుఁగుటకు వీలులేక బహుమతము లేర్పడెను. శ్రుతివాక్యసమన్వయము సరిగాఁజేసికొనఁజాలక పోవుటయే యిట్టిదుస్థితికిఁగారణము. పరతత్వమును వర్ణించుటలో వేదమునందీ పైశబ్దములేగాక యింద్రాదిశబ్దములును వాడఁబడియున్నది. కాని యివియన్నియు నీశ్వరుని యొకానొకగుణమును వర్ణించుచున్నవి. అట్లయినచో నీశ్వరుని సమస్తగుణములును వర్ణింపఁగల యొకపదమేమైనఁ గలదా? యని విచారించినయెడల నట్టిశబ్దము నారాయణశబ్దమని మహోపనిషత్తు నారాయణోపనిషత్తు, సుబాలోపనిషత్తు, శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు బృహదారణ్యకోపనిషత్తు, తైత్తిరీయోపనిషత్తు ఋగ్వేద యజుర్వేదములు, పురుషసూక్తము నుద్ఘోషించుచున్నవి. ‹‹ఏకోహవై నారాయణ ఆసీత్ నబ్రహ్మనేశానః›› ఇత్యాదిశ్రుతులచే నారాయణపరత్వము నిషేధపూర్వకముగా స్థాపింపఁబడుచున్నది. మఱియు ‹‹నారాయణా ద్బ్రహ్మాజాయతే. నారాయణాద్రుద్రోజాయతే›› ఇత్యాదిశ్రుతుల

చే బ్రహ్మరుద్రాది సమస్తదేవతలును నారాయణు నుండియే యుద్భవించినట్లుచెప్పి యేశ్రుతియందును నారాయణునకు సృష్టికర్త మఱియొకఁడు కలఁడని చెప్పకపోవుటచేఁ బరతత్వమొక్కఁడేయనియు నాపరమపురుషుఁడు నారాయణశబ్దవాచ్యుఁడనియుఁ దేలుచున్నది.

8. ఇంతేగాదు. పరమపురుషుఁడు శుద్ధసత్వ ప్రధానమగు తత్వము. ఆయనసాత్వికావతారము విష్ణువు. రాజసావతారము బ్రహ్మ. తామసావతారము మహేశ్వరుఁడు. భగవంతుని సాత్వికావతారమగుటచే ముముక్షువులకెల్ల నుపాస్యమగు దైవము విష్ణువు. మిగిలిన యిరువురు రాజసతామసులకే పూజ్యులు. అల్ప ఫలదాతలు. ఈసాత్వికరాజస తామస విభాగము వేదోప బృంహణములగు పాద్మస్కాందాది సమస్తసాత్విక పురాణాంతర్గతమగు నుమామహేశ్వర సంవాదము లందుఁగాననచ్చుచున్నది. మఱియుఁ 'త్రైగుణ్య విషయా వేదాః' అని గీతావాక్యమును గలదు. కావునసే, శ్రుతి స్మృతీతి హాస పురాణముల యందన్నిటను సాత్వికదైవమునుఁ బరాత్పరుఁడును నగు నారాయణుని విషయమయి ప్రశంసించునవియే ముముక్షువుల కుపాదేయములని శాసించెను.

9. ఈపైఁజెప్పిన సంగతులచే నాకు విష్ణుకంటె నితరమగు దైవతములందు ద్వేషమని యూహింపఁదగదు. ఈశ్వరుఁడొకఁడా, పలువురా ? ఒకఁడేయైనయెడల నతఁడు శ్రుతులందే శబ్దముచే వాచ్యుఁడగుచున్నాఁడను ప్రశ్నలను వేసికొన్నచో నారాయణశబ్దవాచ్యుఁడు పరతత్వమని యేర్పడుచున్నది. రామానుజుని సిద్ధాంతమిదియే. ఇందుమూలముననే నేకేశ్వరోపాసనము రామానుజుఁడుద్ధరించెననుటకు సందియములేదు ఇంతేగాదు. రామానుజునికాలమున హఠాది యోగములచే ముక్తివచ్చునను విశ్వాసముండెను. ఇవి ముక్తిసాధనము కాదని బ్రహ్మసూత్రములలో వ్యాసమహర్షి చెప్పియేయున్నాఁడు. కాని జనులుమాత్రము మానరైరి. అందుచే రామానుజుఁడు ముక్తిసాధనము భక్తికంటె వేఱులేదని బోధించెను. అష్టాక్షరీమంత్రములో సిద్ధాంతమెల్ల నిమిడియున్నది. కావుననే నారాయణునికంటె నన్యదైవమును భక్తికంటె నితరోపాయమును, నష్టాక్షరికంటె నితరమంత్రమును ముముక్షువుల కుపాదేయముకాదని యాయ నఖండితముగా శాసించెను.

10. రామానుజులు చరమదశయం దుపదేశించిన యెనుబదిరెండువార్తలలో భగవద్భక్తులయందు జాతివివక్షచేసెడువాఁడు మహాపాపియనియు శాశ్వతనరకము పాలగుననియును చెప్పెను. రామానుజునికాలమునఁ జిదచిదీశ్వర స్వరూపమును నిరూపించు నష్టాక్షరీమంత్రమును బ్రాహ్మణులకుఁ దప్ప నంధకారమందు మునిఁగియున్న ద్విజేతరులగు శూద్రచండాలాదుల కుపదేశింపఁబడదయ్యె. ద్విజేతరులెవ్వరును దత్వజ్ఞానము పొందనర్హులుగారని యప్పటి బ్రాహ్మణులమతము. వివిధజాతులయందుద్భవించి భాగవతశాస్త్రమునకెల్ల మూలపురుషులనఁదగియున్న యాళ్వారుల శ్రీసూక్తిసుధాప్రవాహమునవగాహనముచేసియున్న మనరామానుజునకు మాత్రము తత్వోపదేశముచేయుటకుఁగాను జాతివివక్షచేయుట క్రూరముగాఁ గనఁబడెను. అందుచేతనే గుప్తముగా నుంచవలసినదని గురువుచే ననుజ్ఞాతుఁడయ్యును భగవన్మంత్రమును నందఱికి జాతివివక్షలేక వెదజల్లెను. అవ్వార్త వినిన గురుఁడాచార్యోల్లంఘనమునకుఁగాను రామానుజులు నరకముపాలు గావలసివచ్చునని మందలింప దేశికునితో రామానుజులు "స్వామీ ఈమంత్రార్థ మెఱిగిన మోక్షమేగదా ఫలము. నే వెదఁజల్లిన యీమంత్రముచేఁ గోట్లకొలఁది జీవులు మోక్షపదవిఁజెంద నేఁజూడఁగల భాగ్యము లభించినఁజాలు. వారిశుభముకై నేను నరకమనుభవింపవలసివచ్చినను ననుభవింతు' నని యుత్తరమిచ్చెను. అప్పుడయ్యాచార్యులు మనరామానుజుని మహౌదార్యమునకును జీవదయాపరత్వమునకును శ్లాఘించి కౌగిలించుకొని జాతివివక్షతలేకుండ సమస్త జనులకును సకలోపనిషత్సారమగునష్టాక్షరమంత్రము నుపదేశింపవచ్చునని యాయనస్థాపించిన యమ్మహాసిద్ధాంతమునకు "రామానుజదర్శన"మని పేరిడెను. అందువలననే కడజాతి మాలవాండ్రలో గూడ దాసరులను పేర వైష్ణవులిప్పటికిని గలరు. ఉత్తమజాతియందుఁ బుట్టినబ్రాహ్మణులకును, గడజాతివాండ్రగు

చండాలురకును శ్రీవైష్ణవసిద్ధాంతప్రకార ముపదేశింపఁబడు మంత్రమంత్రార్థములొక్కటియే. భగవద్భక్తులలో వర్ణభేద మెన్నరాదని రామానుజుని యభిప్రాయము. ఇందునకు నిదర్శనముగా రామానుజులు భగవదారాధనకుఁ బూర్వము స్నానమాడి పవిత్రుఁడయి యుండుటచేత వర్ణముచే శూద్రుఁడయ్యును జ్ఞానముచే భాగవతశిఖామణి యగు ధనుర్దాసుఁడాయనకు ధౌతవస్త్రము లందిచ్చుచుండెడివాఁడు. మఱియు మేల్కోటలోనున్న చండాలురేఁడాదికొకమాఱు భగవదాలయములోనికి నిరాటంకముగా రావచ్చుననియు రామానుజుఁడాజ్ఞయిచ్చెను.

11. విగ్రహారాధనము చేయఁదగునా దగదా యను విషయము చర్చించుటకు చిన్నవ్యాసములో వలనుపడదు. "అంతర్బహిశ్చతత్సర్వ వ్యాప్యనారాయణస్థితః" అనునట్లీశ్వరుఁడు సమస్తమునం దంతర్యామిగానుండుటచే విగ్రహారాధన చేయవచ్చుననియే రామానుజుని మతము. ఈవిషయమెట్లున్నను రామానుజులు దేవాలయములను దనమతప్రవర్తనకు సాధనముగా నుపయోగించుకొనెను. ఈశ్వరసన్నిధియగుటచే దేవాలయములందుఁ జతుర్వర్ణములును గలిసిమెలసి యేకపంక్తినిఁ దీర్థప్రసాదస్వీకారము నిరాక్షేపముగాఁ జేయవచ్చునని శాసించెను. ఇదిజాతివైషమ్యములు నశించి సమదృష్టి బలియుటకును భగవద్భక్తులకు స్నేహభావ ముదయించుటకును నుద్దేశింపఁబడెను. మఱియు నేఁటేఁటఁ బ్రతిదేవాలయమునందును నధ్యయనోత్సవముచేయ నేర్పాటుచేసెను. అందుఁ జతుర్వేదములును షట్ఛాస్త్రములును, శ్రీభాష్యాదిప్రస్థానత్రయమును శ్రీరామాయణ భారతాది సమస్తసాత్త్వికపురాణములును బాగుగా నభ్యసించిన విశిష్టాద్వైతపండితు లుత్సవమునకు సమావేశమయిన ప్రజల భాగవతసిద్ధాంతమును బోధించునట్లు రామానుజుఁడు శాసించెను. ఇంతేగాక రామానుజ పీఠమునకు సంబంధించి నేఁటికిని బ్రసిద్ధిగానున్న యష్టదిగ్గజములునుఁ జతుస్సప్తతి సింహాసనములును సిద్ధాంతవ్యాపకమునకుఁగా రామానుజునిచే నియమింపఁబడెను. కాని యీదేవాలయములుగాని యీసింహాసనస్థులగు నాచార్యపురుషులుగాని రామానుజోద్దేశము నిప్పుడు నెరవేర్చుచున్నట్లు తోఁచదు.

12. ద్రవిడదేశమందు వివిధకాలములందు వివిధజాతులయందు జన్మించిన భగవద్భక్తులు తమకుఁగల భగవదనుభవమును సరళభాషలోఁ బద్యగద్యాత్మకముగ నుడివియున్నారు. వీనినిఁ బరిశీలించినచో నుపనిషదర్థమే బోధించుచున్నవి. వేద మపౌరుషేయమనియు నందుచేఁ బరమప్రమాణమనియు మనవారినమ్మకము. వేదార్థము నన్యభాషలోఁ జెప్పిన దానియందు మాత్ర మట్టిగౌరవముఁ జూపరు. వేదమందున్నను మఱేభాషాగ్రంథమందున్నను భగవద్విషయ మేకరీతి సమానగౌరవము బొందఁదగునని రామానుజునియభిప్రాయము. కావుననే భగవద్విషయశాస్త్రమగు ద్రవిడ ప్రబంధములకు ద్రావిడవేద నామధేయమును రామానుజులును దత్పూర్వాచార్యులు వాడియున్నారు. నేఁటికిని నుభయవేదాంతప్రవర్తకులను బిరుదము వైష్ణవులు ధరించుచున్నారు.

13. మఱియు రామానుజులు స్త్రీల దుస్థితినిగూడఁ గొంత బాగుపఱచెను. స్త్రీలకుఁ బరపురుష స్పర్శతగదు సరేకదా సోదరునితోఁగాని తండ్రితోఁగాని యేకశయ్యఁ గూర్చుండఁదగదని మనవారియభిప్రాయము. అట్టిచో నుత్తమజాతి స్త్రీలకు భర్తచనిపోయినంత మాత్రముచే నుత్తమాంగమును నీచజాతివాఁడగు సంబష్టునిచేతి కిచ్చి వపనము చేయించుకొనుటకు స్త్రీజనపవిత్రత్వమునకుఁ గేవల విరోధమని తలఁచి రామానుజుఁడట్టి కృత్యము దగదని శాసించెను. ఇందునకు ప్రబలముగా ధర్మశాస్త్రవచనములు లేకపోలేదు గాని యవిప్రవర్తనచేసిన వారుమాత్ర మాయనకుముందు లేరైరి. ఇదిగాక స్త్రీలును భక్తియోగముచే మోక్షమందఁ నర్హులని యాయన మతము. కావుననే ‘ఆండాళ్ళను నొకభక్తురాలు పన్నిద్దఱు సూరులతోఁ బాటు నేఁటికిని శ్రీవైష్ణవులచేఁ బూజింపఁబడుచున్నది.

14. ఈపైఁ జెప్పఁబడిన విషయములను నిష్పాక్షికబుద్ధిచే విచారించినయెడల రామానుజాచార్యులు సాంఘికవిషయములలోను మతవిషయములలోను నాధునికకాలములో బ్రథమసంస్కర్తయని యొప్పుకొనకతీరదు.

15. నవనాగరికులగు నేకేశ్వరోపాసకుల కందఱికి రామానుజుని సిద్ధాంతము రుచించునను నమ్మకముతో నీసంగ్రహము వ్రాసినాఁడను. ప్రమాణవాక్యసహితముగా వ్రాయుటకుఁజిన్నవ్యాసమగుటచే వ్రాయమానినాఁడను.

శ్రీకృష్ణదేవరాయలకాలంబున నాంధ్రభాషాస్థితి.

మ.రా.శ్రీ, వాగపూడి - కుప్పుస్వామయ్య బి. ఏ. గారిచే వ్రాయఁబడినది.

జనులు కాలక్రమంబున నభివృద్ధిఁబొరయు చందంబున నాయా దేశభాషలును గ్రమంబున నభివృద్ధిఁగాంచుట స్వభావసిద్ధము. సంస్కృతభాష తెలుఁగున మన యాంధ్రభాషయుఁ గ్రమక్రమంబున నభివృద్ధిఁగాంచుచువచ్చె. వేదంబు లనాదులనియు నపౌరుషేయములనియుఁ బెద్దలు వక్కాణింతురు గావున వానిని విడిచితిమేని గీర్వాణభాషను దొలుతఁ బురాణేతిహాస గ్రంథంబులును ననంతరము కావ్యనాటకాలంకార గ్రంథంబులును జూడమినమాడ్కి నాంధ్రంబునను దొలుత భారతము, రామాయణము, భాగవతము, మున్నగు పురాణ గ్రంథంబులును బిమ్మటఁ గావ్యాలంకార గ్రంథంబులను జూడమె. పురాణశైలికిని గావ్యశైలికిని జాలభేదముగలదు. పురాణంబులు సకలజన సమాదరణీయంబులు. కావ్యంబులు పండితజనైక వేద్యంబులు. పురాణగ్రంథంబుల శైలి తద్దయు రసవంతమయ్యుఁ దత్కృతికర్తలు ముఖ్యముగాఁ గథా సందర్భములనే పాటింపవలసిన వారు కావునఁ దిక్కన సోమయాజి "యత్నమించుకంతయైనను వలవదు, వలసినట్లు చెప్పవచ్చియుండు" నని చెప్పిన చొప్పున యత్న గౌరవము లేక నునుదియ్యని పలుకులతో గ్రంథములు రచియించి పేరుగాంచిరి. వారిలోఁ గవిత్రయమని సుప్రసిద్ధిఁ గాంచిన నన్నయ, తిక్కన, యెఱ్ఱాప్రెగ్గడ,యను నిమ్మువ్వురు గీర్వాణులలోఁ ద్రిమూర్తులంబోలె సకలసుకవిజన స్తవనీయులై యెసఁగుదురు. ఆంధ్రకవితాలతావితానంబున కిమ్మహాకవుల కవనంబులే యవలంబములు. వారికాలంబున నాంధ్రసరస్వతి జనపదంబున వెలయు లలనపోలుపునఁ బరిమితాలంకార భూషితయు నకుటిల సహజవచన సుభగయునై చెన్నుమీఱె. కవిత్రయము వారి రచనలలోఁ దారతమ్యంబులు నిరూపింపఁబూనుట చక్కెర, తేనియ, ద్రాక్ష వీనిచవులలోఁ దారతమ్యంబుల రయఁబూనుట వంటిది. తద్రచనలతోఁ దులఁదూఁగునట్లు కవనముచేసిన వారింత కెవ్వరును లేరు.

పురాణ గ్రంథంబులు రచింపఁబడిన పిమ్మట నాంధ్ర కవీశ్వరులు సంస్కృతమునఁ గాళిదాసాదులకైవడిఁగావ్యరచనలకుఁ గడంగిరి. ఆంధ్రంబునఁ గావ్యరచనలకుఁ ద్రోవ చూపిన మహాకవి శ్రీనాథుఁడు. ఇతఁడు నిర్మించిన శృంగారనైషధమతిప్రౌఢిమచే నివ్వటిల్లుచుఁ గావ్యంబులలో నుత్తమంబని పేరుగాంచె. అయినను నిదిసంస్కృతమున శ్రీహర్షకవి వ్రాసిన నైషధకావ్యమునకు భాషాంతరము గాని స్వతంత్ర గ్రంథము కాదు.

ఇట్లు కొంతకాలమునఁ గాళిదాసాది మహాకవి రచిత మహాకావ్యంబుల విధాలంకార పరిశోభితయై తేజరిల్లు గీర్వాణభాషాయోషం గాంచి యాంధ్రభాషారమణియు భూషణ విశేషంబులు దాల్ప మనంబున నువ్విళ్లూరుచుండఁ దనచేసిన సుకృత పరిపాకంబున విద్యారాజచూడామణియగు కృష్ణదేవరాయల కాలంబునఁ దన కోరిక సఫలంబయ్యె.

కృష్ణదేవరాయ లేలుచుండిన రాజ్యంబునకు రాజధానియై మహావిభవంబుచేఁ జెలువారిన విద్యానగరం బిప్పుడు బళ్లారి జిల్లాలోని హంపియనఁ బరగు పల్లియ పొంతఁ దుంగభద్రాతీరంబునఁ బాడుపడి యునికిం జూడ డెందంబునఁ గొందలంబు గ్రందుకొనియెడి. ఈరాజ సార్వభౌముఁడు రాజాధిరాజమకుటనీరాజితచరణతలుండు. ఇతఁడు కేవల నృపాలమాత్రుండుగాక మహాపండితుఁడును గవినాథుఁడునునై గీర్వాణాంధ్ర భాషల స్వయముగా మహాగ్రంథములు రచియించి సుకవిపుంగవులచే ననేక కావ్యంబులు రచియింపఁ జేసెను. తననగరున "భువనవిజయ" మనుపేర నొకసభను నిర్మించి యందనవరత మిమ్మహీనాథుండు కవినాథులతో విద్యావినోదంబులు సలుపుచుండె.

కృష్ణదేవరాయల యాస్థానంబున పెక్కండ్రు కవీశ్వరులుండిరి. వారిలో నల్లసాని పెద్దనయు ముక్కు తి

మ్మనయని పేర్కొనంబడు నందితిమ్మనయు నగ్రగణ్యులు. కృష్ణదేవరాయలు కవీశ్వరుల కెంత సంతటి గౌరవము నెఱపుచుండెనో కనుగొనుఁడు.

అ ష్టా ర్థి వే శ్వ రు ం డు.

«హితుఁడవు చతురవచోనిధి వతులపురాణాగమేతిహాసకథార్థస్మృ తియుతుఁడ వాంధ్రకవితాపితామహుఁడ వెవ్వరిదు పేర్కొనఁగనీకున్»

« వస్తుసంతానములలోఁ బ్రశస్తిగాంచి
ఖిలము గాకుండునది ధాత్రిఁ గృతియ కాన
గృతిరచింపుము మాకు శిరీషకుసుమ
పేశల సుధామయోక్తులఁ బెద్దనార్య »

యని ప్రార్థింపఁగాఁ బెద్దన యయ్యకొని మనుచరిత్రమను కావ్యరత్నమును రచియించి కృతిపతిత్వము కృష్ణదేవరాయల కొసంగె. శ్రీనాథుఁడు కావ్యశైలికి మార్గదర్శియని మున్ను నుడివితిమిగదా. స్వకపోలకల్పనముగా బ్రబంధములు రచింప దారిచూపిన మహాకవి పెద్దన. కావ్యరసాస్వాదనలోలుపులగు సుకవివతంసులు సంస్కృతమున రఘువంశము మేఘసందేశము కుమారసంభవము లోనగు మహాకావ్యంబులంబోలె నాంధ్రంబున మనుచరిత్రంబును నుత్తమ కావ్యంబని కొనియాడుదురు. పాకము ద్రాక్షాపాకమై మధురసరసరచనలచే నొప్పుమీఱి స్వభావోక్తి వర్ణనలఁ గ్రాలుచు సహృదయ హృదయంగమంబుగ నలరుటం జేసి కవితాసారజ్ఞుండగు కృష్ణదేవరాయలు «మనుచరిత్రంబందికొని పురంబేగింపఁ బల్లకి తాఁ జేతఁ బట్టియెత్తె.» «కోకటగ్రామాద్య నేకాగ్రహారములొల్లసీములనిచ్చి సంతరించె». ఆంధ్రగీర్వాణంబులన సదృశంబగు పాండిత్యము పొలుపార నొక యుత్పలమాలికా వృత్తమాలిక నాశువుగఁ జెప్పుఁడని కృష్ణదేవరాయలు తన యాస్థానంబుననున్న కవీశుల నర్థింప నెవ్వరును జెప్పకున్న నల్లసాని పెద్దన యట్టి వృత్తమాలికం జెప్పి మెప్పించిన సత్పార్థివేంద్రుండు «బిరుదైన కవిగండ పెండేరము నొకదాసిం దెచ్చి దాని «శీవతగుదు» వనియతని పాదములఁ దొడిగె». ఇంతటి కవితాప్రాగల్భ్యంబు కలవాఁడుగావునఁ గృష్ణదేవరాయలు పెద్దన «యెదురైన చోఁ దనమదకరీంద్రము నిల్పి కేలూతయిచ్చి యెక్కించుకొని యె» నట.

పెద్దనకు సమానుఁడగు కవీశ్వరుఁడు ముక్కుతిమ్మ

అతఁడొసఁగిన పారిజాతాపహరణమను మహాకావ్య

న

ము మనుచరిత్రముతోఁ దులఁదూఁగును. అందలి వర్ణనలలోను నుల్లేఖములలోను గొన్ని యెంతయు నపూర్వములై సురుచిరములైయుండును. అందలి పదలాలిత్యమును రచనాసౌకుమార్యమును, శయ్యాచమత్కృతియుఁ దద్దయు మనోజ్ఞములు. కావుననే «ముక్కుతిమ్మనార్యు ముద్దుపలుకు» అని కవివరులీతని రచనలఁ బెల్లుగఁ గొనియాడుదురు. పారిజాతాపహరణమును గృష్ణదేవరాయలకే యంకితము సేయఁబడియె.

ఇమ్మహీరమణుని యాస్థానంబున నెందఱేని కవులుండినను నెనమండ్రు కవీశ్వరులు ప్రముఖులై యష్టదిగ్గజములనం బేరుగాంచిరి. వారు పెద్దన, ముక్కుతిమ్మన, రామాభ్యుదయాది కావ్యకర్తయగు నయ్యలరాజు రామభద్రుఁడు, శ్రీకాళహస్తి మాహాత్మ్యప్రణేతయగు ధూర్జటి, రాజశేఖరచరిత్రము నొసఁగిన మాదయ్యగారి మల్లన, కళాపూర్ణోదయము ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నము మొదలగు మహాప్రబంధములు పెక్కొసఁగి వినుతికాంచిన పింగళి సూరన, మనుచరిత్రమునకంటెను రసవంతంబగు కావ్యంబని యనేక పండితులచేఁ గొనియాడంబడు శ్లేషకావ్యరత్నంబగు వసుచరిత్రమును రచియించిన రామరాజభూషణుఁడు, పాండురంగ మాహాత్మ్యమును రచియించిన తెనాలి రామకృష్ణుఁడు వీరలెనమండ్రు. వీరిలోఁ గొందఱు కృష్ణదేవరాయల కాలంబుననుండిరనుటకుఁ బ్రబల నిదర్శనములు చూపట్టవుగాని యందఱును నాన మీఁప కాలంబుననె యుండిరనుట నిశ్చయము.

మఱియు నమ్మానవేంద్రుని కాలంబునకుఁ గొంచెము తరువాతఁ బెక్కండ్రు చిట్టకవులు కావ్యంబులు రచించి యాంధ్ర సరస్వతికి వెండియుఁ దొడవులు దొడిగించిరి. భట్టుమూర్తి యలంకార గ్రంథరత్నంబగు కావ్యాలంకార సంగ్రహంబును సంకుసాల నరసింహకవి కవికర్ణ రసాయనమను మహాప్రబంధమును, గింసాలి భద్రయ్య సరసమనోరంజనమును, తెలగనార్యుడు యయాతి చరిత్రమను శుద్ధాంధ్రకావ్యంబును రచియించిరి.

కృష్ణదేవరాయలు ప్రత్యహంబును గవిపుంగవులతో విద్యావినోదంబులు సల్పుచుండెనని మున్నె నుడివితిమిగదా. వారిచేఁ బ్రబంధములు రచియింపుచుటయు కాక

యన్యదేశంబులనుండి తన్నుఁజూడ నరుగుదెంచిన కవీశ్వరుల నెంతయు గౌరవంబున నాదరించి యల్లసాని పెద్దనాది నిజాస్థాన కవినాథులచేతను స్వయముగాను వారింబరీక్షించి సముచిత సత్కారంబు లొనర్చుచుండె.

క॥ ప్రతివర్షవసంతోత్సవ । గతు కాగత సుకవినికరగుంభితకావ్య ।
స్మృతిరోమాంచనిశంకిత । చతురాంతఃపురవసూత్రప్రసాదరసికా॥

అని యీవిషయమును ముక్కుతిమ్మనార్యుఁడు పారిజాతాపహరణములో వర్ణించియున్నాఁడు. కావునఁ దనరాజ్యంబున కాక యాంధ్రదేశంబునంతంతటను విద్యకుఁ బ్రచారంబుగలిగి కవులువాడమి గ్రంథనిర్మాణంబులు కావించుచుండిరి. ప్రభునమాదరణము విద్యాప్రచారమునకు ముఖ్యకారణమని దీనివలనఁదెల్లంబయ్యెడి. ఇది యాకాలంబుననకాక యిప్పటికిని నిక్కవంబనుట కొక్క చిన్నదృష్టాంతము వివరించెద. కార్వేటినగరంబున నింమమించుగా నూఱేండ్లకుఁబూర్వము కసవరాజు రామకృష్ణమరాజను నతం డప్పటి ప్రభువునొద్ద నమాత్యుఁడైయుండె. అతఁడు విద్యాసక్తుండుకావున నొక్కనాఁడతని సమ్ముఖమ్మునఁ బ్రసంగ వశంబున నొక పండితుడు కృష్ణదేవరాయలంగూర్చి యతని పేరోలగంబున నల్లసాని పెద్దన

“మ॥ శరసంధాన బలక్షమాది వివిధైశ్వర్యంబులంగల్గి ని
ర్భరపండత్వ విలబ్రవేశచలన బ్రహ్మఘ్నతల్మానిన
నరసింహక్షితి మండలేశ్వరుల కెన్న న్వచ్చునీసాటిగా
నరసింహక్షితి మండలేశ్వరుని కృష్ణారాజ కంఠీరవా ॥”

అని వినుతించిన నన్నరనాథాగ్రణి యలరి నాలుగువేల వరాలొసంగెనని చెప్పెను. అప్పలుకులువిని యామాత్యవరుండు పెద్దనఁబోలెఁ గవిత్వము చెప్పువారు గలరాయని యడిగిన నాపండితుఁడు కృష్ణరాయల చందంబుననిచ్చు ప్రభువులుగలరేని పెద్దనమాడ్కిఁ గవిత్వముచెప్పు కవీశ్వరులుంగలరని గంభీరస్వనంబున విన్నవించె. అమ్మాటలువిని కసవరాజు రామకృష్ణమరాజు వెడవెడ యలుకవొడమి కృష్ణదేవరాయలిచ్చినరీతిని మేమిచ్చెదము. పెద్దనచెప్పిన పద్యముంబోలెఁ బద్యమును జెప్పువారిం జూపుమాయని గద్దించిపలికిన నప్పండితవర్యుండొందుక మనంబున నాలోచించి యేను జెప్పెదనని

“మ॥ వసుసంపత్తి సువృత్తి భూభృతి దయావైదగ్ధ్యములగ్గిమే
షసమశ్చత్వకగత్వ జాడ్యబుధ శిక్షాచార్యములౌనిదం
గసవత్ష్మాధర రామకృష్ణులను బల్కన్వచ్చునీసాటిగాఁ
గసవత్ష్మాధర రామకృష్ణనృపతీ కాంతా మనోజాకృతీ ॥

అని చదివిన నమ్మంత్రివరేణ్యుండును దక్కంగల పండితజనులును నాపద్యము పెద్దనచెప్పిన పద్యముమాడ్కినుండుటయేకాక కొన్ని యంశములలో దానికంటెను నిది రసవంత మనుటంగాంచి పరమాశ్చర్యంబుఁజెందిరి. కసవరాజు రామకృష్ణమరాజు కరంబు సిబ్బితింబొరసి మొగంబున విన్నఁదనంబుదోఁప నాకవీశ్వరునికి మ్రొక్కి కవిపుంగవా నీవు ప్రతిజ్ఞం జెల్లించుకొంటివి. ఏను నాప్రతిజ్ఞంజెల్లించుకొననేరకున్నాను అజ్ఞానంబునఁ బలికిన నాపలుకుల మన్నింప వేఁడెద. అనిచెప్పి నాలుగునూర్ల వరాలొసంగి సత్కరించిపంపె. ఆకవీశ్వరునిపేరు పాలమంగలము అప్పయ్య. అతని సంతతివారు కొందఱున్నారు కాని యతఁడొనర్చిన గ్రంథములేవియు నాకులభింపలేదు.

ఇట్లు కృష్ణదేవరాయ లాంధ్రకవులఁ జెల్లఁగానాదరించి వారిచే గ్రంథములు రచియింపఁజేయుటయే కాక తానుం గొప్పకవికావున “సుత్రేపక్ష్యోపమలజాతి పెంపెక్కరసికులౌనన” మదాలసచరిత్ర మున్నగు కావ్యంబులు రచియించి యాంధ్రపంచకావ్య రాజంబులలో నొక్కటి యని పేరుగాంచిన యాముక్తమాల్యదయను నామాంతరముగల విష్ణుచిత్తీయమను మహాప్రబంధమును రచియించి శశ్వత్కీర్తిగాంచెను.

ఆకాలమున నాంధ్రకవిత్వము శైలిందెలుపుటకై కొన్నిపద్యముల నుదాహరించెద.

సీ॥ ఉరుదరీకుహరకుహోత్థశార్దూలముల్
ఝురవారిశోణితశంకఁద్రావ
వనమధ్యకుంజశాద్వల చరన్మృగ
పంక్తిదావపావకభీతిఁ దల్లడిల్ల
నాశ్రమాంతరభూరుహాగ్రము లున్నని
కోటి బద్ధకాషాయవిభ్రాంతిఁజూడ
ఘనసానుశృంగశృంగాటకంబులఁగాంచి
యమరులు హేమాద్రియనుచువారిఁ
తే॥ గీ॥ గాఁచెఁ బేశలగతిఁగింశుకప్రవాళ
ఘుసృణకిసలయకంకేళి కుసుమగుచ్ఛ
బంధుజీవజపారాగ బాంధవంబు
లన్నగంబున జరశారుణా తపలుమ॥ (వసుచరిత్రము)

సీ॥ ఏవిహంగము గన్న నాలుఁగులిచ్చుచు
సారెకును సైకతంబులఁగూడఁదారు
తారికన్గొనియాడి తనకోడు గాకున్న
మెడరొత్రికలయంగ మింటనరుగు
నగసికన్నిటిలోని మరలి తామరయొక్క
పదనమొందఁగ వరోవారినద్దు
నద్రిత్రానఁగ నైపకట్టిట్టు గన్గొని
ప్రతిబింబమీక్షించి భ్రమసియాడు॥
తే॥ గీ॥ సుతికిరొయిక్కలు దడియ జేలొక్కతమ్మి
కగుగునరిగిరవంబుతోఁ బరుగుతెంట్లఁ
బొడుచుముక్కున మఱియును బోవువైకు
సంజఁబ్రియుఁ బాసిపగనొక్క చక్రవాకి (మనుచరిత్రము)

ఉ॥ తామరదోయిలోఁ దగిలి తాటెడు తేఁటులఁ బోలెఁ బెన్నెలల్
వేమఱు చేతులఁ బిడిచి విప్పి విదిర్చిన ఖాంకురంబులం
గోమలలీల నువ్వి తెలినొజ్జఁగ నీరెడఁ జల్లిచల్లి గం
ధామలకంబు వెట్టె నొకయంగన కాళియనాగభేదికిన్॥

(పారిజాతాపహరణము)

సీ॥ విరహులమైపోక వేఁడియౌ వెన్నెలఁ బచ్చివెన్నెలనులివెచ్చచేసి
కలువపువ్వాళ్ళచేఁ గవ్వైన వెన్నెల పలిపవెన్నెలలోనవడితి తేర్చి
చంద్రకాంతపునీట జాలైన వెన్నెల ముదురువెన్నెల జాలుబడను చేసి
పతులమైపూతంబు సాలించు వెన్నెలఁ దనువు వెన్నెలరసాయనము
గూర్చి।
తే॥గీ॥ చిగురువిలుకాని భాతరసేయఁబూని
కొలము సాములనందఱుఁ గూడఁబెట్టి
వంతుగలయంగ బువ్వంపు బంతివిందు
పెట్టిరలమిఁజకోరపుఁ బేరటాండ్రు॥
(పారిజాతాపహరణము)

ఉ॥ క్రొవ్వక కొన్నవాచపులుగా విహరించితటీకటీకని
ర్నిద్రలతాంతకాంత నవనీపవనీతతులం దెమల్చి హా
రిద్రులతావిహారి శబరీకబరీ హతిఁగుందిపంపన
తుద్రతరోర్మిఁ గ్రుంకిరఘుపుంజరుఁ దార్కొనెఁ గమ్మతెమ్మరల్
(రామాభ్యుదయము)

సీ॥ తోరంపుఁజనుదోయి త్రుళ్ళింతల
నిడంగఁదగువోట్ల గుద్దంటఁద్రవ్వి త్రవ్వి
వేఁగైనపిఱుదుబల్విడిఁ జలింపంగను
నడినిట్టువట్టును నడిచి నడిచి
యడుగుతుంపర చెక్కుటద్దంబులను
బర్వుమళ్ళకు మడపలు మార్చిమార్చి
నడువులేఁదీవియనకనకల్ గుడువనింపు
నఁదగు చాఘులుచేసిచేసి

తే॥గీ॥ చిఱుచెమటఁ జేర్చు వింతక్రొమ్మెఱుఁగుతోడఁ
గొమరుమేనొప్ప సారెకుఁ గొప్పవదల
నేమిటికి నైనఁ దాముస్న రోఁగియేఁగి
యొల్లపనులనొనర్చు నింపెసక మెసఁగ॥
(కళాపూర్ణోదయము)

ఉ॥ వెన్నెలతేటనిగ్గునరవిందపుఁ జేటు మృదుత్వముం బదా
ర్వన్నియజాలువాపసిఁడిరంగు మెఱుంగులధారళత్వముం
గన్నియరూపుగాఁ గరువుగట్టి మనోజుఁడు పోఁతఁబోయఁబో
లున్నఁ జెఱుకేర్పుతో ననుటలోకులపల్కుడి చాలదేమియున్
(ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నము)

సీ. భోగిమట్టినవాని భోగిఁజుట్టినవాని
భోగిఁబట్టినవానిఁ బోలనేర్చుఁ
దమ్మిఁదాల్చినవానిఁ దమ్మిఁదోల్చినవానిఁ
దమ్మిమెచ్చినవానిఁ దారసించు
మృగముఁనుంచినవాని మృగముఁద్రుంచినవాని
మృగము బెంచినవాని మీఱఁజాలుఁ
గొండనొక్కినవానిఁ గొండఁజెక్కినవానిఁ
గొండఁగ్రుక్కినవానిఁ గొదవసేయు॥
తే.గీ. ధరణభూతిజప్రభాశాపహాశక్తి
మతికళాశౌర్యసత్యసుంభత్ప్రభావ
భోగగాంభీర్య గుణములఁ బుడమినేన్న
పాలకులు సాటియౌ తిమ్మపార్థివునకు॥(నరసభూపాలీయము(
సీ. లలనాజనాపాంగవలనావసదనంగతులసాభికాభంగదోఃప్రసంగ
మలపానిలవిలోలదళసాసవరసాలఫల సాదరశుకాల పనవిశాల
మలినీగరుదనీకమలినీకృతధునీక మలినీసుఖితకోకకులవధూక
మతికాంతసలతాంతలతికాంతరనితాంతరతికాంతరణతాంత సు
తనుకాంత
తే.గీ. మకృతకాహాదకురవకావిళలవకుల
ముకులసకల వసాంతప్రమోదచలిత
కలితకలకంఠకలకంఠకాకలీవి
భాసురమువొల్చు మధుమాసవాసరంబు. (వసుచరిత్రము)
శా. రాజీవాక్షుల నేఁడు పాతకివి చంద్రా రాజవానీవుని
రాజత్వంబున జక్రముల్మనియెనో రంజిల్లి సత్సంతతుల్
తేజంబొందెనొ డిందెనో యహిభయోద్రేకంబు తాఁ జెల్లరే.
రాజై పుట్టుట రక్షమాత్రఫలమే రాపాట దోషార్థమే. (వ)
శా. ప్రాతఃకాలము సారశీకరచతుఃప్రాంప్రిక అవన్యాక్తితో
పేతాగారముల్లుఁ జెల్వెసఁగు తద్వింధ్యచ్ఛటాజాతమ
ద్యోతచ్ఛాయలఁగొంతసేపు బహుళజ్యోత్స్నాదీర్ఘికావాంబులై
లూతాకల్పితతంతుపద్మములఁ బోల్పుంజెప్పఁ జిత్రంబులై.
(శ్రీకాళహస్తిమాహాత్మ్యము)

శ్రీ ఆగా ఖాన్ గారు.

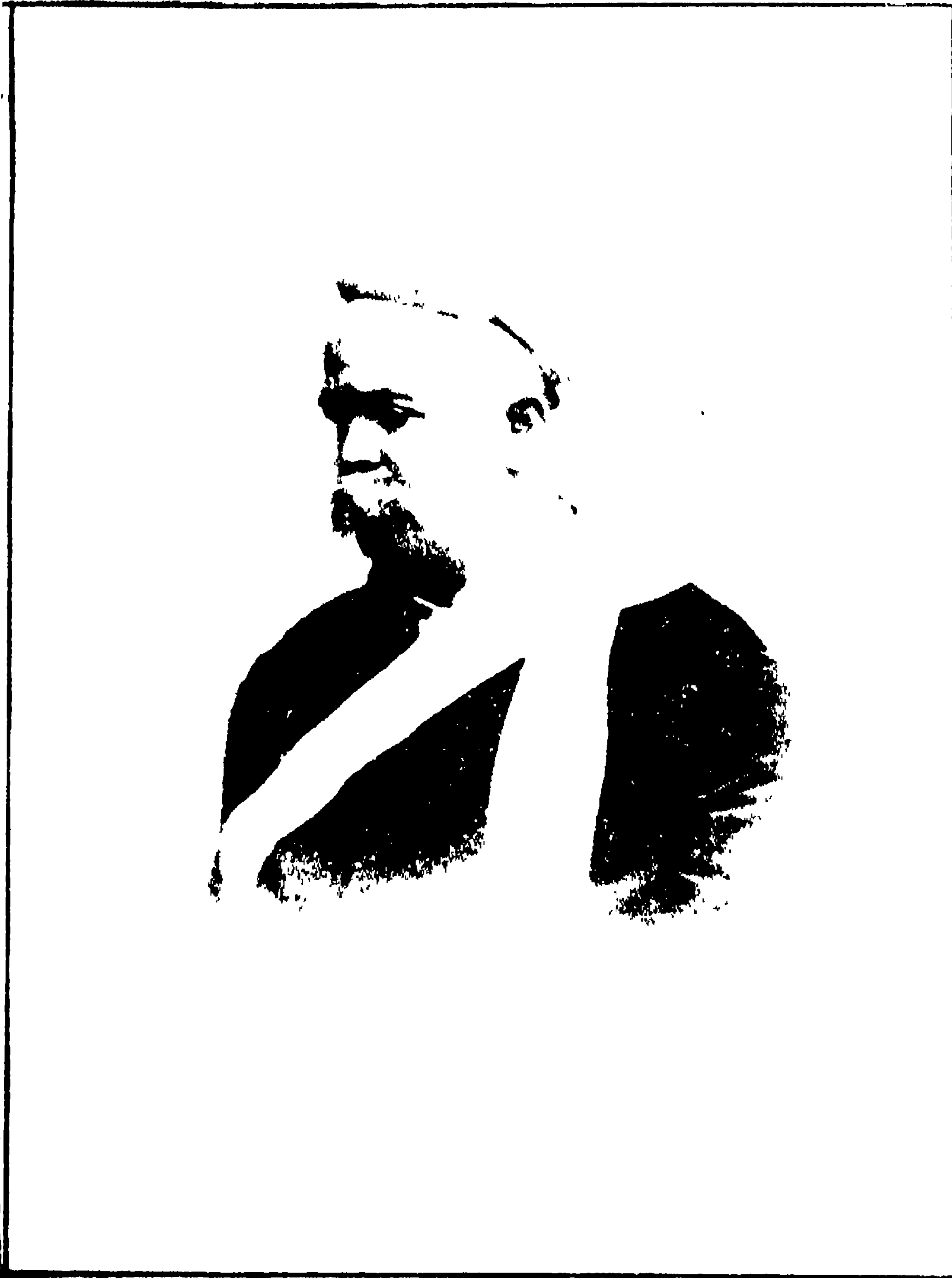
లాల్ మోహనఘోషు గారు.

శ్రీ జస్టిస్ సుబ్రహ్మణ్యయ్యరు గారు.

న్యాయమూర్తి అమీరలీ సయ్యదు గారు బి. ఏ.

న్యాయమూర్తి మహాదేవ గోవింద రానడే గారు.

దిన్షా జీ ఎడల్ వాచాగారు.

న్యాయమూర్తి సర్ జి. ఎస్. చందావర్కరుగారు.

మ. శివభక్తిస్ఫూర్తినున్నవారు ప్రముఖుల్ శ్రీకాళహస్తీశుఁడై
శివుఁడున్నాఁడిదె జ్ఞానపుష్కరలికా చిహ్నంబుతో నున్న దీ
శివిహారాద్రి యమారవిందిపులవావజాతమై యున్న దిం
క విచారింపఁగ నేలనేఁడె మనకుం గైవల్య సౌఖ్యంబగున్.

(శ్రీ కాళహస్తి మహాత్మ్యము.)

ఇట్లు తెక్కన కావ్యంబులలో నుదాహరణంబుల రయునవి. కృష్ణదేవరాయల కాలమునఁ గవీశ్వరులన్యదేశపదములను దమకావ్యములలోఁ బ్రయోగింపనారంభించిరి. తెలుఁగు పదములకంటె సంస్కృతపదములను బెల్లుగాఁ బ్రయోగింపఁజొచ్చిరి. సంస్కృతరచనలలోను దీర్ఘసమాసములఁ గరంబాదరింపఁ గడంగిరి. ప్రౌఢిమంజూషటకై కవీశ్వరు లిట్టి రచనలొనర్చిరని యెన్నఁదగియున్నది. ఆకాలంబున నాంధ్రసాహిత్యకిఁ గలిగిన ప్రాభవంబు క్రమక్రమంబుగ డిందుపడివచ్చి నేటికాలంబున మగుడ మన ప్రభువుల యాదరంబున నున్నతదశకు వచ్చుచున్నదని యెఱుంగుట కెంతయు స్వాంతంబున సంతసిల్లుచున్నారము.

ఛందశ్శాస్త్రమున నేను గనిపెట్టిన నూతనవిషయములు.

మ॥ రా॥ శ్రీ, తేకుమళ్ల - రాజగోపాలరావు బి. ఏ. గారిచే వ్రాయఁబడినది.

గీ॥ పలుకు నుడికారమున నాంధ్రభాష యంద్రు
ప్రౌఢిబలికింప సంస్కృతభాష యంద్రు
ఎవ్వరేమైన నందురు నాకేమికొదువ
నాకవిత్వంబు నిజము కర్ణాటభాష॥ శ్రీనాథుఁడు.

ఛందశ్శాస్త్రము అనాదిసిద్ధమైనది. వేదాంగములలో నొక్కటియై పరమపవిత్రమైన ఛందశ్శాస్త్రము వేదపఠనమునకు మూలాధారముగా నున్నది. శిక్ష, వ్యాకరణము, ఛందస్సు, జ్యోతిషము, నిరుక్తము, కల్పము నను వేదషడంగములలో నొక్కటియై, యపౌరుషేయంబగు వేదమునకుఁ జెందుట కాధారభూతమైన యీ ఛందస్సు వ్యాకరణమునకంటెఁ గూడనతిశయగుణముకలదగుటచేతనే, యే మంత్రమును జదివినను, నే వేదభాగము పఠించినను నందు అనుష్టుప్ఛందః త్రిష్టుప్ఛందః, బృహతీఛందః, యని ఛందస్సుపేరు తప్పక కానబడును. వేదసంబంధములైన మంత్రములన్నిటిలోను ఋషిపేరును, దేవతపేరును, ఛందస్సుపేరును, ముఖ్యములయినట్లు మంత్రములనించుక తెలిసినవారు గూడ గ్రహింపఁగలరు. ప్రపంచములోని యన్యభాషల ఛందస్సులన్నియు సంస్కృతఛందస్సు కీడయినవని చాలవు. ఏడు, ఎనిమిది, పది, రీతులకంటె నెక్కుడు పద్యములు లేనివై, నిన్నగాక మొన్న పుట్టిన యన్యభాషల ఛందస్సులన్నియు 18, 42, 17, 26 అక్షరగణవృత్తములను, అసంఖ్యాక మాత్రగణవృత్తములనుగల దేవభాషాఛందస్సుతోఁ బోలఁగలవా? తొల్లియొక కాలమున నపశ్రుతిపడి వేదములన్నియుఁ జెడిపోవుచున్న కాలములో భగవానుఁడైన శ్రీపింగళనాగమూర్తి, పింగళాచార్య రూపమున నవతరించి యెనిమిదధ్యాయములుగా ఛందశ్శాస్త్రము

రచించి, వేదములనుపదేశించి, పిమ్మట పతంజలిమునిరూపుఁడై మహాభాష్యమను పేర వ్యాకరణభాష్యమును, యోగశాస్త్రమును లోకమున కొసఁగి, యటుపిమ్మట జ్యోతిషాంగమును వేదమున కొక యంగముగా విరచించి యంతర్ధానము చెందినట్లు పవిత్రములైన ప్రాచీన గ్రంథములు నుడువుచున్నవి. పవిత్ర వేదాంగమైన యీపింగళనాగుని ఛందస్సిట్లా రంభింపఁబడినది. "సుబుద్ధివిపత్తిపథదాలం సమ్మితం భ్రమతి వాఙ్మయం జగతి యస్య; స జయతి పింగలనాగః శివప్రసాదాద్విశుద్ధమతిః; శ్రీగురు సిద్ధసుందరం లఘూర్వాపసమన్వితం యకారాఖ్యమ్ లఘు మధ్యమం రకారాఖ్యం సకారమన్తే గురుకం బ్రహ్మ * * * ఆదిమధ్యావసానేషు యరతా యాంతి లాఘవం భజసా గౌరవంయాంతి మనౌతు గురులాఘవమ్॥

కానపింగళనాగునికి పూర్వమునందే సంస్కృతమున ఛందశ్శాస్త్రములు కలవు. పింగళనాగుఁడే తనఛందస్సునందు శైతవ, క్రౌష్టికి, యాస్క, కాశ్యపాద ఛందోసూత్రకారుల నామముల నుదహరించియున్నను, వీరిఛందస్సులిప్పుడు కానబడుటలేదు. ఈపింగళుని ఛందస్సులోని మొదటి యధ్యాయమున గణనిర్ణయమును, ద్వితీయాధ్యాయమున వేదమంత్రముల గణవిభజనక్రమమును, తృతీయాధ్యాయమున పాదలక్షణమును, గాయత్రి త్రిష్టుపాద్యధికారములును, చతుర్థాధ్యాయమున విషమవృత్తలక్షణమును, పంచమ, షష్ఠ, సప్తమాధ్యాయములలో సమవృత్తలక్షణమును, నష్టమాధ్యాయమున ఛందఃప్రస్తార విశేషములును నర్పింపఁబడినవి. ఒక్కయక్షరమైన వ్యర్థముగ నుండకుండునట్లు క్లుప్తముగా వ్రాయఁబడిన యీఛందశ్శాస్త్రమును జదువనివాఁడు వేదవిషయమున వ్యర్థుఁడగుచున్నాఁ

డు. అట్టిపరమ పవిత్రమైన ప్రాచీనఛందశ్శాస్త్రము నానాటికి సామాన్య మానవులచేతఁ బడి, చెడి, తుదకు భాషాపకారము చేయఁగల యపవిత్రసూత్రములచే బద్ధమై యాంధ్రభాషలోఁ బడుటచే, 1902 వ సంవత్సరమున నాఛందశ్శాస్త్రమును నేను ప్రకటించుచు దానికొక యనుబంధమును వ్రాసియున్నాను. తరువాత నేను అప్పకవి మున్నగు ప్రాచీనులెవ్వరును గనిపెట్టలేక తప్పులక్షణములు వ్రాసిన వానినిఁ కొన్నింటిని సవరించి, ఆంధ్రఛందస్సు సంతసముగాలించి, తుదకు శాస్త్రమునకు మత్పరిశోధనా లభ్యములైన నూతనవిషయములను కొన్నింటినిఁ జేర్చితిని. ఇఁకమీఁదట ఆంధ్రదేశమున నుండవలసిన ఛందస్సిద్ధాంతములు నేను జేసినవానిని జేర్పనియెడల నసంపూర్ణములై యుండును. అందువలన నందలి కొన్నింటిని నిదివఱకే చెన్నపురిలోని శశిలేఖపత్రికా ముఖమునను, నీయాంధ్రపత్రికా ముఖమునను, ప్రకటించి మఱికొన్ని ముఖ్యవిషయముల నీవ్యాసమున వ్రాయుచున్నాను.

సూత్రములు.

1. ఆంధ్రఛందశ్శాస్త్రమునకు సంస్కృతమాద్య ప్రకృతి;

1 మ, య, ర, స, త, జ, భ, న— యనుగణములును, గురులఘు భేదములును, నాంధ్రభాషకు సంస్కృతభాష నుండియే వచ్చినవి. దీనికి పరమపవిత్రమైన పింగళుని సూత్రము నుదహరించియున్నాను.

2. లల, లగ, గగ, గల, నల, నగ, సల, సగాది ద్వ్యక్షర, చతురక్షర పంచాక్షరగణములన్నియు సంస్కృత ఛందోబద్ధములు. పింగళుని ఛందమున లఘువునకు ‹ల›, యన్న సంజ్ఞయు, గురువునకు ‹గ›, యన్న సంజ్ఞయు నుండుటచేతను, నాతడిట్టిలక్షణ ములనే వాడుటచేతను నీవిషయమున సందేహములేదు. హరిణప్లుతమునకుఁ బింగళుని సూత్రము హరిణప్లుతా సౌ స్లౌ గ్స్నౌ భ్రౌ అనగా హరిణప్లుతమునకు సససలగ । నభభర.

3. ఆంధ్రభాషలోని యిరువదియారు ఛందస్సులును సంస్కృత పింగళుని ఛందస్సులోనివి. ఈఛందస్సులలో రూపనివృత్తి చేయఁబడిన వృత్తములకు సంస్కృత కర్ణాటాంధ్రములందేకనామములే కలవు. వీనినామములు కర్ణాట భాషాఛందోతత్వసంబంధ విచారణప్రదేశమున నీవ్యాసములో వ్రాయఁబోవుచున్నాను.

4. సమ, అర్ధసమ, విషమవృత్తముల భేదము సంస్కృతఛందస్సులోనిది. ఇందుకుఁ ప్రమాణము పింగళనాగుని సూత్రములు. వృత్తమ్; సమమర్ధసమం విషమంచ] సమంతావత్కృత్వః కృతమర్థసమం విషమంచ । రాశూన్యమ్ ఇది వీనిసామాన్యలక్షణము.

5. పద్యమును పాదములక్రింద విభజించుట సంస్కృతము నుండి వచ్చినది.

6. ప్రస్తార ప్రత్యయములు సంస్కృతమునుండి యాంధ్రమునకువచ్చినవి.

7. ఛందమున్న నామము సహితము సంస్కృతము నుండియే తీసికొనఁబడినది.

8. అన్యభాషలనుండి తీసికొనఁబడవట్టియు, కేవలాంధ్రభాషాజనితములు కానట్టియు సమస్తఛందో విషయములును సంస్కృతమునుండియే తెలుఁగుభాషలోనికి వచ్చినవి.

2. కర్ణాటకభాష ద్వితీయ ప్రకృతి.

1. కర్ణాటభాషా కవిత్వము ఆంధ్ర కవిత్వముకంటె 900 ఏండ్లు పురాతనమైనది. ప్రథమకర్ణాట భాషాగ్రంథము క్రీస్తుశకము 138 ప్రాంతములందు సమంతభద్రునిచే వ్రాయఁబడినట్లూహింపఁ బడుచున్నది. ఈభాషకు సంస్కృత మాద్యప్రకృతి, అందుండియే దీనిగురులఘుభేదములు, అక్షరగణములును దీసికొనఁబడినవి. అలంకారములు దండివ్రాసిన కావ్యాదర్శము మున్నగు సంస్కృత గ్రంథములనుండి గ్రహింపబడినవి.

కాని సంస్కృత భాషకేవల శబ్దగతలింగములు కలది. కర్ణాటాంధ్రములు అర్థగత లింగములు; మఱియు సంస్కరింపఁబడినభాషయగుటచే సంస్కృతమున సకలాభిప్రాయములకు మాటలుదొరకును. అందువలన నర్థగాంభీర్యమునకు సంస్కృతము పెట్టినది పేరు. కర్ణాటభాష యట్టిదికాకపోవుటచే దీనికవిత్వము అందముగానుండుటకై యితరమార్గావలంబనము ముఖ్యమైనది. శబ్దాలంకారములు కర్ణాట భాషకుఁ బ్రధానములగుట కిదియే కారణము. ఇట్టి శబ్దాలంకారములనే నిత్యముగాఁజేసి, కన్నడమున సమస్తపద్యములకును బ్రాసమును దల్లక్షణవేత్తలు కొనివచ్చిరి. ప్రతిపాదములో నుప్రథమ ద్వితీయాచ్చుల నడిమి హల్వర్గము శబ్దాలంకార సూచకమై ప్రాసమనుపేరఁ బిలువఁబడుచున్నది. ఇందుకుప్రమాణము:— కర్ణాటభాషా గ్రంథములలో నిప్పుడు మనకులభ్యమైన యాదిగ్రంథమగు కవిరాజమార్గము నందలి ద్వితీయ పరిచ్ఛేదము.

పద్యములు 28—48.

క॥ మతశబ్దాలంకార దొ । లతిశయమిాకన్నడక్కె సతతంప్రాసం
కృతకృత్య మల్లవల్లభ। మతదిందదఱ ప్రపంచ మీతఱనక్కుం.

క॥ వినుత ప్రాసంకాంతో । పనతంవర్గోదితం సమీపగతం మ
త్తమగతమంతగతం సం। జనితవిభేదొక్తియిందమింతొలుతరం.

క॥పాదదొళెరడన్నయక్కర। మాదరదిందాదుదావు దదనఱుదనితుం
పాదదుళిదువు దదక్కుం । భేదోక్తిక్రమది చారితోరుప్రాసం.

క॥ మున్నగిందు బఱ్కెమెందా । ననేకతర వస్తువాహనాది యనొసదిం
బనెపవరి నిపుడలిర్దం । జనేశ నింతేక కటుదు పోదనొకేలుం.

క॥ ఎంబుదు వినుతప్రాసం । సంబంధాక్ష దొళ్లెమాత్రెగళుంత
ర్ధింబాగి బెరసికొభా।డంబరముంపడెగుముచితకావ్యోక్తిగళోళ్.

క॥ బెరసిరముం సంయోగా । క్షరంగళే కవ్వరంగళిం ముప్రాసం
నెరెదువిపర్యా సక్రమ । దిపతతంకాంతపూర్వముక్కుంప్రాసం.

క॥ పత్తిప్రమాదఫలకము । నత్యుగ్రగ్రాహ నివహసంక్షోభితదోళ్
మత్తిరత్నాకరదోళ్ । పుత్రికయ నెబిల్ద లింతుబాల్డుదచోద్యం.

క॥ కాంత ప్రాసద భేదము । దింతక్కుం కన్నదక్కె రంగళ్నాల్కుం
సంతమిరెపెల్దకాణదొ । లంతక్కుం ప్రాక్తనోక్త వర్ణప్రాసం॥

క॥ వేంకటజనవినుతసంతత । శ్రీఘనసద్భరవిశాల విబుధవిభవోదయశం
ప్రకటగుణగణన భరిత।। విఘటనసంకంద నటుత సారాభువన॥
క॥ ఇమదల్వర్గప్రాస । క్కాదాప్రాంతంబుతిరుశవసవర్ణత్రయమం.
విదితప్రాసవిధిక్తా । స్పదరోళ్ని తె పేళ్ దొదయు సమీపప్రాసం.
క॥ శశధర. బింబానసాయం । ఝుమకేతన కేతసాధతను తవనుతియం
బిసవిశదమణాయంశం। డొసెతంబనదొళె గెజనకతనయాశనటుతం.
క॥ ఎందింతు. సమీపప్రా । సందర్శిత భేదమాత్తను ప్రాసముమం
బందిస్లి దెశెయక్కరమెూదొందిటుశశవదిసిబందొడమగతమక్కుం.
క॥ జనవినుతనవఘునమసమ । ననునయపరసారెపెసనినిమనినినినిసమన్నో
జనితము దననిలతనయన । ననన్నతవచన ప్రపంచ నింతిరెమడిదం.
క॥ ఇంతిదనుప్రాసం పా । దాంత దొళొందావుదాను మిట్టక్కగమం
ముంతణపాదాంతంగళొ । ళుంతడెయుద పేల్దొడంత ప్రాసం॥
క॥ అతివిశద యశోవృత్తం । నతనకళారాతిజన వితానంమత్తం
వితతశ్రీసంపత్తం । సతతంనృపతుంగదేవ కొలవిలదిత్తం॥
క॥ ప్రాసానుప్రాసాంత । ప్రాసాంగళ్మూఱు మతిశయంగళ్ప్రాసా
భాసంగళు ళివమూఱు । భామరనృపతుంగ దేవవిశదక్రమదిం॥

తాత్పర్యము:— శ్లాఘ్యమగు శబ్దాలంకారమున ఎల్లప్పుడు నుకన్నడమునకుఁ బ్రాసమనునది ముఖ్యంబైయున్నది. దానియొక్క విస్తారమెట్లనిన, వదికాంతోపనతంబు, వర్గోదితంబు, సమీపతంబు, అనుగతంబు, అంతగతంబు, విభేదోక్తి, అనిప్రాసము లాఱు తెఱంగులుగానుండును. ప్రతిపాదమున రెండవయక్షరమునందు వచ్చినయక్షరమునే పెట్టుట విభేదోక్తిప్రాసము అన్నిప్రాసములలోను నీవిభేదోక్తిప్రాసమే శ్లాఘ్యంబనఁబడును. ద్విత్వాక్షరంబులచే ప్రాసమెప్పిన వదికాంతప్రాసంబనఁబడును. వర్గయుక్కలకు వరుసగాఁ బ్రాస చెప్పికొనిన వదివర్గప్రాసంబనఁబడును. శషసల—ప్రాసలం బెట్టినవది సమీప ప్రాసంబనఁబడును. పాదమధ్యంబుల బ్రాసాక్షరంబుల ననుగతంబుంజేసిన నదియనుగత ప్రాసమనఁబడును. పాదాంత్యాక్షరముల రైక్యమేయంత్య ప్రాసమనఁబడును. ప్రాస, అనుప్రాస, అంత్యప్రాసంబులను నీమూఁడే అతింటిలో ముఖ్యంబైనవి. తక్కిన మూఁడును బ్రాసాభాసంబులనఁబడును.

3. కందపద్యము— అక్కరలు మున్నగునవి కర్ణాటభాషనుండి తెలుగునకు వచ్చినవి. అందుసంస్కృతములోని యార్యావృత్తము లుగర్ణాటభాషయందు కందపద్యములుగాఁ జేయఁబడినవి. కాళిదాసుని నళోదయమున కందములు జాలకలవు. దానిభేదములే కన్నడమునగలవు. కర్ణాటభాషలో కందమునకెట్టి లక్షణముకలదో యట్టి లక్షణమే యాంధ్రకందమునకుఁగలదు. అక్కరలు కేవలకర్ణాటభాషా పద్యములు కర్ణాటభాషాకవిశోవ్యుత్పత్తికిఁబూర్వమునసే సంస్కృతములోని షడ్వింశచ్ఛందములను బ్రస్తారింపఁబడినను నందలిగాద్దిసంఖ్యగలవృత్తములుమాత్రమే సనాతనములైయుండెను. మిగిలినవృత్తముల గణములు లెక్కలవలనఁ దేలినను, పద్యరూపమున వ్రాయఁబడినప్పుడవి యొంతవఱకుపయుక్తములగునో యెవ్వరును గనిపెట్టియుండలేదు. పింగళనాగునిచే నుదహరింపఁబడని యీక్రిందివృత్తములను నాగవర్మ తనకర్ణాటభాషా ఛందమునందు నిర్వచించెను.

కర్ణాటవృత్తములు.		వాని తెలుగు నామములు.
1. సారీవృత్తము.		ఇది తెలుఁగున శ్యామాంగవృత్తము.
2. ప్రవరవృత్తము.	,, ,,	వినయవృత్తము.
3. పావన.	,, ,,	మృగీ.
4. జనోదయ.	" ,,	సుకాంతి.
5. ప్రేమ.	,, ,,	కన్యా.
6. కాంచనమాల.	,, ,,	పంక్తి.
7. తిలక.	,, ,,	నందా.
8. నంద.	,, ,,	సతీ.
* 9. ప్రేమ.	,, ,,	అంబుజ.
10. ఉదాత్త.	,, ,,	శశివదన.
11. శశికాంత.	,, ,,	చంద్రవదన.
12. కుముద.	,, ,,	వసుధా.
13. మధుమతి	,, ,,	మదనవిలసితము.
14. సుదామ	,,	విభూతి
15. మందానిల	,,	రుక్మవతి
16. చిత్రపద (9)	,,	పంక్తి (6)
17. సైనిక (5)	,,	శ్యేని (6)
* 18. చంద్రిక (8)	,,	భద్రక (7)
19. సాంద్రపద (పా)	,,	మౌక్తికమాల (7)
* 20. ద్రుతపూర్వవిలంబిత (9)	,,	ద్రుతవిలంబిత (7)
21. నిరుపమ (7)	,,	ప్రియంవద (8)
* 22. లలితపద (7)	,,	తోదక (8)
23. చంద్రిక (6)	,,	చంద్రవర్త్మ (7)
* 24. ప్రవరాక్షర (6)	,,	ప్రమితాక్షర (6)
25. పుట (7)	,,	ప్రహేయ.. (8)
26. వైశ్వదేవ (5)	,,	విశ్వదేవి (8)
* 27. కుట్మలవనమయూర (4)	,,	వనమయూర (7)
28. సౌందర (8)	,,	సుందరి (9)
29. విచిత్రలలిత (11)	,,	అలసగతి (10)
30 సురంగకేసర (పా)	,,	సుకేసర (10)
31. నవనలిన (10)	,,	మనోజ్ఞ (10)
32. జగద్వందిత (12)	,,	అశ్వగతి (10)
33. మంగళ (8)	,,	పద్మక (11)
34. విజయానంద (12)	,,	చంద్రశ్రీ (10)
* 35. మల్లికామాల (6)	,,	మత్తకోకిల (11)
36. కందర్పజాత (5)	,,	కుసుమితలతావేల్లిత (12)
37. అనవద్య (11)	,,	ఖచరప్లుత (12)
38. నాగరంజిత (12)	,,	అంబురుహ (18)
* 39. వనమంజరి (7)	,,	మానిని (18)
* 40. హంసగతి (11)	,,	కవిరాజవిరాజిత (8,7)
* 41 హంసపద (8,7)	,,	బంధుర (16)
42. విదళితవనరుహ (12)	,,	ధరణిధరగతి (8,15

దీనిని బట్టి తత్పూర్వమున సంస్కృతమందు సహితము రూపనిష్పత్తి చేయఁబడని యంబుజ, భద్రక, ప్రతిభాలంబిని, తోదక, ప్రమితాక్షర, వనమయూర, మత్తకోకిల, నారాచి, బంధుర, కవిరాజవిరాజితాదులు కర్ణాటకమునుండి యాంధ్రమునకు వచ్చినట్లు వ్యక్తమగుచున్నది. ఆయాపద్యముల కాంధ్ర కర్ణాటభాషలలోని యతిస్థానములు. ( ) కుండలీకృతము చేసిన యక్షరములచే తెలియును. కర్ణాటభాషా కవిజోత్పత్తికి బూర్వమున సంస్కృతమున రూపనిష్పత్తి చేయఁబడిన 1. శ్రీ 2. దంత 3. విచిత్ర 4 తనుమధ్య 5. విద్యున్మాలా 6. చిత్రపద 7 మాణవక 8. హంసరుత 9 హలముఖి 10. భద్రక 11. భుజగశిశుభృత 12. పంక్తి 13 మత్త 14 మణిరంగ 15. ఇంద్రవజ్ర 16 ఉపేంద్రవజ్ర 17. దోధక 18. రథోద్ధత 19 చంద్రికా 20. భ్రమరవిలసిత 21. స్వాగత 22. శాలినీ 23 సుముఖీ 24 తోటక 25. ఇంద్రవంశ 26 స్రగ్విణీ. 27. జలోద్ధత 28 కుసుమవిచిత్ర 29 ప్రభాత 30. మంజుభాషిణీ 31. మత్తమయూర 32 వసంతతిలక 33 ప్రహరణకలిక 34. సుందరి 35. మాలినీ 36. మణిభూషణ 37 పంచచామర 38. పృథ్వీ 39. శిఖరిణీ 40. మేఘవిస్ఫూర్జిత 41. శార్దూలవిక్రీడిత 42. మత్తేభవిక్రీడిత 43. ఉత్పలమాలా 44 చంపకమాలా 45. మహాస్రగ్ధరా 46 మత్తాక్రీడా 47 తన్వీ 48. కోలా 49. భుజంగవిజృంభితాదులు. సంస్కృత కర్ణాటాంధ్రములలో నేక నామములనే కలిగియున్నను, నదంతీ యతిస్థానములను జూపుచున్నవి. గణశాదులును నిట్టివె.

3. ద్రవిడభాషా తృతీయప్రకృతి.

క్రీస్తుశకము ప్రారంభమునకు పూర్వమే ద్రవిడభాషయందు గ్రంథరచన ప్రారంభమైనది. ద్రవిడభాషలోని తొల్కాప్పియమను గ్రంథము రచింపఁబడి యిప్పటికించుమించుగా రెండువేలయేండ్లయినది. ఈగ్రంథమునందు యతిప్రాసనియమములు కలవు. ద్రవిడభాషాపద్యములకు యతియలంఘ్యమైనది కాదు ఈనాటివారు వాడుకొనెదరని చెప్పుదురు. పూర్వమిట్లైనప్పుడే యతినియమము లేనటుల యోచనముగానుండెను. ఇంచుమించుగా 1000 యేండ్లక్రిందటి వాఙ్మయమే యీ మొదలైయలంఘ్యముగా నుండెను. ద్రవిడపద్యములయందు

అ ఆ ఐ ఔ లు	మిత్రములు.
ఇ ఈ ఎ ఏ లు	మిత్రములు.
ఉ ఊ ఒ ఓ లు	మిత్రములు.

ద్రవిడభాషలో క ఖ గ ఘ యను నాలు గక్షరములును పదమును బట్టియు స్థలమునుబట్టియు ‹క› యను నొక్క యక్షరమువలననే యుచ్ఛరింపఁబడును.

అట్లే చ ఛ జ ఝ శ స లు	చ వలనను,
ట ఠ డ ఢ లు	ట వలనను,
త థ ద ధ లు	త వలనను,
ప ఫ బ భ లు	ప వలనను

నుచ్ఛరింపఁబడును.

ద్రవిడభాషలోనట్లు కవర్గయుక్తులకు ‹క› యను నక్షరమొక్కటియే యున్నది.

అట్లే చవర్గయుక్తులకును శ ష స లకును ‹చ› యనునక్షరమును, టవర్గయుక్తులకు ‹ట› యనునక్షరమును, తవర్గయుక్తులకు ‹త› యనునక్షరమును, పవర్గయుక్తులకు ‹ప› యనునక్షరమును మాత్రమే కలవు.

అరవములో ‹క› యనునక్షరమునకు ‹క› యే యతి. కాని ‹క› యనునది క ఖ గ ఘ లన్నింటికిని గూడ నేకాక్షరమగుటచే వానిసోచ్చారణలకును క ఖ గ ఘ లకు యతిచెల్లుచున్నది. కాబట్టి ద్రవిడభాషలో,

క ఖ గ ఘ	లకు	యతిచెల్లును.
చ ఛ జ ఝ శ ష స	లకు	"
ట ఠ డ ఢ	లకు	"
త థ ద ధ	లకు	"
ప ఫ బ భ వ	లకు	"

ఇదిగాక యీభాషలో "జ్ఞ" "ఞ" లకు యతి చెల్లును. (మ)(వ)లకు యతి చెల్లును. (శ)(త)లకు యతి చెల్లును. మొదలియందున్న యీయాదియతులు కొన్నియును తెలుఁగున లేవు.

అరవమున సంయుక్తాక్షరములు లేనందున సంయుక్తయతులు లేవు.

వృద్ధ + ఏక = వృద్ధైక యను రీతిగా సంధివచ్చినప్పుడు ఏకారమునకుఁగాక ఐకారమునకే అరవమున యతివేయుదురు. ఆంధ్రకర్ణాటములలో నీరీతి ప్రాసమే యంతమునను లదు. కాని కర్ణాటాంధ్రములలో వలెనిది నిర్బంధము కాదు. అందువలన అరవమున కర్ణాటభాషా మార్గమున ప్రాసము తెలుగులోనికి వచ్చినది యతియరవము నుండియే వచ్చినది అందువలన నాంధ్రప్రాసము సమాత్రకర్ణాటప్రాసమగుచున్నది. అందువలన యతియొక్కటియే యరవమునుండి తెలుఁగున వచ్చినది. అనేకపద్యములును, ప్రాసమును కర్ణాటకమునుండియే తెలుఁగున వచ్చినట్లేదానికే నిరూపించియున్నాను. కాబట్టి నేను కర్ణాటభాష నాంధ్రమునకు ద్వితీయప్రకృతినిగాను, అరవమును తృతీయప్రకృతినిగాను నిర్ణయించితిని. ఆంధ్రభాషా ఛందోతత్త్వనిర్ధారణమున నేనేయిట్టి ప్రథమప్రయత్నముచేసి వ్యవహృతుఁడ నగుటచే, దీనినివెల్లడించుటయందు జనించు నానందకారణమున నాకలముసరిగా సాగకున్నది. అయినను విశేషవిషయములన్నియు నేను నాఛందశ్శాస్త్రమున ప్రకటింప బోవుచుండుటచే నిందు సందేహములు కలవారు ఆగ్రంథమును జదివి విమర్శింపవచ్చును.

యతియనునది సంస్కృతమున నుండుగూడఁగలదు. కానియా యతికిని ఆంధ్రయతికిని చాలభేదము కలదు. సంస్కృతమున యతిస్థానమున నూతనపద మారంభమగును. కానియచట నిర్ణితాక్షరము కావలసిన నియమములు లేనేలేవు.

ఇందుకుఁ బ్రమాణము:— పింగళునిమాలసూత్రము.

యతిర్విచ్ఛేదః.

దీనికి హలాయుధుఁడు వ్రాసిన మృతసంజీవనీవ్యాఖ్య:—

విచ్ఛిద్యతే విభజ్యతే పదపాఠోఽస్మిన్నితి 1. విచ్ఛేదో విశ్రామస్థానం, సచ యతిరిత్యుచ్యతే। నన్వత్ర 2. శాస్త్రే యతిశబ్దేన వ్యవహారాదర్శనా న్నిరర్థకం సంజ్ఞాకరణమ్ నైషదోషః। యతిరిత్యాగమాదిష్వాచార్య పారంపర్యాగతా 3 సంజ్ఞేయం తనుమధ్యాదివత్। తస్యాశ్చాస్య వ్యుత్పత్త్యర్థకథనం 4. యతిర్విచ్ఛేదయితి, తస్మాదదోషయితి। అస్తిచలోకే శాస్త్రాంతరేషుచ 5 యతిసంజ్ఞా వ్యవహారః। అపిచ అథ యతిరిత్యధికారః 6 అవసప్తమాధ్యాయ పరిసమాప్తః। సముద్రేన్ద్రియ రసాద్యాది షూపదిష్టతే 7. సముద్రాదిశబ్దానాం ఛందశ్చత్వాద్ యతిరిత్యనేనైవ సంబధ్యన్తే। యతిశబ్దస్యాధికరణ వ్యుత్పత్త్యా సముద్రాద్యవచ్ఛిన్నే వ్యవహారేషు యతిః. కర్తవ్యాఇత్యర్థః। సిద్ధ్యతి అత్రైవ యత్యుపదేశో నసమ్యగ్భవతి॥

యతిసర్వత్ర పాదాన్తే శ్లోకార్ధేచ విశేషతః
సముద్రాదిపదాంతేచ వ్యక్తావ్యక్తవిభక్తికే॥
క్వచిత్తుపద మధ్యేపి సముద్రాదౌ యతిర్భవేత్
యతిపూర్వాపరౌ భాగౌ నస్యాతా మేకవర్ణకౌ॥
పూర్వాంతవత్ స్వరస్సంధౌ క్వచిదేవపరాదివత్
ద్రష్టవ్యో యతిచింతాయాం యణాదేశ పరాదివత్॥

తరువాత నీశ్లోకములకు లక్ష్యములు చూపబడినవి. యతివిషయమున నిట్లింతవఱకే 1023 వ సంవత్సరమునకుఁ బూర్వమున వ్రాయఁబడిన యీ ఛందోగ్రంథము నున్నది.

కర్ణాటభాషయందు యతివిషయమున వ్రాయబడినవిషయము నీదిగువ నుదహరించుచున్నాను ఇది సంస్కృత ఛందోనుసారముగ నున్నది.

కవిరాజమార్గము. ప్రథమపరిచ్ఛేదము.

యతివిషయము.

క॥ యతియెంబుదునిర్వ్యతోణం। కృతాప్పదంప్రశ్తజాతి పదపద్ధతియో
ళ్సతతంఛందోవిదిత। ప్రతీతశాస్త్రోక్త మార్గదింసతి వుదవం॥ 70.
క॥ కేడదపితంనుబగెయ । కూడదుకూడిదగమలుగు విపరీతమమం॥
మాడుగునుదఱుంకర్మ। కోడిబర్దుంకల్కె మతివరా ర్యూతకవాళ్॥
క॥ తడపదిసియతియనింతిర। తొడగ్బకదపేర్దొఎక్కె మదుయతిభ్రంగం॥
పడలిపదలపిదరంపే। ళ్వెడయాళ్నెతపేళ్ లాప్పడంగదుదోషం॥
క॥ కేడదని దొడంబగెయం। కూడదకూడిదనుములుమవిపరీతముమం॥
మాడుగునుదఱుంకమ్మ। కోడిబర్దు కల్కెకత్తరాబ్బిణంనణమం
క॥ దోషమనెగుణదవోల్। ద్భాపిశిక్షన్నదగళొల్దు పూర్వాచార్య
ర్దోసియపెనిఱుసిఖంద। ప్రాసదునతిశయమిదెంగ యతియమిక్కెన్॥
క॥ నిరతిశయమక్కెమనుబం। ధుర కవిజనతాప్రయోగ సంబంధనదిం॥
గురుజఘనస్తనభరమం। ధరలీలాలసవిలాసి నీఛతింతోళ్॥ 75.

క॥ అంతుంయతియం పేళ్గాప్పంతాద్యక్షరకసానాన్యయోళ్కెంగడె
శ్వంతం ద్వితీయపాదగ। శాంతన్శక్కెంగచతుర్థదీదదెగళొళ్॥

తా॥ అర్థవ్యక్తికి తొంకరకలుగకయుండునట్లు శ్రావ్యముగా పద్యముండుటకై యెప్పుడు మన్న నిశ్రాంతి తియుచు... ఎట్టివిశ్రాంతి లేకపోవుట దోషంబైనను కర్ణాటవాణీసకవులు యతిలేకపోవుటను గుణముగానెంచుకొని యతినివదలి వ్రాయుచుచ్చిరి. అయినను గందమునందు ద్వితీయచతుర్థపాదములలో యతినునుసరించుట సామాన్యముగానున్నది. ఈ కవిరాజమార్గము మనకిప్పుడు లభ్యమైన ప్రథమకర్ణాట భాషాగ్రంథము

ఇంతవఱకు నాంధ్రభాషాఛందోవ్యుత్పత్తినిగూర్చి నేను జేసిన పరిశ్రమవలనఁ దెలియఁబడిన నూతనతత్త్వములను గొన్నింటినిగూర్చి వ్రాసియున్నాను. దీనిబట్టి (1) గురులఘుభేదమును, గణముల నిర్వచనమును గొన్ని పద్యముల లక్షణమును ప్రస్తారమును— నిట్టివిషయములు సంస్కృతమునుండియును (2) ప్రాసమును, గొన్ని యితర పద్యములును గర్ణాటభాషనుండియును (3) యతిమాత్ర మఱవము నుండియు నాంధ్రభాషకు వచ్చినట్లు నేను సిద్ధాంతము చేయుచున్నాను. అందుఁ గన్నడమును ద్వితీయ ప్రకృతిగా నేను సిద్ధాంతీకరించుట కగు మఱి రెండు కారణములనుగూడ నిచట నుదహరించిన యెడల నాసుఁగల ప్రబలాధారములు మఱింత వ్యక్తమగును.

(1) కర్ణాటభాషా వ్రాసిన గ్రంథములలో కందపద్యములు విస్తారముగానున్నవి అందు అక్కరపాదములుగల నవీన కర్ణాటపద్యములుగాక, నాలుగేసి పాదములుగల పద్యములేకలవు. కందపద్యముల తఱువాత నాకాలపు గర్ణాటభాషలో నెక్కుడుగా వాడఁబడినపద్యములు చంపకోత్పలములును, శార్దూలమత్తేభములును, స్రగ్ధర మహాస్రగ్ధరలునుమాత్రమే. ప్రాచీన కర్ణాటక గ్రంథములకును నాంధ్రగ్రంథములకు భాషాభేదము తీసివేసిన, రెంటను విస్తారముగానున్న పద్యములు సమానములే. కర్ణాటభాషలో విస్తారముగా వాడఁబడు పద్యములనుగూర్చి నన్నయభట్టారకునికిఁ బూర్వుఁడైన నాగవర్మ తన ఛందోంబుధిలో నిట్లు వ్రాయుచున్నాఁడు

మ॥ గురువొందాదియొళుత్పలంగురు మొదల్మూఱాగె శార్దూలమా।
గను నాల్కారలంగు స్రగ్ధర లఘుద్వంద్వం గురుద్వంద్వమం।
గిరె మత్తేభ లఘుద్వయం త్రిగురువం దక్కుం మహాస్రగ్ధరం।
మాగణాంతగురునాల్కు చంపక మివాఖ్యాతికర్ణాటకం॥

యతి నిర్బంధముచే రెండేసి యతులుగల స్రగ్ధర మహాస్రగ్ధరలు తెలుగువారంతగా వాడుకలోనికిరాలేదు. కాని యివియు విస్తారముగా నాంధ్రమున వాడఁబడు ప్రసిద్ధవృత్తములే యయియున్నవి. అఱవపద్యముల పోకడయే వేఱు. కావునబట్టి యీవిషయమున నఱవము తెనుఁగున కంతగా నుపయోగకారి కాలేదు.

(2) తెనుఁగు కవిత్వములో సంస్కృతపదములును సంస్కృత సమాసములును, వికృతులును నెక్కువుపయోగింపఁ బడుదు

న్నదో యట్టివమానోపయోగమె కన్నడమునఁ బ్రాచీనములందియు గలదు.

4. ఆంధ్రభాషావికృతి.

ఇందు సంస్కృత, కర్ణాట, ద్రవిడభాషా నియమములు కొన్ని మార్పులతోఁ దీసికొని రాఁబడినవి.

ఆంధ్రఛందోతత్వ విచారము.

1. పైవిషయములను మనము గమనించినప్పుడీ క్రింది సంప్రదాయములు ముఖ్యముగా విచారణీయములగును. సంస్కృతభాష నుండి గురులఘుభేదములను, గణములను స్వీకరించుటలో నాంధ్రులు మార్పులంతగాచేయలేదు. కాని యాంధ్రఛందోసూత్రకారులు కర్ణాటభాషలోని, గల, న, స, గగ—యను బ్రహ్మగణములను, సల, నగ, సల, భ, ర, త, మ, సగ—యను విష్ణుగణములను, మగ, సగగ, రగ, నగగ, తగ, సలగ, మలఘు, సగల, భగురు, నలగ, రల, నగల, తల, సలల, భల, నలలములను—రుద్రగణములును గల పద్యముల లక్షణములనెఱుగక వానికి సూర్య-ఇంద్ర-చంద్ర-గణములను నామములనిడి, గల, నల—లను మాత్రమే సూర్యగణములనుగాను, నల, నగ, సల, భ, ర, త—లను మాత్రమే ఇంద్రగణములనుగాను, రుద్రగణములను, చంద్రగణములనుగాను స్వీకరించుటచే— నన్నయాది కవులువాడిన యక్కరాదిపద్యములు విరుద్ధలక్షణములు కలిగియున్నట్లు కానఁబడుచున్నది. అందువలన నాంధ్రలక్షణము సరిగానుండుటకై బ్రహ్మవిష్ణురుద్రగణముల నాంధ్రభాషలోనికి గొనివచ్చి, యక్కరలవిషయమున గల, న, స, గగ—లను సూర్యగణములనియు, నల, నగ, సల, భ, ర, త, సగ, ములను ఇంద్రగణములనియు మనము లక్షణము మార్చవలెను.

2. రేఫద్వయప్రాసవిషయమునఁ బ్రాచీన కన్నడములో నిర్బంధములులేవు. నవీనకన్నడమున నీరెండు రేఫములకు భేదమే లేదు. అఱవమునను నిట్టినియమములేదు. సంస్కృతములోలేని ప్రాసనియమ మాంధ్రకవితకు ద్వితీయ ప్రకృతియైన బ్రాసమునకుఁ గారణమైన కర్ణాటమునుండి వచ్చియుండుటచేతను, నట్టి కర్ణాటమునకును నాంధ్రమునకును నీరేఫద్వయవిషయమునమాత్రమే ప్రాసభేదముండుటచేతను,— నిట్టిభేదము సూర్యచంద్రాది గణభేదమువలె విలక్షణమైయున్నది. కాఁబట్టి యిట్టిభేద మంగీకరింపవలసినదికాదు. కర్ణాటభాషకు సహితము అగ్రాహ్యమై ప్రాచీన ప్రయోగశరణ్యములుగామాత్రమేయున్న వర్గప్రాసాదికములు (ధన, దధ, ఋర,) సహితము మనకుఁ బరమ ప్రమాణములగుచుఁ బ్రయోగార్హముగా నున్నప్పుడు, కర్ణాటములోఁగూడ నన్నఁడు నగ్రాహ్యముగాక తుదకభేదమందిన రేఫద్వయ ప్రాసమాంధ్రలాక్షణికుల కేల వివాదముల పాలుచేయవలెనో సహృదయులే నిర్ణయించుకొఁగలరు. కొన్నివిషయములలో విపరీతలక్షణములను వ్రాసిన యప్పకవియే యిట్టివివాదములకు మూలకారణుఁడు.

యతిప్రాసములు.

ఆంధ్రభాష కన్యభాషలనుండి తేఁబడిన యతిప్రాసములను గూర్చి యించుక ప్రస్తావించి యింతటితో నీవ్యాసమును ముగించుచున్నాను. ముందుప్రాసమునుగూర్చి వ్రాసి తరువాత యతినిఁగూర్చి చర్చించుదును.

(1) ప్రాసమాద్య ప్రకృతియగు సంస్కృతమున ఛందస్సున నిర్బంధముగాలేదు. వేదమును సహితము శాసించు పింగళుని ఛందస్సు ప్రాసమునుగూర్చి యొక్కముక్కయూడఁ జెప్పలేదు. మఱియు నిటీవల వ్రాయఁబడిన సంస్కృతకావ్యములకుఁగూడఁ బ్రాసమొక ఛందోనియమము గాలేదు.

(2) ఆంధ్రములోఁ బ్రాసమును గవులు పాటించినను దానినొక నిర్బంధముగానే భావించిరనుటకీ క్రిందివిషయములు ప్రమాణములు:—

(అ) కర్ణాటభాషలో ప్రాసములేని పద్యమే లేదు, అట్టివనుయమునఁ దెలుఁగుభాషలోని సర్వపద్యములకును నిర్బంధముగాఁ బ్రాసముండవలయునన్న నియమమేలలేదు? కర్ణాటమునందుఁబలెఁ గాక తెలుఁగునఁ బ్రాసములేని గీత సీసపద్యములను గల్పించుకొనుటకేమి హేతువుచెప్పఁగలరు? ప్రాసము నిర్బంధమగుటచేతనే కదా ప్రాస నిర్బంధములేని కొన్నిపద్యములు కవులకావశ్యకము లైనవి. ప్రాసమొకనిర్బంధమే కాదేని కవులు ప్రాసమును గీతసీసములకును నేలవేయరాదు? ప్రాసమక్కఱలేదనఁగానే, యంతియ చాలునని ప్రాసములేకుండనే కవులుపజాతులను వ్రాసికొనుటలేదా? దీనివలన ప్రాసమొక నిర్బంధమనియు దీని నక్కఱలేదన్నప్పుడు పూర్తిగా మానుటయే కవులకిష్టముగానుండెననియుఁ దెలియుటలేదా? శబ్దాలంకారముగా వసుచరిత్రాదులయందు గీతసీసములు వ్రాయఁబడెనని యట్టియలంకారము లలంకారశాస్త్రసంబంధికములై యితరపద్యములకును జెల్లుచునేయున్నవి గాని కేవల ప్రాసమునకుమాత్రమే చెల్లుటలేదు.

(ఆ) ఏభాషయందైనను బ్రాసములు విస్తారముగా వాడవలసిన లయగ్రాహ్యాదిపద్యములు విశేషముగా వ్రాయఁబడుచున్నవా? ఎందువలన ఒకకొవధానిని నూరుగురును లయగ్రాహి వృత్తములనే యడిగినయెడల వానికెంత కష్టముచెందును?

(ఇ) నన్నయతిక్కనాదులవంటి మహాకవులుసహితము కర్ణాటభాషకుఁగూడ నప్రయోగము లనిపించుకొనురీతి ప్రాసములను చేయుటకుఁ గారణమేమి? ప్రాసాక్షరవ్యంజనమునే వేసికొనక యఱవమునుండి కన్నడమునకు రాఁబడిన యగ్రాహ్యప్రాసము నుఱుఁగునచేరి వ్రాసిన యీక్రింది తెలుగుపద్యములకుఁ గారణము సరియైనప్రాసవ్యంజనము దొరకమిచేతనే కదా?

ఉ. క్షత్రియవంశ్యులై ధరణిఁ గావఁగఁ బుట్టినవారు బ్రాహ్మణ।
క్షత్రియవైశ్యశూద్రులనఁ గాదగు నాలుగుజాతులన్ స్వచా।
రిత్రము తప్పకుండఁగఁ బరీక్షితుఁ గాచినయట్లు రాముమాం।
ధాతృరఘుక్షితీశులు ముదంబునఁ గాచిరి యేయుగంబునన్॥

(నన్నయభట్టు.)

శా. నాతో మార్కొనలేరు నిర్జరపురీనాగేంద్రబృందారకా।
రాతుల్ మన్నగదేవబంధుములు పోరన్ దీర్ఘసంగ్రామకుఁ।
డీత్రైలోక్యమునందుఁ గల్గదు రణం బేచోట లేకుంటఁగాఁ।
జేతుల్ వేయును వృధాభరంబగుచు వచ్చె న్దేవ యీ మేనికిన్॥

(నాచనసోముఁడు)

క॥ వసుధాకళత్రునకు సా। రసదళనేత్రునకు మురదరాతి వదనమా।
విసరాంబుజమిత్రునకు। న్విషమశిలీముఖ వహ్నిప్రనిభగాత్రునకున్।

ఉ॥ అంధకవృష్ణిభోజకుకురాన్వయభూపతులెల్ల నీదెసన్।
బాంధవసౌహృదప్రణయభక్తి విశేషము లొప్పనీమునో।
గ్రంథి ఘటించఁగఁ జేయు నెసకంబునఁ బూనినవారు లోభశో।
పాంధులధార్తరాష్ట్రులు నయమ్ము మెయిన్మనరు ర్వియిత్తురే,

ఎఱ్ఱాప్రగడ

క॥ వింధ్యాద్రిపోలె సాత్రతి। వింధ్యుఁడచలితోగ్రమూర్తి వెలియనిలిచిగ।
ర్వాంధ్యములరఁగనుదీప్తా। వంధ్యాస్త్రములన్ని మారవయ్యె బలిమిపెన్.

తిక్కనసోమయాజి.

చ. చిలుకలు మూయునో చెవులు చిల్లులు వోవఁగ నంచు నెన్నడున్,
వెడలఁడు నందనోపవనవీధులకై యటమాలి భాగని।
ర్మల శశిరేఖ చేయు నపరాధమునన్ జగదైత్యశాసను।
గొలువఁడు పాకశాసనుఁడు కోమలినీడవఁగూర్మి రొట్టెదో,

శ్రీనాథుఁడు.

ఇట్టి కారణములనుబట్టి తెలుఁగులోఁ గవులకుఁ బ్రాసయొక నిర్బంధముగానే యున్నట్లు కానబడకమానదు.

యతి.

(1) ఆంధ్రమున కాద్యప్రకృతియగు సంస్కృతమునఁగాని, ద్వితీయప్రకృతియగు కర్ణాటమునఁగాని లేనేలేక, తృతీయప్రకృతియగు నఱవమున వికల్పముగా యతియున్న కాలములో నిది నిత్యముగా తెలుఁగునకు వచ్చినది. అందువలన దీనికిఁ బ్రాసమునకున్నంత ప్రమాణబలము లేదు.

2. యతియు నొకనిర్బంధమే యనుట క్రిందివి కొన్నికారణములు:— (అ) నన్నయభట్టువంటికవులు సహితము, సర్వయతిగానో సర్వప్రాసయతిగానో సీసములు వ్రాయఁబోవుచు 6,7 చోట్ల యతివేసి తక్కినచోటుల ప్రాసయతివేయుటయును, లేదా, 6,7 చోటులను ప్రాసయతివేసి తక్కినచోటుల యతివేయుటయును గారణమేమి? పద్యములోఁ బాదములొక నియమానుసారముగా వ్రాసి, పిమ్మట యట్టినియమమును నాపద్యముననే మీఱుటయేల యని యాలోచించునప్పుడు సర్వయతినియమముగాని సర్వప్రాసనియమముగాని భావవ్యక్తికాటంకములగుటచే నిట్టిచోటులలో నియమమును మీఱుటయే పద్యరచనమునకుఁ దేలికయైనట్లనుభవజ్ఞుల వ్రాఁతలు ప్రమాణముగానున్నవని సులభముగాఁ దెలియఁగలదు. భారతాదిగ్రంథములలో బహుసీసపద్యములలో నీకష్టము స్పష్టముగాఁ దెలుపుచున్నది. ఇట్లు సర్వయతిగాఁగాని సర్వప్రాసముగాఁగాని వ్రాయుట కష్టమగుటచేతను, పూర్వకవులీనియమమును నెరవేర్పలేక పోవుటచేతను గవిబ్రహ్మయగు తిక్కన పాతపుంతను విడనాడి వీలయినకెల్ల యతిని ప్రాసయతినివాడి, పూర్వనియమ భిన్నముగాఁ దనగీతసీసములను వ్రాసెను. భావవ్యక్తికిట్టి నూతనమార్గము లనేకములను దెచ్చుకొని, ప్రాచీన ఛందస్సంప్రదాయములను కావ్యానుకూలముగా మార్చుకొనుటచేతనే తిక్కనకవి బ్రహ్మయనుపదమునకుఁ దగియున్నాఁడు. తిక్కనకాలమునుండి నేటివఱకును సర్వకవులును సర్వయత్యాది నియమములను వీడి గీతసీసములను వ్రాయుచున్నారు.

(ఆ) కర్ణాటభాషలో యెక్కువ వాడుకగలిగియున్న యా యువృత్తములలో నాలుగుమాత్రమే (ఉ. చ. శా. మ.) తెలుఁగులోనికి విస్తారముగా వాడుకలోనికివచ్చుటయు, మిగిలిన రెండును (స్రగ్ధరయు, మహాస్రగ్ధరయు) తెలుఁగున నంతగా వాడఁబడకపోవుటయు నేల? భావవ్యక్తికిని, రాగమునకును గాదము నాలిగిటికిని నివి తీసిపోకపోయినను, నిందు ప్రతిపాదమునకును రెండేసి యతులుండుటలేదా?

(ఇ) సంస్కృతకర్ణాటములలో యతిస్థానమున నూతనపదమారంభమగును. తెలుఁగున నీనియమమేల లేదు? అట్టి నిర్బంధ మొక్కటియుండుటచే విచ్ఛేద నియమముగూడఁ దెచ్చిపెట్టుకొనుట కూడదనియేకదా దీనివలన స్ఫురించవలసిన భావము?

(ఈ) యతికి మాతృకయైనయఱవములో 1. ఋవళియు, 2. ఋత్వసంబంధయతియు, 3. వృద్ధియతియు, 4. యుష్మదస్మత్పదయతియు, 5. పరరూపయతియు, 6. ప్రాదియతియు, 7. నిత్యసమాసయతియు, 8. దేశ్యనిత్యసమాసయతియు, 9. నిత్యయతియు, 10 విభాగయతియు, 11. నామాఖండయతియు, 12. పంచమీవిభక్తియతియు, 13. కాకుస్వరయతియు, 14 ప్లుతయతియు లేవు. ఈయతులన్నియు సంధిసంబంధమైనవి. సంధివచ్చినప్పుడు పూర్వస్వత్వములకును నూతనాగమములకును గూడ యతివేసికోవచ్చునని యఱవములో లేదు. ఈ 14 యతులును నీయెక్కువవిషయమునకే ముఖ్యముగా నేర్పడినవి. అయినను నీనియమము ప్రమాణరహితము. అట్లే బిందుయతులును, విశేషయతులును, అభేదయతులును అఱవమున లేవు. ఇవి నవీననియమములు. ఈనియమములవలన 1. వర్గయుక్తులం బిందుపూర్వకములై వర్గపంచమాక్షరములతో యతిచెల్లుననియు, 2. "జ్ఞ" కును కఖగఘలకును యతిచెల్లుననియు, 3. రెండక్షరములుగాని పొల్లులుగాని చేరియున్న కొన్ని తావులతో నుభయయతులు చెల్లుననియు, దేలు

చున్నది. ఈరీతినియమములేల తెలుఁగునకుఁ గావలసివచ్చినవి? యతికిఁ గొంత స్వతంత్రమీయఁగూడ ననియేకదా?

(*) యతినియమములేని దండకాదులలో యతినెంచుటకు కవులు చేయుటలేదు.

గీత సీసములు.

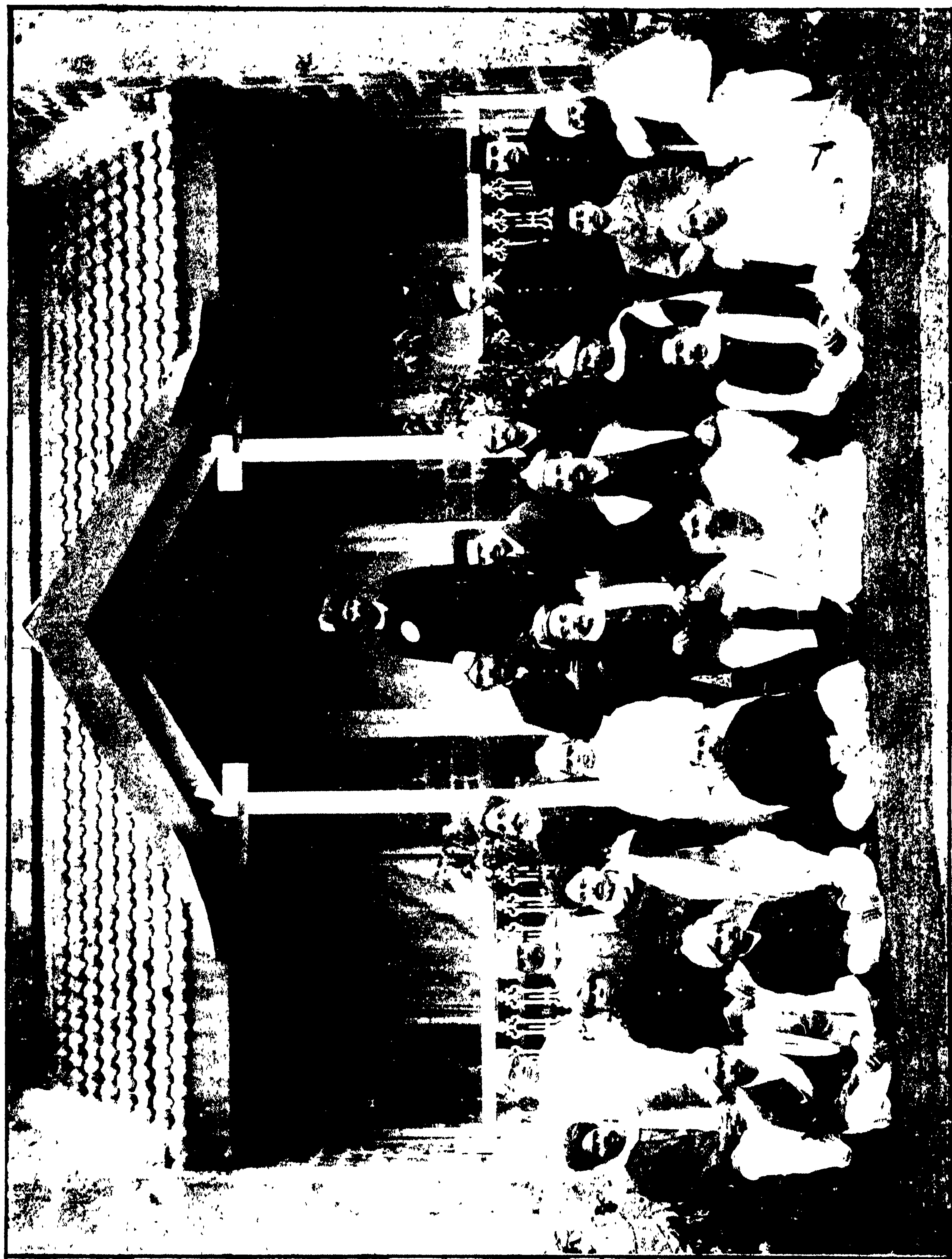
వళ్ళయతులును ప్రాసములును నను నీరెండు నియమములును తెనుఁగుభాషకు పూర్వకాలములో లేవు. అట్టి యతులను రెంటినిఁగూడ నాంధ్రభాషకుఁ గొనివచ్చినప్పుడు కవులించుక స్వతంత్రమిచ్చుట ముఖ్యమై యుండును. గీతసీసములు వళ్ళయతులను గాక, ప్రాసములనుగాక, యుభయప్రయోగార్హములై బహు పద్యరచనానంతరమున నడుమనడుమ కవులకు గొంతసహాయము చేయుచుండును.

నిర్యతిప్రాసపద్యములు.

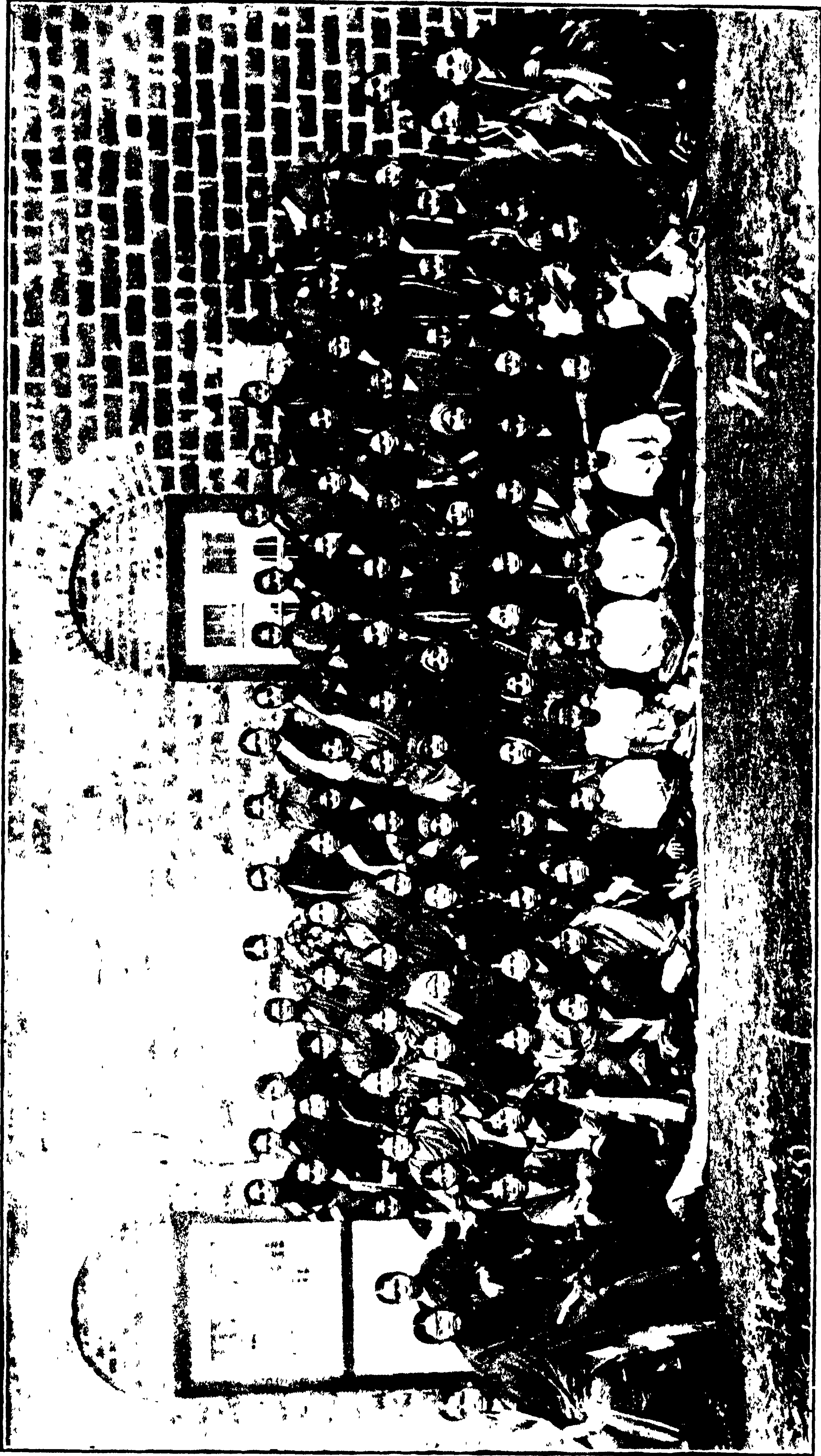
ఆంధ్రభాషలో నిర్యతిప్రాసముగా బద్యములనేల వ్రాయరాదు! బహుబ్ధోభితమై నూతనపదసృష్టికి బూర్ణసహాయము చేయు సంస్కృతమున యతిప్రాసములులేవు కన్నడమున యతిలేదు, శ్లోకావ్యయవిషయమునఁ గాని శబ్దశాస్త్రవిషయమునఁ గాని నూతనపదసృష్టి విషయమునఁ గాని యద్వితీయములగు సహాయములుగల సంస్కృతము కంటె తెనుఁగేమియతిశయమైనది సంస్కృతమునకేతగని యతిప్రాసములు కేవలముగ్ధముగు నాంధ్రభాషయొక్క కేమి ప్రయోజనము? యతిప్రాసనిర్బంధములేని రామాయణాదిభావములు సంస్కృతముతో సమానముగా నెఁగుచున్నటికినిఁ జావనిగ్రంథములను బ్రపంచమునకిచ్చియుండఁగాఁ దెలుగునట్టి నిర్యతిప్రాసపద్యములనుగూడ స్వీకరింపరాదు? సంస్కృతద్రవిడములలో లేని నిత్యయతిప్రాస నియమమును, సంస్కృత కర్ణాట ద్రవిడములలో లేని నిత్యయతినియమమును నాంధ్రులవలంబించుట "కౌపీన సంరక్షణార్థమయం పటాటోపః" యనునట్లున్నది. ఒక్క తిక్కనకు దప్ప నితరకవులకేక్కడను నాంధ్రమున యతిప్రాసములు శోభించలేదు.

అన్యదేశములలో గొన్నింట ప్రాసనియమమాత్రమే యుండినను గాలక్రమమున నదియు తరించినది. ఆంధ్రభాషలో నిదివఱకు నిత్యముగానున్న యతిప్రాసనియమములేల నిత్యముగా నుండవలెనో సిద్ధాంతముగానటును బహ్వన్యప్రకృతిభిన్నముగా వెలయువీనిని వికల్పముగా నుండునట్లు పండితులంగీకరింతురుగాత.

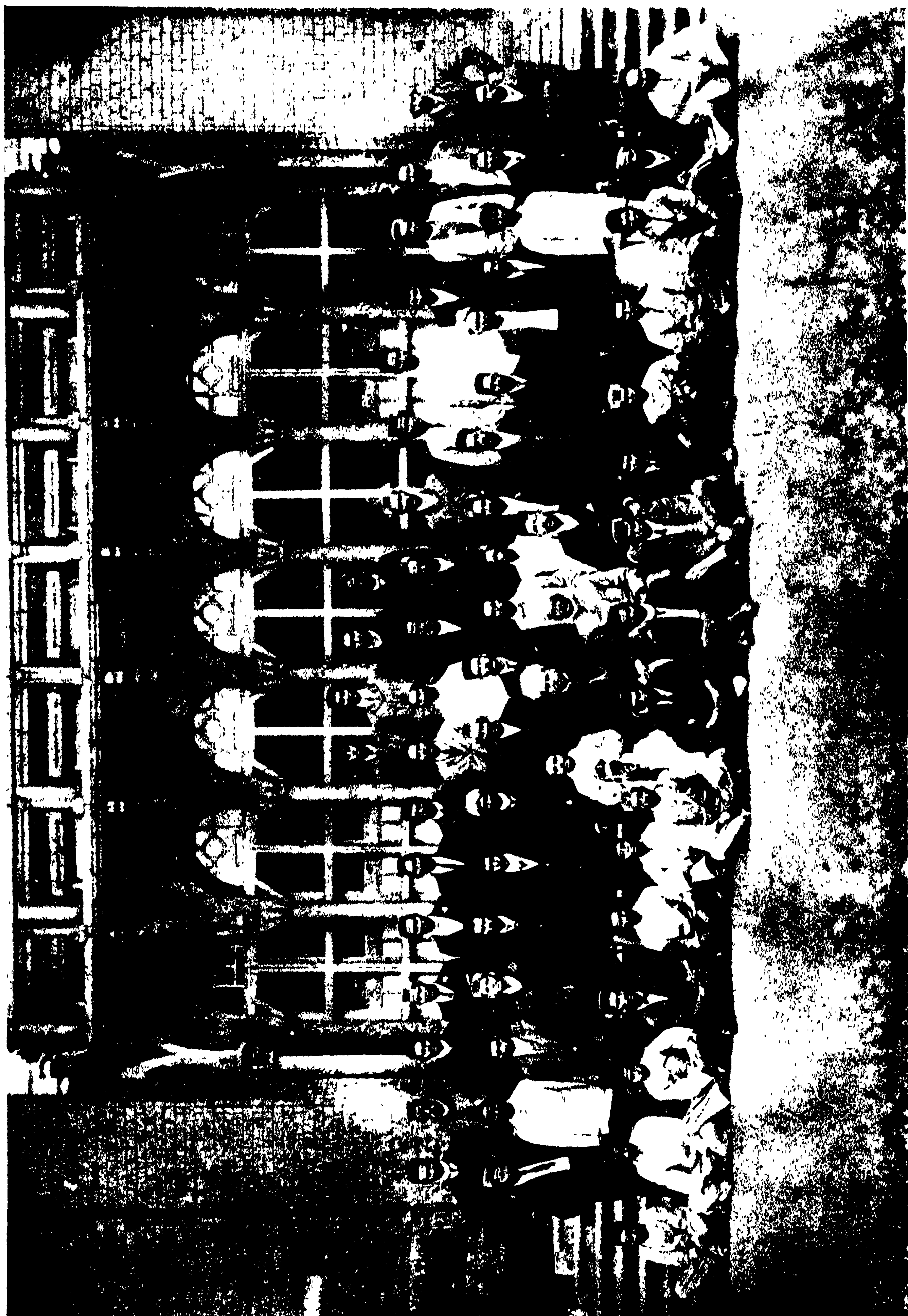

హిందూ దేశ సేవక సంఘము, పునహా.

సాంఘిక సంస్కరణ సమాజము, బందరు.

గ్లాస్గోయంలోని భారతీయ విద్యార్థులు.

శ్రీరావు వేంకట మహీపతి గంగాధర రామారావు బహద్దరు గారి అనాథశరణాలయము, కాకినాడ.

శ్రీ విద్యార్థినీ సమాజము, కాకినాడ.

సంస్కృతాంద్రములు.

మ.రా.శ్రీ, జల్లేపల్లి హనుమంతరావుగారిచే వ్రాయఁబడినది.

ఆంధ్రభాషా సముద్ధరణాభిలాషు లగు దేశీయమహా జనుల కొకవిన్నపము.

ఆంధ్రపత్రికాధిపతుల ప్రేరణచే నేనీవ్యాసమును వ్రాయఁబూనితిని. ఇందలియంశ మొక మహావిస్తృతాంశములో నొకభాగము. పత్రికాధిపతులు తమసంచికలో నాకొసగినయవకాశము ననుసరించి సంక్షేపముగవ్రాసితిని.

ఆంధ్రభాషాజీవనమున బూర్వప్రకృతావస్థలలో విశేషవ్యత్యాసము కలిగెననియు బ్రకృతావస్థనుండి తిరుగాభాష నుద్ధరింప వలయుననియు దలచి యందుల కుపాయముల జింతించు మహాజనుల యుద్యమము లెంతయు గొనియాడదగినవి. అయిన నుపాయములం దనేకభిన్నాభిప్రాయము లున్నవి. అందొక టీవరకాంధ్రము సంస్కృతభూయిష్ఠమయినదనియు నదితొలగించి యాంధ్రమును సంస్కృతముతో సంబంధమేమియు లేకుండఁజేసి స్వతంత్రభాషగా జేయవలయుననియు నొకమతము కొందరు మహనీయులనదగినవారే యవలంబించియున్నారు. ఈమత మెంతదనుక సరియైనది యెంతదనుక సాధ్యము అనువిషయముల రెండిటినిమాత్రమిందువిచారింతుము.

ప్రతిభాషయందును రెండుభాగములు, పండితభాషయనియు పామరభాషయనియు గలవు. అందు పామరభాష జీవనమునకు మాత్రముపయోగింపవచ్చును. తెలివి పాండిత్యము సంపాదించుటకు మాత్రముచాలదు. దానికిబండితభాషయేసాధనము. ఏకాలమునందైన లోకమునసడుపునది పాండిత్యమేకాని మౌర్ఖ్యము కాదనుట తెల్లము. మొదటగారణమేదైన నాంధ్రులుమాత్రము మనకు దెలిసినకాలమునుండి సంస్కృతభూయిష్ఠమగు భాషనే మాట్లాడుచు వచ్చిరి. రాజ్యపాలనమెల్లప్పుడు మంత్రాయత్త మగుటచేతను రాజ్యతంత్రములు ధర్మసూక్ష్మములతో నిండియుండుటచేతను ధర్మములు విద్యాసాధ్యములై యుండుటచేతను విద్యాభ్యాసములేక లోకజ్ఞానమేకలుగుట కవకాశములేదు. ఆంధ్రుల చరితములందు రాజ్యతంత్రముల దెలుపు గ్రంథము లెన్నడుగాని పూర్వముండినటు లగుపడదు. ఇదిగాక సంస్కృతమున నాదినుండి వలసినశాస్త్రములు సిద్ధముగానుండినవి. శాస్త్రములు విద్వాంసులకే శక్యమయినవి. విద్య బ్రాహ్మణుల హస్తగతమైయుండెను. బ్రాహ్మణులుతమ దినచర్యలో నెల్లపుడు సంస్కృత సంపర్కమే కలవారు అందువలన వారికిసంస్కృతవిద్యలేక జరిగినదికాదు. కావున సంస్కృతగ్రంథములు వారిచేతిలోనుండినవి. మాత్సర్యము సకలజనాదరముగల మహాభూతము. అందువలననే యిప్పటినాగరికులు సయితము కొన్నివిద్యలను గోప్యముగానుంచి బాహాట ప్రచారమియ్యకున్నారు. పూర్వకాలమున సంగతి జెప్పనేల. తమకుమాత్రము స్వాధీనమయియున్న గ్రంథముల నెల్లరకు తెలియునట్లు తెనుగుఁజేసిన దమకెంతనష్టము. స్వభావము నెవరువిడుతురు. కావుననావిద్వాంసులు సంస్కృతగ్రంథముల దెనుగుజేయుట యలవడినదికాదు. ఇదియునుగాక యాంధ్రభాష సంస్కృతమువలె విస్తరించినదికాదు. వేదశాస్త్రాధీనులమగు మనమాశాస్త్రములను దెనుగునకు దెచ్చినను నూతనముగ నాంధ్రపదములనుగల్పింపవలెనుకాని సిద్ధపదములులేవు. నూతన పదములనుగల్పించి యొకపదార్థమునకె రెండుపదములకు మారుగా నిదివరకు సిద్ధముగానుండి తెలిసిన సంస్కృతపదమునే తెచ్చికొనుటసులభముకదా

తే. జరయు మరణంబు మర్త్యుని ♦ జన్మమాది, గాఁగ వెనువెంటఁ దగులునం ♦ గంబు వేచి
యెల్లి నేసెద ననక మే ♦ లిపుడచేయు, తనయు గాచునె మృత్యువు ♦ జనుల పనులు. భా. శాం.

యని సంస్కృతపదము లాంధ్రమునకు దెచ్చికొనిరి. అదియు నుదెలియనివారు సంస్కృతపదముల నుచ్చరించుటలో సామర్థ్యములేక తబ్బిబ్బుగా నుచ్చరించునప్పుడించుక భేదముండినను వానినిగైకొని తద్భవములని యంగీకరించిరి. తద్భవతత్సమములు రెండును సంస్కృతపదములేయని మనమెంచదగియున్నది. ఇంకననేక కారణములచేతగూడ సంస్కృతగ్రంథములే తెనుగునవిస్తరిల్లినవి. అందువలననే సంస్కృతసంపర్కమత్యావశ్యకమైనది. సంస్కృతభాషయందు ముఖ్యముగా బాండిత్య ముండుటచేత నాంధ్రభాష సంస్కృతమువలె నన్నికార్యముల కుపచరించు శక్తికలది కాకుండుట చేత సంస్కృతమునందే మిగుల నభిమానముగలిగి పండితులు సంస్కృతముకానివారిని పామరులవలెం జూచుచుండిరి కావున నాంధ్రభాష పామరభాషవలె దేలినది. ఇపుడు మనవారు కొందరాంగ్లేయభాష మాటాడువారికంటెనాంధ్రమును మాటాడువారిని నిరసించుచుండలేదా? ఆంధ్రదేశపాలకులు కొందరాంధ్రభాషనువృద్ధిచేయదలచి పండితసహాయములేక శక్యముకానందునం బండితులందాపవింబెట్టిరి. ఇగుగుపొరుగులనుజూచికదా మనమునేర్చుకొందుము? భాషాభివృద్ధినవలంబించిన విద్వాంసులు తమకుపకరించుభాష మరియొకటి లేకుండుటయేగాక సంపూర్ణమై యెల్లభాషలకు గురువుగానుండదగి తమకు స్వభాషాభూతమైన సంస్కృతభాషనే గురువుగా గొనియందలిగ్రంథములే వ్యాకరణము, ఛందస్సు, అలంకారములు, కావ్యములు, కవిత్వము మొదలగు నన్ని భాషావయవములను దెనుగునకుదెచ్చిరి. అందుచేతనే విద్యతోసంబంధముగల శబ్దములన్నియు సంస్కృత శబ్దములే యయినవి. ఈరీతిని సంస్కృతాంధ్రములకు ననపాయసంబంధము నానాటికిదిట్టపడి తుదకు దెనుగు ముప్పాతిక సంస్కృతమే యయినది.

ఇట్టిసంబంధ మెడలించి తెనుగునొక స్వతంత్రభాషగాజేయుదుమని కొందరియభిప్రాయము. లెస్సగావిమర్శించినచో నీమతము సరియైనదికాదు. ఇందుకుదృష్టాంతమొకటి కలదది యాంగ్లేయభాషయే. ఆంగ్లేయభాష నేటికున్న భాషలలో మిగుల వృద్ధిహొందినదని యందరకుం దెలిసినదే. కాని విచారించినచో నిప్పటియాంగ్లేయభాష నిక్కముగా నాంగ్లేయభాషకాదు. పూర్వమునార్మనుల పాలనమునుండి యనేకాన్యభాషా పదములగైకొని నేటికన్యభాషా శబ్దభూయిష్ఠమైయుండినను బేరుమాత్రము నిలుపుకొన్నది. అది న్యాయమే. అన్యపదముల దనలోనికి దెచ్చుకొన్నపుడు తనరూపమిచ్చి తనవ్యాకరణమునకు వశముచేసికొని కోడండ్రకువలెం దనయింటిపేరిచ్చుచున్నది. పుట్టినిల్లు మాత్రమువేరు. ఆరీతినే మనపూర్వవిద్వాంసు లన్యపదముల నాంధ్రమునకు దెచ్చినను దెనుగువ్యాకరణము విధించురూపముల నొసంగి తెనుగు పేరునిలిపిరి. నిక్కముగా భాషాభివృద్ధి నొనరించుటకిదియేమార్గము. ఈరీతినిప్పటి యాంధ్రము నిక్కముగానాంధ్రమేకాని సంస్కృతభూయిష్ఠ మనరాదు. కోడండ్రవలన దనకులము పెరుగునేకాని నిర్మూలము కానేరదు. తెనుగు మొదటినుండి యిప్పటికిని స్వతంత్రభాషయేకాని పరతంత్రభాషకాదు. స్వతంత్రవ్యాకరణము లేని భాషమాత్రమే పరతంత్రయగును.

ఇకను రెండవయంశము తెనుగునందున్న సంస్కృతసంపర్కముతొలగింప సాధ్యమగునాయని యోచింప వలసియున్నది. ఇందుమీద వివరించినరీతిని గ్రంథములన్నియు సంస్కృతమునందేయుండుటయు దెనుగున బరిభాషా పదములు లేకుండుటయు నూతనముగానట్టి పదముల తెనుగునంగల్పింప ననువుగాకుండుటయు నాలోచించిన నీసంస్కృతసంపర్కము విడుట కవకాశములేదు.

మనమందర మిదివరకు జీవించురీతి లెస్స[illegible]మారిననేకాని యీయోచన కవకాశమైనకలుగదు. అపుడైనను సందేహాస్పదము. నానాటికి సంస్కృతవిద్య క్షీణించుచుండిన నాంగ్లేయమో మరియొకభాషయో యాధారముగ జేసికొని సంస్కృతభాషను నిరాకరింపవచ్చును. నానాటికిపుడెల్ల దేశములవారు సంస్కృతభాషా భక్తులగుచు నందలి

గ్రంథముల నతిపూజనీయముగ నెంచుచు దానినుద్ధరించుట కమితమైన వ్యయప్రయాసముల నొందుచుండు కాలమున దాని దొలగించుకొనుకోరిక యవివేకము నసాధ్యమును.

ఇపుడు సంస్కృత సంపర్కమువలన గలుగులాభము మరియొక భాషవలన బొందెదమన్న నదియునుదోషయుక్తమే. ఇదివరకున్న సంస్కృతసంపర్కముకాక మరియొకభాషా సంపర్కముగూడ తెచ్చుకొనుటయే. తెనుగున భాషా సామర్థ్యము చాలకేగదా సంస్కృతసాహాయ్యము మొదవినది. కావుననేదైననొకభాషాసహాయము లేక మనకవసరముతీరదు. అందుకిదివరకే మనతోగలిసి యేకమైన సంస్కృతభాష విడిచి మరియొక క్రొత్త దానిదెచ్చుకొననేల? అదియనవసరము నవివేకమునుగాదా? ఇదివరకుండిన సంస్కృత భూయిష్ఠమయిన తెనుగొకటియు నిపుడున్న పామరసామాన్యముగా మాటాడుభాషయొకటియు నికమీద గల్పింపబూనిన భాషయొకటియు మూడు తెనుగుభాషలు నేర్చుకొనవలసి యుండును. ఇదియెంతసాధ్యమో మీరే యోచింపుడు. ఇటులనే ఆంగ్లేయ భాషలోనొకవింతపుట్టినది. అందు శబ్దములను వ్రాయువర్ణక్రమము(Spelling) మనభాషయందు వలెనుండదు. ఉచ్చారణకుపయోగింపనివర్ణము లనేకముండును. ఒకశబ్దమే పలువిధముల నుచ్చరింపబడును. వ్రాతయం దొకరీతిగానున్న నుచ్చారణయం దొకరీతినుండు ననరాదు. ఈభేదములనెల్ల నివారించి దృష్టిగోచరమగు వర్ణసమూహ ముచ్చారణయందే విలక్షణము లేకుండునటుల వర్ణక్రమ మవలంబించెదమనియొ కకొందరుకొన్ని శతాబ్దములనుండి పరిశ్రమచేసినను నేటికినయితమది సాగదయ్యె. ఇపుడు సంస్కృతము లేకుండ దెనుగుభాషను జేయుదమన్న నంతకంటె మిగులదుస్సాధ్యము.

ఈయంశము విస్తరించి వ్రాయ నవసరములేదు. ఇంచుకాలోచించిన నామతము దోషయుక్తమనియు విసర్జనీయమనియు దోచకమానదు.

మనభాష వృద్ధినొందవలెనని కోరెడువారు మనభాషయందలి శబ్దజాలమును వ్యాకరణమును వృద్ధిచేయవలయును. ఏభాషలోని శబ్దమైనను మనభాషలోనికిదెచ్చినపుడు మనవ్యాకరణమొసంగిన రూపమును ధరించుచు మనలోజేరిన మనభాషయేయగును. ఈరీతినే యాంగ్లేయభాష యాంగ్లేయమనబడుచున్నది.* కావున లెస్సగా నన్నిభాషలలోని పదములను దెనుగువ్యాకరణమునకు లొంగించి వ్రాయుదము. భాషయువృద్ధినొందునుగాని సంస్కృతహీనమగు తెనుగు సంస్కారహీనమై యొక్కనిముసమున మృతినొందును.

ఇందరుమహనీయు లొక్కమొగి నింతదోషయుక్తమగు మతమునెట్టుల నవలంబించిరని యడుగవచ్చును. నాయెరిగినమట్టుకీమతమువారు సంస్కృతము రానివారును స్వల్పముగా నెరిగినవారును. వీరియెడల నభావవైరాగ్యమె యిట్టిమతములకు కారణము. అనగా నశక్తియును దుర్జనత్వమును. కొందరు తమకాంగ్లేయ భాషాపాండిత్యమువలనగలిగిన యుద్యోగగౌరవమునుబట్టి తమకంటె నాంధ్రభాషాజ్ఞానహీనులగు మొరకుల కుద్యోగవశమునవశమై వారిని సంతోషింపజేయుటకు వీరును మరింతమూర్ఖులై యిదివరకున్న తత్సమాది నాలుగువిధముల తెనుగుకాక పంచమ తెనుగును గల్పించుచున్నారు. ఒకక్రొత్తకలక్టరు దొరవారు తెనుగున బరీక్షనిచ్చుచున్నారు. మరియొక దొరవారు పరీక్షించుచున్నారు. ఒకగుర్రపువాడు గుర్రమును దెచ్చియుండగా వానితో దెనుగున సంభాషించి తెనుగుపాండిత్యము జూపింపుమని పరీక్షకుడనగా రెండవదొరవారిట్లు పలుకుచున్నారు:—

"ఏమండీ గుర్రపువాడా గుర్రముగారు గడ్డిభోంచేసినారా"

ఈప్రశ్ననుగురించి పరీక్షకుడు చర్చచేయగా నాచిన్నవిద్యార్థి యిటులనుచున్నాడు. అందరు గౌరవపాత్రులేగనుక ఏమండీయని బహువచనము. మనిషియొకడేగావున నేకవచనము. పెద్దవారు గౌరవనీయులు. గుర్రము పెద్దజంతువు కావున గుర్రముగారు అనిగౌరవార్థమున బహువచనము. గుర్రమొకటేగనుక భోంచేసినాడాయని యేకవచనము. తినుటయనునది పామరభాషగ్రామ్యము. పండితుడుగనుక దొరగారు భోంచేయుటయని సంస్కృత శబ్దప్రయోగము. ఈవ్యా

క. ఎఱుక గలవారిచరితలు, గఱచుచు సజ్జనులగోష్ఠిఁ గదలకధర్మం

బెఱుఁగుచు నెఱిఁగిన దానిని, మఱవ కనుష్ఠించునది సమంజస బుద్ధిన్. భా. ఆ.

ఖ్యానము నింతసహేతుకముగా జర్చించిన యావిద్యార్థిని నిదివరకువచ్చిన యాంగ్లేయులలో నెవ్వరింతపండితులు రాలేదనియు నాతనిబరీక్షించుటకు దనకు దగినసామర్థ్యము లేనందున లజ్జించుచున్నాననియు బరీక్షకదొరవారనిరి. ఈరీతి పురాణవిద్వాంసులు తమలౌకికాధికారములచేతనేకాక యిట్టిపాండిత్యమును దానివలనగలుగు దుర్గుణపుంజములను గలిగిన ప్రభువులు స్వలాభమునుగోరి మొరుగు నాంధ్రపండితమ్మన్యులను జేరదీసి భాషాసంస్కరణమునకు బూనుచున్నారు. ఒకదొరయు మరియొక యరవదేశీయుడును యాంధ్రభాషాసంస్కార మొనరింతురంట. వీరుసాయబు పంచాంగముపట్టెను. ఇట్టివారు సంస్కారముజేయువారు. భాషాభివృద్ధినిగోరువారు ముందువీరిని సంస్కరింపవలెను. ఈమతము కేవలమూర్ఖమతము. ఇది యెన్నడుగానికొనసాగనేరదు.

ఈయంశమునుగురించి సోదాహరణముగా నన్నియంశములును సహేతుకముగ విస్తరించివ్రాయుట కవకాశము చాలనందున సంక్షేపముగవ్రాసితిని. ఉండిన సంక్షేపదోషములేకాని వాదనాశక్త్యభావ దోషములుకావని యెరిగి మన్నింతురని మహనీయుల వేడుచున్నాను.

చ. ధన మది యేల భోగమును ♦ దానము లేదగు నేని శత్రుమ
ర్దన మొనరింపఁ జేసి బల ♦ దర్పము లేల సధర్మవృత్తికిఁ
గొనకొనఁ జేని విక్కు ముని ♦ కుంజర యేల జితేంద్రియుండు గాఁ
డనఁ జను నేని నాత్మవిధ ♦ మారయు నాగ్రహ మేల చెప్పుమా.

చ. పలుకక యుండుకంటెఁ దగఁ ♦ బల్కుట మేలు వినుండు సత్యముం
బలుకుట ధర్మమార్గమునఁ ♦ బల్కుట సర్వజనప్రియంబుగాఁ
బలుకుట యోలి నెక్కు డగు ♦ భంగులు వీని నెఱింగి యొండుమైఁ
బలుకక నాల్గుచందములఁ ♦ బల్కగ మెత్తురు వాని దేవతల్. భా. శాం.

బుద్ధజయంతి.

మ.రా.శ్రీ, గొల్లపూడి - సీతారామశాస్త్రి బి. ఏ., బి. యల్., గారిచే వ్రాయఁబడినది.

తే॥ గీ॥ ఉన్నతాదర్శముల సదుద్యోగములను
సుందరాకారముల నెల్ల సుగుణమణుల
సకలనరులును ప్రేమింతురి సహజముగను
కారణాంతరం బేమియు గలుగకున్న॥

సౌందర్యంబు శారీరకముగాని, మానసికముగాని సర్వదా ఆనందదాయకము. శిలలయం దమూల్యరత్నంబులును, వృక్షములయందు సర్వాలంకారశోభితమైన క్రొమ్మావిగున్నలును, పతంగములయందు సుపర్వంబులును గానవిద్యావిశారదలగు పక్షిరాజంబులును మెప్పుగాంచుచుండును. ఋతువులయందు వసంతమును, రాత్రులయందు షోడశకళాపరిపూర్ణుడైన చంద్రుని జెందిన నిశలును నాహ్లాదకరంబులు. మానవులయందు రాష్ట్రాభిమానులును, దేశాభిమానులును, కవిసార్వభౌములును, సన్మార్గులును, దూరాలోచనాశీలురగు రాజ్యతంత్రజ్ఞులును, సర్వజనసమాదరణీయ మతకర్తలగు లోకాశ్రయులును వందనీయులు. వీరలచరితంబులే వర్ణనీయంబులు. వీరలచరిత్రయె దేశచరిత్ర. వీరల నామోచ్చారణచేత శరీరము పులకరించును. వీరలమాహాత్మ్యంబువిన్న మనంబువికసించు, సదాలోచనాంకురములు మొలకలెత్తు, సత్కార్యాచరణయందు కోరికవొడము. వీరలసాంగత్యముచేత భీరుత్వముపోయి, కార్యశూరత్వము కల్గు; వీరల సమాశ్రయంబుచేత సర్వార్థంబులును సమకూడును. జీవితమును సఫలమగును.

పైనబేర్కొనబడిన వారియందు కవి సార్వభౌములును మతకర్తలును ఫలాపేక్షలేకయె తమజీవితోద్దేశ్యకార్యములను నిర్వర్తించెదరు. ఈరెండు తెగలయందు మతకర్తయే శ్రేష్ఠుడు. భాషాపరిజ్ఞానంబున్నను లేకున్నను, లౌకికానుభవమున్నను లేకున్నను, మతమెఱుంగనివారును మతబోధకు కఱగనివారును ప్రపంచమున నరుదు. «రవిగాననిచో కవిగానకుండునే» యను రీతి కవుల లోకజ్ఞానమపరిమితము. లోకజ్ఞానమికాక పరలోకజ్ఞానమునుకలిగిన మహానుభావులగు మతకర్తలు గౌరవతములు.

అట్టి యుత్తమపదార్థంబులై పండితపామరసామాన్యంబున కెల్లను బూజనీయులై నెగడుమతకర్తలసంఖ్య స్వల్పము. చీనాదేశస్థుడగు కన్ఫూషియసుని మతమును, పారసీదేశ ప్రాచీనబోధకుడైన జోరోష్టరునిమతమును, అరబ్బియానుపావనమొనర్చిన మహమ్మదునిమతమును, పాలిస్టనున కాచంద్రార్కంబగు కీర్తినిదెచ్చిన యేసునిమతమును, భరతఖండంబున వ్యాప్తమైయున్న హిందూమతమును, ప్రపంచమున నాల్గవభాగమందుకంటె హెచ్చుగా ప్రసరించియున్న బౌద్ధమతంబును ప్రపంచమతములలో ముఖ్యములు.

ఈకడపట నుదహరింపఁబడిన బౌద్ధమతకర్తయైనమహాత్ముండేజాతివాడు ? ఏదేశంబునజన్మించె, నెచ్చటబోధించె, నెచ్చో జీవన్ముక్తుండయ్యె ? ఆర్యావర్తదేశంబుననార్యక్షత్రియులలో శాక్యులను జాతివారొకరు కలరు. ఆజాతికంతయుప్రభువై సుద్ధోదనుడు సుగుణకదంబయగు మాయాదేవిని వివాహమై కపిలవస్తు నగరంబున రాజ్యంబు సలుపుచుండె. 2400 సంవత్సరములక్రిందట నాపావనులకు గౌతముడను బాలుండు జననమందెను. బాల్యముననే మాతృవిహీనుండయ్యు నా బాలుండేలోపంబును లేక పెంపబడెను. శైశవంబున గం

క. నీచగతి యెల్ల భంగుల, యాచనయని తెలిసి తగని • దడుగుదు రేనిన్
యాచకవర్గము లోపల, నీచకులనఁబడరె యెంత • నేర్పరులైనన్. భా. స్కం. ౬.

గానదీతటంబులను, హిమవత్పర్వతప్రాంతములను తిరుగుచుండెడివాడు. సుకుమారకోమల శరీరంబును కష్టములపాలుసేసి తపంబొనర్చినతావు ఉరువేలావనంబు. తపంబునిష్ప్రయోజనంబగుటకు చింతిల్లి జ్ఞానాన్వేషణముచేసి, తదుదయంబుఁ బొడగాంచి లోకోపదేశమునకు కంకణముగట్టినప్రదేశము బుద్ధగయ. ప్రథమోపన్యాసము జరపిన స్థానముపుణ్యక్షేత్రమగు కాశి. బోధనామృతము వెల్లిగొల్పి పాపాత్ముల హృదయతాపంబు వారించి నిర్వాణసుఖంబు జెందినక్షేత్రము కుశినగరము.

సీ॥ శుద్ధోదనసుతుండు సుకుమారదేహుండు
శాక్యులయువరాజు శాంతిపరుడు,
ఆబాల్యమును పరధ్యాన మగ్నతచేత
యోచనాశీలత నొప్పుచుండ,
వైరాగియగునంచు భయమందిజనకుండు
భువన మోహినిదెచ్చి పొందుగూర్చె,
నాయశోధరగూడి యనివార్య సౌఖ్యంబు
మఱిగి బాహ్యంబు దామఱచియుండ,
దైవవశమ్ముచే ధారుణీప్రజలలో
దైన్యవృత్తాంతంబు తగిలె మదికి
తగుల తపియించె హృదయంబుదానగరుణ
నలమె, నాకరుణాప్రవాహంబు మించి
స్వార్థమునుముంచి వెల్లువై వఱదయగుచు
నితరచింతల పెకలించి యూడ్చివేయ॥

సీ॥ అశరీరవాక్కుచే నాహూతుడైనట్లు
రాజ్యంబు పితరుని రమణిసుతుని,
నొక్కటవిడనాడి యోగియై వనవాసి
యై తపోనియతినై యలరియలసి,
దేహశోషణచేత తీవ్రవేదనగాని
దుఃఖమూలంబేమి తొలగదంచు,
నీసృష్టిమాత్రంబు నీదేహతత్వంబు
అతిచేత జెడిపోవు మితినిబరగు

తే. గీ॥ మధ్యమార్గంబు సద్ధర్మమార్గరాజ,
మంచుదెలియంగ బుద్ధుండునయ్యెదాని,
బోధజేసి గురూత్తంసుడై ధనువుల
వీడి పార్థివార్చితుడౌచు వింతగాను,
సిద్ధిజెందెను సర్వార్థ సిద్ధుడతడు॥

ఇట్లు హిందూదేశంబున పుట్టి, పెరిగి తపసుజేసి, బుద్ధుండై, బోధకుడై ధర్మోపదేశముజేసి, నూతనమతము స్థాపించి యిచ్చటనుండియె అన్యదేశములకు వ్యాపింపజేసి యిచ్చటనే సిద్ధిజెందినశాక్యసింహుని కీదినమునసీదేశముల జరుగుగౌరవమేమి, పూజలేమి, ఉత్సవములేమి, జ్ఞాపకార్థమై కృతజ్ఞతాసూచకమై కన్పట్టు చిహ్నలేమిగలవని మనము యోచించవలయును.

ఆమహామహుని నామమెఱింగినవారి సంఖ్య స్వల్పము. ఆనామమహాత్మ్యంబు దెలిసినవారరుదు. మతగ్రంథములా లేవు. జీవితచరిత్రములా పూజ్యములు. సామాన్యజనులచే పఠనీయమగువాఙ్మయము నందెందునయిన నామము గాన్పించదు. ఇతనిగూర్చి సంస్కృతములో గ్రంథములున్నదియు, ఆగ్రంథము లేమూలనున్నదియు తెలియదు. ఆంధ్రభాషయందు దశావతార చరిత్రమను గ్రంథమున బుద్ధుని ప్రశంసకలదు. గ్రంథములకన్న శాశ్వతమును, అవగాహన సౌలభ్యమును గలట్టియు, క్షేత్రములును, విహారములును, పర్వత గుహలును, ఈమహాత్ముని చరిత్రను దెలిపెడివి ఏర్పడియున్నవి. అచ్చటికి జనులు వేలకొలది తీర్థయాత్రాపరులు వెళ్లుచున్నారు. కాని వారికి యీసంబంధమేమియు తెలియుటలేదు. ఆక్షేత్రముల యధిష్ఠానదేవతలు బుద్ధసంబంధము గలవిగావు. కాన యీశాశ్వతచరిత్రకారులును కథకులును మహానముద్రను ధరించియున్నారని చెప్పవలసి వచ్చుచున్నది. ఈతండు దశావతారములలో నొకడుగా పరిగణింపబడుచున్నాడు గాని వానికి దేవళములుగాని, పూజలుగాని అధమపక్షము జయంతులుగాని జరుగుటలేదు. గౌరవమునకు మాఱుగా సామాన్యాభిప్రాయ మాతనియందు దోషారోపణముగూడ చేయుచున్నది. ఈయవతారోద్దేశ్య మేమనియడుగ రాక్షసులను నాస్తికులనుజేసి, వారి బలమును క్షీణింపజేసి వారి సంహారమును సులభపఱచుటయని చెప్పుచున్నారు. జగన్నాథమందొక దేవాలయ

ము కలదు. దానిగురించిన కథయు కడుచిత్రము. అయ్యాదియు నాచారలోపము కలిగినప్పుడు మనవారు సర్వము జగన్నాథమని విసుగుకొనుటయు విచారింప నాయన మతసిద్ధాంతములను మఱచి జనులు వాని నింద్యములుగా గ్రహించినట్లు తోచుచున్నది. బుద్ధగయకు యాత్రజేయుటయు గలదు.

వాఙ్మయమందు చరిత్రగ్రంథములుగాని, మతగ్రంథములుగాని ఉన్నవాలేవా యని విచారించుటవలన ప్రయోజనము లేదు. ఉన్నను వానిని జనులు సామాన్యపఠనీయ గ్రంథములుగా గ్రహింపకుండుటయు తన్మతకర్తనుగూర్చి దురభిప్రాయములు గలిగియుండుటయు కడు శోచనీయములు. ఈయవస్థకు కారణములేవి? ఈయనమతమును ఖండించిన ఖండించిరిగాక, ఆనూతన మతస్థాపకు లీయనయందలి సుగుణ సంపత్తిని జూడరో, గౌరవార్హుండు కాడని నిషేధించిరో, దేశదౌర్భాగ్యతచేత దేశీయులీ నిర్దుష్ట నిష్కళంక ప్రవర్తకునియందు విముఖులయిరో, ఆకాలపు గ్రంథకర్తలు వీనివిషయమెత్తరో యెత్తినను దూషించి విముఖత్వము పుట్టించిరో శాస్త్రపరిచయంబులేని నాబోంట్లు చెప్పలేరు. శాస్త్రవేత్తలిట్టి సందేహంబుల దీర్ప ప్రార్థితులు.

ఇట్టియుపేక్షకు గారణమేమి? అది మనదేశీయులకు తగునా? తక్కుంగల మతకర్తలను ఋషులను, గౌరవించు మనకు బుద్ధుని నిరాకరించుట శ్రేయస్కరమా? నాగరికాగ్రగణ్య దేశంబులయందెల్లను శ్లాఘింపబడుచున్న శాక్యుని తజ్జన్మస్థాన నివాసులమగు మనము కీర్తింపజెల్లదా? అదియు మనకు ధర్మముగాదా? మనకృతజ్ఞతను సూచింపకున్న దోషముకాదే? మనమతమా మహానుభావుని బోధనుండి యెన్నిసంగతులను గ్రహించియుండలేదు? అందులకైనను వందనముల నర్పింపరాదే? ఉత్తమోత్తమ ధర్మములను బోధించి ధర్మములను మించిన ప్రేమచే జీవరాశులనెల్ల నాకర్షించి అన్యోన్య సద్భావంబు గఱపి, దానికన్నను మిన్నయైన నిష్కళంక నిరుపమాన సత్ప్రవర్తనచే భూతభవిష్యద్వర్తమానంబుల యందెందును కలుగఁబోని యున్నతాదర్శములను నిదర్శించు మార్గదర్శకుడైయున్న మహానుభావుండైన బుద్ధునివిషయమై వినక తన్నామంబు స్మరింపక తచ్చరితంబు పఠింపక, తద్వాక్యామృతమును గ్రోలక గ్రోలియు, నాబోధిసత్త్వుని గౌరవించక గౌరవించియు, తథాగతుని ప్రేమింపక ప్రేమించియు తత్తదసమాన ధర్మసందేశకుని బూజింపకయుండుట యెట్లు పొసగును.

సీ॥ సమ్మోహనాకార సత్కళాపూరుడై
చైత్రసంచారుడౌ చందమామ,
ఆనందకరుడౌనుగాని కళంకంబు
వీడకుంటకునోచ్చి వెల్లనయ్యె
బాగడు గన్నగులాబి పుష్పంబు కంటకా
వృతమౌట కవలి దానెట్టిబారి,
కాని దోషాదులులేని సుచరితుండు
జ్ఞానసంపన్నుడు సత్యవాది
తే. గీ॥ ధర్మమెఱిగినమాత్రాన ధన్యతేమి,
ఆచరణమూలమునను తదనుభవంబు,
చాయ సెయాత్మసంసిద్ధి సాధ్యమంచు,
జూపెను నిదర్శనంబున స్తోకమహిమ,
యుతుడు బుద్ధుడ ద్వితీయు డుర్విలోన.

ఇట్టియుదారాది సుగుణ సంశోభితునియందు గన్పట్టు ఉపేక్షకు నజ్ఞానమే కారణముగాని నిరసనభావంబు గానేరదు. ఈకాలంబున భాషాభివృద్ధియు, జ్ఞానాభివృద్ధియు తత్పరికర సంపత్తియు కలుగుచున్నది. మాతృదేశౌన్నత్యమును బయలుపఱుప ప్రయత్నములును జరుగుచున్నది. పూర్వకాలపు గొప్పతనమును ఆదర్శమ్ములను వెల్లడిజేయబడుచున్నవి. బుద్ధుని చరిత్రగ్రంథములును ప్రచురమగుచున్నవి. ఇప్పుడు మనమీతని చరిత్రజ్ఞానము వ్యాపింపజేసి, ఈతనియందు ప్రజల కనురాగము కలుగజేసి, ఈతని విషయమై జయంతుల నుత్సవములను నేర్పరచుట విధ్యుక్తమును లాభకారియునైయున్నది. స్వార్థపరత్వ

ము పెఱిగి, ఆత్మార్పణము సంగత్యాగము మొదలయిన సద్గుణంబులు తఱిగి, దైన్యంబు వృద్ధియైయున్న కాలంబున న్యాయమునకును, ప్రజాక్షేమమునకును, ధర్మమునకును, దేశహితమ్మునకును, లోకోపకారమునకును, సౌఖ్యమును సంసారమును రాజ్యమునువీడి, తనయావజ్జీవమును ధారవోసిన మహానుభావుని చరిత్రజ్ఞానము, సమాశ్రియమును లాభకారియును కాకపోవునా?

తే॥ గీ॥ కాలమను వాలుకాభూమి గానుపించు,
నంతరించిన పెద్దల యడుగుజాడ
లవియు వారిచరిత్రంబులరసివినుచు,
నున్న నాత్మజీవితముల నుద్ధరింప,
తలపు వలఘును ధైర్యంబు కలుగు మనకు.

హిందూ వితంతువుల స్థితి, వారు దేశమునకెట్లుపయోగపడుదురు.

శ్రీమతి దామెర్ల సీతమ్మగారిచే వ్రాయబడినది.

శ్లో॥ విద్యావినయ సంపన్నే బ్రాహ్మణే గవి హస్తిని ।
శునిచైవ శ్వపాకేచ పండితాస్సమదర్శినః ॥

అనుసీగీతావాక్యము ననుసరించి అందరకునువిద్య, జ్ఞానము, వైరాగ్యము, మోక్షమును సంపాదించు కొనుట కవసరమైయున్నది. ఎట్లన విద్యవలన జ్ఞానముకలుగును. జ్ఞానమువలన వైరాగ్యముకలుగును. వైరాగ్యమువలన ముక్తి కలుగును. విద్యయనగాజ్ఞానము. జ్ఞానమనగానాత్మ జ్ఞానము. ఆత్మజ్ఞానమనగా పరమేశ్వరుడు సర్వాంతర్యామి యగుటచే సంతటను అన్నివస్తువులయందును పిపీలికాది బ్రహ్మపర్యంతము నిండి నిబిడీకృతమై యున్నాడను విషయమును తెలిసికొని తనవలెనేఅంతటను చూచుచు సమదృష్టికలిగియుండుట. ఇదియే వేదశాస్త్రము లెన్నిచదివినను తెలిసికొనవలసిన యంశము. ఎన్ని విద్యలుచదివినను ఎన్ని ప... పడినైనను దీనినిముఖ్యముగ తెలిసికొనవలయును. దీనిదెలసికొనుటకు ప్రస్తుతకాలపు పురుషులకు బొత్తిగనవకాశ మున్నట్లుగాన్పింపదు. అచ్చటచ్చట తీరికగలవారున్నను ప్రయత్నించుటలేదు. స్త్రీలకు విద్య లేమిచే జ్ఞానహీనులై ఇంటిలోకూర్చొని వృథాకాలక్షేపమును జేయుచున్నారు. వితంతువులును నిట్టివారేకావున వారును లోకాభిరామాయణములతోను, పరనిందలతోను, తమకుపకారము చేసినారుకారని బంధువర్గమును నిందించుటతోను, తమకుధనము సంపాదించి యుంచనందులకు పతినిందలతోను కాలముగడుపుచున్నారు. బాగుగానాలోచించి చూడగా వితంతువులు సన్యాసులవంటివారు. గావునసన్యాసులకును, సన్యాసినీలకును (వితంతువులు) వైరాగ్యమే ప్రధానము. గాని ప్రస్తుతము సన్యాసులకును, వితంతువులకును గూడ వైరాగ్యము లేకపోవుట మిక్కిలి విచారకరము. సన్యాసులును, వితంతువులును గూడ గృహస్థులయిండ్లలోఁజేరి వారికొంపలు గుల్లచేయుచు తమ ఆశ్రమధర్మములను మరచి సంచరించు చున్నారు. గనుక బుద్ధిమంతులు శీఘ్రముగ నాలోచించి సన్యాసులను వితంతువులను సరియైనమార్గమునబెట్టి లోకమును బాగుచేయవలయును.

వితంతువులస్థితి.

ఎవరైనను ప్రయాణమగునప్పుడు వితంతువు లెదురుగారారాదు. ప్రొద్దునలేవగనే కనుపడరాదు. శుభ

కార్యముల కింటిలోపల పనులు చేయుటకు పనికివత్తురు కాని వాకలిలోనికివచ్చి నలుగురికి కనుపడరాదు. సువాసినులకు పసుపుకుంకుమలు వితంతువులీయరాదు. లౌక్యరీత్యా యేవిధముచేత జూచినను వితంతువు లమంగళకరమయిన వారుగాపరిగణింపబడుటచే నెట్టి సత్కార్యమునైనను ముందంజవేసి శ్రద్ధాభక్తులతో చేయుటకవకాశముకలుగకున్నది. భర్తగతించిన తోడనే యేఅన్నయింటనోమరదియింటనోచేరి వారినిపీడించుకొని తినుచున్నారు. తాముండవలసిన రీతియెద్దియో చేయవలసిన కార్యమెద్దియో యెరుంగకున్నారు. ఇట్టి యసామర్థ్యమునకును న్యాయాన్యాయ వివేచనలేకపోవుటకును విద్యలేమియే కారణముగ గాన్పించుచున్నది. బాలవితంతువుల విషయము చెప్పుట కలవిలేదు. పసితనంబున త్రాడుకట్టినవాడు చనిపోయెనని జీవించియున్నంత కాలము విధవలనిచెప్పబడుచున్నారు. ఏదోషమునెరుగకున్నను చీరకట్టినతప్పు, రవికతొడిగినతప్పు, తలదువ్వుకొనినతప్పు, పాటపాడినతప్పు, ప్రపంచములోని తప్పులన్నియు వారియందే నారోపింపబడుచున్నవి. ప్రస్తుతకాలంబున వితంతువులస్థితి యింతింతయని వచించుటకు వీలులేనిదుర్దశయందున్నది. బాలవితంతువులకు వైధవ్యమెట్లారోపింపబడినదో తెలియకున్నది.

వితంతువులు లోకమున కెట్లుపయోగపడుదురు.

విద్యావతులై, విరాగిణులై, స్వార్థత్యాగముంజేసి, శాస్త్రజ్ఞానమును సంపాదించి బోధకురాండ్రు కావలయును. లౌక్యవిద్య బాగుగనభ్యసించి బాలికాపాఠశాలల యందుపాధ్యాయినులు కావలయును. సన్యాసినులై భిక్షాటనముంజేయుచు తత్వబోధజేయుటకు బయలుదేర వలయును. వైద్యశాస్త్రము బాగుగచదువుకొని వైద్యముచేయవలయును. ప్రసవశాస్త్రమును నేర్పుతోగమనించి కాన్పులను జేయించవలయును. సేవాసదనములను నిర్మించిరోగులకు అశక్తులకుసేవ చేయవలయును. ఇట్టికార్యములను జేయుటకు వితంతువుల కెక్కుడవకాశముకలిగియున్నది. లోకోపకార బుద్ధిగల మహనీయులు వితంతువులకు దగిన ఆశ్రమములను పాఠశాలలనునిర్మించి విద్యాబుద్ధులను గఱపి జ్ఞానవంతులంజేసి, ఈశ్వరుడు తొలగించిన సంసారబాధను ఉన్నవారు కలిగింప ప్రయత్నింపక, చనిపోయిన భర్తతోపాటుదే భార్యయుననియెంచి దానియందును ఆశవీడి వైరాగ్యమును చక్కగబోధించి లోకోపకారదీక్షకలుగజేసి విడచివేసినచో నెంతటిపరోపకారమునైనను జేయుటకు సమర్థులై లోకమునకు కావలసినంత యుపయోగపడగలరు.

బాలవిధవలు, భర్తయెట్టివాడో భర్తకును దమకును నెట్టిసంబంధమో, భర్తవలన నెట్టిలాభమో, యెట్టినష్టమో యెఱుగని సమయమున సూత్రధారణ చేసినవాడు గతించుటవలన వారిని విధవలనుట న్యాయము కాదు. విధవలకు చేయు శిక్షలు వారికిచేయుట తగదు. ఏలనన సూత్రధారణమాత్రమున పతియెట్లు గానగును. ఒకదానిపతియొకడని లోకులకు దెలియచేయుటకుసూత్రధారణ మొకదృష్టాంతమని తోచుచున్నది. అంతమాత్రముచేత పెండ్లిపూర్తియైనదనియు, ఆత్రాడుకట్టినవాడు చనిపోయిన విధవయనియు, నెచ్చటను చెప్పబడి యున్నట్లుకనపడదు. సూత్రధారణ దోషముదక్క భర్తకును వారికిని నేవిధమగు సంబంధమును లేకపోవుటచేతను, వారికన్యాత్వముచెడనికారణమునను వారినికన్యలనియు బ్రహ్మచారిణీలనియు చెప్పనొప్పు. ఆజన్మాంతము కన్యాత్వముచెడకుండ బ్రహ్మచారిణీలయి సంసారబాధలందగులక బ్రహ్మజ్ఞానసంపన్నలై, లోకోపకారముం జేయుచు తుదను ముక్తినొందుట యుత్తమము. ఇట్లుప్రవర్తింపగలుగుట కష్టతరము. వారికివిద్యయేలేక వారిధర్మమెద్దియో యెఱుంగక శాస్త్రపరిచయములేక వైరాగ్యమను మాటయే యెఱుంగకుండుటచే వారలట్లు నడువజాలరు. అదిగాక యవ్వనవతులగు విధవలనిండ్లలో ననేకమందిభార్యభర్తల నడుమనుంచినచో నాదంపతులయొక్క నడత

క. కామక్రోధాధికముల్, భూమీశ్వరకర్మబంధ ◆ ములు మఱియును జే
తోమూలములగుటనుదా, రీమహిలో మననునమ్మ ◆ రెప్పుడు బెద్దల్. భాగ. స్కం, ౮.

లను ముచ్చటలను చూడనుజూడను వారిమనస్సులు చెడి దుర్మార్గములం ద్రొక్కగలరు. అట్టివారు మనలో ప్రస్తుతము కోట్లకొలదిగలరు. పాపము వారిననేల? దృఢమనస్కులై మహాతపశ్శాలులై కందమూలఫలముల నాహారముగాగొనుచు వనముల గ్రుమ్మరు పరాశరమునులంతవారు మనస్సునిలుపలేకపోయిరని మన గ్రంథములు తెలియజేయుచున్నవిగదా? విజ్ఞానమునులేక నీతియెట్టిదో ధర్మమెట్టిదో యెఱుంగని యిక్కాలపు బాలవితంతువులు జాగ్రతగనెట్లు కాలముగడుప గలుగుదురు? వారికే ధర్మములును బోధింపక తలలుబోడిచేయుంచి వంటల పొయిలో గ్రుక్కుటచే కొంతమందినీతికినిలువబడి మనస్సును కట్టగలుగుచున్నారు. కొందరు తలలుబోడులైన తలపులు బోడులాయని మనస్సునుబోడి చేయు విధంబెఱుంగక స్వేచ్ఛావిహారంబుసలుపుచు చెడిపోవుచున్నారు. కావున బాలవితంతువులకు, వితంతువులకు ప్రత్యేకముగా నాశ్రమముల నేర్పరిచి తత్వబోధ చేయుచు, వేదశాస్త్రచోదితంబగువిద్యగరపి వైరాగ్యమును కలుగజేసినచో వారికే జ్ఞానముకలిగి యిహసుఖముల యందాసవీడి జీవించియున్నంత కాలము లోకమునకు పాటుపడి ముక్తినొందుదురు. వితంతువులు లోకమునకుజేయు నుపకారమింతయనిచెప్పుటకువీలులేదు. వారికిదగిన విద్యనేర్పి వారిధర్మములను వారికిబాగుగ దెలియపరచి సన్మార్గములను బెట్టుచున్నచో వారెంతఘన కార్యమునైన నిముషములో నెరవేర్చి లోకమునుద్ధరించ గలుగుదురు.

గీ॥ దైవమెపుడు మీమనముల దయనుగల్గ ।
జేసివిధవల బాధలడంచవేగ ।
నాశ్రమంబులు శీఘ్రంబ యమరునటుల ।
జేయుగావుత సోదరశ్రేష్ఠులారా ॥

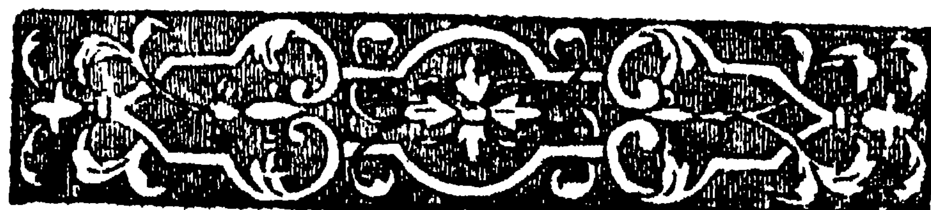
గీ॥ విధవలకు బుద్ధిధైర్యంబు వేగనొసగి ।
లోకహిత మసారకమును లోటులేక ।
జరుపజ్ఞానంబు దయచేసి సాదరముగ ।
నప్పరాత్పరుఁ డెపుడు కాపాడుగాత ॥

చ. సరసిజనాభ సత్పురుష ♦ సంగనమంచిత భక్తియోగవి
స్ఫురణ ననుగ్రహింపఁబడి ♦ శుద్ధమునొందిన వానిచిత్తము
స్థిరబహిరంగముం గనదు ♦ చెందదు భూరి తమస్స్వరూపసం
సరణగుహాం జిరంబు గనఁ ♦ జాలు భవన్మహనీయ తత్త్వమున్. భాగ. స్కం. 4.

ఆ. ఎలమిఁ బ్రదుకనిచ్చు ♦ నెనసినవారికి, దేహమెల్లభంగిఁ ♦ దీపుగాదె
యచ్యుతుండు వచ్చి ♦ యర్థించెనేనిని, దన్నునిచ్చునట్టి ♦ దాతగలఁడె. భా. స్కం. 6.

ఆ. ఎఱుకగలుగు నాతఁ ♦ డేది యొనర్చిన నదియొనర్తు రితరు ♦ లైనవార
లతఁడు సత్యమిట్టి దని రేని లోకంబు, దత్ప్రవర్తనమునఁ ♦ దగిలియుండు. భా. స్కం. 6.

ఉత్తమవిద్యాబోధకలక్షణములు.

మ.రా.శ్రీ, రాయసము వెంకటశివుఁడు బి. ఎ. యల్. టి. గారిచే వ్రాయఁబడినది.

విద్యాబోధనమనునది వృత్తులలో నుత్తమమయ్యును, వ్యాపారములలో నధమమైనదను సామెత యొకటి యాంగ్లేయభాషలోఁగలదు. ధనార్జనమె ముఖ్యోద్దేశముగఁ గలిగి యీవృత్తిఁ జేపట్టువారు మోసపోదురనియు, కాని, అన్ని వృత్తులకును, అన్ని వ్యాపారములకును నావశ్యకమగు జ్ఞానమును లభింపఁజేసి, ఐహికాముష్మిక సుఖములకు దారిచూపఁగల యీవిద్యా బోధనాకార్యమును సదుద్దేశముతోఁ జేయఁబూనువారు మాత్రము ధన్యులగుదురనియు, నీసామెత తాత్పర్యము. జ్ఞానబోధచేసి పొట్టపోసికొను స్వదేశీయులగు కొందరిని సోక్రిటీసను గ్రీసుదేశపు ప్రాచీన వేదాంతి విద్యావిక్రేతలని పిలిచి, వారి వృత్తిని గర్హితముగఁ జూచెడివాఁడు. మనదేశమందును, బూర్వకాలమున విద్యావిక్రయము నిషేధకార్యము. ఉత్తమ విద్యాబోధకుఁడెపుడును శిష్యునియొద్దనుండి పారితోషికమును గ్రహింపక, విద్యాపరిపూర్తియైన పిమ్మట నతఁడు హృదయపూర్వకముగను, శక్త్యనుసారముగను, నొసఁగు గురుదక్షిణనుమాత్రము గైకొనుచు వచ్చెను. పూర్వకాలపు సాంఘికస్థితిగతులలో ననేకమార్పులు గలుగుటచేత, పూజ్యులగు ప్రాచీనులు విద్యాబోధనా విషయమై వ్రూనిన నియమముల ననుసరించుట మనకు వలను పడకున్నను, వారియూహలయందుఁగల యొక మహాసత్యమునుమాత్రము మనము గమనింపవలయును. కుటుంబ పోషణాదికార్యములు నెరవేర్చుకొనవలసిన వారగుటచేత, జ్ఞానబోధకులు కాలానుగుణ్యముగ ధనమును సేకరింపవలసినను, ధనస్వీకారమె ప్రధానముగఁ జేసికొనినచో వారు కృతకృత్యులు గానేరరు. విద్యాబోధనము మహత్తరమగు కార్యములలో నొకటి. ఇదియొక ధర్మకార్యమనిచెప్పినఁ జెప్పవచ్చును. ఈశ్వరముఖమును జూచియును, పారమార్థిక చింతతోడను, నీఘనకార్యమునకుఁ దొడఁగిన బోధకుఁడె బోధకుఁడు, అట్టి గురుసమ్ముఖమునఁ బఠించిన శిష్యునికి లభించినవిద్యయె విద్య. గురుశిష్యులమనసులు కళంకరహితములై యుండునపుడె బోధనామహాకార్యము సఫలమగును. విద్యాబోధనా సమయము ఆత్మతో నాత్మసంభాషించు పవిత్రసమయము. ఇట్టిసమయమున గురుశిష్యులలో నేరిమనసుగాని హేయమగు తలంపులకు లోనయ్యెనేని, యీపవిత్రకార్యమునకు విఘ్నముగలుగును.

మెఱకనుండి పల్లమునకు నీరుప్రవహించును. జ్ఞానాధికతగల గురువు మనసునుండి వెడలిన విద్యాజలమె శిష్యహృదయమను నిమ్నప్రదేశము నవ్యవహితముగఁ జొరఁగలదు. బోధనాకార్యమును సమగ్రముగ నిర్వహింపఁజూచు మనుజుఁడు విద్యాసముద్రుఁ డనిపించుకొనుటకుఁ దగియుండవలయును. గురుశిష్యు లిరువురకును నేవోయొకటి రెండుపుస్తకములే యాధారమైనచో విద్యార్థికి నుపాధ్యాయునియెడలఁ దగిన గౌరవముగాని, విద్యాస్వీకారమందు మంచియుత్సాహముగాని, యుండఁజాలదు. శిష్యుని మనోనేత్రమున కెపుడును, గురువు విద్యాసంపత్తి, లోతుతెలియఁబడని మహాసముద్రమువలెను, శిఖర దర్శనముగాని హిమాలయపర్వతము చాడ్పునను, మహాకారమును దాల్చియుండవలెను. ఉపాధ్యాయుఁడు, తాను బోధింపఁబూను శాస్త్రమును బాగుగ నేర్చియుండుటయేగాక, ఆవిషయమై నూతనముగఁ బ్రచురింపఁబడు గ్రంథసముదాయమును నానాటఁ బఠించుచు, బోధనాకార్యమునందలి క్రొత్తక్రొత్త సంగతులను మెలకువలను గ్రహించుచు వాని ననుసరించుచున్నప్పుడె, యతనిబోధన శిష్యజన హృదయరంజకముగను నుపయోగకరముగను నుండును. అట్టిబోధకునియందు శిష్యుల కపారమగు

క. హితవుగలకుడువు మఱిరు, గ్వితతులఁ బొడమంగనీని ♦ విధమున నతి స
ద్వ్రతుఁడైనవాఁడు నిర్మల, మతిచే నఘరాశినెల్ల ♦ మట్టముసేయున్.   భా. స్కం. 6.

భక్తివినయములు గుదురును. “ఇడికిబోవుమనిన గుడికిఁబోవు మేఁకవలె” బాలురు తలంచుచుండుట, పాఠశాలలలో సామాన్యముగ నైని సూచించిన మంచిపద్ధతులు తెలిసిన గురువులు లేకపోవుటవలననె. తగినంత విద్యనేర్చియుండువాఁడె విద్యాబోధన కర్హుఁడని మనదేశీయులంత బాగుగ గ్రహింపక, బిగ్గరగ నఱచుటయు, బాహాటముగ బెత్తముతో జడిపించుటయునె యుపాధ్యాయ లక్షణములని తలంచుచున్నారు. కావుననె “బ్రదుకలేనివాఁడు బడిపంతు”లగుచున్నాడు! అందువలననె, అన్నివృత్తులకును మూలాధారమును, అన్నిసాధనములకును ముఖ్యసాధనమును, నగు జ్ఞానబోధనచేయవలసిన విద్యాలయములె యజ్ఞానతిమిరమున కాలయములై, చదువరులకు విద్యాభ్యాసమునందను రక్తినిబుట్టించుటకు మాఱుగా విరక్తిని గలిగించుచు, “చదువుచెప్పుటహీనంబు జగతియందు”నను భావముగల లోకోక్తుల కెడమిచ్చుచున్నవి!

విద్యాబోధనలవలని, ముఖ్యప్రయోజనము, జ్ఞానముకంటెను విద్యార్థికి నీతిసంపద నధికముగ సమకూర్చుటయె. బాలప్రాయమున మనసు మార్దవము గలిగియుండును. అపుడు గమనించిన సంగతులను, నడచుట కనువుపడిన త్రోవలును, మనసున గాటముగ నాటుకొనును. ఉపాధ్యాయులమాటలును చేష్టలును లేఁబ్రాయమున నున్నశిష్యుల మనసులకు సులభముగఁ బట్టుపడును. బోధకునిప్రవర్తనయె బోధింపఁబడువారి గుణాధికముగ నానాటఁ బరిణమించునుగాన, ఉపాధ్యాయుని యందధికనీతి సంపద గలిగియుండవలయును.

ఉపాధ్యాయుని వర్తన యెపుడును గాంభీర్యమునుదాల్చి, శిష్యహృదయములందు సదా భయమును గలుగఁ జేయునట్టిదిగనుండవలెనని కొందఱిమతము. నిజమగు జ్ఞానౌన్నత్యమునునయసంపదయును గల బోధకులందు స్వాభావికముగనే శిష్యులు భయభక్తులు గలిగియుందురు. మనసున కనేకశక్తులు గలవు. మంచి యుపాధ్యాయుఁడు సర్వదా మానుష స్వభావమును గ్రహించుచు, తదనుగుణ్యముగఁ గార్యసాధనముఁ జేయుచుండును. బాలకుని మనోకుసుమమును వికసింపఁజేయుట తనముఖ్యధర్మమని యతఁడు గుర్తెఱిగి యుండును. పాఠశాల, సంసారమహాభవనమునకుఁ బ్రతినిధిగాఁ గట్టఁబడిన బొమ్మరిల్లువంటిది. సంసారమొకధర్మము చేతనేగాక, సర్వధర్మములచేతను శోభిల్లుచుండును; దీని నొకరసమేగాక సర్వరసములును నలంకరించియుండును. కావున విద్యాబోధకుఁడును, రానున్న సంసారాశ్రమము నందలి ధర్మముల నొక్కింత శిష్యులకు రుచిచూపుచు, నందఱికి నన్నిరూపులనుదాల్చి, అన్నివిధములగు ధర్మములందును వారికొకింత పరిచితిని గలిగించుచు, అన్నిరసములచేతను వారిహృదయపుష్పములను వికసింపఁ జేయవలయును. శ్రీకృష్ణుఁడు అర్జునునిపట్ల మెలఁగెనని భాగవతము నందలి యీక్రింది పద్యములోఁ జెప్పఁబడినట్టుగ, ఉత్తమవిద్యాబోధకుఁడు విద్యార్థియెడల మెలంగుచుండును:—

సీ. చెలికాఁడ రమ్మని * చీరునొక్కొకవేళ
మన్నించునొకవేళ * మఱఁదియనుచు
బంధుభావంబునఁ * బాటించునొకవేళ
దాతయైయొకవేళ * ధనములిచ్చు
మంత్రియై యొకవేళ * మంత్రమాదేశించు
బోద్ధయైయొకవేళ * బుద్ధిసెప్పు
సారథ్యమొనరించుఁ * జనవిచ్చియొకవేళఁ
గ్రీడించునొకవేళ * గెలిసేయు
నొక్కొకశయ్యాసనంబున * నుండుఁగన్న
తండ్రికైవడిఁజేసిన * తప్పుగాచు.

ఉత్తమవిద్యాబోధక లక్షణములలోఁ గొన్నియిచట వివరింపఁబడినవి. కాని యీలక్షణములు మాత్రమె యొకమనుజుని నుత్తమోపాధ్యాయునిఁగఁ గావింపనేరవు. విద్యాబోధకతా రహస్యమిదియనిచెప్పశక్యముగాదు. కవితా నైపుణ్యము వలెనే యిదియు స్వతస్సిద్ధమగు నేర్పరితనమనియు, పుణ్యఫలమనియు, మహిమమనియుఁ జెప్పవచ్చును. ఇట్టివిద్యాబోధక నైపుణ్యప్రభావముచేత, ఎట్టిమందుని హృదయమును జ్ఞానజ్యోతిచే వెలుంగుచున్నది; ఎట్టిచలచిత్తునికైనను చిత్తస్థైర్యము గలుగుచున్నది; ఎట్టి కఠినపు సంగతులును సులభముగ గ్రాహ్యమగును; విద్యాస్వీకారమనునది మిగుల వినోదకరమగు నాటగను, పాఠశాలయొక క్రీడాగృహముగను మాఱుచున్నవి!

బ్రహ్మజ్ఞానము THEOSOPHY.

బ్రహ్మజ్ఞాన సమాజము.

మ.రా.శ్రీ, పి. సీతాపతయ్య బి. ఏ. గారిచే వ్రాయఁబడినది.

బ్రహ్మజ్ఞానమననేమి? బ్రహ్మజ్ఞాన సమాజమనఁగా నేమి? దానిసిద్ధాంతము లెయ్యవి? యనియనేకు లిక్కాలము నడుగుచున్నవారు. దాని సిద్ధాంతములఁ గొన్నింటి సామాన్యజనులు నెఱుఁగఁజాలరు. కొన్ని పండితులకైన దుర్లభంబులు. అయ్యది సమస్తమతములకు మూలాధారము. ధర్మమున కాలవాలము. ముముక్షువులకుఁ దంగేటిజున్ను. జననమరణ రూపకమగు సంసారప్రవాహంబు దాటు నావ. ప్రపంచమున మతంబులెన్నియో యుండఁగలవు. అవి పరస్పర విరుద్ధములని భావించి మనుజులు కలహించుచున్నవారు. దానంజేసి లోకమునకుఁ గలిగిన కష్టములఁ జెప్ప నలవికాదు. "బహుధా విప్రతిపత్తి ర్నివిషయముఁ బాషండ శాస్త్రార్థముఁ". ఇట్టిశాస్త్రార్థంబులను ప్రచండమార్తాండుని వేడిమిచే దప్పిఁగొన్నవారికి నీసమాజము చలువపందిరి. దాని సిద్ధాంతములన్ని నామమాత్రముగ నుడువ నేర్పు నాకలవడకున్నను గొంతఁదెలుప సాహసించెద.

1875 సంవత్సరము నవంబరునెల 17 వ తేదియం దీసమాజము అమెరికా ఖండమునందు బ్లావెట్స్కీ యోల్కాట్టను మహాత్ములచే స్థాపింపఁబడియె. సమాజము నూతనమైనను దాని సిద్ధాంతములు సనాతనములు. ఇది శుక్లపక్ష చంద్రరేఖయుంబోలె నానాట సవకమెక్కి పూర్వదిశను నెగఁబ్రాకుచు భారతదేశముఁజేరి కలాపరిపూర్ణతంగాంచి విబుధులనెల్లఁ బోషించుచున్నది. సర్వమతసామాన్యములగు సనాతన సిద్ధాంతములనివి లోకమున కుపదేశించును. సర్వమతంబులవారును దీనియందు నైకమత్యముగ వర్తించుచున్నవారు. దీనిం జేరఁదలంచినవారు స్వమతంబు విడనాడవలసినపనిలేదు.

పశ్చిమ దేశములందలి జనులు విషయసుఖంబులం దవిలి పాపపుణ్యములెంచక వర్తింపఁదొడఁగిరి. అచ్చటి పండితశిఖామణులు తర్కవాదంబులను నింద్రియమ్ములకు నగపడనివన్నియు లేవని వాదింపఁజొచ్చిరి. ఈశ్వరుఁడును జీవుఁడును లేరనిరి. సమస్తంబును స్వభావజంబని బోధింపఁబూనిరి. ఇట్టిపాశ్చాత్య శుష్కవాదంబులు పుణ్యదేశంబగు నీభారతఖండమునందును మెల్లమెల్లనఁ దలచూపసాగె. పూర్వాచార్యులెల్ల రోఁగమూ। నొమకున్నట్లుగ నమ్మె. అంతనగ్రాయుర్వేదకు పోవకరోగంబె వుర పాత్రసమ్మె. అట్టిసమయమున మహాత్ములు లోకము నుద్ధరింపఁబూని బ్రహ్మజ్ఞాన సమాజమును స్థాపించిరి. కాలదేశమ్ముల కనుగుణ్యముల మతంబుల ననేకములఁ బూర్వము లోకమున స్థాపించిన మహాత్ములు సర్వమానవస్థితికిఁ దగినదియగు ధర్మముఁ బోధింపఁ బూనిరి. మతంబులెల్ల నొక్క సనాతన ధర్మంబునకు శాఖలని తెల్పిరి.

పరావిద్యయనియు నపరావిద్యయనియు విద్య ద్వివిధంబు. అపరావిద్య సామాన్యమగు నదివలన నెఱుఁగనగు. పరావిద్య స్వప్రయత్నంబుచే ననుభవమునకుఁ దెచ్చికొనవలయు. "ఆత్మన్యాత్మానమాత్మనా పశ్యతి" సర్వభూతంబులఁ దనవలెఁ జూచువాని కదిలభించు. ఇదియె బ్రహ్మజ్ఞానము. ముముక్షుల యజ్ఞానమయమగు మతంబులకెల్ల జన్మభూమియని ప్రకృతిశాస్త్రజ్ఞులు వాదించుచున్నవారు. అది యట్టిది కామనుమా. ఒక్కొక్క మతంబును బ్రహ్మముఁ జేర్చుమార్గము ఆకసమునుండి పడు నీరు సముద్రంబుఁ జేరునటుల సర్వదేవ నమస్కారములు పర

తే॥ బ్రాహ్మణుని పేరియగ సాలె • పూఁట చెలిమి, గోరియలరించుటకుఁ జన • గ్గుడుటఁగాచి
నీట ముంచిన మేటి కె న్నియ పసింపి, పూదెమునఁ గ్రుంకుఁ గడలిలోఁ • బ్రొద్దు వ్రాలె. లిమ్మకవి,సీ.వ. •

మేశ్వరుఁడెందు. "ఏకంసత్యం విప్రాబహుధావదంతి" సత్యమొక్కటి, పండితులనేకవిధంబుల దానిం జెప్పెదరు. పరమేశ్వరుం డొక్కరుండు గలఁడని విశ్వసించినంతనె చాలదు. వానిం బ్రత్యక్షముగ నెఱుఁగవలయు. ఆయొక్క శాస్త్రములఁ జదివినఁ గలుగదు. దానికై విద్వాంసుల సేవింపఁ బ్రయోజనంబు లేదు. కొండల గుహలవసించినఁ గానరాదు. హృదయ సంపుటమునఁ దిరంబుగ వెలుగు వానిం గాంచవలయు. అట్టియొక్కతోడనే లోకమంతయు నీశ్వరమయముగఁ గన్పట్టు. ఇదియె పరమార్థము. ఇయ్యదియె బ్రహ్మజ్ఞానము. ఈసమాజమీయర్థంబును లోకమునకుఁ జాటిచెప్పుచున్నది.

సిద్ధాంతములు రెండు ప్రాముఖ్యములు. "ఏకమేవాద్వితీయమ్". ఈశ్వరుఁడొక్కరుఁడు. అతఁడు సర్వవ్యాపి. సమస్తమును నీశ్వరుఁడె. ఇదియె మొదటి సిద్ధాంతము. దీనినన్ని మతంబులును బోధించుచున్నవి. "నతదస్తి వినాయత్స్యాన్మయా భూతంచరాచరమ్" అనిగీతావాక్యము. ఈశ్వరునకు వెలిగా నొక్కపదార్థమును బ్రపంచమున లేదు. వాఁడు శాశ్వతుఁడు. జీవులెల్లరు వానియంశములు. కాన నరుఁడును శాశ్వతుఁడు. "అజోనిత్యశ్శాశ్వతోయం పురాణో నహన్యతే హన్యమానే శరీరే" జీవుఁడు నిత్యుఁడు. పురాణపురుషుఁడు. పుట్టుచావులు లేనివాఁడు. దేహములుమాత్రము నశించుఁ గాని వాఁడు నశింపఁడు. మరణమన దేహపతనంబుగాని వేరొండు కాదు. పితృలోకంబునేలుచు జీవులఁ జంపు మృత్యుదేవుఁ డొక్కరుండు గలఁడనుట మిథ్యావాదంబు. అజ్ఞానంబె మరణంబు. జీర్ణవస్త్రంబుల విడనాడి నూతనవస్త్రముల ధరించు మాడ్కి నరుఁడు జీర్ణదేహముల విడిచి క్రొత్తశరీరములఁ గాంచు.

ఈశ్వరుండన్నింట ననుస్యూతం బగుటం జేసి భిన్నపదార్థభావంబు మోహంబు. నామరూపభేదములు [illegible]ట్టినను వస్తుభేదంబు లేదు. అవినశ్వరములు. అట్టగుట [illegible] సమస్తంబు నొక్కటియె. ఇదియె సోదరభావము. పరమేశ్వరుఁ డందఱియెడఁ బరిపూర్ణుఁడై వర్తించుచున్న వాఁడు గాన నొక్కనికిఁ గీడుదలంచినను జేసినను లోకమునకెల్లఁ గీడు సేయుటయే సుమా. ఈశ్వరుఁడు సర్వవ్యాపియను సిద్ధాంతము మతంబులకెల్ల నెట్టిమూలమో యట్టులనే జీవులు సోదరులనుట ధర్మమునకుఁ గుదురు. కాన నొరుల కెగ్గొనర్చిన నది తనకగుట నిజంబు. విషంబు మ్రింగిన నది దేహమంతయు వ్యాపించుఁగదా. దుష్టసంకల్పములును గర్మములును సోదరభావమునకు శత్రువులు. కర్మములకంటె సంకల్పములు బలవత్తరములు. భారతదేశస్థులీయర్థంబు నెఱింగి యనుష్ఠించుచున్నారో గదా? మనదేశమున విద్యాగంధము నెఱుంగక సార్వకాలంబును గింపచులై కష్టములందు వార లనేకులుగలరు. అట్టివారికి మనవారు సహాయము చేయకయుండుటయే గాక వారిం గాలఁ జనురుచున్నవారు. ఈదుష్కర్మంబు మనలం గట్టికుడుపుచున్నది. దేహమున నొక్కయంగంబు చెడినను దేహమంతయు బలహీనతఁ గాంచుఁగదా. ఈశ్వరుండు సర్వసముఁడు. ఇట్టిసోదరభావము ననుష్ఠింపనివారు తాము విద్యావంతులమనియు, ధనవంతులమనియు, శ్రేష్ఠకులజులమనియు విఱ్ఱవీఁగనేల? దేహంబు కుష్ఠికంపెత్తుచుండ శిరంబునకు సొమ్ములు పెట్టుట తెలివియగునే? అనుష్ఠానంబు లేని విద్యయేల? ధనమదియేల? విద్యాధనంబులకుఁ బరోపకారమె గదా ప్రయోజనము. ఆఁకలిగొన్నవాని కన్నమిడరుగాని కాశీయాత్రలఁ జేయుదురు. పంచములఁ దఱుముదురుగాని కోపంబు మానరు. అక్కటా! భారతమాత కెప్పుడీ దురవస్థ తొలఁగునో?

ప్రపంచమందలి మతంబులెల్ల [illegible] మార్గములు [illegible]. [illegible] చించు. మఱియొకటి వేఱొకనికిఁ దగియుండు. మనుజులు భిన్నరుచిగలవారు. వారి బుద్ధిశక్తులును వేఱువేఱు [illegible] శాస్త్ర[illegible] దాని బోధ[illegible] లనేకములుగనున్నవి. ఈ[illegible] సర్వాంతర్యామియని యెఱిగిన వాఁడెవ్వఁడును బరమతంబుల దూషింపఁబూనఁ

డు. ఒక్కొకమనుజుఁడును వారికనువగు మార్గమున నడచుచున్నవాఁడు. సమస్తమతంబులందునుగల విశేషార్థముల నరుఁడు గ్రహింపవలయు. సర్వమతంబులకు మిత్రభావమునందించునది బ్రహ్మజ్ఞానసమాజము సుమ్ము. వానిదెస న్యూనాధికంబులఁ గల్పించుకొని కలహించుటవెఱ్ఱితనముగాదే ?

సమస్తపురాణములును శాస్త్రములును బ్రహ్మజ్ఞానముచే సుబోధంబులగు. ఇదియె జ్ఞానకవాట కుంచిక. ప్రకృతిశాస్త్రజ్ఞుల కందరాని విషయంబులు సులభంబుగఁ గానవచ్చు. బ్రహ్మాండసృష్టియు జీవవికాసమును గరతలామలకంబగు. ఈబ్రహ్మాండమునకుఁ గర్తయగు నీశ్వరుఁడు సచ్చిదానంద స్వరూపుఁడు. అతఁడు త్రిగుణాత్మకంబగు ప్రకృతియందుఁ బ్రవేశించె. అతనిసంకల్పముచే భూతంబులుద్భవిల్లె. అంతఁ గ్రమక్రమంబుగ సప్తలోకమ్ములుంగలిగె. మనవారు లోకంబులెల్ల నొక్కదానిపై నొక్కటిగనున్నవని తలంతురు. అదిసరి కాదు. అన్నిలోకములును నోతప్రోతన్యాయముగ నొక్కదానియందొకటియున్నవి. ఓతప్రోతయన గుడ్డయందలి నూలుపోగులవిధమని యర్థము. భూలోకమునందె భువర్లోకమును, దానియందె స్వర్లోకమునున్నది. ఇట్లెల్లగున లోకంబులన్నియు నొక్కదానియందొకటి యోతప్రోతముగనున్నవి. ఈసప్తలోకంబులందు మూఁడులోకములు మాత్రమె జీవవికాసమునకగునవి. "అథ త్రయో వైలోకాః దేవలోక పితృలోక మనుష్యలోక ఇతి" యని యుపనిషద్వాక్యము. తక్కిన నాల్గులోకములందు దేవగణము నివసించు.

జీవుఁ డీశ్వరాంశభూతుఁడగుటంజేసి సచ్చిదానందస్వరూపుఁడు. జీవునియందవి బీజరూపములుగనుండు. వాఁడు స్వతంత్రుఁడు. త్రిలోకానుభవంబులనొంది వాఁడు లోకయాత్ర సల్పు. దానికై ప్రాకృత దేహములం ధరించి తనస్వరూపమ్ము మఱచి సంసారమునఁ దగులువడియె. మూఁడులోకములఁజరింప వానికి మూఁడు దేహములుగల్గు. భూలోకమున పార్థివశరీరము. భువర్లోకమున నాపశ్శరీరము. స్వర్లోకమున తేజశ్శరీరము. లోకంబులట్లె దేహంబులును నోతప్రోతములుగ నున్నవి. పార్థివశరీరంబగు స్థూలదేహముగూర్చి మిగులఁజెప్పనేల? ఆపశ్శరీరము- ఈదేహముచే నరుఁడు సుఖదుఃఖములఁ జెందుచున్నవాఁడు. ఇంద్రియములెల్ల నీదేహమునందున్నవి. స్థూలదేహమున గోళములుమాత్రము గానవచ్చు. నిద్రించునపుడు నరుఁడు స్థూలదేహంబులు విడిచి భువర్లోకంబున సంచరించు. అపుడు సామాన్యజనునకు నాలోకమున బహిర్విషయ జ్ఞానంబు లేదు. అట్టిజ్ఞానమిపుడె కలుగవలయునేని యోగమభ్యసింపవలయు. జాగ్రదవస్థయందును మనప్రజ్ఞ దీనియందు వ్యాపించుచుండు. ఒకానొకపుడు మృతిఁజెందిన స్నేహితులను బంధుగులను మనమాలోకమునఁ జూచుట జాగ్రదవస్థయందు స్మరణమునకు రావచ్చు. నరుఁడు స్థూలదేహపతనానంతరము భువర్లోకమున వసించు. అపుడు వాఁడు తనసంకల్పపంజరంబునఁ జిక్కి పెక్కువెతలం జెందు. కావుననిపుడె దానినిగ్రహింపవలయు. దుష్టసంకల్పములనెల్ల మొదలంటఁ గోయవలయు. భూతదయఁ బ్రోదిసేయవలయు. అట్టివానికి నాలోకమున లగ్గగుటనిజంబు. తేజశ్శరీరము— ఇదిస్వర్లోక దేహము. దేహములన్నిటికంటె సూక్ష్మతమములగు నణువులచే నిర్మితము. ఇయ్యది సంకల్పమువలన స్పందనముఁగాంచు. ఆచలన మాపశ్శరీరమున వ్యాపించు. అంతస్స్థూలదేహమందలి మేదస్సు చలింపఁజొచ్చు. ఇదియె సంకల్పరహస్యము. నరుఁడు మేల్కొనియుండునపుడెగాక నిద్రించునపుడును మరణానంతరమునను దనసంకల్పములయందె వర్తించుఁగాననిదియెల్లప్పుడును చలించుచుండు. దీనినిగ్రహింప యోగము బహుకాలమభ్యసింపవలయు. వైరాగ్యమును దోడ్పడవలయు. స్థూలదేహముతోఁ జేయుకర్మములకంటె సూక్ష్మదేహములతోఁ జేయుకర్మములు బలవత్తరములు. మనసంకల్పములు సూక్ష్మలోకమున రూపముధరించు. వానికి భావబింబములని పేరు. ఇవి దుష్టభావబింబములయ్యేనేని తనకును లోకమునకును గీడొనర్చు. కావననెవ్వనికిని గీడుకలనైన

తే॥ చక్కఁదనమును గానమును ♦ జవ్వనంబు, మక్కువయుఁ బ్రోడతనమును ♦ నిక్కువంబుఁ
దాలిమియుఁ గల్గునిల్లాలి ♦ నేఁడువాని, కారయఁగ వేల్పురాచప్రో ♦ ల్గోర నేల॥ తిమ్మకవి, సీ.ప

దలంపరాదు. స్థూలదేహమునకట్టుల స్వాభావము ముఖ్యమో యట్లనే యాత్మశరీరమునకు సర్వభూతదయయు, కారణశరీరమునకు జ్ఞానమును ముఖ్యములు. అవిలేకున్న నీదేహములు ప్రవృద్ధిజెందవు. కరుణయే సర్వధర్మములకును మూలము.

ఒక్కొకలోకమున నొక్కొక్కశరీరముతో నరుడు వర్తించు. పార్థివశరీరంబువిడిచి వాడు భువర్లోకంబుజొచ్చు. ఆలోకమునం దనదుష్టకర్మముల ఫలంబనుభవించి యా శరీరమునుండి త్యజించి స్వర్లోకంబుజేరు. అచ్చోటదనభూలోకానుభవంబులనెల్ల నాత్మశక్తులుగమార్చుకొను. ఆదేహంబు నశించినతోడన తనస్వస్థానమునం గారణశరీరముండి మఱల జన్మమునకువచ్చు. అప్పుడు నూతనదేహముల గల్పించుకొను. తనపూర్వజన్మకర్మములన్నియు వాసనారూపముగ వానినంటివచ్చు. ఇవ్విధంబున జీవుడు కర్మబద్ధుడై సంసారచక్రంబునం దవిలి ముల్లోకములం బరిభ్రమించుచుండు. జీవుడు స్వతంత్రుడు. వాడు స్వేచ్ఛగా త్రిలోకానుభవముంగోరి దేహధారి యయ్యె. వాండుస్వతంత్రుడై కర్మముల నాచరించు. ఒక్కొక్క కర్మమును వానికి బంధకంబగు. కామంబె సమస్తకర్మములకు బీజము. కర్మము బంధహేతువుగాక మోక్షమునకుం గావలయునేని యజ్ఞార్థమై దానినాచరింపవలయు. యజ్ఞార్థమన లోకహితమునకయి కర్మములుచేయుట. స్వార్థపరత్వము బంధకంబగు. లోకహితంబుకొఱకుం గర్మమాచరించినది తన్నును లోకమును నుద్ధరించు. ఇట్టికర్మమే మోక్షమునకుమార్గము. మోక్షమనం దానుమాత్రమె సంసారబంధమునుండి వెలివడుటకాదు. లోకమునెల్లం గాపాడవలయు. జీవుడు ప్రవృత్తిమార్గమునం జరింపమొదలిడి పాషాణాదిధాతువర్గమునందు ప్రవేశించి యచ్చటి యనుభవంబులచేం గొంతవికాసమంది వృక్షవర్గముం జొచ్చు. అటుపిమ్మట పశువర్గమున ననేకజన్మములెత్తి మనోవికాసమొకకొంతంగాంచు. అంతమానుషదేహమునం బ్రవృద్ధిజెందు. అపుడు నరుడు పుణ్యపాపము లొనర్చుచు కర్మబద్ధుండగు. పుణ్యమన లోకహితంబున కగు కర్మము. తదితరము పాపము. మనుజుడు తనకోరికలచే నిహలోకమున జన్మించు. వాడు భూలోకసుఖంబులంగాని పదార్థములంగాని యభిలషించు దనుక మఱలమఱల జన్మమెత్తవలయు. వాడు క్రమక్రమంబుగ నాశలనెల్ల దిగద్రావి త్రిలోకానుభవంబునం బ్రహ్మవికాసంబుం జెంది సంసారచక్రమునుండి విడుమరం గాంచు.

కామంబె పునర్జన్మమునకు బీజము. జీవన్ముక్తుడు గావలయునేని దయయు సత్యము లోనగు సద్గుణంబులు గలుగవలయు. జీవన్ముక్తునకు జననమరణంబులులేవు. అట్టివాడులోకము నుద్ధరింపజన్మించునుగాని కర్మబద్ధుండై జననమొందడు. బ్రహ్మాండమున వాడెఱుంగనిదియులేదు. వాడు దయాసముద్రుడు. ఇట్టిమహోన్నత పదవిం గాంచియు వాడు లోకహితార్థమై కర్మమాచరించవలయునన సామాన్యజనుని గూర్చి చెప్పవలయునే? మనుజుడు సార్వకాలంబులందున దేహబలమును బుద్ధిబలమును లోకముకొఱకు వినియోగింపవలయు. అట్టివానికి ముక్తి తన చేతిలోని దగు. కడుపు కైలాసమని యెన్నువానికది చేదగునేమో? నిర్మలోదకంబుచె చెవింబడి పూలపుట్టించుంగదా

జాగ్రదవస్థయందె ముల్లోకములందుం బ్రజ్ఞతో సంచరించుశక్తి మనుజునకు కలుగునని బ్రహ్మజ్ఞానసమాజము బోధించుచున్నది. వాడు క్రమక్రమంబుగ నతీంద్రియార్థములం దనదృష్టిసంబుచేం బ్రత్యక్షము గంగాంచు.

బ్రహ్మజ్ఞానము పరమరహస్యములనెల్లం దేటతెల్లముగజూపు. సర్వమతసమ్మతంబులగు సిద్ధాంతములబోధించు. సంసారప్రవాహమునుండి వెలివెడలు మార్గమిది యని తెల్పు. ప్రవృత్తిభయంబు మాన్పు. శాస్త్రంబుల సమన్వయమునేయు. సమస్త దుఃఖములకదిమందు. అజ్ఞానంబెకదా దుఃఖములకెల్ల జన్మభూమి. అట్టి యజ్ఞానాంధకారంబున కిదివేవెలుంగు. సుఖదుఃఖములు నశ్వరంబులు. జీవుడు సచ్చిదానందస్వరూపుండగుటం జేసి వానికి దుఃఖమెక్కడిది? అది పరమేశ్వరు కృపచే నశించులోకమునమాయన్యమగుంగాత.

హరికథ.

మ.శా.శ్రీ, అజ్జాడాదిభట్ట నారాయణదాసుగారిచే వ్రాయఁబడినది.

ఆస్తిక్యమును ధర్మాధర్మములను సర్వజన మనోరంజనముగ నృత్యగీత వాద్యములతో నుపన్యసించుట హరికథ యనఁబరగు. అట్టి యుపన్యాసకుఁడు కథకుఁ డనంబడును. దైవభక్తియు సత్యము భూతదయయు హరికథయందలి ముఖ్యాంశములు. దేవునిగొల్చి తరించిన ప్రహ్లాదాది పరమ భాగవతుల చరిత్రములను సావిత్రీ ప్రముఖ పతివ్రతా చారిత్రములను హరిశ్చంద్రాదివీర చరితములను దెల్పినచో మంచి యభివృద్ధి యగునని వాల్మీకి వేదవ్యాసుఁడు మొదలగు మహర్షులు కావ్య పురాణేతి హాసంబులం బన్నిరి. నారదుఁడు దొట్టి పరమ మునులు భగవన్నామ సంకీర్తనము సేయుచు పాడుచు నాడుచు లోకులం దరింపఁజేసిరి.

శ్లో॥ వీణావాదన తత్త్వజ్ఞ । శ్రుతిజాతి విశారదః ।
తాలజ్ఞశ్చాప్రయాసేన । మోక్షమార్గంనియచ్ఛతి॥

అను యాజ్ఞవల్క్య స్మృతివచనానుసారముగ యోగము చేతను సంగీతముచేతను దక్క వేరు మార్గమున మోక్షము సాధింపరాదనియు యోగముకన్న నిరపాయమగు, సంగీతావలంబనముచేత,

శ్లో॥ గాయంశ్చరిత్రాణి రథాంగపాణే ।
నృత్యన్నిరస్తాఖిల కర్మబంధః ।
నిరంకుశస్సర్వనమోవిరాగీ ।
కైవల్య మభ్యేతిముకుందభక్తః ॥

అను నారద స్మృతిప్రకారము సర్వవస్తువులయందు వాసుదేవ భావనచే మనోవాక్కాయకర్మములచే దేవుని భజించుచు సర్వజనులకు దైవభక్తిని బోధింపదగు మోక్షసాధనము సంగీతముకన్న వేరులేదని రూఢిగ దెలిసిన పురందరవిఠ్ఠలాది వాగ్గేయకారు లీకలియుగమున గీత ప్రబంధములు విరచించి యాడుచు బాడుచుం బరుల దరింపచేసి తాము తరించిరి

శ్లో॥ తస్యగీతస్యమాహాత్మ్యం । కేప్రశంసితుమీశతే।
ధర్మార్థకామమోక్షాణా । మిదమేవైక సాధనమ్॥

అను శాస్త్రముంబట్టి వాగ్గేయకార సత్తముఁడగు వాల్మీకి మహర్షి శ్రీమద్రామాయణ మను గీత ప్రబంధ మొనరించి కుశలవులచే జగదాహ్లాదకరంబుగఁ ద్రేతాయుగంబున బాడించెను. భరతముని ప్రముఖుల నాదికాలమున "శివస్తుతౌ ప్రయోజ్యాని । మోక్షాయవిదధే విధిః" అని బ్రహ్మరచితములగు మద్రకాది గీతములను శివసన్నిధిం బాడిరి. కలియుగమునందు ప్రాచీనులలో సుప్రసిద్ధులగు వాగ్గేయకారులు జయదేవుఁడు గీతగోవిందమును, నారాయణతీర్థులు శ్రీకృష్ణలీలాతరంగిణులను, దీక్షితులు కృతులను విరచించిరి. ఆంధ్రభాషయందుగూడ క్షేత్రయుఁడు, రామదాసు, త్యాగరాజు, సుబ్రహ్మణ్యకవి, గోగులపాటి కూర్మన్న మొదలగు మహానుభావు లుభయతారకముగ గీతబంధముల గావించి ప్రఖ్యాతిఁ బడసిరి. కొద్దికాలమునుండి మహారాష్ట్రము మొదలగు పెక్కు దేశంబులలో సంగీత సాహిత్య విశారదులు కొందరు జీవనార్థమై కథకవృత్తి నవలంబించి హరిభక్తవేషంబుల ధరించి దైవభక్తిని ధర్మాధర్మములను జనులకు బోధించుచు పౌరాణికులు కథకులు భాగవతులు దాసులు మొదలగు సంజ్ఞలంబరఁగుచున్నారు.

శ్లో॥ విష్ణుభక్తా ఏవ విప్రా । నాన్యావేద విదా అపి ॥

యను స్మృతివాక్యముచొప్పున మాలాది కథకులందలంచి బ్రాహ్మణేతరులు గూడ కథకులై యుచిత సత్కారములు వడయుచున్నారు. హరికథా శ్రవణమువలన శ్రోతలకు నిహపరశ్రేయోభివృద్ధి యగును. కథకులకు గూడ ధర్మార్థ కామమోక్షములు లభించును. శ్రుతిస్మృతిజ్ఞానము, శబ్దానుశాసనజ్ఞత, అభిధాన ప్రవీణత, ఛన్దః ప్రభేద వేదిత్వము, అలంకార శీలము, రసభావపరిజ్ఞానము, దేశస్థితిచాతురి, నానా భాషావైదుష్యము, స్వరాకారవికార దక్షత్వము, కలాశాస్త్రనైపుణి, తూర్యత్రితయ చాతుర్యము, హృద్యశారీర శాలిత, లయతాళకలాజ్ఞానము, ప్రభూతప్రతిభోద్భూత భాక్త్వము, సుగేయత, దేశరాగజ్ఞత్వము, వాక్పటుత్వము, సభారంజన సామర్థ్యము, రాగద్వేష పరిత్యాగము, శుచిత్వము, సాత్త్వికము, అనుచ్ఛిష్టోక్తి నిర్బంధము, మాన్యధాటి, నిరాడంబరత, సుచిత్ర పరిజ్ఞానము, ప్రబంధ సంకల్పన, గీతవిరచనానైపుణి, సద్యఃకవితావిదగ్ధత, త్రిస్థానగమక ప్రౌఢి, వివిధాంగ ప్రపుణత, విశేషాకర్షణశక్తి, రమ్యరూపము, స్వేచ్ఛావిచారము, స్వతంత్రజీవనమును, వాగ్గేయకారుఁడగు నుత్తమ కథక లక్షణములు.

సీ॥ ఘనశంఖమోయన గంతంబు పూరించి పేలుఁ శ్రుతిలోన మేళగించి
నియమము తప్పక నయఘనంబుల లెక్క రాగ భేదంబుల రక్తిఁ గొల్పి
బంతులెగిర్చిన పగిది గాలజ్ఞతన్ జాతిమూర్ఛనలొప్ప స్వరము పాడి
చక్కనినృత్యము స్సర్వరసానుకూలంబుగాగ నభినయంబు చేసి
స్వకృతమ్ముగు యుత్తమగాన ప్రబంధసరణి
వివిధదేశంబులం బిన్నపెద్దలుగల
బలుసభల హరిభక్తి నుపన్యసింప
లేని సంగీత కవితాభిమానమేల॥

ఆంధ్రులకొకవిన్నపము.

మ.రా.శ్రీ. తాపీ॥ ధర్మారావు బి. ఏ. గారిచే వ్రాయబడినది.

లోకంబునఁ బ్రాకటదశఁ బొంది [illegible] భాషలను [illegible] మన యాంధ్రము [illegible], [illegible] శక్తిలేకుండఁ [illegible] లోకంబున [illegible] గానా? [illegible] భాషోద్ధారణోద్యమంబులం [illegible]. మనభాష — [illegible] — [illegible] భావమునింత [illegible], [illegible] ఆంధ్రులకు [illegible] యాంధ్రభాష [illegible] యా? [illegible] వాసిగాంచునా? హా! ఆంధ్రభాష [illegible]. ఇదేయుపయోగాన [illegible], యాంధ్రదౌర్భాగ్యమా, [illegible] మా? [illegible] ఆంధ్రభాషకు [illegible], తొల్లొల్లనే భాషా [illegible] ఆంధ్రభాష [illegible] మనయాంధ్రంబు [illegible]? [illegible] దాక్షరీ [illegible] తిక్కనాది [illegible], [illegible] మూర్త్యనిచే వెలుఁగనంది, మ్లేచ్ఛకలాట [illegible] ష్ఠరాయల యాస్థానంబున [illegible] యాంధ్రభాష [illegible], [illegible] భాషకు [illegible] యుంటగాంచినదేను [illegible]? [illegible] చినదేమి? [illegible] పుటయు, నాల్కయాడకుంటయు, హుమ్మనిపూని నోరెఱచినంత నీరెలుంగు వచుటయు, నాలుగుపట్టుకు [illegible] దేహమంతయుఁ దొల్లింటి పటుత్వమువీడి వడవడవడఁకుటయు, భయమ్మునఁ [illegible], [illegible] భాషా [illegible] యాంధ్రము [illegible] మన [illegible] ప్రహేయస్థితి [illegible]? [illegible] యాంధ్రము [illegible] ప్రహేయ [illegible]. [illegible] ప్రహేయమే. [illegible], మన పూర్వులు [illegible], [illegible] వాగ్రంథములలోని [illegible] గ్రంథంబు [illegible] ప్రహేయస్థితి [illegible], మాతృభాషేతరంబగు హూణంబున [illegible] బి. ఏ. లను [illegible], [illegible] (after all that is not a good language) అనుమాట [illegible] హూణంబుననే [illegible] యాంధ్రభాషకీమానని [illegible] ప్రహేయంబైనమాటఁ జాటెదో, మీరె తెలుఁగఁగరు.

[illegible] భాషాసంస్కరణ [illegible], భాషాసంస్కరణము [illegible] దాని [illegible] సత్యంబే, భాషాసంస్కరణము కర్తవ్యమే. కానియీయా సంస్కరణము, సిద్ధానిని మనమాంధ్రంబునకు వేరుపరుంగనవలెనో దానిఁ స్థాపించుటయా తెలుంగునకు సంరక్షణము. ఇంతకుఁ దెలుంగన నేమియో యెఱుంగని హూణభాషాభిముఖ్యుండెన్నటిం జెప్పినన్నరే, యజ్ఞానంబుననో సుజ్ఞానంబుననో పలువురితఁడన్ని భాషల నేర్పరి యన్నం దనసత్యయశోగర్వ

గీ॥ గుణవిహీనుఁడు సామ్రాజ్య గురుతఁగన్న । వసుధవానికి స్థిరగౌరవంబురాదు;
ధరణిలోపలదారిద్ర్య దశనుగన్నఁ । గలుగు గుణవంతునకె స్థిరగౌరవంబు. స. హా. నా., శం.పి.

పర్వతాధిరూఢుండయి ద్రవిడుఁ డెన్నియసందర్భ ప్రలాపంబులాడిన న్నరే, తన్నాటకమ్ము సారంబుగఁ జనిన నతిశులభంబుగ గ్రంథకర్త నామంబు గంథవమ్మునని యేమియాంగ్లేయుని మనవారలు గ్రామ్యపద భూయిష్ఠంబగు గారడిపాత్రంబులెన్నియుల్లినన్నరే, నాయూహకంబునజూడ వ్యాకరణదుష్టమే మేటిగునని తోంచెడిని. ఎవ్వారినిఁ జూచిమనవారలు గ్రామ్యంబువ్రాయుచుందిరని చేయుచున్నారలో, ఆయాంగ్లేయుల పాత్రంబులను మనమెఱుంగనివియా? అంగు చిరజీవితంబులగు గ్రంథంబుల నెంతగ్రామ్యమున్నదో మనకుఁ దెలియదా? గంజాము వారిహస్తంబుల గొందలనమునను, విశాఖపురివారి కావ్యంబులవంద్రంబులను, గోదావరి కృష్ణాజిల్లాలవారి గ్రంథంబుల నదులలోఁ గలుపు నీగ్రామ్యప్రవాహ యీమన గన్నయాపలక్షం గలిగియుండిన నెంత సంతాపకరముగనుండును. వారియుగ్రంబులెల్ల మనకనర్థంబులుగా వాని భారతము భారతమయి యుండునుగదా. వారిమనంబుల నిట్టి మహా వాదమునీయనంమను దైవమున కంజలి నిడేనేయుచున్నవాఁడ.

మనవారలకిప్పుడున్న హూణపదయాచవావృత్తి మాన్పకొనుచున్న చక్కనిత్రోవ యొక్కటియే — యుపన్యాసంబులను వృద్ధి సేయుందుయ, భాషాంతరీకరణంబులు బుకొన్నుటయు. దీనింబుద ముట్టగ్రహించినంగలుగులాభం బింతింతనరాక యుండుననినాతో నేకీభవింపు వారలనేకులుంటకు సంశయంబులేదు. దీనంగలుగుయాఖ్యాంశంబు, మనయూహలనాంగ్రంబున నలుపసముద్రమగుచు నాంధ్రవాఙ్మయంబును వృద్ధిచేయఁజాలిన వారమగుదుము. ఇట్టిభాషాంతరీకరణోపన్యాసంబుల వలననేకదా యైరోపాదేశ భాషలన్నియు వృద్ధికి వచ్చెనని చెప్ప యందు నేనంతయు నిమిత్తిత్వని భావించెద.

పిదప మనకిప్పుడుఁ గట్టినట్లుగుపడునవి ప్రస్తుతము, శ్రీరామసేన యనుయున్న నవలనాటకంబులు. ఇవ్వి యసంఖ్యాకంబులయి దినదినము ప్రవర్ధమానంబగుటం గాంచి యెంతయు సంతసింతును గాని, యిందు కపరిశీలించిచూడ నింతయానందం బకారణంబగునే మోయని తోచుచున్నది. ఏలనన నీహాస్తంబులఁ గథావస్తు చమత్కారంబులపట్టు, జిలిబిలి పద్యంబులకును, శృంగార రంగంబులకును జూచుచున్నారేకాని పాత్రల మనోప్రవర్తనంబున కింతయుఁ జూచుట గానకున్నారము. అప్రసహితములగా పాత్రలతో సమంబుగ రంగంబునకువచ్చి తనయూహల వెల్లడిజేయు కవింగల [illegible] నుండిపా ప్రవ [illegible] కవింగలనాటకంబునను కథయే ప్రధానమయ్యెనేని సంధ్యాకాలాదివర్ణనలచుచు, కవియూహలయును, విశేషాంశంబులనుచుం జదువరుల కాలంబును వ్యర్థము చేయుదము, నెన్నియో డొంకతిరుగుడులం దిరిగి తాజచ్చి మమ్ముంగూడఁ జంపనేల? వ్రాయువానికి శ్రమావ్యయమును, చదువరులకు కాలవ్యయమును, నమ్మువేయువారలకు ధనవ్యయమును గలిగింపక 'అనగనగనొక రాజు'నని చిన్నకథం జెప్పరాదా. అటుగాక నవలలనియు నాటకంబులనియు నూతన నామంబులంగల్పించి, పేరుః బెక్కయు మూరచిచ్చుయుం జేయనేల? అకథావమత్కారంబులను జిలిబిలి పద్యంబులను చదువరుల మనంబుల నాకర్షించుయిన లేవనెత్తంజాలకున్న వానివలనంగల ప్రయోజనంబులేమి? కావునింక నోకవీశ్వరులారా గ్రంథకర్తలారా, ఇంక మీకల్పనలను కథలను మానియొక్కింతవిషయ నైజములయందు (Incident & Character) మీదృష్టినిలుపుఁడు, నిలిపిమీచే వ్రాయబడు గ్రంథములయందలి పాత్రల నైజవిషయంబుల పరస్పరసంబంధంబుం జూపుఁడు. మానవనైజంబుల వృత్తాంబుల గతిం దెంపుడు. అనఘంబున మనోప్రవర్తనంబు (Portrayal of mind) గావింపుడు. అట్టి మనోప్రవర్తనంబునకే మీరు బూనిరేని మీకథలెంత పురాతనంబులయినను, నవీనమనంబులకంటె మీ వేంగోరబడు జయంబు మీకగును. లేదేని మీకథావమత్కారమెంతయుండినను, మీకల్పనలెంత నవీనంబులయినను రామరావణుల్రనారాయణుని. పద్యాభవంబట్లు పటుత్వంబునీవలనిపమ్మను. మనోప్రవర్తనంబైన నీపటుత్వతిరోధానముండను. ఏలనన మనంబుమాయనట్టిదికాదు. ఇయ్యదియే జనసామాన్యాంశము (Universal element) నయ్యదిదేశకాలభేదంబులకుఁ నెడమియ్యక, జాతివిరోధంబులకు లొంగక, వర్ణభేదంబులనుఁ బట్టువడక మానవుల ననుసరించుచునమునయుం బగుబ నేదేశంబులఁజూచినను యెట్టి కాలంబుల పరీక్షించినను, యేజాతి ననుసరించినను, ఆయాదేశకాలవర్ణంబులనుదగి యెల్లరచే మెప్పునందును. ఎవనివమూర్తి దూరదేశంబులో నున్నదికదా యని దేశీయులెల్ల నెప్పుడునిచారింతురో అట్టి డాంటి (Dante) యను నిటాలియనుకవిపరోప్రకృష్టమగు పదవియు, నెవనిమహాత్మ్యంబువాఁగడ వేతలో భిలుపకయునను దరముకాదో యెవనికిలోక మంతయుఁ దననిజస్థితింజూపెనో, అట్టి షేక్స్పియరను (Shakespeare) మహానుభావులోకముయొక్క మెప్పును, ఎవనికరత్నమా ప్రముల కెల్ల గనుంగరతలామణికంబో, యెవనిఖ్యాతిజంబు సముద్రంపవలనికొక దైవతావతారంబని యెన్నఁబడెనో, యెవనికసామ్యము కౌర్యముగల్గునక్కరరా అట్టి కాళిదాసునకు నుచ్చలిచ్చిన యున్నతంగస్థానంబును, ఈజనసామాన్యాంశమేయిచ్చెను.

[illegible] పైచిత్రంబులను, ప్రకృతియందలి బహుకార్యంబులనుండు నేకత్వముగ జములకొనకనేయుఁ గవియెంతయుగత్యమో, కవియందలిసార్వత్వంబుం దెలిసికొనుమార్గంబుఁ జూపు విమర్శకుండును నంతయుగత్యమనియే నాయూహ. రత్నగర్భయగు సంద్రమున్నంతవరియా? చూచిలోతుప

ల్లములకెత్తెంగి, యెంతయో శ్రమకోర్చి, నీటమున్గి ముత్యంబుల జనుల కిచ్చునాతఁడు లేకున్న నారత్న గర్భవలని లాభముండునా! ఇంతపరోపకారియగు విమర్శకుండు మొనమొన్న మనముఁ జూచినతిట్టు నాట్కవారిలో నొక్కఁడయి యుండనోపఁడుగదా. విమర్శకునకు తిట్టుటతో నేమియు లేదు. ఎద్దానియందైన నందమున్న యెడల దాని నితరుల కెరుక సేయుటయే వాని కార్యము. విమర్శవలనిలాభంబులఁ దెలుపఁజెప్పక, మనలో కొంటి యగు షేక్స్పియరు 17 వ శతాబ్దమున వ్రాసినవాఁడయ్యు19 వశతాబ్దంబున కోలెడ్జి (Coleridge) యను కవి విమర్శ వ్రాయునంతదనుక నింత మెప్పును బడయలేదనిచెప్పి యీదృష్టాంతమే నేజేయు పని సెల్లఁ జేయునను కొనియెద.

కావున యాంధ్రమహాజనులారా! ఆంధ్రంబునుండి ప్రహేయంబనుదానిం దోలఁగఁ ద్రోయనిలువుము, గ్రామ్యమునుదూరంబున నుంచుము; మనోప్రదర్శన, నైజనిర్మాణాది జనసామాన్యంశములెఱుకజూడుము. విమర్శలవర్ధిల్లఁ జేయుడు. అట్లుఁజేసి మోదందనములందుడు.

భ ర త మా త.

మ.రా.శ్రీ, మంగిపూడి వేంకటశర్మగారిచే రచియింపఁబడినది.

సీ॥ వల్మీక సంభవ వ్యాస కాళిదాస,బాణాది సత్కవి బ్రహ్మలకును
శుక వసిష్ఠాత్రి కౌశిక శౌన కాగస్త్య, గర్గాది సన్ముని భర్గులకును
శంకర రామానుజాంక గౌతమ బుద్ధ, మధ్వాది మతకర్తృమండనులకు
శ్రీరామదాస విద్యారణ్యబిరుదాంక,మాధవాచార్యాది సాధువులకు
గీ॥ రామకృష్ణ దయానంద రామతీర్థ
బుధనుత వివేక నానక ముఖ్యులైన
భక్తులకు నాశ్రమంబయి భవ్యకీర్తి
భరితమై తేజరిల్లె శ్రీ భరతభూమి.

సీ॥ వర రామమోహనేశ్వరచంద్ర కేశవ, చంద్రసేనాది వంస్కర్తలకును
నారద తుంబురు నందికేశ త్యాగ, రాయాది పండిత గాయకులకు
కవిగురు చాణక్య కామందక యుగంధ, రాది రాజ్యాంగతంత్రజ్ఞులకును
శర్వవర్మ గుణాఢ్య శర్మ తాతాభిధా, ప్పయదీక్షితాది సత్పండితులకు
ఆ॥ శిబిదధీచి కర్ణ జీమూత వాహన
దాన వేశ్వరాది దాతలకును
జన్మభూమియగుచు జగదేకపూజ్యమై
భవ్యకీర్తిఁగాంచె భరతభూమి.

సీ॥ సగర నైషధ హరిశ్చంద్రార్జున పురూర,వాది మహాచక్రవర్తులకును
పృథురంతి గయ భగీరథ మరుత్త దిలీప,రామాదులగుమహారాజులకును
బుద్ధిసాగర మహా బుద్ధిసాగరభట్టి, మాదనముఖ మహామంత్రులకును
వరయుధిష్ఠిర శాలివాహన విక్రమా,ర్కాది మహాశకకర్తలకును
గీ॥ భీష్మద్రోణాదులగు మహా వీరులకును
వాయుతనయాది సుభట నికాయమునకు
వాసమై భాగ్య లక్ష్మి నివాసమగుచుఁ
జిరతరఖ్యాతి వహియించె భరతభూమి.

సీ॥ అనసూయ గాంధారి జనకజ దమయంతి
సావిత్రి మొదలైన సాధ్వులకును
సీతకర్ణాటి విజ్జిక శీల మొల్ల వెం
గమ మున్నగల కావ్య కర్త్రిణులకు
ఆత్రేయి సులభ మహాశ్వేత మైత్రేయి
గార్గి మున్నగు జ్ఞాన కళికలకును
భామతి ఖన రమాబాయి సరసివాణి
మున్నగు శాస్త్రధామూర్తులకును
గౌరి ప్రమీలయు నూరిజహాను దు
ర్గావతి మొదలైన రాణులకును
గీ॥ చిత్రలేఖా ప్రముఖకళా సీమలకును
లీల మొదలైన గణిత లలితలకెల్ల
మాతృదేవతయై జగన్మాన్య యగుచు
చిరతరఖ్యాతి వహియించె భరతమాత.

సీ॥ గంగా సరస్వతి కావేరి కృష్ణ న
ర్మద మున్నగల నదీ నదములకును
హిమవంత మాల్యవంత మహేంద్ర మలయ విం
ధ్యయు మొదల్గల పర్వతంబులకును
నవరత్న రజత కనక లోహ సవ కో
యః పూర్ణ ఖని సమూహంబులకును
కల్పక కల్పత్యనల్ప మూల్యద్రుమ శో
రణ్యంబులగు మహారణ్యములకు
గీ॥ అఖిల సుఖసంపదల కత్యనంత భువన
మాన వౌన్నత్య సాధనా సూన సకల
బీజ భాజనమై మహావిమలకీర్తి
భరితమై తేజరిల్లు శ్రీభరతభూమి.

సనాతనధర్మము.

శ్రీమతి, జూలూరి తులశమ్మగారిచే వ్రాయఁబడినది.

ఇప్పటికాలపు స్త్రీ పురుషులు, నవనాగరికులమనియును కుశాగ్రబుద్ధులమనియును, మిక్కుటమగు దేహబల బుద్ధిబలసంపన్నులమనియును, సదాచార తత్పరులమనియును, సత్యవచోధురీణులమనియును, శూరాగ్రేసరులమనియును, పండితశిరోమణులమనియును, తక్కుంగల సద్గుణపరంపరల కాలవాలమైతిమని దుర్భ్రమగలవారలై, పూర్వుల యాచారములకును, ధర్మములకును వ్యతిరేకార్థములఁ గల్పించి వేళాకోళములఁ జేయుచుందురు. ఏవారిబుద్ధి వైశద్యమెంతవరకు గలదో వారంతియే తెలిసికొనఁ జాలుదురనుట సుప్రసిద్ధమే యగునుగదా. పూర్వులకును ప్రస్తుతకాలము వారికిని గల తారతమ్యమెక్కింత యాలోచించిన నిజంబెద్దియో బోధపడగలదు.

ఏబది వత్సరంబులకుఁ బైనను అంతియేక్రింద కాలముననుగలుగు బుద్ధిబల సద్ధర్మాది సద్గుణంబులు మిక్కిలి వ్యత్యాసముగాఁ బరిణమించుచున్నవి.

అట్లనే పైకాలమునకును రాబోవుకాలమునకును అర్ధానికిఁ దగిన వ్యత్యాసమునుఁ బొందకమానదు. మన తల్లిదండ్రులకుఁగల దేహబల బుద్ధిబల సదాచార సద్ధర్మములు మనకడ గలుగలేదని నొక్కి వక్కాణింపవచ్చును. ఇది యెల్లరు నొప్పుకొనవలసిన యంశమై యున్నది. మనకుఁ గలంతమాత్రమైనను మనసంతతికి గలుగుటరిది. మనసంతతివారి సంతతికిని వారిసంతతికిని క్రమక్రమముగా తగ్గిపోవుచుండును. ఎట్లన నేబది వత్సరములక్రిందట నుత్పత్తినొందిన మనుజు లిప్పటికిఁదగిన బుద్ధి బలాదిసద్గుణములుగలిగి నాలుగువంతులలో నొకటిగాని యొకటిన్నరవంతుగాని మానవులు జీవించియుందురు. తక్కిన మూడు రెండున్నరవంతుమానవులకు వాతపిత్తశ్లేష్మాజీర్ణాది రోగయుక్తులై దినదిన ప్రవర్ధమానములగుచున్న యాపథములను సేవించుచు కాలవైపరీత్యముచేత దగ్గిపోవు దేహబల బుద్ధిబలాదు లౌషధసేవనమువలన నిల్వనేరవు గావున సదా ఆమయులై స్వల్పభుక్కులై యొకమారు భోజనము స్వీకరించిన మరి యాదినమునకు భోజనముపై నాసవదలుకొనినవారలై కాపీలనియును రొట్టెలనియును ఫలాహారములనియును లేనిపోని చిక్కులఁబోవుటయేగాని గర్భగతమగు పదార్థ మించుకయునూ లేక యుండును. ఆశ, అసత్యము, అబలత్వము, ఈర్ష్య, క్రోధము, మోహము, మోసము, దురాచారము మున్నగు దుర్గుణము లధికములయి క్రమముగా నశించుచుండెను.

మనపూర్వులన్ననో అమాయికులయి యోగ్యులయి నమ్మకమును విశ్వాసమునుఁ గలిగి అపథ్యసేవనమన్న నెట్టిదో యెఱుంగక నిర్మలవృత్తితో మెలంగుచుండెడివారు. వారిలోవారు మాబిడ్డను మీకొసంగుదుమని వచించుకొన్న నదివివాహమయినట్లుతలంపవలసియే యుండునది, యొకరొకరొకరు ధనము ఋణపూర్వకముగా గయికొనిరేని మాటప్రకారమేగాని పత్రమునైనను వ్రాసికొనుట యెఱుంగరు. తిరిగి సొమ్మొసంగునపుడు యీసంక్రాంతి యాసంక్రాంతియని నోటిలెక్కలతో వ్యవహారములు ఘనముగ చేసుకొనుచుండెడివారలు. యొకవేళ నెవ్వరయిన మోసకత్తెవారి సొత్తునపహరించ యత్నించిరేని పంచాయతీల నేర్పరచుకొని తీర్మానించుకొనుచుండెడివారు. అప్పుడీన్యాయ సభలెక్కడనున్నవో తెలియజాలదు. పూర్వకాలమునందు పాంశరినోట్లును తనఖాదస్తావేజులున్నూ ఏవిషయమయిన తగాదాలున్నూ లేనట్టు ప్రతిగ్రామములయందును ఇంగ్లీషువారేర్పరచిన చట్టములతో తీర్మానింపఁబడు న్యాయశీలములగు కచేరీ తెలుపుడు చేయుచున్నది.

క. తగవెఱిఁగి మానఘనుఁడై, నెగడి యనవలిప్త మార్గనిష్ఠుఁడగు బుధుఁ డా
మొగము పెదరంగఁ బలుకుట, జగతీసుర వధముతోడ సరియని రాణ్ముఖ్యా. పా. ఏర్రాప్రెగడ.

ఇప్పటివారు సూత్రధారణాత్పూర్వమందయిననూ పరమందయిననూ కొన్నిఘడియ లెక్కువ తక్కువగా యేవిధమయిన కలహములుగాని తటస్థించిన యెడల నొండొరులకు సంబంధబాంధవ్యములు వదలుకొనుచున్నట్లు మనమువినుచున్నాము. వేయేల, పూర్వుల మాటయందంత విలువగల్గియున్నది. వారునడువ నారంభించిరేని ప్రాతఃకాలమున బయలువెడలి సూర్యాస్తమయసమయమునకు నాలుగామడనయిన ననాయాసముగా చేరెడువారు. జొన్నలుమొదలగు ధాన్యాధికములలో నెవ్వియయిన శేరు, శేరున్నరవరకూ తక్కువకాకుండ తయారుచేయబడిన పదార్థము నెద్దానినయిన భుజించెడివారు. ఒకవేళ నాహారపదార్థము తటస్థింపకున్నను నిరాహారులయి రెండుమూడు దినములయినను నెంతమాత్రము బలహీనులు గాకుండనుండెడివారు. వారొకరు మోసినబరువునుఁ జేసినపనియును యిప్పటివారు పదుగురైనను బరువుమోయుటగాని వారిపనినిఁగాని జేయలేరు.

అప్పటిస్త్రీలు సైతము మిక్కిలిశూరత్వము గలవారని వినుచుంటిమి. పూర్వమొకప్పుడునమరమున వెన్నిచ్చివచ్చిన ఖడ్గతిక్కన భార్యయును అత్తతల్లియునుస్నానమాడుటకు మంచమడ్డుపెట్టి పసపు ముద్దబాడ నచ్చటనిడి యున్నకుండిరనియును తిక్కనస్నానమునకరిగి యూత్రోత్తిమార్పులనుఁజూచి యిదియేటివింతయని యడిగిన సమరమున వెన్నిచ్చివచ్చుట అబలత్వమువలననేగదా. మన యుభయులకును భేదమావంతయును లేదనునమ్మకముతో నిట్లుగావించితినను తనసతిపల్కులకుఁ గుందుచుండ నాతనితల్లి పుత్రవాత్సల్యమైనఁ జాటింపక రోషమతిశయింపజేయు వచనంబులఁ బరిభవించినతక్షణంబ యుద్ధంబునకరిగి గెలుపొందెనని తెలియవచ్చుచున్నది. స్త్రీలకే యిట్టిపరాక్రమముగలదనిన పురుషులసంగతి వ్రాయవలయునా. వీరికి పూర్వులగువారి విషయమై యాలోచింతము. బ్రహ్మక్షత్రియులలో వేదవేదాంగపారంగతులై నిత్యనైమిత్తిక కర్మకలాపంబులు నిర్వర్తించి దానయజ్ఞ తపోనత్యంబులఁ బరితృప్తులై అశ్వమేధ, దశాశ్వమేధ, శతాశ్వమేధంబుల నపారదక్షిణలతో పారమొందించి నిత్యసత్యవ్రతశీలులై యేదియెటుల గావలయునని తలంచిననట్లగునట్టి వాక్శుద్ధియును నణిమాద్యష్టసిద్ధులం బొంది సర్వము దివ్యదృష్టి నవలోకించు సామర్థ్యముగలిగి సర్వచరాచరంబులు నిమిషమాత్రంబునఁ జూచుటకును సంచరించుటకును స్వాధీనము గలవారలై మెలంగుచుందురు. పోతనార్యుడును శ్రీనాధుడును భావమరుదులనియును పోతనార్యుడు మిక్కిలి బీదవాడైయుండఁగా కృష్ణదేవరాయుల కంకితము సంగిన నీకు సకల సంపత్తులును సంప్రాప్తించునని శ్రీనాధుడు పోతనార్యునకు ప్రోత్సాహ మొసగ్చెననియును అందుల కాతఁ డియ్యకొనమియును శ్రీనాధుడు తనసోదరినిఁ గనుగొనవచ్చుచుండగా నాతని బావగారు మడకదున్నుచు నాతనిఁగని యెడ్లనువిప్పగా నిరాధారముగ దున్న నారంభించెననియును నావైపరీత్యమును బోయలాతనికి మనవిసేయఁగా తనపల్లకిబోయ లిరువాగువారును తప్పుకొనవలసినదని శ్రీనాధుడు సెలవొసంగ నట్లుగావింపగా నాధార రహితమై వచ్చుచున్న యాందోళనమునుఁగని ప్రజలచ్చెరువందిరనియును కవులచరిత్రయందు వ్రాసియున్నారు. ఇందుగల యథార్థము కొంతవరకైనను నిశ్చయముగాకమానదని వ్రాసియున్నారు. అప్పటి కవులయందట్టి మహత్త్వము గలిగియుండును. వీరికి పూర్వులగు కాళిదాస భవభూత్యాదులు మున్నగు కవిగ్రామణులును, వారికి బూర్వులగు శుకవ్యాస పరాశర్యాదులును, వారికి పూర్వులగు వాసిష్ట శక్త్యాదులు మున్నగు మునిచంద్రులును, మాంధాతృ, దధీచి, శిబి మొదలగు రాజచంద్రులును, హరిశ్చంద్ర నలరామయుధిష్ఠిరాదులు పరాకాష్ఠ పారీణతగల చక్రవర్తులును మున్నగువారు మున్ను కార్యరూపమగు నాగరికతయేగాని చర్చారూపమగు నాగరికత నెరుంగకసమలోష్టకాంచనులై వలసినంత

కార్యంబా నన్నంబయ్యోనేని కాలవశంబునఁ బ్రాప్తించిన ధనంబులఁ బరిగ్రహించి కాలోచితములగు పర్ణపటకుటీరముల నిర్మించుకొని గృహభారమును నిర్వహించుకొనుచుండిరి. అట్టివారియంగనామణులు సైతము స్వభావాలంకారములగు సద్గుణంబులేగాని యితరాలంకారములు వారడుగుటయును వీరిడుటయునులేదు. ఇప్పటివారన్ననో యేవిధముచేతనైనను ధనార్జనమునకుఁ బాల్పడి యెంతధనమార్జించినను యాసదీరక గొప్పగొప్పగృహముల గృహోపకరణముల గృహిణికి యలంకారముల నేర్పరచుచు యింక మరికొన్నిగావలయునను దురాశతో శ్రమలనొందుచుందురు. ఇందుకుదాహరణము పూర్వకవి విరచిత గ్రంథముల యందెచ్చట విందమన్న స్త్రీరత్నముల దేహసౌష్టవాద్యుత్తమ గుణంబులనే వర్ణించుచుండుటచేత వీరు పరిశుద్ధ వీర్యసంజనితలనుటకు సందియంబుండదు. వారి జననకారణమగు సమూల్యమగు తేజమే వారినట్టి స్థితియందుంచినది. వేదవేదాంగపఠనము, సద్గ్రంథరచన, సత్కాలక్షేపపరత్వము గలిగి స్వర్ణవికార భూషణంబుల మృత్పాత్రలవలెఁ దిలకించుచుందురు. ఇప్పటివారలా వర్ణనలం దలంచి పైన వ్రాసిన వార లనాగరికులని వారల నపహాస్య మొనర్చుచుందురు. వివాహములో వెనుకటికిని యిప్పటికినిగల తారతమ్యము నాలోచింతమన్న ముప్పది వత్సరములు గడచినపిమ్మట పురుషునకును, పదియారు యిరువదివత్సరములు గడచినపిమ్మట స్త్రీలకును వివాహములు సేయుచు నుచితముగా దానపరిగ్రహముల నంగీకరించు చుండెడివారు. ఇటీవల యవనుల యధికార మతిశయించి స్త్రీల నచ్చటగన్న నచ్చటనే చెరబట్టుటయును, హరణము సేయుటయును, మిక్కుటముకాగా స్త్రీలోకమెల్లఁ గొంతవరకు నశించుటచేత, వివాహమైన కాంతలను ముట్టమనెడువారి నిశ్చయమును నెఱింగియును వివాహములు సేయ నుద్యమించినవారును, అలసించిన యెడల నక్కన్యల మరెవ్వరైన గైకొందురేమోయను భీతిచే చేసికొనువారును ధనమంతయునుఁ దురుష్కులచేఁ జిక్కుటచేతఁ గడుబీదతనంబునఁ గన్యాశుల్కములఁ బరిగ్రహించుచువచ్చిరి. ఇప్పుడన్ననో వరశుల్కములు మెండుగానేర్పడి కన్యాశుల్క వరశుల్క రూపంబులగు శూరాగ్రేసరులు ఘోరంబుగా బోరాడుచుండిరి.

అయ్యయో! పువ్వులనమ్మిన యూరనే పుడకల నమ్మవలసివచ్చినట్లు అట్టిమహనీయ సద్గుణ ప్రపూర్ణమగు నార్యసంతతివారమగు మనము పూర్వవర్తమాన కాలవ్యత్యాసంబులను సోపానంబుల వగిది కాలక్రమంబున నున్నత పదచ్యుతులమై నిక్షేపమునుఁ గోల్పోయిననిర్భాగ్యుని వడువున నిప్పుడు మేము భారతీయులమనియును ఆర్యసంతతివారమనియును సభలకెక్కి వక్కాణించుచు నపారంబుగ బయలువెడలు పత్రికాముఖంబులఁ బలువురము పలువిధంబుల వ్రాయుటయేగాని కార్యరూపమును బొందఁజాలమైతిమి. యెప్పుడు స్త్రీపురుషు లున్నత విద్యనార్జింతురో యెప్పుడు దయాధర్మాది సద్గుణంబులు గలిగి వర్తింతురో అప్పుడుగదా నిజమైన భారతీయులమనుకొనుట. ఇట్టి స్థితియందుండిన మనము భారతీయులమనుకొనుట లజ్జాకరముగదా? గావున నాప్రియసోదర సోదరీమణులు నావిన్నపము నామూలాగ్రంబుగ నాలించి ధనవ్యయముచేతను దేహపరిశ్రమచేతనుఁగాని సాధ్యము కాని మహత్కార్యమును అనగా పూనా, మైసూరు కాశీప్రయాగలయందు నిర్మింపబడినట్లు వివిధకళావిదితములగు విద్యానిలయముల నేర్పరపించి అంధకారనిర్మగ్నులమగు మాయజ్ఞానమును నశింపజేయుటకు సాధనంబగు నున్నతవిద్యను ప్రసాదింప యత్నించి సత్సంఘ సంస్కరణ మొనర్చి యీకార్యమునకు మార్గదర్శకులగుదురుగాక. అట్లుగాక నెవ్వరెన్ని మాటలు జెప్పినను వ్రాతలువ్రాసినను వాగ్వ్యయముచేసికొనుటయేగాక బీగమును బారవైచికొని ధనాగారమునుఁ బ్రవేశింప నిచ్చగించుజనునివలె హాస్యమునకుఁ బాల్పడుదురు. ఇట్లతి నిష్ఠురంబుగ మనవియొనర్చుకొనిన సోదరిపై నాసోదరుల కాగ్రహముదయించినను శక్త్యనుసారముగా దేశక్షేమముకొరకై ప్రయత్నించి వ్రాసిన తమచెలియలి యాగ్రహము ననుగ్రహముగనే గ్రహించును.

స్త్రీవిద్యాప్రశంస.

మ.రా.శ్రీ బాలకవి పోరనంది వెంకట రమణమూర్తి గారిచే రచియింపఁ బడినది.

ఉ॥ కొందఱుమూఢులీయవని కోమలగాత్రుల కెందు విద్య జె
ప్పందగదంచు వాదముల ప్రాయికముగ్ బొనరింతురార! యే
మందుము వారిమూర్ఖతకు నాగతినేశమవారుతమ్మ నీ
బంధనమందు నైచు నెడ వారలకన్నియు బోధగావొకో॥

గీ॥ భళిర యొకతల్లిగర్భ సంభవులునైన । పురుషులే విద్యనేర్చంగఁ బోలుటకును ।
తరుణులది నేర్వనిమ్మహి దగనిదౌట । బాపురే వారలొనరించు పాపమేమొ ॥

గీ॥ చదువె పో సర్వజనమాన్యసన్నుతంబు । చదువె పో మానవున కెందు సౌఖ్యదంబు ।
చదువె పో మహినఖిలార్థసాధకంబు చదువునకుసాటి సంపదజగతి లేదు॥

గీ॥ అనుచు నెఱిగియుచదివియు ననవరతము । వినుచుఁ గ్రమ్మరమనవారు వింతగొలుప ।
వలదటంచును వాదముల్ సలుపువారు । కఠినమగునెదనున్న మూర్ఖతనుగాదె॥

చ॥ నిరతము నింటికృత్యముల నేర్పుమెయిన్ నెరవేర్చుటల్ సదా
వరునికి దోడుగా పనుల వర్తిలుటల్ మనుగాక నెన్నియో
తరుణములందు ధైర్యముగ ధర్మరతిన్ జరియించి సుందరుల్
విరివిగ కీర్తిగాంచుటలు విద్య ప్రభావము కాదె యారయన్।

గీ॥ ఉర్విన్ లోకహీనకులమునందుద్భవించు । మొల్ల మున్నగువనితా మతల్లులు స్థిర-
మైనసత్కీర్తి ఫలమందుటరయువినుత । విమలవిద్యాలతా దోహదమున గాదె॥

చ॥ తనసతి యర్థకాయమని ధర్మవిదుల్ బలుకంగవించు దా
ఘనముగ విద్యనేర్చి తనకాంతకు నయ్యది నేర్పకుంట హా
మనుజుడు నర్థకాయమున మానితవిద్య విభూషణాళి పో
ల్పునగడుదాల్చి శేషతనువుం వెలిజేయుట కాదె యారయన్॥

ఉ॥ స్త్రీలకు విద్యనేర్పుటను చేటగునంచును వాదమాడు మూ
ర్ఖాళి తెఱంగుగాక సనయంబును నాంధ్రకవీంద్రులెల్లరున్
స్త్రీలకు విద్యనేర్పి భళి చేయరె లోకముతమ్ముమెచ్చ భా
షాలలనావిచారమును శాంతినొనర్తురుగాక భక్తితోన్।

అక్షరగీతిక.

మ.రా.శ్రీ, వెంకట పార్వతీశ్వర కవులచే రచింపఁబడినది.

ఎంచగారాని శబ్ద ప్ర * పంచమందు
వేఱువేఱురూపంబుల * వెలయునీదు
విమల పదములనాత్మ భా * వించుచుందు
మనిశమును మాకుఁదోడ్పడు * మక్షరంబ ! 4.
మహితమైయొప్పు రుద్రాక్ష * మాలకన్నఁ
చేరుఁగాంచిన ముత్యాల * పేరుకన్నఁ
గోపుమాపెడు రతనాల * కోవకన్న
నెందు నక్షరమాలిక * యే ఘనంబు. 8.
దైవదత్తంబులైన వే * దంబులకును
ధర్మవిహితంబులైన శా * స్త్రంబులకును
న్యాయరూపంబులౌ పురా * ణంబులకును
మూలమగునది యక్షర * మాలగాదె ? 12.
అఖిలమైన జగద్వ్యవ * హారమునకు
సకలమైన ప్రపంచ వి * జ్ఞానమునకు
వివిధమైన మనోభావ * వివరమునకు
నిరత మాధారమైన ద * క్షరముకాదె ? 16.
ఒక్కటై యొక్కరూపు, నొం * డొంటిఁగలసి
వేఱుపోలిక నందుచు * వివిధగతుల
వలన వివిధాకృతులఁదాల్చి * వరలుచుండు
నట్టి యక్షర తత్త్వంబు * నరయవశమె ? 20.
ధరణిలో నామరూపభే * దంబులైన
సకలజీవ భావంబులు * సకలలోక
గతులు, సకలేప్సితార్థ సం * గతులుఁ దుదకు
నక్షరమునందె సంక్రాంత * మగునుగాదె ? 24.
నిత్యమై, నిర్మలంబయి * నిశ్చలమయి
నిఖిలమున కాదియై వర్ణ * నీయమైన
ప్రణవమోంకార రూపశ * బ్దంబుగూడ
మతిమతింజూడ నక్షర * మయమెకాదె ? 28.

ప్రకృతి నన్యోన్యవస్తు సం * పర్కకలన
నాకృతి గుణంబులకు భేద * మైనయట్లు
లీలనన్యోన్యవర్ణస * మ్మేళనమున
నర్థఫలసిద్ధులకు భేద * మగుచునుండు. 32.
ప్రకృతి రూపంబుఁగని పర * బ్రహ్మమూర్తి
యఖిల భావంబులకును దా * నైనయట్లు
గ్రంథ రూపంబుగాంచి య * క్షరచయంబు
నఖిలభావంబులకును దా * నగుచునుండు. 36.
ఆకసమునుండి పుట్టిన * యట్టిశబ్ద
మాకసమువోలె నీరూప * మగుచునుండు
నక్షరంబునఁబుట్టిన * యట్టిశబ్ద
మక్షరాకృతితో నిత్య * మలరుచుండు. 40.
ధారుణి, నదీప్రవాహాప్తి * సారవంత
మర్థవంతము, ఫలవంత * మైనయట్లు
భావమక్షరసంస్ఫూర్తి * వలనసార
వంత, మర్థవంతము, ఫల * వంతమగును. 44.
పికలితనదీతరంగ మా * లికలలోనఁ
బ్రకటితాక్షర రూపమా * లికలలోన
శబ్దములెపుట్టు నైన న * క్షరభవంబు
లైనశబ్దంబులే సుమీ * సార్థకములు. 48.
వివిధమతములవారిచే * వివిధరూప
భావముల బ్రహ్మమర్చింపఁ * బడినయట్లు
వివిధభాషలవారిచే * వివిధరూప
భావముల నక్షరమువాడఁ * బడుచునుండు. 52.
ఆత్మనిర్వృతికో, పర * మాత్మదేవు
నరయుటకో, పరమాత్మ తా * నగుటకొఱకొ
సంతరింపఁగఁదగిన వి * జ్ఞానమునకు
సాధనంబైనదల్ల య * క్షరముకాదె ? 56.

క. సమధిక భోగంబులచే, సమయుం గామమనుటిది మృషావాదంబా
జ్యమునం దోడ్తో ననలం, బమితంబై యొదవుఁ గాక యాఱునె యెందున్. హరి. ఎఱ్ఱాప్రగడ.

ఒకనిఁ బ్రేమించి తగురీతి * నోముటకును
ఒకనిఁ గోపించి తగురీతి * నొంచుటకును
వలఁతియైయున్న నరపాల * వరునిచేతి
కలమునకుఁ గల్గుశక్తియ * క్షరముకాదె ?
జగతిఁ బుట్టింప, రక్షింప * నమయఁ జేయఁ
గర్తయై, భర్తయై, సమా * హర్తయగుచు,
గర్తృకర్మక్రియాశూన్య * గతి వెలుంగు
పరమ తేజంబు నక్షర * వాచ్యమెకద !
ప్రకృతి జీవులలోన నీ * శ్వరుని వెనుక
నిలువఁబడియున్న మానవ * కులము నెల్ల
నెలము పైమెట్టు నెక్కింపఁ * గలుగుటకును
సాధనంబైన యక్షర * జ్ఞానమెకద !
సృష్టికర్తను నీజగ * త్సృష్టివేళఁ
దత్తదుచిత విజ్ఞానంబు * దనరఁ జేయు
నేమహాశక్తి ? యట్టివా * ణీమతల్లి
యక్షరాకృతిరో గదా * యరసిచూడ !

నీలములు, రత్నములు, గుణ * నియతిఁ జేసి
ప్రబలియును నలంకార మా * త్రములె గాని
సార్థకమ్ములు, సతపర * మార్థకములు
నైన యక్షరవర్ణతు * ల్యంబులగునె ?
అక్షరంబీజగద్వ్యవ * హారమునకు
నెన్నియో పదంబులను సృజి * యించుచుండ
నలపరబ్రహ్మలోకయా * త్రార్థమనుచుఁ
బ్రాణికోటి కెన్నియొసఁగుటే * పాటిఘనత.
విశ్వమెల్లను వార్తచే * నేలయుచుండు
వార్తలయును పత్రికా * వ్యాప్తివలన
పత్రికాస్ఫూర్తి యక్షరా * వాప్తిఁగలుగఁ
గాన నక్షరమే జగ * త్కల్పకంబు.
అక్షరమ వాణీకధా * మగనో ? వాణి
యక్షరంబున కాధార * మగనో ? యక్ష
రాకృతియె వాణియో ? యెఱిఁగి * యానతీఁడు
పదము లాక్షర తత్వవి * జ్ఞానులార !

చాతకము.

మ.రా.శ్రీ, మంగిపూడి వేంకటశర్మగారిచే విరచితము.

చాతకమ ! నీపురాకృత * పాతకంబు
ఫలమొ ? కాకున్న జాతకఫలమొ ? యకట !
పడను నీకింతయు సమస్త ప్రాణులకును
జీవనంబైన భూతల జీవనంబు.

క॥ ఏమయిననేమి ? పండిత
పామరులెల్లరును నిన్ను * బరమ ప్రతీక
గ్రామణిగా భావింతురు
హా ! మేల్ ! కీడునను మేలి * హో చాతకమా !

గీ॥ అర్థిపది నీవు మిగుల ఘ * నాశ్రయంబు
నెమ్మి నైనీవు దానినే నమ్మినావు
ప్రజకు "నీచాశ్రయం నక * ర్తవ్య" మనుచు
నీతిబోధించు రీతినిఁ * జాతకంబ !

గీ॥ గగనమున నెన్నో మేఘముల్ * గలవుగాని
యన్నియొకరీతి వర్షింప * వద్దమైన
వారి వాహుల కడకేగి " నోరుఁదెరచి
యాలుసు దనముగ దీనోక్త * లాడఁబోకు !

గీ॥ తలుచుగా వాననీరును * ద్రాగి పైన
లందఱును జిరంజీవులై * రంచుపిందు
మెపుదుదానినె త్రావుదు * వీవు కాన
వర్ధిలుము చిరంజీవివై * పక్షిపికమ !

ఆధ్యాత్మికవిద్యయొక్క ప్రాముఖ్యత.

మ.రా.రా.శ్రీ, పులిగడ్డ సత్యనారాయణ బి. ఏ. గారిచే వ్రాయబడినది.

మనము నలుదిక్కుల పరికించిచూచినచో యీసృష్టివైచిత్ర్యమంతయు కన్నులపండువుగ గాన్పించును. ఒకచోట సముద్రమును ఫలభరితంబగు వృక్షజాలంబును, అవ్యక్తమధురస్వరంబులతో మనల బోలలాడించు పక్షిసమూహంబులును, చిన్నగను నదృష్టినాకర్షించు సాగరంబులును, గన్పట్టును. ఒకచో మనభయంబుత్పాదించు వ్యాఘ్రభల్లూకాది క్రూరమృగసంచయంబు గానవచ్చును. ఒకదిక్కు ఉన్నతశైలశిఖరంబులును, "సకలక్ష్మాపృష్ఠదేశాలి గాంచి సనరాశిం జొచ్చు" నదనదీప్రవాహంబులును మఱియు నాశ్చర్యభయములచే వ్యామోహింపఁజేయుచున్నవి. ఇట్టిసృష్టివైచిత్ర్యముగల పదార్థసంచయమును గనిన మానవహృదయము ఏకకాలమున ననేకవిరుద్ధభావములచే నల్లకల్లోలము పడుచుండును. వివిధమనోవృత్తులుగల మనుజులు వివిధములుగ దలంచుచుందురు. కవియగువాఁడు మృదుమధురపదంబులచే తనభావవ్యక్తిని దెలియఁజేయును. శిల్పి తనచాతుర్యమును ప్రతిమాప్రతిష్ఠవలనను, చిత్రకారుడు రంగులచే పటంబు బూరించుటవలనను, గన్పఱతురు. తత్త్వశాస్త్రవేత్త దీనికి కారణమెయ్యదియో, యెచ్చటనుండివచ్చి యెచ్చటికిఁబోవునో, పరస్పరవిరుద్ధములుగ గన్పట్టు నీవస్తుజాలములకుఁగల సంబంధమెట్టిదియో యను విచారముతో కొట్టుకొనుచుండును.

ఇట్టి ప్రకృతిపరిశోధనలు ప్రప్రథమమున బాహ్యప్రపంచమును విమర్శించుటలో గన్పట్టును. వేదములఁ బరీక్షించిచూచిన ఆర్యులు తాము పంచేంద్రియములచే గనుగొను జ్ఞానమునుగూర్చి యాలోచించినట్లు గోచరించును. షడ్దర్శనములయందును మొదటివియగు న్యాయవైశేషికంబులు ప్రకృతివిమర్శయందే మునిగియున్నవి. యోగము, ఉత్తరమీమాంసలకాలము నాటికిగాని ప్రపంచేతరవస్తుజాలమునుగూర్చి యాలోచించినట్లు గన్పట్టదు. కాని బాహ్యప్రపంచమునుజూచిన తనగుణములతో కలుగు, జంతుజాలంబు క్రమక్రమంబుగ వృద్ధియై తిరుగ నశించుచుండుట మనంబునఁ దట్టును. అట్టితఱి "జాతస్య హి ధ్రువో మృత్యుః" అను వచనంబు సత్యంబుగ గాన్పించును. అందుచే మరణానంతమున నివియేమగుచున్నవో యను సంశయము ఉత్పన్నమగును. అనేకశతాబ్దములనుండి యనేకదేశ తత్త్వశాస్త్రవేత్తలు నీప్రశ్నమునుగూర్చి తలమునుకలగుచున్నారు. కాలక్రమమునఁబరి బుద్ధిమంతుల విచారములలోనుండి నిజము బయలువెడలుచునే యున్నది. మరణము లోకమున్నంతకాలము ఈజ్ఞానము పరిణమించుచునే యుండును. ఈవ్యక్తప్రపంచము అవ్యక్తముగ నెప్పుడైన యగునా; ఇది నిత్యమా యను సంశయము యుగాంతమువఱకు గల్గుచునే యుండును. కనుక బాహ్యప్రపంచజ్ఞానము చాలదు. మనోవృత్తులగూర్చియు, అంతఃకరణముగూర్చియు చర్చింపవలసివచ్చెను. ఆత్మ "యంతర్ముఖంబు" కావలసివచ్చెను. ఇట్టివచ్చిన మనము ఉపనిషత్తులకాలమునాటికి గనుచున్నాము. ఇట్టిపరిశోధనలన్నియు మనము "ఆధ్యాత్మికవిద్య" యందు గందుము. బాహ్యప్రపంచమునకు వ్యతిరేకముగ విషయములగూర్చి చర్చించునది ఆధ్యాత్మికవిద్యయై యున్నది. "కార్యవర్గంబు కారణసమూహంబు ధిక్కరించి చరించు యాత్మతత్త్వము ఆధ్యాత్మము మనంబడును" అని బమ్మెరపోతనామాత్యుడు చెప్పుచున్నాడు. పంచేంద్రియాతిరేకంబగు ప్రపంచమును ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాననేత్రంబు చేతనె గనుగొననగును.

ఇట్టిమతవిషయకజ్ఞానము మనదేశమందేగాక అన్ని దేశములయందును గాననగును. ప్రపంచచరిత్రమునంతయు బాగుగ పరిశోధించిచూచిన సకలదేశవాసులును యెద్దియో యొకవిధముగ మతవిషయమున బాటుపడినట్లు గన్పట్టును. లోకప్రఖ్యాతిగన్న ఆర్య, క్రైస్తవ, బౌద్ధ, మహమ్మదీయ మతంబులేగాక, యింకచిన్నచిన్న జాతివారును తమతమ మతములందాసక్తితో పాటుపడుచుండుట జూడనగును. మతాసక్తినిగూర్చి శ్రీ వివేకానందస్వామి యిట్లు చెప్పుచున్నాడు. "భగవంతునిగూర్చి జ్ఞానమలవర్చు పరిశ్రమకంటె లోకంబున మానవునకు ప్రియతమంబగు వస్తువింకొకటిలేదు. పూర్వంబునగాని వర్తమానంబునగాని ఆత్మవిషయమునందును, భగవంతునిగూర్చియు మానవుల పర్యవసానమునుగూర్చియు బోధించు విద్యలందుకంటె మరియేవిద్యయందును మానవులు తమశక్తిని ధారవోయలేదు. మనము ప్రపంచవ్యవహారములయందె మునిగియున్నను జీవితమందొకనిమిషమయినను ప్రపంచేతరవ్యాపారమునుగూర్చి తలపకమానము. ఇట్టిపరిశ్రమ యనేకయుగములనుండి జరుగుచున్నది. ప్రతిదేశమునందును గాననగును. మానవుడుతనయందుత్కృష్టతల వెలిబుచ్చ ప్రయత్నించును. మనయభివృద్ధి, పరమావధి మొదలగునవి మానవుని పర్యవసానమునుగూర్చియు, భగవంతునిగూర్చియు చేయబడు పరిశోధనములవలన దేటపడును." వేరొకచో వారిట్లు నిరాఘాటముగ జెప్పుచు

గీ॥ సాధుజనులకు నాపదల్సంభవిల్లు। కాలమునను దైర్యంబు ప్రకాశమొందు;
అఱుగరాచిన సమయంబునందుకాదె। వసుధపయి గంధసారంబు పరిమళించు?

న్నారు. "ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానము సమస్త మనోవ్యాపారములలో నుత్తమమయినది. దీనియందు మానావమానంబులగు నుభయశక్తులు అంగీభూతమయి యున్నవి. స్వపక్షాభిమానమును, విపక్ష ద్వేషంబును అసూయతయు, దీనివలననె యుత్పన్నమగుచున్నవి. మనశ్శాంతి నొసంగు ముఖ్యధర్మంబులును, విరోధులయందసమానబుద్ధియు, మతాభిమానము వలననే గలుగుచున్నవి. సూక్ష్మధర్మంబుల నుపదేశించునదియె యుత్తమమతంబు. మతవైషమ్యమువలననె ఘోరరణంబులుదయించి దేశమును రక్తపూరితముగావించెను. మతాభిమానమువలననె అనదలగు రోగులకు వలయు చికిత్స గూర్చు వైద్యశాలలును నిరుపేదల కుపయోగ్యమొసంగు సత్రములును, తక్కుంగల శ్రేయోదాయకములగు పనులు జరిగెను. ఇది అనేక వేలసంవత్సరములనుండి పారంపర్యముగా జరుగుచున్న ధర్మమయియున్నది. దేశమంతయు నిట్టి సంక్షోభముచే శోషించు సమయమున దేశవిప్లవము నాపగలిగి గంభీరస్వరములచే ప్రజల మతములనరికట్టి మనశ్శాంతినొసంగు మహనీయులుదయించిరి." ఇట్లు సమస్తదేశములవారును తమతమ మతధర్మముల నాచరించుచు నేయున్నారు. మనము సకలమతముల దరచి చూచితిమేని యాధారధర్మము లొక్కటియే యయినట్లు గన్పట్టును. ప్రతిమతమునకును స్థూలదృష్టికగోచరంబగు ఆధ్యాత్మిక తత్వంబొండు గలదు. అట్టిదృష్టిచే జూచిన సమస్తమతముఖ్య ధర్మము లొక్కటియే యయినట్లు గన్పించును. దీనింబట్టి జూడ ఆధ్యాత్మికతత్వము మానవుని స్వభావ ధర్మమయియున్నదని నిర్ధారణజేయనగును.

మతవిషయకజ్ఞానము ముఖ్యమయినదని జర్మను తత్వశాస్త్రవేత్తయగు కాంటు యీక్రిందివచనముల దెలుపుచున్నాడు. "శాస్త్రజన్య జ్ఞానమును అనుభవజన్యజ్ఞానమును మతవిషయక ప్రశ్నమందు కొద్దిభేదము గలిగియున్నను మొత్తముమీద పరస్పరవైషమ్యములేక యేకార్థమునే సూచించును...అయినను అనుభవైక. వేద్యమగుటచే ప్రాపంచక జ్ఞానము శాస్త్రజన్యజ్ఞానముకంటె బలవత్తరమైనది. కనుక రయితీరున నాలోచించినను ఆత్మగలదనియు, అదినిత్యపదార్థమనియు, కర్మఫలనియంత్రుడగు ఆదికర్తయొకడు గలడనియు, దలచి ప్రవర్తింపవలెను." హేతువాదప్రముఖుండగు కాంటుమహానుభావుని వచనములు మనప్రస్తుతాంశమున కెంతయు బలవద్భూతంబులు.

ఇక మతమేవిధముగ పరిణమించెనో యెట్టిలాభము అనుమానవకోటికి యొనరించెనో సూచించెద. దానినిబట్టి మతముయొక్క యుత్కృష్టత మనముజూడ గలము. లోకమందుజనులు దేశభేదముచేతను, ఆహార విహారభేదములచేతను, శీతోష్ణాది స్వాభావికజన్య విభేదములచేతను, ఆచారభేదములచేతను వేర్వేరుగ విభజింపబడి యున్నారు. ఇట్టివారినందరి నేకీభావముగజేర్చి యైకమత్యమునిచ్చునది మతంబయియున్నది. అందుకు దృష్టాంతముగ తురుష్కములోనున్నను, పారశీకములోనున్నను హిందూదేశములోనున్నను, మహమ్మదీయులందరు మహమ్మదునామ ముచ్చరింపగనే సంతోషపులకాంకితులగుచు పరస్పరసహకారు లగుదురు. ఆవిధముగనే పలస్తీనాదేశమందుండు యేసుజన్మభూమిని జూడబోవు యాత్రాపరుల రక్షించుటకుగాను క్రైస్తవలోక మంతయు నెట్లుసంఘటించెనో చరిత్రల జదువువారికెల్లరకు విశదంబె. మరియు మానవులనందరి నేకజాతివారిగ సంఘటించు మహచ్ఛక్తులన్నిటియందును మతమునిరుపమానమై యుత్తమోత్తమంబగు శక్తియయియున్నది. ఒకవస్తువునందు వివిధపరమాణువు లేవిధమున కూర్పబడునో ఆవిధముననే యేకమతావలంబకులు గూర్పబడుదురు. మతావేశము ఆధారముగనున్నగాని లోకమందుండు గొప్పకార్యములు గానేరవు. లోకోద్ధారకులగు మహనీయులందరు గొప్ప మతప్రవక్తలయి యున్నారు. లోకములజయింపగలుగు హానిబలు, అలెగ్జాండరు, నెపోలియను మొదలగు మహనీయులందరును, ప్రజలనుమతముల జ్ఞానతరంగమరింపజేసి నూతనావేశమును పురిగొల్పగల్గు మహాశక్తులయందును, జీర్ణమతముల తిరుగ రేకెత్తునట్లుజేయు శంకర, బౌద్ధ, క్రైస్తవ, మహమ్మదుమొదలగు దేశికులయందును మతశక్తి సాధనభూతమయియున్నది. మతమునుండి పర్వతారణ్యములు దాటిలోకముల ప్రజ్వరిల్లజేయు యనంతశక్తి యుద్భవిల్లుచున్నది.

మరియు మతము మనకు గమ్యస్థానమునొకదాని నేర్పరచును. అట్టిగమ్యస్థానము జేరుటకువీలగు వివిధమార్గములు జనసామాన్యముచే నాచరింపబడునగు. మతము సర్వజన సమాదరణీయమును ఆచరణీయమును గనుక సమస్తజనులకు నుపయోగకరంబుగ నుండవగు. గమ్యస్థానము దూరంబుగనుండునని మనము సంశయింప బనిలేదు. ఏమతములో గమ్యస్థానము దూరముగనుండునో ఆమతంబె సర్వజన సమాచరణీయంబని వివేకానందస్వామి చెప్పుచున్నాడు. కనుక లోకంబున కుపయోగించునట్లు మతసంబంధమగు జ్ఞానమంతయు లోకంబు నాదరించియుండవలయును. మానవులు ప్రపంచవ్యాపారములయందు దేనియందు సంచరించుచున్నను తదనుగుణంబులగు ధర్మములు జెప్పునదియె సర్వోత్కృష్టమైన మతంబయి యున్నది. మనము ఔపనిషదుల జూచినవారియందు రాజకీయవ్యాపారములయందారితేరి అనుభవజన్య జ్ఞానమెక్కుడుగ గలవారి గన్పట్టుదురు. కొందరు ఉపనిషద్గ్రంథకర్తలు చక్రవర్తులయి యున్నారు. అడవులకుబోయి కందమూలఫలాశనులయిన ఋషులకు యుపనిషద్జ్ఞానము తెలియదని చెప్పుచు అనుభవజన్య జ్ఞానమెముఖ్యమని తెలిజేయు వేదగర్భితయుపాఖ్యానంబొండుగలదు. దీనిని శ్వేతకేతూపాఖ్యానంబందురు. అరుణీపుత్రుండగు శ్వేతకేతు వొండొక నాడు పాంచాలక్షితీంద్రుడగు ప్రవాహణజైవాలివద్దకు వచ్చెను. అంత

కుపూర్వము అతడును తండ్రియు అరణ్యనివాసులు. ప్రవాహనుడు ఆత్మతత్వమునుగూర్చియు, పునర్జన్మమునుగూర్చియు, మరణాంతరస్థితినిగూర్చియు శ్వేతకేతునిప్రశ్నించెను. కాని యవి యతనికేమియు దెలిసినవికావు. అతనితండ్రికిని దెలియవయ్యె. అప్పుడు వారియువురునురాజువలన నేర్చిరి. కనుక అధ్యాత్మిక విద్యయందు దారితేరుటకు ప్రాపంచిక జ్ఞానమును, వ్యాపారాభిరతి యుండవలెను.

పిమ్మట నేచర్చింపబోవువాంశము, అధ్యాత్మిక విద్యయొక్కయు నీతిశాస్త్రముయొక్కయు పరస్పర సంబంధమునుగూర్చి యయియున్నది. అధ్యాత్మికవిద్య నీతిశాస్త్రమునకు బాహుద యయియున్నది. దైవ భక్తులందరును వినమ్రులును, నీతిశాస్త్రపారీణులును యయినట్లు మనకువారిచరిత్రల జదివినగోచరించు. మతప్రవక్తలందరు తమమతావలంబకులకు నీతిమార్గముల నుపదేశించియేయున్నారు. ఉపనిషత్తులయందు సత్యంవద, ధర్మంచరేత్యాది వాక్యంబులు ప్రమాణంబులు. పురాణేతిహాసంబులు నీతిబాహుళ్యంబులు. బైబిలునుజూచిన నందెల్లెడ నీతివాక్యంబులె గన్పట్టును. యేసు తన శిష్యులకాసించిన దశవిధనీతులె దీనికి దృష్టాంతంబులు. భక్తులనీతిమార్గంబును సూచించుటకు ప్రహ్లాదుని గుణగణంబులు వినుతించు ఈ క్రిందిపద్యములజూడుడు.

సీ॥ తనయందునిఖిల భూతములందు నొకభంగి
సమహితత్వంబున జరగువాడు।
పెద్దలపొడగన్న భృత్యునికైవడి
జేరి నమస్కృతుల్ చేయువాడు।
కన్నుదోయికి నన్యకాంత లక్షంబయిన
మాతృభావముచేసి మగులువాడు।
తల్లిదండ్రులభంగి ధర్మవత్సలతను
దీనులగావ జింతించువాడు।

గీ॥ సఖులయెడ సోదరస్థితి జరపువాడు
దైవతములంచు గురువుల దలచువాడు।
లీలలందును బొంకులులేనివాడు
లలిత మర్యాదుడయిన ప్రహ్లాదుడధిప॥

*   *   *

సద్గుణంబులెల్ల సంఘంబులైవచ్చి
యసురరాజు తనయునందునిల్చి
పాసిచనవు..................॥

మతోద్ధారకులయందును, దైవభక్తులయందును, నిట్టియుత్సాహ జనకంబులగు పాత్రంబు లనేకంబులుగలవు. మతచర్చవలన హృదయంబు తేటపడును. బుద్ధిసానుకూలంబునజేయును. అందుచేతనే గ్రాడ్ప్రస్తు తరాజకీయోద్యోగులు కొందరువిద్యార్థులకు మతవిషయజ్ఞానము నొసగజల్లప్రయత్నించుచున్నారు.

అధ్యాత్మిక నీతిశాస్త్రముల పరస్పరసంబంధమునుగూర్చి పెక్కుయభిప్రాయ భేదంబులు గలవు. ఈభేదము చిరకాలమునుండి చూడనగును. భాగవతముననిట్లు చెప్పబడియున్నది. "తత్త్వజిజ్ఞాసయనునది ధర్మజిజ్ఞాసయగుటచే గొందరుధర్మంబే తత్త్వంబని పల్కుదురు." ఇట్లు ధర్మతత్వంబుల నైకదృష్టితో జూచువారి యందగ్రగణ్యుడై నవీనుడగు శాస్త్రజ్ఞుడు జర్మను శాస్త్రవేత్తయగు కాంటు వక్ప్రదార్థము నీతికి యాలవాలము, తన్నిమిత్తమున సాధుజనులకు విజయంబగు. భగవంతుడను వాడొకడు లేకపోయినను మనకాంక్షనినివృత్తియింపవలెను. ధర్మముతోడ నైక్యభావమువహించుటచేత నె తత్వమునిజమగుచున్నది అనికాంటుమతము. కాని యీసిద్ధాంతము నుబమ్మెరపోతనయు, వివేకానందయు, మ్యాథ్యూ ఆర్నాల్డును ఒప్పుకొనలేదు. మాథ్యూఆర్నాల్డు యిట్లుచెప్పుచున్నాడు. నీతిశాస్త్రముల ముఖ్యోద్దేశము .మనంబులనాకర్షించి, విషయోపభోగంబులనుండితప్పించి, సన్మార్గంబుననిడి మానవులకుసుఖంబు గూర్చుటయయియున్నది. తన్నిమిత్తముకొన్నిమార్గములును సద్వాక్యంబులును చెప్పబడియున్నవి. మనుజుడుత్సాహముగనున్నను, నిరుత్సాహముగనున్నను ఆమార్గముల నవలంబించినయెడల గమ్యస్థానమును జేరుదురు. మతముయొక్క ముఖ్యోపయోగ మేమనిన నీతికి యుత్సాహజ్వాలను గూర్చుటయయియున్నది. అందుచే కఠినతరమగు నీతిమార్గమునబోవుట సాధులకు చేదోడును, పామరజనులకు మార్గదర్శియు నగుచున్నది. ఇట్లుమతంబు నీతికి యుత్సాహదీపంబుగూర్చి కఠినత్వమునుతిమిరమును బారదోలును. గ్రీకునీతిశాస్త్రవేత్తయగు ఎపిక్టటసును క్రీస్తును సరిపోల్చిచూచిన నీతారతమ్య మగపడును. యేసేగదావగము ప్రపంచమును జయింపగల్గెను. అవిధముననె మనదేశమునందును ఉపనిషత్తులజ్ఞానమును పౌరాణికమతంబును విచారించినతేటపడును. ఉపనిషత్తులు కొందరిచేతనె పఠింపబడుచున్నవి. పౌరాణిక కథలు దేశమంతయు నల్లుకొనియున్నవి.

మతమువలన యిహలోక లాభమేమియును కలదాయని కొందరడుగవచ్చును. శాస్త్రముయొక్క విలువ యుపయోగముచేతనే దెలిసికొనబడదు. ఉపయోగమువలన శాస్త్రములుగణుతింపబడిన నేటిప్రపంచమింత నాగరికతయందుండదు. ఉపయోగముకొరకే విద్యుచ్ఛక్తిమొదలగు స్వభావజన్య శక్తులను ప్రకృతిశాస్త్రవేత్తలు గనుగొనలేదు. శాస్త్రము అభివృద్ధి జెందిన తరువాత యుపయోగము తనంతతాను బయలువెడలును. అవిధముననె అధ్యాత్మిక విద్యయు యుపయోగముచే గణుతింపకూడదు. ఉపయోగమునెడి పునాదు మిక్కిలి బలహీనమైనది. అయినను యుపయోగమును బట్టిచూచిన

తే. అంగములు కూర్మమెట్లు ప్రత్యాహరించు, నట్లు కామములందనయంబ యడచుజాలు
ధన్యచిత్తుడానంద తత్వంబు నొందు, నితరులెల్ల గాలగ్రస్తు లింత నిజము. హరి, ఎఱ్ఱాప్రగడ.

మతము ముఖ్యతమంబని మనకు తెలియును. సకలజనులు ప్రయత్నించునది సౌఖ్యానందములే గనుక, ఆనందములలో శ్రేష్ఠమగు బ్రహ్మానందము మతమునుండియే బయలువెడలుచున్నది.

ఇంకొకవిధమున నాలోచించిన మతప్రశంస మిక్కిలి యావశ్యకమయినట్లు గోచరించును. మనము దేశదేశముల పూర్వచరిత్రల జదివిచూచిన ప్రతిచోటను న్యాయశాస్త్రములు, సంఘనిర్మాణములు రాజకీయశాస్త్రములు నిరాఘాటముగ మతముచే నల్లుకొని పోయినట్లు గన్పట్టును. రోముదేశపు ప్రసిద్ధ ద్వాదశస్మృతులును, మహమ్మదీయన్యాయసిద్ధాంతములును, హిందూధర్మశాస్త్రములును, ఆంగ్లోసాక్సనుచట్టములును బరికించినచో మనకీసంగతి తేటపడగలదు కనుక ప్రాచీన ధర్మశాస్త్రములుగాని, సంఘ నిర్మాణములుగాని హృద్గతము చేసికొందమన్న మతజ్ఞానమలవరచుకొనుట యావశ్యకము.

ఇంతవరకు మతము మానవమనంబుల గలంచు మహాశక్తి యనియు, ఆచరణీయంబగు గమ్యస్థానము నేర్పరచుననియు, నీతినిప్రజ్వరిల్లజేయుననియు, ఉపయోగకరమనియు, సకల సంఘనిర్మాణములకధిభూతమనియు దెలిపియుంటిని. ఇన్నిటికంటెను రమ్యతరంబగు ముఖ్యోపయోగంబు మతంబున గలదని నాకు దోచుచున్నది. మనుజుడు తన జీవితమెట్లు గడపినను అవసాన దశయందు అవ్యక్తమగు కొండొక పదార్థముకొరకు పరితపించుచు శాంతిని గోరుచుండును. అట్టి మనశ్శాంతి ఆధ్యాత్మిక విద్యనుండియే వెలువడుచున్నది. 'ఆవేళ యమదూతలు...' అను నరసింహశతకపు పద్యము మన దేశమువారందరు నిత్యము పఠించుచున్నదియేగదా. భగవంతుడు ప్రేమస్వరూపుడు గనుక సకలలోక సముజ్జీవనంబగు ప్రేమ మతంబుననుండియే యుత్పన్నమగుచున్నది. ఆధ్యాత్మికజ్ఞానము మన హృదయ పుటంబులనుండి వెలువడుగాని మేధస్సునుండిగాదు. అది సంచలింపజేయు మనోవ్యాపారముల వలననె యుత్పన్నమగుచున్నది. రామకృష్ణాది నామములు ఆర్యులను, మహమ్మదు అల్లా నామములు మహమ్మదీయులను, యేసు మేరీ నామములు క్రైస్తవులను నెట్లు చిరకాలమునుండి సంతోషపూరితులం జేయుచున్నవో యోచింపుడు. మరియు సకల ఆశలు దిగనాడియుండు మానవునకు ఆధ్యాత్మికవిద్య గ్రీష్మంబునబడు వర్షధారలవలె యమృతతుల్యంబగు. ధైర్యంబు విడనాడిన కరీంద్రుని మొరలాలకింపుడు.

ఉ॥ లావొక్కింతయు లేదు ధైర్యము విలోలంబయ్యె ప్రాణంబులున్
ఠావుల్ దప్పెను మూర్ఛవచ్చె తనువున్ డస్సెన్ శ్రమంబయ్యెడిన్
నీవేతప్ప నితఃపరంబెరుగ మన్నింపందగున్ దీనునిన్
రావే యీశ్వర కావవే వరద సంరక్షించు భద్రాత్మకా ॥

ఉభయ సేనామధ్యంబున విషాదచిత్తుండగు అర్జున హృదయసంతాపము నధ్యాత్మికవిద్యయేగదా శాంతింపజేసెను.

ప్రస్తుతము పాఠశాలలందు విద్యార్థులకు మతవిద్య గఱపక పోవుటచే గల్గు నిక్కట్లు యెల్లరకును అనుభవైక వేద్యమే. తన్నివారణార్థము దేశమందంతటను యత్నములు జరుగుచున్నట్లు మనకు వార్తాపత్రికల మూలమున దెలియవచ్చుచున్నది. కాని బాలురకెట్టి విద్య యర్హమగునో యనుసంగతి వివాదాంశమయి యున్నది. ఆధ్యాత్మికవిద్య బోధించుటనుగూర్చి వ్యాస విస్తరభీతి యగుటచే నే విశేషముగ జెప్ప దలచుకొనలేదు. అంతియగాక ప్రస్తుత వ్యాసంబునకది యనుపయోగంబు. కాని యొక్కసంగతి మనము మనంబున నుంచుకొనవలెను. తత్త్వవేత్తలచే చర్చింపనగు గుహ్యతమంబగు మతరహస్యములను బాలుర నవనీత హృదయంబుల నాటుట హానికరమైయున్నది. అట్లుచేయుటవలన కలకాలము వారికిమతమునం దసహ్యము గల్గును. దీనికి 'మెకాలే' యను ఆంగ్లేయ [illegible]యొక్క జీవితమె దృష్టాంతము. మెకాలే తండ్రివలె మనదేశమునందును తలిదండ్రులెందరో తమ బాలురను చిన్నతనమునందె మతరహస్యములనేర్వ నిర్బంధించి, వారిని శాశ్వత మతవిముఖులజేతురు. అట్లుగాక ప్రాచీనమత ముఖ్య ధర్మంబులును, సాంప్రదాయములును బాలురకు నేర్పి వారికి మతవిద్యయందు నుత్సాహమును, ఆసక్తియు గూర్పవలెను. మతవిద్యయం దుత్సాహమున్న ప్రాపంచిక మతంబులనెల్ల బఠించి వానియందు తమ భావసృష్టి కనుగుణంబగు నొకదాని నెంచుకొనగలరు. మన పాఠశాలలును విద్యాకళాశాలలును ప్రస్తుత మనదేశస్థితియందింతకుదక్క మరేమియు జేయలేవని దోచుచున్నది.

సనాతనమునుండియు మన భరతఖండము ఆధ్యాత్మికజ్ఞానమునందు విశేష గౌరవము నందియున్నది. పాశ్చాత్యులచేగూడ పొగడ్తగనిన బుద్ధ, శంకరాది మత సంస్కర్తలు మనదేశమునం దుద్భవించిరి. కాలక్రమంబున మనదేశమునకును మహమ్మదీయ, జొరాష్ట్రియను, క్రైస్తవ మతంబులు వచ్చినవి. లోకప్రఖ్యాతిగనిన సకలమతంబులకును హిందూదేశము రంగస్థలమయియున్నది. పశ్చిమఖండజ్ఞానము భరతవర్షము నల్లుకొనినతరువాత దేశజ్ఞానమంతయు నూతనోజ్జీవనము నందుచున్నది. పదునేనవ శతాబ్దమున ఐరోపాఖండమున జ్ఞానోదయమయినట్లు ప్రస్తుతకాలంబున మనదేశంబున సకలవిధముల జ్ఞానము పునరుజ్జీవనమందుచున్నది. ఈనూతన పరిణామతరంగము ఆధ్యాత్మికవిద్య నంటకపోలేదు. "అనేక శతాబ్దముల వారసులము" అని ఆంగ్లేయకవియగు టెనిసను జెప్పినట్లు, మనము అనేక దేశములయొక్కయు శతాబ్దములయొక్కయు వారసులమయియున్నాము. సకలదేశ జ్ఞానమును, సకలమత జ్ఞానమును మనకు దొరువబడుటచే, మనము మన పూర్వులకంటె మంచిస్థితియందున్నాము. సకల మతంబుల విమర్శనాబుద్ధిచే గ్రహించి, తత్సంసర్గకారణంబుగ ఆర్యమతమున నుండు గుణగణంబుల గ్రహించి, ధీజడిమబోద్రోచి, దేశమునుపూర్వపు గౌరవస్థితిలోనికి దెచ్చుటకు భారతవర్షీయులందరు పాటుపడుదురని ప్రార్థించుచున్నాను.

ఎవరెక్కువ; స్త్రీలా ? పురుషులా ?

శ్రీమతి, మాడభూషి చూడమ్మగారిచే వ్రాయబడినది.

శ్లో॥ శ్రిస్రైము సమ స్తచిదచిద్వి । ధానవ్యసనంహరేః
అంగీకారిభిరాలోకైః । సార్థయస్త్యైకృతోక్షితైః॥

మాయావృతుడగు బ్రహ్మవిచిత్ర ప్రపంచమును సృజించుటచేతను, తత్ప్రపంచమును సమానప్రేమతో విష్ణువు పరిపాలించుటచేతను, మోహాంధకారులగు పాపుల సంహరింతుననియు తన్నుపొగడినవారికి శంభువు శరీర మెరుగని యిష్టసంపదలిచ్చుటచేతను, ఒకరికంటె నొకరు ఘనులని తగవులాడుటెట్లో సరస్వత్యాదిసతులు వాగ్దేవతను నేననియును సంపత్స్వరూపురాలను నేననియు, సౌభాగ్యమునిచ్చుదానను నేనేయనియు, మరియెట్లో ఈ పైనుదహరించిన "స్త్రీలా ? పురుషులా ? ఎవరెక్కువ;" యనుప్రశ్నము అట్లేయుండును. బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరుల వలన క్రమముగా సృష్టిస్థితిలయాదులును వాగీశ్వరీకమలలు దేవతలకు జ్ఞానాద్యభివృద్ధులు సంపాదించుటకును యెట్లుసమానులో గృహాదివిషయములకు స్త్రీ పురుషులట్లేసమానులు. ఈసమానగౌరవములు ఆర్యులనాటనుండియు స్త్రీలకు గల్గియున్నవి.

భగవంతుండగు నారాయణుడు చేతనాచేతనంబగు సృష్టిని సృజించి దానిని శ్రీ లక్ష్మితనకటాక్షంబులచే నంగీకరించినయడ సార్థకమగుననిపైశ్లోకమందుచెప్పినటుల గాన్పించుచున్నది. స్త్రీపుంస్త్వములు ఉత్పత్తి స్థితులకే విభజనగా సృజింపబడెనేగాని పురుషునికంటె విద్యాభివృద్ధులలో తక్కువగానుండి నీచత్వ మనుభవించుమనిగాదు. ఇందుకు తార్కాణముగా పూర్వస్త్రీల ఔన్నత్యమిక్రింద వివరించియున్నాను. మనహిందూదేశమునందు పూర్వమునుండియు నేటివరకు ననగా కాలముననుసరించి స్త్రీ పురుషులు వేదాదివిద్యలు జదువుటయందును రచించుటయందును మనఃప్రౌఢిమగలవారై సుగుణముల కాటపట్టయి నాగరికతకు నెలవైయున్నటుల ఋగ్వేదమువలనను పురాణాదులవలనను, ప్రస్తుత తెలుగు కబ్బములవలనను దెలిసికొనుచున్నారము. మొదట యాదిమార్యులచే నేర్పరుపబడిన వేదోదితవర్ణములునాలుగు. ఇప్పుడవి తారుమారై జనసంఖ్యనువలె వర్ణసంఖ్యకూడా లెక్కింప నశక్యమై యుండెను. మొదట యార్యులు హిమాలయము దాటి కనుమలదారిని స్త్రీబాలురతో నదీతీరముల నివసించియున్నటులను దృగ్గోచరమగు అగ్ని, ఇంద్రుడు, సూర్యుడు మున్నగు వారినే కుటుంబసహితముగా స్తోత్రముచేయుచున్నటులను గాన్పించుచున్నది. పిదప కొంతకాలమునకు వాయువు మరుద్దేవతలు మొదలగువారును దైవములని యేస్తుతించిరి. భగవద్భక్తివిషయములో మహాత్మ్యాదియులవలెగాక మనవారు నాలయములకుపోవుటయు తాము దేనినినమ్మి యాచరించుచుండిరో యది తమకుటుంబమువారికి సరిగానేర్పుచుండువారు. నేటికాలమున కించుకతగ్గినను, దేవాలయములు తీర్థములుచూచుటకు పిల్లతేద్చుచున్నను పురుషుడుగూడ యుండిగాని లేకున్నగాని స్త్రీలుపోయిచూచు యాచారము, సమానగౌరవము మనము చూచుచున్నారము. ఇంటగల వ్రతములుగాని నోములుగాని చేయుటలో ధనవ్యయమునకును పురుషునియడుగవలసిన యావశ్యములేని స్వాతంత్ర్యము మనము గలిగియున్నారము. వేదకాలపుటార్యులు జన్నములుచేయుచు స్త్రీలతో వేదమంత్రములు పఠింపుచు దేవతల నాహ్వానముచేయుచు హవిస్సుల నిచ్చుచున్నటుల వినుటయు చూచుటయు గల్గుచున్నది. మనలో వివాహాది వైదికకార్యములు చేయవలసివచ్చినచో స్త్రీపురుషులు

గీ. సుదతియేటికి నంతర్విశుద్ధిలేని । బాహ్యసంశుద్ధి బహుతీర్థపరిచయమున ।
వేయిగడవల జలముల వెలిఁగడిగిన । గలుగునేశుద్ధి వారుణీకలశమునకు ॥ శ్రీనాథ. కాశీ.

సమానస్వాతంత్ర్యముతో జరిగించుట మనము చూచుచుంటిమిగదా ? స్త్రీలేక పురుషుడు దేవకార్యములేవియు చేయగూడదనట్లు మనపెద్దలవలన వినుచుంటిమి. ఇందుకు కారణముగా భార్యలేనివారుగాని భార్య గ్రామాంతర గృహాంతరముల కేగినపుడుగాని మనుజుడు భార్యజవికను రొంటనుంచుకొని మరీ చేయవలెనట. వైదికకర్మయగు ఆబ్దికములకుగూడ భార్యలేనివానిని భోజనమునకు పిలువరు. ఇందువలనఁ వృద్ధులుగూఁడ అసంఖ్యవివాహములు చేసికొను యాచారము ప్రబలెను.

ఇట్లు గృహాధికారమునందును దేవస్థానములకేగు స్వాతంత్ర్యములేగాక వేదోపనిషత్తులు అధ్యయనాధ్యాపనలు జరిగించుటకును సభలలోఁజర్చించుటకును సమానగౌరవమిచ్చి కాపాడిరి. అందువిశ్వవార సూర్యలీలావతి మున్నగువారు ప్రసిద్ధిగలవారు. మరియు వేదాంత విద్యనభ్యసించి పురుషులతో సమానముగా పిలువబడి వాదోపవాదములు జరిగినటుల యీక్రింది సంవాదమువలన తెలియగలదు. యాజ్ఞవల్క్య మహామునికిని గార్గికిని సంభాషణము.

గార్గి:— పూజ్యులగు నోబ్రాహ్మణులారా! మీరు అంగీకరించితిరేని నేను యీయాజ్ఞవల్క్యుని రెండు ప్రశ్నలనుఅడిగెదను. ఆప్రశ్నలనుఁగూర్చి యాజ్ఞవల్క్యుఁడుత్తరముచెప్పినయెడల మీలోనెవరును బ్రహ్మసంబంధమును గూర్చి యాజ్ఞవల్క్యుని జయించువారులేరని పలికెను.

బ్రా:— ఓగార్గీ అట్లెయడుగుమా.

గార్గి:— యాజ్ఞవల్క్యుఁడా ? శూరవంశపురాజు శత్రుసంహారమునకు మంచిబాణములతో వ్యథపెట్టుటకెట్లు సమీపించునో అట్లే నేను రెండు శ్రేష్ఠములైన ప్రశ్నలతో సమీపించియున్నాను. నీవు బ్రహ్మవేత్త వైతివేని యీప్రశ్నలకు సమాధానము జెప్పుమా ?

యా:— ఓగార్గీ ! అటులనే ప్రశ్న వేయుము.

గా:— బ్రహ్మాండముకంటె ఉపరిభాగమునందును క్రిందభాగమునందును మధ్యమునందును, భూత, వర్తమాన భవిష్యత్తులునగు ద్వైతమయిన యీసమస్తములును దేనియందు ఏకీభవించియున్నదని ఆగమన్యాయమువలనఁ జెప్పుదురో అట్టిసమస్తమును దేనియందు వస్త్రముయొక్క పడుగుపేకలువలెనే ఏకముగా కల్పింపబడియున్నది ?

యా:— ఓగార్గీ ! బ్రహ్మాండముకంటె ఉపరిభాగమునందును క్రిందిభాగమునందును, మధ్యమునందును భూత వర్తమాన భవిష్యత్తులునగు వ్యాకృతమునైన సూత్రాత్మకమగు జగత్తంతయు దేనియందు ఏకముగాఁ గల్పింపబడినదనిచెప్పుదురో అట్టిసూత్రమునం దవ్యాకృతాకాశమునందు ఉత్పత్తిస్థితిలయకాలములయందు వస్త్రముయొక్క పడుగుపేకలవలెనే ఏకముగాఁ గల్పింపఁబడియున్నది.

గా:— నీవు నేనడిగినప్రశ్నను విశేషించిచెప్పితివి. కనుక నీకొరకు నమస్కరించుచున్నాను. ఇంకొకప్రశ్నచేయుటకు నన్ను ధైర్యముకలదానినిగాజేయుము, అని గార్గి పలికెను. వీరిసంవాదముబృహదారణ్యకోపనిషత్తు పంచమాధ్యాయముయొక్క ఆరవ యెనిమిదవ బ్రాహ్మణములలోనున్నది. ఈపైసౌజన్యసంభాషణమునకునెంతయు నుప్పొంగి యీగార్గి చరిత్రము వ్రాయుచు అబలా సచ్చరిత్ర రత్నమాలగ్రంథకర్త్రియగు అచ్చమాంబగారిట్లువ్రాసిరి:- నే వ్రాయుటకంటె నిదివరకు వ్రాసినయామె మనోభీష్టము నేనిచ్చట జదువరులకు తెలిపిన బాగుండునని వ్రాయుచున్నాను.

"బ్రహ్మవిదులగు బ్రాహ్మణులందరు తాముపాదించి యోడినపిమ్మట నొకస్త్రీ వాదించుట కనుజ్ఞవేడగా నందువలన తమగౌరవము తగ్గునని తలంపక స్త్రీయని యామెను హీనముగానెంచక గౌరవించి యనుజ్ఞనిచ్చుటఁ జూచువారికెల్లరకును గార్గి తన సమకాలీనులలో నెంతగౌరవింపబడుచున్నది తెలియకమానదు. ఆమె గొప్ప బ్రహ్మవిదులతో సమానముగాఁ పిలువబడి జనకునిచే మన్ననలువడసెనుగాన నప్పటివారు స్త్రీపురుషులలో నెవ్వరైనను

విద్యాగుణసంపదలఁ గలవారలుండినచో వారందరిని సమముగా సన్మానించుచుండిరి. కాని స్త్రీలు విద్యాగుణసంపదలచే బురుషులకంటె నధికులైనను స్త్రీజన్మమెత్తిన దోషమువలననే యిప్పటిస్త్రీలవలె నసమానపాత్రలు కాకుండిరి. ఆకాలపు పురుషులకు స్త్రీలు తమతోడ సమానులనియును దమను వారు మన్నించునటులఁ దమరును వారిని సన్మానించుటఁ దమకర్తవ్యమనియును దలచుచుండువారు. పూర్వకాలమునందు యిప్పటివలెగాక స్త్రీపురుషులు సమానగౌరవ స్వాతంత్ర్యములతో నుండిరని తెలియుచున్నదిగదా ? దృగ్గోచరమగు సృష్టిలోఁగూడ ప్రతిజడపదార్థము సమానోపయోగముగను సమాన సామర్థ్యముగను పనిచేయుచున్నటుల మనము చూచుచున్నాము.

మనము నిత్యమువాడుచున్న ఘనపదార్థమగు కత్తెర రెండువైపులఁగూడ సమానమైన పదునుగలదయి యెంత బలమైన గట్టిగుడ్డనైనను తెగగొట్టుచున్నది. అదిరెండిటియొక్క పదునుచేతనే అట్లుపయోగించునుగాని వకటి తుప్పుపట్టినను వకటి లేకున్నను కత్తెరగునా ? అదియున్న లాభముండునా ? మనము ప్రతిదినముయొక్క బండిగూడ నిట్టిదే? ఎద్దులుతోలుమనిషిగూడ నున్నను దానిని సమానముగా భారమువహించిన చక్రములు రెండులేకయున్న అదినడచునా? దానికికట్టిడుఎద్లును సమానబలము తెలివిగలిగియుండవలెను. అట్టి యీసంసారశకటము నీడ్చుటకును లేవనెత్తుటకును స్త్రీపురుషులు సమానాధికారులు గానిచో నొకవైపు బక్కది మరియొకవైపు బలముగల యెద్లనుపూని బండిని నడపించి నటులుండును. ఈ సంసారమునుత్రాసుకు కష్టించి ధనముతెచ్చుటకు పురుషుడొకమావముగను గృహకృత్యపుపనులు నెరవేర్చుటకు స్త్రీపదార్థములుగను సమానబరువు చూపుచుందురు. స్త్రీ యిట్టినిర్వాహకురాలు యెట్లగును, అనుప్రశ్నకు విద్యాసాగరులు స్త్రీగాని పురుషులుగాని వివేకసంపదనంది నయమార్గవర్తనులగుటకు విద్యముఖ్యావశ్యకమని యొకసమయమున నుడివియున్నారు. గనుక ఈవిశ్వప్రపంచరాజమార్గమున సంసారశకటమును నడపుటకు స్త్రీపురుషులు విద్యవలన వినయత్వాది సద్గుణములు సమానముగాపొంది సమానభారముతో నున్నవారని యొప్పుకొనవలయును గాని పురుషుడెక్కువ స్త్రీయెక్కువయని చెప్పుట కెంత మాత్రము వీలులేదు. ఇది నిర్వివాదాంశముగా చదువరులు గ్రహింతురుగాక. ఇందలితప్పులను బాలునివల్కులవలెనేతలచి యొప్పులనేగ్రహించుటకు నాచదువరుల వినయపూర్వకముగా వేడుచున్నదానను.

చమత్కార చంద్రిక.

మ॥ రా॥ శ్రీ, మంగిపూడి వేంకటశర్మగారి విరచితము.

ఆ. వె. పులికనలుపుగాని * శితికంఠుఁడాగాఁడు
పాముగాదు నెమలి * పక్షిగాదు
గంతులిడుచు నడుమఁ * గాని కప్పయుఁగాదు
దీనిభావమేమి? * తెలుపరయ్య ! 1.

గీ॥ వెలయు వర్ణత్రయంబున * వృక్షమొకటి
యొకటి వర్ణద్వయంబునఁ * బొదలు గజము
అమరు జంబీర మంత్య ద్వ * యంబు వలన
వృక్షమేదియొ ? తెల్పుఁడీ ! * విబుధులార.! 2.

ఆ॥ వె॥ కనులు మూయఁడెపుడుఁ * గ్రతుభుజుండునుగాఁడు
వాలముండుఁగాని * పాముగాదు
తీర్థసేవసేయు * దేవభక్తుఁడుఁగాఁడు
దీనిభావమేమి ? * తెలుపరయ్య ! 3.

తే॥ గీ॥ పక్షివర్యంబు పరగుఁ బం * చాక్షరముల
వానితలఁదీయ క్షుద్రదే * వతజనించు
వానితలఁదీయఁ దక్కెడ * జానుమీరు
దాని ప్రథమాక్షరముఁదీయ * దనరునృపతి. 4.

ఉత్తరములు:— 1. ఊరపిచ్చుక. 2. దానిమ్మ. 3. చేప. 4. కపోతరాజు.

గీ. అతిథిగడునల్పుఁడైనను నధికుఁడైన । నింటి కేతేరఁ బ్రియమందు నెవ్వఁడేని।
వానిగౌరవమది గౌరవంబుగాని । కాదుగౌరవ మాకార గౌరవంబు ॥ శ్రీనాథ. కాశీ.

మనకుఁగావలసినదేది? పరార్థపరత్వము.

శ్రీమతి బాలాంత్రపు - శేషమ్మగారిచే వ్రాయఁబడినది.

అద్వితీయ ప్రపంచములోని మానవులు ముఖ్యముగా నేర్చుకొనవలసిన ధర్మము పరార్థపరత్వము. అనగా పరులప్రయోజనమందాసక్తిగలిగియుండుట. దయాపరుండగు యీశ్వరుఁడు మనలసృజించి సమస్తపదార్థములను మనకొరకే పరిపూర్ణదయానముద్రుడై యొసగుచున్నాఁడు.

ఆయనచేసృజింపఁబడిన యీసృష్టియందలి అసంఖ్యజీవరాసులయందు దయగల్గినడచుకొనుటయే ఆమహనీయునియెడల కృతజ్ఞులమైయుండుట. ఇందులకు మనమెట్లునడచిన కృతజ్ఞతగలుగగలదు! పిపీలికాదుల జంపకుండుట, పక్షిమున్నగు మృగములువగైరాలకాహారమిచ్చి సంతసించుట ముఖ్యము. అందు మనుష్యులయందు మిత్రలక్షణ సోదరప్రేమగల్గియుండుట యావశ్యకము. ఈప్రకారము నడచుకొనుటకు మనకేసాధనము కావలెను? పరార్థపరత్వము.

నేనిప్పుడు పరార్థకురాండ్రగు స్త్రీలనుగూర్చి కొంచెముగా వ్రాసెదను. ప్రస్తుతము హిందూకుటుంబయజమానురాండ్రగు స్త్రీలు పరార్థపరత్వము పలువిధములుగా జూపిరి.

స్త్రీరత్నము శ్రీమతి బండారుఅచ్చమాంబగారు రత్నమాలనొసంగి జగత్ప్రసిద్ధులైగ్రంథరూపమున పరార్థపరులైరి. తచ్చరిత్రలోని రాణిభవాని మహారాణియయ్యు తనజీవితమంతయు పరోపకారమునందేగడపి ప్రజాసౌఖ్యమే తనసౌఖ్యమనితలచి శరీరమును ప్రజలకొరకు ధారపోసిరి. నేటివరకామెచే నిర్మింపఁబడిన సత్రములు పలుసౌఖ్యములనిచ్చుచు కాశీయందున్నవి.

ఇటులనే అహల్యాబాయియు తనభర్తగతించిన వెనుకఅనేకచిక్కులకులోనయ్యు ప్రజలనతిప్రేమతో కాపాడుచు శత్రువులనయితము మధురనీతివాక్యములచేత వశులగావించి ప్రజలగాపాడెను. పలుధర్మకార్యములుచేసి చివరకు బ్రాహ్మణపిల్లవానికి రాజ్యమిచ్చి స్వప్రయోజనశూన్యత్వమును గనుపరచిరి.

ఆనంగీబాయి జోషియనుమహారాష్ట్రాంగన తనజీవితమును జాతిస్త్రీలనిమిత్తముపయోగింపనెంచి అమెరికాయందు డాక్టరుపరీక్షనిచ్చివచ్చి కీర్తికాయమును పొందెను. 20 సంవత్సరముల వయస్సున పాశ్చాత్యలోకమగు నమెరికాకు నొంటరిగాబోయిహిందూస్త్రీలలో వైద్యరాంద్రులేని లోటుతీర్పనెంచి కేవలము పరోపకారమే తనజన్మమునకు ఫలమని యెదనెంచి కులస్త్రీలకు మార్గదర్శినియయ్యెను. ఇట్టిమన హిందూస్త్రీలు అనేకులు పాటుపడి గతించిన వారనేకమందిగలరు. చరిత్రలయందును పురాణాదులయందును వర్ణింపఁబడిన నాయికారత్నములుగాక నాచిన్నతనమునాటికి ప్రసిద్ధురాలై అన్నప్రదాతయని గొనియాడఁబడి కీర్తిశేషురాలైన డొక్కా సీతమ్మగారుస్వార్థత్యాగులనిచెప్పుట కెంతమాత్రమును సందియములేదు. అర్ధరాత్రియందతిథివచ్చినను విసువులేక భుజింపపెట్టునని పురుషపుంగవులు సహితము గొనియాడుచుండెడువారు. ఇట్టికీర్తి యీమెకెట్లుగల్గినది? తనస్వప్రయోజనమునువిడిచి పరార్థపరురాలై యితరులమేలుకొఱకు తనజీవితమునుధారవోసినందున యని చెప్పవలెను. ప్రస్తుతమున సరస్వతిపత్రికనుపోషించునట్టియు, ఆంధ్రభాషామతల్లిని గాపాడునట్టియు విద్యార్థులకు అన్నాదికములిచ్చి విద్యాదానముచే

యు పోలవరం జమీందారుగారి తల్లిగారగు కామాయమ్మగారు మహాసంపన్నురాలైయుండియు, డంబము మన్నగునదిలేక అనేకబీదకుటుంబముల పోషించియు, బీదలకు వివాహాదులుచేసియు, విద్యార్థుల కన్నసత్రములు వేయించియు ఖ్యాతిగాంచిరి. దీనబంధురాలగు నామెయొక్క సద్గుణరాజమగు పరార్థపరత్వమామెతో నంతరింపక ఆమెచాయయనదగుకోడలు బంగారమ్మగారి యందును గానుపించెను. ఈమెజీవితములో చేసికొనిన ధర్మములుగాక జీవితాంతమందు తండ్రివలనపొందిన స్వాత్తంతయు 50 వేల రూప్యములు బీదవిద్యార్థులకిచ్చునట్లు ధర్మముచేసి యేమాటిచిలుక యాపలుక-పలుక-నను సామ్యమును స్థిరపరచి కీర్తిశేషురాలైరి.

ఇట్లు వ్రాయగడంగిన లెక్కింపలేని చరిత్రలుగలవు. అందరిని పేర్కొనుటకు నాకుశక్తిచాలమికి వగచుచు నతిక్లుప్తముగా వ్రాయు విషయములనేగాని యీసంచిక యందచ్చువేయమను నియమమునుబట్టియు యింతట ముగింపుచేయుచుంటిని. పురోవృద్ధికి స్వార్థత్యాగముచేసిన గాని మార్గముగాజాలదు. పరార్థపరత్వమె ప్రాణికి మలయమారుతమువంటిది. పరార్థపరత్వమే సమస్తదుఃఖములకావు శాంతమువంటిది. పరార్థపరత్వముకంటె నుత్కృష్టధర్మము వేరులేదు.

చదువరులగు సోదర సోదరీ మణులారా! ఇట్టి ధర్మము స్త్రీలమగు మనము ముఖ్యముగా పొందదగినది. వితంతువులు దీనిని శిరోభూషణముగా ధరించిన మరణమును లేమిచేయు అమృతమువలె, ప్రసిద్ధిగాంచి వన్నెకెక్కుదురు. నాయీ అల్పవాక్యములయందలి తప్పులను మన్నించి దయాపూర్వకముగా మన్నించుటకు వినయముగావేడుచు విరమించుచుంటిని.

చ॥ నెలతలా! నీవు నిత్యముగ * నిల్చెడు స్థానముఁ జెప్పుమన్న న
వ్వ్వులయఁగ నామె యిట్లనె మ*యూరగ విరించి మహీధ్రి నామముల్
పలనుగ వ్రాసి యానడిమి * వర్ణములెల్లను ద్రోసిమూడ నా
నెలవగునందు నా నెలవు * నెత్తియునేర్పడ మాకుఁ దెల్పుఁడీ! .5

ఉ॥ ఐదవపాలు దేవునకు * నందుల నాలవపాలు పత్నికిన్
మోదము మీరశేషమున * మూఁడవభాగముఁ బట్టికిచ్చి మ
ర్యాదగ నర్థమున్ హితున * కంపి భుజించెను మూఁడుపండ్లు తా
నాదిని నెన్నిపండ్లుకొనె * నా యజమానుఁడు మాకుఁ దెల్పుడీ! 6.

సీ. నోరయుంగదు కూడు * నీరులేక భుజించు
కన్నుకలదు గాని * కాంచలేదు
పలుకుమరనుమాట * కలికంబునకులేదు
పలికింప నెల్లప * ల్కులను బలుకు
జనులను రంజించు * పనికిఁ గట్టనుబడుఁ
గూర్మినెల్లరిచేతఁ * గొట్టఁబడును
కరపాదములు లేవు * నరవాహనము నెక్కి
యెల్ల సభలలోని * కేగివచ్చు

ఆ. వె. ఒనర వలువఁ గట్టు * నుష్ణీషమును బెట్టు
స్థాణువనఁగ నుండుఁ * బ్రాణమెఱుఁగ
దల్లసిల్లఁజేయు. * నెల్లరయుల్లముల్
దీనిభావమేమి? * తెలుపరయ్య! 7.

సీ॥ తుదలేనిధనము జే * యుచుఁ గూర్చునదేది?
గిరిజామనోనాథు * గేహమేది?
పిరికిగాఁ దుమ్మెదఁ * విహరించు నెలవేది?
ఓడ కంబుధి * దాటు చుంచునేది?
కలకాల మొకలాగ * కల్ల యౌనదియేది?
శ్యామల కదల మే * లైనపేది?
దివిషద్గణము నడ * తెంచు మార్గంబేది?
కరివేల్పుఁగన్న మ్ర * గంబదేది?

తే. గీ. వలపుదొర లెక్కములఁ బట్టఁ * గలుగునేది?
బలుకునూరు లేక లెస్సగాఁ * జెలఁగదేది?
అన్నిప్రశ్నంబులకుఁగూడ * నాదులందె
యుత్తరములున్న యనిచూచి * యుల్లసిలుఁడు!

ఉత్తరములు:—(5) 1. నలినవనము 2. లక్ష్మి. (6) 15 పండ్లు. (7) మద్దెల. (8) 1. తుల 2. గిరి 3. విరి 4. ఓడ 5. కల 6. శ్యామ 7. దివి 8. కరి 9. వల 10. పలుకు.

హిందూ స్త్రీల ప్రస్తుతస్థితి.

శ్రీమతి మామిడన్న - కామేశ్వరమ్మగారిచే వ్రాయఁబడినది.

లోకమునందు ప్రతివస్తువును మార్పుచెందుట ప్రకృతిధర్మము. మార్పుజెందనివస్తువు లోకమునలేదు. స్త్రీలయందునునట్లే మార్పుకలిగినది. మొదటనణువులుచేరి క్రమక్రమముగ బొమ్మరాళ్ళయి, చిన్నమెట్టలై, చట్టులై, పెద్దగుట్టలై, కొండలై, పర్వతములైనవి గదా! వెనుకటి చీమదూరని చిట్టడవులును, కాకిదూరని కారడవులును ఇప్పుడు సుందరములగు మందిరములచేతను సువాసనగల చక్కని పుష్పములనిచ్చు చెట్లచేతను ఔషధరాజములనిచ్చు ఓషధులచేతను జీవనాధారమగు ధాన్యములుపండు పంటపొలములచేతను నద్భుతమగు మార్పుచెందినవి. వెనుకటిస్థితిని జూచియుండిన మానవుండు ఇంతవరకు బ్రతికియున్నచో నీయద్భుతమగు మార్పుఁజూచి యాశ్చర్యమును బొందకమానడు. సమస్తమునకును కాలముప్రధానము. ప్రస్తుతము స్త్రీవిద్యయందును నట్టిమార్పేకలిగినది. విద్యనభివృద్ధిపరుప పాటుపడినవారే లోకమునకు నిజమగు నుపకారముచేసినవారు. వారియుద్దేశమునకు ఫలముకలుగుచున్నది. ఈకాలమందు యేపట్టణములు పల్లెటూళ్ళు చూచినను అందరుకాకున్న కొందరైనను చదువురాని స్త్రీలులేరు. ఇప్పటిస్త్రీ వెనుకటికాలపుస్త్రీలవలెగాకవిరామముగలిగినపుడు పుస్తకముఁజదువుకొనును, వీణ, ఫిడేలు, హార్మోనియము వాయించును. యంత్రసహాయమువలన బట్టలుకుట్టును. పత్రికలకు వ్యాసములువ్రాయును, మెడపట్టీలల్లును, పరీక్షలకు చదువును. స్త్రీలుచదువుకొనగూడదను మధ్యకాలపుమాట మరవునకువచ్చినది. ఎచ్చటచూచినను స్త్రీసమాజములు హెచ్చి మంచిచెడ్డలు ముచ్చటించుచున్నారు.

ఐకమత్యము నభివృద్ధిచేసికొనుచున్నారు. ఉపన్యాసములు చదువుచున్నారు పత్రికలకు వ్యాసములు వ్రాయుచున్నారు. ఇంతేకాక హిందూసుందరి, సావిత్రిమొదలగు పత్రికలనుచూచినచో నెంతమంది సుందరీమణులు చక్కనివ్యాసములు వ్రాయుచున్నారో మనకు తెలియుచునేయున్నది. ఈకాలమందు స్త్రీలు పత్రికాధిపత్యమును చక్కగ నిర్వహింపగలుగుచున్నారు. సభలయందు చక్కని ఉపన్యాసముల నిచ్చుచున్నారు. మృదుమధురకావ్యములు రచించుచున్నారు. లంకాయోగము, కుశలవులకథ మున్నగునవి మనోహరముగాబాడి యానందించుచున్నారు. ఇట్లనేకమంది స్త్రీలు హృదయరంజకముగానుండు చరిత్రములనుజదివి కాలము సద్వినియోగమునకు దెచ్చుచున్నారు. ప్రస్తుతపుస్థితిచూడగా పూర్వపు సీత, సావిత్రి, దమయంతి, చంద్రమతి మున్నగువారివలె స్త్రీలోకము కొద్దిరోజులలో నున్నతస్థితికి రాగలదను ధైర్యము కలుగుచున్నందుల కెంతయు సంతసింపవలసియున్నది. ఇందుకుతోడ్పాటుగా పట్టణములలో జనానాపాఠశాలలుంచుటయు కొందరుస్త్రీలు బోధకురాండ్రుగా పల్లెలకేగుటయు అవసరమైయున్నది. ధనములేమిచే నేకార్యమును కొనసాగనేరకున్నది. ఇట్టిప్రయత్నములు ధనవంతులగు బురుషులసహాయమునను విద్యావతులగు స్త్రీల ప్రోత్సాహమునను నెరవేరవలయును. బోధకురాండ్రుగా రాబోవువారి వ్యయమును ప్రతిగ్రామమున నిల్వయుండు ధర్మాదాయపుసొమ్ము ఖర్చులనుభరించిన మెడల బాగుగనుండును.

సోదరసోదరీమణులారా! లోకోపకారులు స్త్రీవిద్యాభిమానులునగు మీరుచెప్పుట మాత్రమెగాక పైజెప్పినసంగతులను గమనింపప్రార్థితులు.

ప్రాచీన చిత్రనిర్మాణము.

మ. రా. శ్రీ. రాయప్రోలు - సుబ్బారావు గారిచే వ్రాయఁబడినది.

కళలు జీవపోషకములు. కాంతులు కళాభరణములు. రసము లుజ్జీవికలు. కళావికాసమే సౌందర్యము. తదనుభవము చరితార్థదాయకము. ప్రకృతి సౌందర్యమయము. నిరామయప్రదేశములు నిశ్చలప్రభూతములు. వసంతకుటీరములు రాగస్ఫురణములు. సౌందర్యప్రభ లనేక గతిప్రసారములు. నిరస్త నీరదావరణములగు గగనప్రభలు తన్మయోద్రేకము నుత్పాదించును. చంద్రికాసాంద్రములగు నాకాశప్రకాశములు విషయసంచారమును ప్రేరేచును. స్థానికసౌందర్యముకూడ నిట్టిద. శాంతపరీతములగు సరణ్యవాటికలు తపస్సంధానయోగ్యములు. కుసుమితలతావితానములగు శాంతికనివాసభూములు నాయికా విహారణానుకూలములు. ఇందు భావసంయోగము పరస్పరపోషితము. కావున యథాప్రవర్ధనము. కళాగమనము నానాగతిస్ఫురణము. చిత్రలేఖనమొకట. తక్షకవైచిత్ర్యమింకొకచోట. కాంతివైచిత్ర్యము మఱొకయెడ. కాని వృత్తియొక్కటియె. అదిసౌందర్యము. కళలద్దములవంటివి. అందుసాంఘిక తత్వపు విజ్ఞానము ప్రతిఫలించును. జాతీయవృత్తి సౌకుమార్యము విడంబించును. అందువలనరసోదయకారకమగు రుచి గోచరించి హృదయనైపుణ్యమునకు 'రుచి' ననుసంధించును. భావమునకు స్థాయియుం గుదురుపడును. కళాహీనమగు జాతీయజీవనము 'అరుణిమదూలిన యధరము' వంటిది. ఇదియార్యులయాశయము. భారతజాతీయజీవనము చిరకాలము నిద్రావస్థం దగుల్కొనినది. కళలు తేజోహీనములై క్షీణించినవి. ప్రాణాధారముత్సాహము. తద్దోహదములేమిఁదొల్లిటి వన్నెతఱిగినది. ఇపుడు మరల సంచలన మారంభమైనది. కావుననే.

ఉ॥ రాజకళోదయంబు నవరాగభరామితమై వహించు, భా
యాజటిలప్రబోధ సమయంబగుటన్ దగనాదిమార్యతే
జోజయకాంతిసంచలనశోభలెగన్పడునెందు, భారత,
క్ష్మాజనయిత్రిపుత్రజన సంచయపూజితయైన చాడ్పునన్.

అనిప్రాచ్యకవి పాడుచున్నాఁడు. నవీన భారతమండలమందొక మహావిప్లవము జరుగుచున్నది. తద్రక్తనాళికలు జ్వరతీవ్రింబున ననుగమించుచున్నవి. ఆవేశతరంగిణియిరుగట్టులనిండి తొలంకఁబాఱుచున్నది. జీవనబింబము వికాసపుంజముల నూరక వెదఁజల్లుచున్నది. విస్మృతకూపగతములైన కళలు క్రొత్తసొబంగులతో నుదయించుచున్నవి. రాత్రిగడచినది. సమయశాంఖికుఁడు యథాకాల ప్రబోధితులంజేయ నుషఃకీర్తన మారంభించియున్నాడు. భావిసూచితములై కాంతులందందఁ బ్రాచ్యగిరిం బ్రాపించుచున్నవి. కావున నవోదయ విలసనములగు చిత్రకళల ప్రాచీననిర్మాణము నొకింత విశదీకరించుటకిదియు యదను. భారత చిత్రనిర్మాణ మనాది సుప్రసిద్ధము. తత్కళాపరిణామమును జాతీయపరివర్తనమును బరస్పరములుగ వర్ధిలినవి. ప్రాచీన చిత్రనిర్మాణము ప్రారంభదశయందు మతోత్కర్ష ననుసరించి మూర్తీభవించినది. క్రీస్తుపుట్టుటకుఁ బూర్వ మనేకశతాబ్దముల క్రిందటనే ప్రాచ్యమండలమునఁ జిత్రనిర్మాణముకలదు. కాని రూపములుమాత్రమిపుడు కానరావు. ఆశయములు నిల్చియున్నవి. శ్లోకాంతర చిత్రప్రతిబింబభావము లీయభిప్రాయమున కూతనిచ్చుచున్నవి. ఋగ్వేదీయయుగమునందుఁ గళ కేవలభావస్థాపితమై పదార్థప్రదీపితమైయుండినది. స్వభావ లాంఛనముగు 'ఉష' నొకసౌందర్యవతికింబోల్చి, తదుదయభావమునకు 'వికాసోజ్జీవకలం' ప్రతిపాదించిన యార్యకవుల యూ

క. ఇచ్చేవారలనంపద । హెచ్చేదేకాని లేమి యేలాకలుగున్ ।
అచ్చలమనీళ్ళుచల్లిన । విచ్చలవిడి నూరుచుండు వినరావేమా ॥

హాబింబములు చిత్రగర్భితములనుట నిర్వివాదము. రేఖానిర్దిష్టముగఁ జిత్రమెప్పుడు యథారూప నిర్మితమైనదో చెప్పఁజాలము. బౌద్ధయుగారంభమునాటికి ప్రాచ్యచిత్రము కొన్ని ప్రారంభదశలు గడచినట్లు గన్పట్టుచున్నది.

ప్రాచ్యచిత్రమునందలి ప్రథమదశ శిల్పము. అందుఁదక్షక వైదగ్ధ్యము ముఖ్యము. బౌద్ధయుగమునాటికిఁ జిత్రమునకు బృథగ్జీవనము లేదు. మతభావవ్యాప్తిననుసరించి వర్ధిల్లెను. బౌద్ధమతము ప్రాథమిక దశయందుఁ గేవల ధార్మిక వ్యవస్థాకలితమైయుండెను. బుద్ధుఁడు స్వీయప్రబోధలయందెందును రహస్యార్థతత్త్వమును, మానుషాతీతవ్యాప్తింగాని వివరించినవాఁడు కాఁడు. కావుననే యాకాలపుఁ జిత్రనిర్మాణముగూడ యథాస్థితియం దనువర్తించెను. పావిత్ర్యచిహ్నములుగ 'స్తూపములును' 'విహారములును', నిర్మింపఁబడెను. ఇందాకాలపుఁ జిత్రము ప్రదర్శింపఁబడినది. మధ్యహిందూస్థానములోని, భార్హుతి, సంచి మున్నగు ప్రదేశములయందలి బౌద్ధస్తూపములును, తత్పరిఖాకుడ్యనిర్మాణములును బౌద్ధ ధార్మికవృత్తులను ప్రతిరూపభావంబులతో నిప్పటికిని చూపుచున్నవి. ఇందలిచిత్రము "సాలంకృతమయ్యు" మహోత్కర్ష ప్రబద్ధితము. మహాత్ముఁడగు బుద్ధుని జాతకకథావిధానముల నాదర్శసరణిం బ్రదర్శించుచు బౌద్ధధార్మిక సూత్రార్థములను స్పష్టీకరించుఁ బ్రమాణబింబము లనేకము లీస్తూపాంతర్భాగములయందుఁ జిత్రింపఁబడియున్నవి. అందలిచిత్రబింబములఁ గొన్నింటి నిందుఁ బొందుపఱచెద. "మృగములు సాధువృత్తిం గుసుమపుంజంబులఁ గొనివచ్చి పూజాస్థానములయందునర్పించుట, రాజలాంఛనప్రభూషితములైన మదపుటేనుంగులు వరుసలుదీరి యూరేగింపుల ననుకరించుట, పద్మపుంజంబులచే రంజితములై జలచరము లందంద దుముకులాడ, నాకానొకదున్నపోతు బావుల నతిశీతలోదకమున మునిఁగియు మునుంగక యీదులాడుట." ఈ భావరూపములన్నియు భార్హుతిద్వారబంధస్తంభోపరిభాగంబులయందుఁ జిత్రింపఁబడియున్నవి. ఈకాలపుఁజిత్రమునఁ గాంతివిషయమంతగాఁ బరిగణింపఁబడలేదు. ఎల్లోరాగుహాలయంబుఁ గొన్ని రంగులుదీర్చిన స్థలములుగలవు. కాని తత్కాంతివిధానమెల్ల నమితతేజోకలితమై దీప్తిప్రాముఖ్యముగనున్నది. కావునఁ బ్రాచ్యచిత్రము ప్రథమదశయందుఁ దక్షకకళానుగతమై రాణించినది.

బుద్ధుఁడస్తమించినపిదపఁ జిత్రమన్యమార్గమునఁ బరిభ్రమించినది. క్రీస్తుశకారంభంబున బుద్ధునివిగ్రహములుజేయఁబడి పూజింపఁబడుట యారంభమైనది. మహాయన బౌద్ధమతమభివృద్ధిఁ జెందినకొలఁది, జిత్రమందు పెక్కుమార్పులుజరిగినవి. పతంజలియోగశాస్త్రతత్త్వము తత్కాల మతోత్కర్షయందు గాఢసంస్కారమును దాకొల్పెను. బౌద్ధధర్మవ్యవస్థయు, పాతంజలీయోగవ్యక్తియు నన్యోన్యసంఘర్షణాపూర్వకముగ 'నూతనభావకల్పన' యందుఁ బరిణమించెను. ఆభావమె ధ్యానిబుద్ధవ్యాప్తి. పిదప లోకపాలకులను దైవిక కళాప్రభూతులుద్భవించిరి. పైఁజెప్పిన మూర్తిత్రయాంశయమె, 'అవలోకితేశ్వర' 'మంజుశ్రీ' 'వజ్రపాణి'యను దైవికాంశత్రితయమై ప్రతిబింబించెను. ఈకాలపుఁ జిత్రము రాగోద్రేకము కాదు. కేవలసాత్త్విక కళాభూయిష్ఠము. కాయికచిహ్నములగు బాహ్యరూప విధానములయందీ చిత్రమంతగాఁ బ్రసక్తి వహింపదు. ఆదర్శము నూతనగాఁగొని భావచిత్రితమైన మనోబింబమును మూర్తీభవింపఁ జేయుటయందెంతయు నుద్యమించును. జ్ఞానప్రదానమగు సత్యగ్రంథమొక హస్తమునధరించి యజ్ఞాన తమశ్చటలనవలఁదోలు 'జ్వలితశూలము' నింకొకహస్తమునబూని బోధిసత్త్వరూపియైన 'మంజుశ్రీ'యను బౌద్ధదేవతావిగ్రహము ప్రాచీనచిత్ర ద్వితీయదశావస్థ కుదాహరణముగఁ గొనవచ్చును. ధ్యానిబుద్ధుని మనోబింబముగూడ నిట్టిదె. అందునఁ గేవల మనోవ్యాప్తిం బ్రదర్శించుచు, దన్మయతంబరిభ్రమించు భావవ్యవస్థ ప్రతిపాదింపఁబడినది. క్రీస్తుశకము నైదారు శతాబ్దములయందు మాగధరాజ్యలక్ష్మి యొకానొక వి

చిత్ర చిత్రనిర్మాణము నభివృద్ధిపరచెను. ధీమార్ విథపాలయును తండ్రికొడుకులు వ్యక్తియముగఁ జిత్రసంస్కారమునర్చిరనియు, 'నాగరూప' పటములు తత్కాలభావకులన్సృష్టియే యనియుఁ దెలియవచ్చుచున్నది. దక్షిణాపథమందు సేవింపఁబడు 'నటరాజ' విగ్రహముకూడ నీకాలమునకు సంబంధించినదేయని యూహింపఁబడినది. కాంతి సౌకుమార్య మీద్వితీయావస్థయందుఁగూడ సుచితసంస్కారమందినదికాదు. పరిసియనుల సంపర్కమున నవీన ప్రాచ్యచిత్రనిర్మాణము 'వికాసకలితమై' దీపింపవలెనని విధినియతిగానోవు.'

అజంతా విహారములయందలి 'స తేజోచిత్రములు' మిగుల ప్రశంసనీయములు. దాదాపుగ రెండువేలయేండ్లు గడచినను [illegible] స్వాభంగులిప్పటికిని మెఱుంగులు తుఱంగలింపుచున్నవి. ఈవిహార భిత్తికలపైనున్న 'స తేజోచిత్రబింబము'లన్నియుఁ జారిత్రాంశక ప్రపోషితములుగను, మతభావ నిరూపితములుగనున్నవి. వర్షధారలచే నందందు రంగులుకొన్ని కనుమాసినను, నిరాదరణవశంబున రూపచిహ్నములు మఱికొన్ని శైథిల్యగతములైనను నీస తేజోచిత్రబింబములు బౌద్ధయుగవుగళావైదగ్ధ్యమును, తేజోవికాస ప్రాశస్త్యమును జెప్పకచెప్పుచున్నవని డాక్టర్ ఆనంద కుమారస్వామిగారు వ్రాయుచున్నారు.

క్రైస్తవశకము ఏడవశతాబ్దము తరువాత మొగలుల సామ్రాజ్యము విస్తరించువఱకుఁ జిత్రతేజమును గురించి మనకేమియుఁ దెలియవచ్చుటలేదు.

ఆకృతిసౌందర్యమునఁ జైత్యములు కడుసుప్రసిద్ధములు. ఇవిబౌద్ధవిహార సంకల్పయుగమున కొకింతయర్వాచీనములుగఁ గన్పట్టుచున్నవి. ఇటీవలనాంధ్రపత్రికా ముఖాలంకృతమైన కార్లీచైత్యమును పాఠకులు సూచియుందురు. ఇందుశిల్పకళానైపుణ్య మేడవశతాబ్ది మహోన్నతదశ ప్రకాశించుచున్నది. అజంతా విహారములలోని సుధారచిత ప్రాకారములమీఁద ననేకస తేజోచిత్ర బింబములుకలవు. పరషియాదేశపు రాయబారి 'పులికేశిని' యాస్థానమునకరుదెంచిన చిత్తరవొకటి కనులపండు వొనర్చుచున్నది. ఈపులికేశిని తూరుపుచాళుక్య వంశస్థాపకుఁడు మహావీరుఁడు. చైనాయాత్రికుఁడగు హ్యూనుత్సాంగు పులికేశినీ సామ్రాజ్యమునుగురించియు నాతని యపార రూధినీ దృఢిమనుగూర్చియు నమోఘముగ ముచ్చటించి యున్నాఁడు. ఈపరిసియా రాయభారము దాదాపు 625 సంవత్సర ప్రాంతమందు జరిగినది. సింహాసనస్థుఁడై పులికేశిని లాలాటభాగము చిత్తరువునందొకింత చెడియున్నది. ఈచిత్తరువుంజూచిన కళాచోదకులెల్ల నతిసుకుమారములగు తనూవిలసన నిర్మాణముల నుద్దీపింపఁజేసిన చిత్రోపకరణములును, తేజోవంతులగు రంగులును మిగులనున్నతిసంది యుండవలెనని యూహింపకపోరు.

[illegible]కాలపుఁ జిత్రమునొకింత విచారింతము. మొగులు సామ్రాజ్యప్రాపకమున [illegible]వృద్ధిఁజెందిన చిత్రలేఖనమె మధ్యకాల చిత్రమనఁబడుచున్నది. ఇపుడుమనకు నిలచియున్న సచిత్ర తేజోబింబపటములు పరిసియనుకళావికాసితములని కొందఱందురు. కాని యదియనృతము. 'హైన్యగతమైన పరిసియాచిత్ర'మొకింత మొగల్ చిత్రమునకు నవలంబించియున్నది. అదియునిపుడిపుడు బలవన్మరణమునందుచున్నది' అని రోజర్ ఫ్రై అను కళావిమర్శకుఁడు సిద్ధాంతీకరించియున్నాఁడు. కావున నీచిత్రముపరిసియాకళాసాంకర్యముగాక, పరిణామానుసరణిదళాభేదలగితయభివృద్ధినొందిన హైందవకళాంశమెయని యెన్నఁదగియున్నది. ఈమాధ్యయుగచిత్రలత మహాచక్రవర్తియక్బరుపాదుషారుచ్యభిమానముచేతను, దద్రాజాంగరిపోషణమువలనను, 'గుల్మలిత పల్లవిత పుష్పితా'లనంది రాణించినది. కళాప్రమోదియగు నాపాదుషాకృత్యములుగ నొకయశోగీతమిట్లు వెల్లడించుచున్నది.

''స తేజోచిత్రము ననేకులీసడింతురు. అట్టివానేను ప్రేమింపను. కాంతిపోషకుఁడగు కళాలేఖకుఁడు బింబమును యథావిధిఁ జిత్రించి, ప్రాణముఁబోయ

ఆ. మాటదిద్దవచ్చు మరిమొగ్గులేకుండ । దిద్దవచ్చుగాయి తిన్నగాను ।
మనసుదిద్దరాదు మహినెంతవారికి । విశ్వదాభిరామ వినరవేమ.

పు దమానుషమగు దైవకళం గుర్తింపనభిలషించును. కా నద్వైతజ్ఞాన సంపాదనయందుఁ గళలుసాయపడును." అగ్ర రుచక్రవర్తి నిర్మించు ధవళాగారములయందు నలుగడల నున్న గోడలపై ననేకచిత్రలేఖనములు గలవఁట. ప్రాసా దములు జీవకళాపాదనములై యుండవలెనని యాచక్రవర్తి యాశయము. మొగలులరుచియొకింత భిన్నమయ్యు హైందవచిత్రకళా జీవనసమేళనమున 'వియోగవ్యవస్థ'ను బ్రతిపాదించినదికాదు. ఈయుగపుఁజిత్రము తేజోవికాస మునఁ జాలవఱకభివృద్ధియైనది. కాళిదాసుని నాయికలు యథావస్థలయందుఁ జిత్రింపఁబడినవి. దమయంతీ వియో గము న తేజోబింబమున నిరూపింపఁబడినది. చిత్రముల యందెల్ల 'రాగ' స్ఫురణము ప్రేమింపఁబడి పోషిం... ను. రుగి ...

ఖండనంచ్ఛన్నుఁడై, 'ముఱుంగువడిన ముద్దుమోము సొ బంగుం' దలపించుచున్నాడు. అంతయు జీవకళామయ ము. కాంతిసాధారణముగఁ బంగరుపూతచే నుజ్జీవింపఁబ డుచుండెడిది. 'ఉమాంభావము' బహుళః యొకానొక 'హైందవచిత్రలేఖకునిచే' నొకమహమ్మదీయ కళాప్రమో దికొరకై వ్రాయఁబడియుండును. శిరోర్థభాగాచ్ఛాదన ముగూడ నీయాశయమునే సూచించెడిని. కాంగ్రికళా నైపుణ్యము శివతాండవమున బ్రకాశితమైయున్నది. ఈ పటమునందలి చిత్రజీవమావేశపూర్ణము. సకలచరాచర ములును బ్రాంతీయవాటికయుఁ దన్మయతం బరిభ్రమిం చుచు శైవతాండవామోద మగ్నములైయున్నవి. ఈచిత్ర ...ంచటనున్నను విడదీయవచ్చును. కవికీక...

...ల్వాలవల ముద్దుమొగంబులు ముసుంగి వంశీతనాఘురీభార తరంగితమగు పవనాందోళికల నందించుచు వేనవినంజల జరుగు మందిరోపవనవిహారస కళా భావమునఁ బ్రాముఖ్యగుణమై పరిణమించెను. ...లును, దూలికలును, బత్రములును దక్కుంగలకళా ...ములన్నియుఁ జిత్రలేఖకులచేతనే చేయఁబడుచుం ఈచిత్రవిధానమును జయప్రదముగ నిర్వహించి ...ంచినవారిలో కాశీకాంగ్రాకళా భ్యాసకులు ప్రా లు. శివపూజారతయగు 'ఉమా' చిత్రపటమీాన ...గానందకుమారస్వామిగారిచే కాశీచిత్రకళా ప్రా నకుఁ బ్రమాణముగఁ బ్రచురింపఁబడినది. ఈచి తేజోవికాసమై పదునైదవ పదునారవ శతాబ్ద ...లిత్యమును, వర్ణమార్దవమును బ్రకటించుచు వురు చెలికత్తియల వెనుదవిలియుండఁ బ్రా ఘమవిశుద్ధశాద్వల స్థానమున నాసీనయైనట్లు నది. లింగాకృతినున్న శైవభావమున గాంగ నమాశయ నివృత్తమై కళాకాంతింబ్రతిఫలిం ది. పూజాపళ్ళెరమునఁ బ్రసూనములు నూ ...ంజిమను వెదఁజల్లుచు ప్రాంతీయసౌందర్య నుచున్నవి. సోముఁడును జలీకృతజీమూత

ధానగుణము. వెండియు నీకాలపుచిత్రము రజోద్ధురతనా పాదించి, పరివర్తింపఁజేయును. నాయికానాయక సమేళన స్థలాంతరములెంత మాధుర్యరాగసంకలితమ... సీమలంతవేటల కనువై భీభత్సరస పోషణ ...లములై యుండును. మొగలుల చిత్రమురాగరస ప్రబోధకమై కాంతిప్రకాశపేశలముగ నొకానొక సౌందర్య రుచితత్వ మును బ్రదర్శించుచుండును.

ఇఁక నాధునిక చిత్రమునుగూర్చి ప్రశంసింపవలసియు న్నది.అదియింకొకసారి వివరించెదను. బాణపుత్రియగు ను షాకన్యకకుఁ జిత్రపటములులిఖించి ప్రదర్శించిన చిత్రరేఖ భాగతీపుత్రియని మరువవలదు. పత్రలిఖితశీలయగు శ కుంతల జీవప్రాపితయై మనోదర్పణములం బ్రతిఫలించుచు న్నది. కళలు విలాసయోగ్యములు. కామినీభావమార్దవ మీచిత్రాశయముల నతిసులభముగ ముద్రితములుగఁజే యఁగలుగును. చిత్రవిషయిక వ్యాసములు తత్ప్రతిబింబ సహకారములైనచోఁ జక్కఁగ గోచరించును. ఆంధ్రమండల మునందీ చిత్రకళాభిరుచి కొంతతగ్గియున్నది. జాత్యభ్యుద యమునకుఁ దత్పునర్వికాస ప్రకాశమావశ్యకము. పత్రి కాధిపతులును • గొంతవరకీ యుద్యమమునకుఁగడంగి వి ధ్యుక్తముగ నిర్వహింతురుగాత!.

ఆంధ్రభాష చెడుచున్నమార్గములు.

మ. రా. శ్రీ, క. భాస్కరరావు బి. ఏ. గారిచే వ్రాయఁబడినది.

శ్రీరంజిల్ల, నఖండ శేముషీవిభవాభిరాము, లనుపమశాస్త్ర జ్ఞాన శోభితులగు విద్వాంసుల కాకరంబగుచు పాశ్చాత్యదేశజను లజ్ఞానగాంధాంధకార నిమగ్నులై యుండినపుడు జ్ఞాన దివ్యయ శోవంగి వారిం బ్రబోధించుచుండిన యీభరతవర్షంబునఁ జెన్నారు దేశభాషలలో కెల్లఁ దెలుఁగుబాస లెవ్వియనం బ్రఖ్యాతింగాంచి

...న మెఱుంగుదుముగదా. ఈయాంధ్రభాషా వధూ

...మృదుపదంబులకును, మధురవచనంబులకు

ము, ...గుభావంబులకుం, జక్కనిరీతులకుం,

దోడుగ నంబ్క... ...ణికింగల సర్వరసాలంకార మ

నోహర వాక్యసారం... ...చిన తేజంబునఁ బెం

పుఁగాంచుటయును మన మెఱు...

జాలత్వమునకు, మృదుమధురపదఘటిత

కలరి పరదేశవాసులుగూడ "మేలు మేలం"మ దలలూపఁగల్గిరన ...నవారిమాట నిఁకేలఁ జెప్ప. ఆంధ్రకవిత్వ మనోహర స్వభావమున ముబ్బానందించి రాజాధిరాజులును నాంధ్రకవులం దమకన్న నధిక గౌర వపాత్రులుగ భావించి సన్మానించుచుండెడి వారు. పాశ్చాత్యులు పూ ర్వమాంధ్ర కావ్యఁబుల మాధురీమహిమ కబ్బురపాటు నొందుచు వచ్చిరనువిషయమునకు నిదర్శనము:—

ఆంధ్రభాషా శబ్దమాధుర్యము.

1. "స్తుతమతియైన యాంధ్రకవి ధూర్జటిపల్కులకేల గల్గెనీ యతులిత మాధురీమహిమ"

2. "హాటక గర్భవధూలీ ! లాటన చలితాంఘ్రినూపు రా రావశ్రీ ! పాటచ్చరములు తేనియ ! తేటలు మాహాచిమంచి తియ్య యమాటల్." అను ప్రసిద్ధవాక్యములవలన తెల్లంబగు.

8 "చెప్పఁదగుఁ గవితరసముల్ ! చిప్పిలనప్పప్ప బళిబళీయ న" అనుచు నొకకవి వచించె.

ద్రవిడ దేశమునందుఁగూడ త్యాగరాజకృతు లానందముతో సంగీత విద్వాంసులు పాడుచుండుట యాంధ్రభాషా శబ్దమాధుర్య మునకుఁ బ్రబల నిదర్శనముగదా. ఇట్లెల్లర కల్లారుముద్దుగ సంచరిం చుచుఁ దనదు పదప్రయోగంబుంగన్న విద్వన్మణులును బరవశులగు నట్లు సేయుచుఁ జదువరులకెల్ల హాయిగూర్చుచుండిన తెలుఁగు పలు కుల వెలందికిపుడు గలిగిన యిక్కట్టు లిట్టివంచుఁ జెప్పనయితికాదు.

అక్కటకటా ! యేమందు నమ్మందయానం గొందఱుపట్టి నడకతప్పఁ గుంటితనము గలుగఁజేసిరి. పదముల పొందిక చెడుటచే నాశ్యం గారగామిని యిపుడు తడబడు నడలతో తడిచెడి యడలుచున్నది. అర్థంబులేమి భావంబుచెడ గుణహీనయై దోషభూయిష్ఠయై వన్నె మాయ రూపుమాఱురూపుగాగ నేడ్చుచున్నది. ఇట్లు నిందితములగు వృత్తులను, హేయంబులగు రీతులను గల్గి సకలంకారహీనయై యం దముచెడి వికారరూపము గాంచుటంజేసి యాకామినిని యథార్థ గు రసజ్ఞులుమాత రోయుచున్నారు. పూర్వమామెకుఁ గల్గియు డిన శబ్దసౌష్ఠవము సున్నయైనది. మనోహరస్వనుల కాటపట్టుగ డిన యకామినీ వచనరచన నేఁడు వింద...

బిడ్డకన్న నెక్కుడుగ బోషింపఁబడుచుండిన యకామినీ నేఁడు దిక్కుమాలినదై యనాథయగు. యువతి చందమున ... నవానిచేఁ నెల్లఁ జెనకఁబడుచుఁ బలుపెతలగుందుచు గ్రామ్య దినది. గ్రామ్యస్థితింగాంచియుండునపుడే తమకు సులక్షణ ట నెఱిఁగిన నవరసికులు కొందఱట్టి స్థితియందె యాపె నగునంచు వాదింపఁదొడగిరి. అక్కటా ! కావ్యేందిరా లిపట్టెను ? కళలుట్టిపడ, భావసౌష్ఠవంబు, నర్థగా... మంజులత్వంబు, ధ్వనిమనోహరతయు, నలంకారశో...య ష్ఠతయుఁ బ్రకటంబగుచుండ మహాత్ములగు సుధీమణు ముద్దులు మూటలుగట్ట మెలంగుచుండి నీకు నేఁడు ... తుల గుంటెనగత్తెల, త్రాగుబోతుల, పాపాత్ములచే... డలవలసినగతి పట్టెనుగా! నిన్నాదరించి రక్షింప... భిమాని యొక్కరుండును లేడె ? అజ్ఞాను, ... న్ను వికృతాంగిగాఁ జేయకుండ నిర్బంధస్థితియ... ధీమతి యాంధ్ర దేశంబునం దొక్కండును గాన...

చదువరులారా ! వినుండు పూర్వ మొక్క... ఇప్పుడిపుడె నన్నే ని. కృతక పదార్థంబులు పెలసినట్లే బలినట్లే, యాంధ్రభాష యెక్కరూపములం వారు కనివిని యెఱుంగని తెలుగులెన్నో... వానిలో నాకుఁ దెలిసినంతమట్టుకుఁ గొన్ని...

క. గానాదికళల కొదవలు, దాన తగందీర్చి పతి ము ...దం బొనరింపం

గా నునికి కెనయె పతిపమ, గానాదుల మెచ్చఁజేయుకాంతల బ్రతుకుల్.

ఇంగ్లీషు తెలుగొకటి, అరవపు తెలుగు మఱియొకటి, క్రిష్టియను తెలుగు వేఱొకటి, బెంగాలీ తెలుగు రెండొకటి, ఇఁకను సంస్కృతపు తెలుగు, తురక తెలుగు, మొదలయిన వెన్నిగలవో నేను వచింపఁజాలను.

ఇంగ్లీషు తెలుగు.

ఇంగ్లీషు తెలుగులో రెండురకములుగలవు. 1. ఒకరకము ... తలతండు లన్యాయముగా నింగ్లీషుశబ్దములు తెలుగుశబ్దములతోఁ గలిపి మెలిపి యేకవాక్యములోనే చూపట్టుచుండును. పూర్వ మీదోష మింగ్లీషు చదివిన చదువరులయందే యుండినది. కోటు, బూటు, హాటు తోఁగూడ నీలోటును గల్గినదనుకొనుచుంటిమి. కాని యిది యిప్పుడు కాలువలు గప్పుకొను శాస్త్రులయందును, పట్టెనామమును ధరించు పరమవైష్ణవులయందును గలదు. «రూములో వస్తువులు అరేంజిచేసుకొని బుక్కులు దీసుకుని స్కూలుకు వెళ్లి బెంచిమీద కూర్చోగానే మాష్టరువచ్చి లెసను బైహార్టు చేసావాయని క్వశ్చను వేసినాడు. నేను లాస్టునైటు చాలా హెడేకుగా నుండినందున బెడ్ మీదపడగానే స్లీపు వచ్చేసిందని చెప్పేశాను.» ఇట్లు మాటలాడు బుద్ధిమంతులెందరో గలరు. మనభాషలోలేని శబ్దములను వాడుకొనుట తప్పుగాదన్నను అనవసరముగా పరభాషా పదములను మనభాషా పదములను మిశ్రితముచేయుట యెంత హేయమగు కార్యమో చిరతరాభ్యాస కారణంబున నిప్పటి విద్యార్థులకుఁ దోఁచదేమో గాని యిట్టి ఇంగ్లీషువాక్యములో నక్కఱమాలిన తెలుఁగుశబ్దమొకటి యుపయోగించిన నెంతవికారముగానుండునో వారే యోచింపవచ్చును. ఒక పరదేశభాషను నిర్మలముగా నంచవలయునను ప్రయత్నము మనకింత గల్గియున్నపుడు మన మాతృభాష సంకరమై వికారరూపము గాంచకుండ రక్షించు ప్రయత్నము మనకు లేకున్న మనల నేమన్నను దోషములేదుగదా. ఈభాషాదోషము నానాఁటఁ బెరుగుచున్నది. పూర్వమిది సంభాషణలయందె ... యిప్పుడిపుడది గ్రంథములయందుఁగూడఁ బ్రవేశించు ... ననుపమాన నైర్మల్యశోభితంబగు నాంధ్రభాష ... భాష కాకుండ భాషాభిమానులు తగిన ...

ఇంగ్లీషు ... భాషలో నొకరకమును బే... ఒకటిని. మఱియొకరి... మొదటిరకము వరకు చూడగానే యిది «క...» ... గాని యీరెండ... కము వరకు, పేరిననేతిలో పిసికికలి... తెను, కరగిం... పోసిన కొవ్వువలెను చూచినంతనే తెలియు... అక్షర... ములేగాక పదములుగూడ తెలుగు పదములేయై... భావార్థంబులు మాత్రము నింగ్లీషుభాషగుటచే తెలు...

అందవి వింతగాదోచును. వానిలోఁగొన్ని యింగ్లీషు చదివినవారికిఁగూడ తెలియరాని గోడుగానేయుండును. దీని యుదాహరణములీయవలయుననిన వేనవేలుగలవు. ఇంగ్లీషుభాషలో వ్రాయఁబడియున్న పుస్తకములను తెలుగొనర్చిన పెక్కండ్రీ తప్పుఁజేసియుండుటను మన మెఱుంగుదుము. «అతఁడుతన కాలమునకు ప్రతినిధియైయుండెను» నని యొక పుస్తకమునందుఁగలదు. ఇంగ్లీషు భాషాజ్ఞానములేని వారికిది యర్థమగునా? ఈవాక్యములోని యక్షరములును పదములును తెలుగువే కాని తద్భావము దెలుపనగు నాంధ్రశబ్దసంఘటన యిందులేదు. కావున నిది యర్థముకాదు. అర్థముగాని పదములను గూర్చుటవలన నావగింజంతయు ప్రయోజనంబు గలుగకపోవుటయుండ చక్కని పదములనుగూర్చి భావమును బ్రకటించు మార్గములను మఱచి వింతరచన కలవాటుపడి విద్యార్థులు భావను దెలుపుటకుఁ దోఁపడువారగుదురు. కావున నీదోషము భాషలోఁ జేరకుండఁ దగిన ప్రయత్నమొనర్పవలసి యున్నది.

1. ఆమెను వానికి వివాహముగ నిచ్చెదను. ఇది (Give her in marriage to him) అను నింగ్లీషునకు తెలుగు. ఇంగ్లీషుమాటకు తెలుగుమాట వరుసగాఁ బెట్టుటచే నీవాక్య మేర్పడినది. ఈయభిప్రాయమును తెలుఁగునం దెలుపఁదగు పదప్రయోగ మిదికాదుగదా.

«పండితులకు పేరు కెలిచెను». ఇది (Pandit gained a name) అను దానికి తెలుగు! ఇదియెంత చక్కగానున్నదో చదువరు యోచించుకొనవచ్చును.

«వికమత్యాభావమునకును, పరస్పర వియోగభావమునకును ప్రోద్బలములు సహజముగ నిండి యాయనయందు దృష్టములై యున్నవి.» ఇట్లనియొకరు వ్రాసిరి.

ఈవాక్యము నందలి పదములు తెలుఁగుపదములేగాని వాక్యమాంధ్రవాక్యముకాదు. కావున భాషయాంధ్రభాషకాదు.

1. « నాభూరి యజమాన నాయకులార విచారణనైపుణీ స్వాములార»

2. వారియానందమున నవకాశమున్నంతవరకు విషంబు గలుపుము.

3. « కాలముయొక్క భవిష్యద్గర్భమునం దెన్నెన్నియో కార్యంబులుగలవు. క్రమంబుగ నన్నియుఁ బ్రసవించును.»

ఇట్టి వింతవాక్యంబులు కుప్పలుతిప్పలుగాగలవు.

అరవపు తెలుగు కన్నడపు తెలుగు మున్నగునవి.

ఇంగ్లీషు భాషయందుఁగల గ్రంథములనేగాక, ద్రవిడభాషా గ్రంథములనుగూడ కొందఱు తెలుగుసేయుచుండుటమనకుఁ దెలిసినను. పైజెప్పినదోషము లట్టివారియందును గలవు. ఈక్రిందివా...

క్యము వలన వారువ్రాసినవ్రాత లెంతవికారముగానుండునో తెలియ కపోనదు:—

1. "ఇట్టివిస్తారమై అతినిబిడమై అంధతమోమయమైనట్టి భయంకరారణ్యమునందును, రాత్రికాలము రాత్రియందును, అర్ధరాత్రిఅర్ధరాత్రియందునుఅతిశయమైనఅంధకారముఅరణ్యబాహ్యప్రదేశమునందును, అంధకారమే ఏదియూ కనఁబడను. అరణ్యమునందున్న నోభూగర్భమునందలి అంధకారమువలె తమోరాసినిండియుండెను" పదముల పొందికలేక నసహ్యముగానుండు నిట్టివాక్యములుగల గ్రంథములిప్పుడెన్నేని బయలువెడలుచున్నవి.

వీనిలోన— 2. ముండఘాతకుఁడు 3. మనుష్యుడేయనినిగ్రహించుటకు కొకుండెను. 4. ఈముండాకొడుకును 5. అవస్థావిశేషమునందు మనుష్యుడు అరణ్యహింస జంతువే కాని వేఱుకాదు. 6. అభావమేదాని మనస్సునందు జాగరితమగుచుండెను. 7. ఈజలమునతమ పాదరేణువును దయపాలించుఁడు. 8 వీరికి అధికారి ఎట్టినిమాతివాడు. 9. దొంగముండాకొడుకు 10. దొంగభడవా 11 సిపాయిలంజకొడుకులు— ఇట్టి పదప్రయోగంబులు లెక్కకుమిక్కిలిగా కావ్యగ్రంథములయందుఁ గానవచ్చుట విచారకరముగాదె?

ఇట్టి హేయభాషామయగ్రంథములే యాంధ్రభాషకామయములుగానున్నవి. వీని నొకటి రెంటిఁజదివితిమా మనకున్న భాషాసంపద కున్నయగుటకును, తెలుగుకవిత వన్నెమాయుటకును, సేసందియమ్మును లేదు. అన్నములోన విసముచేరకుండఁ జాచుకొనునట్లాంధ్రగ్రంథ భాండాగారంబున నిట్టిపాత్రములు చేరకుండ జాచుకొనవలయును. మనమాతృభాషయొక్క రూపుచెడుట మనముచెడుటే యగును.

క్రైస్తవయను తెలుగు.

తెలుగురాని యసమర్థులు బైబిలు మున్నగు క్రైస్తవయనుమతగ్రంథములనువ్రాసివింత తెలుఁగొకండుదేశమునఁబ్రబలునట్లొనర్చిరి. ఇట్టిపొత్తములను నిరంతరము పఠించుచుండుటచేఁ దదోప్బోధకులునొకనూతనభాషనుగ్రహించి భాషించువారైరి. దేశమునకీ మతముక్రొత్తదైనట్లె తదోప్బోధకుల భాషయునుగ్రొత్తదయ్యె. తన్మత ప్రచారమునకిట్టి భాషయనుకూలముగామి యటుండ తదీయసహవాస కారణంబున నిర్మలమగునాంధ్రభాష వన్నెతగ్గిందగుట కవకాశముగలిగె. దీనికినిదర్శనముగా, తెనుగుబైబిలు నుండి యొకటిరెండుదాహరణములనొసఁగెదను.

క్రైస్తవయనుతెలుగునకు ఉదాహరణములు.

1. నీవు క్రీస్తువైనా అప్రవక్తవైనాఏలియావైనాకాకపోతే ...స్నానమిస్తున్నావని ఆయననుఅడిగిరి.

2. నీయింటిఆసక్తి నన్నుభక్షించెను.

3. దేవునిరాజ్యమునకు సాగుతున్నారు.

4. ఆకాశరాజ్యము తనకుమారునికి పెండ్లివిందుచేసిన వొకరాజునుపోలియున్నది.

5 ఆచొప్పునమాలో యేడుగురు సహోదరులు వుండిరి. మొదటివాడు పెండ్లాడి చనిపోయెను. అతనివల్ల సంతానములేనందున తనభార్యను తనసహోదరునికి విడిచెను. యేసోవానిమట్టుకు రెండోవాడున్ను మూడోవాడున్ను మొదలైనవారు యీలాగే జరిగించిరి.

పుస్తకమంతయు నిట్టిభాషతోడనే వ్రాయబడినది. ఇట్టిగ్రంథములను జదువువారికెట్టిభాష యలవడునో, ఇందువలనాంధ్రమునకెట్టిహానిగు వాటిల్లియుండునో వేఱుగవివరింప వలసిన యక్కఱ గలుగదుకదా.

బంగాళీభాష.

వంగదేశభాష కొన్నిసంవత్సరములక్రిందట మిగులహీనస్థితియందుండెనుకాని యాదేశమున సంస్కృతభాషయందు పరిపూర్ణపాండిత్యము గలిగియుండిన కావ్యకర్తలు వర్ధిల్లఁదొడంగి నంతన యాభాషయుమిగులయభివృద్ధిఁగాంచ నారంభించెను. ఇట్లుసంస్కృతభాషతోడ శీఘ్రమున్నిహితసంబంధమేర్పడుటచేనాభాషలో సంస్కృతశబ్దములును సమాసములు నమితముగాఁ జేరినవి. ఇట్లుసంస్కృతశబ్దభూయిష్ఠంబగు భాషాగ్రంథముల నాంగ్లీకరించు యత్నంబునమునదేశమునందలి నూతనకావ్యకర్తలాభాషలో వ్రాయబడియున్న కావ్యములలోని శబ్దజాలములనున్నవి యున్నట్టులెతెచ్చి యాంధ్రశబ్దములమన్వ నతికింపనారంభించిరి. ప్రయత్నపూర్వకముగా గ్రుచ్చఁబడిన నెమలియీకలతో నాడంబరముగాఁ దిరుగనెంచినకాకివలె సహజముగాఁదాము ప్రయోగింపఁ జాలనిదీర్ఘ సమాసములను బెండుముక్కలబోలు తమస్వంతపదములమధ్యఁ జొనిపిపింతవాక్యరచనఁ జేయుగ్రంథకర్తలను నేడువనము మాంచుట సంభవించుచున్నది.

ఉదాహరణములు.

1. ప్రభాతవాయువు కొందఱకునైసాంగగ్లానిహరియించుచు కొందఱకు చింతాసంతప్త లలాటస్నిగ్ధంబుగావించుచు

2. అంతనోషధీ స్పృష్ట విషధరంబు భంగి గర్వితశైవాలిని అవనత ముఖియయ్యెను.

3. ఒకక్షుద్రకాయ బాలికాకృతినున్న యువతి.

4. నిర్దోష గఠినక్షుద్రమస్తకానులంబిత భుజంగాకృతితుల్యంబయిన నిబిడకుంచిత కేశభారంబు కంపంబునొందసాగెను.

---

3. ఎందు నీతి విహీనుని ♦ యెందునట్టి! సిరిని దిట్టుదురెట్లు దాఁ ♦ జేరె నతని

ననుచు భూజనులందఱు ♦ నినుము గూడి! యున్న యగ్నికిఁ బెట్టు రా ♦ కుండు నెట్లు. పింగళి.సూ.కళా,

ఇట్టి కావ్యములను గూర్చి వ్రాయవలసిన విషయములు పెక్కులు గలవుగాని గ్రంథవిస్తరభీతిచే వానినిట వివరించుట మానితిని. స్వభావవిరుద్ధమగు నిట్టి భాషవలన నాంధ్రముయొక్క మాధుర్య సౌకుమార్యములు చెడుటయును, నే సుగుణంబుల పెంపున తెలుగునకు (Italian of the East) అనుబిరుదు గలిగెనో యాగుణములు నానాట నశించుటయును దప్పక సంభవించును. కావున పాలములోని కలుపుతీయు కాపువానివలె బ్రకటింపదగి యుండని వికృతభాషామయ వాక్యములు వర్ధిల్లి మాతృభాషం జెరుపకుండఁ దగిన ప్రయత్నములు సేయుట భాషాభిమానుల కత్యంతకర్తవ్యమగు.

పూర్వకవుల కవితా మాధుర్యమునకుఁ గారణము.

పూర్వము విద్యావంతులు కాఁగోరినవారు తగినగురువు నాశ్రయించి వారియుపదేశానుసారముగా వరుసదప్పక పంచకావ్యాదులు ముఖస్థలము లగునట్లు చదివి భాషయందలి పదప్రయోగంబులం జక్కఁగాఁ దెలిసికొని, కావ్యగుణదోషంబుల నెఱింగిన పిదపనే గ్రంథరచన జేయ నెంచెడివారు. అప్పుడైనను మొదట శతకంబులు మొదలగు చిన్నచిన్న పుస్తకములను వ్రాసి గురువుచూపిన మార్గములను దప్పకుండ నవలంబించుచు పండితాదరణీయమగు మనోహర కవిత్వలక్ష్మి యలవడిన వెనుకనే కావ్యరచన కుపక్రమించెడివారు. అట్టివారు వ్రాసిన కావ్యములు రాజసభాపూజ్యంబులై ప్రకటితంబులగుచుండెను. ఇప్పుడన్ననో యూరూర నచ్చుకూటములు లెక్కకుమిక్కిలిగా నేర్పడియుండుటం జేసి యెవ్వరెట్టి కార్యములను వ్రాసినను నవియచ్చువేయఁబడి ప్రకటింపబడుట కవకాశము గలిగెను. కావున తుదకు మనుచరిత్రయిట్టిదంచు నెఱుంగనివారుకూడ దాము కవులమంచుఁ బేరుగాంచు నాతురత నిచ్చవచ్చినట్టెల్లఁ బొత్తములవల్లిబిల్లిగా నల్లి యెల్లయెడలఁ గొల్లలుగా వెదఁజల్లఁగల్గిరి. గుణహీనములగు కావ్యము లచిరకాలంబున నంతరించుట నిక్కువంబేయైన నవి యున్న యల్పకాలంబుననైన భాషకుఁ గొంత దోషము గలుగఁజేయక మానవు. కావున నిట్టివి పుట్టకుండుటకు నుపాయమును సాయంబారయనగు. ఆంధ్రపత్రికవంటి యనస్థలగు కథాపత్రికలు గల్గిన వస్తుమితమునఁ జను, నింకను నుపేక్షించెదమేని నిర్మలాంధ్రభాషాసంరక్షణ మసాధ్యమగు కార్యమగును.

మనభాష చెడకుండ కాపాడుమార్గములు.

ఆంధ్రభాష చెడకుండ కాపాడుటకుఁ గొన్నియుపాయములుగలవు. మనదేశమునందు ప్రకటింపబడు పుస్తకములు సాధారణముగ వార్తాపత్రికాధిపతులకు విమర్శనార్థము పంపబడుచుండును పత్రికాధిపతులు సర్వసామాన్యములగు కొన్ని పొగడికోలుమాటలు వ్రాసియూరకుండక, యెవరురచించిన గ్రంథములైనను నామూలాగ్రముగ విమర్శించి గుణములనేగాక దోషములనుకూడ శంకింపక చూపవలయును. ఏపత్త్రమైనఁ బ్రకటించుటకుఁ దగియుండకున్న నది యిట్టిదంచు జనసామాన్యమునకుం దెలుపవలయును. అట్టిపత్త్రములను ముద్రించు శాలాధికారులు ముందువానిం జదివిచూచి యవిభాషం జెరుపునట్టివైనచో ముద్రణకంగీకరింపకుండవలయును. రాజకీయవిధులను గ్రంథకర్త లుల్లంఘించకుండునట్లు వారెంతశ్రద్ధతోఁ జూచుకొందురో అంతశ్రద్ధతోడనే నిర్మలభాషావిధులను గూడ వారుల్లంఘించకుండఁ జూచుకొనవలెను. కేవలద్రవ్యార్జనముకన్న మాతృభాషాసంరక్షణము ముఖ్యపురుషార్థ మగుంగదా. ఇట్లు ముద్రణాధికారులును, వార్తాపత్రికాధికారులును నిర్మలభాషావనపరాయణులగుదురేని కొంతకాలము గడచినవెనుకనైన మనభాష తొల్లింటి లావణ్యమును లాలిత్యమును గాంచుననుటకు సందేహములేదు.

నూతన గ్రంథకర్తల కొఱకువిన్నపము.

సహోదరులారా! ఆంధ్రభాష ప్రయోగమే శరణముకాగ నది కావున ప్రామాణికగ్రంథరాజములను మనమామూలాగ్రముగఁ జదివి యందలి పదప్రయోగత్వముం జక్కఁగఁ దెలిసికొనినంగాని నిర్దుష్టమగు రచనమునకుఁ బట్టుపడదు. ఇంగ్లీషుభాషను జక్కఁగా వ్రాయగల్గుటకు మనమెన్ని వత్సరములు గ్రంథములను బునఃపునః పఠింపవలసియున్నదో మనమెఱుంగని సంగతికాదు. కావున నాంధ్రభాషయందు మనుచరిత్ర వసుచరిత్రలను నైషధమును రాఘవపాండవీయము ముఖస్థములగునట్లు పఠించి కవిత్రయము వారికావ్యరత్నమును మొదటినుండి చివరవరకు శ్రద్ధతోఁ జదివి కళాపూర్ణోదయము ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము పారిజాతాపహరణమువంటి లలితవాక్యశోభితంబులగు ప్రబంధములను గొన్నింటినినైన నవలోకించు వఱకును మనము సాంతకవనముఁ జేయ నెంచఁగూడదు.

మఱియొక విన్నపము.

ఇతర భాషలోఁగల గ్రంథములనాంధ్రీకరించు నపుడా గ్రంథములోని వాక్యములున్నవియున్నట్లు తెలుగుమాటలతోఁ గూర్పక వానియర్థతాత్పర్యములను ముందుఁ జక్కఁగాఁ దెలిసికొని ఆయాభావంబుల నాంధ్రభాషలోనెట్లు వివరింతురో అట్లు వ్రాయవలయును. ఇదిమిగుల కష్టకార్యమగుటెఱుంగుదును. ఉభయభాషలయందును జక్కనిప్రజ్ఞగలవారే యట్టికార్యములనిర్వహింప సమర్థులు. కావున మనకట్టి సామర్థ్యమున్ననే యట్టిగ్రంథరచనకుం బూనుకొనవలయును. లేకున్న మనము మనభాషకు మేలుసేయుటకు బదులు గొప్పకీడే చేసినవారమగుదుము.

భాషాభిమానముచేఁ బురికొల్పఁబడి వ్రాసిన యీహితోపదేశంబులను సుహృదులనురాగభరితమానసులై యామోదించుచు నిరంతరము నిర్మలాంధ్రభాషాపోషణమునకుం దగినమార్గంబులరయుచుండురుగాత.

శంకరపార్వతులు.

క్రీస్తు.

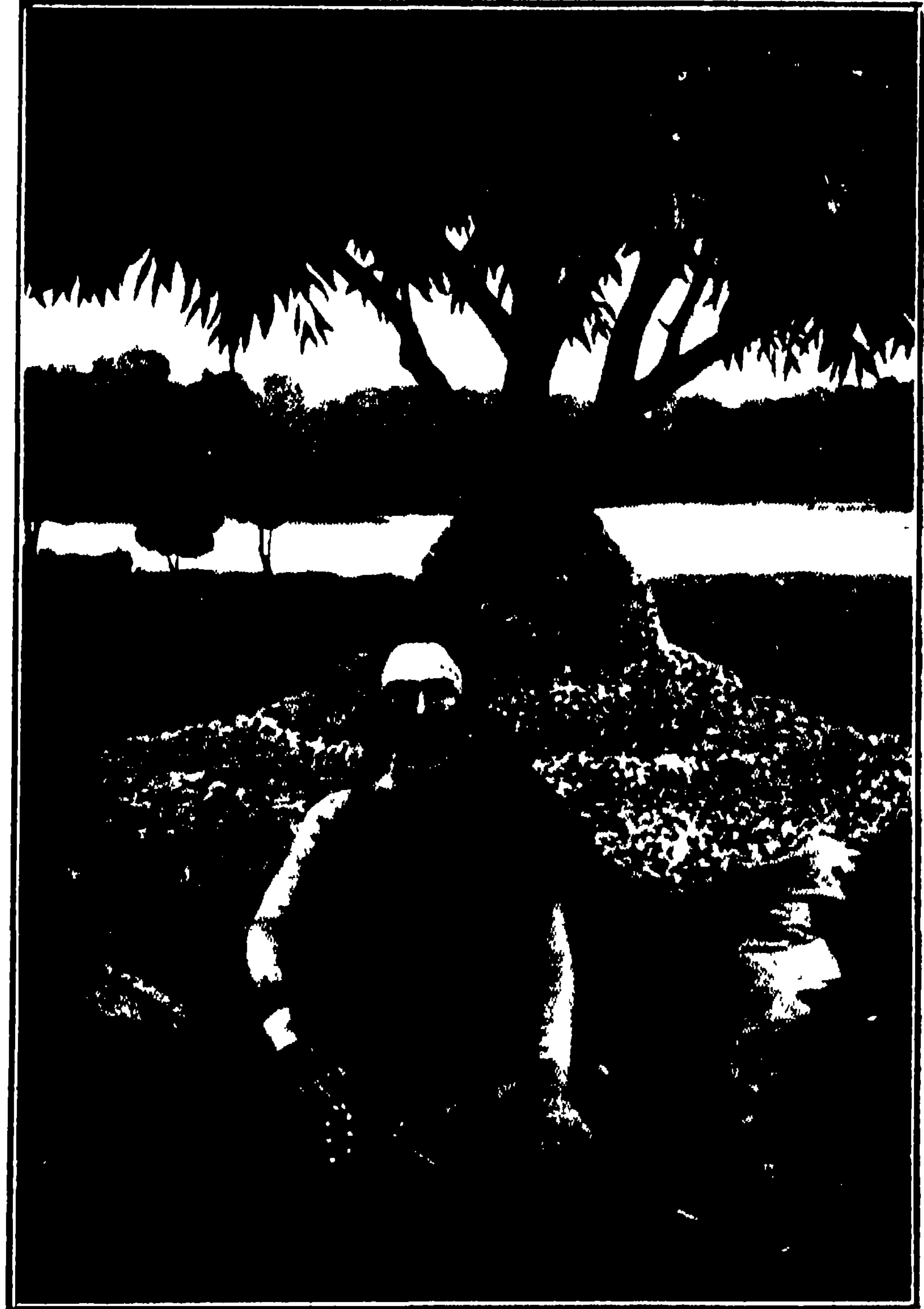
గౌతమబుద్ధుడు, సుజాత.

జొరాష్టర్

శ్రీ రామకృష్ణపరమహంస.

శ్రీశృంగగిరిశ్రీసచ్చిదానన్దనృసింహభారతీస్వాములు.

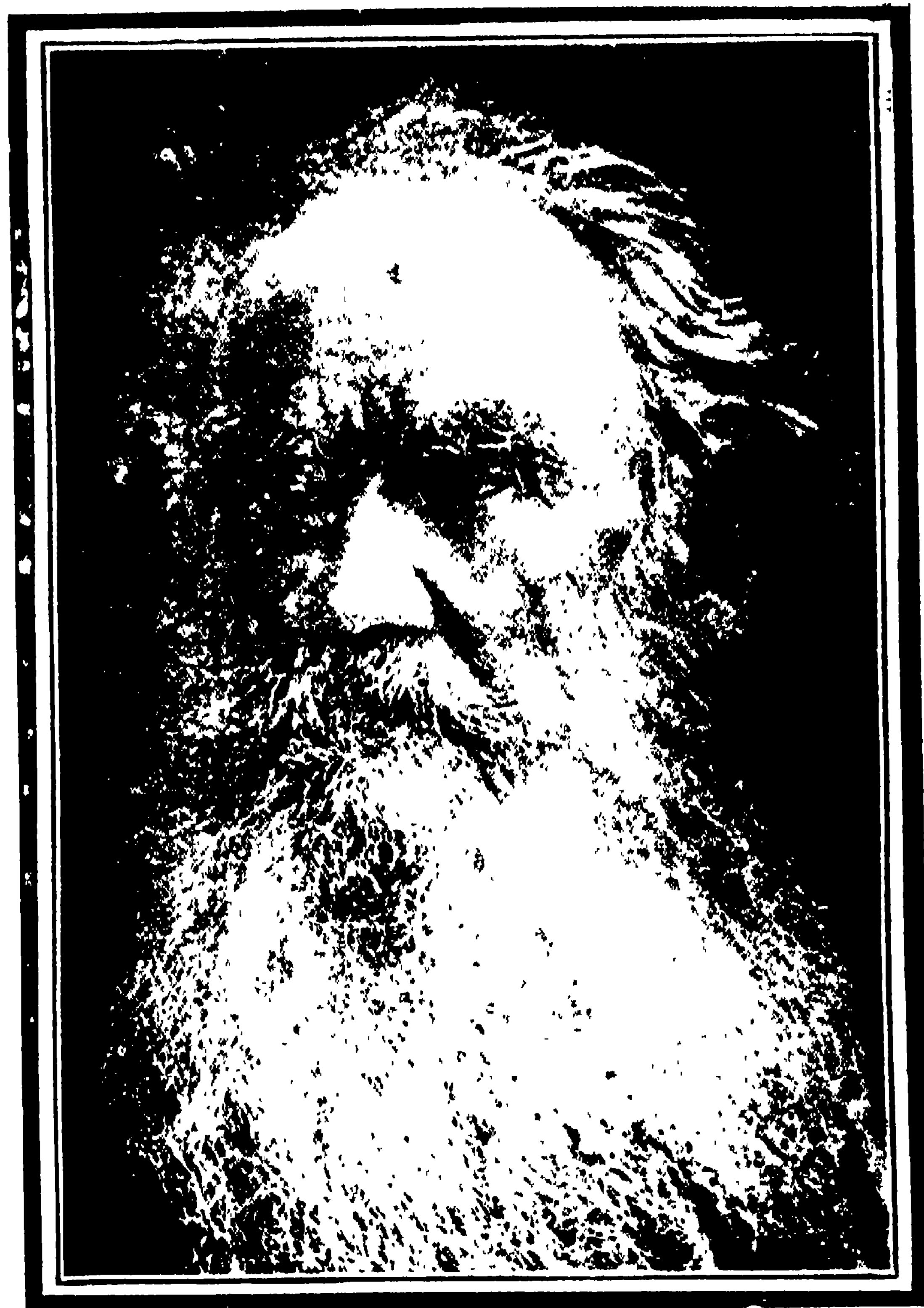
ఈశ్వరచంద్ర విద్యాసాగరుఁడు.

స్వామి దయానంద సరస్వతి.

కే. ఆర్. కామాగారు.

కౌంటు టాల్ స్టాయి.

వివేకానందస్వామి.

రెవరెండు స్లాడొరగారు.

శ్రీ శశిపాద బెనర్జీగారు.

పండిత శివనాథ శాస్త్రిగారు.

బ్రహ్మానంద కేశవ చంద్రసేను.

మహర్షి దేవేంద్రనాథ టాగోర్.

క్రైస్తవమత విమర్శనము.

మ.రా.శ్రీ, మల్లాది - వేంకటరత్నము బి. ఏ. గారిచే వ్రాయఁబడినది.

మనదేశస్థులనేకులు క్రైస్తవమతమనఁగనే మిక్కిలి భయపడెదరు. అందులకుఁ గారణములు లేకపోలేదు. క్రీస్తుమతబోధకులు హిందూమతమందలి లోపములని తామెంచుకొనువానిని సదా ఖండించుచుండుటయును, తమమతమే లోకోత్తమమైనదని బోధించుటయును, కులభేదములులేక సకలజాతులవారియొద్ద నన్నోదకములను గైకొనుటయును, అట్లేవారి మతము నవలంబించువారును చేయుచుఁ, దమబంధుమిత్రాదులను విడనాడవలసి వచ్చుటయును మనవారట్లు భయపడుటకుఁ గొన్నికారణములైయున్నవి. ఈవిషయమునఁ గ్రీస్తుమతబోధకులును మనదేశస్థులునుగూడ మిక్కిలిపొరపడుచున్నారు. క్రీస్తుమతముయొక్క వాస్తవార్థమును మనముచక్కఁగాఁ బరిశీలించినయెడ దానిలోని సారాంశములన్నియును సర్వమతములవారు నొప్పుకొనవలసినవేయని తెలియకమానదు. దానియాథార్థ్యమును దెలిసికొననందుననే క్రీస్తుమతబోధకులును సామాన్యక్రైస్తవులును మిక్కిలిపొరపడి నిర్హేతుకముగా వైషమ్యములకుఁ జోటిచ్చుచున్నారు. అందువలన మనదేశస్థులు క్రీస్తుమతమునుగూర్చి తప్పులైన యభిప్రాయములుకలిగి మిక్కిలివిరోధించుచుఁ గ్రైస్తవులను మాలమాదిగలతో సమానులనుగాఁ జూచుట తటస్థించుచున్నది. ఇదియంత శ్లాఘ్యమైనదికాదని వేఱెనుడువనేల? ఈమతము మనదేశమందిప్పుడు ప్రబలనారంభించినదిగాన విద్యావంతులందఱును దీనినిబరిశీలించి దీనిలోని సత్యాసత్యములను గ్రహించుట యుక్తము. "సద్విద్యయెందున్నఁ జేకొనవలయు"నని మనకవీశ్వరుఁడొక్కఁడు చెప్పియున్నందున నీమతమం దేవిషయములైనను మనకుఁ గ్రొత్తవియున్నపక్షమున వానినంగీకరించుట బుద్ధిమంతుల లక్షణము. కాబట్టి క్రీస్తుమతములోని ముఖ్యాంశములనిచ్చట సంగ్రహముగాఁ దెలిపెదను.

యేసుక్రీస్తనునతఁడు ఇప్పుడుసిరియా లేక పాలస్తీనా అనఁబడు దేశములో రమారమి రెండువేలయేండ్లక్రిందట జీవించియుండెను. అతఁడు యూదులనెడి జాతివారిలోఁజేరినవాఁడయి ముప్పదియేండ్ల యీడురాఁగానే తనదేశస్థులలో మతవిషయమయిన దిద్దుబాటులను జేయుటకుఁ బూనుకొనెను. మనదేశస్థులలోవలెనే ఆయనదేశస్థులలోను ఆకాలములందొక విధమైన కులభేదముండెను. వారు తామీశ్వరునియొక్క బిడ్డలమై యున్నామనియును లోకములోని తక్కినదేశస్థులందఱును దేవునిచేతఁ దృణీకరింపబడుచుందురనియును వారునమ్మి,మనదేశస్థులు మాలల నెట్లెపుడుచూచుచున్నారో అట్లేవారును ఇతరదేశస్థులనందఱియెడల నటించెడివారు. ఇదియునుగాక యూదులలో ననాచారములును దురాచారములునుగాలక్రమమునఁ బెరిగి దైవారాధనమన్న హాస్యాస్పదమైయుండెను. వారు బాహ్యాచారముల నెక్కువగా గణించుచు, మనుష్యమాత్రుల మెప్పును సంపాదించుకొనఁ గోరినవారై, తమహృదయములందు నిజమైన దైవభక్తిలేనివారయి యుండిరి.

యేసుక్రీస్తు తనపూర్వులమతమిట్టి క్షీణదశకుఁ దేఁబడియుండుటచూచి, దానినిసంస్కరింపఁ బూనుకొనెను. దేవుఁడొక్కఁడే యున్నాఁడనియును, ఆయన యాత్మస్వరూపుఁడనియును, అందువలనఁ బ్రతిమారాధన మంగీకారయోగ్యమైనది కాదనియును, దేవునినారాధించువారు మనుష్యుల మెప్పువడయుటకుఁగాక తమహృదయములలో యథార్థముగా నుపాసింపవలసినదనియును, యేసుక్రీస్తు

ఆ. వెల్ల మడుఁగుఁగోక • విచ్చిన రీతిఁ బా, లారఁ బోసినట్టి • యందముగను
బిండిఁ జల్లినట్లు • పండువెన్నెలలుగా, యంగఁదొడఁగెఁ జెలువమరసంత. పింగళి. సూ. కళా.

బోధించెను. మఱియు నాయన తన దేశస్థులు దేవునిదృష్టి యందొక విశేషమైన జనులుకారనియును, లోకమందలి సమస్తదేశములవారును దేవునిబిడ్డలే యైయున్నారనియును, దేవునిదృష్టియందు మనుష్యులందఱును సమానులే యనియును, లోకములో మానవజన్మ మెత్తినవారందరును సోదరులవంటివారైయున్నారనియును అందువల్ల వారందఱు నొండొరులను బ్రేమించుచు, తమ్మునుబోలె నితరులనందఱిని జూచుచుండవలెననియును బోధించెను.

ఇట్టిబోధను ఆయనకొన్ని యుపమానముల మూలముగా తనదేశస్థుల హృదయములలో నాటఁజూచెను. ఆయనమిక్కిలి సాత్వికుఁడైయుండి తనబోధ కనుగుణముగఁ దానునుజేయుచు, మనుష్యులందఱెట్టి సత్ప్రవర్తనము కలవారైయుండవలెనో తన నడవడి మూలకముగా దృష్టాంతపఱిచెను. "మోక్షమందలి మీతండ్రి (అనఁగా దేవుఁడు) యెట్లుపరిపూర్ణుఁడైయున్నాఁడో, అట్లే మీరును బరిపూర్ణులైయుండుఁడు" అనియాయన తనశిష్యులకు నేర్పెను. ఆయనపరోపకారబుద్ధి నితరులకు సదా మేలుచేయుచుండి, తనశిష్యులునట్లే చేయుచుండవలయుననియు బోధించెను.

ఆయనచెప్పిన యుపమానములలో నొకదానిని యిచ్చట దృష్టాంతముకొఱకుఁ దెలిపెదను. ఒకవకీలు యేసుక్రీస్తు వద్దకువచ్చి 'అయ్యా! నేను మోక్షమునకు బోవుటకేమిచేయవలెన'ని యడిగెను. వేదములో నేమనియున్నదని ఆయనవానినడిగెను. అతఁడు నీ దేవుఁడైన ప్రభువును నీయావచ్ఛక్తితోడను మనస్ఫూర్తితోడను ప్రేమింపుము; నీపొరుగువానినిగూడ నిన్నువలెనే ప్రేమించుకొనుము. అనియున్నదని ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. నీవనినదిసరి. అట్లే చేయుము, నీకు ముక్తికలుగునని యేసుక్రీస్తనెను. అతఁడుతాను సత్పురుషుఁడననిపించుకొనుటకొరకు అయితే నాపొరుగువాఁడనఁగా నెవఁడు అనిప్రశ్నించెను. అందులకు యేసుక్రీస్తు ఇట్లు ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను:—"ఒకమనుష్యుఁడు ఒకయూరినుంచి మఱొకయూరికిఁ బయనమైపోవుచుండెను. మార్గమందు వానినిదొంగలుకొట్టి దోచుకొని ప్రాణావశిష్టునిగ విడిచిరి. అప్పుడాకస్మికముగా నొకపూజారి యామార్గమునఁ బోవుటతటస్థమయ్యెను. అయితే అతఁడు వానినిజూడఁగనే దూరమునకుఁ దొలఁగిపోయెను. ఆట్లేమఱొకనిష్ఠాపరుఁడును జేసెను. తుదకా దేశస్థులకు గిట్టని మఱొక ప్రయాణికుఁడు ఆమార్గమునబోవుట తటస్థించెను. అతఁడు దొంగలచేతఁ జావగొట్టఁబడి పాఱవేయఁబడినవానిని జూచి, జాలిపడి, తనవద్దనుండిన నూనెను వాని గాయములమీదఁ బోసి, కట్లుకట్టి, తన బండిలో నెక్కించుకొని, యొకసత్రమునకుఁ గొంపోయి, వానికిఁజికిత్సచేయించెను. తానుమఱలవచ్చువఱకు వానినిగాపాడవలసినదని సత్రపుయజమానునితోఁజెప్పి, ఆయనకు ఖర్చులకిచ్చి, అతఁడు వెళ్ళిపోయెను. ఈముగ్గురిలో నెవరు దొంగలలోఁబడినవానికిఁ బొరుగువాఁడని యేసుక్రీస్తడిగెను. ఆవకీలు వాని కుపకారముచేసినవాఁడే యని ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. 'నీవును వెళ్ళి అట్లేచేయుము' అని యేసు చెప్పెను.

ఇట్టి బోధలలో నేమితప్పున్నది? అయిననిది యాయన దేశస్థులకు సమ్మతముకాకపోయెను. నిజమాడిననిష్ఠురమన్నట్లు ఆయనవారిలోని లోపములనుగనుపఱిచి వారిని గొప్పదశలోనికిఁ దెచ్చుటకుఁ బ్రయత్నించుటయే వారిమనస్సులలో విరోధకారణమయ్యెను. ఆయన సత్యమతవిషయిక ప్రసంగములనేచేసెనుగాని యెన్నఁడును రాచరికపు వ్యవహారములలో వేలుపెట్టుకొనలేదు. ఒకప్పుడాయన విరోధులు తంత్రబుద్ధితో నాయనను చిక్కులలోఁ బెట్టజూచినపుడు, ఆయనచక్రవర్తికిఁ జెల్లవలసినవానిని ఆయనకుఁ జెల్లింపుఁడు, దేవునికి సమర్పింపవలసినవానిని దేవునికి సమర్పింపుఁడు అని యాయన వారితో స్పష్టముగాఁజెప్పివేసెను. అయినను వారాయనమీద లేనిపోని యపరాధములుమోపి యాయనను జంపించివేసిరి.

యేసుక్రీస్తు చరిత్రమును మిక్కిలిసంగ్రహముగా నిచ్చటసూచించితిని. దీనిలో నేమిలోపములున్నవి? చదువ

రులె యోచింపఁగలరు. ఈయనచరిత్రమును మనదేశస్థులలోఁ బూర్వాచారులును మిక్కిలి శిష్టాచారులునైన కొందఱు పండితులుచదివి యేసుక్రీస్తొక మిక్కిలి గొప్ప ఋషియని నాతోఁజెప్పియున్నారు. మనమితరదేశస్థుల చరిత్రములనుజదివి వానిలోని మంచిసంగతులను గ్రహించుచున్నాముగదా! అలాగే యేసుక్రీస్తు చరిత్రములోని మంచిసంగతులను గ్రహించుటకు మనమేల వెఱవవలెను?

ఆయనచరిత్రము క్రైస్తవుల వేదమైన బైబిలనెడి గ్రంథములోని సువార్తలనెడిభాగములో నున్నది. ఆసువార్తలు యేసుక్రీస్తుయొక్క ప్రథమశిష్యులు కొందఱు వ్రాసినవి. యేసుక్రీస్తే తనచరిత్రమును స్వయముగా వ్రాసియున్నయెడల లోకమునకెంతయో మేలైయుండును. అట్లువ్రాయకుండుట మనదురదృష్టము. మహమ్మదుగారుతప్ప మరేమతోద్ధారకుఁడును స్వయముగాఁ దన మతప్రామాణికమగు గ్రంథమును వ్రాసియుండలేదు. మహమ్మదుగారైనను దనమతగ్రంథమును వ్రాయవలెనని యుద్దేశపూర్వకముగాఁ బూనుకొనక అప్పుడప్పుడు సమయోచితముగా వ్రాసియుంచిన కాగితములను ఆయనశిష్యులు ప్రోగుచేసి ప్రకటించిరి. అందువల్లనే కురానులోఁగొన్ని యసందర్భములు కాన్పట్టుచున్నవి. అట్లేబైబిలులోనున్న సువార్తలనెడి క్రీస్తుచరిత్రములను శిష్యులు బహుకాలముకడచినపిదప వ్రాసియున్నందున, వానిలోను గొన్నిలోపములు కాన్పించుచున్నవి. కనుక ఆగ్రంథములను మనముపరిశీలనాబుద్ధితోఁ జదువుకొని, వానిలో నసంగతములైన యంశములను విసర్జించి, నిజదైవారాధనమునకు సాయపడువిషయములను మాత్రమే చేకొనవలయును.

నేనిప్పుడువ్రాసిన విషయములలో నేవి హిందూమతగ్రంథములలో లేవని కొందఱడిగెదరేమో? అట్లున్న విషయములను మనమితరమతగ్రంథములలోఁ గూడ నున్నవని కనుఁగొనుట మనకేమంచిదికాదా? అట్టివాని నిముఖ్యముగా నాచరింపవలసినదేగదా. మనగ్రంథములలో లేనివిషయము లేవియైనను క్రీస్తుమతములో నున్నపక్షమున నట్టివానినిగూడ మనము గ్రహించుట యుక్తమేగదా. మనశాస్త్రములలో లేక యితరదేశస్థుల శాస్త్రములలోనున్న నూతనాంశములను మనమిప్పుడు గ్రహించుచుండుటలేదా? మతవిషయములలోమాత్రము మనమేల భేదబుద్ధి నగుపఱుపవలెను?

క్రీస్తుమతము నవలంబించుట యనఁగా మనబంధుమిత్రాదులను శుద్ధముగా విడనాడుటయని తలపకుఁడు. క్రీస్తు ఎన్నఁడునట్లు బోధించియుండలేదు. తనబోధనుగైకొని తనమతము ననుసరింపఁగోరువారు తమయావచ్ఛక్తితోడను దానిననుసరించి తనబోధప్రకారము వారినడవడిని దిద్దుకొనవలయుననియును, అడ్డగోడమీఁది పిల్లివలెనిటుచేయకను అటుచేయకనుఉండి చెడిపోవగూడదనియును ఆయనబోధించెనేగాని, మనబంధుమిత్రాదులను విడిచిపోవలసినదని బోధింపలేదు. ఐహికవిషయములలో మనమెట్లు మనకుమంచివనితోఁచిన యభిప్రాయముల నవలంబించుచున్నామో, అట్లే యాముష్మికవిషయములలోను మంచివని మనకుఁదోచినమార్గముల నవలంబించుటకుగూడ మనము స్వేచ్ఛాపరులమై యుండవలయును. ఏదేనిమనలను జెఱచునదైనయెడల దానినుండి మనము దూరమునకుఁ దొలగియుండుట శ్రేయస్కరమైనపద్ధతి. అట్లే క్రీస్తుమతములోని సద్విషయముల నవలంబించుటవల్ల మనకుఁగీడేమియైనను గలుగునని మనకుఁదోచినచో మనముదాని ననాదరించుట మంచిమాటయేకాని సద్విషయముల నవలంబించుటవలన నెన్నఁడైనను గీడుగలుగునా? మంచిదోవలోనడచువారికి గీడుసంభవించునేని దానిని విసర్జించుటయే యుక్తము. అట్లుగాక, చెడ్డదోవలలో నడచుటవల్లనే చెఱుపుసంభవించుచున్నందున, సమస్తమతములును సమస్తశాస్త్రములును మనము దుర్మార్గములనుండితొలఁగి సన్మార్గముల నవలంబింపవలయునని బోధించుచున్నవి.

నా ట క చ రి త్ర.

మ.రా.శ్రీ, కోలాచలం - శ్రీనివాసరావుగారిచే వ్రాయఁబడినది.

ఆర్యావర్తమున నాటక జననాభివృద్ధులను గురించిన విషయముగాని- నాటకప్రదర్శన వ్యాప్తి యెంతవఱకునుండిన విషయముగాని తెలిసికొనుటకుఁ దగిన సాధనములు దొరకవు. అయినను విద్యాప్రావీణ్యతఁ గనుటకు మన పెద్దలేర్పఱచిన పద్ధతి ననుసరించి పూర్వకాల పండితులనేకులు గ్రంథములను ముఖస్థముగనుంచికొని వానిని తమ సంతతికిగాని తమ శిష్యులకుఁగాని నేర్పుచున్నందున ననేకగ్రంథంబులు పరమతస్థుల పాలంబడి పరశురామప్రీతి గనకను, రామబాణాది క్రిమికీటికాది కంటకముల బాఱికిఁ జిక్కుకను నిలిచెను. అట్టిగ్రంథములేయిపుడచ్చుపడి మన మెల్లరము జదువుటకు లభించినవి. అనేక గ్రంథములు నామమాత్రమునకైనను నిలువక యెటులనో యడుగంటినవి. పూర్వకాలపుఁ జరిత్రాంశములు మనకు లేనందున నే విషయముగాని యిదమిద్ధమని నిర్ధరింపవలవిలేక యిటులుండు నని యెడి యూహాలపై నూహలల్లుటకు మార్గములు దొరికినవి. నిజము తెలియని కారణంబున నూహాజనిత వాదంబులు బలమైనవి. మనకు సంబంధించిన యెట్టి విషయంబునను శోధనావమర్షులగు నాంగ్లేయులుగాని యితర పాశ్చాత్యులుగాని యెటునిర్ధరించి వ్రాసిరో యని వారి గ్రంథంబు లన్వేషించునంతటి స్థితి సంభవించినది. ఇట్టిసందర్భములుంటబట్టి పూర్వకాలపు స్థితిగతులు వ్రాయ నెట్టివారును వెనుదీయుదురు. అట్టివారిలో నేనొకఁడను. కావున నేనిందుఁబొందుపఱచిన నాటక చరిత్రాంశములందెద్ది యయిన లోపముండిన దానిఁ దిద్దినగును.

2. ఆర్యావర్తమునఁ బండితులనేకులు పూర్వకాలంబున ననేకవిధ నాటకంబు లసంఖ్యాకంబులుగ వ్రాసియుందురని నేఁదలంచెద. ప్రస్తుత మచ్చున నగపడు నాటకములు బహుస్వల్పముగనున్నవి. అనేక నాటకములు పేరునకైనను నిలువక నశించియుండవచ్చును. నాటకాంత సాహిత్యులని బిరుదందిన పండితులు పలువురార్యావర్తం బెల్లెడ నిండియుండిన కాలంబున నింతటి స్వల్పములగు నాటకములుమాత్రమే వ్రాసినారని మనము తలంచుట కేమార్గము నగపడదు. ఇఁక మనకుఁ బ్రస్తుతము దొరకిన కొన్ని నాటకములైనను మన పూర్వికులు పాత్రలచేఁ బ్రదర్శింపఁబడఁజేసిరా? అటుగాక కేవల పఠనమాత్రమునకు వ్రాసియుంచిరా? యను విషయమును గురించి సైతము నిర్ధరించుటకు మనకు నేచరిత్రాంశములు లేవు. అయిన నీనాటకములకుఁ గలిగిన దృశ్యప్రబంధము, రూపకములను ప్రఖ్యాతనామంబులే యవి ప్రదర్శనంబునకుఁగానే పండితులు వ్రాసిరను విషయమును నిర్ధరించుచున్నవి. నాటక ప్రస్తావనలో, నచటను దిదృక్షువులుగ వచ్చిన సభ్యులను వర్ణించుచు వారి మన్ననఁ గోరుచుంటఁ జూడఁబ్రతి యొక నాటకము ప్రదర్శింపఁబడినదియని కాని ప్రదర్శించుటకయి వ్రాయఁబడినది యని కాని మనము నిస్సందేహముగ నూహింపనగును. బౌద్ధమత వ్యాప్తిబలమయినతఱిఁ గృష్ణమిశ్రయను పండిత శిఖామణి ప్రబోధచంద్రోదయమను వేదాంత నాటకము వ్రాసెననియు, నది విశేషముగఁ బ్రదర్శింపఁబడుచుండెననియును దానినిఁ జూచిన బౌద్ధులనేకులు తమ మతవాదములను వదలిరనియును బౌద్ధమతస్థుఁడగు మగధరాజు తన యాస్థాన పండితులఁగూడి మిథిలానగరంబునకుఁబోయి యీనాటక ప్రదర్శనముఁ గని వంతసించి తన మతమునందలి పట్టుదల మానెననియు నొక చరిత్రకారుఁడు వ్రాసినాడు. డిల్లీనగరంబును నాదర్షా నశింపఁజేయునపుడొక తుక్కోయాయాయను నటుఁడు నాటకంబాడి తన నైపుణిఁజూపి నాదర్షా ప్రసాదమునకుఁ బాత్రుఁడై జనుల బాధతప్పించెనని హిందూదేశ చరిత్రకారుఁడొకఁడు లిఖించెను. పై సందర్భవిషయముల మనము చక్కఁగ నాలోచించినయెడల మన పూర్వికులచే వ్రాయఁబడిన నాటకములు చదువుటకుమాత్రము వ్రాయఁబడినవికాని ప్రదర్శనమునకు లిఖింపఁబడినవి కావని నిర్ధరించుటకు సాధ్యముకాదు. ఎపుడెన్నోట నెవరిచే మనపూర్వీకుల నాటకంబులు ప్రదర్శింపఁబడెనను విషయము చర్చించుటకు మాకుఁదగినన్ని సాధనములు లేవు. పాశ్చాత్యులిపుడు 2500 సంవత్సరములఁ బ్రదర్శించుచువచ్చిన నాటకము లెన్నఁడెవరిచే నెచట ప్రదర్శింపఁబడెనో యానాటకములందెవరు భూమికలు ధరించిరో యను విషయములు చక్కఁగ వ్రాయఁబడినవి కావున వారి నాటకవిషయములనుగురించి నిస్సందేహముగ వ్రాయనుత్సాహంబు గలుగుచుండును.

3. నాటక ప్రాచుర్యము ప్రపంచంబునందెల్లెడఁ బ్రారంభమున దేవతాసంబంధేతి వృత్తావలంబనము కలిగియున్న దనుటకు సందియంబులేదు. అనేక పౌరాణిక కథలేమి వేదాంతవిషయములేమి జనసామాన్యమునకు బోధపఱచుటకు సాధ్యమయిన సులభమార్గములు దృశ్యప్రబంధము లగునుకాని వేఱెవ్వియుఁగావు. పాశ్చాత్యులనేకులు విద్యావిహీనులైయుండు కాలమున నచ్చటి మతాచార్యులు తమమతపుగ్రంథములు వారికిబోధించుటకు వేఱేమార్గముగానక ముఖ్య

విషయములు రూపకములుగ వ్రాసి వానిని నాటకముగ ప్రదర్శించుచు వచ్చిరి. ఇటులొనరించుటచే ననేకులకు మతాచార విషయములు బోధపడెను. ఈమత విషయంపు నాటకములకు "మిస్టరీస్, మిరకల్స్" అను ప్రఖ్యాత నామములు కలిగెను. ఇవి మన ప్రబోధచంద్రోదయ నాటకములం బోలినవి. ఈ నాటకముల ప్రాచుర్యము పదునైదవ శతాబ్దమువఱకుఁ బశ్చిమఖండమునం బ్రబలియుండెను. క్రీస్తునకు నాలుగు శతాబ్దములకు ముందే గ్రీసుదేశములో "యిల్యూషినియాజ్" అను నాటకములు దైవసంబంధములుగా నుద్భవించి పిదప వివిధవిషయాధికశాఖలచేఁ బ్రబలెను. గ్రీకులనేకులు చదువురానివారయినను వారనేక నాటకములు విని దానిచే విద్యాప్రావీణ్యముగని రాజకీయవ్యవహారములందుఁ దార్కికుల రీతిగా వాదములు సలుపుచుండిరి. కేవల ప్రాచీన నాటక కవుల ముఖ్యోద్దేశము, జనులకు దైవభక్తియు విద్యాభివృద్ధియు, నీతి పథావలంబనము నాటకప్రదర్శనములచే గలుగవలెననికాని, వానినుండి చెడుగుకలుగవలెననికాదు. నాటకప్రదర్శనములచేఁ జెడుగే నాటికిఁ గలుగదు. ఈవిషయమున ననేకులాంగ్లేయ పండితుల తాత్పర్యము నా తాత్పర్యమును బలియపఱచుచున్నది. ప్రొఫెసర్ బ్లాకీయను నొక యాంగ్లేయ పండితశ్రేష్ఠుఁడొకఁడీ విషయమును జర్చించుచుఁ "బూర్వకాలంబున నాటక రంగస్థానము విద్యాపీఠముగ నుండెననియును నాటకములఁ జూడ నపేక్షింపనివారు వాని స్వారస్యమును గ్రహింపఁజాలని బుద్ధిహీనులనియును వ్రాసినాడు.

4. మనప్రాచీన నాటకోత్పత్తిస్థాన మార్యావర్తమనుటకు సందియములేదు. పరదేశములనుండి తెచ్చి కొనిపెంచుకొన్నవి కావు. పర్షియా దేశస్థులుగాని అరెబ్బులుగాని ఈజిప్షియనులుగాని హిందూదేశమునకు వచ్చినపుడు వారికి నాటకసమాచారమే తెలియదు. మహమ్మదీయులు దండెత్తినపుడు వారికి నాటకములులేవు. కావున ప్రాచీన నాటకములకుఁ బారదేశిక సంపర్కమేమియు లేదు. పాశ్చాత్యులలో నాటకబీజ మంకురించుటకు బహుకాలము ముందే మన నాటకములు ప్రబలి ఫలవంతమయి జీర్ణదశకు దిగియుండెను. నాటకమునకుఁ బ్రకృతిబీజములగు గానాభినయ నృత్యభాషలార్యావర్తమున నెన్నియో యుగములకుముందే యుద్భవించినవి. వ్యాకరణ గ్రంథకర్తయగు పాణినికాలమునకు ముందే నాటకములాకృతిని బూనినవి. భరతాచార్యులు వీని కన్నిటికిని గారణభూతులని పెద్దలువాడుచున్నారు. అయితే వారిగ్రంథమిదియనిగాని వారిమాత్రములే యివియనిగాని, నిర్ధరించి యెవరును చెప్పఁజాలరు. భావ రాగ తాళ మేళనమునకు "భరత" యనుశబ్ద మక్షరసంకేతవాచకమని కొందరి యభిప్రాయము. అటులనే "స-రి-గ-మ-ప-ధ-ని" యను సప్తస్వర సాధనాతి ప్రావీణ్యము గలది సాని. ప్రథమాంత్యాక్షర సంకల్పనమున "సాని" యను సంకేతవాచకమేర్పడినదని కొందఱి తాత్పర్యము. ఎవరి తాత్పర్య మెటులుండ నీ నాటకములార్యావర్తములోనే పుట్టిపెరిగినవనుటకు సందియములేదు. నిష్పక్షపాతంబునఁ జూచు పాశ్చాత్యపండితులు సైతమిదే తాత్పర్యమిచ్చినారు. ఇఁక మృచ్ఛకటిక శాకుంతలాది నాటకములకు మున్ను నాటకములుండలేదని తాత్పర్యపడుట సమంజసముగాదు. దూరాలోచనపరులమై యానాటకముల భాషానైపుణినిఁ బరిశీలించిన యెడలఁ దన్నాటక కర్తలెన్నియో నాటకములుచదివి వాని సారమంతయు గ్రహించి తమ సాహిత్య ప్రావీణ్యము చక్కఁగ వినియోగించి పై నాటములు వ్రాసిరనుటకు సందియములేదు. పదునాఱవ శతాబ్దమువఱకుఁ బాశ్చాత్యులలో లిఖితరూపకమైన చరిత్రలెవ్వియులేక షేక్స్పియర్ నాటకములు మాత్రము దొరకియుండినచో షేక్స్పియర్ నాటకములకు నాదికారణభూతుఁడనియుఁ నంతకుమున్ను నాటకములుండలేదనియును వాదములు గలుగుచుండెడును. అయితే మనహిందువులకు నంటిందార్భాగ్యదశ పాశ్చాత్యులకునంటలేదు. వారేవాదమువచ్చినను లిఖితరూపకమయిన సాక్ష్యము దెచ్చుచున్నారు. మన కాబలములేదు.

5. మనప్రాచీననాటకము లన్నియును సుఖాంతములుగఁ బరిణమించుచుండెను. ఇతివృత్తమంతయు శోకస్వభావమున నిండియుండినను కవులెటులయినను దానిని సుఖాంతమగునటుల మార్చుచుండిరి. ఇప్పటికవులాపద్ధతిని మార్చి విషాదనాటకము లనియును, సుఖాంత నాటకములనియు నేర్పాటొనరించినారు. పాశ్చాత్యులలో సైతమిట్టి మార్పులు మొదటినుండి కలుగుచువచ్చినవి. ఇఁక నాటకములో నుండఁదగిన కాలదేశకార్య గుణత్వమును గుఱించి పాశ్చాత్యులేకాభిప్రాయులై లేరు. మనప్రాచీనుల మార్గావలంబనము సులభసాధ్యముకాదు. దేశకార్యగుణత్వ మెటులయిన సాధింపవలసి యగును కాని కాలైకమత్యమును సాధింపఁ గష్టసాధ్యమని నెన్నెద. ఇట్టివివిధవిషయ మేళనము కలుఁగఁజేయుట కష్టమని యెంచి కాఁబోలు పాశ్చాత్యులు తమనాటకముల యంకముల విభేదనమేగాక రంగవిభేదన మొకటి హెచ్చుఁ గల్పించి నాటకసరణిసులభముగ నొనరించిరి. మనప్రాచీన నాటకకర్తలు సైతము పైకష్టములు గుర్తెఱిఁగి యొకయంకములోనే ప్రదేశాంతరములఁ గల్పించిరి. ఈమార్పుచే నొకయంకమున రాఁదగు భూమికల సంఖ్యాతిశయ కష్టము సైతము తగ్గుచున్నది. తెరల ముఖ్యము హెచ్చుచున్నది.

6. ఆర్యావర్తమునందుండిన కేవలప్రాచీన నాటకకర్తలు కంసవధ, బలిబంధనము మొదలగు దివ్యేతివృత్తములుగల నాటకములు ప్రదర్శించుచుండిరి. పిదప మర్త్యేతివృత్తములు గల మృచ్ఛకటిక ముద్రారాక్షసాదినాటకములు ప్రబలెను. దినక్రమముగ దివ్యమర్త్యోభయ సకలితేతివృత్తములు నాటకములుగఁ గలిగి ప్రస్తుతము

కం. సుఖమున సుఖము లభింపదు, ప్రకరవ్రతములకు నియమ పద్ధతులకు ను
న్ముఖుఁడై వానఁ జరించిన, నఖిలోత్తమమైన ధర్మ మలవడు నాథా. రామా. వా. సు.

మరలదివ్యేతివృత్తములుగల నాటకములకు దిగువ గ్రంథకర్తలుతమ యావచ్ఛక్తిని వినియోగించుచున్నారు. మాలతీమాధవముబోలు సత్పాద్య కథలనుగల్పింపరు. మృచ్ఛకటికనుబోలు దేశాచారవిచార విషయములను గుఱించివ్రాయరు. ముద్రారాక్షసముబోలు మంత్రాలోచనలును జనుల నడవడికలునుగల నాటకములు లిఖింపరు. ఇప్పటి నాటకగ్రంథకర్తలు పలువురొక్క కథనే యనేకవిధములుగ మార్చి పౌరాణికథలను వ్రాయుచున్నారు. మనలోనిది పెద్దలోపముగనున్నది. కవులువ్రాయవలెననిన మనకు మనదేశచరిత్రాంశములెన్నిలేవు? ఇంకఁ జరిత్రాంశములు పౌరాణికకథలవలె జనులకు బోధపడవను విచారమా? మనజనులంతటి మతిమాంద్యులుకారు. పైన పైన చరిత్రాంశములు నాటకరూపమున వారికి బోధించినచో వాని పైవారికి నాశకలిగి వానినేమాద గోరుదురు. పదునైదవ శతాబ్దము నంబళ్ళను ఖండమునఁ బ్రవర్తించుచుండిన బైబిలుకథ లిప్పటియాంగ్లేయులు మాపనిచ్చియుందురా? విద్యావిహీనులగు జనులకుఁ జరిత్రాంశములు దెలిపి వారివిద్యాభివృద్ధికి మార్గములు చూపవలసినపని గ్రంథకర్తలదిగనుండును. కాని వన్నెలు పూసుకొని మంచిపుస్తులతో డగి రొక్కముపుచ్చుకొని వారికిఁ దెలిసినవిషయములే మరలవారకిఁ దెలుపుటయనుచితము. వినోదమూలకముగ జనులకు విద్యాభివృద్ధి గలిగించుటనాటకముల ముఖ్యోద్దేశము. పార్సీనాటకసాంఘికులవలె విలువగల తెరల ముచ్చటలు సౌందర్యాతిశయ నేపథ్యసాధనములు, కోటలు, తోటలు, పేటలు, అరణ్యమార్గములు, సముద్రములు, వంతెనలు, వాహనములు మొదలగు వస్తుప్రదర్శనములచే జనులధనము కొల్లగొట్టుట ధర్మవిరుద్ధము. విద్యాభివృద్ధికరములుగాని నాటకములు బూటకములగును.

7. భూమికలు ధరించు వారక్షరాస్యులుగ నుండవలెను. చిలుకపలుకులవలె మాటలు నేర్చుకొని రంగస్థానమున నిలచియాడు వారిపాటలవలె నేర్చినవికొన్ని వెడలగ్రక్కిపోయినచో నాటకప్రదర్శనము రసాభాసమగును. ఆంగిక, వాచిక, సాత్వికాహార్యాభినయములలో వాచికసాత్వికాభినయములు ముఖ్యములు. వానిని సాధింప విద్యావంతులకు సాధ్యమగును కాని యితరులకు నలవికాదు. మాటలు మ్రింగుచు మాటలాడునప్పుడు «ఆ, ఊ» యనితొందరపోవుచు శబ్దక్రమములఁ దలక్రిందుజేయుచు స్పష్టోచ్చారణములేక మాటలాడినచో నెంతటిరసాస్పదమైన నాటకమైనను నీరసముగఁ దోచకమానదు. వాక్యార్థభావములఁ జక్కఁగ గ్రహించి దానిని సాత్వికాభినయమునఁ బ్రదర్శించువాఁడు నాటకవిద్యాప్రవీణుఁడని ప్రఖ్యాతినందును. ఇట్టివేషుబడయుటకై పాశ్చాత్యులు భూమికపాత్రము సంవత్సరములకొలఁది నభ్యసించుచున్నారు. పదార్థాభినయము నాటకమునందుఁ బరిహాసాస్పదమగును. కేవలాంగికాభినయము నింద్యము. తత్తత్కాలోచితాహార్యాభినయ మవశ్యానుసరణీయము.

8. నన్నయార్యుని మొదలుకొని పందొమ్మిదవ శతాబ్దాంతమువఱకు నాంధ్రంబున నాటకంబులు లేవని పలువురుపండితులు వాదుకొనుచున్నవారు. ఇదివిశ్వసనీయముకాదు. ఆంధ్రనాటకసాంఘికులనేకులుండిరి. వారు భాగవత భారత రామాయణాది గ్రంథసంబంధకథలను సపూర్ణంబుగ నాడుచుండినారు. గోపికాలీలలు, పారిజాతాపహరణము, విష్ణుమాయావిలాసము, సైంధవవధ, కీచకవధ, ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణము, హరిశ్చంద్ర నళచరిత్రలు, సారంగధర కుమారరామచరిత్రలు, లేపాక్షి రామాయణము, ధర్మపురి రామాయణము, విద్యుత్ప్రభావిలాసము మొదలుగాఁగల యాంధ్రనాటకములనేకములుండెను. వీనికి యక్షగాననాటకములని ప్రసిద్ధనామముండెను. వానిని నాటకసాంఘికులు రాజగృహములలోనేమి, ధనికులయిండ్లలోనేమి, వీధులలోనేమి చక్కఁగఁ బ్రదర్శించుచుండిరి. ఈ నాటకసాంఘికులలో ననేకులు పండితులుండిరి. వారియింటిపేరులు నేటికి నచ్చటచ్చట నున్నవారు. ఘట్టుదేశపువారు, లేపాక్షివారు, ధర్మపురివారు, భాగవతుల రంగయ్యగారు, ఈమొదలగు వారు దేశదేశములు సంచరించుచు నాటకములాడి బహుమానములంది మాన్యంబులార్జించి బాగడిరిగనినారు. వీరాడుచుండిన నాటకములు కొన్ని యక్షగానములని యచ్చొత్తింపఁబడినవి. మిగతవి దాఁగినవి. పాశ్చాత్యులలో సైతమీవిధముగ వీధి నాటకములుండెను. వీనికి «పేజియన్ట్స్» యనివారు పేరిడి యుండిరి. ఈ «పేజియన్ట్స్» యను నాటకప్రదర్శనాభిధానము విశదముగ వ్రాయ నిచటనలవి కాదు.

9. ఆర్యావర్తమునఁ బండ్రెండవశతాబ్దమువఱకును బండితులు దశవిధరూపకములలోని నాటికనాటకములే విశేషముగ వ్రాసిరని నామదిఁ దోఁచెడు. భాణ, ప్రహసన, వీధి, ఈహా, మృగాది రూపకములజోలికిఁ బోరైరి. ఇవి ప్రదర్శించుటకష్టమనియో, నీతిబోధకములు గావనియో కారణము తెలియదు. మహమ్మదీయ ప్రభుత్వకాలమునుండి యీరూపకములార్యావర్తమునఁ గాలుంపసాగెను. దీనికిఁ గారణంబులు చదువరులూహింపఁగలరు. స్త్రీలు వేషములుధరించి నాటకరంగములలంకరించినటుల నాకేగ్రంథమున నగపడదు. ఆర్యావర్తమునఁగల స్త్రీల మానమర్యాద స్థితిగతులాలోచించినచో నిట్టి విరుద్ధాచారం బెన్నటికిని జరిగియుండదనయే నాయభిప్రాయము. పురుషనియమములేని వారకాంతలుగాని, దౌర్భాగ్యవశమునఁ గులటలగ మారిన కులస్త్రీలుగాని బహిరంగముగ నాటకరంగమునందు వేషములుదాల్చి నిలచిరనువార్త ప్రాచీనాచార విరుద్ధముగనున్నది. పదునేడవశతాబ్దమువఱకుఁ బాశ్చాత్యులలో సైతమీపద్ధతియుండలేదు. ఈవిషయంబునఁ బాశ్చాత్యమార్గంబు హిందువులిక రెండు, మూడు శతాబ్దముల వరకు

ననుసరింపఁగూడదు. పిమ్మట దేశాచారస్థితిగతుల ననుసరించి యప్పటి వారెటులయినను జేసికొననిండు. అనేకపట్టణములలో భోగము వారును, విటులును, నాటకములాడుచున్నవారు. పరావంతులగు ధనికులును, విటులుగానుండి తాము రసికులమని ప్రాగల్భ్యములు పలుకువారు కొందఱును, వారికి ప్రోత్సాహపరచుచున్నవారు. దేశము చెడుటకు నిదియొక మార్గము. నాటకోద్దేశమునకు ధనేషణయే ముఖ్యసాధనముగ నుండినచో సాంఘికు లెన్నిపోకడలైనఁ బోనగును.

10. ఇటీవలకొందఱు నాటకసాంఘికులు నాటకములలో పద్యములు పాటలు నుండఁగూడదనియును, గద్యమొకటియే చాలుననియును వాదించుచున్నారు. అట్టినాటకములు నీరసములగును గాని యందుస్వారస్యముండదు. పాటలు, పద్యములు లేని నాటకములు గనిలోదొరకి మెరుగుఁబెట్టని మణులవలెఁ బ్రకాశింపవు. ప్రాచీనులు నాటకములలోఁ బాటలుండలేదని కొందఱు ప్రశ్నింపనగును. వారు గానయుక్తముగ శ్లోకములు పఠించుచుండిరి. ఇప్పటికిని సాంఘికులు కొందఱు పాటలవలె గానయుతముగఁ బద్యములు చెప్పెదరు. కేవలవచనము నాటకములకు దూరము. సంస్కృతకవులును సంగ్రహముగ వచనములు వ్రాసి కథాసరణి శ్లోకరూపకముగ వ్రాయుచువచ్చిరి. ఆంధ్రంబున నటువ్రాయుచు వచ్చినచో నది ప్రదర్శనంబున రుచింపదు. కావున హెచ్చుగ వచనము వ్రాయవలసివచ్చును. రౌద్ర, వీర, కరుణరసంబులు పిక్కటిల్లినతఱి వచనంబులం దుండు రసస్ఫూర్తి పద్యంబులకు రాదు. కావున పద్యంబులు వ్రాయు కవులుసైత మట్టి సన్స్ఫూర్తి కలుగు సమయమునఁ బద్యములువదలిగ సానుసరణిని గద్యవ్రాయుదురు. ఇట్టిసమయమునందు సైతము పద్యములల్లుకొనుచుఁ గూర్చున్నవారు పండితఛాందసు లగుదురు. రసభూయిష్ఠభాగములు కవులు వ్రాయునపుడు వారుకొన్ని సమయములందు తమ్ముతాముమఱచి కేవలసాత్త్వికాభినయ మనుసరింతురు. అట్టిసమయమున వారినిఁ దత్తద్విషయోచిత స్వప్రవాహ మీడ్చికొని పోవుచుండును. ఇఁక నాటకభాష గృహములలో మనము వాడుకొనుచుండు భాషగనుండవలెనని పాశ్చాత్యులలోఁ గొందఱి మతము. మనలో సైతమిటీవల కొందఱీమతము ననుసరించినారు. దీనినుండి గ్రాంథికభాష చెడును. మరల నాటకగాంభీర్యమునకు భంగముకలుగును. ఇంతియగాక పాత్రోచితముగ నన్యదేశీయ పదవాక్యము లుపయోగింపఁబడవలెనని కొందఱభిప్రాయపడిరి. ఇది కేవలవినోద మార్గముగ నుండును. కాని నాటక సాంప్రదాయమతము కాదు. "లోకోభిన్నరుచిః" యనియున్నదికదా. కానిండు.

11. ప్రస్తుత కాలస్థితిగతులు, జనులనడవడికలు, వ్యవహారాచారములు, తరతరములుగ దెలియఁజేయు లిఖితగ్రంథములుగ నాటకము లుపయుక్తములై యుండవలెను. అటువ్రాయుడములో ప్రభుగురునిందలుగాని, యొకయింటిశనమువారి దూషణములుగాని యుండరాదు. అటునిర్దోషముగ వ్రాయఁబడిన నాటకములను మూలలదాపక యచ్చొత్తించి భాషాభివృద్ధికిఁ గారణంబుసేయవలెను. ఆంగ్లేయ మహాపండితుఁడొకఁ డింగ్లాండునుగురించి వచించునపుడు తమదేశము భాషాభివృద్ధిచే భాసిల్లుచున్నదనియు, తమనాటకములే భాషాభివృద్ధికిఁ గారణములనియు వాక్రుచ్చెను. మఱియొకపండితుఁడు షేక్స్పియర్ నాటకములుతమకు రెండవబైబిలయినవని పలికెను. ఈరీతి నివిద్యాభివృద్ధికిఁ గారణంబులగు నాటకము లాంధ్రంబునఁ గవులనేకులు వ్రాసియుండినను వానినిముద్రింపక తమతోనే ముగించికొనఁ జూచుచున్నవారు. ఇది యపేక్షణీయముగాదు.

12. దూరాలోచనపరులుగాని తల్లిదండ్రులుకొందఱు వివిధదేశవిద్యాభివృద్ధులకుఁ గారణంబులు తెలియక నాటకప్రదర్శనములు చూడనపేక్షించు తమబాలురను ప్రతిబంధించుచున్నవారు. నాటకములు చూచుమాత్రమున చెడునట్టిబాలురు ముందెంతటి ప్రయోజకులగుదురో చదువరులూహింపఁగలరు. ఈవిషయంబున పాశ్చాత్యుల యభిప్రాయంబులు నాచే వ్రాయఁబడిన "ప్రపంచ నాటకచరిత్ర" లోఁ జూడనగును. బడిపిల్లకాయలు నాటకసాంఘికులలోఁ జేరి వేషములుధరించు పనులయందుఁ గాలంబుగడపఁగూడదు. నాటకములలోఁ బిల్లలు చేరినమాత్రమున వారికిఁ జదువుపై శ్రద్ధయుండదు.

13. నాటకసాంఘికులు జనసామాన్య సంఘయోగ్యులగారనియు బహిష్కారులనియు నొకయపవాదం బిపుడయిదాఱు శతాబ్దములనుండి కలిగినది. అటుకలుగుటకుఁ గారణంబున్నది. మహమ్మదీయప్రభుత్వమార్యావర్తమునఁ బాదుకొని నిలచినతఱినుండి విద్యాభివృద్ధిదాయకమగునట్టియు, నీతిప్రదాయకమగునట్టియు నాటకములు కఱవాయెను. భాణప్రహసన వీధినాటకములు బలమాయెను. ప్రభువులను మెప్పింపఁదలంచినవారే మన హైందవ మతాచార వ్యవహారసరణిని దూషించుచుఁ బండితులను వెక్కిరించుచు బలుపోకడలఁ బోవసాగిరి. ఇదియునుగాక నిరక్షరకుక్షులు వీధినాటకము లాడసాగిరి. హీనజాతివారు బొమ్మలాటలకుఁ బ్రారంభించిరి. అశ్రావ్యశ్లీల పదభూయిష్ఠములగు పాటలుపాడి తోలుబొమ్మలవారాటలాడనారంభించిరి. పగటివేషధారులుబలమైరి. ఈచర్యలుగని మనపండితులు నాటకప్రదర్శనమును దూషింపసాగిరి, ఇట్టిదూషణకు బాల్పడినది మనదేశమొక్కటియేగాదు. గ్రీసు, రోము, ఫ్రాన్సు, ఇంగ్లాండు మొదలగు రాజ్యంబులందు నిదేరీతిగ నేదియోయొక కారణంబున నాటకములుదూషణీయంబులయ్యెను. అయిన నట్టిదూషణ యాదేశములందు నిలుకడగ నిలువలేదు. క్రీస్తుశకము నాల్గవశతాబ్దమునకుమున్న "యుంఫోలిస్సు" యనుకవి "అల్సిబైడిస్" యనుమంత్రిని దూషించుచుఁ బ్రహసనమాడినందున నాకవి సముద్రములోఁ ద్రోయింపబడెను. పారిస్సను నటుఁడొకఁడు రాజభార్యను కామించినందున జంపఁబడె

కం. ధర్మంబున నర్థంబగు, ధర్మంబున సుఖము గలుగు ♦ ధర్మముచే న
త్కర్మంబులు ఫలియించును, శర్మకరా జగము ధర్మ ♦ సారంబె కదా. రామా. వా. సు.

ను. హైలాడీసనువాఁడొకఁడొక మంత్రిని వెక్కిరించినందులకు దేశభ్రష్టుడయ్యెను. మొలేరియను మహాకవియొకఁడు మతగురువుల దుర్వర్తనములు వెలివేయుచు నాటకములాడినందున నతఁడు శిక్షింపఁ బడెను. రాబర్టువాల్ పోలను మంత్రినడవడికలను దూషించుచు గోల్డుకారం పను ప్రహసనమాడినందున నాటకప్రచారములకుఁ బ్రతిబంధములు కలిగెను. మతదూషణ ప్రహసనములు బలమగుటచే మతాచార్యులు నాటకములకు వైరులైరి. సారాబగణ్ హార్డుక్ యను ప్రసిద్ధికెక్కిన నాటకీయస్త్రీ అమెరికాదేశమునందాడుచు నొకదినంబున మతమతమునకుఁ బోయినతఱి నచటిమతాచార్యుఁ డాస్త్రీ తమనీతిని జెఱుపవచ్చిన భూతమని దూషించెను. ఆస్త్రీ తనగృహమునకువచ్చి, అయ్యా మనమిరువురము వేషధారులము కావున మనకునన్యోన్య దూషణ తగదని జాబువ్రాసి మతాచార్యునకుఁ బంపెనఁట.

14 గ్రీసు, రోం, యింగ్లాండు మొదలగు దేశములలోఁ బ్రసిద్ధికెక్కిన ప్రవక్తలనేకులా కాలమునందుండిన నాటకప్రవీణుల ననుసరించి వాగ్ధోరణిఁ గఱచినారనుటకుఁ బ్రబలమయిన దృష్టాంతరములున్నవి. నటనాప్రవీణులకు సభాకంపము తొలంగును. నాటక తొట్రుపాటు మానును. మాటల తడబాటు తగ్గును. ఊహాశక్తి హెచ్చును. ధైర్యమువచ్చును. కావున నాటకములలోఁ జేరి భూమికలుబూనినమాత్రాన వారుచెడుదురననది విశ్వసనీయముకాదు. ఎవరయిననటుచెడి యుండినచో దానికిఁ గారణంబు వారి ప్రారబ్ధకర్మమని పలుకనగును.

15. భూమికలుధరించు వారికి ననేకసుగుణములును యోగ్యతలును నుండవలెను. అందునముఖ్యములగునవి కొన్ని నేనిందువివరించెద. 1. యౌవనము, 2. ఆరోగ్యము, 3. దేహశక్తి, 4. సుస్ఫురద్రూపము, 5. ఏలోపములేని విశాలమగు శ్వాసకోశములును దృఢమైన నాళికల, చేరికగల గళమును, 6. చదువు, 7. జ్ఞాపకశక్తి, 8. నాటకీయసమాజజ్ఞానము, 9. వాక్పటిమ, 10. శ్రావ్యమైనధ్వని, ఈగుణములులేనిపాత్ర ప్రసిద్ధికిరాఁడు. ఇన్నిగుణములుండినను నీతివిదూరుడయినచో వానిగుణములు మృద్భాండములోని దీపకళికలబలెఁ బ్రజ్వలింపవు, కావున వేషము ధరించువానికి నీతిపథావలంబనము నాయకరత్నమువంటిది, అన్నిగుణములుండినను, రసోచితముఖభావ సందర్శనాతిశయనైపుణి కలుగుట యభ్యాససాధ్యంబుగాని సహజముగరాదు. కొన్నిసమయములందు వ్యతిరేకంబులైన మిశ్ర రసభావము నభినయించుసమయమువచ్చును. జతుగృహంబునఁ బాండవులు దహించిరనువార్త సభలోనున్న దుర్యోధనుఁడు వినినతఱి మదిని సంతసమందినను ముఖమున వ్యసనంబుసూచించెను. మాటలును వ్యసనసూచకముగ నుండవలెను. ఇటులనేకొన్ని సమయములందు వాక్యార్థకర్మంబు లేకమైయుండక భిన్నముగును. అట్టిభిన్నరసభావం బేక కాలంబున ముఖభావమున నగపఱచుట సులభసాధ్యముగాదు. కీన్, యిర్వింగు, ట్రీ మొదలగు వారీరసోత్పాదక భావసందర్శన ప్రావీణ్య మనేకవత్సరంబు లభ్యసించి నేర్చిరి.

16 మనప్రాచీనులొనరిచిన నాటక నాటికాదిప్రభేదములును, అఙ్కసంఖ్యానియమములును, పాత్రసంఖ్యానిష్కర్షయు, నీమొదలగు కట్టుబాటులు ప్రస్తుతము మనమంతగఁ బాటింపఁ దగినవికావు. దూరాధ్వాదులు ప్రత్యక్షనిర్దేశ్యంబులు కావను నీనియమములలోఁ గొన్నియిపుడలవాటునఁగల రంగస్థానాతిశయ కల్పనలవల్ల నతిక్రమించినను దోషంబులేదు. సురతచుంబనాలింగనాదులు రంగస్థానమునదూష్యములు. ప్రస్తావనాదిప్రసంగములు కాల విలంబనభీతిని వదలినను వదలనగును.

17. మనప్రాచీన పౌరాణిక నాటక కథాంశములించుమించుగ గ్రీసు, రోం, దేశస్థుల పురాణ కథలబలెనున్నవి. ఈకథాసమ్మేళనము లెటుకలిగెనో తెలియకున్నది. వీనియాదికర్తలు హిందువులో పాశ్చాత్యులో తెలియుటకష్టమయినది. శాకుంతలలోని యభిజ్ఞానాభరణము పోయినదిన్ని దానిని సరోవరంబున చేప మ్రింగినదిన్ని బెస్తవారాచేపను రాజున కిచ్చినదిన్ని దానిగర్భమునయున్న యాభరణము రాజుచూచినదిన్ని యీకథాంశము సేమాస్ రాజగు పోలియాక్రటీసు కాలమున నతనికి జరిగినవని హిరోడిటిస్ వ్రాసినాడు. విక్రమోర్వశీయ కథాభాగమంతయును, «ఈరాస్, సిక్కి» అనుకథలో నించుమించుగనున్నది. ఇఁక సారంగధర, కుమార రామచరిత్రలుగల కథలనేకములు పాశ్చాత్యులలో నున్నవి. గ్రీసుభాషలో నీకథననుసరించునది «హిప్పోలిటీస్, ఫీడ్రా» యనునది. ఇందులోను సవతితల్లి తనకొడుకును మోహించి విగతమనోరథయై తనమగనికిఁ జెప్పికొడుకును జంపించును. ఈనాటకము పాశ్చాత్యులు కొన్నిదినంబులాడి పదునేడవ శతాబ్దాంతమునవదలిరి. దీనిని మించినదుర్నీతిప్రదమయిన కథ ఒట్వేయనియెడు ఆంగ్లేయకవియొకఁడు వ్రాసినాడు ఆనాటకముపేరు «డాన్ కార్లోస్» ఈకథలోఁ గొడుకు సభలో తనసవతితల్లిని తాను మోహించినానని తనతండ్రితో వాదించును. కథాశరీరములిట్టివి యుండినచో నవిప్రదర్శనీయములుకావు. ఇట్టివానిలోను నీతిగ్రహింపనగునని కొందఱు వాదింతురు. అయిననునవి గ్రాహ్యంబులుగావు.

18. మనప్రాచీన నాటకవిమర్శనము గ్రంథబాహుళ్యభీతి నివదలితిని. ప్రస్తుతాంధ్రనాటక విమర్శనమునకుఁ గాలంబు కాదిది.

కమ్మవారు.

మ॥రా॥శ్రీ, శతావధాని త్రిపురనేని - రామస్వామిగారిచే వ్రాయఁబడినది.

సీ॥ ఎవ్వారిశౌర్యవి, స్ఫూర్తి ధృతివీర్యంబు;
నరుల గుండెలకెల్ల నదటుగొల్పె
ఎవ్వారి యాటోప, మేయూతకట్టిగా,
పెలగోలుసింహంబు, సీల్పెరిపుల
ఎవ్వారునిర్భీతి, హిందూమతంబుకై,
ప్రాణ మానంబుల బలిగనిడిరి
ఎవ్వారు రాయల కిచ్చిరి కొన్కగా,
వాదవిందు ర్గంబు, నరులఁగొట్టి
గీ॥ వారుసుభటసంస్తవనీయ, భాసమాన
కీర్తివల్లీసమాక్రాంత, కిరికరికమ
ఠప్రముఖభూరివక్ష్యకాండ భరితక్ష్మా
మాతలులుకమ్మవారలు మహితమతులు
ఆ. వె. చకితయవనబలము, సాంద్రకీర్తిఫలము;
విజయపురముబలము విగతచలము
నిరతభరిత హాలము, నిర్జితాహితులము;
దొమ్మివెల్లికలము, కమ్మకులము.

సోదరులారా! చరిత్రములు వ్రాయసమకట్టువారు పరులదయాదాక్షిణ్యములఁ బొల్గొననిచ్ఛింపక నిష్పక్షపాతబుద్ధిపైఁ దమయభిప్రాయముల వెలిపుచ్చుట తమ విధ్యుక్తధర్మమైనను, మానవస్వభావమునంజేసి యొకానొకప్పుడొకించుక యయ్యదిపరిపాటింపమి కల్గునేమోయని నాయాశయము. పురాతన చరిత్రములు ఖిలీభూతములౌటచే హిందూదేశమునందునఁగల వివిధజాతులవారి చరితలు ప్రమాదపతితములుగాకుండ వ్రాయఁగల్గుటదుస్తరము. అందునేఁడు మాధ్యదశావష్టంబడిపోరలు నొకకొన్నికులముల పూర్వోత్కృష్టచరిత్రలకుఁ బుక్కిటిపురాణములపై నాధారపడవలసి వచ్చును. చరిత్రములు వ్రాయుటయందుఁగలిగిన మనపూర్వుల యుదాసీనత నేఁడు మనకెట్టికష్టదాయకమైనదో చూడుఁడి? నేవ్రాయఁబోవు నీ సంగ్రహచరిత్రమునకుఁ జాటుధారాపద్యములు శాసనములు, గ్రంథస్థమగు కథలాధారమౌటచే విశ్వసనీయము లనుటకు సంశయింపఁబనిలేదు.

విపులముగ నీకులముంగూర్చి వ్రాయుకమున్న, దీనిపుట్టుపూర్వము నొకింత చర్చింపవలసియున్నది. వీరి నామముంగూర్చి దార్వాస దేవ్యపురాణము నాధారముగాఁజేసికొని యొకరిల్లు వ్రాయుచున్నారు. చంద్రవంశంబున నావిర్భవించి దుర్భరపరాక్రమంబున జగతీతలంబునేకచ్ఛత్రాధిపత్యముగా నేలి విఖ్యాతింబడసిన క్రమాఁడ సుధరాధినేత సంతతియౌటచేఁ 'క్రమ్ములు' అనఁబడిరనియుఁ దత్క్రమశబ్దభవమే కమ్మయనియు నుడివిరి. ఈయుక్తిమాత్రము స్తోత్రపాత్రము. కానియిందు సత్యమున్నదనుట సాహసమగునేమో? ఏలయందురా? నిజముగఁ గ్రమశబ్దభవమే కమ్మశబ్దమైన, కమ్మవారింగూర్చి వ్రాయునప్పుడు ధూర్జటిమహాకవిగాని, దేవీభాగవత గ్రంథకర్తయగు ములుగు పాపయారాధ్యుఁడుగాని క్రమశబ్దమేల యుపయోగించరు? సంస్కృతనామాన్వితములైన కులములింకెవ్వియైనఁ దద్భవనామములతో వ్యవహారికభాషయందు నుపయోగింపఁబడుచుండెనా లేనిచో నొక్కయీకులముననకే యట్టిమారు పేరేలరావలయు? బ్రాహ్మణులను భా..లనుచుండిరా? (ఇదిగ్రంథస్థమే) కాన నీ పేరున కీపుట్టువు విశ్వసనీయమైనది కాదు.

ఇఁక మహారాష్ట్ర చరిత్రకర్తలిట్లువ్రాసిరి; మాకుబిసదపదముగా, నుపయోగింపఁబడుచున్న చౌదరిశబ్దము; 'చౌధురీ' యను మహారాష్ట్రశబ్దభవమనియు, నాచారవ్యవహారముల ..ముంబోలినవారు 'కుంబీ'లనుమ

గీ. ఉత్తముండు హితముచేసి యూరకుండు। మధ్యముండు హితముచేసి మాఱువేడు
నధముఁడొరుచేయు హితమైన నడిచివుచ్చు। హితమునకు నెగ్గుచేయువాఁ డెవ్వఁడగును.　　నా. పో. ఉ.

హారాష్ట్రులు గలరనియు నందుచే వీరు మహారాష్ట్రులనియుఁ, దమపుస్తకపీఠికయందు వ్రాసిరి. కేవలము చౌధురీశబ్దమునుండి దీనిని సాధింపఁబూనుటయు సాహసమే. ఎందుకందురా? 'పంతులు' శబ్దప్రయోగమున నియోగులను మహారాష్ట్రులనఁదగునా? ఇంకవంశపరంపరగా మాపూర్వులనుండి వినుచున్న కథకూడ దీనికివిరుద్ధముగానున్నది. దక్షిణదేశమునుండి శస్త్రజీవులమై యీదేశమునకువచ్చినట్టు మాపూర్వులనుండి నేఁటివఱకు వినుచుంటిమి; దక్షిణదేశమున శివాజిచక్రవర్తిజనకుండు రాజ్యమునుగడించకమునుపే యీకమ్మకులీనులు విఖ్యాతింబడసి యున్నతదశయందుండిరి. కానమేము మహారాష్ట్రులమనుకొనుటయుఁ బరిహాసాస్పద మగుననుకొనెద. ఇదియుటుండఁ బైపెచ్చునేఁటికిని దక్షిణదేశవాస్తవ్యులైన మావంశీయులు తమగృహములయందుఁ దెనుఁగుభాషమాత్రమె యుపయోగించుటంజేసి మాకును నరవవారగు దాక్షిణాత్యులకు నొకించుకైన నంబంధములేదని స్థిరపడెడి మఱికొందఱు మాకులనామముంగుఱించి యిట్లుచెప్పుచుండిరి. ఓరుగంటి రాజ్యరమాధురంధరుఁడైన ప్రతాపరుద్రుడు తురకలచే ఢిల్లీకిఁగొనిపోఁబడినపుడు గూఢముగు కమ్మఱువానికి నోరుగంటినుంచి చేర్చుటచేఁ గమ్మవారనఁబడిరి; దీనియందును నొకకొంచెపుదోషముండినది. ప్రతాపరుద్రుని మనుమఁడు మమ్ము తమవంశస్థులుఁగా బేర్కొని మొసంగిన శాసనమునందుఁ గమ్మశబ్దప్రయోగముండే గుటచే నానామమావఱకే సుప్రసిద్ధమైయుండవలయును, [illegible]చో నొకకొందఱెవ్వరో తమచర్యలచే నా నామము [illegible]కొన్న భూషానిదానికేల తలయూచును. రహస్యపుంగ[illegible] ఢిల్లీకి నడపిన వారును, వారిసంతతియు నా నామము [illegible]గుదురుగాని యొల్లలయగుదురు. ఈకులనామముం [illegible]లువురు పలువిధముల వక్కాణించుచున్నను, [illegible]భిప్రాయమందొకదాని యందైననేకీభవింపఁజాలద[illegible] ఎ[illegible]చూచినను, దురవగాహంబగు దుర్గమారణ్యమునున్న బాటసారివలెనుంటిని; కులనామము తెలుఁగు శబ్దమాటచే గడుంగడు ప్రాచీనులుగారనియుఁ, జరిత్రములంబట్టిచూడఁ బౌరుషప్రధానంబగు జాతియనియు; నియోగులు పంతులు శబ్దముంబోలెఁ జౌదరిశబ్దమును దరువాత గ్రహించిరనియుఁ దోఁచుచున్నది; మొట్టమొదట సీచౌదరిశబ్దము బిరుదపదముగా నుపయోగించుకొన్నయట్లుగాన్పించదు; మొదట 'నాయఁడు' అనియు బిమ్మట 'నేఁడునీఁడు' అనియుఁ బిరుదపదములుగా వాడుకొనెడువారు; పిదపన్నెల్లరునాయఁడుశబ్ద ముపయోగించుకొనుటచేఁ గాఁబోలు దానినిడించి చౌదరిశబ్ద ముపయోగించుకొనుచుండిరి. మేము సంపూర్ణాంధ్రులమని చెప్పుటకు నరవభాషా సముద్రంబునమునింగియున్నను దమతమగృహంబులఁ దెనుఁగుభాషనుపయోగించుకొనుటయే బలవత్తరమైనసాక్షి. పోనిండు; ఏదియెట్లయినను మేము నేఁటికి సంపూర్ణాంధ్రులమే.

నిజమగుచరిత్రము తెలియనినాఁడు పలువురు తమకుఁదోచిన యట్లెల్ల యనుటసహజమే; ప్రాణధనముకన్న మానధనము నెక్కుడుగాఁదలంచి రణాంగణమున వెనుకంజవెట్టక పోరాడి హిందూమతకన్యకకు దక్షిణహిందూదేశంబున స్వైరవిహారమొసంగిన మహనీయులు పెక్కురీకులంబునకు ముఖతిలకంబులగా నమరియున్నారు.

నిర్నిద్రరౌద్రప్రభావంబున ఢిల్లీచక్రవర్తింగలంచి కాలవశంబున వైరుల మాయావాగురం జిక్కి ఢిల్లీకిఁ జెఱఁగొనిపోఁబడిన ప్రతాపరుద్రుం డీకాలమునకు శిరోభూషణమై విరాజించుచుండెను. పరాక్రమధనియై నిరుపమానగుణఖనియై, వరలుటంజేసి యట్లంటిరేమొ. కాదు తత్పౌత్రదత్తశాసనంబునఁ దాముకమ్మకులీనులైనట్టు విస్ఫుటాక్షరంబుల లిఖింపఁబడియున్నది. కృష్ణరాయల యనంతరము "ఆంధ్రభాషాకుజము" నకు నాలవాలంబు గల్పించి సమయనుస్ఫూర్తిగాఁబోషించి తగుదోహదము నొసంగి మహావృక్షమై దశదిశ లావరించుకొనునట్లొనర్చి భూలోకదేవేంద్రుఁడై దేవేంద్రునిరసించు ప్రత్యర్థియై యమరావతీపురీనిర్మాతయై, తన్నగరనాథుఁడై, యద్యతనభోజ బిరుదాంకితుఁడై యాంధ్రకవులఁబోషించుటయందు రాయల

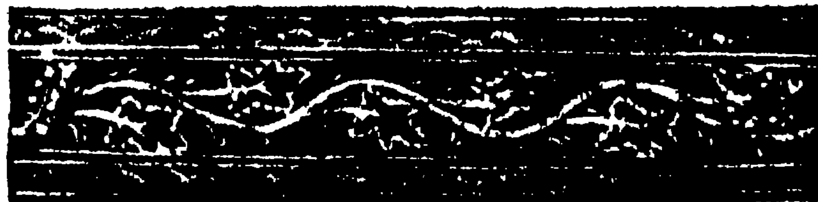
కీర్తికన్యకు వృద్ధదశనాపాదించి, కవినవరత్నములైన నవరత్నకవులచే దేవీభాగవత ప్రముఖోద్గ్రంథములఁ గృతినంది వాసిగాంచిన వాసిరెడ్డి వేంకటాద్రినాయఁ డీకులమునకు నవతంసకుసుమంబై తేజరిల్లుచుండెను.

పౌరుషము మాటయంటిమా ? మూరురాయర గండఁడైనరాయని దక్షిణహస్తమై చైత్రయాత్రలయందు పరిపంథి ప్రాణవాయువులఁ బీల్చుటయందు రాయల ఖడ్గభుజంగిరై ప్రత్యర్థుల దుర్గమ దుర్గములకు లగ్గలువట్టి ముట్టడించునపుడు రాయల సూక్ష్మదృష్టి సాహసంబులై కమ్మశూరుల కధినాథుఁడై పెదారికట్టపట్టణ ధురంధరుఁడై రాయలకుఁ బ్రతిఘటించి తత్ప్రయత్నంబుల విఫలంబులఁజేసిన యాదవిని నవాబు ప్రశస్తమస్తకంబున దినత్రయంబులో విద్యానగరపు కోటకొమ్మ నలంకరింపఁజేసి యస్థానసంబుగొన్న రావెలమల్లిఖార్జునుఁ డీకులంబునకు శిరోభూషణమే.

ఎవ్వఁడు తనరణభేరీక్వణనంబునఁ దురుష్కసేనానుల శ్రవణకుహరంబుల గల్పి గర్భనిర్భేదము గావించుచు నితరులచే నీక్రియ

మ. అరిపీతాండములఁ ఘరంగులతలల్ హామీరురెట్టల్ గిరీ
బాబోరల్ మస్నె దోరల్ బడాముసలిమాఁ బొట్టల్ తెగఁగండికో
టబయుళ్లఁ పెదరావుబాణహతిఁ గొండల్ గూలినట్లొప్పెనీ
ప్రబలోద్ధాటిని పెమ్మసాని పెదతిమ్మారాజకంఠీరవా !
(చాటుధార)

స్తుతింపఁబడెనో యట్టిపౌరుషము పూరుషరూపముగాంచిన గండికోటనాథుఁడైన పెదతిమ్మభూపాలుఁ డీకులమునకు నాభరణమే ! ఇట్టివీరపురుషచరిత్రములు పెక్కులుగాన్పించుచున్నవి. గ్రంథ విస్తరభీతిచేఁ స్వీకరింపవలసినవాఁడనైతి. పొంగిపొరలి నిరాఘాటంబుగా దక్షిణదేశంబును నొక్కపెట్ట ముంచుకొనిపోనున్న తురుష్కవాహినికినానకట్టనై రాయలప్రాపున దుమ్ముదులిపి హిందూమతస్యకుఁ దమ శాఖలమాటున విశ్రాంతిగల్పింప భరతదేశంబును దమపవిత్రరక్తసిక్తంబుగావించినది యీకులమే. పతితావరుద్రునికి సహాయముసేయుచుఁ దన్నగరసమీపముననుండిరనుట కమ్మమెట్టు (కంభంమెట్టు) నేఁటికిని వేనోళ్ళఁ జాటుచున్నది. ఒరులకూడిగముసేసి జీవింపనొల్లక కృషిచేఁ దమదారాపుత్రాదులఁ బోషించుకొనుచు నేటికి నాత్మాభిమానంబు గాపాడుకొనుచు విద్యాగంధమునఁ గల్గులాభమును గుర్తింపక మౌఢ్యదశంబడి పొరలిపొరలి యిప్పుడిప్పుడే కన్నులువిచ్చి కలయఁజూచి స్వసంఘ పురోభివృద్ధికై మహాజనసభలం గల్పించి పాటుపడుచుండుట కెంతయు సంతసిల్లుచుంటిని. కానిధనాఢ్యులు, జమీందారులు జనసామాన్యముతోఁ గలసిమెలసి వర్తించుటచేఁ దమమర్యాదకు లోపము గల్గునను దురభిమానముచే నుదాసీనభావము దాల్చియుండిరని తెలియఁజేయుటకు దురపిల్లవలసివచ్చె. ఇట్టిస్వాభిమానులెంత విద్యావంతులైన, ధనాఢ్యులైన నాత్మీయకులమున కుపకరింపమిచే వారివిద్యాధనములు నిరర్థములౌటయేకాక, యీయసహ్యాపుచర్యలకు భగవంతునికి నుత్తరవాదులు కావలసివత్తురని ఘంటాపథమ్ముగఁ జెప్పుచు నీవ్యాసమును ముగించుచుంటి.

చ. పులుఁగులుగూసె జక్కవలు ♦ పొందుగడాసె బొజంగు మూఁకకుం
బొలుపులు వాసె రిక్కగమి ♦ పోఁడిమిమాసెఁ బిసాళి తుమ్మెదల్
గొలఁకుల ప్రోసెఁ జీఁకటులు ♦ గొబ్బునమాసె మరుందుతుంటవిల్
బలువడి నెక్కుఁ దీసెఁ డొగఁ ♦ పైదలియుం గనుమూసె నెంతయున్. తిమ్మకవి. నీలాసుందరీపరిణయము.

బిల్హణీయం.

రెండో అంకం.

మ. రా. రా. శ్రీ. గురజాడ అప్పారావు బి. ఏ., గారిచే వ్రాయబడినది.

(నారాయణభట్టు యింటిసావిడి. నారాయణభట్టూ, శిష్యుడు, వామనశర్మ ప్రవేశింతురు.)

నారా:— అరవైయేళ్ళుదాటి, యిప్పుడు కవిత్వంనేర్చుకోవాలంటే, యేలాసాధ్యవౌతుంది ? రాజుకు కవిత్వం పిచ్చి, ఘట్టిగాపట్టుకుంది...... యీకవిత్వవన్నదానికి, వొకతోవా, తెన్నూ, సవబూ, సందర్భవూ, కానరాదు. యేదీ బిల్హణుడుచెప్పిన పద్యంలో మొదటివాక్యం చదువూ.

శిష్యు:— చదువును.

"అంకం కేపి శశంకిరే జలనిధేః పంకం I "

చంద్రుడిలో, కళంకమును, కొందరు ది, సముద్రంలో బురద గాభావించారు.

నారా:— కొంతమందిమనుష్యులు, చంద్రుడిలోవుండు కున్నషువంటి మచ్చ యేదైతేవున్నదో, దాన్నిసముద్రపు బురద అనుకున్నారనికదూ, కవిఅభిప్రాయం ? యేవెఱ్ఱివాడైనా, యెన్నడైనా, అలాఅనుకుంటాడా ? బిల్హణుడు మహాపండితుడేగాని, కవిత్వంలో దిగగానే, అసత్యం కల్పించాడు యేవంటావ్ ?

శిష్యు:— ఔనండి.

నారా:— ఇకపద్యం యెలాఅల్లాడో చూదాం...... 'అంకం' అనేఒకమాటతీసుకున్నాడు. దానికి అనుప్రాసార్థం 'పంకం' అనేమాటొకటియెత్తాడు...... అటుపైని "ఆ అంకానికీ, యీపంకానికీ, యేలాగయా అతకడం ?" అని ఆలోచించి, యేంయెత్తు యెత్తాడంటే, పంకం సముద్రంలో వుంటుందిగదా, చంద్రుడున్నూ సముద్రంలోనె పుట్టాడుగదా, ఆపుట్టడంలో బురదయేమాత్రమైనా వొంటికిఅంటకుండా వుంచ్చుందా, అనియోచించి, అంకపంకాలకి లంకెవేశాడు. అంతేకదూ ?

శిష్యు:— అంతేనండి.

నారా:— నరేగాని, బురదంటూ వొకవేళ తగిల్నా, యెవడయినా కడుక్కోడా? యిదంతా అసందర్భం చాలాకానవస్తూంది.

శిష్యు:— అవునండి.

నారా:— అయితే మనక్కూడా వొకప్రాసముక్క చూచిపెట్టు; శ్లోకం అల్లుదాం.

శిష్యు:— 'శంఖం, బాగుందండి.

నారా:— బాగుంది. అయితేశంఖానికీ, చంద్రుడికీ, యెలాగరా అతకడం ?

శిష్యు:— యెలాగనాఅండి, తెలుపుగనక ఉపమానం చాదాం.

నారా:— అంకం, వొకటి తగలకుపోందికదూ! శంఖానికి కళంకమేదీ ?

శిష్యు:— కొంచెం మసిపూస్తె, కళంకం సాధ్యమౌతుందండి.

నారా:— ఓరి, మూర్ఖుడా! శంఖంపనికిరాదు, మరోమాటచూడు.

శిష్యు:— శంకా.

నారా:— శంకా ? ... శంకా ? ... శంకా ? ... కళంకానికి, శంకెలా తగిలించడంరా-? ఆ! కుదిరింది, రాయి.

(నారాయణభట్టుచెప్పును శిష్యుడు రాయును.)

"అంకంకిమితిశశాంకే I

కథమిహాస్త్యాణాం జయతేశంకా ॥ ,,

“శశాంకుడిలో వున్న మచ్చయేమిటని మనుషులకు శంకయే లాగుపుట్టగలదు ?

మహాబాగావొచ్చిందిరా, శ్లోకం; యేమంటావు

శిష్యు:— బాగానేవుందండి.

నారా.— మహా, మహా, అనాలివొట్టి బాగుండడం కాదు. మహాబాగుందను. మొట్టమొదటికే తాళంపట్టాం- అనగా, శంక కేశంక తగిలించావన్న మాట. యీపద్యం చూస్తే రాజుడంగైపోతాడు. సోమూలశశాంకుడని తానే అంటూ, యింకాఅంకమన్నది, యేమిటీ, అని, యెంతబుద్ధితక్కువ మనిషైనా అడుగుతాడా ?

శిష్యు:— (నవ్వుఆపుకుంటూ) యెవ్వడూ అడగడండి. ఉత్తరార్థం కలవిష్యరా ?

నారా:— యింకావుత్తరార్థంకూడా వుందిటా? యేమిసాధనం; చెప్పవలసిన అభిప్రాయం అంతాచెప్పేశాం గదా?

శిష్యు:— శంకర, అనేమరోమాటతీసుకుని, శంకరుడి సిరస్సుమీద చంద్రుడువున్నాడు గనక, యేదైనా వూహ కల్పనయెత్తితే సరండి.

నారా:— అసలుశంకనే, కొట్టిపారేశింతరవాత, మరి కల్పనకి జాగావొకటివుంచావా? ఇకతోచకనపడదే, ... కనపడదే, ... హాఁదొరికింది,, రాయి!.

(నారాయణభట్టుచెప్పును. శిష్యుడురాయును.)

“అంకంకిమితి శశాంకే కదాపిన్నూణాం
నజాయతేశంకా॥ ,,

శశాంకుడిలో అంకంయేమిటి, అనేశంక నరులకు యెన్నడూ కలగనేరదు?

నారా:— ప్రశస్తతరంగావొచ్చిందిరా! యేమంటావ్?

శిష్యు— (నవ్వుఆపుకొనను, ముఖం పక్కకుతిప్పి) ఔనండి.

నారా:— అట్టిశంకయెన్నడూ పుట్టనేరదని ప్రథమార్థంలో ప్రశ్నకు సమాధానం, మూబాగా కుదిరిందిరా. యేదీపద్యం కలిపిచదువూ.

శిష్యుడు (చదువును.)

“అంకంకిమితి శశాంకే ।

కథమిహాస్త్యాణాం విజాయతేశంకా॥

నారా:— తగలేశావురా, బంగారంలాంటిపద్యం!శాంతంరాగవరసపెట్టి యేడవరాదూ!

శిష్యు—; (రాగవరసతో) అంకంకిమితశశాంకే!(అపైని చదవజాలక విరగబడినవ్వును.)

నారా:— యెందుకునవ్వుతావు? ఓరిపాడగట్టా! పద్యం బాగుందికాదంటావా యేమిటి ?

(నానామంత్రి ప్రవేశించును.)

నారా:— వూరుకో ! వూరుకో ! నానామంత్రొస్తున్నారు. అపత్రందాచెయ్యి. గురుశిష్యులు (నిలుతురు)

నానామంత్రి:— యేమిటండోయి శిష్యుడిచేత రాయిస్తున్నారు? (శిష్యుడితో) యేమి, అబ్బాయీ, కనపడ్డ వేమూనేశావూ ?

నారా:— యేమీలేదండి. గ్రంథంరాయిస్తున్నాను.

నానామంత్రి:— (శిష్యుడితో) యేదీ ఆరాసింది చదువూ. (శిష్యుడు తలగోక్కుంటూ గురువ్వైపుచూసును).

నానామంత్రి:— (శిష్యుడిచేతులో పత్రంలాక్కుని, చదువును. తలయెత్తి నారాయణభట్టుతో)

యవరు చెప్పారండీ యీశ్లోకం ?

నారాయ:— మాశిష్యుడూ.

శిష్యుడు:— యింతకన్న బాగా చెప్పగలనండి.

నారాయ:— యెడిశావూరుకో.

నానామంత్రి:— శ్లోకంమట్టుకు మహాబాగావుందండి.

నారాయ:— బాగుందంటారా?నాకుఅలాగేతోచింది

నానామంత్రి:— బాగుండడమంటే అలాగా యిలాగా అనుకున్నారా యేమిటి ? బిల్హణుడి పద్యాన్ని పగలగొట్టారె!

నారాయ:— మాశిష్యులుచెప్పమని పీక్కుతింటే యేదోచెప్పిచూదామనిచెప్పాను.

ఆ. ఇరులగొంగతమ్మి ♦ విరిఁబోఁడి వగకాఁడు, చదలుమానికంబు ♦ జగము కన్ను
వేఁడివేలు పిపము ♦ తేఁటాకుపోటరి, ప్రొద్దు తూర్పుమలను ♦ బొడమెనపుడు. తిమ్మకవి. నీలాసుందరీ ప.

నానామంత్రి:— తర్కంకురికించిపోతిరే యిఖబిల్హణు తు తలదాచుకోవాలి.

నారాయ:— పద్యం అంతప్రశస్తంగా వుందని శల విస్తారా ??

నానామంత్రి:— శలవియ్యడం, కాదు మనవి, అనం డి. మీశిష్యకోటిలో వాణ్ణి ఆమాట మరిచిపోకండి. ఆ శ్లోకప్రాశస్త్యానికి, అవధిఅంటూవుందండి? మీరేకవిత్వం చెప్పడం ప్రారంభిస్తే, యీకవీశ్వర్లంతా సూర్యుడి ముం దర చుక్కల్లాగ చకాశికలైపోరా ?

నారాయ:— శాస్త్రాలుచదువుకున్న మాబోట్లకి కవి త్వం చెప్పడమన్నది, తక్కువపనికాదండీ ?

నానామంత్రి:— యీరోజుల్లో తక్కువ విద్యాంక్కి, తక్కవమనష్యులకే యెక్కువవిలువ. రాజద్రోహి! తులు వా! జని, కాశ్మీరంనుంచి, అక్కడిరాజులు వెళ్ళగొట్టిన, యీబిల్హణుడికీ, మహాప్రాజ్ఞులైన మన మహారాజులే, మీఅందరికంటె యెక్కువగౌరవం చేస్తున్నారు కారా ?

నారా:— బిల్హణులనుకాశ్మీరంనుంచివెళ్ళగొట్టారండీ?

నానామంత్రి:— కూచోండి, చెబుతాను.(శిష్యుడితో) అబ్బాయీ, మీరుకొంతసేపు అవతలకువెళ్ళి చదువుకోం డి. చదువువంటివస్తువలేదు. (శిష్యునికివెళ్ళమని గురువు సంజ్ఞచేయును. శిష్యుడువెళ్ళును. నారాయణభట్టు నానా మంత్రికూచుందురు).

నానామంత్రి:— విన్నారా, కలశమహారాజు వొకవే శ్యను వుంచారు. ఆవేశ్యమీద బిల్హణుడుఒకప్రబంధంచె ప్పగా, కలశమహారాజు సంతోషించి, బిల్హణుడికి ఆవేశ్య దగ్గిర ప్రవేశం కలుగజేశారు. యీరాజులకి దయపుడితే, చెయ్యతగినమర్యాదా, చెయ్యదగనిమర్యాదా, కానరు. ఆపైని జరగవలిసిన పనియేదో, జరిగింది, దాంతో యీ తుంటరి కవికి ఉద్వాసనఅయింది.

నారా:— యింతవిద్వాంసుడుగదా, అలాజరిగివుంటుం దండీ? పండితుడన్నవాడు క్షుద్రులవలె నీచవృత్తులకు ది గడు. కిట్టకయెవరో యీకథకల్పించివుంటారని నామతం.

నానామంత్రి:— మీకులోకం తెలియదు. అట్టిసంశయ మే మీకుంటే, యీరంకుశ్లోకంచదివి నిజానిజాలు కనిపె ట్టండి. దస్తూరీయెవరిదో పోల్చారా ?

పత్రంవొకటి చేతికియిచ్చును.

నారాయ:-యేమిటండీది ? దస్తూరిబిల్హణులదే అను కుంటాను. (చదువును.)

అలమతిచపలత్వా త్స్వప్నమాయోపమత్వా
త్పరిణతివిరసత్వా త్సంగమేనాంగనాయాః ।
ఇతియదిశతకృత్వ స్తత్వమాలోచయామ
స్తదపిసహరిణాక్షీం విస్మరత్యంతరాత్మా ॥

ఈకవిత్వమూ, శృంగారం అన్నవి, యెంతటిపండితుడి కైనా, కళంకు తేకమానవు. అందుచాతనే మాతండ్రిగారు కవిత్వంచెప్పబోయేవుసుమా, చెడతావని శలవిచ్చేవారు. నేచెప్పినశ్లోకం చింపెయ్యండి.

నానామంత్రి:— యిదిచింపవలసిన శ్లోకంకాదు. మ హారాణీవారికి చూపిస్తాను. బిల్హణుణ్ణి కొట్టగలిగిన పాటి కవి, మనఆస్థానంలో వొకరంటూవున్నారుగదా, అని వారు యెంతోసంతోషిస్తారు. ఈమూలంగా మీపైని మ హారాణివారికి కలిగిన ఆగ్రహం కొంతమళ్ళగలదు.

నారా:— నామీదేఆగ్రహం! యేం, నాయనా! యేం నాయనా! యెన్నడూ యేపాపంయెరగనే !

నా:— మీ అంతఅమాయకమైన బ్రాహ్మణ్ణి నేను యెక్కడాచూడలేదు. వూరందరికీ తెలిసినమాటైనా మీ కు తెలియదు !

నారా:— నావంటి బీదబ్రాహ్మడియందు ఆగ్రహానికి కారణ మేమిటినాయనా ?

నా:— వొకకారణం, స్త్రీలోలుడైన యీబిల్హణుడి సహవాసం చేస్తున్నారనే- రెండోకారణం, మీరు ఈఆస్థా నంలో పండితులయివుండీన్నీ బిక్షాటనంచేసే పరదేశపం డితుడివల్ల బహుమానం పరిగ్రహించడం, ఆపరిగ్రహించి నతావళం మెడనివేసుకుని నిర్భయంగా తిరగడం. నేవం టూ, యెంతోదూరం మీయోగ్యత, శ్రీవారి సముఖం

లో మనవిచెయ్యబట్టి, మీకు అష్టైహానిలేకుండా సరిపోయింది.

నారా:— పిల్లలవాణ్ణి, మహారాజా, నాకేహానిరాకుండా కాపాడండి. నాకులౌక్యం తెలియదు. అయితె యీతావళం అతగాడికి పంపివేదునా ?

నా:— అదికాదుకద్రవ్యం- మీకునమ్మతమైతే, నేనో కడుపాయంచేస్తాను. రుద్రాక్షలు ప్రతిబైరాగిదగ్గిరా దొరుకుతాయి. వాటికి విలవేమిటి ! బంగారం యేమాత్రం వుంటుందో ?

నారా:— యిరవైతులాలు వుంటుందని, మాయింటి ఆవిడేఅంది.

నా:— చూశారా, మొగవాళ్ళకంటె, ఆడవాళ్ళకి యెక్కువబుద్ధివుంది. "క్షణశఃకణశశ్చైవవిద్యామర్థంచ సాధయేత్,, అన్నాడు. యీతావళం యెప్పటికైనా మీకు దక్కేదికాదు, గనక, ఆయిరవైతులాలమీావామరి నాలుగుతులాలువేసి ఆవిలవగలకాసులు యిస్తాను; అవిపుచ్చుకుని అక్కగారికి ఒకకాసులపేరుచేయించండి. రండి, అక్కగారితో ఆమాటనేను స్వయంగామనవిచేస్తాను.

(ఇద్దరును, యింటిలోకి వెళుదురు).

(అదేస్థలం:— కేశవభట్టుప్రవేశించి, యిటూ,అటూ, చూచి, యెవరినీకానక, ఒకమూలకు కూచుని పుస్తకపత్రాలు తిరగవేస్తూవుండును. కొంతసేపటికి చేతులో రుద్రాక్షతావళమూ, ఒకపత్రమూ, పట్టుకుని, నానామంత్రిన్ని, సంతోషంగలముఖంతో నారాయణభట్టున్నూ, ప్రవేశింతురు. వీరు, మూలకూచున్న కేశవభట్టును చూడరు).

నానామంత్రి:— యిటుపైని బ్రాహ్మణులతోకలియకండి. మాట్లాడ్డంకూడా తప్పించుకోండి. రుద్రాక్షతావళం యేమైపోయిందని యెవరడిగినా, పోయిందనండి. రాజడిగితే అమ్మేశాననండి.

కేశవభట్టు:— (ముందుకువచ్చి)నిలిచి యీాఅబద్ధాలు ఆడవలసిన అవసరమేమిటండి ?

నా:— మరేంలేదు. నారాయణభట్టు ధనికులుకారు పిల్లలవాళ్ళు అక్కగారివంటను అష్టైహంకులేదు. అందుచేత,యీరుద్రాక్షతావళంవిక్రయించి, ఆసొమ్ముపెట్టి బంగారం కొనమని నాకు అక్కగారికొలవుకాగా, కాసులు తెచ్చి అక్కగారికి యిప్పుడేదాఖలు చేశాను.

కేశవభట్టు— కావొచ్చును. కాని, బ్రాహ్మణులతో కలియకపోవడానికీ, మాట్లాడకపోవడానికీ కారణమేముందునో కొంచంశలవు దయచేయుస్తారా ?

నారా:— వేశ్యమాట మీకు తెలియలేదుకాబోలు ?

కేశ:— వేశ్యమాటయేమిటండి?

నారా:— బ్రాహ్మణులు, కలశమహారాజులువుంచిన వేశ్యతో స్నేహం లావుచేశారట. అందుచేతనేవారు దేశంనుంచి తోలివేశారట.

కేశవ:— యేదుష్ట యీకల్పన కల్పించాడండీ! (నారాయణభట్టునానామంత్రివేపుచూసివూరుకొనును.)

కేశవ:— (నానామంత్రితో తమరు యిప్పుడు దయచేయించి నన్నికాసులు, నేను తమకు దాఖలుచేస్తాను. భట్టుగారికి నేను చాలాసొమ్ము బాకీవున్నాను. రుద్రాక్షతావళంయొక్క విలవఅన్నది ఆబంగారంలోలేదండి. ఆ మాలఅమూల్యమైనది. అదియిలా దయచెయ్యండి, వారికంతమందు తిరిగీ వుంచుతాను.

నా:— అలాగయితే నేనేవుంచుతాను (మాలనారాయణభట్టును మెడనువుంచబోవును)

కేశవ:— తమకంతశ్రమెందుకూ? నేనేవుంచుతాను. కేశవభట్టు మాలనుపట్టుకునితానువుంచప్రయత్నించును)

నా— నేనువుంచితే తప్పా !

కేశవ:— తమరు తగిలించవలసిన సూత్రం, యెప్పుడో ఒకప్పుడు మాఅందరికీ వుండనేవుంది.

కేశవభట్టూ, నానామంత్రీ తావళంతో పెనుగులాడుతూవుండగా తావళం తెగుననే భయంచేత, నారాయణభట్టుకూడా తావళంపట్టుకొనును. యింతలో బ్రాహ్మణు

క. పుత్రులకలిమియె శుద్ధక । ళత్రమునకు లక్షణంబు లక్షణవతులై
పుత్రివిహీనతఁ బొరసినఁ । బౌత్రములే నతులుపతులు పాటింపఁటకున్. నావనహో మూని ఉత్తర హరివంశము.

డు ప్రవేశించును, ముగ్గురూ పట్టువొదలగా, తావళమూ, నానామంత్రిచేతి పత్రమూ, నారాయణభట్టుచేతిపత్రమూ, నేలపడును.)

బిల్హణుడు (తావళమును, పత్రములనుయెత్తి) యేమిటీదురంతం? యీ పండితాగ్రేసరునికి యెట్టిపాటువచ్చినది! యీశిత్కృష్టమాలకు యెట్టిపాటువచ్చినది (ఒకపత్రముచదివి) ఇది నానామంత్రిగారికవిత్వం కానోపును. (రెండపత్రంచూసి, ఆశ్చర్యపడి) యిదియిక్కడికెలావచ్చింది?

కేశవ:— యేమిటండిఆపత్రం ?

బిల్హణుడు:-(ప్రత్యుత్తరమియ్యక) యిక్కడకెలావచ్చెను, యీపత్రం ?

నారా:— చెప్పవద్దని నానామంత్రిగారు, నాచేత ఘోరమైనప్రమాణంచేయించారు.

నానా:— (బిల్హణుడిచేతులు తనచేతులతో పట్టుకుని) క్షమధ్వం ! క్షమధ్వం !

బిల్హణుడు:— “క్షమధ్వం”, యేమిటి, నీశ్రాద్ధం !

నానా:— నావల్లగట్టిపొరపాటువచ్చింది. క్షమించండి, తమవంటి మహాపండితులకు, ఆగ్రహంవన్నది వుండదు. యీశ్లోకం కాశ్మీరమహారాజులు వుంచిన వేశ్యనుద్దేశించి తామురచించినారని తమశిష్యుడొకడు తెచ్చి నాకు చూపించాడు. దాంతో నాకు అనుమానంకలిగినమాట సత్యం- అనుమానంకలిగి తమతో సంబంధంవొదులుకొమ్మని, నారాయణభట్టుగారితో నేనుచెప్పినమాటా సత్యమే. వారినుంచికోరి అలాచెప్పాను. అంతేగాని మీకుఅపకారంచేదామని కించిత్తుఅయినా నాఅభిప్రాయముంకాదు. ఆసోమనాథుడుసాక్షి- అబద్ధమాడితే నానెత్తిమీద ఆకాశమంతపిడుగుపడి పోవాలి. తమవంటి మహానుభావులవిషయమై క్షుద్రులుచెప్పినమాటలు నమ్మడం బహుపొరపాటు. కేశవభట్టుగారు యీవేశ్యకథ అంతాశుద్ధఅబద్ధమని యిప్పుడే తెలియిస్తూ్యగా, “యెంతటి కబుర్లయినా పుట్టించేసమర్థులు వుంటారని ఆశ్చర్యపడ్డాను. వారిమాటంటే నాకుచాలాగురుతు. క్షమధ్వంఅనిమరీ ప్రార్థిస్తూన్నాను.

బిల్హ:— (ఇంతతడవు ఆలోచించి, తావళమునారాయణభట్టుమెడను తగిలించి నేను వెళ్ళిపోయినదాకా అయినా, యిది మెడని వుండనియ్యండి. ఆతరవాత యెలాగా మీకుదక్కదు. అప్పట్లో యీదుష్టమంత్రికి యీమహాహారమును అర్పించి ప్రాణంకాపాడుకోండి. శూరాగ్రేసరుడైన దాహలాధీశుని కంఠంనుంచి దుష్టాగ్రేసరుడైన యీకుమంత్రికంఠమునకా ! దేనికి యేకాలానికి, యేఅవస్థవస్తుందో, కానలేం. (నానామంత్రి దగ్గరకువెళ్లి ముఖంమీద ముఖంవుంచి) నామూలముగా యీఅమాయకుడైన బ్రాహ్మడికి అపకారంచెయ్యకండి. మీయందు నాకు ఆగ్రహంలేదు. అందుకుతగదు. అసహ్యంకద్దు. మీకుట్రకల్లాలక్ష్యం నేను యీదేశంవిడిచి వెళ్ళడమేగదా ? మీరు అట్టిశ్రమపడకండి- వెంటనే వెళ్ళతలచినాను. ఆహా ! యేమి దేశం ! యేమిమనుష్యులు! నిష్క్రమించును.

నానామంత్రి:— యీకళంకంలేకుండావుంటె, యింతవాడుమరిలేడు. నారాయణ,—ఆవార్త, అబద్ధమన్నారే?

నానామంత్రి:— అలాఅనకపోతే, ముహంయదట యేవన్ను? కేశవ:— (నానామంత్రితో) అయ్యా ఒకమనవి! తమఆగ్రహం మావుభయులమీశలా ప్రసరింపచెయ్యమని, తాముపరం అనుగ్రహిస్తేనే, యీదేశంలో వుంటాం. లేకుంటె, దేశాంతరంపోతాం. మేము, అల్పులం. తాము ఆస్థానంలో చాలివున్నారు. వ్యవహారస్థితియెప్పుడు యేరీతిని వుంటునో తెలియదు. యీతావళం తాముపుంపించండి. యీసంగతి మేంయవరితోనూ చెప్పం. మేం పండితులం; అనేది వొకమాటా, చేసేది ఒకపనీకానేరదు. మామా స్వభావాలుకూడా, యీపాటి తాముకానేవుంటారు.

నానామంత్రి:—రామా రామా! తావళంనాక్కావాలనుకున్నారా యేమిటి? అక్కగారు ముచ్చటపడ్డారుగదా అని కానులుతెచ్చాను. మీవుభయులికీనా కంఠంలో ప్రాణంవుండగా, హానిరాకూడదు. మీనాయనగారికీ మానాయనగారికీ ఉండేస్నేహమైనా ఆలోచించుకోనా? పండితులంటే నాకుప్రాణంకాదా? నేను శుద్ధజయమన్నుణ్ణిఅనుకున్నారాయేమిటి? అక్కగారిదగ్గిర శెలవుపుచ్చుకొని వెళతాను. మీయోగ్యత వేరేనాకో చెప్పాలా?

(తెరదించవలెను.)

శ్రీమతి విద్యాగౌరి రమణాబాయి మహిపత్రాం బి. ఏ.
శ్రీమతి శారదాగౌరి భోలానాథ్ సరభై బి. ఏ.

(1) కీర్తిశేషురాలయిన సుబ్బమ్మగారు బి. ఏ.
(2) శ్రీమతి శ్రీరంగమ్మగారు బి. ఏ.
(3) శ్రీమతి రుక్మిణమ్మగారు బి. ఏ.

శ్రీమతి తెలికిచర్ల కందాళ వెంకటమ్మఅమ్మవార్లంగారు.

కీర్తిశేషురాలయిన డొక్కా శీతమ్మగారు.

కీర్తిశేషురాలయిన కొచ్చెర్లకోట బంగారమ్మగారు.

కీర్తిశేషురాలయిన వేమూరి శారదాంబగారు.

ఆంధ్రభాషా మహాసంఘము.

బ్రహ్మశ్రీ జయంతి రామయ్యగారిచే వ్రాయఁబడినది.

ఆంధ్రభాష భరతఖండమందలి ముఖ్యములగు దేశభాషలలో నొకటి. ఇది రెండుకోట్లకంటె నెక్కువసంఖ్యగల జనులచేఁ వాడఁబడుచున్నది. జనసంఖ్యనుబట్టి యిది భరతఖండమునందు మూడవభాషగను దక్షిణదేశమునందు మొదటిదిగను నున్నది. ఈభాష చెన్నపట్టణరాజ్యమునందుమాత్రమేకాక, హైదరాబాదు, మహిసూరు, మధ్యరాష్ట్రములు మొదలగు దేశములందుఁగూడ వ్యాపించియున్నది. కవిరాజ శిరోమణియగు కృష్ణదేవరాయలు "దేశభాషలందుఁ దెలుఁగులెస్స" యనినుడివెను. ఈసిద్ధాంతమిటీవలివార (లే) దేశస్థులేకాక ఖండాంతరులు నయితమంగీకరించియున్నారు. సర్వజనమనోహరమగు నీభాష పూర్వకాలమునందు రాజావలంబనమువలనఁ బెరిఁగి క్రమక్రమముగా నున్నతపదవినందినది. కాని యింకను వృద్ధిఁ జెందుట కవకాశము మిక్కిలిగలదు. భాషాభివృద్ధి నొనర్పఁదగినమార్గములలో ముఖ్యమగువాటి నీక్రింద సూచించెదను.

మనభాషాగ్రంథము లించుమించుగా నన్నియు సంస్కృత గ్రంథానుసారముగా రచింపఁబడియున్నవి. ఈరీతిగ్రంథము లింకను బెక్కులు రచించుట కవకాశము కలదు. ఇంతియకాక సంస్కృతభాషలోలేని యనేకవిద్యావిషయము లిప్పుడు మనకాంగ్లేయ భాషామూలమునఁ దెలియవచ్చుచున్నవి. ఇంగ్లీషుభాష పాశ్చాత్యవిద్యలకెల్ల దర్పణమువంటిది. తన్మూలమున గ్రహింపఁదగిన యావిద్యలన్నియు నాంధ్రులకెల్లరకుఁ దెలియునట్లుఁ దెలుఁగున గ్రంథములు రచించుట యవశ్యకర్తవ్యము. ఆవిద్యలలోఁ బ్రకృతిశాస్త్రములు, అర్థశాస్త్రము, నీతిశాస్త్రము మొదలగు నాధునికశాస్త్రములు దేశాభివృద్ధికి మిక్కిలియుపయుక్తములు. వాటినన్నిటిని క్రమక్రమముగా నాంధ్రభాషయందు రచింపవలసియున్నది. ఒక్క శాస్త్రములేకాక వచన ప్రబంధములు, వ్యాసములు, ప్రసిద్ధపురుషజీవితములు, విమర్శనములు మొదలగు గ్రంథములు కూడఁ బాశ్చాత్యపద్ధత్యనుసారముగ రచింపవలయును.

సమగ్రమును సప్రమాణము నగు నాంధ్రదేశచరిత్రము వ్రాయుట మిక్కిలి యగత్యము. అట్టిగ్రంథములు ప్రస్తుతము బొత్తిగాలేవు. కాని చరిత్ర వ్రాయుటకుఁ గావలసిన సాధనము లనేకములుగలవు. సర్వజ్ఞుఁడగు నీశ్వరుని సంకల్పమువలన మన పూర్వకవులు ప్రాయశః నిర్ధనులై తమతమకాలములందుండిన భూపతులను వారి మంత్రులు మొదలుగాఁగల యితరధనవంతులను నాశ్రయించి వారిని తమకృతులకుఁ బతులఁగా నొనర్చుటయు నట్లుచేయునప్పు డాకృతిపతులను వారిపూర్వులను స్తుతించుటయు సమకూరినవి. ఈ స్తవములలో నతిశయోక్తులక్రిందఁ గొంతభాగమును గొట్టివేసినను, చరిత్రోపయోగములగు నంశములు పెక్కులుగలవు. కృతులయందు బహుళః కాలనిర్ణయములేదు. కాలనిర్ణయము కలిగి యితరవిషయములలోఁ గృతులఁబోలియున్నవి తామ్రశిలాశాసనములు. మఱియు నీశాసనములు తొలుత లిఖింపఁబడినవెకాని వాటిప్రతులు కాకయుండుటఁబట్టి పరమప్రమాణములుగా నంగీకరింపఁదగియున్నవి. ఇట్టిశాసనములువేలకొలఁదిగలవు. శాసనములు, కృతులు, పురాణములు మొదలగుసాధనములను సావధానముగా నిష్పక్షపాతబుద్ధితో బరిశీలించినయెడల దేశవృత్తాంతముచాలవరకుఁ దేలును. తేలినప్పుడు ప్రస్తుతము పలువురనుకొనునట్లు మనదేశము పూర్వకాలమం దంధకార బంధురమగు ప్రాకృత

తే. గీ. మిత్రుఁడెవ్వాఁడు దేహికి, శత్రుఁ డెవ్వఁ । డెలమిఁ బ్రియుఁడెవ్వఁ డప్రియుం, డెవ్వఁడుర్వి ।
రాగ రోషంబుల నిశంబు, బాగుమీఱ । గడిమిమై శత్రు మిత్రులఁ, గలుఁగఁజేయు॥ గో. వెం. బ. పు.

స్థితిలో నుండినది కాదనియు, నాయాకాలములం దసాధారణప్రజ్ఞావంతులును లోకహితైకపరాయణులు నగు మహాపురుషులుండిరనియు, నట్టిమహనీయుల వంశములందుఁ బుట్టిన తమ భాగ్యమనల్పమనియుఁ బ్రతియాంధ్రునకును దోచుటయెకాక యుత్తరరామచరిత్రలోని యీ క్రిందిపద్యముయొక్క భావమెంత మందుని డెందమునకయినఁ బోధకలుగకమానదని చెప్పసాహసించెదను.

శ్రీరాముఁడు:—

చ॥ అలఘుశరార్కవంశకలశాబ్ధి శశాంకులు సర్వలోకపూ।
జ్యులునగుపార్థివుల్ తమవిశుద్ధచరిత్రముచేతఁ బండువె।
న్నెలగతిలోకమెల్లెడల నింపిన తోరపుకీర్తి కియ్యెడన్।
గలుషమొకింత నావలనఁ గల్గినచో నిఁకనన్నుఁ గాల్పనే॥

తెలుఁగుభాషలో నిఘంటువు లనేకములున్నను సమగ్రమయినదియుఁ బరమప్రమాణముగా గ్రహింపఁదగినదియు నున్నదనిచెప్పుటకు వీలులేదు. భాషలోని శబ్దములన్నిటిని గనపరచుచు వాటి యర్థభేదములను సాధ్యమయినంతవరకు వ్యుత్పత్తులను దెలుఁగునకు సంబంధించిన యితరభాషలలోఁగల సరూపశబ్దములను బ్రయోగములకుఁ బ్రమాణగ్రంథములనుండి యుదాహరణములను దెలుపునట్టి యొకనిఘంటువును రచించుట కర్తవ్యమయియున్నది. అటుపిమ్మట సంస్కృతమునందు శబ్దకల్పద్రుమాదిగ్రంథములవంటి యాంధ్రభాషా సర్వార్థసూచకమగు గ్రంథమొకటి రచింపవలయును.

తెనుఁగున లక్షణగ్రంథములు పెక్కులున్నను సమర్మకమగు భాషాజ్ఞానమును గలుగఁజేయు గ్రంథమొకటి క్రొత్తగా నిర్మింపవలసియున్నది. ఆంధ్రభాషాస్వరూపము చక్కఁగా నెఱుంగవలెనన్న నాభాషనుమాత్రమభ్యసించుట గాక యాభాషకును అరవము, కన్నడము, కోదుభాష మొదలగు సజాతీయభాషలకును గల సంబంధములఁగూడ నెఱుంగవలయును. అట్టులయినఁగాని శబ్దతత్వము తెలియఁబడదు.

పయినచెప్పినప్రకారము నూతనగ్రంథములు రచించుటయెగాక భారతాది ప్రాచీన ప్రమాణగ్రంథములను సలక్షణముగా నుత్తమరీతి నచ్చొత్తించుట ముఖ్యకార్యము. అనేకు లనేకగ్రంథముల ముద్రింపించి లోకోపకారముచేసియున్నారు. కాని యాయచ్చులన్నియు నిర్దుష్టములని చెప్పవలనుగాదు. భారతమనేకసారులు ముద్రింపఁబడియున్నది. కాని ప్రతిదానియందు నేవో కొన్నిదోషము లారోపింపఁబడియున్నవి. ప్రకటనకర్తలు సాధారణముగా నొకటో రెండో పాతప్రతులు సంపాదించుటయు, వానివిమర్శించుటకు నొకపండితు నేర్పరుచుటయు నాపండితునకు మంచిదనితోఁచిన పాఠము నవలంబించుటయు నింతవరకుఁ జరుగుచున్నది. ఇంతమాత్రముచేత సరియగుపాఠము లేర్పడవు. అప్పకవ్యాది లాక్షణికులు తమతమసిద్ధాంతానుకూలముగఁ బాఠముల నచ్చటచ్చట దిద్దియున్నారు. మఱియు వ్రాతప్రతులయందుఁ దప్పులు మెండుగాఁ గనఁబడుచున్నవి. కవిహృదయమును దెలిసికొనవలెనన్న వేఱువేఱుప్రదేశములనుండి ప్రతులనేకములు సంపాదించి వాటినాయాప్రదేశములందు వాడఁబడుచున్న భాషావిశేషముల గుర్తెఱింగిన యైదారు లాక్షణికులచే విమర్శనముచేయించవలయును. ఈవిమర్శకుల కుత్తమమనితోఁచిన పాఠమును గ్రంథమునందంగీకరించి కేవలము తప్పులుగాని యితరపాఠముల విడిగాఁజూపవలయును. ఇట్లుముద్రించినగ్రంథములే ప్రమాణములును విద్వజ్జనసమ్మతములు నగును. ఈప్రకారము మొదటభారతము ముద్రించి పిదపఁ గ్రమక్రమముగా నితరగ్రంథముల నచ్చొత్తింపవలెను.

ఈకార్యములలో సులభసాధ్యములగు కొన్ని భాషాభిమానులగు కొందరు నెరవేర్చుచున్నారు. కాని మఱికొన్ని బహుజన ధనసాధ్యములగుటచే నట్టివారి కలవిగావు. ఈఘనకార్యము లొనర్చుటకును ప్రత్యేకముగా నీవిషయమయి పాటుపడువారలకుఁ జేయూతయిచ్చి తో

ప్పడుటకును, భాషావిషయికములగు సర్వప్రయత్నములకును దారిచూపుటకును ఆంధ్రభాషా మహాసంఘమన నొక్కగొప్పసమాజ మేర్పరచుట యావశ్యకము. సంఘమేర్పడినపిదప దానికుచితప్రదేశమునందొక కార్యాలయము గ్రంథభాండాగారమును కార్యకర్తలు నుండవలయును. మఱియు భాషావిషయములఁ గూలంకషముగాఁ జర్చించుట కొకపత్రికయుండవలెను. అనవయినచో సామాజికులేకీభవించుట కొకచోటఁగూడి భాషావిషయముల గురించి ముచ్చటించుటకుఁ దగినయేర్పాటు కావలసియుండును.

ఈప్రకారము సంఘకార్యములన్నియు నిర్విఘ్నముగా జరుగుటకు దేశభాషాభిమానులు చేయఁగలిగిన విద్యాధనరూపకమగు సహాయమంతయు గావలసియుండును. ఆంధ్రభాషావధూటి చేసికొన్న పుణ్యముచే భాషాభిమానులును దేశాభిమానులును చెన్నపట్టణరాజ్యమునందుమాత్రమేకాక హైదరాబాదు దేశమునందుఁగూడ పలువురుగలరు. విద్వత్ప్రభువులగు జమీందారు లనేకులు ప్రస్తుత మనేకవిధముల భాషాపోషణ మొనర్చుచున్నారు. వారును ధనవంతులగునితరులును సంఘనిర్మాణమునకు శ్రద్ధాపూర్వకమగు ప్రయత్నమొనర్పఁబడెనేని దానికిఁ దోడ్పడుదురనుటకు సందేహములేదు. వారుతోడ్పడినచో గార్యము నెరవేరుననుటకును సందేహములేదు. భాషాభిమానులిదియంతయు సావధానమతులై పరిశీలించి యుద్యమము కొనసాగుటకుఁదగినప్రయత్నము తమతమ శక్తికొలఁదిఁ జేయఁ బ్రార్థించుచున్నాఁడను.

చమత్కార చంద్రిక.

మ॥రా॥శ్రీ, మంగిపూడి వేంకటశర్మగారి విరచితము.

సీ॥ భోజమహారాజు * పురము నామం బేది ?
　　పల్లవాస్త్రునిఁగన్న * తల్లియేది ?
　కవిరాజ మణులకుఁ * గల నిధానం బేది ?
　　త్వరగ నానెడు కాయ * ధాన్య మేది ?
　వల్లిమ తల్లికి * వలనొప్పు పేరేది ?
　　ప్రాణికోటికి నుత్త * మాంగ మేది ?
　గాన శాస్త్రమునకు * మానతుల్యం బేది ?
　　బొందితో మరుజన్మ * మొందు నెవఁడు ?
గీ॥ ఇన్నిటికిఁజూడ రెండేసి * యక్షరములు
　ఆదులుడుపంగఁ దుదలెల్ల * నాదులగును
　వీని భావంబు గ్రహించి * విశదముగను
　తెలుపఁగదరయ్య ! భావజ్ఞ * తిలకులార ! 9.

సీ॥ లజ్జయెవ్వరి కమూ * ల్యంపు నలంకారంబు ?
　　నెలతోడి చెలిమి దే * నికిఁ జెల్లును ?
　కలహంస విహరించు * కాసార మెయ్యది ?
　　రామలింగ కవీంద్రు * నామ మేది ?
　దేవాంగులకునెల్ల * జీవనం బేలాగు ?
　　దుష్టుఁడెవ్వరివలెఁ దోఁచుఁ బ్రజకు ?
　పంజరంబునఁ జూడ నేనాయ విరాజిల్లు ?
　　మూల్యంబు విపుల మే మూలమునకు ?
గీ॥ చేప లేపిట్టలనుజాచి * చెందుభయము
　అన్నిటికిఁగూడ నైదేసి * యక్షరముల
　రమణ ననులోమమున విలో * మమునుగలిగి
　కుదురుగా నుత్తరంబులు * కుదురవలయు. 10.

ఉత్తరములు:— (9) 1. ధార 2. రతు 3. మతి 4. తిల 5. లత 6. తల 7. లయ 8. యతి. (10) 1. కులస్త్రీలకు 2. కుముదముకు 3. కురవరకు 4. వికటకవి 5. నేతచేతనే 6. కలిపోలిక 7. గులాబిలాగు 8 కురువేరుకు 9. లకుముకుల.

తే. గీ, పరఁగఁగటు వచనంబు కో, పమునఁబుట్టుఁ। బరుషవాక్యంబుచే శత్రు, భావ మొదవుఁ।
　బరుషవాక్యంబు క్షణిచిన, పండితునకు। శత్రుఁడెవ్వఁడు లేఁడు మ, జ్జగములందు॥ గో. వెం. బ్ర. వృ.

మ హ మ్మ దు జీ వి త ము.

మ-రా-శ్రీ. ఫుతేబ్రి - అలీషాకవిగారిచే వ్రాయఁబడినది.

ఈయజ్ఞపురుషుడు ఒకగొప్పసంఘసంస్కర్త. తన పేరుతో నొకమతమును నెలకొల్పి కీర్తిగానముల దిగంతములయందు నేటిదాక పాడించుచున్నాడు. అరబ్బీదేశములో మక్కాపట్టణమున తదధీశుఁడగు అబ్దుల్లాకు ఆమినాగర్భమున క్రీ. శ. 525 వ సంవత్సరమున నిమ్మహాత్ముఁడు తేజోవంతుడై జన్మించెను. బాల్యముననే పితరులుపరమపదించిరి. మేనత్త పెంచెను గాని విద్యచెప్పించుట యెరుంగదు. ధనమునులేదయ్యెను. ఈమహమ్మదు చిన్ననాట నుండియు సద్గుణములచే యలంకరింపబడి జనుల దృష్టికి పూజనీయుడుగా గన్పడసాగెను.

మక్కాలో ఖొతీజాయను నొకధనికురాలిచే మహమ్మదు వర్తకసంఘముతో 12 వ యేట షాందేశమునకు పంపఁబడెను. అచ్చోటి మహాపురుషులు యీయనను ప్రవక్తయనిగుర్తించి యర్ఘ్యపాద్యము లొసంగి సపర్యలుఁజేసి సాగనంపిరి. వీనినీడ భూమిపైబడలేదు. సర్వదాతలపై మేఘాచ్ఛాదితమై యుండెడిది. తనువులో సుగంధము వెల్లివిరియుచుండెనట. చూచినవారందరు తలలు వంచుచుండిరట. షాంనుండి మక్కాకువచ్చులోపల వీరి యనేక మహాత్మ్యములు వెల్లడియైనవి. అవియన్నియు ఖొతీజాకు తత్పరిచారుకలెరింగింప నామె మహమ్మదును పెండ్లియాడెను. ధనములేనివారుమాత్రము జీవింపరాయనియో ! పేదవానిభార్య ధనవంతురాలేలకావలెననియో ! ఖొతీజాతనయశేష మహదైశ్వర్యము పేదలకు పంచియిచ్చెను. మహమ్మద్‌రసూల్ బహుకాలము కోహెహిరా అనుపర్వతమున తపంబొనరించెను. ఆయనకు నలువదియేండ్లువచ్చుసరికి నచ్చోటకు జిబిరీక్ (విరించి) వచ్చి, ఓరసూల్ ! నిన్ను భగవంతుఁడు తనఆప్తునిగానెంచి నేటితో ప్రవక్తగావించినవాఁడు. కావున నీవు ఇస్లాంయను అనాదియైన భగవస్సిద్ధాంతమతమును మరల పునరుజ్జీవమొనరించుము. దానికి భగవంతుడు సహాయుడైయుండును. "లా యిలాహ యిల్లల్లా. మహమ్మద్‌రసూలిల్లా," యనుమంత్రము నీభక్తులకు ప్రబోధింపుము. దాన నిఖిలపాపంబులు హరించును. అని మఱికొన్నిరహస్యములు చెప్పి అంతర్హితుండయ్యెను. అందుకు రసూల్ సంతసించెను. వానివెన్నున మొహరేనబూవత్ యనుముద్ర వెలుఁవడినది.

అప్పటి యరబ్బీదేశము నిఖిలవిద్యలకు నిలయమై యింటింట కవులతోడను పండితులతోడను వన్నెకెక్కియున్నది. కాని క్రూరదౌర్జన్యములకు నెలవై నిరంతరకలహకుతూహలంబున నోలలాడుచు నానాదేవతావిగ్రహములకు పూజానమస్కారములుఁ జరుగుచు మక్కాయొక గొప్పపుణ్యక్షేత్రమై యొప్పుచుండెను. అందుకాబాయను నొకమసీదు ఇస్మాయేలువల్ల పూర్వము కట్టబడినది. అప్పటికిది 360 విగ్రహములకు దేవళమై మారియున్నది. అచ్చోట మహమ్మద్‌రసూల్ నిలువఁబడి ప్రజలతో అయ్యా! మీరలింక విగ్రహారాధనములు మానవలయును. ఇదిపాపకార్యము అని యెలుగెత్తి యుపన్యసించెను. అది వారందరికి విషప్రాయమై కలహింపజొచ్చిరి. అందు వీని పినతండ్రియగు అబూజహాల్ పరమవిరోధియై వేధింపజొచ్చెను. అట్లు విపత్తులకు తలయొసంగి 11 యేండ్లుగడిపెను. తన ఇస్లాం మతము క్రమముగా తలయెత్తి వ్యాపింపఁజొచ్చెను. క్రి. శ. 578 సంవత్సరములో మదీనాకువచ్చివేసిరి. నాటనుండియుహిజరీప్రారంభమైనది. కొన్నాళ్ళకు ఖొతీజాపరంగతించెను. ఆమెపుత్రిక ఫాతిమాదేవి సాధ్వీమతల్లికయయ్యెను.

చిరకాలమునుండి వేళ్ళుపారియున్న విగ్రహారాధనమును పెరుకుట కుద్యమించినప్పుడు దేశమున నొకఘోరవిప్లవ మంకురించినది. అప్పుడు మహమ్మద్‌రసూల్ అనేకమహత్తులఁజూపుట కవసరమువట్టినది. కొన్నిచోట్ల సంబంధములుఁజేసి కలహామణపవలసివచ్చినది. అప్పుడు యెనమండుగురు స్త్రీలను పెండ్లియాడెను.

మతద్వేషమున ననేకరాజులు యుద్ధములుచేయుచుండిరి. గాని మహమ్మదు యెవ్వరిని హింసింపలేదు. కొన్నాళ్ళకు వారందరు యిస్లాం మతమవలంబించి నానాదేశపురాజుల జయించి జయధ్వజములు పాతివచ్చిరి. అప్పుడు మతమునకు రాజ్యమువచ్చినది. ఖురాన్ (మహమ్మదీయవేదము) ఇందు ఆకాలపు నాగరికత,యుద్ధములు, ప్రవర్తకచరిత్రములు, రాజకీయములు, మతప్రబోధములు, జ్ఞాన, యోగ, ధ్యానవిధానములు విపులముగా గూఢముగానున్న నొక మహాగ్రంథము. ఇది భగవద్దత్తమైనది· జబిరక్ వలన విని ప్రజలకు మహమ్మదు ప్రబోధించెను. దీనినే దలీఫ్(శ్రుతి)యందురు. మహమ్మదుయొక్క స్వంత ప్రబోధములకు హదీస్ (స్మృతి) యందురు. మహమ్మద్ రసూల్‌యొక్క నడవడికయే షరీయత్ (కర్మకాండ.) మహమ్మద్‌రసూల్ యొక్కనాడు ఆకాశగమనము బురాఖ్ (కామధేనువు) పైగూర్చుండి చేసిరట. అప్పుడు వారి ఆయువులో నలువదియేండ్లు నశించెనట. వారి యావజ్జీవములో ప్రతిఘటియయు దుఃఖముగలదియే, యనివార్యమైన కడగండ్లకునోర్చి సర్వదా తనమతస్థుల శ్రేయోభివృద్ధికి దలపోయుచుండెను. మతముప్రబోధింప నారంభించిన 23 యేండ్లకు పరంగతించెను. అనగా క్రి. శ. 588 సం॥లో దివి నలంకరించిరి.

మహమ్మదుయొక్క ప్రబోధములు.

1. విగ్రహారాధనముచేయువాడు కాఫర్ అనగ కృత్రిముడు.

2. ఒకడైన భగవంతునియెడ రెండవ రూపాపవాదమును మోపుట పాసమును కోరితెచ్చుకొనుట వంటిది. భగవంతుడు తప్ప నమస్కరింపవలసినది మఱియొకవస్తువు లేదు.

3. భగవంతుని మనోవాక్కాయములచే పూజింపవలయును. అందునకు నమాజు అనుపద్ధతి సరిపడియున్నది.

4. ధనముగలవాడు నూటికి రూ 2-8-0 చొ॥ దానముసేయవలయును. లేనియెడ హానిధనము త్వరలోనశించును. (భాఘాపు) అనగా వడ్డితినువాడు రక్తముఁగూడు తినుమహాపాపి· వానిదర్శింపరాదు.

5. అబద్ధము, మత్తు, జారత్వము, జూదము, అశుచి, యివిగలవాడు రౌరవములనుఁ బొందును.

6. యుద్ధమునఁజచ్చినవాడు మోక్షమును పొందుచున్నాడు.

7. స్త్రీ పురుషులకు సమానస్వాతంత్ర్య మున్నది. సన్యాసమునకంటె సంసారము మేలు. కామిగాక ప్రార్థింపవలయును.

8. జన్మములేదు. ప్రళయముగలదు. అప్పుడందరుచచ్చి మరలలేచెదరు. పుణ్యపాపములఫలము లనుభవింతురు. స్త్రీలు తమభర్తల చెరగుపట్టి లేచెదరు. పతివ్రతలుగాకున్న అగ్నిని దహింపఁబడుదురు.

9. జీవుడు సర్వదా బాహ్యమున భగవంతుని బూజింపవలయును. నేనేభగవంతుడనినవానిని అజ్ఞానిగా నెరుంగునది.

10. నేనుభగవంతుడనై భగవంతునిజూచినాడను. నన్నుజూచితే భగవంతునిజూడ నగత్యము లేదు.

11. ఎవరిమతము వారికి యిష్టమైనది. మంచిగలచోట మన్నించవలయును.

12. (గోమాంసముతినుడని యెక్కడను చెప్పలేదు. ఒకసారి పుగాకు గోమాంసము నిషేధమని చెప్పెరి. ఆయన యెన్నడును భక్షింపలేదు.)

13. (ఏవిద్యచేతను యేయుక్తిచేతను, యేలాగు దేశకాలములు మారినను తనమతమునకు హానిరానట్లుగను, ఏవాదమునకును చిక్కనట్లుగను తనమతము చక్కగా సంస్కరించి యేర్పరిచెను.)

పన్నులు.

మ. రా. శ్రీ. బందా-సూర్యనారాయణగారిచే వ్రాయబడినది.

నాగరికతగల ప్రతిదేశమందును ప్రభుత్వమనునది యొకటి కలదు. ప్రభుత్వమువారు ప్రజలయెడలను, ప్రజలు ప్రభుత్వమువారియెడలను నెరవేర్పవలసిన విధులు కొన్నిగలవు. ప్రభుత్వము దేశపురోవృద్ధికొరకు నేర్పడియున్నది. ప్రజలయొక్క ప్రాణములకును ఆస్తికిని యపాయము గలుగకుండునటుల దేశమునందు శాంతినెలకొల్పుట, దేశపురోవృద్ధి కనుకూలములైన చట్టములనేర్పరచుట, ఈ చట్టములను న్యాయైకబుద్ధితో నమలులో బెట్టుట యనునవి ప్రభుత్వమువారు నెరవేర్పవలసిన విధాయకకృత్యములలో ముఖ్యమైనవి. కాని ప్రజలు తమయందు రాజ్యభాగమేమియు లేదని తలంపగూడదు. ప్రజలయొక్క సహాయము లేనిది ప్రభుత్వము సాగనేరదు. ప్రభుభక్తికలిగి చట్టములకు లోనైయుండుట, చట్టముల నమలులో బెట్టుటకు ప్రభుత్వమువారికి సర్వవిధముల తోడుపడుట, దేశమునందు శాంతినెలకొల్పుటకు ప్రభుత్వమువారికి చేయూతయొసగుట యనునవి ప్రజలు ప్రభుత్వమువారియెడల నెరవేర్పవలసిన విధాయకకృత్యములై యున్నవి.

చట్టములనేర్పరచినంతమాత్రమున ప్రభుత్వము జరుగనేరదు. చట్టములు సరియైన అమలులోనికి తీసుకొనిరాబడవలయును. ఇందుకు పెక్కుమంది యుద్యోగస్థు లేర్పరుపబడవలెను. ఈసిబ్బంది నేర్పరచుటకు ధనవ్యయము మెండు. ఈధనమును రాబట్టుకొనుటకు ప్రభుత్వమువారు ముఖ్యముగా రెండుపద్ధతుల నవలంబించెదరు. 1. పన్నులువేయుట 2. వర్తకవ్యాపారము నవలంబించుట. ఈరెండుపద్ధతులలో ప్రథమమున చేర్కొనబడినది ముఖ్యము. ప్రభుత్వమువారి బొక్కసములోనికి వచ్చెడిధనములో పన్నులరూపమున వచ్చెడిధనమధికము. సాధారణముగా పన్నులమూలమున లభించెడు ధనసహాయముననే ప్రభుత్వము జరుగుచుండును. కానికొన్ని సమయములందు ప్రభుత్వమువారి కసాధారణమైన ధనవ్యయములను కలుగజేసెడి కార్యములు తటస్థించును. ఇట్టి కార్యములలో యుద్ధములు, క్షామములు ముఖ్యములు. ఇటులు తలవనితలంపుగా సంప్రాప్తమైన కార్యసాధనముకొరకు ప్రభుత్వమువారు సాధారణముగా క్రొత్త పన్నులను విధించరు. ఇందుకు ముఖ్యమగు కారణములు రెండుగోచరమగుచున్నవి. 1. అకస్మాత్తుగా పన్నులువిధింపబడిన ప్రజలకనుమానమును, అశాంతియుగలుగవచ్చును. 2. పన్నులువసూలుచేయుటకు తగినకాలవ్యవధియు నుండదు. ఇట్టితరుణములలో ప్రభుత్వమువారితరదేశములనుండిగాని, లేక తమదేశములోనుండు గొప్పబ్యాంకరులనుండిగాని, గొప్పభూస్వాములనుండిగాని యగత్యమగుధనమును వడ్డీకి నప్పుతీసికొనియెదరు. పిమ్మట వ్యయమునుతగ్గించి యాదాయమునువృద్ధిచేసిగాని, క్రొత్తపన్నుల మూలముగాగాని ఈయప్పును ప్రభుత్వమువారు మాపుకొనియెదరు. కావున ప్రభుత్వములోని ప్రతిమనుజుడును తనసంసారముకొరకు తాను చేసికొనిన ఋణముగాక ప్రభుత్వమువారుచేసిన ఋణములు కూడ తన్ను కొంతవరకు బాధించుననియెరుంగునది. అయిన నిట్టిఋణముల ప్రభుత్వమువారు తరుచు చేయరు. మామూలుపన్నుల మూలముననే రాజ్యయంత్రము నడుపబడును. ప్రభుత్వమువారిచేవిధింపబడినపన్నులు ప్రజలిచ్చి తీరవలయును. ప్రభుత్వపరిపాలనలో నుండు మనుజుడెవడును యీపన్నులు తప్పించుకొనలేడు. పన్నులబలాత్కారముగ రాబట్టుకొనుటకు ప్రభుత్వమువారికి పూర్ణమైన యధికారముగలదు. అయినను కొన్నిసమయములయందు పన్నులనుండి ప్రజలు తప్పించుకొనవచ్చును. ఒకవర్తకుడు పన్నులుచెల్లించకయే గూఢముగ నెగుమతి దిగుమతి వ్యాపారముచేయ నేర్పుగలిగియుండవచ్చును. రాబడిపన్ను ఇన్కంటాక్సునుండి కొంతవరకు తప్పించుకొనుటకు నొకానొకడు తనయాదాయమును తక్కువజేసి చెప్పి ప్రభుత్వమువారిని మోసపుచ్చగలుగవచ్చును. కాని యిట్టిమతము నవలంబించుట నీతిబాహ్యమనబడును. పన్నులు విధింపబడిన వస్తువులను పయోగించకుండుట నీతిబాహ్యము కానేరదుకాని కష్టతరమగు కార్యమగును. ఏలయన పన్నులువిధింపబడిన ఉప్పు, నీరు మొదలగు వస్తువులవిడనాడి మనుజుడుజీవనము చేయనేరమియటుండ నూలువస్త్రములు మొదలగునవి మనుజుడు కొంతవరకు మాత్రమే విడనాడగలుగును. ఈపైనవివరించిన వస్తువులకు ప్రత్యామ్నా యితర వస్తువులనుపయోగించుటకు వీలులేమి వీనిమీదవిధింపబడినపన్నును తప్పించుకొనుట మనకుకష్టము. కావున మిగులపరికించిచూచిన ప్రజలుపన్నులనిచ్చితీరవలయును.

ప్రభుత్వమువారికి భాగ్యవంతులును పేదవారును పన్నులు చెల్లించుచున్నారు. నిరుపేదయు పన్నులుచెల్లింపక తప్పదు. ఉప్పుమీదను, నూలువస్త్రములమీదను మనదేశమందు పన్నులువిధింపబడుచున్నవని యింతకుపూర్వము చెప్పబడియె. ఉప్పును భుజించక వస్త్రమును ధరించక కడుబీదవాడును జీవయాత్రజేయనేరడు. కావున భాగ్యవంతులును, బీదవాండ్రును, పెద్దవారును పిన్నవారును పన్నులను చెల్లించుచున్నారని మనముగ్రహింపవలయును.

రాజ్యనిర్వహణకార్యముకొరకు పన్నులు విధింపబడుచున్నవని యింతకుపూర్వము వ్రాయబడియె. ఈసందర్భమునమరి యొకటి, రెండు హంశములను తెలిసికొనదగు. సంఘసంస్కరణకొరకు పన్నులువిధింపబడుటయుకలదు. సారాయి, నల్లమందు, పొగాకు మొదలగు మత్తుపదార్థములను వేడుకకొరకు మనుజు లుపయోగించుట మనము చూచుచున్నాము. మనుజులదేహదార్ఢ్యతనుతగ్గించి సంఘబలమును క్షీణింపజేయు మత్తుపదార్థములను జను లుపయోగించకుండునటుల ప్రభుత్వమువారు వానిపైపన్నులను విధించిరి. ఈపన్నులుకేవలమాదాయముకొరకు నేర్పడలేదని ప్రభుత్వమువారు చెప్పెదరు. కాని యీతర్కము నందరు సిరసావహింపరు. పన్నులువృద్ధిచేసి నంతమాత్రమున జనులుమత్తుపదార్థముల నుపయోగించు నభ్యాసమును వీడెదరనిచెప్పుట కడుసాహసనీయము. దేహపోషణకేర్పడిన యాహారపదార్థములనైన తగ్గచేసుకొనెదరుగాని జనులు దుర్వ్యసనముల వీడజాలరను హంశమును మనముకనులజూచుచున్నాము. "మ్రింగ మెతుకులేకపోయినను మీసాలకు సంపెంగనూనె" యనునటుల వ్యాభోగములకు మనుజులు లోబడుటమనము కనుగొందుము. పన్నులువృద్ధిచేయుటవలన మాత్రమేజనులు మత్తుపదార్థముల నుపయోగించుటమానుకొనరు. ఇదియిటులుండ మత్తుపదార్థములమీద యెక్కువపన్నులు విధించుట వలన, నావశ్యకమైన యాహారపదార్థముల యొక్కయు, వస్తులయొక్కయు క్రయముకూడతగ్గవచ్చును.

మరియు ప్రతిసంఘమందు నైశ్వర్యముతో తులదూగుధనవంతులును, తినుటకుకూడులేక దీనదశయందు మ్రగ్గడు బీదవాండ్రును, గలరు. ఇట్టివ్యత్యాసమును కొంతవరకు తగ్గించునుద్దేశ్యముతో కొన్నిపన్నులు విధింపబడుచున్నవి. రాజధానిపట్టణములలో నొక యాస్తివంతుడు చనిపోయినపిమ్మట నతనియాస్తిని సంక్రమింప జేసికొనువారు స్థానిక ప్రభుత్వమువారికి కొంతపన్నుచెల్లించినగాని యాయాస్తిని సంక్రమింపజేసికొనలేరు.

ఒకదేశమందలి చేతిపనులు మొదలగు వృత్తుల నభివృద్ధిజేయుటకొరకు సెగుమతి, దిగుమతి సరుకులమీద పన్నులువిధింపబడును. ఇట్టిపన్నుల విధించుట స్వదేశవస్తు ప్రోత్సాహమును పరదేశవస్తు బహిష్కారమునైయున్నది. దొరతనమువారిచేనిట్టి మతమవలంబింపబడిన దేశములలో ప్రజలు తమంతతాము పరదేశవస్తు బహిష్కారము నవలంబింప వలసినయగత్యముండదు.

ఇప్పటికి ముఖ్యములగు పన్నులస్వభావములు చెప్పబడియె. కేవలమాదాయము కొరకేర్పడిన పన్నులలో మనదేశమందు భూమిశిస్తు, ఆదాయపుపన్ను ప్రధానములు.

పన్నులవిధించుటలో దొరతనమువారు కొన్నినియమములు పాటించెదరు. ఈనియమములు పూర్తిగ సాధ్యములుకానేరవు. కేవల మసాధ్యములును కానేరవు. ఎట్టిరాజకీయ దురంధరులును యీనియమముల హృదయమునం దుంచుకొనియేపన్నులను సంస్కరించుచుందురు. ఈనియమముల చక్కగా గ్రహింపవలెనన్న భూమిశిస్తులు, ఆదాయపుపన్ను యను రెండువిధములపన్నులను చదువరులుబుద్ధియందుంచుకొన వలయును. పన్నులవిధించుటయందు ముఖ్యముగా నాలుగునియమములుగలవు

1. సమానత 2. నిర్దిష్టిత 3. అనుకూలత 4. మితవ్యయము.

సమానత.

పన్నుల విధించుటలో దొరతనమువారు సమానత యనునియమమును పాటింతురు. సమానతయన పన్నుచెల్లించువారిలో ప్రతియొక్కడును సమానధనమొత్తమును చెల్లించవలయు ననుభావముకాదు. ఎ అనువాడు రు 10 ల పన్నుచెల్లించిన బి. అనువాడును రు 10 ల పన్నుచెల్లించ వలయునని గ్రహింపకూడదు. ఇదియసంభవము. ఏలయన నీయిద్దరు మనుజులును సమానముగుపన్నును చెల్లింపనక్కరలేదు. భాగ్యవంతులు బీదలకన్న నెక్కువపన్ను చెల్లించెదరు. ఈ"సమానత" యనుపదమునకు పలువురు అర్థికశాస్త్రవేత్తలు పలువిధములైన నర్థమును కల్పించుచుండిరి. కొందరు సమానతయన యాదాయమునకు సరియైన దామాషాయిని పన్నులుచెల్లించుటయని వ్యాఖ్యచేయుచున్నారు. రు 100 లు ఆదాయముగల ఎ. అనువాడు రు 10 ల పన్నుచెల్లించిన రు 1000 లు ఆదాయముగల బి. అనువాడును రు 100 లు పన్నుచెల్లించవలయును. ఇద్దరును తమయాదాయములో 10 వ భాగము పన్నులరూపమున వినియోగపరచుచున్నారు. అయినను కొందరుశాస్త్రవేత్తలు 'సమానత' యను పదమునకు మరియొకవ్యాఖ్య చేయుచున్నారు. వారితర్కమీదిగువ చెప్పబడినట్లుండును.

ధనవంతుడుతనయాదాయములో 10 వ పాలు పన్నులకువినియోగించుట బీదవాడు తనయాదాయములో 10 వ పాలునిచ్చుట వంటిదికాదు. భాగ్యవంతునికి రు 1000 లు ఆదాయమనుకొనుడు. బీదవానికి రు 100 లు ఆదాయమనుకొనుడు. పైనవివరించిన దామాషాయి ప్రకారము పన్నులుచెల్లించినపిమ్మట భాగ్యవంతునికి రు 900 లును బీదవానికి రు 90 లును స్వంతవినియోగమునకు మిగులును. భాగ్యవంతుడు రు900లు తనకుటుంబమునకు వెచ్చించుచుండ బీదవాడుతన కుటుంబపోషణనకు రు 90 లు మాత్రమే కలిగియున్నాడు. ఉభయులును ఏకదామాషాయిని పన్నుచెల్లించుటవలన బీదవాడెక్కువ ధనపరిత్యాగమును, అందువలన యెక్కువసుఖపరిత్యాగమును దేశమున కర్పణచేయుచున్నాడు. ఇట్టివ్యత్యాసమును పూర్తిగసంహరింపబూనుటకే రాజకీయదురంధరునకు నలవిలేదు. ఇట్టిపనికిబూనుట

ఆ, వె. బ్రమసియైనఁజాలఁ, బరిహాసముననైన। మంచియైనఁ గోప, గించియైన।
నరగనెదుటనైనఁ, జాటుమాటుననైన। వల్లభునిఁ గటూక్తిఁ, బలుకరాదు॥ గో. వేంకట. బ్ర. పు.

తెప్పకొయ్య సహాయములేక సముద్రమును తరించుటకు యత్నించుటవంటిది. తినుబండారములమీద విధింపబడిన పన్నులు బీదలనెక్కువబాధించును. ఆదాయపుపన్ను ధనవంతుల కెక్కువభారము కలుగజేయును. అయినను అన్నితరగతులపన్నులును, పరీక్షించి మొత్తము చేసిచూచిన నుభయపక్షములవారి ధనపరిత్యాగమునకును, సుఖాదిపరిత్యాగములకును మిగులవ్యత్యాస ముండకుండునటుల ప్రభుత్వమువారు యత్నించెదరు.

మనుజుల ప్రాణరక్షణకొరకేర్పడిన వస్తువులమీద (ఆహారపదార్థములు, నీరు, వాయువు, దుస్తులు మొదలగునవి) పన్నులనియమింపగూడదు. ఇంతియేకాదు. ఇట్టిపదార్థములను సంపాదించుకొనుటకు వలయునంత యాదాయమునుగూడ యాదాయపుపన్నునుండి వినాయింపబడవలెను. కేవలముజీవనాధారమునకు వలయు యాదాయపుమితిని దొరతనమువారు న్యాయైకబుద్ధితో నియమించెదరు.

నిర్దిష్టత.

ప్రభుత్వములోని ప్రతిమనుజు డెంతపన్ను, ఏసమయమున, ఎట్టివిధమున ప్రభుత్వమువారికి చెల్లగొట్టవలయునో యావృత్తాంతము ప్రజలకు ప్రభుత్వమువారు స్పష్టముగ వెల్లడి చేయుచుండవలెను. అట్లుకానిచో పన్నులు వసూలుచేయునధికారులు తమయధికారమును దుర్వినియోగముచేసి ప్రజలపాలిటికి బందిపోటుదొంగలవంటివారగుదురు. మనదేశమందలి జనసామాన్యము విద్యనేరమి యిట్టిసంగతులను తెలిసికొనుటకసమర్థులగుచుండిరి.

అనుకూలత.

ప్రజలకనుకూలముగానుండు తరుణమందు ప్రభుత్వమువారు పన్నులను వసూలుచేయుదురు. వ్యవసాయదారుఁడు పైరుతయారైనపిమ్మటగాని భూమిశిస్తు చెల్లించనేరడు. ఈతరుణమును ప్రభుత్వమువారు చక్కగానాలోచించి, నిర్ధారణచేయుదురు.

మితవ్యయము.

ప్రజలనుండి వసూలుచేయబడిన పన్నుల మొత్తమునకును ప్రభుత్వమువారి బొక్కసములోప్రవేశించుమొత్తమునకును మిక్కిలి వ్యత్యాస ముండకుండునటుల ప్రభుత్వమువారు శ్రద్ధతీసుకొనవలయును. కానమిక్కిలి ధనవ్యయముతోగూడిన పన్నులను దొరతనమువారవలంబించరు. అనగా వసూలుచేయబడిన పన్నులమొత్తమునుండి పన్నులువసూలుచేయు నధికారుల జీతములు మొదలగువానికి పెద్దమొత్తములను వెచ్చింపగూడదు. పన్నుల వసూలుచేయుటకు సాధ్యమగునంతవరకు తక్కువమంది యుద్యోగస్థులు నియమింపబడుట దొరతనమువారికిని ప్రజలకును శ్రేయస్కరము.

ఈపైనచెప్పబడిన సంగతులుమాత్రము కాకయింకొకటిరెండు హాంశములను చదువరులు గ్రహింతురుగాక. రాజ్యయంత్రమునునడుపుటకును ప్రజలసౌఖ్యముల కొరకునేర్పడిన యితరకార్యములకును యగత్యమగు ధనమునుమాత్రమే దొరతనమువారు ప్రజలనుండిపన్నుల వలనరాబట్టుకొనవలయును. దూరదృష్టిలేమిచేతగాని, యమితవ్యయమువలనగాని ప్రజలపెట్టెలలోనిధనమును దొరతనమువారూడ్చిపెట్టకూడదు. ప్రజలుధనహీనులగుట దొరతనమువారి బలముతగ్గుటయే? ప్రజలు నిర్ధనులగుట దేశమునకు సర్వవిధములనపాయకరము. పేదరికమనునది కడునసహ్యకరమైన పీడదేవత. ఈపీడదేవత ధనవంతులను బీదవారినిగాజేసి పరిశ్రామికవృత్తులను మొదలంటనరికివేయును. మూలధనములేమిచే చేతిపనులు నశించును. పనివాండ్లు కడుపునిండ కూడులేనివారగుదురు. తినుటకు కూడులేమి దేహబలమును, బుద్ధిబలమును తగ్గినవారగుదురు. దేహబలమును బుద్ధిబలమును కోలుపోవుటచే క్రియాదక్షణలేనివారగుచు చేసెడుపనిని హంసపాదపూరితము చేయుదురు. లేమిమనుజులచే చేయింపలేని నీచకృత్యములేదు. కాన దేశము బీదస్థితికిరాకుండునటుల జాగరూకులగుచు దొరతనమువారు ప్రజలను బిడ్డలరీతి ప్రేమించుచు తగుపన్నులను విధించి రాజ్యయంత్రమునడుపుచుందురు.

క. పతిసేవకంటె ధర్మము । సతులకు శ్రుతులందు లేదు, సతతము పతి శ్రీ ।
పతిఁగా మదిలోఁ దలఁపుచు । నతిభక్తి భజింపు దత్పదాంబుజ యుగమున్ ॥ గోపి. వెంకట. బ్ర. వు.

ఆంధ్రభాషలోఁగావలయు గ్రంథములు.

మ.రా.శ్రీ, ఆచంట - సూర్యనారాయణరాజు గారిచే వ్రాయఁబడినది.

మంచిబంగారముతో నమ్మకముగా బాగుగా నేర్పరియైనవానిచేఁ జేయించుకొనిన యలంకారములు రూపుచెడక, యెప్పటికైన విలువతగ్గక, యవి ధరియించువారి కానందమొసంగుచు, నట్టివారినిఁ జూచిన యితరుల కామోదమిడుచునుండును. మిక్కిలి నేర్పుగాఁ జేయంబడిన కృత్రిమపు (గిల్టు) నగలు తత్కాలమున నిజమైన నగకంటె నెక్కువయందముఁ జూపి క్రమక్రమముగా రూపుపోగొట్టుకొని గర్హితమగును. ఆరీతినే భాషాయోషిన్మణికి గ్రంథములు స్థిరమైన యమూల్యాలంకారములు. పత్రికలు తత్కాలమున మెఱుపుఁజూపు కృత్రిమ భూషణములు. పత్రిక చేతికందినదినమున నెంతోయిష్టముతోఁ జదివినను మఱికొన్నాళ్ళకు-కాదుకాదు-మఱునాఁటికే దాని నిఁజదువ నిష్టపడకుందుము. అట్లని పత్రికలమానరాదు. అవినిరంతరము దినమునకొకరీతిగా నందముగూర్చునవి. భాషకు గ్రంథములు శాశ్వతోపకారము చేయునవి.

ఇదివఱకాంధ్రమున రచియింపఁబడిన నానావిధ కావ్యపురాణ ప్రబంధశతకాదులు పత్రికలవలె నాఁటితోనే గౌరవముగోల్పోక భువిలోనిల్చినంతకాల మొక్కతీరుననే చదువరులకు మేలుకూర్చుచున్నవి. కాని మన భాషలో నుండవలసినన్ని గ్రంథములులేమిని భాషాభిమానులందఱు సర్వవిధముల ప్రయత్నములఁజేసి కాలానుసారముగా దేశోపయోగకారకములగు పలువిధగ్రంథముల రచియింపవలసియున్నది. భాషనుమంచిస్థితికిఁ దెచ్చుకొను బాధ్యత యాభాష మాతృభాషగా గలవారి యందుండును. ఉన్నగ్రంథములతోఁ దృప్తిఁబొందుట యభివృద్ధికి సూచకముకాదు.

ఉన్ననగలతోఁ దృప్తిఁబొందుట మనదేశపు స్త్రీలకు స్వాభావికముకాదు గనుకను, కాలమునుఁబట్టి యలంకారముల మార్చుకొనుచు నూతనాలంకారముల ధరించుట కాంతలకెంతో యిష్టముగనుకను మనయాంధ్రభాషాయోషిన్మణికిపుడేవిధమగు నలంకారములు కావలయునో యోచింతము.

తొల్లింటి కవిపుంగవులు పురాణేతిహాసముల రచియించి యందుఁదమ యసాధారణ నైపుణ్యమునుఁ జూపి మృతజీవులై శాశ్వతయశస్సాంద్రులైయుండిరి. ఆగ్రంథములు బయటపడిన చాలకాలమువఱకు గౌరవము నిల్పుకొనినవి కాని యిపుడందుండు నంశములలోఁ బెక్కులసంభవములుగానున్నట్లు తోఁచుటచేతనో మఱియేమి కారణముచేతనో పెక్కుమంది యాంధ్రులకు-నందుల విద్యాధికులకు- వానియందు శ్రద్ధాభక్తివిశ్వాసములు నశియించినవి. కథావిషయమునఁ గాలవశమున గౌరవము గోల్పోయినను, భాషావిషయమున నమితోపకారము నేటివఱకును అవిచేయుచున్నవి. కావుననిపుడు నూతనముగా మఱికొన్నిపురాణముల వ్రాయఁబనిలేదు. భారతమితిహాసమైనను పంచమవేదముగాఁ బరిగణింపఁబడుటచేతను, లౌకిక పారలౌకికధర్మములు, యుక్తులు, పెక్కునీతులు, మొదలగు నంశములెన్నియో యందిమిడియుండుటచేఁ బామరులకుఁ దెలియునట్లు కథలుకథలుగా బ్రచురించుట యవసరము.

పురాణేతిహాసములలో వర్ణింపఁబడిన పాత్రముల గుణానువర్తనముల విమర్శించి విమర్శగ్రంథములఁ (Criticism on books) బ్రచురించినయెడల మనభాషలో నట్టివి లేనిలోపము తీఱిపోవును. ఉదాహరణము, భీష్ముఁడు

క॥ ఘనవేణి నిన్ను నీశుఁడు, దనమూర్తిగఁ దలఁచి మిగుల • దయచేసెనచో।
వినయంబు పూని విశ్వభు, వనపూజ్యత మెలఁగవమ్మ • వసుమతిలోనన్ ॥   శ్రీసురభి. మా. చంద్రి. ప.

తానుమరణించుసుపాయము ధర్మజునితోఁ జెప్పెను. అర్జునుఁడు వీరుఁడయ్యు కర్ణునకొక కష్టము జడిసి కొంతసేపు కనుపడలేదు. ఇట్టియంశములు ఆయాపురుషుల గుణానువర్తనము న(Character) లోపములా? కావా? విమర్శింపవలయును.

కావ్యప్రబంధములు.

కొంచెము భేదముతో రెండును ఒకరీతి గ్రంథములే. ఇవి మనభాషలోఁ బెక్కులున్నవి. ఈగ్రంథములలో భాషలో నుండవలసినంతవఱకు, రసపోషణము, అలంకారవ్యాప్తి, భావగంభీరత, శబ్దసౌష్ఠవము, కథాచమత్కృతి, రచనాభిజ్ఞత, ధ్వని, శైలి, కవితాచమత్కృతులు మొదలగు సర్వాంచిత లక్షణములుకలవెన్నో కావ్యప్రబంధములున్నవి. పింగళసూరనామాత్యుని కళాపూర్ణోదయప్రభావతీప్రద్యుమ్నముల మించుట యసంభవమని యాంధ్రలోకములో నిదివఱకే వ్యాప్తమైనవార్త. విషయకూడ నెన్నఁడైనఁ దానెంతసమర్థుఁడైనను కావ్యప్రబంధముల వ్రాసి మెప్పుఁబొందుటకు యత్నించుట హిమాలయపర్వతాగ్రమునకు మంచునుగొనిపోవుటవంటిది. కావ్యప్రబంధము లింకనక్కఱలేదు.

చరిత్రములు.

పురాణాది గ్రంథములలోనున్నవనుకొను చరిత్రాంశములు విశ్వసింపఁదగనివైనవి. ఏకారణముననో మనపూర్వులు నానావిధముల తమజ్ఞానమును పరువులెత్తఁజేసిరి. కానిచరిత్రవిషయమునఁ దిప్పరైరి. అందుచే నెప్పటిచరిత్రయో యిప్పుడుమనము వ్రాయవలసివచ్చిన, నెన్నియో గ్రంథములు పరిశీలించి, శాసనములఁబరీక్షించి లోకములో వ్యాప్తమైన పుక్కిటిపురాణగాథల విమర్శించి యాపైని న్యాయవాదులవలె మనయుక్తి ప్రయుక్తుల నుపయోగించి చరిత్రప్రచురింపవలసి వచ్చుచున్నది. అదియైనను నిర్వివాదమగు గ్రంథమైనదికాదు. చరిత్రలేని కారణముచేతనే ఎంతమంది మహారాజులు, పండితులు, సత్యవంతులు, ధైర్యవంతులు, పరోపకారపారీణులు, ధర్మాత్ములు మొదలగువారు తమతమకార్యములచే స్థిరకీర్తినంపాదింపవలసిన వారయ్యుఁ బేరైనలేకుండ నశించిరో. దేశాభివృద్ధికిఁ బూర్వులచారిత్ర మవసరము. నరులునీతిమంతులగుటకు, కీర్తిమంతులగుటకు, చరిత్ర తోడ్పడును. ఏనరుఁడెట్టి యద్భుతక్రియలు సేయుచుండెనో యేమహాత్ముఁడు తననైపుణ్యముచే నైశ్వర్యము నద్వినియోగపఱచెనో, యేపుణ్యాత్ముఁడు పరోపకారములకు ముందంజవేయుచుండెనో, యేవీరుని యప్రతిహత పరాక్రమము దేశక్షేమమునకుఁ గారణమైనదో, యేమహాత్ముని యాధారమున బీదలుతమ్ము నాశ్రయించిన దరిద్రతాదేవతనుఁ బరాభవించిరో, ఏమహాత్ముని పరిపాలనమున లోకులుసుఖించిరో మొదలగునవి తెలిసికొనుట దేశలాభముకోరువాని కవసరమైయుండఁగాఁ బూర్వచరిత్రలు లేకున్న నెట్లుజరుగును? కావునఁ జరిత్రము లవశ్యముగా వ్రాయఁబడవలయును. ఆచరిత్రలతోఁబాటు స్థానచరిత్రములను వ్రాయుచుండవలయును.

నవలలు:— ఇవి చక్కనిభూషణములు. ఇవిక్రొత్తయలంకారములు. ఇవిమునుపు లేనేలేవు. ఈరచనయారంభమై కొన్నియేండ్లయ్యెను, ఇప్పటివఱకు వ్రేళ్ళమీఁద లెక్కింపఁదగినన్ని నవలలేబయలుదేరినవి. చదివినంతసేపు కథాచమత్కృతి విసుగుపుట్టింపదు. చారిత్రాంశములు తెలియుచుండును. నవలలు కావ్యప్రబంధములుసేయుపనియు, చరిత్రలపని నుపయోగమును కూడ చేయుచుండును. మనయాంధ్రగ్రంథములలో నూటికిఁ దొంబదితొమ్మిదింట స్త్రీ వర్ణనములేని గ్రంథము లేదు. కాంతావర్ణనము వినివిని విసుగువచ్చుచున్నది. ఎంతక్రొత్తవర్ణనముఁ జేసితిమనుకొన్నను బూర్వులకంటె నెక్కువగా స్త్రీని వర్ణింపలేము. కాఁబట్టి యాచర్వితచర్వణమైనయంశము నూతనముగా బయలుదేరుచున్ననవలలోను చరిత్రలలోనుఁగూడ గన్పట్టుచున్నది. కావున నవలలో విసుగుపుట్టించు స్త్రీవర్ణనము కట్టిపెట్టి యుంచవలయునుఁగూర్చి ముచ్చటింపవలసినచోట్ల మనపద్మా

లనుచాదుర్విడిచి స్వభావోక్తిగా సూక్ష్మముగా వర్ణించి తృప్తిం బొందవలయును. అధికవర్ణనను మెచ్చుకొనుదినములు గతించినవి. కొందఱు నవలలం జదువుచు స్త్రీవర్ణనము రాఁగానే యా పేరాను దాటి చదువుచున్నారు. కావున నవలలు వ్రాయువారలిది కనిపెట్టఁ బ్రార్థితులు.

బాలికలును చిన్నబాలురును చదువుకొనుటకనుకూలముగా నీతిగాథలును, పతివ్రతామణుల చరిత్రములను ప్రసంగము సేయఁదగినట్లు రచియింపవలసిన యవసరముకూడ గలదు.

పాఠశాలలలో వివిధతరగతుల బాలురును బాలికలును చదువు పాఠపుస్తకములు మంచి తెలుఁగుతో నాంధ్రులు రచియించినవి లేవు. పురాణములలో యోధవీరుల చారిత్రములను పాఠపుస్తకములుగా నుపయోగింపఁదగినట్లు వ్రాయవలయును. పరిశ్రామిక గ్రంథాంశములు, వివిధశాస్త్రాంశములు పాఠములలో నుండవలయును. కొందఱొక సంఘముగాఁ గూడి పాఠశాలకక్కఱవచ్చు పుస్తకములు వ్రాయించి దొరతనము వారిచే సంగీకరింపఁజేసి యవి యుపయోగములోనికిఁ దెచ్చుట యవసరము.

ఆంధ్రులందఱకు భాషమీఁదఁగాని జ్ఞానముమీఁదఁగాని పూర్ణాభిలాష యింకను కలుగలేదు గనుక గ్రంథకర్తలు స్వలాభముఁ జూచుకొనక శాస్త్రాంశములు, చరిత్రములు, నవలలు మొదలగునవి చిన్నచిన్న పుస్తకములుగాఁ బ్రచురించి స్వల్పధరలకు నమ్ముచుండిన వేగముగా భాషాభిరుచియు జ్ఞానాభివృద్ధియుఁ గలుగునని పెక్కుమంది యభిప్రాయము. మిషనరీల గ్రంథము లీపద్ధతినే వ్యాపకము నొందినవి. ఈదినములలో నెంతచౌకగా గ్రంథము చేతికమరినంత విరివిగా వ్యాపకమగును.

గ్రంథకర్తలు లేకపోలేదు. వ్రాయవలసిన గ్రంథము లెక్కింపఁగలవారు కలరు కాని మహారాజులకు భాగ్యవంతులకు భాషపైనుండవలసినంత యభిమాన ముదయింప లేదుగాన మన భాష దుస్థితిని వీడకున్నది. దైవము ధనికులు తమబుద్ధి భాషావిషయమున ద్రిప్పునట్లు ప్రోత్సహించునుగాక.

శతకములు.

ప్రబంధములు వెడలు కాలమునాఁటినుండి యాంధ్రమున బయలు దేఱినవి. ఇంచుమించుగా నన్నియు భగవదారాధన సేయుమనినను, పెక్కుశతకములు విగ్రహారాధన ననుసరించియుండుటచేతను, విగ్రహారాధన యిపుడు గౌరవముగోల్పోవుటచేతను, కాలవశమునఁ బెక్కుమంది యాంధ్రులకు నిజముగా భక్తి నశియించుటచేతను, ఇదివఱకుఁ బ్రచురింపఁబడిన శతకములఁ జూచువారలే లేనపుడు నూతనశతకరచనకు గడంగుటకంటె వెట్టిపని మఱియొకటిలేదు. ఉన్నశతకములలో సర్వమతములవారు చదువఁదగినవి కలవు.

నాటకములు.

ఆంధ్రభాషకు రమారమి ముప్పదినలుబది యేండ్లనుండి వచ్చిన నూతనాలంకారములు. ఇవియును లెక్కకుమించుచున్నవి. సంస్కృతనాటకములకుఁ గొన్ని నియమములు కలవు. తెలుఁగున రచియించువారు నాటకనియమముల నేమియు బాటింపక చేతికివచ్చినట్లు వ్రాసి ప్రచురించుచుండిరి. వ్యాకరణమును రూపుమాపిరి. గ్రాంథికశైలి పాడుచేసి గ్రామ్యమే ప్రమాణముగాఁగొని వ్రాయుచున్నారు. పామరులకు దెలియుటకై యిట్టిపద్ధతి నంగీకరించినయెడల కాలక్రమమున భాష నాశనమై యిపుడు సంస్కృతమునకుఁ దెలుఁగు చేసికొనుచున్నట్లు కొంతకాలమునకు మనయాంధ్రగ్రంథములకుఁ దిరిగి గ్రామ్యగ్రంథముల వ్రాయవలసివచ్చునేమోయని భయముకలుగుచున్నది. ప్రహసనములు మొదలగువానిలో గ్రామ్యభాషనుపయోగింతురుగాక నాటకములలో నట్టిభాష వ్రాయుట భాషానాశన మార్గాన్వేషణమే. పురాణాంశములు కథలుగా నింక నాటకములు వ్రాయఁబనిలేదు. చరిత్రాంశములు నాటకములుగా వ్రాయవలయును. ఏమహాకార్యము

క॥ నిచ్చలు పుట్టినయింటికి, జొచ్చినయింటికి నపూర్వ ♦ శుభకీర్తి తతుల్ ।
హెచ్చుమెలంగవె తల్లి భ, వచ్చరితము భువనపుణ్య ♦ వైఖరిఁబొదలన్ ॥   శ్రీసురభి. మా. చంద్రి. ప.

సేయ నీనాటకములు వెలసెనో యాకార్యముమాత్రము దృశ్యప్రబంధములవలన నిజముగా జరుగకున్నది. ఆంధ్ర రంగస్థానమభివృద్ధికి రాలేదు. దానికిఁ గారణములు మెండుగానున్నను ఇక్కడనుడువ సమయముకాదు.

శాస్త్రములు.

ఇవి సంస్కృతభాషలోఁ బెక్కులున్నవి. అయ్యవి యాంధ్రములోనికిపుడు మార్చుటకంటె వానిని నిష్పక్షపాతబుద్ధితోఁ జదివి, ప్రస్తుతము లోకమందున్న యితర దేశీయుల గ్రంథములనుఁ జదివి సాధ్యమగునంతవఱకు సమ్మేళనచేసి యేశాస్త్రమున కాశాస్త్రము ప్రచురింపవలయును. శారీరశాస్త్రము, జ్యోతిశ్శాస్త్రము, మొదలగునవి కొన్ని ప్రచురింపఁబడినవి. అంతటితో జాలదు. చిన్నచిన్న గ్రంథములు మొదలుకొని పెద్దగ్రంథములవఱకు ప్రకృతిశాస్త్రముల బ్రచురింపవలయును. విజ్ఞానచంద్రికామండలివారు ప్రచురించు శాస్త్రములు బోధపడుటకుఁ జిన్న గ్రంథములు వ్రాయవలయును. శాస్త్రములు పెక్కులు గలవు. అన్నియు నాంధ్రభాషలో నుండవలసినవే. సమర్థులగువారు వ్రాయవలసినదే. కానియిట్లు వ్రాయుటలో నేయేశాస్త్రములలో నెంతవఱకు మనపూర్వులు తమబుద్ధిఁ గొనిపిరో నిష్పక్షపాతబుద్ధితో సంస్కృతగ్రంథముల నోపికతోఁ బరిశీలించి వ్రాయుట న్యాయము. విజ్ఞానశీలురగువారాయాశాస్త్రములలోని యొక్కొక్క యంశమునుగూర్చి చిన్నచిన్న పొత్తములుగా రచియించి మిషనరీలయొక్క యణా లైబ్రరీవలె, శాస్త్రజ్ఞానము పండితపామరుల కతిచౌకగా విస్తరిల్లునట్లు సేయుట యవసరము. ఆంధ్రులదృష్టి కొంతకాలమువఱకిట్లుండవలెను.

పరిశ్రామిక గ్రంథములు.

తెలుఁగున నింతవఱకు నివిలేవు. బట్టలనేత, దూదిదారముగాఁ జేయుట, సబ్బులుచేయుట, బట్టలకురంగువేయుట, క్రొవ్వువత్తులఁ జేయుట మొదలగు నానావిషయిక గ్రంథములు చిన్నచిన్న పుస్తకములుగా దేశములో విరజల్లుట యిప్పుడవసరము. జనులకు పరిశ్రామికపుశ్రద్ధ యతిశయించునపుడే యాజ్ఞానబీజము నాటవలయును. దేశాభివృద్ధికి హేతుకరమగు నీగ్రంథములు మనభాషాయోషిన్మణికి నూతనామూల్యాలంకారములై వన్నెమీఱుచుండును. కొన్నివిద్యల మనపూర్వులు గుప్తముగా నుంచుటచే నశించెనని మీరందఱెఱింగియున్నారు కాన నివిదాఁచక లోకమున వెల్లడింపుఁడు. వ్యవసాయమర్మములు రైతులకుఁ దెలియవు. వస్తువుల యుపయోగ మెఱుఁగరు. కావునపరిశ్రామిక గ్రంథములెంతేని నవసరములు.

సీ॥ నారీలలామనీ * పేరేమి చెపుమన్నఁ
దమిమీఁద నెడమనే * త్రముఁ జూపె
మత్తేభయాన ! నీ * మగని పేరేమన్నఁ
దనచేతి జీర్ణప * త్రముఁ జూపె
వెలఁది ! నీకేమైన * బిడ్డలా ! చెపుమన్నఁ
గిరమొప్ప మింటి చు * క్కలఁ జూపె
కుటిలకుంతలి ! దు * కులము నామంబన్నఁ
బంజరంబున నున్న * పక్షిఁ జూపె
గీ॥ ప్రభువు మీకెవ్వరన్న గో * పసునిఁ జూపె
ధవుని వ్యాపారమే మున్న * దండమిడియె
చతుర మతులార ! యీప్రౌఢ * జాణతనము
తెలిసికొనరయ్య ! బుద్ధికౌ * శలము మెరయ. 11.

సీ॥ తుంగముస్తాలఁ బ్రీతి * తోలుకాడు వేని ?
భూపాలుఁ డేటికిఁ * బుట్టువోందు ?
కొఱగాని కొడుకులు * కొలవేనికి ఘటింత్రు ?
జలనిధులన నేవి * వెలయుచుండు ?
పెతరుల యాశిస్సు * పేర్మి నేరికిఁ జెందుఁ ?
ఎట్లు హరిశ్చంద్రుఁ * డేనఁగఁ గీర్తి ?
ఏకేమిసేయక * నీరు వృథావోవు ?
తొగల వ్యాకోచమే * పగిది నలరు ?
గీ॥ కాముకుండెట్లు మెలఁగు నం * గనలచెంత ?
కూరుఁడెద్దానిచే జయ * శ్రీరహించు ?
అన్నిటికిఁ గూడ నైదేవి * యుత్తరములు
తగ విలోమానులోమముల్ * దనరవలయు. 12.

ఉత్తరములు:— (11) 1. వామాక్షి 2. కుచేలుఁడు 3. ఇరువదిరోఁడు 4. ద్విజకులము 5. కృష్ణుఁడు 6. తపస్సు. (12) 1. కిటికోటికి 2. నేలనేలనే 3. కులములకు 4. కెలగలకే 5. కులకులకు (అనగాకులశ్రేష్ఠులకు) 6. కల్లలొల్లక 7. కట్టకట్టక 8. వగులాగున 9. గులాములాగు 10. చేతిహేతిచే.

జపానుదేశమునందలి వాణిజ్యవిద్య.

మ-రా-శ్రీ. వింజమూరి - భావనాచార్యులుగారిచే వ్రాయఁబడినది.

ఏదేశమునందు వాణిజ్యాభివృద్ధియగునో యాదేశ మన్నివిధముల సర్వోత్కృష్టత నొందుననుట నిర్వివాదాంశము. రుష్యాదేశము పరిమాణమునందు యూరపులోని యన్నిదేశముల కన్న మిన్నయయ్యు, వాణిజ్యములో నింగ్లాండు జర్మనీ మొదలగు దేశములతో సరితూగఁజాలమింజేసి భాగ్యవంతము గాకయున్నది. ప్రస్తుతము పాశ్చాత్యులలో నగ్రగణ్యులుగనున్న యాంగ్లేయులు వాణిజ్యమువలననే నీయున్నతపదవికి రాఁగలిగిరని చరిత్రలు ఘోషించుచున్నవి. ఇపుడిపుడు జర్మనీవారు తమవాణిజ్యకౌశల్యము వలన నింగ్లాండును వెనుకకుఁ ద్రోకుచున్నారు. యూరపుదేశములటుండ, నిన్న మొన్నటివఱకును నూఁకు పేరులేని జపానుదేశము ఆసియాఖండములోని యితరదేశములకంటె వేయిమడుంగు లుత్కృష్టతను బొందియుండుటయేగాక, ఆంగ్లేయ జర్మనీదేశములను సహా వాణిజ్యమునం దాసియాఖండమునఁ దలయెత్తనీయకుండఁ జేయుటకుఁ దగియున్నదని యందరు నేకగ్రీవముగ నొప్పుకొనుచున్నారు. జపానువారీమధ్య లండనులో జరపిన సర్వవస్తుప్రదర్శన మాంగ్లేయులకుఁ గూడవిభ్రమమును గలిగించినది. బహువిశాలమైనాగరికాగ్రేసరులగు జనులచేనిండి నిబిడీకృతములగు నిండియా చైనా దేశములందు జపానుదేశీయ వస్తుప్రవాహములు వెల్లివఱదలుగఁ బాఱుచుండుటకుఁ గారణమేమియో మనము గమనింపవలసియున్నది. ఏబది సంవత్సరములలోపల నన్నివిధములరానురాను వృద్ధిఁబొందుచువచ్చి యిప్పుడీయున్నతపదవినిఁ గాంచఁగలుగుట, జపానీయుల క్రియాశూరత్వమునకఁదీరదు. మఱియిండియా ప్రజలవలె జపానీయులు వాక్శూరులు గాక క్రియాశూరులైయున్నారు.

జపానుదేశపు వాణిజ్యమును ప్రస్తుతపు మహోన్నతస్థితికిఁ దెచ్చిన మహనీయుఁడు కీర్తిశేషుఁడైన వైకౌంటు మోరీగారు. చిరకాలానుభవములేని సైన్యము యుద్ధమునకెటులఁబనికిరాదో యటులనే వాణిజ్య విద్యనేర్చుకొనని వర్తకుడు వర్తకాభివృద్ధిఁగావింపఁజాలండనియు, నితరవృత్తులకువలెనే వాణిజ్యమునకును విద్యయావశ్యకమనియు నలువది సంవత్సరములనాఁడే మహానుభావుఁడు గ్రహించెను. ఇతఁడు కగోషిమా ప్రభువుగారిచేత లండను నగరమునకుఁ బంపఁబడి, యక్కడ మూఁడు సంవత్సరములు విద్యాభివృద్ధిగావించుకొని, స్వదేశమునకుఁ దిరిగివెళ్ళియచట రాజకీయోద్యోగములోఁ బ్రవేశించెను. కానిసాముఱాయను నొకజాతివారు యాయుధముల ధరింపకుండ నాటంకపఱుపఁబడవలసినదను నీతనిప్రతిపాదన యీతని ప్రాణాపాయమునకు గారణమగునని యెంచి యీతఁడు రాజకీయోద్యోగమును విడువవలసివచ్చెను. ఇట్టిబుద్ధిశాలిని విడనాడలేక జపానుచక్రవర్తిగారు యమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రముల రాజధానియగు వాషింగ్టను పట్టణములో మంత్రిగఁ గొంతకాలమును చైనాదేశములోని పెకిన్ రాజధానిలో నుపమంత్రిగఁ గొంతకాలమును వీరిని నియమించిరి. 1885వ సంవత్సరమున మార్క్విసు ఐటోగారి మంత్రిత్వములో వీరు విద్యాశాఖా మంత్రిస్థానమున నియమింపఁబడిరి. 1887 వ సంవత్సరములో నీతఁడు దేశమునకుఁ జేసిన మహోపకృతికిగాను వైకౌంటను బిరుదొసంగఁబడెను. జపాను దేశపు గొన్ని దురాచారములను మాన్పినంగాని దేశాభివృద్ధి గాఁజాలదని యెంచి యాదేశమునందుఁ గ్రొత్తక్రొత్తపద్ధతుల నేర్పరచుటచే నీతనిఁ బూర్వాచార పరాయణుఁ డొకండు సంహరించివేసెను. ఈ మహనీ

క॥ పతినింద సేయుభామిని। చతురతఁగావించు దాన ♦ జప పూజానున్।
వ్రతములు నిరశన దీక్షా। వ్రతములు పుణ్యంబు లన్ని ♦ వ్యర్థములుర్వీ॥ గోపి. వెంకటకవి. బ్రహ్మావు.

యుండు విద్యాశాఖా మంత్రిగానున్న కాలములో నీతం డుచేసిన మహాకార్యములు జపానుదేశము నిట్టి యుత్కృష్టదశకుం దెచ్చినవనవచ్చును. వాషింగ్టను పట్టణమునుండి యితండు జపానుదేశమునకువచ్చినవెంటనే టోక్యో పట్టణంబున వాణిజ్యపాఠశాల నొకదానిని స్థాపించెను. ఇదియే జపానులోని ప్రథమవాణిజ్యపాఠశాల. ఈపాఠశాల స్థాపించిన కొలదికాలమునకే యీతండు చైనాదేశమునకుం బోవలసివచ్చినందున నీపాఠశాల వర్తకసంఘము వారిపాలై జీవచ్ఛవాకృతినిం బొందెనుగాని యదృష్టవశమున జిరోయానో యనువారు దీనికిం బ్రధానాధ్యక్షుండుగ నేర్పడిరి. వీరును మోరీగారివలెనే సామురే కుటుంబములోం జేరినవారై మికాడోగారి ప్రభుత్వము వచ్చువఱకును సైనికోద్యోగములోనుండినను, చిన్నవయస్సులోనే డచ్చి, ఫ్రెంచి యాంగ్లేయభాషల నభ్యసించి యూరపునకుం బోయివచ్చినవారు. వీరమెరికాలో మంత్రిగానుండివచ్చిన వెంటనే, మోరీగారు వీరినీస్వల్ప పాఠశాలకధ్యక్షులుగనుండుమనికోరిరి. వీరి విశాలహృదయత్వమును బరోపకార పారీణతయు, దేశాభిమానమును, స్వార్థత్యాగమును, దమ మంత్రిత్వ పదవినివదలి యీస్వల్పోద్యోగము నంగీకరించుటకు వీరినిం బురికొల్పెను. వీరు పట్టుదలతోం బనిచేసి, యీపాఠశాలను నూతనస్థితికిం దెచ్చి పఠనీయములగుం బాఠములనేర్పరచి యనుభవనీయులగు నుపాధ్యాయుల నియమించిరి. గణితము దస్తూరి లెక్కలువ్రాయుట మొదలగు న[illegible]కమున నుపయోగించుం బాఠములతోం గూడ నింగ్లీషు మొదలగు యన్యభాషలను నేర్పుచువచ్చిరి. వీరీపాఠశాలలోం బదునెనిమిది సంవత్సరములు పనిచేసినతర్వాత వీరిప్రోత్సాహముచే నీపాఠశాల టోక్యోపట్టణ పారిశుద్ధ్యాధికారులచేం గొంతకాలము పాలింపంబడి తుదకు జపానుప్రభుత్వమువారి విద్యాశాఖపరిపాలనలోం బెట్టంబడియె. ఈపాఠశాలలోం బట్టపరీక్షలందేరువారు వర్తకసంఘములచే మంచి జీతములీయంబడి ప్రోత్సాహ పరుపంబడుచుండుటం జేసి యీపాఠశాల దినదినప్రవర్ధమానమాయెను. 1893 వ సంవత్సరమున యానోగారు శరీర దార్ఢ్యతలేమింజేసి దీనికి రాజీనామాయిచ్చిరి. ఇరువదిమంది బాలురతో వీరికి స్వాధీనపరచంబడిన నీపాఠశాల వీరు రాజీనామాయిచ్చు సరికి వేయిమంది బాలురు గలిగి "హైయర్ కమ్మర్షల్ కాలేజి" యను నామముతో జపానుదేశముననే గాకుండ నిండియా చైనా మొదలగు దేశములంగూడం బ్రసిద్ధిం గాంచెను. ఇప్పుడీపాఠశాలలో సుమారు డెబ్బదిమంది యుపాధ్యాయులును 1200 మంది విద్యార్థులునుగలరు. ఈపాఠశాలననుసరించి యితరపట్టణములలో నయితము వాణిజ్యపాఠశాలలు నానాటికభివృద్ధినొందుచున్నవి.

వర్తకమున్న నిగసించు జపానీయులిపుడు వర్తకము నగ్రగణ్యముగానెంచి దాని యాధారముచే దిగ్విజయము గావింప నుంకించుచున్నారు. ఇప్పటిలెక్కలు నాకులభింపకపోయినను 1905 వ సంవత్సరమునకుం బిమ్మటననగా రుష్యాయుద్ధమందు జయమునుబొందినపిదప వీరి వర్తకమును శతగుణితములుగ వృద్ధిచేసిరనుటకు సందియములేదు. 1905వ సంవత్సరమునాటికి నీదేశమున 8612 వర్తకసంఘములుండెను. వీనిమూలధనము 122,67,31,328 యెన్నులు. (ఒక యెన్ను నగా రూపాయిన్నరకు సమానము) వీనిలో 214 వ్యవసాయసంఘములు. 2427 పరిశ్రామికసంఘములు. 5325 వర్తకసంఘములు. 646 ట్రాన్స్‌పోర్ట్సుసంఘములు. (సరుకులను మనుష్యుల నొకచోటునుండి మఱియొకచోటునకుం దీసుకపోదగిన సాధనసామగ్రిగలవి.)

జపానీయులవలె వర్తక విద్యాభివృద్ధికిం దగినపాఠశాలలేర్పఱచుటయు వానిలోం గృతార్థులగువారికి వర్తకులు మంచినిరాళములిప్పించి ప్రోత్సాహపరచుటయు జరగిన గాని యిండియాదేశపు దరిద్రదేవత విడిచిపోంజాలదని నానిశ్చితాభిప్రాయము.

కృత్రిమరత్నములు.

మ.రా.శ్రీ, కే. వి. శర్మ బి. ఏ. గారిచే వ్రాయబడినది.

అనాదినుండి వెండి బంగారములవలె నవరత్నములుకూడ ప్రపంచమందంతటను మిక్కిలి విలువగల పదార్థములుగ నెన్నబడుచున్నవి. రత్నపరీక్షకులకు, వజ్రములు, కెంపులు, పచ్చలు మొదలగు విలువగల రత్నములు వెండి బంగారములకంటెను మిక్కిలి యమూల్యమైన ధనమైయున్నవి. నవరత్నములు మిక్కిలి యరుదై, అసమానమైనకాంతిగలిగి, సాటిలేని కాఠిన్యము వహించియుండుటచేత వాని విలువ యవిశ్వసనీయముగ దిన దినాభివృద్ధి జెందుచున్నది. పూర్వము మనరాజులు రత్నములకై లక్షలకొలది వెచ్చించిన ద్రవ్యమును బట్టి "రాజుల సొమ్ము రాళ్ళపాలు"ను సామాన్య లోకోక్తి యందరకును విశదమేకదా! ఈ 'రాళ్లపిచ్చి' మన దేశీయులకేగాక పాశ్చాత్యులు మొదలగు నవనాగరికులకునుగూడగలదు. మహమ్మదీయ దండయాత్ర కాలమున మన హిందూదేశైశ్వర్యములో ముప్పాతిక వంతు నవరత్నములే యన్నను నతిశయోక్తి కానేరదు.

రత్నములు చాలయున్నను వజ్రము, వైడూర్యము, మరకతము, మాణిక్యము, గోమేధికము, పుష్యరాగము, నీలము, మౌక్తికము, పవడము, అను తొమ్మిదింటినిమాత్రము మన పూర్వులు రత్నరాజములుగ గ్రహించిరి. ఇవి యన్నియు వెండి బంగారములవలె భూమియందున్న గనులనుండి త్రవ్వితీయబడును. ఇందుచేత మనము నివసించుభూమికి 'వసుంధర' యను పేరు సార్థకము. ఆస్ట్రేలియా, ఆఫ్రికాఖండములలోని కొన్ని భాగములు, బ్రేజిల్, ఇండియా మొదలగు మరికొన్ని దేశములందు నవరత్నములు దొరకు గనులు గలవు. ఇప్పటికిని వజ్రరాజమని పేరువడసి ప్రస్తుత యాంగ్లేయప్రభువుల శిరముల నలంకరించుచున్న 'కోహినూర్' అను నమూల్యవజ్రము పదునారవ శతాబ్దమున కృష్ణామండలములోని బెజవాడ సమీపమున నున్న కొల్లూరు గ్రామప్రాంతములగల గనులనుండి తీయబడి డిల్లీ పాదుషాయగు షహాజహాన్ అను మహమ్మదీయ చక్రవర్తికి గోలకొండ నవాబుచే మొట్టమొదట నజరానాగా నియ్యబడెను. గనులనుండి తీసిన తరువాత రత్నముల నన్నిటిని సానబట్టుదురు. ఈసాన బట్టుటలో పూర్వకాలమున నేగాక యిప్పటికిని హాలెండు దేశస్థులగు 'డచ్చి' యను జాతివారు మిక్కిలి పేరుపడసి యున్నారు. సానబట్టినమీదనే రత్నములయొక్క ధర నిర్ణయింతురు.

కాలము గడిచిన కొలదిని త్రవ్వితీయుటకు సాధ్యమై భూగర్భిత రత్నములు తరిగి, యరుదై, వెల యెక్కువైనను లభించుట దుస్తరమగుట సహజము. అట్టి తరుణమున కృత్రిమములగు రాళ్లను తయారుచేసి నిజమైన రత్నములని యమ్ముటకు వర్తక సంఘములకు పరిపాటియగును. ఈరీతిని మంచిముత్యములకు బదులు 'రూటిముత్యము'లని వాడబడు మైనముతో నింపబడిన గాజుపూసలును, పవడములకుమారుగా 'వంటరాళ్ల'ని చెప్పబడు "కరపక్కరాళ్లు"ను ఇంద్రనీలమణుల స్థానమున నీలిరంగుగల గాజుపూసలును మనము జూచుచునేయున్నాము. ఇట్లు తయారుచేయబడిన మాయ మణులకును స్వభావ జన్యములగు మణులకును సులభముగ పోల్చుటకు వీలయిన కొన్ని భేదములుగలవు. స్వభావ జన్యములగు మణులు శిలాస్ఫటికమువలె పలకలుతీరి వజ్రకాఠిన్యమును వహించి సానబట్టబోయినను కొన్ని మితిమీరిన 'చమక్' (లావణ్యము) గలిగియుండును. వజ్రమెప్పుడును అష్టముఖియై షట్కోణియైయే దొరకును. ఇట్లే కెంపు సర్వసాధారణముగ షణ్ముఖిగను, అష్టకోణిగను లభించును. రమారమి యెనిమిది సంవత్సరముల క్రిందటి వరకును చేయబడుచున్న కృత్రిమ రత్నములు తయారైన తరువాత స్వభావసిద్ధములగు మణులవలె పలకలు దీరియున్నను, కాఠిన్యమునందును, 'చమకు' నందును వీనికి సహస్రాంశమైనను దీటువచ్చెడివి కావు. కాని యిటీవల నూతనపరిశ్రమలకు మార్గదర్శియు, నవనాగరికత కునునికిపట్టును, శాస్త్రీయ పరిశోధనలకుపుట్టినిల్లునునైన ఫ్రాన్సుదేశపు రాజధానియగు ప్యారిసు పట్టణమున స్వభావసిద్ధములగు మణుల కేవిధమునను దీసిపోని కృత్రిమ మణులను జేయుచున్నారు. వర్తక వ్యాపారములకు హాని లేకుండ వీనినిజేయు పద్ధతులు మిక్కిలి గోప్యములుగ నుంచుదురు. అయినను శాస్త్రజ్ఞానాభివృద్ధి పరాయణులిటీవల కొన్ని మార్గములను మాత్రము వెల్లడించిరి. ఇట్టి శ్రేష్ఠతములైన కృత్రిమమణులను మాత్రము చేయుమార్గములను గురించిసంక్షేపముగ నిందు వ్రాసెదను.

రసాయనిక శాస్త్ర పరిశోధనలను, ఖనిజశాస్త్ర పరిశోధనలనుబట్టి చూడగా వజ్రముదక్క తక్కిన మణులలో చాలభాగము కురువిందములేక కురంజిరాయి జాతికిగాని గరుడపచ్చజాతికిగాని సంబంధించియున్నట్లు స్పష్టమగుచున్నది. గోమేధికము పుష్యరాగము ఇంద్రనీలము కెంపు బర్మా కెంపులు, పోదారత్నము మొదలగు కొన్నిమణులు కురువింద జన్యములు అనగా వీనియందున్న ముఖ్యపదార్థము కురువిందమని గ్రహించునది. దీనితో గలసియున్న కొండవ పదార్థములబట్టి మణుల కాయా వర్ణభేదములు గలుగుచున్నవి.

క॥ తనయులు భ్రాతలు జననీ । జనకులు మితిఫలము నిలనొ ♦ సంగుదురటు వం ।
శనసేవయు కిందుసంతసము । వసుజాతికి విధాతసంత ♦ ఫలములనిచ్చున్ ॥ గోపి- వెంకటకవి, బ్రహ్మా. పు.

కురువిందమును ‘క్రోమియమ్ ఆక్సైడ్’ అను రక్తవర్ణముగల మరియొక పదార్థమును గలసి కెంపగును.

మరకతము (పచ్చ) వైదూర్యము ఇంకొకజాతి నీలము మొదలగునవి గరుడపచ్చ జన్యములు అనగా నవియన్నియు, గరుడపచ్చ సంబంధమైన ‘బెరిలియమ్’ అను నొక పదార్థమును ముఖ్యపదార్థముగ గలిగి యుండును. ఈ ‘బెరిలియమ్’ అనునది వేరువేరు పదార్థములతో గలిసి ఆయాకాంతులగల మణుల నొసంగును.

మొట్టమొదట వర్తకసరిలోనికి తేబడిన మాయామణి వైదూర్యము. ఈజాతి వైదూర్యము చక్కని నీలివర్ణముగలిగి త్రవ్వితీసిన వైదూర్యమునకు దీసిపోక యనేక వర్తకులను సయితము మోసపుచ్చినది. కాని యాకృత్రిమమణి నిజమైన వైదూర్య మోర్చినంత కాకను తాళజాలదని కనుగొనిరి. నాటినుండియు కృత్రిమ వైదూర్యము ధరతగ్గినది. కృత్రిమ మణులలో నెల్ల స్వభావసిద్ధమైన రత్నమున కేవిధమునను దీసిపోక వర్తకసరిలో దినదిన ప్రాముఖ్యము గాంచుచున్నది మాణిక్యము లేక కెంపు. కావున దీనిని జేయువిధ మించుక యిచ్చట తెలిపెదను.

ఇది కురువిందమునకు సంబంధించినది దీని రక్తవర్ణము, ‘క్రోమియమ్ ఆక్సైడ్’ అను నొక యెరుపు పదార్థమువలన గలుగుచున్నది. రమారమి పాతిక సంవత్సరముల క్రిందట మాయకెంపులు బజారులోనికి రాసాగెను. వీనిని ‘జెనీవా కెంపుల’ని పిలిచెడివారు. నిజమైనకెంపులు సానబట్టినప్పుడు రాలిన పొడితో వీనిని జేసెడివారు. అందుచేత వీనిలోనంత మోసముండజాలదు. ఎక్కువ కాక సోకినపుడు వీని పలకలుపోయి గాజుపూసలవలెనుండును. కాబట్టి వీనిని నిజమైన కెంపులనుండి విడదీయుట కష్టముకాదు.

1891 వ సంవత్సరమున ఫ్రెంచి రసాయనశాస్త్రజ్ఞుడొకడు కెంపులను తయారుచేసెను. రసాయన శాస్త్రప్రకారము కురువిందమునకు ‘అల్యూమినియమ్ ఆక్సైడ్’ అనిపేరు. దీనిని పటికనుండి తయారు చేయవచ్చును. ‘క్రోమియమ్ ఆక్సైడ్’ అను ఎరుపు పదార్థమును దీనితోగలిపి మట్టిమూసలోపైచి 1500 డిగ్రీల యుష్ణముగల కొలిమియందుంచినప్పుడు కెంపులు పలకలుతీరి మూసయందిమిడియుండెను. ఈకెంపులు నిజమైన మాణిక్యముల కేమియు దీసిపోకపోయినను మిక్కిలి చిన్నవగుటచేత వర్తకసరిలో పేరుపడయలేదు.

1902 వ సంవత్సరమున మరియొక ఫ్రెంచి రసాయన శాస్త్రజ్ఞుడింకొక మార్గము గనిపెట్టెను. ప్రపంచమందున్న ప్రతివస్తువయు తగినంత కాక సోకినప్పుడు కరిగి ద్రవరూపము బొందును. ఎక్కువ యుష్ణము గలుగజేయుటకు సామాన్యమైన రెండుమార్గములుగలవు. విద్యుత్సహాయమువలన రమారమి 8000 డిగ్రీల యుష్ణము యుత్పత్తి జేయవచ్చును. ప్రాణవాయువుయు, జలవాయువుయుగలిసి యుండినపుడెక్కువయుష్ణము వెలువడును. దీనికి యింగ్లీషుభాషలో ‘ఆక్సీహైడ్రోజన్ బ్లోపైప్’ అని పేరు. ప్రాణవాయువును, జలవాయువును గానిలేక కిరసనాయిలు వాయువునుగాని రెండు వేరు వేరు గొట్టములగుండ రప్పించి యారెండు గొట్టములు గలియుచోట వెలిగించినచో నావాయుమిశ్రణము నుండి మితిమీరిన యుష్ణమును గలిగించును. కెంపులుచేయుటకు గావలసిన ‘అల్యూమినియమ్ ఆక్సైడ్’ ను ‘క్రోమియమ్ ఆక్సైడ్’ను గల మిశ్రణము నీమంటలో నుంచినచో నదికరిగి స్ఫటికాకారముగల పెద్ద బర్మాకెంపులు, పలుకలుతీరి యేర్పడును. ఈమిశ్రణములో నేమాత్రము లోహమున్నను నారింజపండు రంగుగల నయామా కెంపు లేర్పడును. వీనివెల బర్మాకెంపులకంటె చాలతక్కువ గనుక, నామిశ్రణములో లోహసంపర్కమేమాత్రమును లేకుండ జేయుదురు. ఈరీతిని తయారుకాబడిన కెంపులు సానబట్టుటకు వీలైనంత పెద్దవియై వెలమిక్కిలి నులభమై, నిజమైనకెంపుల కేవిధమునను తీసిపోకయుండును. అందుచేత నివి యిప్పుడు వర్తకసరిలో దినదిన ప్రాముఖ్యతను గాంచుచున్నవి.

ఈవిధముననే పుష్యరాగము, గోమేధికము, వైదూర్యము ఊదారత్నము, మరకతము, ఇంద్రనీలము మొదలగు ననేక విలువగల మణులను తయారుచేయుచున్నారు. ‘క్రోమియమ్ ఆక్సైడ్’ కు మారుగ ‘కోబాల్ట్ ఆక్సైడ్’ అను మరియొక పదార్థమును కురువిందముతో గలిపినయెడల ఇంద్రనీలమేర్పడును. ఇవిగాక మరికొన్ని మణులనుగూడ నదేరీతిని చేయుచున్నారు. వీని కన్నిటికిని ‘సంకలితమణులు’ అనిపేరు.

ఈసంకలిత మణులలో గొన్నిటిని జేయు మార్గము అతిగోప్యముగా నుంచుచున్నారు. తక్కిన మణులవలెగాక సంకలిత మరకతము పట్టి హీనము. ఇదిగరుడపచ్చ జాతిలోనిదైనను, దానికిని గరుడపచ్చకును నేవిధమైన సంబంధములేదు. మరకతములలోకొన్ని పచ్చగాజు ముక్కలును, మరికొన్ని మధ్యభాగమున పచ్చరంగుగల స్ఫటికముగను నుండును.

నిజమైన మణులతో గలిపినప్పుడేవి నిజమైనవో యేవిమాయమణులో తెలిసికొను మార్గమేమయిన గలదాయని యడుగవచ్చును. కెంపులుదప్ప తక్కిన మణులన్నియు నేవినిజమైనవో యేవిహీనమైనవో, కాఠిన్యమునుబట్టియు, ‘చమకు’ను బట్టియు, మరికొన్నిటిని కాకవేసియు పోల్చుట కవకాశముగలదు. కాని మణుల వర్తకమునం దారితేరిన వారైనను కెంపులనట్లుపోల్చుట దుస్తరము. ఇవి కాఠిన్యమునందును, చమకునందును, నిజమైన కెంపులవలెనేయుండును. అందుచేత ప్యారిసు పట్టణమునందుగల మణుల వర్తకులందరు నొక సంఘము నేర్పరచి, నిజమైన కెంపులగునో కా

శ్రీమతి లేడి హర్డింజిగారు వారి కుమార్తె.

శ్రీమతి లేడీ క్లార్కు గారు.

శ్రీమతి లేడీ లాలీ గారు.

శ్రీమతి కూ బిహార్ మహారాణిగారు.

శ్రీమతి ఆనిబసెంటు దొరసానిగారు.

శ్రీమతి ఎం. ఇ. ఆర్చిబాల్డుదొరసానిగారు.

శ్రీమతి పిగ్ దొరసానిగారు వారిజనని.

శ్రీమతి డాక్టరు బేమరు దొరసానిగారు ఎం డి.

శ్రీమతి స్వర్ణకుమారీదేవిగారు బి. ఎ.

దో సత్యమువడిగి కొనువారలను మోసబుచ్చకూడదనియు, అగవా తెలియక మోసబుచ్చినయెడల నట్టి కెంపులను తిరిగి తీసికొనవల ననియు, తీర్మానించిరి.

బంగారమునకు వన్నెనుబట్టి వెలకట్టినట్లు రత్నములను రతులనుబట్టి వెలయుంచుదురు. ఇంగ్లీషులో రతులను 'క్యారట్', అని పేరు. ఏడు క్యారట్లు ఎనిమిదిరతులకు సమానము. ఐదు క్యారట్లు సుమారు ఒకగ్రాము బరువుండును. ఒక రతికంటె కొంచెము తక్కువ గల యొకటిన్నరరతి నిజమైనకెంపు 750 రూప్యములకంటె హెచ్చువవెల కమ్ముచున్నది. సుమారు రెండుంబావు రతులుగల కెంపు యొక్క వెల 7500 రూప్యములకంటె హెచ్చువగలదు. కానియివి యే రతులుగల మాయకెంపులు రు. 2-4-0 లగాయతు రు. 4-8-0 లకు దొరకుచున్నవి. స్వభావజన్యములగు మణులలో 10 క్యారట్లయెత్తుగలవి దొరకుట మిక్కిలి దుస్తరము. కృత్రిమరత్నములలో నింతకు రెట్టింపు పరిమాణము గలవానినైనను నతిసులువుగ జేయుచున్నారు. ఒక ప్యారిసుపట్టణములో సాలుకు 1000 గ్రాములయెత్తుగల (50,00,000 క్యారట్లు) రత్నసరకులు జేయుచున్నారు. అవ క్రమక్రమముగ దినదినాభివృద్ధి జెందుచున్నది. ఇట్టి విచిత్రమైన పరిశ్రమలనుబట్టి ప్రకృతిశాస్త్రములు దేశీయులయొక్క హైన్యావస్థలకెట్లు తోడ్పడునో చదువరులు గ్రహించెదరుగాక.

విధవావిలాపము.

మ. రా. శ్రీ, బాలకవి భోగరాజు - నారాయణమూర్తిగారిచే రచియింపబడినది.

సీ॥ నవమాసములు మోసి నను గాంచి పెంచిన
దయవీడిరె తలిదండ్రులార!
అతిబాల్యమున వివాహముం జేసి కడకునన్
నట్టేట నిడిరె తోబుట్టులార!
పదిలమ్ముగాఁ బెంచి తుదకు నాజీవమ్ము
మంటఁగల్పిరె మేనమామలార!
మావారికిం జెప్పి మఱలనుద్వాహంబు
జరిపింపరాదె యో గురువులార!
అకట మాయనాల మొఱలాలకింపఁ
గఠిన పాషాణ తరులైనఁ గరఁగుఁ గాని,
జాలిజనియింపదయ్యె మీస్వాంతములకుఁ
బూర్వ భవపాపఫలముగాఁ బోలు నౌర॥
సీ॥ ఉదయ [illegible] గా నిటఁ
బనులు సేయుచు నున్న జననిదిట్టు।
ప్రొద్దుప్రొద్దున లేవ బోవు వేళలయందుఁ
దనకంటఁబడితినా తండ్రితిట్టు।
సెంపైనఁ జనునప్డు డె [illegible] పెంచిన
"ముండా" యనుచు సోదరుండు దిట్టు।
లేనినేరంబు లెన్నేని గల్పించుచుఁ
గటకటా బంధువర్గంబు దిట్టు।
పనికిమాలిన యీ పాడు బ్రతుకుకన్న
నాత్మహత్యయె యుత్తమంబంచు నెంతు
నౌర! మాయనాసల నెల్ల నవనిలోనఁ
దిట్లు గొఱకు బుట్టించితే దేవదేవ!॥
శా॥ అత్యంత శీతలోదకమునందున స్నానము; నెల్ల వేళలన్
భూతలమందు శయ్య; యొకపూటయె భోజనము; మింతకాక దా
సీకన మాత్మవృత్తి; యెటు చేసిన వారల నెన్న బాంధవుల్;
[illegible] వైధవ్య మాశ్వరా!

చ॥ అతులిత ధర్మశాస్త్రములయందుఁ బఠింపమె? "స్త్రీపునర్వివా
హితయు సటోస్వ బాల్యమునదే వపఁడీర్గినదో" నటంచు; దు
ర్మతులగు తల్లిదండ్రులు సమార్తులపాలిట [illegible]
మతములటన్నదు: చేదుము మారగళముల్ దెగఁగోతురొక్క [illegible]
శా॥ నాథుండీల్గిన తక్షణంబ మొదలౌనన్ గల్గు సూత్రంబెటా
నాథారంబు [illegible] ప్రాణములపై నాశింపకే పైనినే
బాధల్లేన [illegible] బోసికొంచుఁ జనుటే భాగ్యంబు; కావున్న దో
వైధవ్యంబతి దుస్సహంబు పునరుద్వాహంబు లేకుండినన్॥
శా॥ నైసుంగట్టి సుఖంబె యుంగకరయె హా! సన్యాసినీవృత్తితో
నే నాఁడుంగడు పాఁ గూడుఁగనకే యేనిట్లు దుఃఖంబునన్
బూరంగాఁ దలిదండ్రులార! భళిరే! మోహంబునన్ నావర
నా నాథత్యపహార్యముల్ సుకుమటుల్ న్యాయంబె యోశ [illegible]
శా॥ రామా! రామ! మకరంములేని పతి రారాపుల్ గనన్ లేక "హా
హా! మర్యాదగున [illegible] ద్వాహంబ?" యటంచు వే [illegible]; హా
భామారత్న [illegible] యుద్వాహంబు లేకున్న
నీమీ [illegible] వురా! యెట్లుండుగో బో [illegible]
చ॥ కరు [illegible]! [illegible] సమార్తులయ్య! మా [illegible]
గొ [illegible]! [illegible] సెటుంగనుయ్య!
తరి [illegible] చేయు! తండ్రులకక్కరలేని [illegible]
ద [illegible] కర్మమటయ్య! యపేక్ష [illegible]
చ॥ [illegible] ముప్పటఁ దీరకమున్నె శిరో
గొ [illegible] య్య? పాపమని గొంకరటయ్య? [illegible]
జను [illegible] చెవరి శాస్త్రమునన్ గలద [illegible]
య్యర! విధవాంగనల్ బాలకనైరి గదయ్య! [illegible]
శా॥ విద్యాభూషణ! హా! యనాథశరణా! విజ్ఞా
నాద్యోత్కృష్టపునర్మమార్గగమనా దీ
య ధ్యాత్మా! యెటునుంటివో? వకలవి
ద్యాసాగర! [illegible] మనోభీష్టంబు సిద్ధింప. గా [illegible]

The Straw Board Industry.

కాగితపుట్టలపరిశ్రమ.

మ-రా-శ్రీ, గోటేటి జానకిరామ్‌గారిచే వ్రాయఁబడినది.

ప్రసంగవశములు:— జంతుకోటి జీవించుటకు పంచభూతములెట్లావశ్యకంబో మానవులనాగరికతాభివృద్ధికి గాగితమంతయాధారము. కాగితములు హెచ్చుగ ఖర్చుపడుటయే నాగరికతాభివృద్ధికి నిజమగు గురుతు. అట్లనే యేదేశమునందు గాగితపుట్టలు విరివిగ నమ్ముడగునో యాదేశమున పరిశ్రమలు మిక్కుటముగ నెలకొల్పబడెనని చెప్పనొప్పును. ఈయట్టలుపయోగించని పరిశ్రమ మిక్కిలి యరుదు. హిందూదేశమిప్పుడు గాఢనిద్రనుండి మేల్కొని తానొకప్పుడు గోల్పోయిన కళాపరిశ్రమలన్నిటి దరిగి పునరుద్ధరణ జేసికొన బ్రయత్నించుచుండుట మనయందరకును దెలియునుగదా. దేశమున చిట్టిచిట్టి పనులారంభమైనవి. ఇట్టిపనులకీయట్టలు ముఖ్యముగ గావలయును. ఈయట్టలపరిశ్రమ జపాను, హాలండు, సంయుక్తరాష్ట్రములు (అమెరిక) జర్మనీదేశముల మిక్కిలి యౌన్నత్యస్థితి నందినది.

ప్రాచీనగాథ:— ఈయట్టలు సామాన్యముగ ధాన్యముల గడ్డితోడ దయారగును. ఈదళసరి యట్టలు వరిగడ్డినుండి తయారుజేయుటొక నవీనపద్ధతికాదు. ఒకప్పుడు జర్మనీదేశమున గాగితముల జేయుటకు గుడ్డపీలికలు దొరకక కఱవువచ్చినపుడు ధాన్యముల గడ్డినుండియు చిమ్మగల శాకములనుండియు గాగితములజేయ శోధనలారంభించిరి. జర్మనీదేశమున క్రీస్తుశకము 1756 సం॥ నే గడ్డినుండి కాగితములజేయ బ్రారంభమాయెను.

కాగితములఁజేయు యంత్రమును గనిపెట్టుట.

దేనినైన నొకవిషయమును దెలిసికొనవలెనన్న దానిపూర్వచారిత్ర [illegible] క్రీస్తుశకము 1799 వ సం॥ నకు [illegible] చేతితో [illegible] లు మారుచేయు ప్రాచీనంపు [illegible] యంత్రములమీద నెట్లు కాగితములు జేయుదురు [illegible] ము. కాగితములజేయు యంత్రము నిత్యయావిరియంత్ర [illegible] బుద్ధికౌశలములవలన [illegible] తములయు [illegible] పలువురు పనివేత్తలయు, [illegible] యు జీవితానుభవముల సంయోగమువలన జనించినది. [illegible] సమీపగ్రామమున "డిడాట్" కంపెనీవారి [illegible] యంత్రశాలయుండెను. అందు "లూయి రాబర్టు" [illegible] 1799 సం॥ న [illegible] [illegible] జేయుయంత్రమునొకదానిని కనిపెట్టెను. అప్పుడు [illegible] వారు "రాబర్టు" నకు 8 వేల [illegible] రాశిమొసగిరి. అనయయుద్ధ దేశమురాజ్యాక్రాంతి నొందుటం జేసి "రాబర్టు" తనయంత్రమునిచ్చికొని లండను నగరముజేరెను. పిమ్మట నొకసంవత్సరమునకు "రాబర్టు" దగ్గరనుండి యాయంత్రపు హక్కులను "గాంబెలు" పొంది యానమానాను లండనులోని "ఫోర్డ్రినియరు" కంపెనీవారికమ్మెను. కంపెనీవారు పెద్దయంత్రముగ జేయదలంచిరి. కతిపయసంవత్సరముల ప్రయాసప్రయత్నముల కోర్పుకృషి వల్లనుదరకాయత్నము ఫలోన్ముఖమై 1807 సం॥ జయప్రదమయ్యెను. ఈయత్నమున వీరికి 9 లక్షలరూప్యములు వ్యయమపడెను నాదేశపు కాగితంపు యంత్రశాలలవారొండె దొరతనమువారొండె ప్రోత్సాహమీయరైరి.

అట్లుతయారైన యంత్రము మొదటనింగ్లాండు దేశమునందే నెలకొల్పబడెను. నాటినుండి యంత్రము "ఫోర్డ్రినియరు" అని పిలువబడుచున్నది. ఇదియె నిర్మాణకర్తపేరు. ఇది పలువిధకాగితముల జేయ మిక్కిలి యుపయోగకారి. దళసరి యట్టల దీనిమీదజేయనంత యుపయోగకరమై లాభకరముకాదు; వెలయునధికమగును. దీనిం జేసి దళసరి యట్ట జేయ నింగ్లండుదేశీయుడు "డికిన్సన్" 1809 వ సం॥ న "సిలిండరు" కాగితముల యంత్రము నొండు క్రొత్తగ దయారుచేసెను. దళసరియట్ట జేయను, చౌకకాగితముల జేయను "సిలిండరు" యంత్రముపయోగింతురు.

అట్టపరిశ్రమ స్థాపించునదేశమునఁ గల సౌకర్యములు.

యంత్రశాలానిర్మాణమున ముఖ్యముగ గమనించవలసిన విషయములు. ఈక్రింద వివరించునవియే సామాన్యముగ నేకర్మాగారమునకైన జెల్లును.

1 కోరినవస్తునిర్మాణమునకు వలసినసాధనవస్తువులు మిక్కిలి చాలభించుతావు ప్రస్తుతపు పరిశ్రమకు వలసిన వస్తువులు గడ్డి, (వరి) సున్నము, తియ్యారు, మాత్రమె.

2 తయారగు వస్తువు విక్రయించుకొనదగిన బజారునకుచేరువ. ఈయది మనకు బొంబయి కలకత్తా చెన్నపురియు నగును.

3. నిపుణులైన పనివాండ్రుగలచోటు. ఆంధ్రదేశమునగడ్డియు నీటివసతియు గలతావులు పెక్కులుగలవు గాన వేరు వ్రాయబనిలేదు. కృష్ణా గోదావరిజిల్లాలు వరిగడ్డికి పెట్టినదిపేరు. చామర్లకోట (గోదావరిజిల్లా) తాడేపల్లిగూడెము, ఏలూరు, కొత్తం

(కృష్ణాజిల్లా) మొదలగు ప్రదేశము లీయంత్రశాలనిర్మించుటకు ననుకూలముగనున్నవి. ఈపరిశ్రమ మనదేశమున క్రొత్తయగుట చేర్పరులైన పనివాండ్రు లభించునంతము హిందుదేశమునందెక్కడ నుపమానమె. ఆంధ్రదేశమునవరిపైరు సాలునకు రెండుమూరులు పండుచున్నది. ఇట్టిసౌకర్యములు మరేయితర దేశమునను లేవని చెప్పవగును. కొల్లేరు సరస్సునందు మిక్కిలిపొడుగాటి వరిగడ్డిదొరకును. పొడుగాటి గడ్డిని యట్టలుజేయ గడు శ్రేష్ఠము. కొల్లేరునంగల జమ్ముకూడనిందులకుపయోగించును. ఈసరస్సు 10 యోజనములచతురము గలది. ఇందు 6 వేలపుట్లనేల వట్టిజమ్ముమాత్రమె పెరుగుచున్నది. కృష్ణా గోదావరిజిల్లాల వరిపైరు జెడుట మిక్కిలియరుదు. గాన నా భూములనుండి సర్వదావరిగడ్డి లభించుచుండును. మనప్రాంతముల నెక్కడ నిట్టియంత్రశాల నిర్మించినను తయారగు సరకు బొంబయి కలకత్తామున్నగు సంతలను సులభముగ నంపనగును.

అట్టల నిర్మాణమున వివిధశాఖలు.

1. ఆవిరికాగులు (స్టీంబోయిలర్సు):—

యంత్రములు నడచుటకునట్టలారుటకు వలయునావిరి బట్టీలలో దయారగును. ఈబట్టీలనే కాగులనియు నందురు.

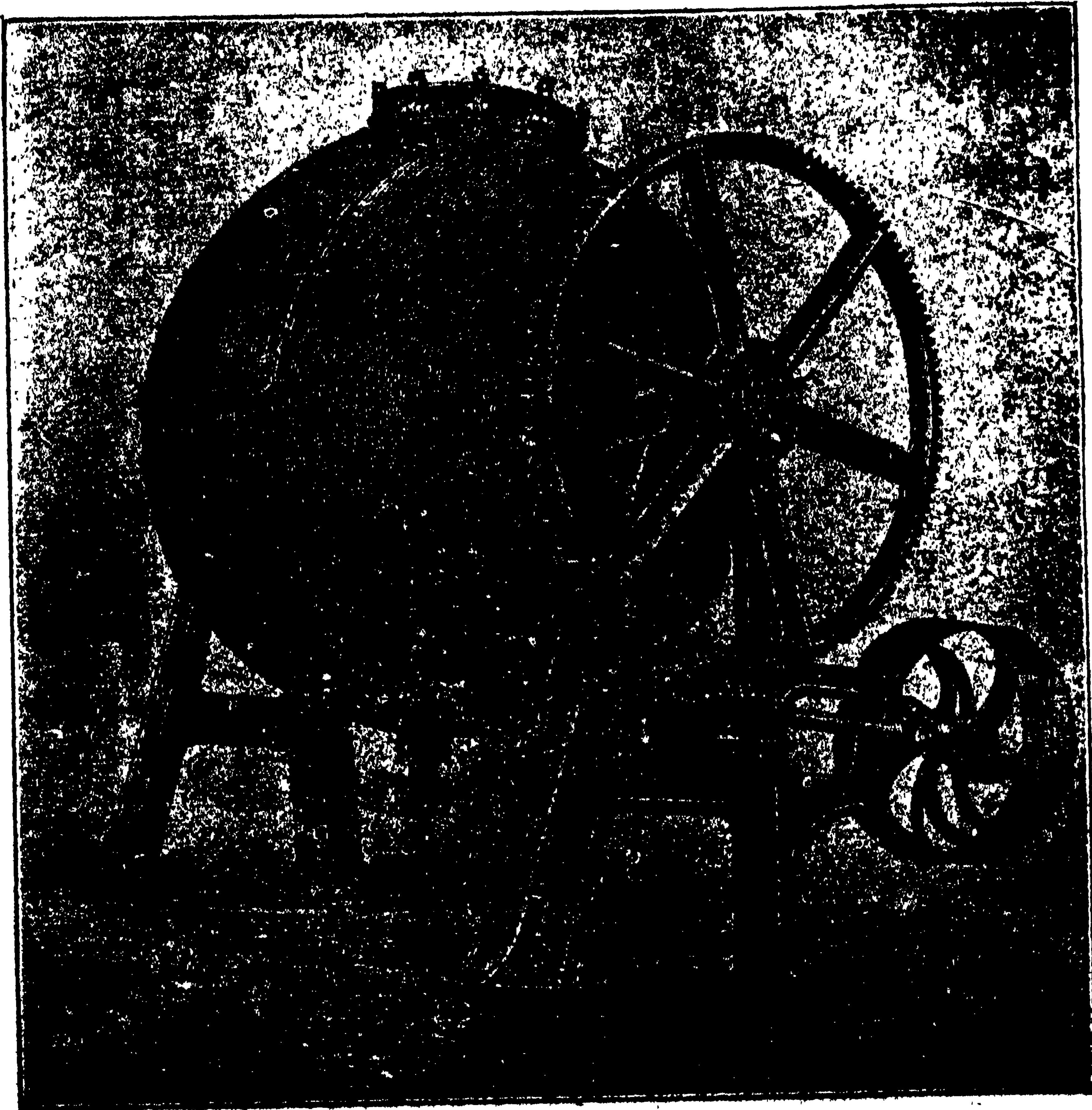
2. జలయంత్రములు:— బట్టీలలో గడ్డినుడకబెట్టుటకు నుడికినగడ్డి శుభ్రము గాగడగుటకును వలయునీటిని నీయంత్రములసహాయ్యమున బావులున్నగు వానినుండి చేదుదురు.

3. గడ్డికోయు యంత్రము:— వరిగడ్డి రెండుమూడంగుళముల ముక్కలుగకోసిన నుడకబెట్టు సులభమెగాక గడ్డిని కాగులందు నధికముగ జేర్చవచ్చును. అయినజపాను దేశములోని 10 యట్టలశాలల నొకదానియందువినా కొడుపచోట్ల నీమరలు లేవు. మరియు జపానుదీవులలో వరిపొలములగోసి చిన్నచేగట్టలగట్టి వెదురుకర్రలపై వ్రేలాడవేయుదురు. వరినుండి ధాన్యమును రాల్చుచిన్నమరలు గూడగలవు.

4. గడ్డిని దులుపుమర:— గడ్డిలోని బూడిద, తప్పగింజ, ధాన్యపుగింజలను, దులుపుట కొకమరకలదు. ఇదియు నిప్పనుదీవుల పదిశాలలనొకదానియందుమాత్రముగలదు. పైజెప్పినమరలు రెండు నులేకున్నను మనదేశమున నీకర్మాగారము స్థాపింపవచ్చును.

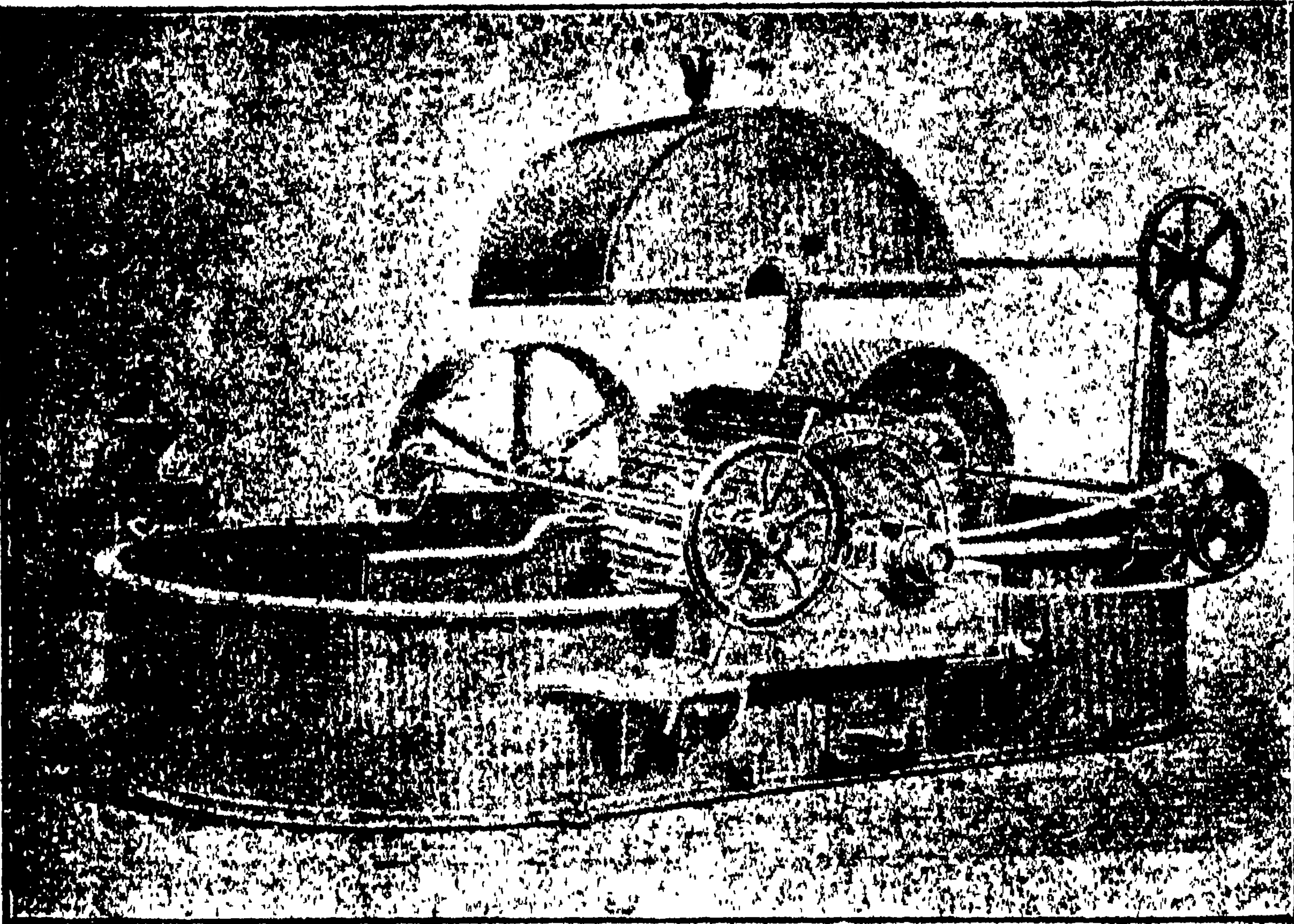
5. సున్నపుతొట్టె:— గడ్డిలో గాయున్నపునీరు గలిపియుడుకబెట్టవలెను. అట్టిగాయున్నపు నీటిని దయారుచేయనొక తొట్టి వలయును.

6. గోళాకారమగా తిరుగుడుగడ్డి కాగులు.

ఇందువరిగడ్డి సున్నపునీరుచేర్చి యావిరిలో మూడు మొదలు తొమ్మిది గంటల దనుక నుడకబెట్ట గుండ్రని యాకారముగలిగి తిరుగుచుండుగడ్డి కాగులుగలవు. బట్టీరేకుదళము ముప్పాతిక అంగుళముండును.

7. కడుగుటకు నరుకుటకు మరలు.

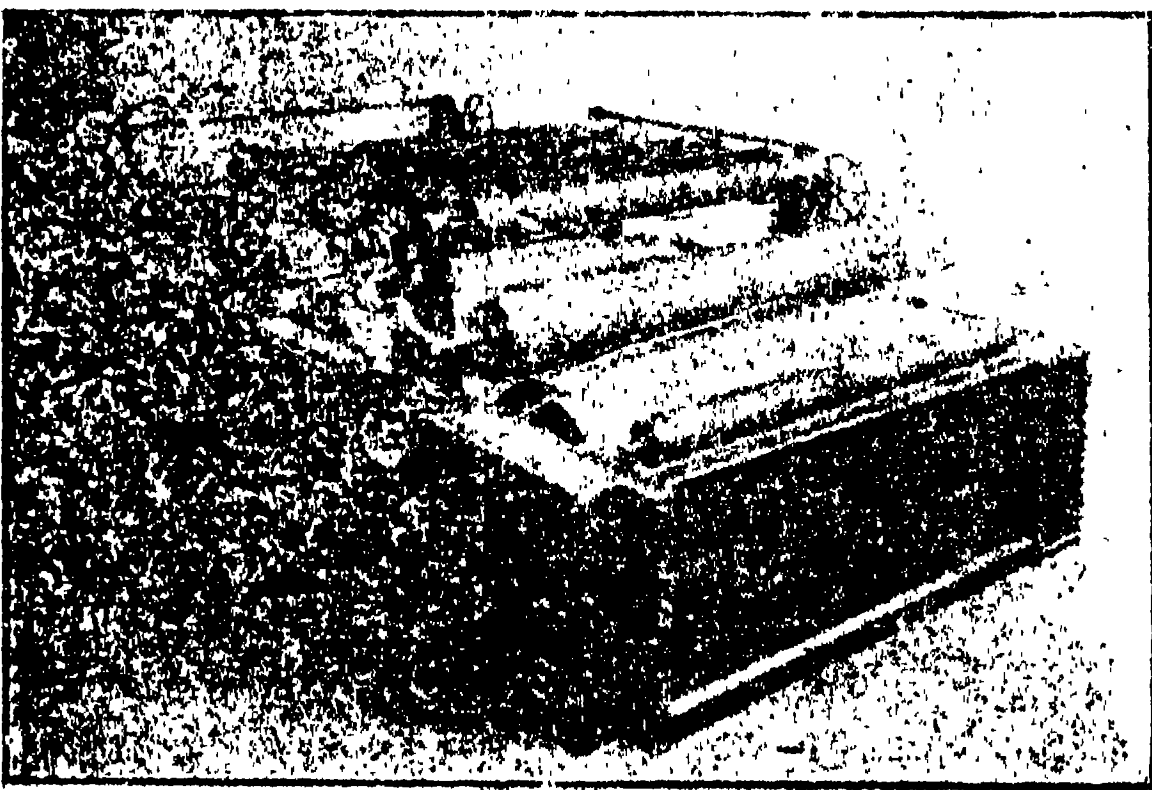

ఈ నరుకుడు యంత్రములు హాలండుదేశీయు నిచే నిర్మింపబడుటంజేసి "హాలండర్సు" ని పిల్తురు. ఒకేయంత్రమున గడుగుటయు నరుకుటయు గూడజ రుపవచ్చును.

ఆట్లుడక బెట్టినగడ్డి మొదట నీయంత్రమున గడిగిన నదిమెత్తనిగుజారుగ నగును. ఈగుజారు బి మ్మట నొకతొట్టిలోనికి జేర్తురు ఈయంత్రమునుం డి వెడలిననీరు వరిపొలములకు ఎరువుగ నుపయోగిం చును. దాదాపు కాగితములనుజేయుట నీమరలోనె యగుననిజెప్పనొప్పును.

8. శుభ్రముచేయు యంత్రము:— నరుకుడు మరలో తయారయిన గుజారు పరియొకతేప నరిస మానముగ శుభ్రముచేయు మరలోనికి బోనిచ్చిన బి మ్మట కాగితములయంత్రమున గొట్టములద్వారా పం పవలెను. ఇదియు జపానులోని పదిశాలలలో రెండిం టమాత్రముగలవు.

9. సిలిండరు కాగితములయంత్రము.

పైనిజెప్పిన శొప్పున తయారయిన గుజారు నట్టల జేయునీయం త్రములోనికి గొట్టములద్వారా బంపుదురు. ఈగుజారునీట నూటికిపదు నైదుభంతువ నుండును. ఈయంత్రములోని గుజారుముద్దను వడియగట్ట మరలున్నందున కొడలు గింజలు మున్నగునవి యాగిపోయి పలుచ నిగంజివంటి పదార్థమీయంత్రమున దిగును. ఇందుసిలండరు మరలు తిరుగుచుండుటంజేసి వీనిపైనుండు ఇత్త.డీనెల చాపవంటి దానిమీద మెత్తని గుజారు యట్టరలె నంటుకొనును. ఇట్లుయిదారు సిలండర్లమీ దినుండి వచ్చెడి యట్టల నొకటిగ జేర్చుటకొక బనాతుపట్ట యెల్లప్పు డు పయనమగుచుండును. ఆపట్టచాటునుండి దళమైన యట్ట యగుచు "ప్రస్సురోలర్సు"ను నీటినిబిండు మరలోనుండిపరుగిడుచు "డ్రయర్సు" నెడునట్టి యెండజేయువానిమీదుగ బోవును. ఈడ్రయర్సులోనికి వా రెల్లప్పుడు బోవుచుండును. ఇవి దాటునప్పటి కట్టయెండును. పిమ్మ టనిట్లునడచుచు వచ్చునట్టి "కాలెండర్సు" మధ్యనుంచిపోయి నరు డుమరలో కావలసిన భాగములుగ కోయబడును. దీనికంతకును కాగి తములయంత్రమనిపేరు. ఇట్లుతయారైన యట్టలతూనికయు సంఖ్యయు గూడగరిశాచి కట్టలుగట్టు బిగింపుమరలో బిగింతురు. ఇపుడివి విక్రయ మునకు సిద్ధముగనుండును.

10. ఆవిరియంత్రము:— పైనవివరించిన యంత్రములనడుపు టకు నావిరియంత్రముగలదు. ఆయంత్రసముదాయంపు బలముంబట్టి యావిరి యంత్రములసంఖ్య నియమింపబడును. సామాన్యముగ కాగిత పుయంత్రపు గమనము నియమించుట కొకయంత్రమును తక్కిటి వివి ధయంత్రములనడుప మరొండుయంత్రమును గట్టుదురు.

ఈవివరించిన దశశాఖలయందు యంత్రములకార్యము సంక్షిప్త ముగ జెప్పవలెనన్న నీయైదు క్రియలలో నుడువనొప్పును.

1. సాధనవస్తువులనుండి నారవంటి కాగితంపు పదార్థమును జేయుట. ఇకార్యము, కోత, దులుపుమరలలోను, గడ్డికాగులలో నుజరుగును.

2. ఆపదార్థమును మెత్తనిగుజారుగా మార్చుట. ఈక్రియ నరు కుమరలోనగును.

3. ఈగుజారును "అర్ధపదార్థమందురు" అనగా కాగితమగు పదార్థముయొక్క మధ్యమదశ. ఈ "అర్ధపదార్థము" నరుకుడుమ రలోబడి కాగితపుచేతిలో ప్రధానదశ యగుచున్నది.

4. ఇట్లు నరుకుడుబడిన "యర్ధపదార్థము" పత్రముగ జేయబడును ఇయ్యది కాగితంపు యంత్రమున జరుగుచున్నది.

5. ఈపత్రము కడపటి క్రియలో నుపుడు యంత్రములను, కోతమరలోను, కొలిచి కట్టుమరలోను బడియుండును.

వివిధాంశములు.

1. ఎక్కుడు దళసరియట్టలను చేతితోనైనను, మరతోనైనను రెండుమూడు పల్చనియట్టలనంటించి యొకటిగా జేయుదురు. ఈయట్టలేకముగా మరమీదనగు వానికంటె నెచ్చువెలకమ్ముడువోవును.

2. అట్టలకొక పార్శ్వమున కాగితములంటించకయే సిలిండరు యంత్రమున రంగులు దేవచ్చును. ఇయ్యది "ఫోర్ డ్రినీరు" యంత్రమునగానేరదు.

3. జపానుదేశమున వరిగడ్డిమాత్రమే యీయట్టల జేయుటకు పయోగించుచున్నారు. అమెరికాలో వరిగడ్డి, గోధుమగడ్డియు, వాడుచున్నారు. హాలండుదేశమున గోధుమగడ్డి, మల్లిన అకలములు వినియోగమగును. జర్మనీదేశములో చెక్కలనుండియే జేయుదురు. జపానులో 100 రతులగడ్డికి రు. 0-12-6 ల ధరగలదు. (రతి 1-కి 40 తులములు)

4. జర్మనీదేశమున "హెలువిగ్గు" యేవిధమగు రంపపుపొట్టుతోనైన, నట్టలజేయు పద్ధతిని యంత్రమును జేసెను. ఈపద్ధతు లెవరికిని వలయునెడల రు. 22500 లనిచ్చినగాని లభించవు.

5. రెండుమూడుపల్చనియట్టలనుకలిపియంటించుదళసరియట్టలను పూర్వము అవిసిపాటు గదులలో గడమంచెలుగట్టియారబెట్టుచుండిరి. ఇప్పుడు జర్మనీదేశమున "బెన్నొసిచెల్డి హారసుఫీల్డుకంపెనీవారు" చక్కనియారబెట్టుయంత్రమును గనిపెట్టిరి.

6. జర్మనీ జపానుదేశములలో నీయట్టలమీద వివిధ వర్ణముల పూతబెట్టి ఫళఫళలాడునట్లు జేయుచున్నారు. నీయట్టలనుంచి సొగసైనగిన్నెలు, పళ్లెములు, పెట్టెలు జేయుదురు. ఈవస్తువులనీరునించినను చెడవు.

7. ఈయట్టలను అమెరికా దేశమున పొగబండి తలుపులకును, జపానుదేశమున నొకప్పుడగ్గిపెట్టెలు, బావినులచేయుటకును, చీనాదేశమున బట్టలపెట్టెలకు, నిండ్లమధ్యగోడలకు నుపయోగించుచున్నారు.

8. రష్యాదేశమున గోధుమగడ్డినుండి ఆల్కొలిక్ ద్రావకము దీయుటకొక యంత్రశాలను నిర్మాణముఁ జేయుచున్నారు. ఇట్లు ద్రావకము దీయుటంజేసి నీయట్టకాగితములు మిక్కిలి చౌకగనమ్మవచ్చును. ఈద్రావకము 112 రతులు 24 రూపాయలకు నమ్ముడువోవునట. రష్యాలో 112 రతుల గడ్డియు 8 అణాల వెలకు దొరకును.

9. హాలండుదేశపు ముఖ్యపట్టణమునకు సమీప గ్రామాదులలో 20 యట్టల యంత్రశాలలుగలవు. వీరికిగాను 172,500 టన్నుల గడ్డి యేటేటగావలెనట. (టన్ను 1-కి 2240 రతులు) ఇంగ్లండునకు హాలందుదేశమునుండిమాత్రమే 1909 వ సంవత్సరమున 9,515,070 రూపాయల విలువగల యట్టలు దిగుమతియైనవి.

ఫలితార్థము.

1. మనభారతవర్షమున ఏడెనిమిది కాగితములంజేయు కర్మాగారములున్నవిగాని యొకటియైన నట్టలను జేయుటలేదు. హిందూదేశమునకు నీయట్టలు కాగితములుగలవి సుమారు "యొకకోటిరూపాయల" విలువగల దిగుమతి యగుచున్నవి.

2. ఒకపుట్టి యట్టలను తయారుచేయుటకు రెండుపుట్ల వరిగడ్డియును, గడ్డిలో పదియవవంతు సున్నమును, నొకపుట్టెడు నేలబొగ్గును గావలయును.

3. మనదేశమున నొకపంటకు యకరమునకు 3500 రతులు మొదలు 4000 రతుల గడ్డికి పైగానగును. కలకత్తాయందుండు హిందూదేశపు వ్యవసాయ సర్వాధికారి తాము వ్రాసినగ్రంథమున హిందూదేశమున యకరమునకు రెండుటన్నుల వరిగడ్డి యగునని నుడివిరి.

4. ఈయట్టలఁజేయుటకు నొక్క వరిగడ్డియేగాక పనికిరాని కాగితములు, అట్టముక్కలు, ప్రాతరైలుటిక్కెట్లు వినియోగించవచ్చును.

5. ఈపరిశ్రమ స్వల్పమూలధనముతో గూడ నేర్పాటు చేయవచ్చునుగాని యితరదేశపునవీనపద్ధతులతో జేసినసరకుల పోటీకునిలువలేక లాభమొందనేరము.

6. దినమునకు 6-8 టన్నుల యట్టలతయారుచేయు యంత్రశాల నిర్మించుటకు యంత్రములనిమిత్తము సుమారు లక్షరూపాయలును, సరకుపెట్టుబడి యేబదివేలరూపాయలును, కావలయును. పెట్టుబడిసొమ్మునకు వడ్డీపోను నూటికి 20 చొ॥ లాభమొందుటనిశ్చయము.

7. ఈయట్టలు బొంబాయి, కలకత్తా, చెన్నపురి పట్టణములలో టన్ను 1 కి రూ. 100 నుండి 180 వరకు అమ్ముడువోవుచున్నవి.

ఉపయోగములు:— అనేకవిధముల పెట్టెలు జేయను, నూలు కట్టలకు, పుస్తకపుఅట్టలు, రైలు టిక్కెట్లకు, నింకననేకమా చిల్లరపనులకును వాడుదురు.

ఆంధ్రమహాదేశీయులారా!

ఇందలిసంగతుల నెల్లగ్రహించి మౌనమువహించియూరకొనక మీసహాయము వాగ్రూపమునగాక కార్యరూపమున ఫలింపజేసి మనయాంధ్రదేశము నీవిధమున కొదవభారతవర్షమునకు మార్గదర్శకమును జేసెదరుగాక! మనహిందూస్థానమున నచ్చటచ్చట మొలకలెత్తిన కొన్నికర్మాగారములకు వాటిల్లినదుస్థితులను జూచి వెనుకంజవేట్టవలదని నాప్రార్థన మంగీకరింతురని నమ్మెదను. ఏటికందురా? వానికింగల్గినదుస్థితులు లాభము రామిచేగాదు. ఆయాశాఖలయందు నైపుణ్యము లేనివారిచే నడుపఁబడుటయు, వానినంటియున్నవారి దేశాభిమానవిహీనతయు, ధనవిషయమై యక్రమవర్తనములు మున్నగునవికాని వేరొండుకాదు.

బొంబాయిరాజధానిలోను, వంగదేశములోను విదేశములకేగి పరిశ్రామికవృత్తులను నేర్చివచ్చినవారలకు ధనవంతులు, జమీందారులు, విద్యావంతులు, ప్రోత్సాహమిచ్చి ధనసహాయము చేయుటచే నవీన కర్మశాలల స్థాపించ శక్తులగుచున్నారు గాన నాంధ్రమహాజనులందరును తమశక్తివంచనలేక యేకీభవించి ధనముచేకూర్చి యట్టి యంత్రశాలలస్థాపింప ప్రయత్నింతురని మదీయప్రార్థితులు.

నిమ్నజాత్యుద్ధరణసాధనము.

మ.రా.శ్రీ, దుగ్గిరాల సూర్యప్రకాశరావు బి. ఏ. గారిచే వ్రాయఁబడినది.

ఈదేశపు పురాతన గ్రంథములచొప్పున నిచటిప్రజలు దస్యులు, ఆర్యులని రెండుభాగములుగ విభజింపబడి యున్నారు. ఆర్యులలో వర్ణభేదములు వారవలంబించిన వృత్తులనుబట్టి నిరూపింపబడుచుండెను. పూర్వకాలమునందు వృత్తులెవ్వానికిని జాతినిబట్టి నిర్ణయింపబడక, వానియిచ్ఛానుసారములై యుండెను. రాజులు బ్రహ్మర్షులగుటయు, బ్రాహ్మణులు ధనురాదివిద్యలనేర్చి రాజ్యములనేలి యుద్ధములందు ప్రవీణులగుటయు సామాన్యవిషయములనున్నట్లు పురాణేతిహాసములవలన విస్పష్టమగుచున్నది. ఋషభదేవుని నూర్గురు పుత్రులలో తొమ్మండ్రు భక్తిమార్గరతులైరి, 81 మంది కర్మమార్గగతులైరి, మిగిలినపదిమందియు రాజ్యములనేలిరి. ద్విజత్వమునకు భంగములేకుండ నియమితసంస్కారములను గావించి తమయిష్టముచొప్పున సకలభూతకోటుల వృత్తుల నవలంబించుచుండిరి. సింధునదీతీరమునుండి క్రమక్రమముగ నార్యులు గంగాపరిసరభూములనాక్రమించి పిమ్మట వింధ్యకు దక్షిణప్రాంతములకు రానారంభించినది మొదలు వారచటి యాదిమప్రజలతో సంపర్కముగలిగి సంఘమున సంకరమునకు దారిజూపిరి. బ్రాహ్మణుడు మొదలు చండాలునివరకు నందరును బ్రహ్మాంశసంభూతులను జ్ఞానము వారిని విడనాడనందున వృత్తివలన నెవ్వనికిని వర్ణహీనత నాకాలమున లేదయ్యె. ద్విజాతులలోని పతితులును, వేదచోదిత కర్మాధికారములేని యితరప్రజలును, ఆకాలమున వ్రాత్యులని పిలువబడుచుండిరి. అట్టివ్రాత్యులు వ్రాత్యస్తోమమనుక్రతువు నాచరించిరేని, వారగ్రవర్ణముల వారితో సమానమతసాంఘిక స్వాతంత్ర్యములనను భవింపుచుండిరి. సకాలమున యజ్ఞోపవీతధారణముసేయక భ్రష్టతజెందినవారు వ్రాత్యులని కొన్నిశాస్త్రములు నిర్వచించుచున్నవి. శాస్త్రవిహితకర్మల నాచరింపక భ్రష్టులైనబ్రహ్మక్షత్రియవైశ్యులు వ్రాత్యులనియు, వారు సంకీర్ణ, అనులోమ, ప్రతిలోమ, సంకరోత్పన్న, వ్రాత్య, బాహ్యజాతులుగనెరుగబడుచుండిరనియు స్మృతులవలనదెలియుచున్నది. అగ్రవర్ణములవారు హీనజాతుల స్త్రీలను, హీనజాతులవారగ్రవర్ణముల వారి స్త్రీలను చెలిమినిబలిమి పరిణయమగుచున్నట్లు మనుస్మృతియాజ్ఞవల్క్యస్మృతి మొదలగు వానివలనస్పష్టమగుచున్నది. ఆకాలమునందు మూఢాచారములు వాడుకయందున్నట్లు మనము నిస్సందేహముగ జెప్పవచ్చును. ౧. కొన్నిసంస్కారములనాచరించి యనార్యుల నార్యులు తమ సంఘమునందు చేర్చుకొని, వారితో వివాహములు పంక్తిభోజనములు నిరాక్షేపముగ జరుపుచుండిరి. ౨. వివాహసంబంధములు సహపంక్తిభోజనము [illegible] యందు మాత్రమే గాక సర్వవర్ణములవారికిని సామాన్యమై యుండెను. ౩. పతితులును, జాతిబహిష్కృతులును, సామాన్యసంస్కారములచేత, మరలసంఘమునందు చేర్చుకొనఁబడుచుండిరి. ఇప్పటివర్ణశాసనకాఠిన్యమును క్రౌర్యమును పూర్వులెరుంగరు.

ఈకాలపు హీనజాతులనఁబడువారు వ్రాత్యసంతతి వారని మనముతలపోయవలసియున్నది. వీరిలో స్వదేశీయ వ్రాత్యులు విదేశీయవ్రాత్యులునుండవచ్చును. కాలక్రమమున సంఘశాసనకాఠిన్యముతొలగిపోయి, సంస్కారాధికారమును బడసిన వ్రాత్యులు తమతొంటియలవాట్లకు దిగి యగ్రవర్ణములవారి సన్మానమునకుదూరులై యిప్పటిహీనస్థితికివచ్చి యుండిరని తలపోయుటకు కారణము

లు పెక్కులు కానవచ్చుచున్నవి. సామవేదీయమగు తాండ్య బ్రాహ్మణమునందుగల వర్ణననుబట్టి విదేశీయ వ్రాత్యులు తురేనియా జాతివారని యూహింపఁదగి యున్నది. వారెట్టివారైనను, ఎవ్వరైనను, ప్రశ్నోపనిషత్తునందు,

వ్రాత్యస్త్వం ప్రాణైకఋషిరత్తా విశ్వస్య సత్పతిః।
వయమాద్యస్య దాతారః పితా త్వం మాతరిశ్వనః॥

2 ప్రశ్న-11

అని వ్రాత్యశబ్దము పరబ్రహ్మపరముగ నుపయోగింపబడుటవలన నది గౌరవసత్కారార్హపదమయి యున్నది. అట్టి వ్రాత్యసంతతి వారగు హీనజాతులను సముద్ధరించుట వివేకమహితులకును, దేశాభిమానులకును, విధాయకకృత్యము.

వ్రాత్యశూద్రాదులకు మతసాంఘికవిషయములందు సమానస్వాతంత్ర్యములనొసగనందున వారు తొలుత విస్తారసంఖ్యలుగ బౌద్ధమతమునందును పిమ్మట మహమ్మదీయ మతమునందును బ్రవేశించినట్లు చరిత్రములు ఘోషించుచున్నవి. వర్ణాధిక్యతనే ప్రధానముగనెంచి, తమదరికి హీనజాతులను చేరనీయకుండుటవలన దేశమునకు సర్వవిధముల గలుగు నష్టములను గ్రహింపనేరక మూకీభావముగనుండుట వలన, మనకాలమున నిమ్నజాతులవారు క్రైస్తవమతమును సంతోషపూర్వకముగ నవలంబించవలసినవారైరి దొరతనమువారు పదేండ్ల కొకసారి ప్రచురించెడు జనాభా లెక్కలను పరిశీలించిచూచితిమేని హీనజాతులన్యమతముల నవలంబించుటవలన హిందూసంఘమునకు గలుగుచున్న నష్టము తేటపడగలదు నిదర్శనముకొరకు వంగదేశమునకు గలిగిన నష్టమునిచట జూపెదను. ఆదేశమునందున్న స్వదేశ క్రైస్తవులనటుండనిచ్చి,

1871 సం॥న 171 లక్షల హిందువులును 167 లక్షల మహమ్మదీయులు నుండిరి.

1881	... 172½ ...	... 179 ... ...
1891	... 180 ...	... 196 ... ...
1901	... 194 ...	... 220 ... ...

1911 జనాభాలో వీరిరువురగతి యెట్లుండునో యెఱుఁగరాదు. మహమ్మదీయులసంఖ్య హెచ్చుటకు మూఁడుకారణములు చెప్పబడినవి. 1. హీనజాతులను విస్తారసంఖ్యలుగవారు తమమతమున కలుపుకొనుట. 2. వారిలోనతి బాల్యవివాహములు లేమిని పుట్టినవారిలో రోగములు చావులు తక్కువగనుండుట 3. వారన్నివృత్తులకు సంసిద్ధులై ధనము సంపాదించి కుటుంబములను పోషించుటకు సన్నద్ధులగుచుండుట. ఇతర రాజధానులయొక్క జనపరిగణన లెక్కలను పరీక్షించిన పక్షమున నట్టిఫలితార్థమే కానవచ్చుట నిశ్చయము.

అగ్రవర్ణములవారి నాటి దుస్స్వభావమై జ్ఞానలవసంపాదన సాధనములు దూరములై, అజ్ఞానతిమిరము బంధురమై హీనజాతులవారిగతి శోచనీయముగనున్న కాలమున నితరదేశములందువలె హిందూదేశమునందును భగవంతుడు భక్తుల నవతరింపఁజేసినవారికి గత్యంతరమును చూపియున్నాడు. దక్షిణదేశమునందు రామానుజుడును, పశ్చిమదేశమందు మహారాష్ట్రభక్తులును, వంగదేశమున చైతన్యుడును, ఉత్తరహిందూదేశమునందు నానకు కబీరులును జన్మించి యధమజాతులవారికి సులభమార్గముగ పరమేశ్వరజ్ఞానమును లభింపఁజేసి, వారిని ధన్యులగావించి, సంఘమునందు వారి కాదరసత్కారములను సాధ్యముగావించిరి. మహారాష్ట్రధర్మమును ప్రతిపాదించుటకుఁ బాటుపడిన మహారాష్ట్రభక్తులవలన దేశమున కెక్కుడు మేలుగలిగి వారియుద్యమము చాలాకాలము వరకు గొనసాగెను. వారి యుపదేశబలము బ్రాహ్మణులు మొదలు చండాలులవరకు వ్యాపించి సర్వసమత్వబుద్ధి యందరియందు ప్రబలమయ్యె. దీనికేకనాథ, మోరోపంతు, చొక్కమేళులే తార్కాణము. ఈభక్తులీశ్వరజ్ఞానము శూద్రులకును, పామరులకును, ఉత్తమవర్ణజాతులకును, అధములకును సమముగ బోధించి యీశ్వరుని సమభావమును లోకమునకు వెల్లడించిరి. దానిమూలమున వ్యర్థకర్మములను నంటి, బాహ్యాడంబరము రూపుమా

క. తామరలు ముడిఁగె జక్కవ, చామలకు స్వాతలు వర్వెఁ జక్కఁగఁబడుపుం
గోమలులకు భోజనులకును, పేరుంటా వకూడ వర్ణుఁడు చెప్పగ వశమా. తిమ్మరాజు సీతాసుందరి ప.

సి గూఢసిద్ధాంతము లనావశ్యకములై వర్ణాధిక్యత నిష్ప్రయోజనమై, భక్తియే మతమునకు ప్రధానలక్షణమనియు, సచ్చారిత్రము పురుషున కాభరణమనియు, భగవజ్జ్ఞానమున కందరు నర్హులేయనియు తేటపడెను. ఈశ్వరదత్త పుస్తకములగు వేదములును బ్రహ్మముఖజాతులగు బ్రాహ్మణులును చతుర్వర్ణములవారిని విడనాడి పంచములు భూమికి భారమైనప్పుడు భక్తులు వారిని తమనుబోధామృతధారలచే సిక్తులగావించి యోదార్చి జీవమును సహ్యముగావించి, తాము రచించి పాడుచుండిన శ్రావ్యగీతికల పఠనముచే నానందము నెల్లరకు సాధ్యముగావించిరి. ఆ భక్తుల ప్రభావమునుగుఱించి యొకచిన్నకథ నిచటవివరింతుము. పంధరపురపు విఠలదేవాలయమున దేవునిబూజించుటకు చొక్కమేళుం డొకనాడేగగ, నాతండు మహారు (చండాలుండు) డగుటవలన నాతని దేవాలయములోనికి గుడిపూజారులు రానీయరైరి. అతను విగ్రహమునకెదురుగ రాజవీథిలో నిలువబడి దేవుని బ్రార్థించుచుండ, నాచండాలదర్శనమువలన దేవున కమాంగళ్యము గలుగునని నమ్మి బ్రాహ్మణులాతని గుడివెనుకకు దరిమివేసిరి. అంతలో గుడిలోనివిగ్రహము చొక్కమేళుండు నిలిచియున్నవంక ముఖముపెట్టియుండుటను కనిపెట్టి విప్రులు భయాశ్చర్యమగ్నులైరి. తనభక్తుని నిరాదరణచేసి యవమానపరచినందుకు దేవుడు కుపితుడయ్యెనని వారప్పుడు గ్రహించిరట. అంతటితో సంతృప్తుండుగాక విఠోబా గర్భాలయము నారాత్రివదలి, వృద్ధమహారుని వేషమున చొక్కమేళునింటికేగి యాతనిం బూజించి భక్తజనపరాధీనుండను బిరుదము నిల్పుకొనెనను ప్రతీతి యుగలదు. శ్రీహరి ఈచొప్పున కర్షకులందును, హీనకులజులందును నుద్భవించి పెక్కుయద్భుతములను చూపెనని పురాణములం దచ్చటచ్చట నుదాహరణములు కానంబడుచున్నవి. చైతన్యాదిభక్తులవలె పాటుపడెడు వారికాలమున హిందూసంఘమున బయలుదేరిరేని చొక్కమేళునివంటి ధన్యజీవులు మనకాలమున పంచములలో పెక్కండ్రు కానంబడుటకు సందియములేదు. అన్యమతావలంబనము చేసినమాత్రాన నూత్నప్రజ్ఞ యొక్కట వారియందుదయించుననియు పంచముండుగ నున్నంతకాలము నీసము కూడదనియు తలపోయువెర్రి లీకాలమునం లేరని నేదలచెదను. వారికవకాశముల నొసంగక మనము నావరణము సేయుచున్నంతకాలము వారు హీనులుగనే యుందురు.

అగ్రవర్ణములవారు మొదటినుండియు పంచములపట్ల నిరసనభావము గలిగియున్నారని తలపోయుట న్యాయముకాదు. బ్రాహ్మణులలో మొదటినుండియు కొందరు పంచములను సముద్ధరించుటకు తమశక్తిప్రజ్ఞలను వినియోగించియున్నారు. మహాత్మోద్ధారకుండను ప్రఖ్యాతి వహించిన యాదిమశంకరుండు వారణాసి వీధులవెంట బోవుచున్నప్పుడు చండాలుం డెదురుగవచ్చుట నుజూచి దారిప్రక్క కొత్తిగిలుమని యాతండు వానికి కనుసైగజేసెను. అంతటవాడు “నీయాత్మవంటిదే నాయాత్మయు; రక్తమాంసపూరితమైన నాదేహము నీదేహమువలెనే యీపృథ్వియందేపుట్టెంది. నన్నేల ప్రక్కకు తొలగమనెదవ”ని బదులుచెప్పగ శంకరుడు సిగ్గుపడి “నీవుచండాలుండవైనను నాకుంగురుడవ”ని సాష్టాంగ నమస్కృతు లొనర్చెను. అధమజాతులవారు నరకాగ్నిని కూలుదురని చెప్పసాహసించువారు కలరేని రండని రామానుజుండాడినవాక్యమున కర్థమేమి? నందుని కపిలుని దేవర్షివర్గమున జేర్చి పూజించుచున్న బ్రాహ్మణులకు క్షుద్రజాతులయెడల గౌరవభావము మొదటినుండియు లేదనజెల్లునా? తన యింటజరిగిన సమారాధనమున ముందు చండాలునకుం గడుపారభోజనమిడి పిమ్మట బ్రాహ్మణులకన్నమిడిన యేకనాథుని వర్తనము స్తోత్రార్హముకాదా? పంచములగతిని చక్కపరుచుటకు ఘూర్జరదేశపుబ్రాహ్మణుడగు నరసింహమేహాని చేసిన పనులు భక్తవిజయము తెలుపుచున్నది. ఆర్యసమాజస్థాపకుడగు దయానందసరస్వతీస్వా

మియు, సాధారణ బ్రహ్మసమాజ ప్రధానాచార్యుడగు శివనాథశాస్త్రియు, న్యాయమూర్తియగు చంద్రావార్కరు, కార్యనిర్వాహక సభ్యుడగు కృష్ణస్వామి అయ్యరు, సంఘసంస్కార శిరోభూషణులగు వీరేశలింగముపంతులుగారు దివ్యజ్ఞానసమాజికులలో నగ్రగణ్యులగు సదాశివఅయ్యరుగారు మొదలగువారు దేశమందన్ని భాగములందును హీనజనసముద్ధరణముకొఱకు మనఃపూర్వకముగ యత్నించి శ్రమపడుచుండుటవలన బ్రాహ్మణులయందు సర్వ సమత్వబుద్ధి యంతరింపలేదని మనము నిర్భయముగ జెప్పవచ్చును. కాలము బ్రాహ్మణులను చేయుచున్నదికాని, బ్రాహ్మణులనబడువారు, ప్రత్యేకముగ పుట్టరను పరాశరవాక్యమును నమ్మిన వారింకను గలరనుదానికిప్పుడు బ్రాహ్మణులు పంచములగతిని చక్కపరుచుటకుచేయుచున్న యుద్యమములే ప్రబల నిదర్శనములు.

పంచముల నుద్ధరించుటకు మనమేల ప్రయత్నింపవలెనను సందేహము చాలమందికి కలుగుట నైసర్గికము. మఠాధిపతులకుగూడ నీయుద్రేకము పొడముటకు ప్రబలకారణము లుండవలెను. క్రైస్తవ మతాభిమానము లేనట్లు నటించెడు యూరపియనులును, హిందువులును కలిసి హీనజాతులవారన్యమత ప్రవిష్టులుగాకుండ జేయుట తమకుం గర్తవ్యమని నిశ్చయించిరి. మతసాంఘికకారణములనుబట్టియు, కొంతవరకు రాజకీయబాధలనుపట్టియు వారిని చేజారవిడుచుట యుచితముకాదని వివేకులు పెక్కండ్రు నిర్భయముగ వ్రాయుచున్నారు. ఈదేశమునందలి జనసంఖ్యలో నాఱవపాలు మనకు సర్వవిధముల నిష్ప్రయోజకులై, గర్హ్యులై, తుదకు మనపట్ల ద్వేషభావమూనియుండుట మనకు శ్రేయోదాయకమని తలచువారుండబోరు. వారినందరిని సామదాన భేదోపాయములచేత దమలోచేర్చి, వారి నగ్రవర్ణములవారిపై ధ్వజమెత్తించవలయునని క్రైస్తవమత బోధకులు కొందరువ్విళ్లూరుచున్నారు. వారొకసారి క్రైస్తవులైరేని, హిందూదేశమందలి యారవపాలు జనము విదేశవస్తువులనేకొని, తమ వర్తకమునకు ప్రోత్సాహము కలిగింతురని నమ్మెడు కొమటిమిషనెరీలునుకలరు. ఇవన్నియు నటుండ, నొకసారి క్రైస్తవమతమవలంబించిన పంచముడు మనకడ సేవ్యగాడుగను, పాలిగాడుగనుండక స్వతంత్రభూస్వామి కాయత్నించును. ఆత్మగౌరవమును నేర్పుమతమునందు ప్రవేశించినవెనుక, నెవ్వడును పరులకు దాసుడై నికృష్టుడుగ నెన్నబడనొల్లడు. కావున జాతీయభావ మంకురించిన దేశపుప్రజలన్యమతావలంబకుల సహాయమపేక్షించుట వట్టిభ్రమ. తమస్వాధీనమందున్నంతకాలమువారినుపేక్షించి, పిదపవారినిబుజ్జగింపుటచేత వశంవదులగావించుకొన యత్నించుట కలలోనివార్త. కావునశతాబ్దములనుండి నీచదశయందున్న వారిని సాంఘిక, రాజకీయ విషయములయందును, జనసామాన్యసమ్మతమతవిషయములయందును సమానస్వాతంత్ర్యముల నుపేక్షభావముచేతనైన నొసంగుటకు మనము సంసిద్ధులము కావలెను. ఆంగ్లేయ ప్రభుత్వమునందు చండాలునకు రాజకీయ స్వాతంత్ర్యము లగ్రవర్ణములవారితో సమముగ చాలవరకుగలవు. భూమిపన్ను, ఇంటిపన్ను, బండిపన్ను, మొదలగువాని నిర్ణయించుటలో దొరతనమువారు వర్ణభేదమును పాటింపరు. శిక్షాస్మృతియొక్క యాచరణమున హిందూ, మహమ్మదీయ, హీనజాతి, భేదములను వారు పాటింపరు. సమర్థుండై నియమానుకూలుడైన చండాలుడు నగరపారిశుధ్య సంఘములందును శాసననిర్మాణసభలందును సభ్యుడగుట కాక్షేపణలు అభ్యంతరములు లేశమును లేవు. అటులైనచో నడ్డములెక్కడనున్నవి, వానినివారించుటెట్లను ప్రశ్న వచ్చుచున్నది.

ఒకపల్లెటూరునకుబోయి మనము చూచితిమేని చండాలవాటిక గ్రామమునకుదూరముగ ప్రత్యేకముగపొలములలోనుండును. వాండ్రుపొలము పాటువలనను చావలను

తి. రేపెలందుకః బెండ్లాడ ♦ చిక్కరాయుః, డేఁగుడేఁగలఁడని వేల్పు ♦ టిగురుః బోండ్ల
గములు గట్టిన క్రొత్తచెం ♦ గలువకోక, గములవఁగ నంజ కొంజాయ ♦ లమరె మింట. తి. సీలా. ప.

కూడబుట్టలను చేదలను విక్రయించియు స్వల్పముగ ధనమార్జించి జీవింతురు. బ్రాహ్మణాద్యగ్రవర్ణములవారి యిండ్లలో శుభాశుభకార్యములకు ముందుగ మాలవానికి బుట్టలకు చాపలకు వర్తమానము నంపుదురు. శూద్రాదులయిండ్లలో శుభకార్యములందును, గ్రామదేవతల యుత్సవసమయములందును మాలమాదిగలు డప్పులనువాయింతురు. కొందరు చిన్నజమీందారుల దివాణములకడ నుదయాస్తమయసమయములందు నిత్యము చెప్పరానివాడు డప్పునిషాణి వాయించును. కొన్నిగౌరవబ్రాహ్మణ కుటుంబములవారు పెండ్లిండ్లలో డప్పులను కూడ నితరబాజాలతోడ చేర్పరచుకొందురు. గ్రామస్థులకు చెప్పులజోళ్లను వాండ్రుకుట్టియీయవలెను. ఊరిలో నిమ్మృత పశుకళేబరములను వాండ్రు తొలగింపవలయును. రాత్రులందు యామికకృత్యమును నిర్వహించి గ్రామసంరక్షణమును ముండ్రేచేయుదురు. మనువు నిర్ణయించిన చొప్పున నేటివరకును దిక్కుమాలిన శవములకు నంత్యసంస్కారములను జరిగించుటకు వారేగతియగుచున్నారు. మ్యూనిసిపలు, లోకల్‌ఫండు వైద్యశాలలలో మృతినొందెడు రోగులకు పెక్కండ్రకు వారే కన్నబిడ్డలై దహన ఖననములనుగావించుచున్నారు. గ్రామోద్యోగియులు తాలూకాకచ్చేరీలకు బంపు రొక్కపుసంచులను కడునమ్మకముతోగొనిపోయి వాండ్రప్పగింతురు. నా యిరువదియొక్క సంవత్సరముల కొలువున మాల మాదిగ నవుకర్లు కప్పగించిన గ్రామయిర్సాలులలో మోసము జరిగినట్లు లెప్పుడును వినిన చదివిన జ్ఞాపకము లేదు. ఇన్నివిధముల సంఘమువట్ల భక్తివిశ్వాసములుకలిగి వారికి గడునుపయోగకారులైన వారినేల మనవారు కుమ్మరి, మంగలి, చాకలి, యీండ్రి, గవర మొదలగువారితోనయిననుసమముగజూడనొల్లరను నందియము ప్రతివానికి కలుగవలసి యున్నది. తప్పించుకొనుటకు సాధ్యముకాని ధూమనౌకాధూమశకటయానములందుమాత్రము సర్వవర్ణములవారు ను వారితో సమముగనే కఫలకముపై కూర్చుండుటకు మనసును సమాధానపరచుకొనుచున్నారు. కల్లుపాకలవద్ద నింక నీభేదబుద్ధిపోవు కాలము రాలేదు. అచ్చటవచ్ఛూద్రులు పంచములతో కలిసికూర్చుని యేకపంక్తిని త్రాగుటకు సమ్మతింపరు. యూరపియను సారాయిలను షాపులలో నధికారి జాతివారితోను శ్రీ వేదమూర్తులతోను కలిసి త్రాగుటకు పంచములకు ధనములేమి గొప్పయడ్డముగనున్నది.

పంచములకు సమాన స్వాతంత్ర్యముల నీయవలయునని యు వారిని భ్రాతృభావముతో నాదరింపవలయుననియు, అట్లుచేయనంతకాలము మనము భగవదాపచారము చేసినవారమగుదుమనియు ధర్మప్రశ్నముల నుపన్యాసపీఠములనుండియు వార్తాపత్రికాముఖమునను మనము తెల్పుచున్నాము. కార్యసమయమువచ్చినప్పుడు పంచమునిముఖముచూచిన వేగమే మనకురోతపుట్టి వానిని దరికిజేరనీయము. దానికికారణము చాలవరకు వానియందున్నది. వాస్తవమయిన యభిమాన బుద్ధిగలవారు సహితము చండాలుల సేవగింపకమానరు. పంచములు తినెడి యాహారపదార్థములు వారి పరిశుభ్రహీనత, వారి త్రాగుబోతుతనము వారియకృత్యములు, సామాన్యముగ వారియెడల నితరులకు విముఖత గలిగించుట వింతకాదు. అట్టివారు మనకు నమ్మతులై మనసత్కారమునకు పాత్రులగుటయెట్లు? విద్యయే వశ్యౌషధము. వారికి మనమారోపించుదోషములన్నియు దాని సాన్నిధ్యమున వటూపంచలైపోవును. క్రైస్తవమిషనరీలు పంచములను దానిసహాయము చేతనే మనుష్యులనుగావించుచున్నారు. వాండ్రను పాలనుకాపులుగను గృహ సేవకులనుగను, వంటలవాండ్రనుగను నియమించి శుభ్రవస్త్రములధరింపజేసినంతమాత్రమున నుభయులకును లాభములేదు. విద్యలేక వేషముమాత్ర ముండినంతకాలము, వాండ్రు సుమతీశతకములోని శునకమురీతినేయుందురు. వారికి యుత్త

మధర్మములనునేర్పి, యాచొప్పున నడుచుకొనుటకు సాధనములనుచూపి, వారు వానినేమరి తొంటిమార్గములకు మరలకుండ కనిపెట్టుచుంటిమేని కొలదికాలమున వారితర శూద్రజాతులవారితో సమానులగుటకు కష్టముండదు. తామును మానవులేయనియు, నితరులకు గల సర్వస్వాతంత్ర్యముల ననుభవించుటకు తమకు నర్హతగలదనియు గ్రహించునంతటి జ్ఞానమును మనము వారియందంకురింపజేసితిమేని మనము చరితార్థులమై వారినిధన్యులను చేయగల్గుదుము. ఆర్య, బ్రాహ్మసమాజములవారును వివేకానందసేవాశ్రమమువారు నీసంకల్పముతో పాటుపడుచున్నారు. కొన్నిచోట్ల వారిప్రయత్నములు ఫలోన్ముఖమునకు వచ్చుచున్నవి. కడచిన డిసంబరునెలలో కాకినాడలో నీయబడిన శీతకాలోపన్యాసములలో భగవద్గీతను గూర్చి యొకశాస్త్రిగా రుపన్యసించుచుండ పెక్కండ్రు వైదికోత్తములు వేంచేసిరి. అప్పుడు వారినడుమ లనదూర్ధ్వపుండ్రములను ధరించి పరిశుభ్ర వస్త్రములనుదాల్చిన కొందరిని మేము కూర్చుండబెట్టితిమి. సభముగియునంతదాక, వైష్ణవప్రపత్తిలోచేరిన, వారెవ్వరను సంకోచమేరికిని గలుగదయ్యె, ఆయూర్ధ్వపుండ్రులందరును రేచుపేటపంచములు. పంచమ బాల పాఠశాలోపాధ్యాయులు. వారిశుభ్రము, వారిసద్వర్తనము వారిగ్రహణశక్తి, వారికులమును పరిశీలించు నావశ్యకత నెవ్వరియందును గలిగింపదయ్యె. పంచములనుద్ధరించుటకు సులభమార్గమిదియే. స్వప్రయోజన పరతచేనైననేమి, దయాస్వభావముచేనైననేమి, భగవత్ప్రేరేపణచేనైననేమి, పంచములనుద్ధరించివారిని మనలోనిలుపుకొనుట మనకు విధాయకమని ప్రతిహిందువునకు నమ్మికయుండవలయును. హిందువులసంఖ్యానగటున సన్నగిల్లుచున్నది. పంచములనుహిందువులలో పరిగణన సేయదగదని క్రైస్తవులును మహమ్మదీయులును వాదించుచున్నారు. దీనివలన రాజకీయోపద్రవము కూడ మూడనైయున్నది. పిల్లలయాటలలో నొకబాలునిరెండుభుజములకు చేతియొకవత్తుమువారును పట్టి మావాడంటే మావాడోయి యనుచు లాగెనురీతిని పంచములు హిందువులని మనమును కారని మహమ్మదీయులును వాదించిన లాభములేదు. విద్యాదానమొసగి వారలను మనకిరువురకు నన్యులగావించుచున్నవారు క్రైస్తవులు; మన శుష్క వాక్యాదరణమువలన పంచములకు తరణోపాయమురాదు. చెన్నపురిరాజధానిలోని రిజిష్టరు గ్రాంటుపాఠశాలల పట్టికను జూచితిరేని, క్రైస్తవులు మాలలకొరకు స్థాపించిన పాఠశాలలు నూటికి దాదాపుగ డెబ్బదియైదు వరకు గలవని తెలియగలదు. అట్టిసంకల్పదీక్షగల యప్పుడుకదా, మనయాందోళనలు వాస్తవమని లోకమునమ్మజాలును! మాటలచేత మనము పంచములను సంతుష్టిపరుపజూచినంతకాలము వారును మనలను నమ్మకసమయము వచ్చినపుడు తటస్థులుగనుండి మనకక్కరకురారు. పూర్వబంగాళారాజ్యమునందు మహమ్మదీయులు హద్దును పద్దును మీరి హిందూస్త్రీల మానము భంగముగావించుచున్నప్పుడైనను నామశూద్రులు బలశాలురయ్యు హిందువులకు సహాయ్యముచేయక యూరకుండుటకు చిరకాలనముపార్జితమైన యుపేక్షభావమే కారణమని పలువురు వ్రాసియున్నారు. ఈనడుమ బొంబాయిరాజధానిలోని మహారులు తమకు మతభ్రష్టత గౌరవములేకనే సైన్యములందును, ఆరక్షకసైన్యములందు నుద్యోగముల నిప్పించుటకు తెరువులనువేడుచు నిండియాస్టేటు సెక్రెటరీగారికి బంపుకొనిన విజ్ఞాపనములోని విషయములన్నిటికిని విద్యాధికులెల్లరును సాకల్యముగ జదివి తమబాధ్యతలను పూర్ణముగ గ్రహించుట వారికి విధియైయున్నది.

ఇకొకవిషయము నుదాహరించి యీవ్యాసమును నేను ముగింతును. పంచములవిద్యకొరకు పాటుపడుచున్నవారికి కేవలము అక్షరజ్ఞానమును లభింపజేసిన మాత్రాన ప్రయోజనములేదు. బొంబాయి ప్రార్థనసమాజమువారి యాదరణమున జరుగుచున్న పాఠశాలలోవలె

క. బలితంపు నంజకెంజా, యలు నిద్దపు మావిచిగురు • లని దేరితిమిం
గలయుంగాంచర్యనతో, యలమూక లనంగ గడలు • సిరులు దనర్చెన్. తిమ్మకవి. నీలాసుందరీ ప.

వారమున కొకదినమునన్నైన నీతిమతవిషయిక బోధనము ముఖ్యము; కొంచెము వయసున పెద్దవాండ్రగు బాలురకు భజనసమాజముల నేర్పరచి వారిని భక్తుల గావింపవలయును; తాము నేర్చిన దాని నితరులకు నేర్పుటకు వారు సమర్థులగుటకు బోధనాభ్యాసశాలలచ్చటచ్చట నేర్పరుపబడవలయును; మధుపానములని ప్రమాదములను నష్టములను పదేపదే వారికి దెలుపుచుండవలెను; దేహారోగ్య విషయములను గురించి సమర్థులగువారిచేత సులభశైలిని చిన్నవ్యాసములను వ్రాయించి కరపత్రముల నచ్చొత్తించి వారికి బంచిపెట్టించవలయును; పరిశుభ్రమును నేర్పుటకు వారిచేత తరుచుగ స్నానమును చేయించి దానిలాభమును వారికి స్వానుభవమువలన దెలుపవలెను; వారి కులవృత్తియగు చర్మకారవ్యాపారమున పాశ్చాత్యులు యంత్రసహాయ్యముచేత గావించిన యభివృద్ధిని వారికిదెలిపి, వారావ్యాపారమును మఱల తమసాత్తుగ చేసుకొనుటకు మనము తోడ్పడవలయును. పాదరక్షల వ్యాపారము నీదేశమునందిప్పు డగ్రజాతుల హిందువులు తురకలు, చీనావారు, క్రైస్తవులు వశపరచుకొని, చమారులను దినబత్తెపువాండ్రనుగ జేసిరి. ఈదేశమునుండి లక్షలకొలది రూప్యముల చర్మము లితరదేశములకు గొనిపోబడి, యవి మఱల మనదేశమునకు భిన్నవస్తురూపమున దిగుమతియై యెక్కుడువెల కమ్ముడువోవుచున్నవి. వానిలాభమునంతయు చమారులకు దక్కునటుల జేయుటకన్న మనము వారికి జేయగలమహోపకార మింకొక్కటియుండబోవునా? దానికి వారికి విద్యాజ్ఞానదానము ముఖ్యముగ ముందు కావలయును. కావున విద్యాధికులెల్లరును త్రికరణశుద్ధిగ హీనజాత్యుద్ధరణమునకు గంకణముకట్టి తమకాలమును, ధనమును, బుద్ధిని వినియోగించి వారికి మేలొనగూర్చి దేశాభిమానులై కీర్తిప్రతిష్ఠలను బడయుదురుగాత?

గీ॥ ఇంటికిని వింటికిని * బ్రాణ మేది? చెపుము!
కంటి మింటను మనకేది? * కాంచగలము
పువ్వు నవ్వు దేనిం గూడి * పొలుపుగాంచు
ఒకటె రెండేసి ప్రశ్నల కుత్తరంబు. 13.

గీ॥ సెలసెలం గ్రహించి వర్ధిల్లు * నిపుణుడెవడు?
వలవలని మీల నేడ్పింపం * గలుగు నేది?
కలకలని దుఃఖ నవ్వింపం * గలదియేది?
ఉన్నయవి యాదులందె వీని * యుత్తరములు. 14.

గీ॥ దాయలును బిడ్డలును గోరు * దాని జెపుమా!
భ్రమరములు మానియును గోర * రానిదేది?
ఏనుగును వర్థియు రహింత్రు * దేనివలన?
ఒకటె రెండేసి ప్రశ్నల కుత్తరములు. 15

ఉత్తరములు:—(13) 1. నారి 2. తారలు 3. వలపును. (14) 1. సెల 2 వల 3. కల. (15) 1. పాలు 2. కాంచనము 3. దానమున (దానమనంగా మదమునర్థియనంగా నర్థవంతుండును ననికూడ నర్థములున్నవని గ్రహింపవలయును.)

తిక్కన సోమయాజి చరిత్రము.

మ-రా-రా-శ్రీ, జె. కృష్ణరావు బి. ఏ. బి. ఎల్. గారిచే వ్రాయఁబడినది.

«బోద్ధారోమత్సరగ్రస్తాః» అనువచనంబురీతి సాధారణంబుగఁ బండితప్రకాండులు పరస్పరకావ్యరత్నంబుల నసూయాక్షిరోగని ష్పీడిత దృక్కుల నరసి నెరసులఁ గొన్నిటి నారోపించుటచేఁ దృప్తి వహించి తద్రత్నంబుల నాత్మకౌశలశాణోపలంబుల నొరసిన నా నెరసులు మఱుఁగ గుణంబులుగా నెక్కుడుఁ బరిణమించునోయని య ట్లుసేయ నొల్లకుందురు. ఈపరస్పర వైముఖ్యంబు కృతి రత్నంబుల యెడన కాక తలఁచుగాఁ గృతిరత్ననిర్మాతలయెడంగూడ వ్యాప్తంబ గు. «సమకాలమువారలు మెచ్చరెకదా» యన్నట్టిస్వభావము సమ కాలికులందు మఱికొంత మెండు. ఇందునకుదాహరణము లెన్నియేని జె ప్పందొప్పడు. తొల్లి భవభూతి బాణుని «హఠాదాకృష్టానాం కతిప యపదానాం రచయితా జనః» అని యాక్షేపించినట్లును «నీయీకొ త్తకవిత్వపుమాటలు చాపన కవివరుని చెవికిఁ బ్రమదంబిడునే» అని రా మకృష్ణుఁడు రామరాజభూషణుఁ దిరస్కరించినట్లును, ఆంగ్లేయక వీంద్రులలో నగ్రగణ్యుండైన షేక్స్పియరును బెన్ జాన్సను లోనగు వారు వెదురని భావించినట్లును గ్రంథములచేఁ దెలియ వచ్చుచున్నది. కాఁబట్టి కవీంద్రులు లోండొరులదోషంబులఁ బ్రకాశింపఁజేసి గుణంబుల నాచ్ఛాదింతురనియు నొకవేళ గుణంబులఁ బ్రకాశింపఁజేసియున్నవా నిని సత్యమని నమ్మవచ్చుననియు నీవిచారమునకు ఫలము. ఏల ఈవిష యమింత పెంచి వ్రాసితినన్నఁ దిక్కనచరిత్రమునకు ముఖ్యసాధనములైన యతని సమకాలికుల యభిప్రాయంబులు విశ్వసనీయంబులేయని చూ పుటకై వ్రాసితిని. ఇఁకమనము మనప్రస్తుతవిషయమునకు వచ్చెదము.

ఒకమహనీయుని చరిత్రము వ్రాయువారియందును జదువువారి యందును నాతనిరూపమిట్టిదని యెఱుఁగఁ గుతూహల పడనివారుం డరు. అయినఁ దిక్కనచరిత్రమున కట్టిసాధనము లెవ్వియుగానరావు. తిక్కన కృతినందిన దశకుమారచరిత్రమునందుఁ గూడనీయంశమును గూర్చి విపులంబుగ నేమియుఁ వ్రాయఁబడలేదు. సాధ్యమైనంతవ రకు దానిసహాయముగాఁగొనిఁ కొంతవిచారింప నుద్యమించుచు న్నాఁడను. అయినదశకుమారచరిత్రము కృతియిచ్చినకావ్యంబుగాన నందుఁ గృతిపతిని వాడుకరీతిఁ బ్రౌఢోక్తుల నగ్గించియుండునని కొం దరాక్షేపింతురుగాఁబోలు. అందులకు సమాధానము చెప్పెద వినుడు. కేతన యందఱివలెఁ గేవలధనాశచే నంకిత మొనర్చినవాఁడు గాఁడు. అట్టియాశ యుండియుండిన పక్షమున మనుమసిద్ధికే యొనర్చి యధిక ధనమార్జించి యుండును. తిక్కనయనన్య విద్యాపాండిత్యాదుల యందుఁ దనకున్న యభిమానాతిశయంబుఁ బట్టియే నట్టిమహనీయుం డు ప్రశంసించినంగాని తనచెప్పుకవిత్వము సార్థకతనొందదను తలం పునను నతండు కృతియిచ్చెంగాని వేఱుగాదు. «కవితచెప్పి యుభ యకవిమిత్రు మెప్పింప నరిదిబ్రహ్మకైన నతఁడు మెచ్చు బరగ దశకుమా రచరితంబు చెప్పిన ప్రౌఢనన్ను నెవ్వరెపొగడరేల» అనుపద్యంబీయర్థ మసూచించుచున్నయది. అదియునుంగాక తిక్కన యట్టిజ్ఞానసంప న్నునకు లేనిపోనిస్తోత్రపాఠంబు లుపాలంభరూపంబులై జుగుప్సా జనకంబులగుంగాని సంతోషదాయకంబులు గానేరవు. ఇఁకమనయు పక్రమిత విషయమునకుం బోదము. దశకుమారచరిత్రమునందుఁ గేతన «కనకగిరి తటీసంకాశ వక్షస్థలీ భాగునకు» అని నుడివియున్నాడు పద్యప్రారంభమే యిట్లుంటచే మనము యతిప్రాసములకై తెచ్చిపె ట్టుకొన్నది యనఁగూడదు. «శ్రీరమణీరమణీయమ । హోరస్థలి విజిత కాంచనోర్వీధరవి । స్తారిత బలుండు» అని యీయంశమునే కేతన మఱియొకచో వ్రాసియున్నాఁడు. ఏతద్వాక్యద్వయంబు పరస్పర బలీయములై నెగడుచున్నవి. వీనిచేఁ దిక్కనపీనంబును విస్తారంబునగు వక్షంబు గలవాఁడనుట వ్యక్తము. కృతిపతియందలి యీవిశేషంబు సూచించు నిమిత్తంబుననే కేతన తనప్రథమనాందీ పద్యమునందు «శ్రీర మణీగృహాంగణము చెన్నువహింప నలంకరింపఁగా । దోరణమంబ్రదీ పమును దోహలిమై యొనఁగూర్చునాఁ దగం । జేరియుఁగంబునందుఁ దులసీవనమాలయుఁ గౌస్తుభంబునో । ప్పారఁగ నుల్లసిల్లు హరియు న్నను దిక్కని ధన్యుఁజేయుతన్.» అని హరియురంబు వర్ణించియు న్నాఁడు. మఱియొకచో «కల్పకపరాభవకరణధురీణదీర్ఘబాహుం డెలమిన్» అని చెప్పఁబడియుండుటచేఁ దిక్కన యాజానుబాహుం డనుట స్ఫురించుచున్నది. కొండియు నొకచోట «జలజ సుభగనే త్రుం» అనిపద్యప్రారంభమున నుండుటచే మనోజ్ఞములైన విశాల నయనంబులు గలవాఁడనుట ద్యోతకమగుచున్నది. తిక్కనప్రతీకంబు లఁగూర్చి యింతకన్న మఱేమియుఁ గేతనచెప్పఁడయ్యె. «వినయమ్మణి తేజుఁడు, అతిదినకరతేజుండు, మార్తాండసమానతేజుఁడు, నిజప్ర భాదూషిత పావకేశుఁడు, పవిత్రమూర్తి» అనునట్టి విశేషంబు లచ్చ టచ్చటఁ బ్రయోగింపబడియున్నవి. వీనిచేఁ బ్రకాశించు వరుసచి గలవా డని తెలుచున్నది. దీర్ఘబాహుఁడని తొల్లివాకొనియుండుటచే. దాని

క. మఱుఁడు దెరువరుల నెల్లఁ, న్వ్రరవునఁ దీర్పంగఁగోరి ♦ విరివిగఁగతిచే
వరయుడుగున నిడుమల్లియ, విరులనఁగా రిక్క లెసఁగె ♦ వేలుపుద్రోవన్. ఓమ్మకవి. నీలాసుందరీ ప-

కనురూపంబుగ నున్నతకాయుండనుట తెల్లము. మఱియుఁ దిక్కన యతని పితృపితామహులవలె సైన్యాధిపతి. ఈవిషయము "తిక్కదండాధీశా" తిక్కచమూపా" అని కేతనవాడియుండు సంబుద్ధులచేఁ దేటపడును. వాహినీపతిత్వమున కున్నత కాయులేయర్హులనుట ప్రసిద్ధము. కాఁబట్టితిక్కన కేవల కుబ్జుండు గాక మనుజసామాన్యమైన శరీరపరిమాణంబు గలిగియుండెననుట స్పష్టమగుచున్నది. ఇపుడుమనకుఁ దిక్కన విశాలవక్షుఁడనియు, దీర్ఘబాహుఁడనియు, విపులనేత్రుడనియు, వతితేజస్వియనియు తేర్పడెను. అతఁడతి సుందరమూర్తియని కేతన ప్రత్యాశ్వాసాద్యంత పద్యమునందును నుడివి యున్నాఁడు. "తనదుర్వారతరప్రతాపమునఁ జిత్రస్నేహముల్ గట్టిసే। యునితండె ట్టివిదగ్ధుఁడో తలఁపుఁడో హాయంచు లోకంబుగో। వనపుచ్ఛంగర మొప్ప దర్పకుఁడు రాజత్సుందరాకారుఁడో। ధనసంపన్నుఁ గృతీశ్వరుం బ్రచురసౌభాగ్యాన్వితుం జేయుతక్క" అనికవులలో నంతగా వాడుకలేని మన్మథుని వర్ణింపుమరొక నాశీరర్థక పద్యమునే వ్రాసియున్నాఁడు.

ఇఁకఁ దిక్కన గుణాదులంగూర్చి విచారింతము. ఇతఁడు మనుమసిద్ధియొద్ద నిజకుల క్రమాగతంబైన మంత్రిపదం బలంకరించి యుండెను. అంతియ కాదు. మనుమసిద్ధి వైరిరాజులచే రాజ్యపదచ్యుతుండగుడుఁ దిక్కన గణపతిదేవుని సాహాయ్యముచే మగుడ నాతని బూర్వస్థాన ప్రతిష్ఠితుంగూడఁ గావించెను. ఈయంశము తిక్కనయందలి స్వామిభక్తిత్వమును గార్యనిర్వాహకత్వమును విశదపఱచుచున్నది. దీనినెల్లఁజూడఁ దిక్కన "అందలంబు గొడుగు లడపంబు మేల్కట్టు। చామరములు జమిలి శంఖములును। గంబకట్లు భూమికానికగాఁగఁబెం। పెసఁగు రాచపదవులెల్లఁబడసె" అని కేతనచెప్పిన దొకవింతగాదు. అట్టి బిరుదములు వడయ నర్హుఁడేయని సర్వవిధంబులఁ జెప్పవచ్చును. "ఇట్లు వడసి సమస్త సంపత్సమేతుండై రాజ్యసుఖంబు లనుభవింపుచు" అని సైతము వ్రాసియున్నాఁడు. తిక్కన మంత్రిపదం బలంకరింప నర్హుఁడాయని మనము సంశయింపఁబనిలేదు. "సామాద్యుపాయవిమనస్క" "నీతిచాణక్యనస్క" "నీతినిపుణమతి జితపురుహూతామాత్యనస్క" "అమర సచివమానోపహాసనస్క" అని కేతన వచించియుండు నిత్యాది వాక్యంబులచేఁ దిక్కన నీతిశాస్త్ర పారంగతుడని తెలియవచ్చుచున్నది. ఇంతేల తిక్కన గణపతిదేవునిచే శత్రువులరూపుమాపి మనుమసిద్ధికిఁ గ్రమ్మఱ రాజ్యమిప్పించుట యతని సామాద్యుపాయ విజ్ఞతను దేటపఱుచుచున్నది. మఱియు నతండు రాజసభాంతరంబులఁ బూజితుండై లౌకిక వ్యాపారవేత్తయై కేతన వ్రాసియుండురీతి నద్భుత స్థైర్య గాంభీర్య గుణంబులతో విలసిల్లుచుండెను. ఇట్టి పురుషునికి రాష్ట్రనిర్వాహకత్వమొక పెద్దది కాదు. ఈగుణగణంబులెల్ల మలయానిలంబు పరిమళంబుచేతంబోలె వినయత్యాగాది గుణంబులచే మఱింత శోభిల్లుచుండె. "సుకవీంద్ర బృందరక్షకుఁడెవ్వఁడనిన మీఁదనుజూడఁ దొడవైనవాఁడు" అని కేతన వ్రాసియున్నాఁడు. ఒక కవీంద్రులుమాత్రముగాదు. బ్రాహ్మణులు సైత మితని నాశ్రయించియుండిరి. వారికి నగ్రహారాదులనిచ్చి పోషించుచుండెనని "అర్థిమైఁ బెక్కండ్ర కగ్రహారంబులుగా నిచ్చెననుట పొగడ్తఫలము" "ధనధారాపల్లవితధాత్రీజుఁడు" అను మొదలైన వాక్యంబులచేఁ దెల్లమగుచున్నది. అట్లిచ్చుటకుఁ జాలినంత సంపదను గలిగియుండెను. తాను నపారవైభవముతో మనుచుండెను. ఇతని వినయభావమునకు తని గద్యమే ప్రబల నిదర్శనము. "ఉభయకవిమిత్ర బుధారాధనవిధేయ" అని వ్రాసికొనియున్నాఁడు. నిర్వచనోత్తరరామాయణమునందు "నూత్నసత్కవీశ్వరుల సుభక్తిఁ గొల్చువారి కృపఁ గవితావిలాసవిస్తరమహనీయుఁడైనను" అనువాక్యము తిక్కనయొక్క వినయమును గడుంగడు వెల్లడిసేయుచున్నది. సంకుసాల నృసింహకవి, నెల్లూరు వీరరాఘవకవి మున్నగు వారీ మహాకవి వినయవాక్యంబులఁ జూచియుఁ దమ కావ్యంబుల స్వోత్కర్షతను జాపుకొనియుండుట మిక్కిలిచిత్రము. తిక్కన తాను మహాకవియైనను నన్యులకవిత్వమును గౌరవదృష్టితోఁ జూచుచువచ్చెను. నన్నయభట్టును "ఆంధ్రకవిత్వ విశారదుండు" "విద్యాదయితుండు" అను విశేషంబులచేఁ గొండాడెను. కేతన కవిత్వమును బ్రశంసించెను. అనంతామాత్యుని భోజరాజీయమునందలి "క్షితిఁ గ్రతుకర్తృ నావినుతి చేకొని పంచమవేదమైన భా। రతము దెనుంగుబాస నభిరామముగా రచియించినట్టియు। న్నత చరితుండు తిక్కకవినాయకుఁడాదటమెచ్చి భవ్యభా। రతియనఁ జేసుగన్న కవిరత్నము బయ్యనమంత్రియల్పుఁడే" అనుపద్యముచే బయ్యనమంత్రి కవిత్వమును మెచ్చెననుట యేర్పడుచున్నది.

శ్లో॥ అపిముదముపయాన్తో వాగ్విలాసైస్స్వకీయైః।
పరభణితిషుతోషం యాన్తికింతైవసన్తః।
నిజఘన మకరన్దస్యన్దపూర్ణాలవాలః।
కలశసలిలసేకం నేహతే కింరసాలః॥

అను శ్లోకార్థముచొప్పున సజ్జనులు తమ వాగ్విలాసముచేత సంతోషము ననుభవించుచుండియు నితరుల వాక్కులందు సంతోషమును బొందుదురు. తనదట్టపు మకరందధారలచేతఁ దన పాదునిండియున్నను దీయనిమావి కుండనీళ్లుపోఁత నపేక్షించుఁగాదె.

ఇఁకఁ దిక్కన యాచారవ్యవహారముంగూర్చి కొంతవిచారింతము. అముద్రితగ్రంథ చింతామణి యందొక లేఖకుండు తిక్కన నిర్గుణబ్రహ్మోపాసకుండని యభిప్రాయమొసఁగియుండెను. అయ్యది యొంతయుఁ బొరఁబాటు. "మహేశ్వరాంఘ్రికమల ధ్యానైకశీలుండు" అని తిక్కన రామాయణమునందుఁ జెప్పుకొని యున్నాఁడు

యండియున్నతఁడు సోమయాజియనుట సర్వులకు విదితము. స్వప్నమునందు సాక్షాత్కరించిన హరిహరేశ్వరుని «కిమస్థిమాలాం కిమురా స్తుభంవాపశిఖిష్పికా యాయాం బహుమన్య సేత్యమ్ । కింకాలకూటః కిము వా యశోదా స్తన్యంతవ స్వాదువదప్రభో మే» అని వర్ణించియున్నాఁడు. కేతనయు «పూజాతత్పర శశాంకశేఖరునికిజ్జ» «చిత్తనిత్యస్థితశివుఁడు» అని తిక్కనంగూర్చి నుడివియున్నాఁడు. ఇవియెల్లఁ దిక్కన నిగుణ బ్రహ్మోపాసకుండనుట స్థాపించుచున్నవి. నిర్వచనోత్తరరామాయణమునందు «మహేశ్వరాంఘ్రి కమల ధ్యానైకశీలుండ» అని వ్రాసియుండుటచే నతఁడు శివునియందుఁగొంత పక్షపాతముగలిగియుండెనని చెప్పినఁ జెప్పవచ్చుఁగాని భారతము గచియించునప్పటి కట్టి భేదియుఁ లేదనుట తేటతెల్లము. తిక్కన యద్వైత మతావలంబి. ఇయ్యది భారతమునందలి యాశ్వాసాద్యంత పద్యములందును నితర పద్యములందును విదితంబగును. «ఏకాంతిక జనములు మఱి । లోకుండగు హరి మనంబులో నుండుఁగురా । లోకింప వారికతనికి । నేకత్వముగలను తెల్లమిది వేదములన్ ॥» అని జీవాత్మలకైక్యంబంగీకరించియున్నాఁడు. తిక్కన యిట్లుపరమతత్త్వగవేత్తయయ్యుఁ గేవల కర్మఠచిత్తుఁడు. అధ్వరమొనర్చి సోమయాజియన నెగడె. అతని గృహమున స్వాహాస్వధాది శబ్దములెడతెగక ఘోషించుచుండినట్లు కేతన నుడివియున్నాఁడు.

ఇంకఁ దిక్కనకవిత్వ రచనాపాండిత్య విచారమున కించుక దొరకొందము. అతఁడు తనబాల్యము దొట్టి వేదాధ్యయనశాస్త్ర పఠనంబులు మొదలైనవి నల్పుచువచ్చెను. «జాతకర్మ ప్రముఖసంస్కారానంతరమున వేదాది సమస్త విద్యాభ్యాసియగుచు ననుపమ ప్రవర్తనంబుఁ జెందె» అని కేతన వ్రాసియున్నాఁడు. వెండియు «విప్రకుల ప్రధానుఁడు పవిత్ర చరిత్రుఁడు దాత్తవేదవి । ద్యాప్రతిపాలకుండు విబుధప్రకరాభిమతార్థ సంవిధా । నప్రవణుండు సద్గుణసనాథుఁడుఁ డజాండ నికాంబునాత్మసా । మ్యప్రతిపత్తిఁ దిక్కనిఁ, జిరాయురధిష్ఠిత కాయుఁ జేయుతన్ ॥» అని మనీషయందు బ్రహ్మకు సమండనియు, «మేదుర తేజోరాజిత । రోదోవివరుండు కొట్టరువు తిక్కనికిన్ । వేదత్రితయాత్మకున కు । నాదిత్యుండొసఁగుఁగాత నభ్యుదయంబుల్» అని త్రయీవేద పారీణుండనియుఁ గేతన వచించియుండుటంజేసి తిక్కన యనన్య సామాన్యకళా కౌశలుండని స్ఫురించుచున్నది. ఎఱ్ఱాప్రెగడ «కవిబ్రహ్మ» యనియు, మారన «నవీన పరాశర సూనుఁడు» అనియుఁ దిక్కనను గీర్తించియున్నారు. ఇట్లెల్ల వినుతించినవారు సామాన్యులుగారు. వారును మహాకవులే. నిర్వచనోత్తర రామాయణమునందుఁ దిక్కన «అమలోదాత్తమనీష నేనుభయకావ్య ప్రౌఢిఁ బాటింపు శిల్పమునం బారగుఁ డంగ నావిడుడు» అన్వ్రాసియున్నాడు. ఈయుభయకావ్య రచనాపటిమచేతనే తిక్కనకు నుభయకవి మిత్రనామము సిద్ధించినట్లు కేతనయొక్క యీ క్రింది పద్యముచేఁ దెలియవచ్చుచున్నది. «అభినుతుడు మనుమభూవిభునకు భఁజెనుఁగునసంస్కృతమున జతురుండై తా।నుభయకవిమిత్రనామము।త్రిభువనములు నెగడ మంత్రితిక్కఁడు దాల్చెన్॥» ఉభయభాషా పారీణతలేనిదే భారతమునో దెనిఁగించుట దుస్సాధ్యము. తిక్కనవే దాధ్యయన సంపన్నుండనుట భారతమందలి యాశ్వాసాద్యంత పద్యములందిమిడ్చియుండు నుపనిషదర్థములం జూడఁగోచరింపను. వెండియు నితండు తర్కవేదాంతాది శాస్త్రములంగూడఁ బ్రావీణుండు. కనుకనే సోమదేవ రాజీయమునందు.

«అనుమకొండ నివాసులైనట్టి బౌద్ధ । జనులరావించి వారిఁది క్కనమనీషి । తోడవాదింపఁ జేసినదొడరివారిఁ । జాలక గాసోమయాజులు గెలుచుటయును, అని చెప్పఁబడియుండు లీల నతండు బౌద్ధులఁ గెలువఁజాలియుండెను. తిక్కన యిట్లుమంత్రిత్వమును దండనాయకత్వమును వహించియుండియు, యజ్వకుడై నిరంతర కర్మాచరణంబున దగిలియుండియు, భారతాది మహాకావ్య రచనాసంభ్రమా దీక్షచిత్తుండయ్యు ఛాత్రజనంబులకు శ్రుతిశాస్త్రాదులం గూడఁ గఱపుచుండెను. ఈయంశ మాకాలమునందు వ్రాయబడిన సిద్ధేశ్వరచరిత్రముచే దేటపడును. «దిక్కుదిక్కులనుండి తెరలివిద్యార్థు । లక్కడక్కడను గావ్యములు శ్లోకార్థ । మొక్కొక్కవిధమున నొగివినిపింపఁ । జక్కవినుమఁ దానొక్కయెందలము । నెక్కి తిక్కనసోముఁ డక్కడే తెంచె॥» అని వ్రాయంబడియున్నది. తిక్కనరచించిన గ్రంథములలో మొదటఁ బ్రసిద్ధి కెక్కినది నిర్వచనోత్తరరామాయణము. పూర్వకాండమును దొల్లి భాస్కరుఁడు రచించియుండినందునఁ దిక్కన యుత్తరకాండ నాంధ్రీకరించెను. కావ్యమునందు గద్యలుండని యొకనియమమును బాటించెఁగాని అదియంతకఠిన నియమముగాదు. ఇక్కావ్యము మనుమసిద్ధి కంకితము సేయఁబడియున్నది. నరాంకితము చేసెనని తిక్కనను గొందఱాక్షేపింతురు. అయినదతడర్థాపేక్షచే నంకితమొనర్చినవాఁడుగాఁడు. అట్టియిచ్చవుండినచో మనుమసిద్ధి రాజ్యప్రాప్తికిఁ దానహేతుభూతుండగుట యట్లంకితమొనర్చి మనోరథసిద్ధిఁబడయుననంత యవసరముచూపట్టను. «ఏనిన్నుమామ యనియెదు । దీనికి దగనిమ్ము భారతీ కన్యక» అనికారణమును దిక్కనయే వక్కాణించియున్నాఁడు. «కృతిలేని నరేశ్వరవర్తనంబుర । త్నాకరవేష్టితావని వినంబడదాతఁడు మేరుపత్తినన్॥ అనుచొప్పునఁ గృతిఁబొందనిచోఁ దనప్రియపుత్రుండైన మనుమసిద్ధిపేరు చిరంతనమై నిలువదనుతలంపునఁ గృతియిచ్చెంగాని వేఱుగాదు. వెండియు నరాంకితమున్నే యుంటకుండు దోషము నాకేమిస్ఫురింపదు. దేవాంకితము చేసితిమని యభిమానపడు నితరులు తమకావ్యములం దేమాత్రము భక్తిరసము నింపియున్నారో సర్వులకు విదితము. ఈకావ్యమునందు రామనిర్యా

క. మేలుం గీడును వచ్చుం । గాలముతో రెంటిచేతఁ గలఁగరు ధీరుల్

తేలుదు మనుమసుతు విశ్రుతులు । జాలింబడుదురు విశేషసంగతి దెలుపన్. నాచనసోమనాథుని ఉత్తర హరివం.

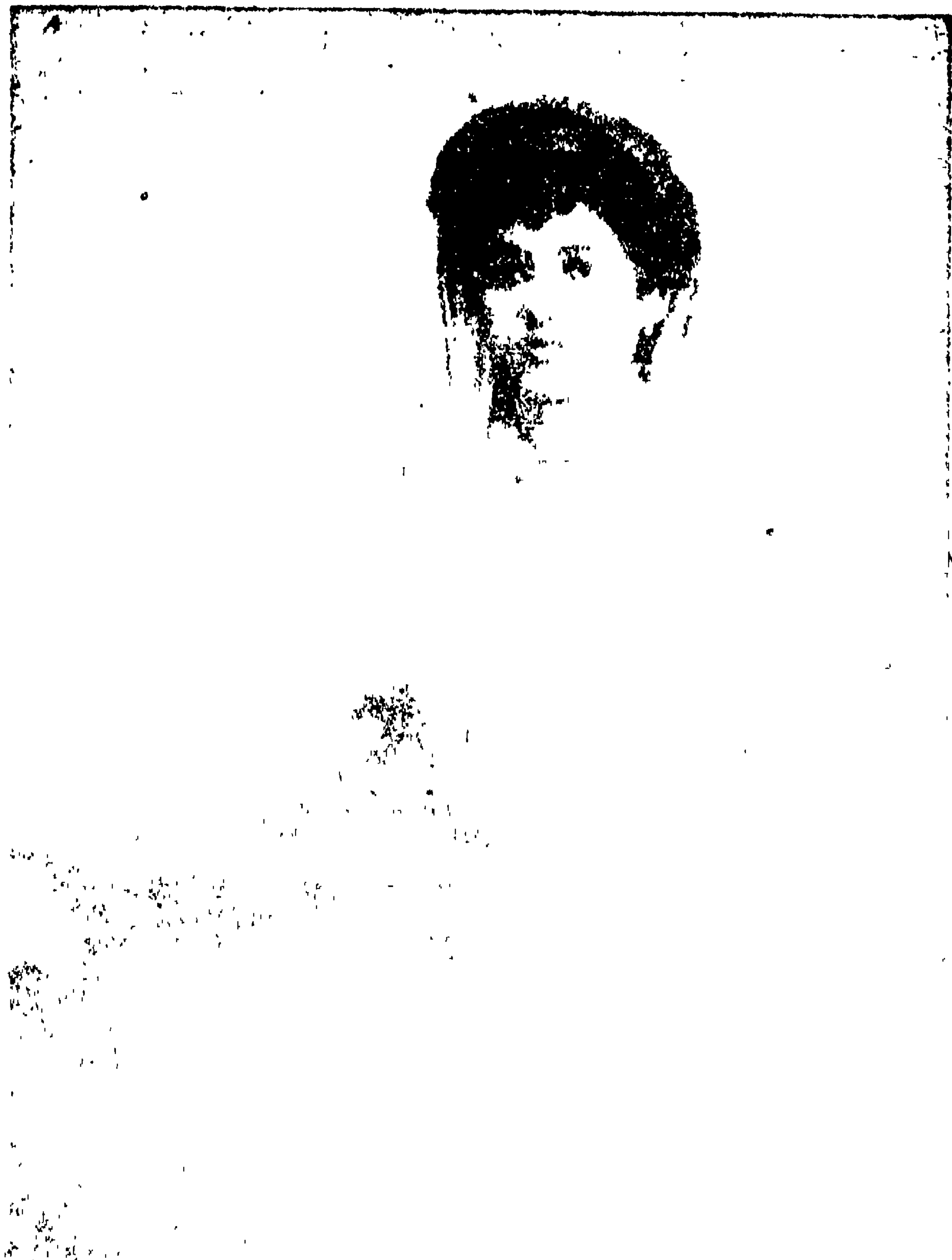
గాకథను జెప్పుటకు భీతిల్లి వదలిపెట్టెనని కొందఱు వాకొందురు. ఈయభిప్రాయము విశ్వాసార్హముగాదు. భారతమునందు స్త్రీపర్వ కథయం గృష్ణనిర్యాణమును జెప్పుటకు భీతిల్లనివాఁడు దానికమాత్ర ముభీతిల్లెనా? ఉత్తరరామాయణమును వ్రాయుటయందుఁ దిక్కన తాత్పర్యము సంస్కృతమునకు సరియైన తెనుఁగుసేయుటకాదు. ఒక సరసమైన కావ్యమును మనుమసిద్ధికిఁ గృతియీయవలయుననుట యతనితల పు.తన్నిమిత్తము కథను సంస్కృతమునుండి కొన్ని మార్పులతో గ్రహించి తనకావ్యంబున కనుచితంబులనిఁ దోఁచిన కొన్నియంశములను వర్జించెను. అట్టివానిలో రామనిర్యాణ మొకటి ఉచితంబనితోఁచిన సీతారాముల వనవిహారము చంద్రోదయ వర్ణనము లోనగువానిని మూలమునకన్నఁ బెంచివ్రాసెను. కథయందలిమార్పులు మూలమున కన్న వసవత్తరముగాఁ జూపట్టెడి. ఒకయుదాహరణంబుఁ జూపెద. సంస్కృతమున రావణుండు నర్మదా నదీతీరంబున శివారాధనంబు సల్పుచుండఁ గార్తవీర్యార్జునుం డాత్మకాంతాపరివృతుండై జలకేళి సల్పుచుఁ దనకరసహస్రంబులఁ బ్రవాహోదకంబుల నాఁగుటయు నయ్యవి పొంగి పూజాద్రవ్యంబులఁ జెఱచుటయుఁ బరఁపడిచారులచేఁ గార్తవీర్యుఁడందుకుఁ గారణంబని యెఱింగి కోపగించియాతనితో దలపడినట్లు వ్రాయఁబడియున్నది. ఇయ్యెడ బాపరాజు «అమ్మహాపూజ గొనసాగినట్టులయిన, సంగరంబున గెల్చునేశత్రునైన। విఘ్నమందినతోడు నవ్విధము మత్త। చిత్తుఁడౌట గణింపక చేయఁడోడఁగ॥» అనిచెప్పియున్నాఁడు. ఇందుసమగకారణంబును, రావణుఁడు ప్రమత్తుఁడై పూజసల్పుటయు, నాపూజ సమగ్రముగాకున్న నోటుపడు ననుటయు దశాననుకూరదర్పంబును కనుగూపంబులుగావు. వెండి యుఁబ్రప్రథమమున రావణాసుర నపజయంబును వెలిపుచ్చుటంజేసి గల్పటములఁ దెలియఁగోరు చదువరులయుత్కంఠ సెడి కథసారస్యహీనమైనది. తిక్కనయట్లుసెప్పక రావణుండు కార్తవీర్యుని సెంపునైఁపనివాఁడయి మహిష్మతీపురంబున కరిగి మట్టడించి పోరికినర్జను నమ్మనుటయు, మంత్రిప్రభృతులతఁడు వీటలేమిఁ దెలుపనతండుమదీయ భుజాటోపంబునకు వెఱచిడాఁగియుండు. మీరేనిడబ్బాటునఁ గవిసి యోర్చిపోఁగనని చాటిచెప్పి వింధ్యమున కరుగుటయుఁ నచ్చటఁ బూర్వోక్తవిధంబున నొండొరులకు యుద్ధంబు వాటిల్లిన ట్లును మిక్కిలి సరసంబుగఁ జెప్పియున్నాఁడు. ఇట్టివెన్నియేనిఁ జూపవచ్చును. పాపరాజు పద్యములకన్నఁ దిక్కనపద్యములు రసపుష్టిగలిగినవి. స్థాలీపులాకన్యాయ్యంబుగ నొకయుదాహరణం బొసఁగెద. ప్రహస్తుఁడు రావణునకు లంకనుండి కుబేరుండఱిమి దానినపహరింమకొమ్మని బోధించువోటఁ బాపరాజిట్లొక పద్యము వ్రాసియున్నాఁడు.

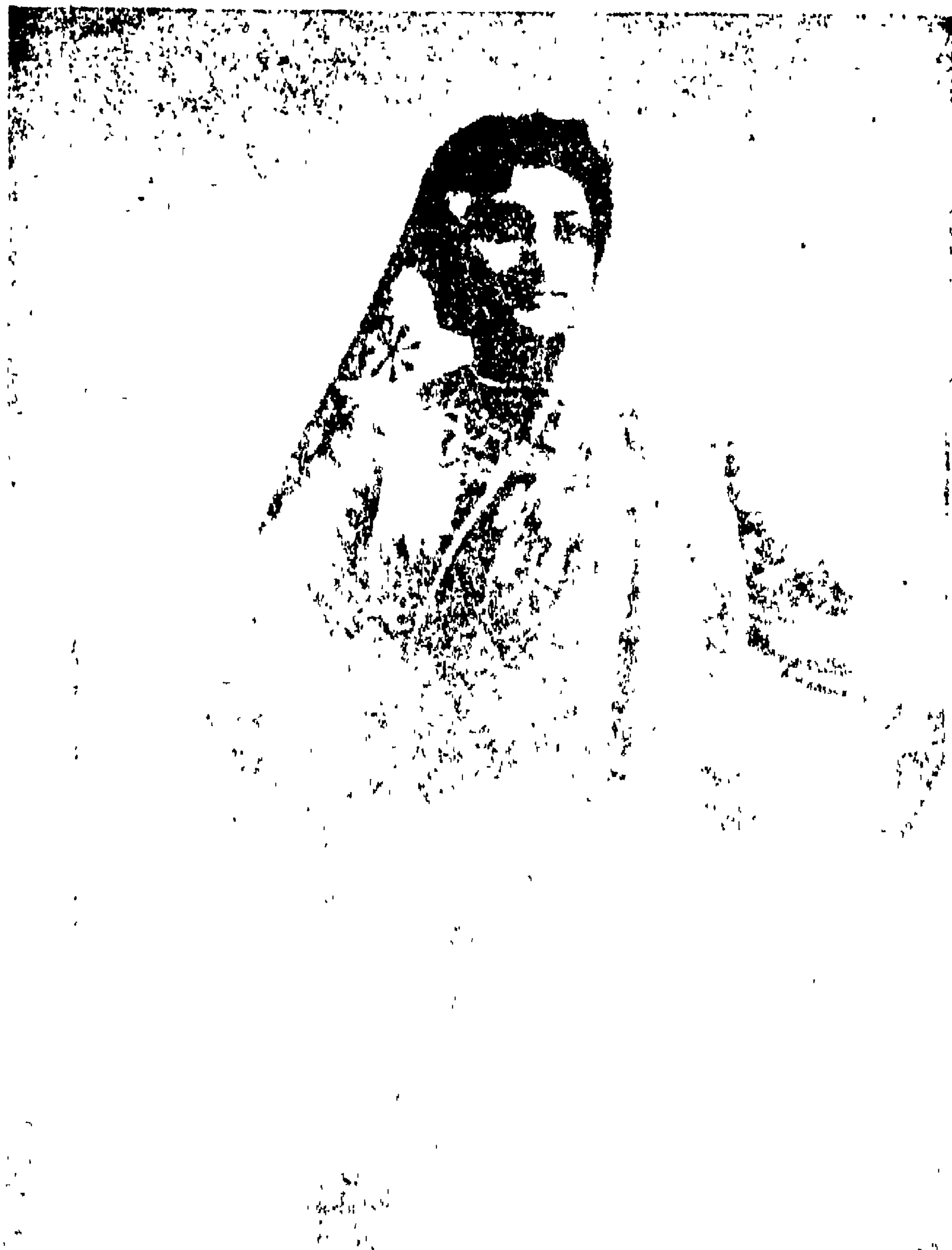
శా॥ పౌలస్త్యాన్వయచంద్రకూరులకు సౌభ్రాత్రంబు సాంగత్యముఁ
వాలాయంబనవచ్చునే బలమునెవ్వాఁడందు వాఁడేకదా।
త్రైలోకంబున మేపి యానడతయే ధర్మంబు యత్నేశుపై।
నేలాయీ మొగమోట మాతని పురంబేలంగ శంకింపఁగన్॥

ఈయర్థమునే తిక్కన యెంతసరసంబుగ రచించియున్నాఁడో కనుఁడు.

చం॥ తనయుఁడు తండ్రియగ్రజుఁడు తమ్ము
డనం జనునయ్య రాజ్యముల్।
గొను సెడ శౌర్యలంపటులకున్
మఱి చుట్టఱికంబుగల్గునే।
యనవగునంతకున్ రిపును
దగ్రతసైఁచిన నింకనూరకుం।
డనగునె వేగపోరికిఁ గడంగుము
నీభుజదర్ప మేర్పడన్॥

ఇఁక నాంధ్రకవితా లతకాలవాలంబును, సమస్తగుణరత్నంబులకాకరంబును, బ్రయోగశరణంబునగు భారతముఁగూర్చి యొకకొన్ని విషయంబుల వివరించెద. ఈసందర్భమున నొకయంశము నొక్కి విచారింపవలసియున్నది. నన్నయభట్టు అరణ్యపర్వములోఁ గొంతదనుక దెనిగించి కీర్తిశేషుఁడగుడు. లోకధూయిష్ఠమయినయాపర్వమాంధ్రీకరింప దొడంగుటచే బుద్ధివైకల్యముసంది మృతుఁడయ్యెననియుఁది క్కనతనకు నట్లగునని యాభాగమునువదలి విరాటపర్వమునుండి ప్రారంభించెననియు నొకప్రతీతిగలదు. బ్ర॥ శ్రీ॥ వీరేశలింగముపంతులుగారును దమకవి జీవితములందు «అరణ్యపర్వము నాంధ్రీకరించుటచేతనే నన్నయభట్టు మతిభ్రమణముకలిగి మృతినొందెనని తలఁచుకొని తానుదానిని దెలిఁగించినఁగోఁ దనగతియు నట్లేయగునన్న భీతిచేత నితఁడు దానినిదెనిఁగింపఁడయ్యెను.» అనివ్రాసియున్నారు. దీనిసత్యాసత్యములను బరిశీలింతము. మతిభ్రమణము నన్నయభట్టునకుఁ బ్రాప్తించెనను విషయమున కాధారములైన యథర్వణాచార్యులకును, భీమకవికిని సంబంధించిన కథలంగూర్చి పంతులుగారు «భీమకవియు నథర్వణాచార్యుఁడును గూడ నన్నయభట్టారకునికిఁ దరువాతకాలము వారనియేర్పడుటచేత నీన్నాగ్రస్తుఁడని జనులవ్యాయముగా నారోపించిన నిందనుండి విముక్తుఁడయి నన్నయభట్టారకుడనింద్యచరిత్రుఁ డగుచున్నాఁడు.» అనివ్రాసిమగుడ మతిభ్రమణంబు నన్నయభట్టునకు సంప్రాప్తమయ్యెనని యేయాధారముచే వ్రాసిరో తెలియరాకున్నది. కావునదిక్కన యరణ్యపర్వశేష మాంధ్రీకరింప భీతిల్లుటకు హేతువేగానరాదు. మఱియు నన్నయభట్టుఅరణ్యపర్వమును సమగ్రముగాఁ దెనిఁగించెననుటయే సమ్మతము. లేనిచోఁ

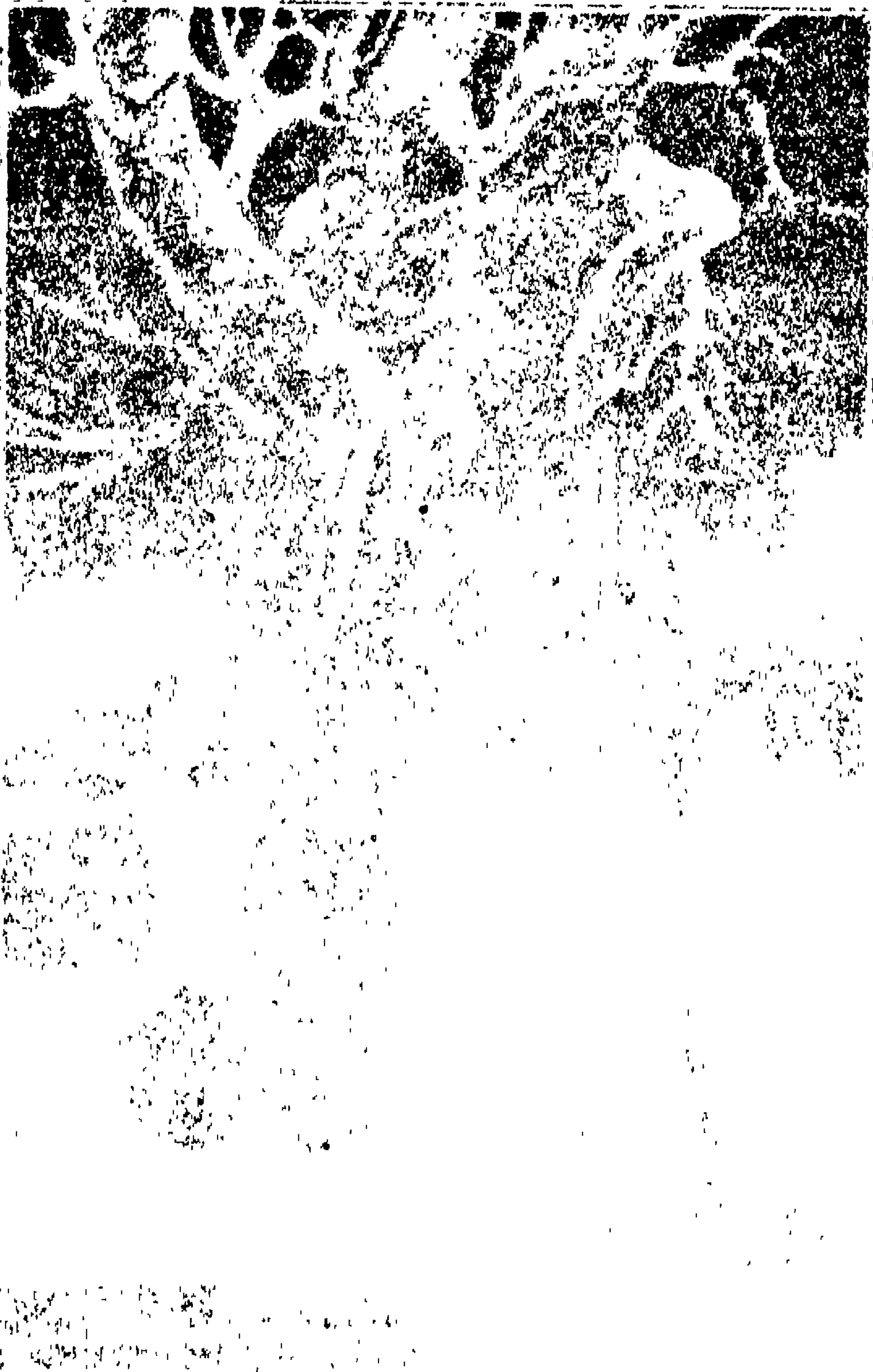

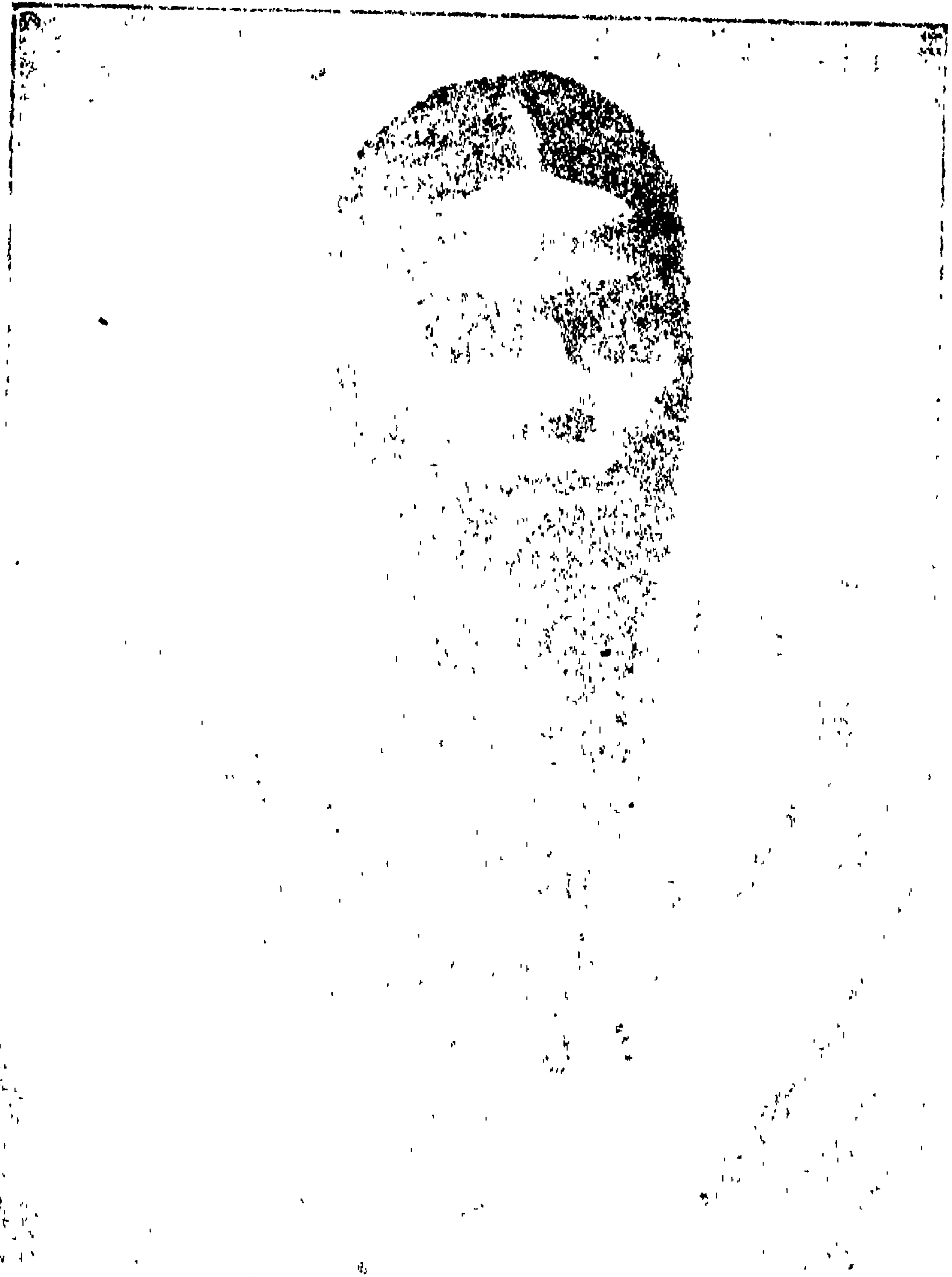

శ్రీమతి పండిత రమాబాయి సరస్వతిగారు.

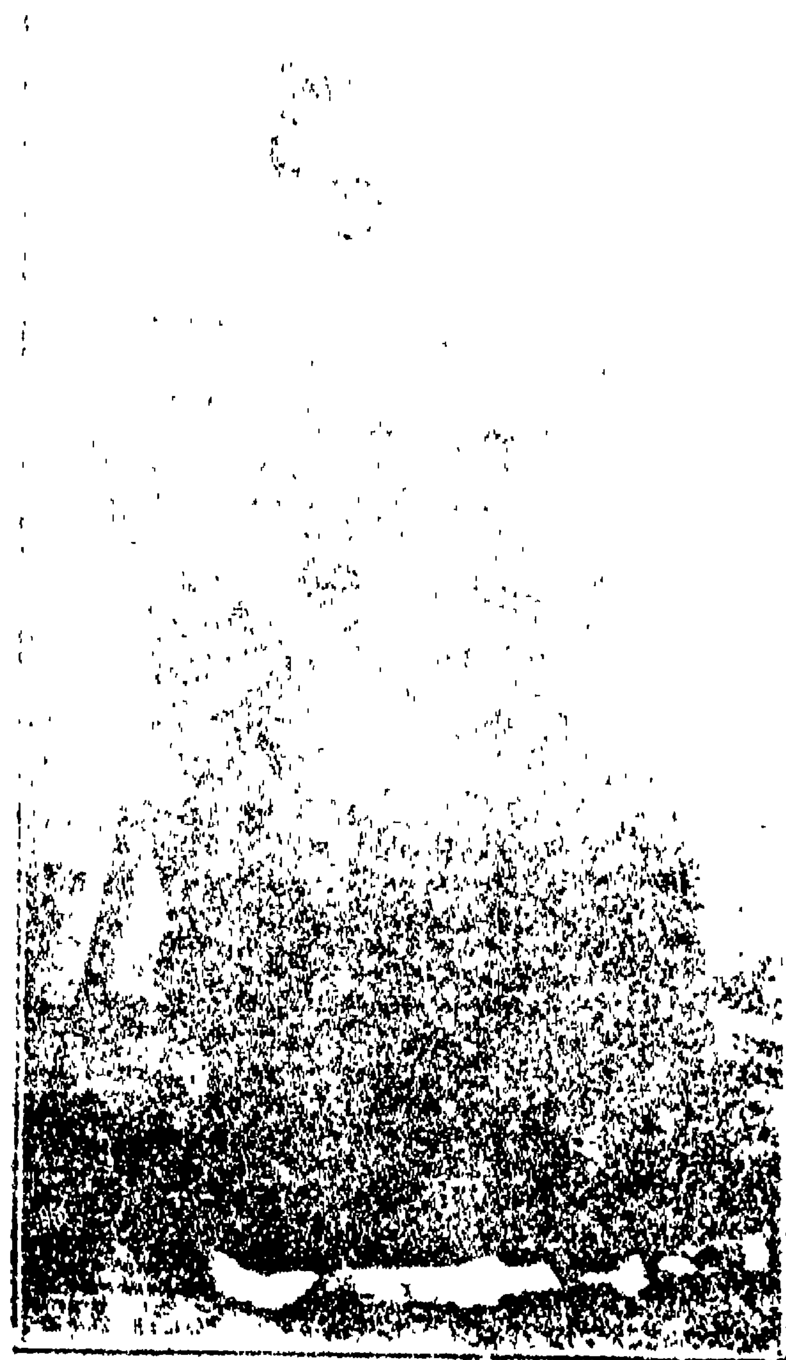
శ్రీమతి డాక్టరు ద్వారకాబాయి కములాకరుగారు, అమెరిక

శ్రీమతి కాళహస్తి అలివేలుమంగమ్మగారు.

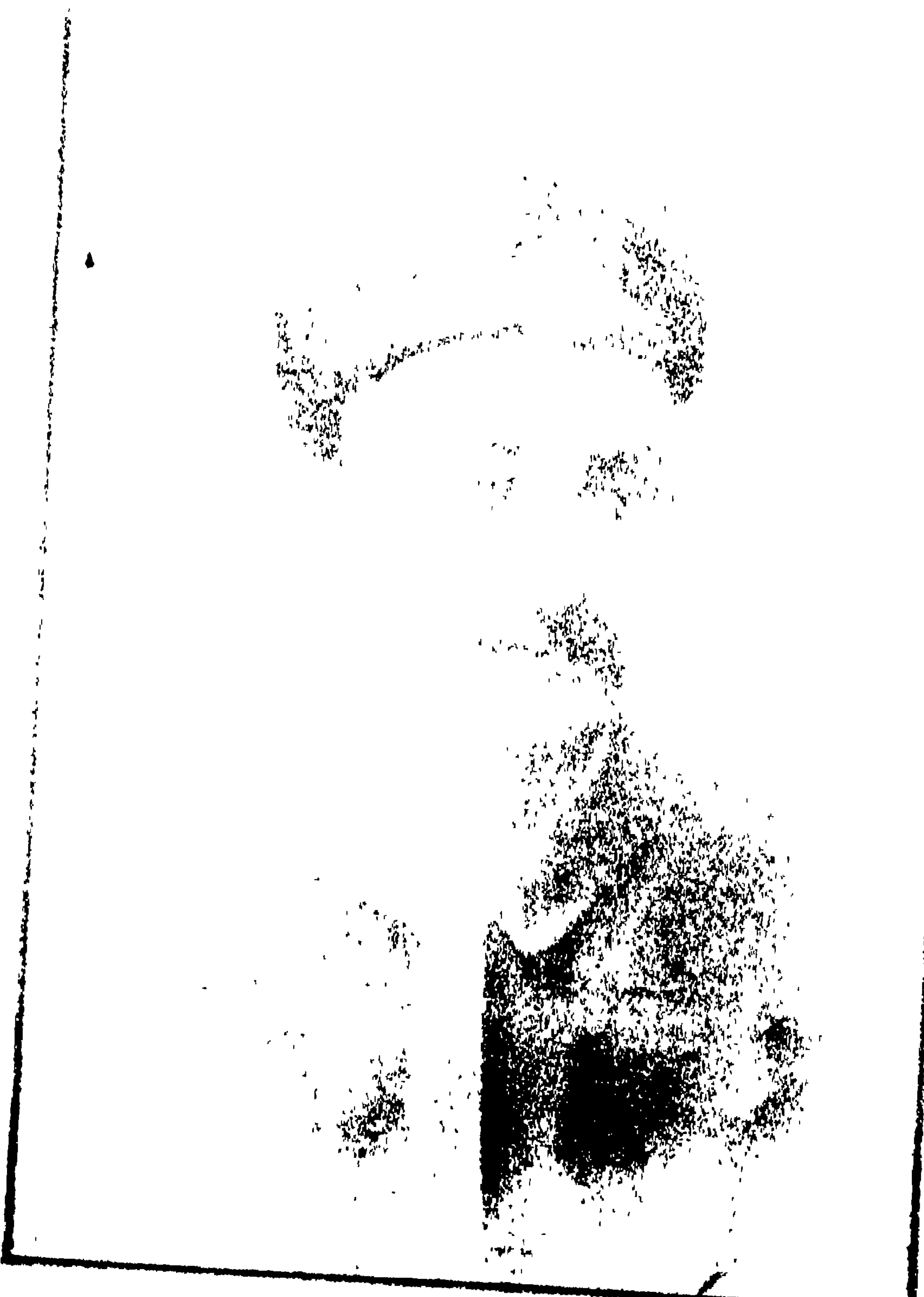
శ్రీమతి బొమ్మవరపు వెంకటరత్నమ్మగారు.

గౌరవనీయులగు జీవాజీగారు.

తిక్కన యాంధ్రీకరించియే యుండును. ఈవాదంబున కాధారంబుల నారయుదము. తిక్కనవిరాటపర్వ ప్రారంభమునందు «అందాదిదొడంగి మూఁడుకృతు లాంధ్రకవిత్వ విశారదుండు విద్యాదయితుండొనర్చె మహితాత్ముఁడు నన్నయభట్టు దక్షతన్» అని నన్నయభట్టు మూఁడుపర్వంబులు తెనిఁగించినట్లు తెల్లముగాఁ జెప్పియున్నాఁడు. మఱియుఁ దిక్కనశిష్యుఁడైన మారన «భారత సంహితమ్మును త్రిపర్వములెవ్వఁ డొనర్చెనట్టి విద్యారమణీయు నాంధ్రకవితాగురు నన్నయభట్టుఁ గొల్చెదన్» అని విశదంబుగ వక్కాణించియున్నాఁడు. వనమునకెక్కుడు భాగమును నన్నయభట్టు తెనిఁగింపక వదలియుండిన పక్షమున నరణ్యపర్వమునుగూడఁ దెనిఁగించెనని వీరేల చెప్పరు. ఒకవేళ దిక్కన యరణ్యపర్వమును మొదలుపెట్టిన విఘ్నోపహతుం డగుదునని వెఱచియుండినపక్షమున భారతము సమగ్రమైనపిదపనైనఁ బూరించి యుండునుగదా? మఱియు దిక్కన సమకాలికుండైన యథర్వణాచార్యుఁడు సైతము విరాటపర్వము మొదలుకొనియే తెనిగింపఁబూనెను. ఇవియెల్ల నన్నయభట్టు అరణ్యపర్వమును సంపూర్ణముగ నాంధ్రీకరించెననుటయే చూపుచున్నది. ఇదియే వాస్తవము. ఆపక్షమున నా భాగమేమయ్యెనని ప్రశ్నింతురు గాఁబోలు. తిక్కన యనంతరము నశించియుండును. భాస్కరరచితమైన రామాయణంబులోఁ గొంతభాగంబును అథర్వణాచార్యరచితమైన భారతమంతయును నశించియుండుట ప్రసిద్ధము. తిక్కన యఱ్ఱాప్రగడలకాలమునకు దాదాపు 120 సంవత్సరములు గడచెనుగాన నక్కాలమున నశించియుండుట యొక్కవింతగాదు. భారతమువంటి మహాగ్రంథము అరణ్యపర్వమునందు గొంత భాగములేక కొఱతపడియుండుటను బదేను పర్వములు తెనిఁగించిన తిక్కన చూచి సైఁచికొని యుండెననుట స్వభావవిరుద్ధము. కాబట్టి తిక్కన పుక్కిటికతలను విశ్వసించి వెఱచుస్వభావము కలవాఁడు కాడనుట సిద్ధము.

నిర్వచనోత్తర రామాయణమం దితఁడు కవిత్వ మొండవలయు పద్ధతింగూర్చి చక్కగాఁ జెప్పియున్నాఁడు. «లలితపద హృద్యపద్యం। బుల నపద్యార్థంబు ఘటితపూర్వాపరమై। యలతి యలంతితు నియలుగ । హాలసంధించినవిధంబున మరగవలయున్» అనివచించి యుండుచొప్పున నాతిదీర్ఘంబులైన సమాసంబులతోడను మృదుపదములతోడను గూర్చియున్నాఁడు. ఒకయుదాహరణంబుఁ జూపెద. «లలితక్రీడమెయిన్ సముత్కటమదోల్లాసంబునం జెక్కుభంగులఁ జేతోరమ చూతపోతలతి కాగుల్మప్రదేశంబులన్ గలయం గ్రుమ్మరి పాడ్కు మంజిమట నంగంబుల్ నవాంకూరసంకలనాశోభిత వల్లరీనిభములై క్రాలంగ రాజిల్లుచున్॥» కావుననే గణపురపు వేంకటకవి «ప్రాబంధికపరమేశ్వరు నర్థమహిమం బుభయకవిమిత్రుని పదలలితత» అని ముచ్చటించియున్నాఁడు. సమయసముచితశబ్దములు దక్క వ్యర్థపదప్రయోగము సేయక యతిప్రాసములు కష్టములోఁ గూర్చినట్లు తోఁపింపక పద్యము రచించు నైపుణ్యం బితని కుండినట్లు మఱొకచోఁ జూపట్టును, రుక్మినుర్యోధనుని వీడ్కొనివచ్చు ఘట్టంబున నొకచిన్న యుదాహరణంబుఁ జూపెద. «అతఁడివి యేఁటిమాటలు । నీతోఁడగు టాల్లఁ గొమ్మనిన రుక్మి వృథా । యాతాయాత విషణ్ణుండై తనపురమునకు మగుడనరిగెం దెలుచున్» ఇట్లప్రయత్నముతోఁ బ్రాసంబులు గుదిరినట్లు గనంబడినను దనకుఁ దోఁచినట్లెల్లఁ బద్యమును మొదలుపెట్టినవాఁడు గాఁడు. ఒకయుదాహరణంబిచ్చెద. «సాష్టాంగ మెఱఁగి సమరావష్టంభం బొప్పది వ్యవాహనలీలో। త్కృష్టగతి మ్సుం గలిమై। ధృష్టద్యుమ్నుండు వాలిచెఁగే జోమహిమన్» ఇచ్చట ధృష్టద్యుమ్నశబ్దము ముందుప్రయోగింపనెంచి పద్యమును సాష్టాంగశబ్దముతోఁ బ్రారంభించెను. శ్రీనాథుఁడు సీసపద్యరచనకుఁ బోలెఁ దిక్కన కందపద్యరచన కెత్తినవాఁడు. కేవలము కందపద్యములనే కూర్చుచున్న కాచోడప్పయమునతఁడు తిక్కననుగూర్చి «ముందరిగిన దినములలోఁ గందమునకు సోమయాజి ఘనుఁడండ్రు» అనిచెప్పియున్నాఁడు. ఈయర్థము నిరూపింపఁ బూర్వోక్త పద్యంబులె చాలు. తిక్కన విరాటపర్వమును మాత్రము పెంచి మూలమునకంటె నెక్కుడరసమునింది రచించెంగాని తక్కినపర్వములన్నియు సంగ్రహపరచెను. అతడు మొట్టమొదట «పదియేనింట దెనుంగు బాసజనసం। ప్రార్థ్యంబులై పెంపునం దుదిముట్టం రచియింపు టొప్పు బుధసంతోషంబు నిండారగన్» అని నిశ్చయించిన చొప్పుననంతయుఁ గొనముట్టునోలేదో యనుశంకఁ గొన్నికథలను సంక్షిప్తంబుల జేయుచు దెనిఁగించెనని తోఁచుచున్నది. కొన్నిభాగములఁ గథాసందర్భమున కనుకూలములగురీతి సంగ్రహపఱచెను. యుద్ధరంగమధ్యమున భగవద్గీత పదునెనిమిది యధ్యాయంబులఁ గృష్ణుఁడర్జునున కుపదేశించుట కథామాత్రంబును భిన్నమొనర్చునని పదియేనుపద్యంబులలో ముగించెను. బ్ర॥ శ్రీ॥ వీరేశలింగము పంతులుగారు తెనిఁగింపనే లేదనరిగాని యదిపొరబాటు. సనత్సుజాతీయము, భీష్మపర్వమున శ్వేతునియుద్ధము మొదలైన వానిని దెనిగించకయే వదలెను. సంస్కృత భారతమున శ్వేతుఁడు భీష్మునితో బ్రథమదినమెల్లఁ బోరాడి సూర్యాస్తమయసమయమున యనంతరము హతుఁడైనట్లున్నది. «వాక్రుత్తు తిక్కయజ్వప్రకారము రసాభ్యుచిత బంధముగనొక్కొక్క మాట» అని శ్రీనాథుఁడు నుడివియుండు లీలఁ దిక్కనకవనంబెంతయు రసవంతమైనములవమలఁ దీయనగు ప్రుఁడేత్తువుంబోలెఁ జదువ జదువ నసుందా

క. మినుఁగొలఁకునఁ బూనినచ, క్కని చెందొవయనఁగఁదనరెఁ ♦ గలువలదొరలోఁ
గన నయ్యోగప్పు మచిక, త్తిన నేడుక నుంచుగడుఁ ♦ దేటియనంగన్.

నంద సంధాయకంబై యింపారు విరాటపర్వంబొందు చదువనీయాంశంబు మనంబునకుఁ బట్టువడును. నేనొక పద్యముమాత్ర ముదాహరించెద.

«సీ॥ లలితంబులగు మట్టియలచప్పుడింపార వంచశై వడి నడనల్లవచ్చి।
యొడమేని సెత్తాపు సుడిపుంగఁ బయ్యెద వగముడూలించి పైముగుడదిగిచి।
సోలెడు సెలదీఁగ లీలఁ గ్రాలుచు వింతచెలువంబు దలకొనఁ జేరినిలిచి।
తెలిగన్నుఁగవపు సెచ్చెలిమైనలేఁతనవ్వొలయంగ వరవంపుబలుపలికి।
మెఱయు రాగంపుఁ జెయ్యెలు మేకొనంగ। పెడఁదసాగియించుమాట
లసెలమిమిగుల। నిన్ను ననురక్తిఁ గొలంచుఁ దన్నెఱఁగలుంద। నీరసాకా
రసైరంధ్రిఁ గోరఁ దగునె॥

కవికాలనిర్ణయాదులు బ్ర॥ శ్రీ॥ వీరేశలింగము పంతులు గారిచే వ్రాయఁబడియుండుట ప్రసిద్ధము గావున నింతటితో విరమించెద.

తిక్కన «కృష్ణశతక» మొక్కటి రచించినట్టును, నయ్యదియున్నును సామాన్యశిష్టమైనట్టును, «మ॥ అరయన్ శంతను పుత్రుపై నరునిపై నభ్రూయపైఁ గుఱ్ఱపై...» అనుపద్య మందులోనిదనియుఁ నొక్క ప్రతీతిగలదు కదా «కృష్ణా దేవకీనందనా» అనుసంబుద్ధులతో ముగియు «దేవకీనందనశతకము» అను పేరుగల యొక పురాతనముద్రిత గ్రంథమును నేను బెంగుళూరునందుఁ జూచియున్నాఁడను. పైనుదహరించినపద్యంబు నందున్నది. అది యవగ్గళకవితా ధోరణిగలది యయ్యెలక్షణవిరుద్ధ ప్రయోగంబులతోడ నిండియుండుటఁబట్టి తిక్కనకృతము కాదనుశంకను బొడమించుచున్నది. ఒకపక్షమున నతఁడు బాల్యమున వ్రాసియున్నను వ్రాసియుండవచ్చును.

పతితజాతిస్థితి.

«మహమ్మదీయజాత్యభ్యుదయావసానము» అను గ్రంథమునుండి
మ. రా. శ్రీ, మాడపాటి హనుమంతరావుగారివలన ననూదితము.

చ॥ మనుజుఁడొకండు «బౌఖ్రి»తనుమాన్యుని వద్దకు నేగిపల్కె; «నో
వినుతగుణాభిధాన! నిను వేఁడెద నర్థమొకండు; సర్వరో
గనివయమునుఁ సాధ్యమనగాదగు నెయ్యది తావకీయసా
ధనమునమందు లేనిదిగదల్పు బుడెకెం వివరించిచెప్పుమా!»

ఉ॥ నానతఁడిట్లు పల్కె; «భువి నామతమందున నిట్టి రోగమొం
డేనియు నుండఁజాల; దటులేలన దేవుఁడు సర్వవ్యాధులన్
బోనడఁచంగ ముఖ్యముగ బోలు ఘనౌషధవంతతిన్ జన
ప్రాణముఁ గాచు నీయుట కవశ్యమునృష్టి యొనర్చియుండఁడే?»

ఉ॥ «కాని జగంబునందొకొకానొక రోగము; వైద్యుఁడెప్పుడున్
దీనిమహత్త్వ్రమిట్టిదని తెల్పి, ప్రతిక్రియ సేయుచున్న న
ద్దానివినంగ గోరెద నతండు వచించినమాట చెల్లిదం
బౌ నటులన్నలంనుటయె హాని కతంబగు జాడ్యమిద్ధరన్»

ఉ॥ «వ్యాధికి గాణంబుల నవారిగ దెల్పిన విశ్వసింపరన్
శోధన నే డితి, పనుచున్ దమవైద్యునినింద జేయుచున్
బాధలనొందు చుండియును, బధ్యమునౌషధమున్ దలంపకే
యీధరజీవముల్ నను హీనులమృత్యువు బాయుచుందురే!»

ఉ॥ తీరము దవ్వుగాగ, నతిదీర్ఘ సముద్రములోన నుండి, యం
దారని మూడగాథయగు మానుడిగుండములోన జిక్కియున్
బారములేక పీవెను మహాపతులోనయి, యుగ్రమగ్గకన్
దీనదటన్న దుస్థితిని దేశి, యనూనుఁ మైననాంధ్య త్రగా
గాఁణమాత్రపాప్తమగుగాటపు నిస్సుందిలు నాశవా
కారులుగల్గు నొక యన గావగు జాతి యిదే విధంబుగన్.

ఉ॥ ఒక్కటతిక్కనా మహి పహాగ్రఘు నావి మిన్నగప్పెడున్!
ఒక్కటవారిదుర్గతిగుమారి ప్రతాపము ల్లజా ఉడున్!
ఒక్కటవారి దుర్విధి మొహో, యనిముఁ దుష వెన్కకేగెడున్!
ఒక్కటదిక్కు లేక్ల ద నుస్సనా సనీతిసివారిట్లుగన్!
అక్కట! నిన్ను గూరి లేవరై పుగగ్ర తిరియ్య! నెప్పుడో!
యొక్కడి కాడువిద్ర మియున్నల్లి నాశము నీకు నచ్చెనే?

శా॥ ఐనస్థానె సుషుప్తి వంచనపులో నైనట్ట యీజాతి కే
మైనన్ లేదు; బస్సము న్మైన దానాపోవు; వంపూర్ణి నా
దీనత్వమ్మున మత్తమొంది తోయ హాయముగ్ధిపింప
భానుండొదలనెక్క, తొక్కక దలింపన్ మేల్కొ నన్గల్గనే?

మ॥ తమహీనస్థితి పైన లేశముసు సంతాపంబు శూన్యంబు; వే
గమజాత్యంతర మై ధనమ్ము తరంగాలేదహో!
అమితానందద మున్న మంటుటయు; దైన్యాధిక్యతన్ సిగ్గులే
దు మహీనస్థితి బొందగోరదియెదోవంబా; స్వర్గంబుపై
తమపేక్ష్యం బయిమొప్పు; దానరకసంతాపం బలక్ష్యంబుగా
గ, మహీన్నాలుగుకాళ్ల జంతువుల పోల్కన్ వారుజీవింపరే?

సీ॥ జ్ఞానమును, ధర్మమును, వ్యర్థహీనవస్తువితిగ జేసిరయారె, యీగ
తి నిపభ్య, రాష్ట్రి వాసులలోన గౌరవముబడయు, ధర్మమినిందిశ్య
చరితుల దుర్మదమున, గీర్తిగోల్పోయి, తుచ్ఛతుష్టికిగనరె?

ఉ॥ నిర్మలభాగ్రిశృభాగ్రివమపనిర్జరళ్ తువులంచుగూర్చునా
ధర్మము; జంతువున్బలువిధమ్ముల మానిసి చేయగల్గునా
ధర్మము; మాత్రి కవన్యమృగతన్ వదయత్వమొనర్పజాలునా
ధర్మము మంద భాగ్యులకు దాయగమూరినదోసమున్నదే?

ఇండియాలో క్రైస్తవమతముయొక్క భవిష్యత్తు.

మిస్, ఎం. ఇ. ఆర్చిబాల్డ్ ఎం. ఎ. గారిచే వ్రాయబడినది.

ముప్పది కోట్ల జనసంఖ్యయును వివిధతరగతులును భాషలును అనేకశతాబ్దములనుంచి యుండియున్న మతమును గల ఈగొప్పదేశములో క్రైస్తవమతముయొక్క భవిష్యత్ స్థితి ఎట్లుండును: ఇందుకు నిస్సందేహముగా పరిపరి విధములయిన తాత్పర్యములుగలవు. "బౌద్ధమహమ్మదీయ మొదలయిన ఇతరమతములను హిందూమతము జయించలేదా, క్రైస్తవమత మేమిచేయగలదు? హిందూమతముయొక్క దార్ఢ్యము ఇప్పుడుతగ్గినదా ? దీనిఉన్న దేవాలయములను, ఉత్సవములను, కర్మలను, గ్రంథములను 333 కోట్ల దేవతలనుచూడుడు ? హిందువుల యావత్తుకార్యములున్ను బ్రతుకంతయును మతమిశ్రితమై యుండలేదా? జాతి యనునది హిందూమతముయొక్క బలమైనపట్టుకాదా?" అని ఒకహిందూ మతాభిమాని చెప్పవచ్చును.

అయితే యింటుకు క్రైస్తవుడేమనును:— "మనుష్యునికి దేవునియున్నతమైన ప్రత్యక్షత క్రీస్తుమతములోనే బయలుపర్చబడియుండలేదా? ఇదియే మానవజాతియొక్క అక్కరలకు అతిఘనముగాను అనువుగాను ఉపయోగపడునదికాదా? ఎప్పటియట్లిప్పటికిని ఎన్ని ఆటంకములు విరోధములు ఎంతబలముగానున్నను ఈమతమే మనహిందూదేశములో జయోత్సవముగానున్నదని చరిత్రవల్ల ఋజువగుచున్నది. శతాబ్దములు గతించినకొలది జీవముగలదిన్ని ఉపమింపలేనిబలము వృద్ధిగలదియునై యున్నట్టు తెలియవచ్చుచున్నది. మరియు దేవునివాక్యమును బట్టి చూచిన చివరకు జయముతో నిలుచు మతమిదియేయని నమ్ముట కాస్పదము కలిగియున్నది." "ఈసముద్రము నుండి ఆసముద్రమువరకు నదిమొదలుకొనిభూదిగంతములవరకు అతడురాజ్యముచేయును. రాజులందరు అతనికినమస్కారముచేసెదరు. అన్యజనులందరు అతని సేవించెదరు."

1. "చూడుడు. ఈమతసంబంధమైన పనిచేయు 4000 మందికంటె హెచ్చుమిషనెరీలు ప్రస్తుతమీదేశమందున్నారు. ఇంతమంది పనిచేయుచున్నను ఎంతమట్టుకు చేయగలిగిరి" అని కొందఱనవచ్చును.

సరిగాచూచిన క్రైస్తవమతముయొక్క పని 1857 సం॥న ఈదేశమందు క్రమముగా నారంభమాయెను. షుమారు 10 సం॥లనుండి మాత్రమే ఈదేశక్రైస్తవులు మతవ్యాపకత్వమును గురించి పట్టుదలతో శ్రద్ధవహించి పనిజరిగించుచున్నారు. అయినను 1901 సం॥ జనాభాలెక్కలలో 10 సం॥ల కాలమందు హిందూదేశ జనసంఖ్య 100కి-2.5 చొప్పున క్రైస్తవజనసంఖ్య 100కి- 80చొప్పున వృద్ధిచెందినట్లు కనపరుపబడియున్నది.

2. ఈపైని వివరించిన ఆశ్చర్యకరమైన అభివృద్ధి యీమతమందలి నమ్మకమునకు ముఖ్యహేతువుకాదు. ఎందుకనిన 100కి ఒకడుమాత్రమే క్రైస్తవుడైయున్నట్లు కనబడుచున్నది. అయితే ప్రపంచములో ఈమతమెట్టిస్థితియందున్నది. లోక జనసంఖ్యప్రకారము చూచిన ఇది మూడవవంతు గలిగియుండి ఔన్నత్య స్థితియందున్నది. 19వ శతాబ్దమందు దీనియభివృద్ధి బహు ఆశ్చర్యముగనుండెను. అన్ని దేశములయందును సకల జనాంగములయందును వృద్ధిపొందెను. ప్రపంచములో అన్నితరగతులవారికిని అన్నిదేశములవారికిని ఉపయోగింపబడదగిన శక్తిగలదిగా ప్రతిష్ఠింపబడియున్నట్లు ఋజువగుచున్నది. ఇతరమతములలో నేదియు యిట్టిశక్తితో యింతమట్టుకు వృద్ధిపొందినట్లు కనుపించదు.

తే. తనర మగమానికపువాలు ♦ దాల్పుజోదు, వేడుకలుమీఱ నాడుమే ♦ శ్మేదమీఁద
గొనబు మీఱెడు నవరంజి ♦ కుండయనగఁ, దూర్పుగుబ్బలిపైఁదోఁచెఁ ♦ దొగలతేఁడు. తిమ్మ. నీలా. వ.

3. క్రైస్తవమతములయొక్క జయములను గురించి చరిత్ర యేమి తెలుపుచున్నది. యేసు యొకయూదియ వడ్రంగి. పరిశుద్ధముగాజీవించెను.ఏమనుష్యుడును ఎన్నడును మాట్లాడలేనివిధమున మాట్లాడెను.శిలువమ్రానుమీద మరణమొంది మూడవదినమున పునరుద్ధానుడైపరలోకమున కారోహించెను. పిమ్మట తనశిష్యులమీద కాత్మబలమురాగా వారు ప్రతిస్థలములకువెళ్ళి లేఖనములప్రకారము క్రీస్తుఎట్లుచనిపోయి లేపబడెనో విశ్వాసులకెల్లు పాపపరిహారము దయచేయబడెనో ప్రకటించిరి. అదిగో శిలువవేయబడినవాని నామము లోకమంతట నిండుకొనెను. క్రీస్తు చనిపోయిన 30 సం॥లకు టసిటసను నొక రోమాచరిత్రకారుడు విస్తారక్రైస్తవ సమూహము రోముపట్టణములోనే మహాకఠినరీతిని వధించబడిరి అనివ్రాసెను. నిరీక్షణ హీనమైనట్టిన్ని కఠినమైనట్టిన్ని ఆరంభము కలిగియున్నను గ్రీకు తత్వశాస్త్రములు విగ్రహారాధన కిరాతకపు పట్టులు బలమైన మూఢవిశ్వాసము గలిగియుండినను వారిసనాతనమతము మొదలయినవి బహుగా ఎదిరించుచున్నను అప్పటి ముఖ్యఏలికలగు రోమాచక్రవర్తులు విడువని పట్టుదలతో తరుముచున్నను ఈక్రైస్తవమతము జయమునేపొందుచూ తుదకు పశ్చిమదేశ ముఖ్యమతముగా ఎన్నికనొందెను.

4. మరియు కొందరు "ఈమతములో అతిదిగువ జాతులవారుమాత్రమే చేరుచున్నారు. వారు కేవలము తృణీకరించబడిన హీనులేకదా? ఎట్టిది ఎన్నటికైన ఈదేశమందు వృద్ధిపొందగలద"ని యందురు. ఈతిరస్కారపు మాటలు సత్యమేమైయున్నను క్రైస్తవుడు తనరక్షకుడు ఈవిషయమునుగురించి ముందుగా చెప్పియున్నాడనియు ఆదినుంచి క్రైస్తవమతము ఇట్టివే కలిగియున్నట్టు చరిత్రలయందు వివరముగా తెలుపబడియున్నదనియు తెలుసుకొని అధైర్యమునుపొందుటకు బదులుగా విశ్వాసానందములయందు వృద్ధినేపొందుచున్నాడు.

రోమాగవర్నమెంటువలె ఇండియా గవర్నమెంటు ఇతరమతాన్వితులను బాధించక తమకనుకూలమగు మతములలో స్వేచ్ఛగానుండునట్లు సహాయకరులుగానున్నను క్రీస్తుయందు విశ్వసించు ప్రతియథార్థ విశ్వాసియు హిందూమతస్థులవల్ల బాధించబడుచుండుట అందరెరిగిన విషయమే. బాధించుట వేనవేలవిధములు. శరీరమును మాత్రమే బాధించుట బాధకాదుగాని స్వగృహమునుండి తోలివేసి స్నేహితులుదూరమై ఆస్తిని ఆక్రమించి జాతిభ్రష్టునిగా తీర్మానించి సమస్తవిధముల నీచునిగాయెంచుట అను నిట్టిబాధలను మరియేది మించియుండగలదు. ఈశ్రమలన్నియు ఎందుకు. ఈక్రొత్తమత మవలంబించుటవల్లనేగదా. అయినను విశ్వాసి "నానిమిత్తము జనులు మిమ్మును నిందించి హింసించి మీమీద అబద్ధముగా చెడ్డమాటలెల్ల పలుకునప్పుడు మీరు ధన్యులు సంతోషించి ఆనందించుడి. పరలోకమందు మీఫలమధికమగును. ఈలాగున వారు మీకు పూర్వమందుండిన ప్రవక్తలను హింసించిరి." అనుక్రీస్తుబోధవాక్యములను స్మరించి ఆదరణ పొందుచుండురుగాని అధైర్యము పొందుట కానుపించదు. మరియు తనయాశ్రితులు పొందబోవు దూషణ తిరస్కారములను ఎరిగి "నన్నుగూర్చియు నామాటలనుగూర్చియు సిగ్గుపడువాడెవడో వానిగూర్చి మనుష్యకుమారుడు తనకును తనతండ్రికిని పరిశుద్ధదూతలకును కలిగియున్న మహిమతో వచ్చునప్పుడు సిగ్గుపడును." అని క్రీస్తువారు ముందే తెలిపియున్నారు. ఇప్పుడు హిందూమతస్థులవలె పూర్వము గ్రీకులును రోమీయులును క్రీస్తుమతమును తిరస్కరించిరి. తుదకు ఆజనాంగములలో ఆద్వేషము విశ్వాసమునకు గౌరవములకు మారినదికాదా?

ఒకప్పుడొక ప్రసిద్ధిచెందిన బ్రాహ్మణవకీలు నేను క్రైస్తవుడనైతే క్రీస్తుమతమునకు గొప్పఘనము మీకు గొప్పసహాయము కలుగునుగదా అనియనగా అట్టిది మీలోనుండు క్రైస్తవజీవనముబట్టి మాత్రమే యుండునని

యు తప్పిపోయినవారిని వెదకి రక్షించి నిలువబెట్టుటకు క్రీస్తుయేసు ఈలోకమునకు వచ్చెననియు, ఆయన దృష్టిలో యొకఘనునియాత్మ ఎంతవిలువగలదో ఒకఅధముని యాత్మయు నంతే విలువగలదనియు చెప్పితిని.

బీదలకు వార్తప్రకటించబడుచున్నది. అను దైవ వాక్యమందు క్రీస్తుమత మహిమ పునాదికనబడుచున్నది. దక్షిణమహాసముద్రమందు కొన్ని లంకలలోని నరమాంసభక్షకులను ఆఫ్రికా దేశమందలి బహుదేవతా మూఢారాధికులను ఇంగ్లండు దేశస్థుల పూర్వీకులను ఈక్రైస్తవ మతము ఎట్టిస్థితిలోనికి తెచ్చియున్నదో యాలోచించుడు. బర్మాదేశములో 35 వేల కరీనుక్రైస్తవులున్ను దక్షిణమునను న్న 1,00,000 మిషనరీక్రైస్తవులున్ను ఇంకా మనఆంధ్రక్రైస్తవులున్ను ఎట్లు వృద్ధిగలిగియున్నారో చూడండి. తెలుగువారిలోనుండిమాదిగవారు 1878 సం.న 10000 క్రైస్తవులైరి. ఇప్పుడు వీరిసంఖ్య 9,50,000 అయియున్నది. వీరిలో ననేకులిప్పుడు శూద్రుల బడులలో ఉపాధ్యాయులుగానున్నారు. వారిప్రోత్సాహములవలన శూద్రులు క్రీస్తును రక్షకునిగా అంగీకరించుచున్నారు. తృణీకరించబడి హీనముగా నెంచబడిన జనులను ఉన్నతస్థితికి దెచ్చె శక్తిగల యీక్రీస్తుమతముతప్ప మఱియొకటి ఈలోకమందెన్నడును కనుపించలేదు.

5. హిందూదేశమందు క్రీస్తుమతాభివృద్ధిని తెలుపునట్టి గురుతులనేకములున్నవి. వాటినన్నిటి నొకజాబితాగా వ్రాసిచూపించుటకుగాని వివరించుటగాని కష్టము. క్రైస్తవమతబోధ క్రమక్రమముగా వ్యాపించునదిగానె యున్నది. పరలోకరాజ్యము ఒకస్త్రీ తీసికొని పిండియంతయు పులిసి పొంగువరకు మూడుకుంచములపిండిలో దాచిపెట్టిన పుల్లనిపిండిని పోలియున్నది. అనిక్రీస్తువారు చెప్పియున్నారు. మనఇండియాలో ఆపులిసినపిండి పనిజరిగించుచున్నట్టు కనబడడములేదా? దేవునియందు పితృభావమును మానవునియందు భ్రాతృభావమును స్త్రీలను ఔన్నత్యదశకు తెచ్చుకోరికయును సమస్తప్రజలు జ్ఞానాభివృద్ధిపొందవలెననే కోరికయును,పలువిధములగు లోకోపకారబుద్ధులు కలిగియుండ కోరికయును ఎన్ని అనీతికార్యములుచేసినను జాతిమాత్రము చెడకుండా చూచుకొనవలెననేరీతినికాక, నీతియే మతమునకు ముఖ్యమైనదిగా నెంచుటయును అనే యీమొదలగు నేర్పులచేత క్రైస్తవ మతము ప్రజలను ఆకర్షించుచున్నది.

6. క్రీస్తుమతము తుదకు మహిమతో నిలిచేదని నమ్ముటకు యీపై నుదహరించినవేగాక మనుష్యులయొక్క అక్కరలకు పూర్ణతృప్తిని కలిగించేవిషయముకూడ దీనియందుమాత్రమే యున్నదని విశ్వాసియొక్క నమ్మకమైనది.

మనుష్యుడు అపరాధముక్రిందను పాపముయొక్క బలముక్రిందను అణపబడియున్నాడు. క్రీస్తుపాపమును భరించినవాడు "మనము పాపములవిషయమై చనిపోయి నీతివిషయమై జీవించునట్లు ఆయన తానే తనశరీరమందు మనపాపములను మ్రానుమీద మోసికొనెను." లోకము దుఃఖముతోనిండియున్నది. యేసుచెప్పునది యేమంటే "ప్రయాసపడి భారము మోసికొనుచున్న సమస్తమైనవారలారానావద్దకురండి! నేనుమీకు విశ్రాంతికలుగజేతును." మరణాంతరమున యేమికలుగును. యేసుచెప్పునదేమంటే "నేనుపునరుత్థానమును జీవమునైయున్నాను.నాయందు విశ్వాసముంచువాడు చనిపోయినను బ్రతుకును."

క్రీస్తుమతములో ప్రేమముఖ్యముగా కనబడును. ఎందుకంటే దేవుడుప్రేమయైయున్నాడు. "క్రీస్తుప్రేమ మమ్మును బలవంతము చేయుచున్నద"ని సత్యవేదమందు తెలుపబడియున్నది. ఒకసంపూర్ణమైనమాదిరిని లోకము ఎల్లప్పుడు వెతుకుచుండెను. అది క్రీస్తుయందపరిమితముగా కనుపించినది. ఆయన పాపమేమియుచేయలేదు. ఆయననోటను ఏ కపటమును కనబడలేదు. ఆయనదూషింపబడియు బదులుదూషింపలేదు. ఆయనను విరోధించినవారి

శా॥ అజ్ఞానంబనగా దమోవిలసనంబజ్ఞాన కార్యోదయం। బజ్ఞానాను గుణంబకాన గళితాక్తాచారమా దానికిన్ బ్రాజ్ఞుల్ ప్రాప్యఫలంబు నారకముగా భాషింతురట్లాటచే। నజ్ఞానాదుల నిందునందు నిజమైప్రాపించు దుర్దుఃఖముల్

లో బద్ధశత్రువు నహా ఆయనయందు యే తప్పితమును కనుగొనలేకపోయెను.

క్రీస్తుమతమునేమిటి ? అదిక్రీస్తే. ఆయన క్రైస్తవమతస్వారస్యము. ఆహా! ఇండియాప్రజలు సిద్ధాంతములను ఆచారములను పశ్చిమదేశమందలి క్రైస్తవమత శాఖాభేదములను చూడక శాశ్వతమైన ప్రేమతో ప్రేమించిన క్రీస్తునేచూచినట్లయిన ఆయనను రమణీయుడుగానున్నట్లు చూడగలరు. అప్పుడు కేశవచంద్రసేన్ అను మహానీయునివలె యీ దిగువప్రకారము చెప్పగలుగుదురు:—

“ఇండియాలోనివారందరు క్రీస్తు దేవునికుమారుడని నమ్మవలెను. మరిన్ని యేసుక్రీస్తు ప్రాయశ్చిత్తమునున్ను, మానవజాతికంతటికిని ఈయనే ప్రాయశ్చిత్తమై యున్నాడనికూడా ఇండియాఅంతయు ఒప్పుకొనును. మనము నమ్మిన నమ్మకపోయిన ఆయన తనప్రశస్తమయిన రక్తమును మనందరికొరకిచ్చియున్నాడు. ఆయన తనపని చేసెను. మనపని మనము చేతుముగాక...నాకొరకును మీకొరకును ఆయన మృతినొందెననియు మనకొరకు సంపూర్ణప్రాయశ్చిత్తము చేయబడెనని నమ్ముదుముగాక. మీప్రకాశమైన ప్రశస్తమైన ఇండియాయను కిరీటమునకు క్రీస్తుగాక మరియొకరు అర్హులు కారు. క్రీస్తుకు అదితప్పక దొరుకును.”

భాగ్యము.

మ. రా. శ్రీ, వేంకటపార్వతీశ్వరకవులచే రచియింపఁబడినది.

ఎట్టులుండునో నాభాగ్య * మెల్లి యనుచుఁ
గాంచ నెంచుట నాపని * కాదు కాదు
నేనునను దాఁటిపోలేగు * నేఁడటంచు
నపగతంబగు మండెనా * కదియె చాలు.

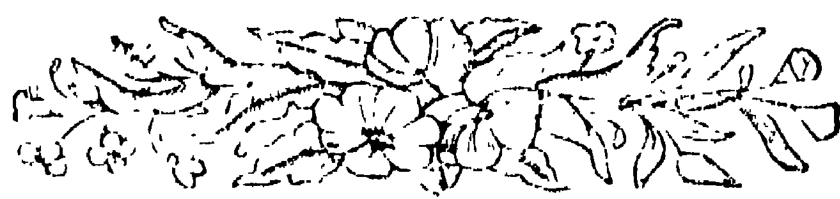
మృత్యువేళ వేళనద్దము * రేయి నాదు
నెత్తురు హరించి, శ్వాసల * నిలుపనిమ్ము
నేను నాలోని మేలిని * ధ్యానమునను
నేకరణినైనఁ గ్రుంగను * గాకపోను.

కనఁబడకపోవు భాగ్యమా ! * కరఁగిపోవు
కనకమా ! యూరకేపోవు * ఘనబిరుదమా !
మనసిపోగొను నశ్రమా ! * మీకు నెల్ల
తెక్కులున్న వటంమనె * చిక్కియుంటి.

ఎగిరిపోగొదు పక్షుల * తెలుఁగఁబడియె
నఁగౌరకొర్కులుర్వ్చనుమాయ * మహామురిక్కె
ఇట్టినుస్తులఁ గాంచుచు * నెప్పటికిని
గూడ నాపని భావింప * వాఁడఁగాను.

ఈప్రపంచక మోవాని * నిచ్చఁగాన
వాని నెల్లను దానెప్పు * డైనవేఁగొ
వెండి బంగారనిమ్ముపో * విడువనిమ్ము
కానినాకెన్నిధనికేత * నైనఁగలదె ?

నేను నాయాత్మఁ జూడఁగా * నేర్చనపుడు
నన్నె బెబ్బుల్లు ముగఁగనుఁ * గొన్నయపుడు
నేను నాలోన నానంద * మూనునపుడు
నేనె నా రాజ్యమైయుండు * నిశ్చయముగ.

సంస్కృతభాషా వాఙ్మయము.

మ-రా-శ్రీ, రాజా మంత్రిప్రగడ- భుజంగరావు బహద్దర్ గారిచే వ్రాయబడినది.

హిందూదేశముయొక్క ప్రాచీనౌన్నత్యము సంస్కృత భాషామూలకముగ తెలియవచ్చుచున్నది.

సంస్కృత భాషావైఖరిని జూడగా మనపూర్వులు దేశమందుగల సమస్త వస్తుసంతతిని జనోపయోగమునకెట్లు తెచ్చిరో వస్తుతత్త్వ విమర్శయందెంత సూక్ష్మదృష్టి నుపయోగపఱచిరో వస్తుగుణములపై బుద్ధినధిరోహింపజేసి స్థూలశరీరముతో పోరానిస్థలములకెట్లు పోగలిగిరో ఆశ్చర్యకరముగా తెలియవచ్చుచున్నది.

దూరదృష్టి, దూరశ్రవణములును, ఆకాశవిమానములు, అణిమాది అష్టాంగయోగసిద్ధులు మున్నగునవి ప్రాచీనకాలమునందు నిరంతరాచరణములుగా పేర్కొనబడియున్నవి. ఏకథచదివినను, ఏగ్రంథ మవలోకించినను మనుజుడు తనదృష్టికగపించని వస్తుగుణములతో, దేవ, భూత పిశాచగణముతో నెక్కువ సంబంధము పెట్టికొనినట్లు కాన్పించును.

అస్ఖలితబ్రహ్మచర్యము, ఊర్ధ్వరేతస్కతయోగదీక్షలవలన పూర్వులు కాలమునకు భూత, వర్తమాన, భవిష్య ద్వివేక్షలేకుండచేసి ఆగతానాగతము లొక్కవిధముగా కనుగొనగలిగినట్లు తెలియవచ్చుచున్నది.

సంస్కృత గ్రంథములయందు వివరింపఁబడిన కొన్నియద్భుతములను విశ్వసించుటకు తగిన యోగ్యతపైతము మనయందిప్పుడు లేకున్నది. యోగవిద్య అమెరికా దేశమునకు వలసపోయి వారికు తేజ మొసంగుచున్నది. సంస్కృతభాష వేదమూలకముగా జర్మనీదేశమునకు వలసపోయి యచ్చట కొనియాడబడుచున్నది. మంత్రశాస్త్రము నూతనసైన్సుశాస్త్రములలో క్రమముగా ప్రవేశించుచున్నది. వేదస్వర మాహాత్మ్యము కొలదిమందిచే తెలిసికొనబడుచున్నది.

చూడఁజూడ సంస్కృతవిద్య ప్రపంచాధ్యాత్మిక విద్యగా పరిగణింపబడుచున్నది. దైవసాక్షాత్కారములు, పరకాయప్రవేశములు ఆకాశతత్త్వ విజ్ఞానము, ఖండాంతరజ్ఞానులచే యనుష్ఠింపబడుచున్నది.

రాజావలంబనముగాని, వాణిజ్యానుకూల్యతగాని లేకయున్నను సంస్కృతభాష ప్రపంచాంగమునందలి మానవకోటిచే ఆత్మజ్ఞానమునకై అభ్యుత్థానమును గనుచున్నది. ఇందులకు కారణమా భాషావర్ణమహత్త్వనిన నందఱొప్పుకొనరు కాని యందు విరచింపబడిన మహత్తరానేక విషయగ్రంథ పరంపరయనిన నందఱొప్పుకొందురు.

వేదమునందు మహత్తరమైన విషయ విలక్షణత గలదు. వేదమును తెలిసికొనుటకు షడంగములు కల్పింపబడినవి. వేదార్థమును ప్రకాశింపజేయుట కుపనిషత్తులు తపోధనులచే ననుగ్రహింపబడినవి. వేదము దైవమును జూపుమంత్రము. జ్ఞానోపదేశముచేయు గురువు హిందూదేశమునందలి మతములన్నియు వేదాధారములు.

మతనైరుధ్యత మతకర్తల జ్ఞానపరిమితిని దేశకాల పాత్రతాయోగ్యతలను దెలుపు కొలబద్ద యనదగియున్నది.

మనుజునికి గోచరింపఁదగిన ప్రతివిషయమునకు నుత్తరములు సంస్కృతభాషయందుగలవు. సంస్కృతగ్రంథములు ప్రయోజనమునుబట్టి సంకల్పింపబడినవి. అగాధమగు ప్రపంచోత్పత్తి జీవముముక్షతలనుగూర్చియే విపులవిమర్శనములు గలవనిన నిక సూక్ష్మగోచరములగు ఖగోళాదిక విషయమునుగూర్చియు జలజంతుమయమగు మహార్ణవమునుగూర్చియు వస్తుప్రయోజనము పరమాణుసమ్మేళనమునుగూర్చియు, పంచభూతములనుగూర్చియు, ననేకయర్థ విషయ విమర్శనములు గలవని వేఱచెప్పబనియేమి ?

సంస్కృతభాషకుగల వ్యాకరణదక్షత లోకమున మఱియేభాషకునులేదు. ఒక్క వ్యాకరణశాస్త్రమేగాక అన్నిశాస్త్రములును దైవస్వరూప నిర్ణయాధారకమా

త్రప్రయోజనవంతములుగా నగపడుటచేతనే వానిచిరంజీవత నిలుచుచున్నది.

రాజ్యాంగ వ్యత్యయములవలని మార్పులుగాని, దేశకాల పాత్రాదులయందలి మార్పులుగాని సంస్కృతభాష నున్మూలము గావింపలేదు. సంస్కృతభాష సూర్యప్రభవలె శాశ్వతమై ప్రకాశమానమై వెలుగుచున్నది.

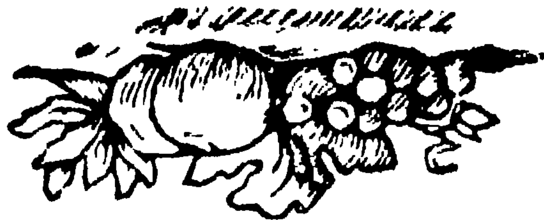
హిందూదేశమున ప్రపంచోత్పత్తి స్థితుల నభివృద్ధికి దెచ్చుటకుగూడ తపఃప్రభావవిలసితులు బహుళప్రయత్నములుగావించిరి. ఋషులైహికాముష్మిక విషయబోధకులుగానుండిరి. కొన్ని వేలసంవత్సరములు కొన్నికోట్లధనము వెచ్చించినగాని కనుగొనబడని సృష్టిరహస్యములు ఋషులు తమ తపశ్శక్తిచే కనుగొని లోకమునకు వెల్లడించిరి. విశ్వామిత్రఋషి సృష్టి రహస్యమును కనుగొన్నవాఁడు. నమ్మినను నమ్మకపోయినను సరియే. త్రిశంకు స్వర్గమాతని సృష్టినిపుణతకు సాక్ష్యముగానున్నది. వైద్యశాస్త్రోత్కృష్టత సుప్రసిద్ధము గదా. మనలో ననేకులిట్టివి పుక్కిటిగాథలని కొట్టివేయుచుండగా ఖండాంతరమందలి సైన్సుశాస్త్రప్రకాండులిట్టివి యాథార్థములుగాఁగొని తాము కొంతవరకు సృష్టి రహస్యములను గ్రహించుచున్నారు. అమెరికాదేశములో మనబ్రహ్మజెముడు ముండ్లు లేకుండ పుట్టింపబడి సీమఆపిలువలె భక్షింపబడుచున్నది. ఈట్లకాయలలో టెంకలులేకుండ మొక్కలు కల్పింపబడుచున్నవి. ఆకాశవిమానములు మఱల తలయెత్తుచున్నవి. శుక్రతంత్రమందలి మహాద్భుతములు క్రమముగా నెకొల్పబడుటను మనముగాకున్న మనసంతతివారైనను జూడవచ్చును.

మనశక్తిసామర్థ్యములు కారణాంతరములచే క్షీణించినవి. మనకుసాధ్యముగానిది దుస్సాధ్యములని తలంపరాదు. సంస్కృతభాషావిషయము లిప్పుడు సర్వప్రపంచ పర్యటనము సల్పుచున్నవి. బుద్ధిబలముగలవారి కది కామధేనువువలె ఫలించుచున్నది.

హిందూదేశమునకును సంస్కృతభాషకును అవినాభావసంబంధము. సంస్కృతభాష హిందూమతమందు ప్రవేశించినది. ఆర్యుడుదయము లేచినదిమొదలు రాత్రిని ద్రించువరకును పంచాంగపు బ్రాహ్మణునివలనను, దైవప్రార్థనయందును, దేవాలయమందును, నిత్యనైమిత్తికములయందును, వేదాంతమందును, జ్యోతిషమందును, వైద్యమందును సంస్కృతముజాడ గనుచుందుము.

ఈకారణమున సంస్కృతభాషకు భరతవర్షము జన్మభూమియనఁదగియున్నది. ఇది వాల్మీకవ్యాసమును పరాశరాది ఆర్యకవిపుంగవుల కాటపట్టు. భాషాసతిని నూతనాలంకారములతో నోలలాడించిన కాళిదాసాది మహాకవులకిది పుట్టిల్లు. వారు కీర్తిశేషులయినను వారివాక్యరాజములు శబ్దవ్యాప్తికర్త్వంబగు ప్రపంచమంతయు నిండియుండును. ఏమానవుని వాక్కులైనను ఉచ్చరింపబడిన పిమ్మట వానివానిశక్తినిబట్టి కొంతపనిచేయును. శబ్దమునకు మిక్కిలి తీక్ష్ణమైనశక్తిగలదు. సుభాషితములు చిరకాలస్థాయులై పరోపకారకములై యాచంద్రార్కము నిలుచుట సహజమగుటచే సంస్కృతవాణియిట్లు చిరంజీవిగా వర్ధిలుచున్నది.

ఇట్టి పరమోత్కృష్టభాషను భారతీయు లభ్యసించవలెనన్న యితరదేశీయులకంటె ననేకకారణములవలన వారికి సులభసాధ్యము.

చ. పరులెవరైనఁ దన్ను స్తుతిపాఠమొనర్చిన నుబ్బకుండఁ బా
మరమతిఁ దన్నుఁదిట్ట నవమానముగా గణియింపకుండఁ దాఁ
బరులఁ బొగడ్తగాని నగుబాటునుగాని యొనర్పకుండ ని
ద్దరఁ జరియించు మానవుఁడె ధన్యుఁడు మాన్యుఁడు సద్వరేణ్యుఁడున్. మాలతీవసంతము.

జాత్యైక్యత.

మ.రా.శ్రీ, భోగరాజు పట్టాభి సీతారామయ్య బి. ఏ. ఎం. బి. సి, యం. గారిచే వ్రాయబడినది.

హిందూదేశమునందు "జాత్యైక్యత" గలదనిన కొందఱకు విస్మయజనకముగను, మఱికొందఱకు హాస్యాస్పదముగను నుండవచ్చును. "ఇండియాయనునది దేశముకాదు, ఖండమనియు, నాదేశము భిన్నజాతులవారికిని, వివిధమతస్థులకును రణరంగమనియు, నాదేశస్థులు అసంఖ్యాకములగు భాషలను వాడెదరనియు" నీవిధమున దేశాటనముసేయు పాశ్చాత్యుల పైమాటలనే మనలో ననేకులుగూడ ప్రమాణముగ నెంచుకొనుచున్నారు. పాశ్చాత్య నభ్యతలతో సంపర్కము నొందినతోడనే మన దేశపు ప్రాచీనసభ్యతయొక్క విశేషాంశములను మఱచుటెంతయు శోచనీయము.

ప్రత్యేకజాతీయత యావశ్యకమా?

ప్రతిదేశమునందు నాదేశస్థులు తమప్రత్యేకజాతీయతాభావమును నిర్దుష్టముగ నిలుపుకొని, యభివృద్ధి పొందించుకొనుట యావశ్యకము. ఇట్టి ప్రత్యేకాభివృద్ధి వలన వివిధదేశములకు పరస్పరనష్టములు సంభవింపజాలవు. దేశకాలపాత్రములనుబట్టి ప్రతిజాతివారియందును గొన్ని సుగుణములు వర్ధిల్లుననియు, ప్రతిసభ్యతయందును గొన్నిప్రత్యేకధర్మములు వృద్ధిఁజెందుననియు జెప్పనావశ్యకములేదు. వివిధదేశములందు నాయా సుగుణసంపత్తియు, నాయావిశేషధర్మములును ప్రబలునపుడే మానవకోటియొక్క విజ్ఞానరాశి యెంతయు విపులమగును. ఇట్టినదాదర్శములే వివిధదేశములందలి రాజనీతిని నిరూపించి గానసాహిత్యములకు వన్నెదెచ్చి, జాతీయధర్మములను ప్రకాశింపజేసెను. వీనివలననే వివిధదేశములయందు నాశ్చర్యకరములగు శక్తులుదయించెను. వీనిననుసరించియే మానవబుద్ధి వేయితెరంగుల వికసించెను. ఇవిలేకున్నచో మానవకోటియంతయు చీమలబారువలె నేకరీతిగానుండి, ప్రాపంచకాభివృద్ధికెంతయు నావశ్యకమగు నానావిధత్వమును పొందియుండజాలదు.

ప్రత్యేకజాతీయత, సర్వజనసౌభ్రాతృత్వము.

ప్రత్యేకజాతీయతాభివృద్ధిని ముఖ్యముగ బోషించునది స్వదేశాభిమానమే. ఈదేశాభిమానమే దేశమునందలి పలుతెగలవారిని సమకూర్చి, రాజ్యాంగనిర్మాణమును నిలుపుటకును, దేశమునుండి పోయినదానిని తిరిగి సంపాదించుటకును వారిని హెచ్చరించుచు నీయుద్దేశములను గొనసాగించుటకుగాను తమసొత్తును, స్వాతంత్ర్యమును ప్రాణములను నర్పింపజేయును. ఒకదేశ మొకరిది, మఱియొకదేశము మఱియొకరిదను విచక్షణముసేయుట యాక్షేపణీయమనియు ప్రపంచములోని ప్రజలెల్లరు వసుధైకకుటుంబము, సర్వజన సౌభ్రాతృత్వము అనునీతులను గ్రహింపవలెననియు గొందఱుచెప్పగ వినుచున్నారము. ఉగ్గుపాలునుండియు నేకమేవాద్వితీయమను ధర్మమును గ్రహించు భారతీయులకిది నూతనభావముగాదు. ఇతిహాసములయందలి కృతయుగవర్ణనములను బఠించు హిందువులకిది క్రొత్తయంశమును బోధింపదు. కాని ప్రాపంచకానుభవములనుబట్టి యిట్టి యాదర్శములు సాధ్యములా, యసాధ్యములాయని యించుక యోచింపవలసియున్నది. 20 వ శతాబ్దమునందును మనప్రస్తుత యవస్థచూడుడు. ఆఫ్రికాఖండమునందు విచారణలేకయె మనలను చెరసాలయందుంచుటయు, ప్రవాసములకంపుటయు చూచుచున్నారము. అమెరికాలోగొందఱు మనలను దొడ్డిగుమ్మములనుండియే లోనికిరానిత్తురు. ఆస్ట్రేలియాలో మనము కాలేబెట్టరాము. ఆహా! ఇదంతయు సర్వజనసౌభ్రాతృత్వమును బోధించు క్రైస్తవమతావలంబకుల ప్రవర్తనయేగదా? ఇటీవలనే బల్గేరియా టర్కీనుండి విడిపోయినది. ప్రతిక్షణమును క్రీటుద్వీపము టర్కీనుంచి విడిపోయి గ్రీసులో జేరుటకు బ్రయత్నించుచున్నది. ఇటలీలోనున్న ఆస్ట్రోగాత్లు, లాంబర్డ్లుగలిసి ఇటాలియనులుగను, ఫ్రాంసు

లోని కెల్టు, ఫ్రాంక్లు బర్గండియన్లు గలిసి, ఫ్రెంచిమేను గను, ప్రిష్యాలోని స్లావ్లు వెండ్లుగలిసి జెర్మన్లుగను, ఇండియాలోని హిందువులు, మహమ్మదీయులు, క్రైస్తవులు, పారసీకులుగలిసి భారతీయులుగను ప్రథమమున మారినపుడే వీరెల్లరుగలిసి వసుధైకకుటుంబమను నున్నతాదర్శనము నవలంబించుచు, సర్వజన సౌభ్రాతృత్వము ను ననుదినాచరణములో జూపగలరు.

జాత్యైక్యతకు నావశ్యకములెవ్వి

సామాన్యమతము.

చిరకాలమునుండియు సామాన్యమతమును, సామాన్యజాత్యుత్పత్తియు, సామాన్యభాషయు జాత్యైక్యతకు నావశ్యకములని చెప్పుచూ నిట్టిసమాన స్థితిగతులు ఇండియాదేశమునందు లేకుండుటచే నిచ్చట జాత్యైక్యతాభావము వర్ధిల్లజాలదని వాకృచ్చుట యాచారముగనున్నది. ఇట్టివి యావశ్యకములాయనియు నావశ్యకములయినచో నవి మన దేశమునందు లేకున్నవాయనియు మనము యోచింపవలెను. ఇవన్నియు నున్నచో జాత్యైక్యతాభావము విశేషముగ వృద్ధిజెందుననుటకు సందియము లేదు. కాని సర్వజను లేకమతావలంబకులై యుండవలెనను దినములు గడచిపోయినవి. ఇంగ్లాండులో ప్రొటెస్టెంటు తెగకుజెందిన రాజ్యాధిపతులు రోమనుకాతలిక్ మతమునకు జెందియున్న ఐర్లాండు దేశస్థులకు పరిపూర్ణ మతస్వాతంత్ర్యము నొసంగిరి. మరియు స్విట్జర్లాండు హాలండు ఇంగ్లాండు మొదలగు దేశములలో ననేకమతములున్నను, జాత్యైక్యతాభావము ప్రబలియున్నది. టర్కీదేశములో వివిధమతములకు జెందిన యూదులును, అర్మీనియనులును, తురుష్కులును, క్రైస్తవులును గలిసి తురుష్క జాతీయత నిటీవలనే స్థాపించిరి.

మరియు పైననుడివిన దేశములయందలి మతభేదములు మనదేశములోనివానివలె భిన్నాచరణములతో నంశ్యములుగాక, వివిధములగు తెగలకుండు భేదములు పరస్పర దుస్సహనములై ప్రాణనష్టమునకు గారణములాయెను. భిన్నమతపువారిని మేరియనురాజ్ఞి దహనముచేయించెను. ఎలిజబెత్తను రాజ్ఞియు, క్రామీవెలును చంపించిరి. లూయిఅనురాజు ప్రవాసమునకంపెను. ఆల్వాయనునాతడు కఠినబాధలచే పీడించెను. మనదేశమునందు స్మార్తులును, మధ్వులును, వైష్ణవులును ఇట్లు అన్యోన్యపీడనము చేసినట్లెచ్చటను గానరాకున్నది. పైనవర్ణింపబడిన ఘోరములన్నియు నశించి యిప్పుడు సర్వపక్షములవారును నేకదేశస్థులను నభిమానమునుగలవారై జాత్యైక్యతను పెంపొందించుకొనిరి. మనదేశమునందిట్టి యైక్యత ఏల వృద్ధిగానేరదో కారణము నూహింపలేకున్నారము. మరియు నేకమతవ్యాప్తిమాత్రముచే జాత్యైక్యతాభావముగూడ నభివృద్ధిచెందజాలదు. ఇంగ్లాండునకును, జర్మనీకిని, అమెరికాకును నొకమతములేదా? అయిన నివియన్నియు వివిధదేశములుగనే వర్ధిల్లుచున్నవి.

2. సామాన్యభాష.

దేశమునందు సామాన్యభాషలేకయే జాత్యైక్యతాభవము ప్రబలజాలదని యింకొక యాక్షేపణగలదు. భాష ఎల్లప్పుడును భావమునకై నియమింపబడినది. ప్రజల భావములు, అభిలాషలు, ఊహలు, ఆదర్శములు మొదలగువానియందు ఐక్యతగలిగియున్నపుడు భాషాభేదము జాత్యైక్యతకు నంతరాయముగానేరదు. మరియు భావసమత్వములేనపుడు భాషైక్యత పొత్తునుగలుపజాలదు. కొన డాదేశములోనున్న హిందువులు కానడా దేశస్థులవలె నాంగ్లేయభాషను వాడినను, నిరుతెగలవారికి నించుకైన స్నేహభావముండుటలేదు. కాని హిందూదేశములోని వివిధజాతులవారికిని పవిత్రగ్రంథములేమి, పుణ్యతీర్థములేమి, ఋషులేమి, కర్మలేమి, ఆచారములేమి సమానముగనుండుట ఎరిగియేయున్నారము. వివిధజాతులవారిచే సంస్కృతమే పవిత్రభాషగ బరిగణింపబడుచున్నది. వివిధజాతులవారు నలాంద, తక్షశిల, ధరణికోట, కాశీమొదలగు పట్టణములయందలి సర్వకళాశాలలలో విద్యనభ్యసించుచుండిరి. వీరిచే బఠింపబడు వేదములు, వేదాంగములు, శాస్త్రములు, సాహిత్యము, సర్వము ఒకవిధమయినవియే? ఇట్టిచో వీరు భాషాభేదముచే వేరువేరు తెగలుగ విభాగింపబడిరనుటయు, వీరికైక్యత నమకూడజాలదనుటయు సత్యమునకు విరుద్ధముగనుండును. మరియు స్విట్జ

గ్లాండులో జర్మన్, ఫ్రెంచి, ఇటాలియను అనుమూడు భాషలను, అమెరికాసంయుక్తరాష్ట్రములలో 14 భాషలనువాడెదరు. మనకు సామాన్యభాషగావలెననిన హిందీ భాష అందునకు పనికివచ్చునది గలదు

3. సమానోత్పత్తి.

జాత్యైక్యతకు వివిధజాతులవారికిని సమానోత్పత్తి యుండవలెనని గొందఱుచెప్పెదరు. ఈయంశము నించుకవిచారింతము. సమానోత్పత్తియన్న యర్థమేమి. ఒక తలిదండ్రులనుండి యుద్భవించి యుండవలెననియా అట్టిచో నేదేశమందును బ్రజలరక్తమమిశ్రితముగ లేదనిచెప్పసాహసింపగలము. ఎచ్చటనైనదున్నచో నాదేశము హిందూదేశమేయనియు, నాజాతివారు భారతీయులేయనియు గూడ జెప్పగలము. జాత్యైక్యతగలిగి స్వాతంత్ర సామ్రాజ్యము ననుభవించుచున్న దేశములయందెల్ల నిట్టి సామాన్యోత్పత్తిగలదా ? ఇటలీ, కానడా, అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రము, జర్మనీ మున్నగు దేశములలోని ప్రజలకు జాత్యుత్పత్తి ఏకమని యెవరును జెప్పజాలరు. పోనిమ్ము, ఆంగ్లేయుల యుత్పత్తి ఎట్టిదో చూతము. ఇప్పుడు ఆంగ్లేయులను వారిలో ప్రాచీననివాసులగు బ్రిటన్లును, లయ్యాక్రమించి జయించిన రోమన్లును, దోపిడులుచేయు పిక్ట్సు, డేన్లు, నార్మెన్లును, నాశనముచేయు శాక్సన్లును, సభ్యతనందిన నార్మన్లును గలిసియున్నారు. వీరిట్లుండ హిందువు లెట్టివారో చూతము. వీరందరు నేకకుటుంబమునకు జెందినవారని గొంతవరకుజెప్పవచ్చును. ఇంక మహమ్మదీయులన్ననో మనదేశమున కనాదినుండియు వచ్చినవారిలో నిచ్చటనే కాపురముండి యీదేశమునే జన్మభూమిగ మార్చుకొనినది మహమ్మదీయులే. మహమ్మదీయరాజులు హిందువులను ఉన్నతపదవులయందుంచి కొన్నినందర్భములవారి స్త్రీలను వివాహమాడుచుండిరి. షాజహాను, అక్బరు, ఔరంగజీబుల తల్లులు హిందువులే. హిందువులకును, మహమ్మదీయులకును, క్రైస్తవులకును మతభేదములుగలవుకాని యీభేదములు వ్యవహారములయందు తోడ్పాటున కవధిగానుండవు. సర్ సైయద్ అహమద్ ఖానుగారు వాక్రుచ్చినట్లు హిందువులును మహమ్మదీ

యులును భారతమాతకు
నేత్రములేకున్నను తల్లిముఖమ
సామాన్య...
సామాన్య మతభాష...
భివృద్ధికి సామాన్యసభ్యతయే
న్య జాత్యుత్పత్తికన్న సమానపు...
సహకారి. ప్రస్తుతము భరతవర్ష నివా...
సామాన్యసభ్యతయు నిట్టిసమానపూ...
నొక్కిచెప్పగలము. వీరిపవిత్రభాష ...
నది. వ్యవసాయమును గృహపరిశ్ర...
భివృద్ధిలోనికి దేబడెను. భూగర్భ
మునకును భూతలమునందలి యుద్భి...
ములేదు. దేశమునందలి ప్రజాన...
నది. దేశమునకు మూడుప్రక్కలనః
పర్వతశ్రేణియునుండి అన్యులకు ...
భారతీయులలో సుప్రసిద్ధిగాంచిన యోధాప
ప్రయాణికులునుగలరు. వీరిసహాయముచేత నీ
డు మనదేశపువర్తకము, చీనా, జపాను, ...
జప్తుదేశములతో మెండుగానుండెను. ప్రజ...
త్తును ఎక్కువజాగ్రతతో గాపాడబడుచుండెను. ...
స్తమగు సొత్తుగనిపెట్టబడినపుడు ఆనష్టమునంతయు రా
జే భరించుచుండెను. విద్యాభివృద్ధికై ప్రశస్తమగు సర్వక
లాశాలలుండెను. శాటలు, నీటిమార్గములు, వ్యవసా
మునకువలయు నీటిసదుపాయములు మొదలగువా
విశేషధనము వెచ్చింపబడెను. ఉత్కృష్టముగ...
యములు నిర్మింపబడెను. మతభేదములయడ...
సహనము జూపబడుచుండెను. మనదేశమున
దేశీయులు విశేషయాదరణతో జూడబడుచు...
నైపుణ్యమిట్టిదని చెప్పనలవిగాకుండెను. గా...
ఖనము, శిలాతక్షణము-వీనియందు ప్రజ...
ద్ధియనిర్వర్ణనీయము. యవనులు, అర...
లు, అఫ్ఘన్లు, మంగోలులు, పోర్చు...
చి, ఆంగ్లేయులు మున్నగు విదేశీ...
జ్యాధిపత్యమును వహింపగలిగి...

బాంధ గిగినవా రెవరును లేక
లె దఱువచ్చినను జాతీయజీవనము
ల్చుచుండెను. ఇట్టియున్నతసభ్యతకు
రాసభ్యతసహాయముచే ప్ర
రవేర్పవలసిన విధికృత్యమునకు
యగౌరవభావమును అనుదినము
నెదరుగాక! ఇట్టి యున్నతపదవినొందిన
పాశ్చాత్యులచే మిక్కిలి నిరసనభావము
దనుమాట మనమెఱిగియేయున్నా
చనీయమగు సంశమేమునిన పాశ్చా
సించుటయేగాక మనలను మనమే
రము. ఆత్మగౌరవములేని మనుజ
ముదాయముగాని పరులచే గౌరవింప
లు నిరసించుటకు గొన్ని కారణము
మున్నవి. బ్రహ్మక్షత్రియ వైశ్యశూ
య మనసభ్యత సమర్థించుచున్నదనియు
కు దమతమ స్వామ్యములలో విశేషతార
గలవనియు చెప్పుచున్నారు. బ్రాహ్మణులు
ు తామేయుంచుకొనిరట. విద్యనుంచుకొనిరి
నాశింపలేకగదా! ఐహిక సౌఖ్యములన్ని
యు నితరులకు వదిలివైచిరని చెప్పుటకు సందియమేమి!
ఏదేశచరిత్రను శోధించినను వ్యవహారములయం దించుక
వ్యత్యాసములుండకుండుట దుస్సాధ్యము. ఆంగ్లేయదేశ
మునందు 18వ శతాబ్దాంతమువఱకును విద్యయంతయు
దేశపుబ్రాహ్మణుల (పురోహితుల) చేతులలోనుండె
ఇతరులకు విద్యగఱుపరాదని వీరుచెప్పుచుండెడివారు.
మున స్థితిగతులుమారి విద్యావ్యాప్తి సమాన
ను. స్త్రీపురుషులకుండు స్వామ్యముల యడల
తారతమ్యములే యాంగ్లేయదేశమునం దుండె
భాషించుచున్నది. ఈవ్యత్యాసములెన్నడును
భవమునకుగాని, జాతీయజీవనమునకుగాని
కజాలవు. ఇట్టిభేదములెన్నున్నను, గాఢ
కు భారతవర్షమునందు కన్యాకుమా
నారాయణమువఱకు నొక్కవిధ
మగుజీవనచరిత్రము నొక్కరీతిని జరుపబడు దినచర్యయు
గానవచ్చుచున్నది. ప్రతిమనుజునకునుండు కుటుంబాను
రాగమునందును, ప్రజలందఱకును గలిగిన జాత్యుత్పత్త్యా
భిమానమునందును, వయోవృద్ధులయెడల జూపబడు న
త్యంతగౌరవము నందును, నాధ్యాత్మిక సౌఖ్యముకొ
ఱకు చేయబడు నింద్రియ నిగ్రహణమునందును దేశ
మంతయు జాత్యైక్యతను బ్రకాశింపఁ జేయుచున్నది.
పుణ్యక్షేత్రములను దర్శించుటకై జనులొకప్రాంతము
నుండి వేరొకప్రాంతమునకు దేశాటనము సేయు
చు, తమసోదరులయొక్క సుఖదుఃఖములను దెలిసికొ
నుట కవకాశమును గలిగియున్నారు. జాత్యైక్యతకు
మఱియొకనిదర్శనము జాతీయపండుగలు. ఈపండుగలు ప్ర
త్యేక మొకశాఖకు చెందినవిగావు. జాతీయోద్ధారకులగు
రామకృష్ణులజయంతులు, సూర్యచంద్ర గ్రహణములు,
ఉత్తరాయణ దక్షిణాయనములు సంవత్సరాది మొదల
గునవి ప్రత్యేక మొకశాఖకే వర్తించునవిగావు. నవరాత్రి
మహోత్సవమునాడు జాతీయయోధుల దిగ్విజయములు
స్మరణకు దేబడుచున్నవి. పాడ్యమి మొదలుపున్నమమావా
స్యలవరకు ప్రతితిథియు నెద్దియో యొకపండుగ దినముగ
... నెలుపబడుచున్నది. ... స్త్రీ
చే నాచరింపబడు వ్రతములన్నియు స్త్రీజీవితమునకు మా
ర్గదర్శినులగు మహాపతివ్రతల సచ్చరిత్రను ఘోషించుచు
న్నవి. ప్రతిమనుజుడును అనుదినము సంధ్యావందనముచే
యుచు త్రికాలములయందు తనదేశముభరతవర్షమనియు
భరతఖండమనియు, మేరుపర్వతమునకు ఉత్తరదిగ్భాగ
మో లేక దక్షిణదిగ్భాగమో యనియు స్మరణకుదెచ్చుకొ
నును. సప్తసముద్రములను సప్తపర్వతములను, ద్వాదశ
నదులను సేవించి, దేశముయొక్క మైక్యత గమనించని
వాడు పుణ్యాత్ముడు గానేరడు. భూమాత, గోమాత,
గంగామాతఅనుభావములు అత్యల్పకుటీరములనుండి పర్వ
తగుహాలవఱకును వ్యాపించియున్నవి. భారతవర్షమునంద
లి వివిధప్రజలును గారిడీవాని చిక్కులోని వివిధాంశము
లవలెనున్నారు. అంశములను నెల్లజేర్చి ప్రధానవస్తువుగ
మార్చుటకు అంశములన్నియు గలియగలవు. నొక్కవి

షయముమాత్రము గోచరముకావలెను. ఎంతబలవంతుడైనను తనకు బలముగలదను నాత్మజ్ఞానములేనిచో నా పురుషునిజీవితము నిష్ప్రయోజనమగునుగదా? పూర్వజ్ఞానమును నాత్మజ్ఞానమును లేని జాతు లధోగతిపాలగుదురనుటకు సందియములేదు. పేరూ, కాంబోడియా కొచ్చిచైనా దేశము లిట్టియధోగతియందేయున్నవి. మనయాన్నత్యమును మనమే గ్రహించనపుడు ఇతరులు దానిని గ్రహింతురా? ఆంగ్లేయదేశపురాజగు మూడవజార్జి (1760-1820) కాలములో అమెరికనులు స్వాతంత్ర్యమునకై పోరాడుచుండినపుడు వారు స్వపరిపాలనమును గావించుకొనజాలరని రాజుగారి మంత్రులెల్లరు నొక్కిచెప్పుచుండెడివారు. అట్లే కానడా, ఐయోనియను ద్వీపములు, జపాను, పర్షియా టర్కీదేశములు తలలెత్తుకొనుటకు బ్రయత్నించినపుడెల్ల నితరులు నిరుత్సాహబఱచుచుండిరి. మఱియు మనదేశమునందు సంతఃకలహములు పెక్కులనియు నందుచే జాత్యైక్యత సమకూడదనియు శెప్పుదురు. కడచిన రెండువేల సంవత్సరములలో మనదేశముకంటె యూరోపాయందే ఎక్కువయుద్ధములు జరిగెనని నొక్కిచెప్పగలము. ఆంగ్లేయదేశములోని "గులాబీపుష్పములయుద్ధము"లకన్న నెక్కువ ఘోరయుద్ధములనుగాని నెపోలియనుచే గావింపబడిన నరహత్యలకన్న నెక్కువఘోరహత్యలనుగాని మనదేశమునందు జూచియుండలేము. ఫ్రాన్సుదేశములోని విప్లవమువంటి విప్లవమునుగాని ఆంగ్లేయదేశపురాజగు ఒకటవచార్లెస్‌యొక్క హత్యవంటి హత్యనుగాని మనమెఱుగము. జర్మనీలోని 30 సం॥ల యుద్ధమువలన నాదేశములోని జనులలో నూటికి 80 మంది వంతున మృతినొంది దేశాభివృద్ధియంతయు 2 శతాబ్దములపాటు వెనుకకుబడెను. 1851 వ సం॥ కనంతరము చూడుడు. సిపాయిల తిరుగబాటుయినవెంటనే క్రిమియాయుద్ధము ఫ్రాన్సు ఆస్ట్రియాయుద్ధము తరువాత అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములలో బానిసత్వమును నిర్మూలముచేయుటకు జరిగిన 5 సం॥ల యుద్ధము పిమ్మట, ఇటలీలోగారి బాల్టీగారి చర్యలు, ఆస్ట్రి...
రుక్కదేశములకు జరిగిన యుద్ధములు, రు...
ను, రుష్యాజపానులకును, జపాను ...
ద్ధములు వీనివంటి యుద్ధము...
దుండెను ?

జాత్యైక్యతకు మనయనమ...
నమునుగూడ నభ్యంతరములట. సముద్ధం...
నిచ్చునపుడే తెలియగలవు. ఇంక సోమరితన...
డ్రివంటిరాజ్యాంగము అన్నిపనులను జక్కపెట్ట...
కార్యములను నిర్వహించుచుండ సోమరితనమ...
సోమరితనము చురుకుతనము అనునవి...
ని స్వతస్సిద్ధములుగావు. ఒకప్రాంత...
రియొకప్రాంతమున సోమరితనముగ గా...
మనిన మనము సోమరులముగాము, ...
రాజ్యాంగవ్యవహారముల నించుక యు...
పూర్వము మేధాబలము నభిలషించిన ...
ధ్యాత్మికానురతులగు మనమును భౌతికప్రవర్తించు సీవ్యవహారములను నిరసనభావముతోమి. ఇంచుక ప్రయత్నము చేసినచో పట్టణపరిషములయందభిమానము వర్తకవాణిజ్యముల...
న్యము సామ్రాజ్యప్రసంగములయందు గొన్ని మెలుకవలు మొదలగు పైమెరుగులవలన మేమును ఒకజాతివారమను మహాధామమును బొందగలుగుట దుస్సాధ్యముగాదు. వీనినభ్యసించుట కెక్కువకాలముగూడ పట్టదు. చిరకాలమునుండి జాతీయజీవనమునకు వలయు గుణసంపత్తినిబొందిన దేశములన్నియు మనకు మార్గదర్శకములుగనున్నవి. వీనిచరిత్రలసహాయముచే మనలో సాధ్యముగనేగా
ముగగూడనున్న జాత్యైక్యతాభవమును బెంపొ...
కొని మతాచారములయందును, సాంఘిక వ్యవహా...
లందును భిన్నముగనున్నట్టియు నింకను భిన్న...
యుండగోరునట్టియు హిందూ మహమ్మదీయ...
పారసీకులెల్లరము మాతృపూజయందును,
యందును భ్రాతృభావము నవలంబింపు...

మజార్జి సార్వభౌమ విషయప్రతిపాదక రత్నమాలిక.

సూర్యప్రకాశము గారిచే రచింపబడినది.

లిప్తనవకాశ్మీర ద్రవార్ద్రిస్ఫుర ।
స్థలాఢ్యా శ్రితావన కళాస్తోక ప్రవీణుండు వ ।
దారుడు శౌరి శ్రీమహితు జార్జి చక్రవర్తిస్సుధీ ।
ప్రస్తుతకీర్తినో మత గృహాంచత్స్వాంతుడై యెంతయుఁ॥
ణి కమనీయుని లలితగృహంబు విలాసవసతి ।
పాలికకీరుసత్కీర్తి వరగి సారచర్య ।
లితయానఘుశాసన లేఖవలపు గ్రోన్న నలదండ ।
నేమహామహుని వంరత్నదీక్ష శ్రీరామరత్న ।
పాంచ భోగామరేంద్రు ।
సౌందర్య సహాస్యకార్య ।
ర్తి శ్రీజార్జి చక్రవర్తి ।
డు సత్కరుణచేత నేలుగాత ॥ 2.

జనేశ్వరు పొగినలజ్జా ద్రా వతీమణివిమలగర్భాబ్ధిసుధాంశు ।
నేలవచ్చిలందు మేదినాశిమణిపాణి వారిజముగూర్మ ।
చనేనృపోత్తముడు విద్వద్గ్రపణుత భాస్వద్గుణాభరణాంకితి ।
చనే ప్రభు ప్రముఖుండు భుజసిరివాప్వ పాంచ మహాచక్ర మెలమి ।
పనలావనీంద్రు ।

వట్టినృప ...
నతిరుచిర వేష నురుసుకీ హాసితశేష ।
చారుతరకీర్తి శ్రీజార్జి చక్రవర్తి ।
నీశ్వరుడు సత్కరుణచేత నేలుగాత ॥ 3.

సీ॥ తనపదాబ్జములకువినత రాణ్మకుటగత్న ప్రభలే నీరాజనములుగాఁగ ।
దనసత్కృపా రసంబునకు శిలాశ్రితా పలిలసద్భాజనప్రజముగాఁగ ।
దనసుగుణ లతావితానంబునకు గగనంబు సుకాయమానంబుగాఁగ ।
దనశౌర్యవహ్నికుద్ధతపరిపంథిబృందము హీనశుష్కకాననముగాఁగ
దనరు నెవడుగ్ర వైరికాంతారదృగత ।
సాగరలదశ్రుధారార్ద్రి పతలుడట్టి ।
విపులదోర్వీర్య శ్రీజార్జినృపతివర్య ।
నీశ్వరుడు సత్కరుణచేత నేలుగాత ॥ 4.

ఇంద్రభోగంబు బోలి పాల్పరుదన భుజములు భూభారమును భరింప ।
లీల విలసిల్లుతనకను లిన్ని త్యలక్ష్మివాస నియతినింప ।
కీర్తి బాలు పారుదనమోము స్మితచంద్రికాంకుర శ్రీవహింప ।
త్రిబాల్చదనవత్స మలజయశ్రీప్రీతి ననుకరింప ।

వరలునెవడు సమస్త విద్వత్ప్రశస్త ।
నిస్తులాస్తోక సుగుణమాణిక్యభూష ।
ణ ప్రభూషితు డట్టిజార్జి ప్రభువరు ।
నీశ్వరుడు సత్కరుణచేత నేలుగాత ॥ 5.

సీ॥ శ్రీమించునెవ్వాని చెలువంబునిఖిలజనోత్కరంబునకు నేత్రోత్సవముగ
వరలునెవ్వాని సద్వాక్సమత్కృతి విబుధాళికి గర్ణరసాయనముగ,
జెన్నారునెవ్వాని జిహ్వాగ్రము విధాతృకామినీనటికి రంగస్థలముగ
నెపగునెవ్వాని మానసమీశ్వర పదారవిందయుగ్మమున కిందిందిరముగ ।
నట్టిసజ్జనమిత్రు సుద్యచ్చరిత్రు
మదనసమరూపు నప్రతిమప్రతాపు ।
సగసగుణధాము శ్రీజార్జి సార్వభౌము ।
నీశ్వరుడు సత్కరుణచేత నేలుగాత ॥

సీ॥ ఎవనిరాజ్యమునీరజవనీచయ ప్రియగాస్తమయం బెరుంగక గొమరుమీరు
నెవని ప్రజల్మహాహృద్యావనద్య విద్యోదారులై యొప్పుచున్నవార
లెవనిదేశము జనహితసలియుత రాజరాజిసంసేవ్యమై తేజమెసగు
నెవని భూములు బుధస్తవనీయసవరత్న సహితాకరశ్రేణి బూలనలరు
నట్టిసనకసజా స్వాంతు నమితశాంతు
నలఘుబలవంతు గుణవంతునరిక్షితాంతు
సురుయశఃకాంతు శ్రీజార్జి ధరణికాంతు
నీశ్వరుడు సత్కరుణచేత నేలుగాత॥

సీ॥ శాంతుడై కరుణానిశాంతుడై యమలసుస్వాంతుడై యధికశాంతుడగుచు
... సంభావ్యుడై రాజసంసేవ్యుడై సత్కవిస్తవ్యుడగుచు
ధ పుణ్య ... దారుడగుచు
ధీగరిష్ఠుడై యురు మేరు ధీరుడై సద్గుణాధారుడై వంటి
దాతయై ధర్మవిజ్ఞాతయై నిర్ణయ ధాతయై ధనయుతనేతయగుచు
బ్రాజ్ఞుడై భూరిప్రజ్ఞా సునోజ్ఞుడై సు
శీలుడై శ్రీవిలోలుడై స్థిరయశోవి
శాలుడై తగు శ్రీజార్జిచక్రవర్తి
నీశ్వరుడు సత్కరుణచేత నేలుగాత॥

సీ॥ తమస్సదాచార ధర్మములదప్పక జనుల్సదమలగతి జరించెదరుగాత
కరువువ్యాధులుపోరు గలుగక లోకంబు పాడిపంటలుగల్గి ప్రబలుగాత
నిరతంబువిద్యవాణిజ్యంబు కృషివృద్ధి బేర్చి ప్రజలు మేలుగూర్చుగాత
మహానరయానమార్గ ఘనపరిస్ఫుర దోవ్యోమయానప్రచారమే పారుగాత
నెల్ల జనుల మహోల్లాసముల్లసిల్ల
భూరికృప జార్జిభూనేత బ్రోచుగాత
సమ్మహామతి కఖిల భాగ్యమ్ములొసగు
చీశ్వరుడు సత్కరుణచేత నేలుగాత॥

గీ॥ శారదాభూరితర కృపాపారగరిమ
రచనగావించె నీనవరత్నమాల
కవితనేమాన సూర్యప్రకాశనామ
ధేయుడు సుధీనికాయవిధేయుడగుచు॥

పురాతనవైద్యగ్రంథకర్తలు.

మ. రా. శ్రీ, అఖండం - శ్రీరామశాస్త్రిగారిచే వ్రాయఁబడినది.

కల్యాణగుణుండును దయార్ద్రహృదయుండును యగు బ్రహ్మ తాను సృజించిన ప్రాణుల కాధారంబగు దేహము లారోగ్యస్థితిలో నుంచుటకు తగిన సాధనంబగు నాయుర్వేదమును, శల్యము, శాలాక్యము, కాయచికిత్స, భూతవిద్య, కౌమారభృత్యము, అగదతంత్రము, రసాయనతంత్రము, వాజీకరణతంత్రమని యెనిమిదిభాగములుగ రచియించి మానవుల సంరక్షణార్థము తన కుమారుండగు దక్షప్రజాపతి కుపదేశించెను. అతఁడు సూర్యపుత్రులగు నశ్వనీదేవతలకును, అశ్వనీయులు సహస్రాక్షునకును, సహస్రాక్షుండు భారద్వాజునకును, భారద్వాజుం డాత్రేయ, అగ్నివేశ, భేల, జాతుకర్ణ, పరాశర, ధన్వంతరి, చరక, సుశ్రుతులు మున్నగు ఋషిశ్రేష్ఠుల కుపదేశించిరనుట గ్రంథరాజంబులవలన వెల్లడి యగుచున్నది. ఈ ఋషిశ్రేష్ఠులు వైద్యశాస్త్రము నభ్యసించి వారివారికిగల యనుభవమునుబట్టి వేరువేరు గ్రంథములను రచియించిమిగుల వన్నె గాంచిరి.

అశ్వనీదేవతలు:—వీరు దేవవైద్యులుగనుండి కాయచికిత్స మీఁదను శస్త్రచికిత్స మీఁదను చికిత్సాతంత్ర మాదిగాగల యనేక వైద్యగ్రంథములను రచియించి మిగుల ప్రఖ్యాతి గాంచిరనియును యెట్టి భయంకరమైన వ్యాధులనైన నతి చమత్కారముగ చికిత్సించిరనియును ఋగ్వేదమునుబట్టి వెల్లడియగుచున్నది.

ఆత్రేయుఁడు:—ఈ ఋషిశ్రేష్ఠుండు రచియించిన గ్రంథములలో నొకటి «ఆత్రేయ సంహిత» యను గ్రంథము అయిదుభాగములు కలిగి దాదాపు నలుబదియారువేల శ్లోకములతో విలసిల్లుచున్నదనియు నిప్పుడున్న వైద్యగ్రంథరాజములలో నెల్ల నీయాత్రేయసంహిత మిగుల ప్రాచీనత వహించి యుండెననియును చెప్పుచున్నారు.

అగ్నివేశుఁడు:—ఈ ఋషివర్యుండు రచియించిన గ్రంథరాజము వైద్యమునం దసమాన ప్రజ్ఞగల చరకమహామునివలన సవరింపఁబడి యిప్పటివరకును చరకసంహిత యని చాల ప్రఖ్యాతి గాంచుచున్నది.

ఈచరకమహాముని:—విశుద్ధ యను మునికుమారుఁడై క్రీ॥పూ॥ 320 సంవత్సరములకు పూర్వము వారణాసీ నగరమునందు జన్మించినటుల చెప్పుదురు. ఆకాలములో నీచరకుని కంటె మించిన వైద్యశ్రేష్ఠుండు లేడనుట నిర్వివాదాంశము. ఈచరకుడు సకలశాస్త్రవేత్తయగు నాదిశేషునియొక్క యవతారమని వాడుకొనుచుండిరి. ఈ ఋషివర్యుఁడు రచియించిన వైద్యగ్రంథమగు చరకసంహిత-శ్లోకస్థానము, కల్పస్థానము, శిక్షాస్థానము, నిదానస్థానము, విమానస్థానము, శరీరస్థానము, ఇంద్రియస్థానము, చికిత్సాస్థానము అని యెనిమిది భాగములుగలిగి నూటయిరువదియధ్యాయములుగ సవరించి వ్రాసెను. ఈసద్గ్రంథము కాయచికిత్సాది విషయములను బోధించుటయం దుత్తమమైనది. ఈ చరక సంహితను సంస్కృతభాషలోనుండి యెనిమిదవ శతాబ్దమందరాబియా దేశస్థులు తమ భాషలోనికి తర్జుమా చేసికొనిరి. అవిసెన్న, సెరాపియాను మొదలగువారు రచియించిన లాటినుభాషాగ్రంథములలో నీచరక మహాముని పేరు తరుచుగా కాన్పించుచున్నది. ఈ చరక సంహితను కలకత్తాయందు దవిజానేంద్ర కవిరత్నగారాంగ్లేయ భాషలోనికి తర్జుమా చేసి యిప్పటికి మూడుసంపుటులు ముద్రింపించినారు.

ఇతని తరువాతవాఁడు సుశ్రుతుఁడు:—ఈమహనీయుఁడు శ్రీరాముని కాలములోని వాఁడగు విశ్వామిత్రుని కుమారుండనియును తండ్రి యనుమతిమీఁద తన యేఁబదుగురు సోదరులతోను కాశీరాజగు దివోదాసునియొద్ద వైద్యశాస్త్రము నభ్యసించెననియును చెప్పుదురు. దివోదాసుఁడు శస్త్రవిద్యయం దసమాన ప్రజ్ఞగలిగిన దేవవైద్యుండగు ధన్వంతరియొక్క యవతారమని వాడుచుండెడివారు. ఈ సుశ్రుతుఁడు ధన్వంతరిచే నీయఁబడిన యుపన్యాసములు మొదటి యాయుర్వేదాను సారముగ మార్పుఁజేసి «సుశ్రుత సంహిత» యను గ్రంథరాజమును రచియించెను. ఈగ్రంథము శస్త్రచికిత్సాది విషయములను, శరీరశాస్త్రవిషయమైన సంగతులను బోధించుటలోను నుత్తమమైనది. ఇది శస్త్రవైద్యమునకు గొప్ప ప్రమాణగ్రంథముగా హిందూ వైద్యులవలన మిగుల కొనియాడఁబడుచున్నది. ఈగ్రంథమునందు రోగములు వెంటనే కనుగొనుట కనేకములైన యంత్రసాధనములను విశేషముగ చెప్పబడినవి. ఈసుశ్రుత సంహిత క్రీస్తుపుట్టిన తరువాత 800 సంవత్సరములకు అరాబియా భాషలోనికి తర్జుమా చేయఁబడెను.

వాగ్భట్టాచార్యుఁడు:—ఈమహనీయుఁడు క్రీస్తుపుట్టుటకు ముందు రెండవ శతాబ్దములో ప్రసిద్ధిఁ జెందెను. పడమటి యిండియాలో నిదగు సింధుదేశములో జన్మించెను. ఈయన రచియించిన గ్రంథము «అష్టాంగహృదయము» తనకు పూర్వీకులగు చరక, సుశ్రుత అగ్నివేశ, భేలమున్నగు ఋషిశ్రేష్ఠులు రచియించిన గ్రంథరాజముల నను

గీ. ఓపికను బాపు, బుద్ధిని మాపు, సుఖము నాపు, నురుపాపములఁ గూర్పనోపు, నయము
ప్రాపుఁ జెడఁబాపు, రూపును మాపు, నౌర! కోపమను కోఁగ తాపంబు దాఁపవలదె? కో. శ్రీ. సు. వ.

సరించి చక్కని మార్పులతో రచియించి పూర్వపు వైద్యగ్రంథము లన్నిటికి ఖ్యాతిదెచ్చెను. మఱియు నీయన «అష్టాంగసంగ్రహ» మను ఇంకనొక గ్రంథమునుగూడ రచియించెను.

మాధవాచార్యుడు:—ఈమహానీయుడు ప్రస్తుతము గోలకొండయని పిలవబడుచున్న కిష్కింధ యందు పండ్రెండవ శతాబ్దమందు జన్మించెననియు విద్యానగర రాజగు వీరబుక్క రాజునకు ప్రధానమంత్రిగా నుండెననియు తెలియుచున్నది. ఋగ్వేదమునకు వ్యాఖ్యానకర్తయగు సాయనయొక్క సోదరుండు. ఈమాధవాచార్యుండు హిందూవేదాంతముమీద «మాధవ వేదార్థప్రకాశ» మను గ్రంథమును, భాషావిషయమై «మాధవవృత్తి» యను గ్రంథమును, వైద్యమువిషయమై «మాధవనిదాన» మను గ్రంథమును, జ్యోతిషము విషయమై «కాలమాధవము» అను గ్రంథమును, న్యాయశాస్త్రము విషయమై, «వ్యవహార మాధవము» అను గ్రంథమును రచియించి మిక్కిలి వన్నెకెక్కెను. ఈమాధవనిదాన మందు రోగోత్పత్తియును వానిలక్షణములును విపులముగా వ్రాయబడియున్నవి. ఇయ్యది రోగనిదానమునందు ప్రబల ప్రమాణ గ్రంథమనుట నిర్వివాదాంశము. రోగనిదానమునందు మాధవాచార్యునికిని, రోగి నేయేయవస్థలయందే ప్రకారము కాపాడవలెనో వైద్యశాస్త్రవిషయములను బోధించుటలో వాగ్భటాచార్యునికిని, చికిత్సవిషయమై చరకాచార్యునికిని చాలినవారు లేరు. ఈమాధవాచార్యుడు తనవార్ధకదశలో సన్యసించి విద్యారణ్యుండని పేరుబడసెను

భావమిశ్రుడు:—ఈవైద్యశ్రేష్ఠుండు 1550 వ సంవత్సరము లో మద్రదేశములోనుండి చాలప్రఖ్యాతిగాంచెను. భావప్రకాశమను గ్రంథమును రచించెను. పూర్వము ప్రసిద్ధిగాంచిన వైద్య శ్రేష్ఠులందరి యనుభవమును తనగ్రంథములో సంగ్రహముగ వివరించివ్రాసెను. హిందూదేశమునందలి వైద్యులవలన యీభావప్రకాశమను గ్రంథమత్యంతోపయుక్తమైనదనియును, బాహుళ్యమగు నార్యవైద్యగ్రంథసముదాయమునుండి యుపయుక్తంబగు విశేషాంశంబుల నిందుచేర్చెను. ఈభావమిశ్రుడు కాశిలో నివశించి యుండెననియును పెక్కుమంది విద్యార్థులీతనిచెంత నుండిరనియును చెప్పుదురు.

శార్ఙ్గధరుడు:— ఈతండు యిరువదియధ్యాయములు కలిగిన «శార్ఙ్గధరసంహిత» యను గ్రంథరాజమును యుపయుక్తంబగు విశేషంబులను జూపుచురచించెను.

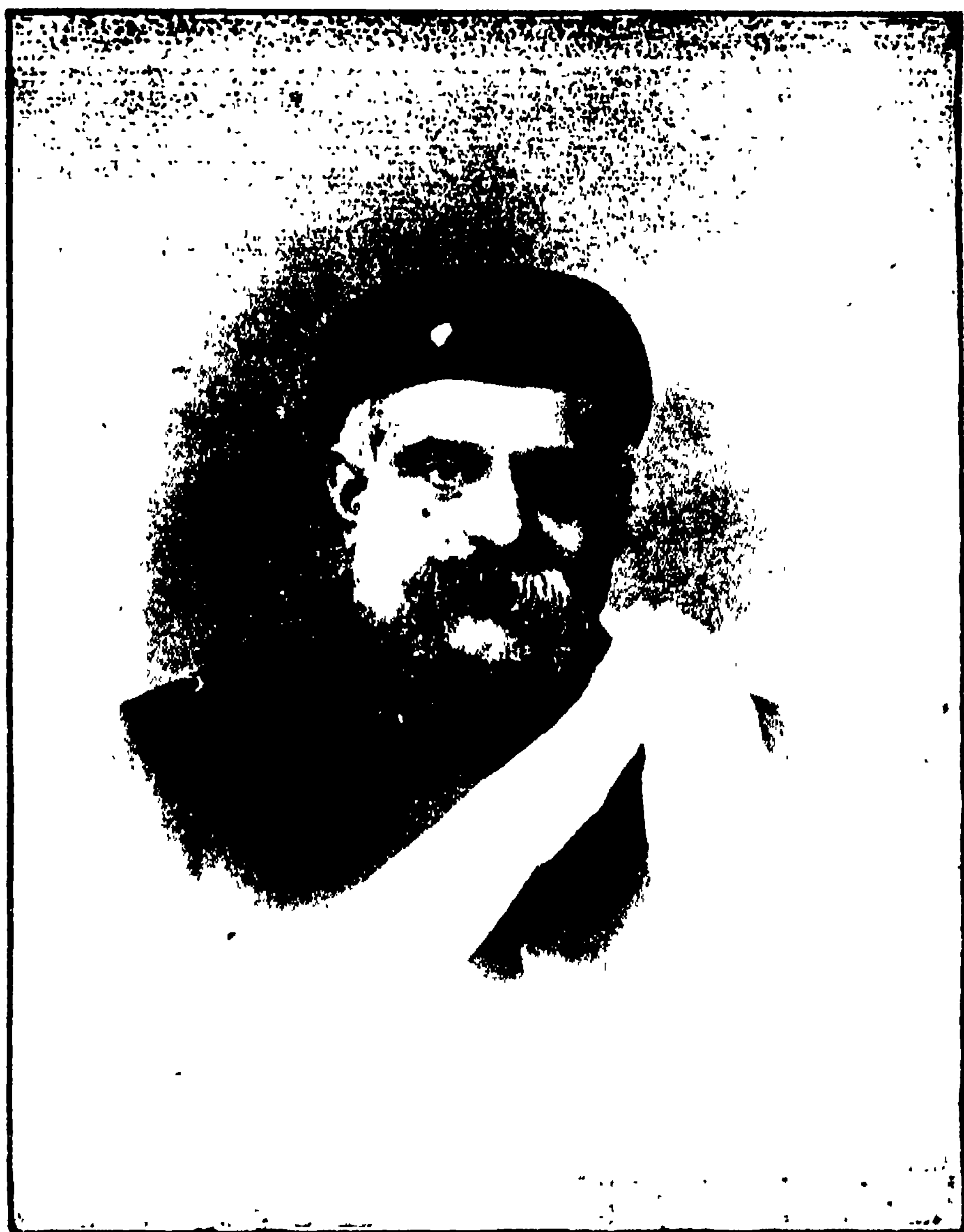
మరియును వైద్యామృతమును రచియించిన భట్టమోరేశ్వరుడును, వైద్యజీవనమును రచించిన లోలంబరాజును, చికిత్సాసంగ్రహమును రచించిన చక్రదత్తుడును చక్రదత్త, ముక్తావళియను గ్రంథములను రచియించిన చక్రపాణియును, చికిత్సాసారంబును రచియించిన గోపాలదాసుండును, అగ్నిపురాణమును రచించిన వ్యాసుండును, అమృతసాగరమును రచించిన ప్రతాపసింగుడును, యింకలెక్కలేని వైద్య గ్రంథకర్తలురచించిన గ్రంథరాజంబులు పెక్కులున్నట్టుగాన్పించుచున్నది. ఒక్కొక్కటి యొక్కొక్క విషయమును గూర్చివిశేషముగ బోధించుచుండును. శస్త్రచికిత్సాదివిషయములను బోధించుటకు «సుశ్రుతసంహిత» యుత్తమమైనది. కాయచికిత్సాదివిషయములనుబోధించుటకు చరకమనునది శ్రేష్ఠము. శాస్త్రరహస్యములనుబోధించుటలో అష్టాంగహృదయము, అష్టాంగసంగ్రహము, అను గ్రంథంబులును రోగముల లక్షణములు నిదానమును తెలియజేయునది మాధవనిదానమును, రసములు, ఉపరసములు, లోహములు, నవరత్నములు, వీనిభేదములు, సమ్మేళనములు, మారణాద్యుపాయములనుబోధించునవి రసరత్నసముచ్చయము, రసరత్నాకరము, నాగార్జునీయము మొదలగుగ్రంథంబులును ప్రసిద్ధిజెందియున్నవి. బాహుళ్యమగునీవైద్యశాస్త్రముతరచినకాలవిని గ్రంథకర్తలును, గ్రంథములును వెల్లడియగుచున్నవి. వైద్యగ్రంథములన్నియును సంస్కృత భాషయందుండుటచేతను, అట్టిసంస్కృతభాష నభ్యసించువారలు వేయిటికొక్కరైనను లేకుండుటచేతను యత్యంతోపయుక్తంబగు వైద్యగ్రంథరాజముల నామమునైనదెలుసుకొనలేనట్టి యసమర్థులమైనందులకు చింతింపవలసిన యవస్థలో నున్నారము.

హిందూదేశవాసులమైన మనమందరమును సమస్తముండియు ననుభవింపవలసిన రీతిగననుభవింపలేకున్నాము. పరోపకార పారీణులగు ధనవంతులగు జమీందారులు హిందూవైద్యులకు తగుసహాయమొనరించి యాయుర్వేద మెల్లతావులయందును వెల్లడియై హిందూదేశమందారోగ్యదేవత తాండవమాడునటులజేసి యాయుర్వేదము నకుపూర్వపు మహోన్నతదశ వచ్చునటుల ప్రయత్నించు సద్బుద్ధి భగవంతుడు కలుగజేయుగాత!!

[illegible] గారు.

సర్ చిమ్నాభాయి మాధవలాల్ గారు. ([illegible])

సర్ కరింభాయి ఇబ్రహీం (బారొనెటు)

రతన్ టాటాగారు.

.... రవివర్మగారు.

డాక్టరు ఆనందకుమారస్వామిగారు.

రవీంద్రనాథ్ టాగోర్ గారు.

ఆర్. వెంకయ్యగారు.

[illegible] వెంకటరత్నం పంతులుగారు.

లాలా లజపతిరాయిగారు.

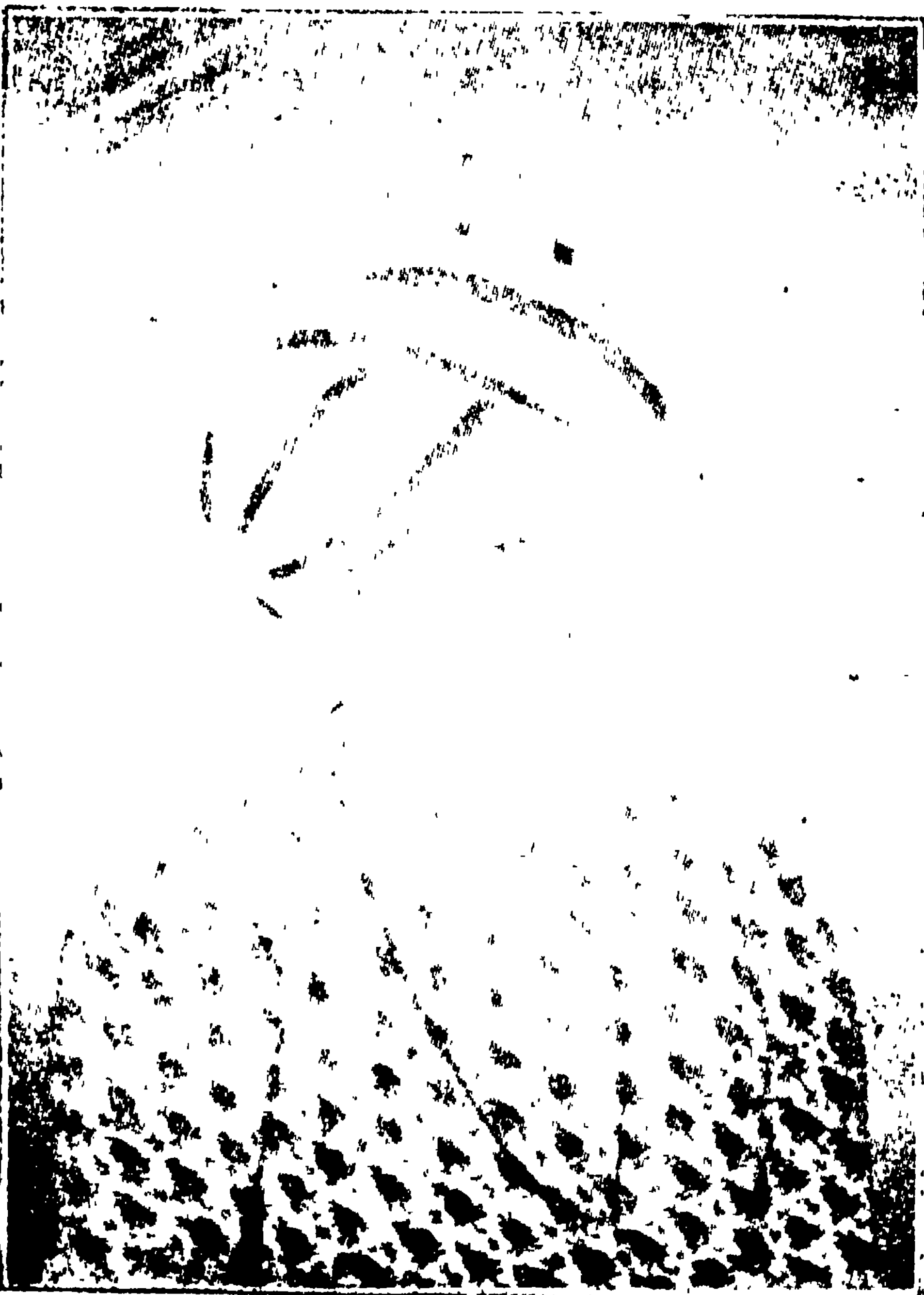
బాబు బిపిన్ చంద్రపాల్ గారు.

కీర్తిశేషులైన పల్లె చెంచల్‌రావుగారు.

కీర్తిశేషులైన అరవపల్లి సుబ్బారావుగారు.

కీర్తిశేషులైన గాజుల లక్ష్మీనరసు శెట్టిగారు.

కీర్తిశేషులైన తల్లాప్రగడ సుబ్బారావుగారు.

హిందూదేశాభ్యుదయమునకు స్త్రీలెట్లు తోడ్పడగలరు.

శ్రీమతి, కళ్ళేపల్లి, వెంకటరమణమ్మగారిచే వ్రాయబడినది.

ఇలావలయమ్మునంగల దేశమ్ములన్నిటికన్న మున్ను మహోన్నతదశయం దుండియుండినది హిందూదేశము. అయ్యది యిపుడతి నీచదశయందుండి యున్నయది. దాని నభ్యుదయమునకుఁ దేవలయునని దేశాభిమానులు పలువిధములగు ప్రయత్నము లొనరింపుచున్నారు. గాని సఫలీకృత మనోరథులు కాజాలకున్నారు. అందుకు స్త్రీల తోడుపాటు లేకపోవుటయే మూలకారణమని చెప్పవచ్చును. ఆమాట ప్రస్తుతకాలపు హిందూసుందరుల స్థితిగతులనుఁబట్టి పరిహాసాస్పదముగాఁ దోచకమానదు. సర్వసాధారణములగు కార్యాలోచనములయందు సహితము "స్త్రీబుద్ధిః ప్రళయాంతకమ్మ"ని తృణీకరింపబడుచున్న యీపాడుకాలమున నాఁడువారి తోడుపాటు లాభకారియనిన నమ్మువారు నూటికొక్కరైన చిక్కరు. అయినను చక్కగావిమర్శించిన నిజము తేటతెల్లము కాకపోనేరదు. అందుకు పూర్వకాలముయొక్కయు, ప్రస్తుతకాలముయొక్కయు, స్త్రీలచరితములను వారియుచ్చనీచములకు కారణములను తెలిసికొనుట యావశ్యకముగాన వానిని సంక్షేపముగా నుదహరించెదను.

పూర్వకాలమున సర్వవిషయములందును, స్త్రీలు పురుషులతో సమానమగు స్వాతంత్ర్యములను కలిగియుండిరి. అందుచే నపుడు వేదద్రష్టలు, మంత్రకర్తలు, బ్రహ్మవాదినులు, తత్వకోవిదులు, ధర్మోపదేశినులు, యోగినీమణులు, బ్రహ్మచారిణులు, పండితలు, కవయిత్రులు, వీరాగ్రగణ్యులు నగు సతీతిలకములుండిరి. కాబట్టి పురుషులు స్త్రీలసహాయములేక నేకార్యమునుగాని చేయసాహసింపకుండిరి. తుదకు నిత్యకర్మలగు స్నానసంధ్యాద్యనుష్ఠానములనేనియు చేయుటలేదని వారిచే గల్పింపబడిన "ధర్మపత్నీసమేతోహమ్మ"నుసంకల్పవిధానమే యనుగక నుదుపుచున్నది. మరియు గృహిణియన పురుషుని యర్థాంగియనియు, రాజనదగు పురుషునికి మంత్రివంటిది భార్యయనియు నేఁడును వాడుకలోనున్న విషయమగుట దానినిగూర్చి విస్తరించివ్రాయుట యనవసరము. అట్టిసమాన స్వాతంత్ర్యములవలన నప్పటిభారతీయులందరు నన్యోన్యానురాగముగలిగి స్వార్థపరత్వమను మాటనెరుగక కొందరు విద్యవలనను కొందరుపరాక్రమమువలనను, మరికొందరు వాణిజ్యమువలనను, తక్కినవారు వ్యవసాయమువలనను విత్తమార్జించి దేశము నత్యున్నతదశకు దెచ్చిరి.

కొన్నిశతాబ్దములక్రిందట దినముల సామాన్యతనుఁబట్టి మనదేశము తురకలచే పరిపాలింపబడినది. వారి దుండగములవలన, పురుషులకుఁ బ్రాణములను, స్త్రీలకు మానములను గాపాడుకొనుటయే దుస్తరముగా నుండెను. అందువలన నాకాలమునకుఁ దగు సంస్కరణము లొనరింపబడెను. వానిలోనొకటి బాలికావివాహము. దీనిని ప్రబలజేయుటకు వివాహము కానంతవరకు స్త్రీకి చెల్లదగిన "కన్యా" శబ్దము పదిసంవత్సరముల బాలిక కభిధానమని పరాశరులును "అష్టవర్షాభవేత్కన్యా" యని మరికొందరును స్మృతులను కల్పించిరి. అందువలన బాలికలకు పరిణయములు బలవంతములయ్యెను. పసికూనల వివాహములు ప్రామాణ్యములయ్యెను. ఇట్టిమార్పువలన స్త్రీలకున్నతవిద్య లభించుటకు వీలులేకపోయెను. అల్పవిద్య ప్రమాదకరమని కుకవులవలన ననుభవపూర్వకముగా గ్రహించిన విద్యాధికు లల్పవిద్య నాక్షేపించిరి. దానినాధారము చేసికొని కొందరు స్త్రీవిద్యనే దూషించిరి. అందువలన స్త్రీలు జ్ఞాననేత్రహీనులై "విద్యావిహీనః పశుః" అనునటుల పశుప్రాయులైరి. కాలానురూపము

గాఁ జేసికొనిన స్వయంకృతాప రాధమువలన పురుషుల ర్ధాంగియగు సన్మంత్రిని చెడగొట్టుకొనిరి. అందువలన సంసార భారమంతయు వహింపవలసిన వారలై దేశాభ్యుదయమునకు వలయు పనుల నొనరింప నశక్తులయిరి. మూర్ఖురాండ్రగు స్త్రీలు స్వాతంత్ర్యమునుఁ గోలుపోయి పారతంత్ర్యమువలన పురుషులచేతి కీలుబొమ్మలై దాస్యమే వృత్తిగానుండిన శూద్రులవలె నాదరింపబడిరి. మరియు పురుషులు తమకార్యములను సాధించుకొనుటకు సాధనములుగా నుపయోగింప బడుచుండిరి. పౌరుషముగల రాజులు సహితము తమ కన్యకలఁదురకల కొసంగి తమరాజ్యములను ప్రజలను కాపాడుకొనమొదలుపెట్టిరి. ఇట్టి చర్య, నీతిబాహ్యము కాదని సాధించుటకు, శ్రీహరి జగన్మోహినియై దుష్టులగు రాక్షసుల వంచించి సురలకమృతమొసఁగెననియు, బ్రహ్మాదులు తిలోత్తమను సృష్టించిలోకకంటకులగు సుందోపసుందుల సంహరింప గలిగిరనియు, దేవేంద్రుడు రంభాద్యప్సరసల సహాయమున తన కార్యముల సాధించుకొను చుండుననియు, మొదలగు పురాణగాథలు కల్పింపబడినవి. వాని నాధారముచేసికొని కొందరు కుత్సిత పురుషులు స్త్రీల నెట్టినీచములు, హేయములు, నీతిబాహ్యములు నగుపనులకులోబరచిరో తలచుకొనిన, నెట్టి కఠినహృదయునికంటనైన నీరుకారక మానదు. దానిఫలితమే మనదేశమున వేలయాండ్రకుల మొకటి కలుగుటకును, కన్యావిక్రయమను నాచారము ప్రబలుటకును సందిచ్చినదని తోచుచున్నది. ఇట్టి కారణముల వలన మనలోని నీతిబంధనములు శిథిలములై, జాతిబంధనలు దృఢపడి, పరస్పరమైత్రికిబదులు ద్వేషములుకుదిరి యైకమత్యము బొత్తిగానశించి, జనుల శరీరసామర్థ్యము తగ్గి రోగములంకురించి, కాటకములు ప్రబలి దేశము ధనహీనమగుటచే ప్రజలు స్వధర్మములను మరచి, సేవకావృత్తియే జీవనాధారము జేసికొని, పరతంత్రులై దేశము నతి నీచదశకుఁదెచ్చిరి.

"నృణాతి నయతి స్వవశం పురుషమితినారీ" పురుషు నిస్వవశమందుంచుకొనినది గాన "నారి" యనబడుచున్నది. "పురంగృహం ధరతీతిపురంధ్రీ" పురమనగా గృహము. దానిని భరించునది పురంధ్రి. అని వ్యుత్పత్త్యర్థములు. ఇట్టి స్త్రీలయభిధానములను బట్టియాలోచింపగా స్త్రీలు గృహములకు రాణులైయుండుటయు, పురుషులు వారికివశులైయుండుటయు, భగవమ స్నేశమునగా ప్రకృతిలక్షణమని స్పష్టమగుచున్నది. దానిని పురుషప్రయత్నములు మార్పజాలవు. కాబట్టి కందుకము క్రిందవేయబడినను, మీదికెగురు నటుల స్త్రీలధఃపతితలైనను గృహములకు రాణులుగానేయున్నారు. నిండుసభలలో గంభీరములగు వాక్యములతో నుపన్యసించు మహానుభావులగు పురుషులు లోలోపల నాడువారి మూఢతకు లోబడి తమ మనోసాక్షి కనుగుణ్యముగ ప్రవర్తన నవలంబింపజాలకున్నారు. పురుషులకిది నీచరాష్ట్రమగు మా స్త్రీల సహవాసదోషముగాని వేరొకటికాదు.

పురుషులకు స్త్రీలసహవాసము విధాయకకృత్యము. స్త్రీలు బుద్ధిహీనులైయున్నారు. "సహవాసయాదోషగుణాభవంతి" యనుటచే భ్రమరకీట కన్యాయానుసారముగా వీరేవారగుచున్నారు. ఈవిషయంబునుండి తరించుటకు స్త్రీలమూఢతను తొలగించుటకు ప్రయత్నించుటకన్న సాధనాంతరములేదని నాతాత్పర్యము.

సద్బుద్ధివలనగాని స్త్రీలమూఢత్వము పోనేరదు. ఉన్నతవిద్య లేకసద్బుద్ధిరానేరదు. స్త్రీలకున్నతవిద్య లభింపజేయవలెనని సర్వపురుషులు స్త్రీవిద్యాభివర్ధనీ సమాజమువారు స్త్రీలకు పరీక్షలను, పారితోషకములను కల్పించి ప్రోత్సాహపరచుచున్నారు.(విజ్ఞానచంద్రికా పరిషత్తువారింగ్లీషుతెలియని యాంధ్రజనులలో స్త్రీలనొకతరగతిగా నెంచకపోవుట శోచనీయము.) ఇదియు నభ్యుదయ సూచకమేగాని బాలికావివాహముల ప్రాబల్యమణగునంతవరకు స్త్రీలకున్నతవిద్య లభించుట కలలోనివార్తయని నాయభిప్రాయము. కనుక దేశాభ్యుదయమొనరింపగోరువారు మొట్టమొదట బాలికావివాహముల నిరుత్సాహపరచుటకు వలయునన్ని ప్రయత్నము లొనరింపవలెను. మనగ్రంథముల యందెచ్చటను గానరాకట్టిదురాచారమునుమాని నీతిబాహ్యముకాని సదాచార మవలంబించుటకు, కన్యావిక్రేతలు తప్ప తక్కినవారు వెను

కంజవేయరు. ఆప్రయత్నము సఫలమగుటవలన సబలలు విద్యావతులు, సుగుణవతులు, ననుకూలవతులు సబలలునై ప్రస్తుత మర్థాంగహీనులైయున్న పూరుషుల పూర్ణాంగులంజేసి వారిపైనున్న సంసారభారమున పాలుగొని సస్వంత్రులై దేశాభ్యుదయమునకు తోడుపడగలరు.

పైనుదహరింపబడిన సంగతులవలన స్త్రీలెటుల తోడ్పడగలరను నంశమూహించుకొనదగియున్నను చదువరులకుం దేటతెల్లముగాం దెలియుటకొరకుం గొన్నిటినైనను వివరించి చూపవలసియున్నది.

1. «మహాజనో యేనగతస్సపంథా»:— లోకులు మహాజనులమార్గముల నవలంబించెదరు గనుక లోకోపకార పరాయణులగువారు సత్యమనియు, లోకోపకారకమనియు, తాము దృఢముగా నమ్మినదానిని తామాచరింపుచు లోకమునకు నేర్పవలయును.

2. దేశాభ్యుదయమునకు సంఘము ప్రధానము. సంఘమున నైకమత్యము మూలము. గనుకనే, రామలక్ష్మణ భరతశత్రుఘ్నులు, రామకృష్ణసాత్యకులు, పంచపాండవులు, మొదలగు మనపూర్వపురుషులు, భిన్నోదరులైనను «అన్నదమ్ములనరాగమువారలదే సుమీ» యనునటుల ప్రవర్తించి లోకమునకు నైకమత్యమును నేర్పిరి. ప్రస్తుతకాలమున నన్నదమ్ముల శత్రుత్వమే బలకరముగానున్నది. అమ్మ నమ్మాయని పిలువజాలక నూరనమ్మాయని బిచ్చమెత్తువానివలె మనవారు సోదరులను సాధింపగోరి పరులకు పాదధేయులై పడరానిపాట్లంబడి తుదకు ధనహీనులై చెడిపోవుచున్నారు. ఇట్టిశత్రుత్వము మూర్ఖలగు భార్యలవలన నంకురించి దినదినాభ్యుదయమొంది యేకగర్భ జనితులగు ప్రియసోదరుల భిన్నకుటుంబములుగా చెదరగొట్టి చెరచుచున్నది. అట్టివారు దేశమున నెటుల నైకమత్యమును నెలకొల్పగలరు. భార్య విద్యాధికురాలైనచో సుగుణవంతురాలై, భగవంతునివలె మగనిని, పితరులవలె నత్తమామలను, సోదరులవలె నాడుబిడ్డలు, తోటికోడండ్రు బావమరదులు మొదలగువారలను బిడ్డలవలె పరిజనులనుభావించి వారియోగక్షేమములను పాంచాలరాజపుత్రికవలె పరామర్శింపుచు గృహమ్మున నంతఃకలహమ్ముల కెడమీయక నైకమత్యమును నెలకొల్పి వంశాభివృద్ధిచేయగలదు. భార్యయొకర్తుకయే యింతపనిచేయగలదన్నపు డింటనుండు నాడువారందరు నట్టివారేయైనచో చెప్పవలసిన దేముండును. అట్టి చెలుల తోడుపాటువలన పురుషులకు దేశాభ్యుదయమొనరించు పని కరతలామలక మన్న నతిశయోక్తికానేరదు.

ఏకార్యమొనరించుటకేనియు, ధనమావశ్యకము. «ధనమూలము జగమంతయు ధనవంతున కిష్టమగు పదార్థములెల్లం తనచేతిలోనివి» అనియు, «మనుపీనుగు నిర్ధనుండు మదిబరికింపన్» అనియు, «నానాగుణగణము కాంచనమ్మున నిలచుం» అనియు, ననుభవపరులగు మనపూర్వులనిరి. అట్టిధనము మనదేశమున నామావశిష్టమయినది. స్త్రీలమూర్ఖతవలనం గలుగు నన్నదమ్ముల శత్రుత్వమువలన చెడిన పితురార్జితముగాక, స్వార్జితమును స్త్రీలమూర్ఖతవలననే చెడుచున్నది. ఎట్లనగా, తమబాలికలకు వరునినిర్ణయించునపుడు పెక్కు నగలుపెట్టగలవాని కొసగుటకు ధనికులయొక్కయు తమ్ము నేడువారమ్ములనగలతో నలంకరించుకొనుటకు తగినంతసొమ్మునగల వానికిచ్చుటకు బీదలయొక్కయు నాడువారు పట్టుపట్టి సాధించుకొనుచున్నారు. అందువలన సకలకార్యసాధనమగు ధనమును పురుషులు తొలుదొత్తనే గోలుపోవుచున్నారు. ఈ నగలను నవి, పొత్తిళ్ళలోని పసికూనమొదలు ముక్కాలిముసలివరకు క్రమక్రమముగా చెరిపించి చేయించబడుచుండును. ఇట్టిమాభూషణాభిలాషచే షరాబులు స్వర్ణకారులు, తస్కరులు మొదలగువారు ప్రబలుచున్నారు. మరియు వివాహాది శుభకార్యములయందు సంతర్పణలు సానిమేళములు, సంభావనలు మొదలగు నపాత్రదానములు మాపట్టుదలలవలననే చేయబడుచున్నవి. మన బ్రాహ్మణులుతప్ప తక్కినజాతులవారు కష్టజీవులై యున్నారు. సోమరులమగు మనబ్రతుకుకొరకె మనపెద్దలు వ్రతములను «వ్రతానాముత్తమంవ్రతం» అనిలెక్కకెక్కువగాం గల్పించినట్లు తోచుచున్నయది. దానివలన «వేలాముపెట్టి» గా, మేమే దానధర్మముల పేరుపెట్టి శిష్టాచారమని ధనవ్యయ మొనరింపుచున్నాము. మరియు బుద్ధిలేని ముద్దియలమగుటచే నింటనేరి కేవిధమగు

ఱబ్బువచ్చినను దిగులొంది దేవతావిగ్రహములకు ముడుపులనియు, నిలువుదోపులనియు సొంతసొమ్ము వమ్ముచేయుచున్నారము. ఇట్టిదురాచారముల కొడిగట్టుకొని «తాచెడ్డకోతి వనమంతయు చెరిచె» ననునటుల పూజ్యులగుపురుషులను సహితము మూఢమూర్ఖతలో జిక్కజేయుచున్న మేమున్నత విద్యావతులమైనచో ధనప్రవాహమునకు చెలియలికట్టవలె నడ్డుపడిన తోడుపాటుకాదా?

«నీతియె తోడవందరకును»:-పరిశుద్ధప్రవర్తనయే ప్రతివారికి భూషణము. నీతిచెడినజాతి యధోగతిపాలగునని, యీజిప్టు రోము మొదలగుదేశచరిత్రలవలన మనకు తెలియుచున్నది. అట్టినీతి మనదేశమున గగనారవిందమై యున్నది. అయ్యో నీతులవివరముగా వ్రాయుట సిగ్గులచేటు. అందులో ముఖ్యమైనది యసత్యవాక్యము. ఇట్టివన్నియు శిశుసంరక్షణకు పట్టముగట్టుకొనిన మామూర్ఖతవలన నుగ్గుపాలతో నేర్పుకొనబడి క్రమక్రమాభివృద్ధినొంది ప్రజ్వరిల్లుచున్నవి. స్త్రీలు సద్గుణాలంకారలైనచో బాహ్యాలంకారములగోరి ధనవ్రయ మొనరింపకుండుటయే గాక బాల్యంబున ననీతియంకురింపకుండునటుల తమపాపల కాపాడి తద్వారా దేశాభ్యుదయమునకు తోడ్పడగలరు.

సమస్తదేశములవారికంటె మనదేశీయులు బలహీనులైయున్నారు. శౌర్యధైర్య సాహసాదిగుణములయందు సహితము వెనుకబడియున్నారు. ఇయ్యది ప్రాపంచక జ్ఞానమావంతయు లేనట్టియు నవయవములన్నియు స్ఫుటముగా నేర్పాటుకానట్టియు పండ్రెండేండ్ల బాలికకును పదునాలుగేండ్ల బాలునకును గలుగుచున్న సంతానమువలన నగుచున్నదని బుద్ధిమంతులకొప్పుకొనక తప్పదు. స్త్రీలున్నతవిద్యావతులైనచో నిట్టిదురాచారముల కొడబడక బలవంతులు వీరాగ్రేసరులు శౌర్యధైర్యసాహసాది గుణసమేతులు నగు పితరులను భ్రాతలను పతులను గలిగి తోడుపడుదురు.

దేశాభ్యుదయమునకు భంగకరమగు సోమరితనము మాకు నైజగుణముగా పరిణమించినది. అందువలన మాదేహములారోగ్యస్థితి యందుండక, నబలలమనిపిలువబడుచున్నారము. వారిగర్భ జనితులగు వారబలలుకాక నబలులగుట యసంభవము. పనిలేక నింటగూర్చుండి ముఖస్తుతులొనరించు నపాత్రులకు దానధర్మములొనరించి, లోభులను సహితము, సోమరి పోతులను జేయుచున్నారము. అందువలన «నుపనయనమునాటిమాటయున్నదిసుమ్మా» అని మనలోభిక్షాటన మొకవృత్తియైనది. అదియే పెక్కుదుర్గుణముల కాలవాలమై, మనలను హీనదశకుఁదెచ్చినది. స్త్రీలుప్రాపంచక జ్ఞానముగలవారైనచో తామెద్దియో కృషిచేసి, ధనవ్రయమున కడ్డుపడుట యే గాక, నితరులకును నేర్పి పాత్రదానమొనరింపుచు నపాత్రుల నిరుత్సాహపరచి, దేశమున నాటికొనియున్న దురాచారములను పోగొట్టుటకు, తోడుపడగలరు.

• పై నుదహరించిన వానివలన సంసార నాటకము ప్రదర్శించుటకు భగవంతునిచే నియమింపబడిన సూత్రధారులు, స్త్రీలనియు, వారియోగ్యతా యోగ్యతలే, దేశమభ్యుదయమందుటకును, క్షీణించుటకును కారణములనియు స్పష్టమగుచున్నది. త్రికాలముల యందును స్త్రీల తోడుపాటుండియే యున్నది. భూతకాలమున స్త్రీవిద్యాస్వాతంత్ర్యములవలన, నభ్యుదయమంది, వర్తమాన కాలమున, స్త్రీలయవిద్యాపారతంత్ర్యము వలన క్షీణించుటను మనమువినియు కనియు నున్నారము. భవిష్యదభ్యుదయమునకు స్త్రీలయోగ్యతయే యాధారమై యున్నది.

గ్రహచార వశమ్మున, సవతి పుత్రుడగు శ్రీరాముని నరణ్యమ్మునకంపిన కైకతో పుత్రుడగు భరతుడేకీభవించినచో, నావంశమథః పతితము కావలసినదే. అందుకు తనపుత్రుడగు లక్ష్మణుని రామునితో నడవికిపంపి కైకేయీ భరతులకు, పశ్చాత్తాపము గలిగించి, యైకమత్యము నెలకొల్పి తద్వంశాభ్యుదయమునకు తోడుపడినది సుమిత్రయేకదా? అరణ్యావాసమ్మున ద్రౌపది తోడుపాటు లేకుండిన, పాండవుల యైకమత్యముచెడి యుండును గదా? చంద్రమతితోడు పాటిలేనిచో హరిశ్చంద్రుని సత్యవ్రతము నెరవేర్పబడియుండునా? నలుని పునరభ్యుదయమునకు దమయంతి తోడుపాటేకదా! వేయేల! సృష్టిస్థితిలయకరులగు, బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరులు, సరస్వతీ, లక్ష్మి పార్వతుల తోడుపాటులేక తమతమ పనులొనరింపలేరు కదా.

కాబట్టి స్త్రీల తోడుపాటులేకనే కార్యమును కానేరదు. వారి మూర్ఖాంధకారము, జ్ఞానజ్యోతివలన పోగొట్టబడినచో దేశాభ్యుదయమునకు తోడుపడ గలరని, నానిశ్చితాభిప్రాయము. దీననేమి పొరపాటు లున్న మన్నింప విద్యాధికుల బ్రార్థించుచున్నాను.

గవర్నమెంటువారి వేసవియాత్ర.

మ.రా.శ్రీ, గౌరవనీయులైన మోచెర్ల రామచంద్రరావుగారిచే వ్రాయబడినది.

మనదేశమునందు ఇండియా గవర్నమెంటువారును, చెన్నపురి, బొంబాయి, సంయుక్తరాష్ట్రములు మొదలగు రాష్ట్రప్రభువులును రాజ్యపరిపాలనకవుసరమగు యావన్మంది ఉద్యోగస్థుల సహితముగా ప్రతిసంవత్సరము వేసవియందు తమతమ రాజధానులను వదలి కొండలమీదనున్న యితరపట్టణములకుపోయి, సంవత్సరములో సగభాగ మచ్చటనేయుండుట కొన్ని సంవత్సరములనుండి మామూలయినది. ఈయాత్రయందునది ప్రప్రథమమున గవర్నరుగారు ఒకసెక్రెటరీయున్ను యిద్దరుముగ్గురు గుమాస్తాలున్ను అయిదారుగురు బంట్రౌతులవలన మాత్రమే చేయబడి, వారుమాత్రము ఒకటిరెండుమాసములు కొండలమీదనుండి, కడమయావన్మంది, గవర్నమెంటుఆఫీసులున్ను రాజధానియందే యుండుట జరుగుచుండెను. ఇటీవల క్రమక్రమముగా, గవర్నమెంటు యావత్తును అందరుసెక్రెటరీలున్ను వారివారి గుమాస్తాలున్ను యింకొవిశేషజనమున్ను చేరియున్న సంవత్సరమునందు ఆరుమాసములకుపైగా కొండలయందుండుటయును కొదువకాలము మాత్రమే, రాజధానిలోనుండుటయును జరుగుచున్నది. ప్రస్తుతము మద్రాసు గవర్నమెంటులోని ఒకటి రెండు డిపార్టుమెంటులు పూర్తిగాయావత్కాలమును కొండలమీదనుండుట కేర్పాటుచేయబడినది. ఈకొండలప్రదేశములు జనులు సామాన్యముగా వెళ్ళుటకువీలులేనివిన్ని ఒకవేళ వెళ్లుదమన్నను అధికవ్యయప్రయాసములు కలిగించునవియును నైయున్నవి.

2. ఇట్లుతమతమ రాజధానులువదలి విశేషకాల మీకొండలమీద నివసించుటను కొందరుయోచింపరు. ఇదివరలో నేర్పరుపబడియున్న రాజధానిపట్టణములలో వేసవిబాధ విశేషమనియును, కొండలమీద విశేషముగా పనిచేయవచ్చుననియు, చేయుపని నిర్దుష్టముగానైచేయుట కనుకూలముగా నుండుననియు, గవర్నమెంటు మాను వదుపుముఖ్యోద్యోగస్థుల దేహస్థితి బాగుపడుననియు మొదలగునవి ముఖ్యకారణములనియు కొంతమంది గొప్పఉద్యోగస్థులు అప్పుడప్పుడు చెప్పియున్నారు. ఇట్లుప్రభుత్వమువారు రాజధానిని విడిచిపోవుట నారంభించినప్పుడే, అప్పటిఇండియాకు అధికారులగు ఈస్టిండియా డైరెక్టరులింగ్లండులో సమ్మతింపక ఇండియాలోనుండి ప్రభువులకు కఠినముగా ఉత్తరువులిచ్చిరి. ఈదేశపుప్రజలుకూడా గవర్నమెంటువారీరీతిగ తమకుదూరముగానుండుటవలన తమకునష్టములువచ్చుననియు అందుచేత నిట్టియాత్రలు తగ్గింపవలెననియు కోరుచూ అప్పటప్పట మీటింగులుమూలమునను మహాజరుల మూలమునను తమయభిప్రాయమును గవర్నమెంటువారికి విశదీకరించిరి. ఈయాత్రవిషయమై యాలోచింపదగినఅంశములు రెండు. 1. యాత్రవలన పరిపాలనకు వచ్చెడుయిబ్బందులు 2. యాత్రవలనకలిగెడు విశేషధనవ్యయము.

మొదటియంశము విశేషముగా నాలోచింపవలసినదియు, మహత్తరమగు పరిపాలనాంశములలో చేరినదియు నైయున్నది.

గడచిన నవంబరు నెలలో చట్టనిర్మాణసభయందు దీనివిషయము చట్టనిర్మాణసభవారిచేత చర్చింపబడినది. ప్రజాప్రతినిధులీయాత్రను మాత్రముకొంతవరకు నంగీకరించుచు గవర్నమెంటువారు కొండలమీద గడపుకాలమును తగ్గించినయెడల అనుకూలముగానుండుననియు ప్రభుత్వమువారును ప్రజలును ఒండొరుల బాగుగగ్రహించుటకును, ప్రజలుతమ కష్టనిష్ఠూరములను ప్రభుత్వమువారికి తెలియజేయుటకును, పరిపాలనాంశములు శీఘ్రకాలములో నెరవేర్చుటకును రాజస్థానమును సంవత్సరమునకు మూడుమాసములకెక్కుడుగ చెన్నపురినుండి తప్పింపక యుండునటుల యేర్పాటుచేయుతీర్మానము వివరముగా వాదించిరి. కాని ప్రభుత్వమువా రందున కంగీకరింపరైరి. మద్రాసు గవర్నరుగారగు లార్డ్ ప్రభువుగారు తాము తమపదవినుండి శీఘ్రకాలములోనే నిష్క్రమింపనై యున్నామనియును ఆకారణమువలన తాను నిష్పక్షపాతముగా వివాదాంశము నాలోచించుట కనుకూలముగా నున్నదనియు చెప్పుచు సాధకబాధకములతో నిట్లు నుడివిరి. నలుబది యాబది సంవత్సరములనాటి యంశములను, యిప్పటియంశములను ఒకరీతిగా మాటలాడుటకు వీలులేదనియును ప్రస్తుతపునిర్ణయమును బట్టి వ్యవహారము చర్చింపవలసినదనియును, పూర్వము గవర్నరులకును ఉత్తరప్రత్యుత్తరములకును సాధనములంతగా లేమింజేసి ఈస్టిండియా డైరెక్టరు లట్టియాత్రకూడదనిరి. కావచ్చునరిగాని ప్రస్తుతపు స్థితినిబట్టి గవర్నమెంటు ఎక్కడనున్నను యిబ్బంది లేదనియును వార్తాపత్రికలును జిల్లాకలెక్టరులున్ను యావత్తుసంగతులును తమకు వెంటనే తెలిపి తమకును ప్రజలకును గల దూరమును తగ్గించుచున్నారనియును, సెలవిచ్చిరి. జిల్లాకలెక్టరులే తమ చెవులు, కన్నులుగానున్నారని మెంబరైన ఆట్కిన్సన్ దొరగారు గవర్నమెంటు తరఫున చెప్పిన యంశము నామోదించుచు తమగవర్నమెంటుమెంబర్లు కలెక్టరుగానున్న కాలములో యావత్తుసంగతులు స్వయముగా తెలుసుకొనిరనియును, ఇదివరలో, షుమారు యిరువదివత్సరములనుండి కలెక్టరున్నను ఉద్యోగములనుజేసి యుదకగవర్నమెంటుమెంబర్లుగానున్న వృద్ధులకు యీమెంబర్లు కొండలకుపోనియెడల వారిదేహస్థితి చెడిపోవుననియును అందువలన మధ్యమధ్య నుయితరులను అపాయింటు చేయవలసివచ్చుననియును అట్టివారివలన పనిసరిగా జరుగకపోవడమేగాక విశేషధనవ్యయ మగుననియు

సం అట్టివ్యయమీ యాత్రఖర్చుకన్న నెక్కువగానుండుననియును, మూడునాలుగుమాసములు కొండమీద నున్నయెడల, ఆకాలము రాకపోకలకును రికార్డులుకట్టుటకును విప్పుటకును తిరిగికట్టుటకును మాత్రము సరిపోవుననియును గూడ తెలవిచ్చిరి.

ఈయంశమును యోజనకు తెప్పించిన వర్తకపు ప్రతినిధులగు అనరేబిల్ ఆర్ద్ దొరగారు, గవర్నమెంటు విశేషకాలము కొండలమీదనుండుటవలన వర్తకులకు నష్టమువచ్చుచున్నదని చెప్పగా, వర్తకుల లాభముకొరకు గవర్నమెంటువారు చాలాసొమ్మును వ్యయపెట్టిరనియును పనులను త్వరగా చేయించిరనియును వర్తకుల బ్రాంచిశాఖలు ఉదకమండలములో గూడనున్నవనియు వర్తకుల కోరికలను గవర్నమెంటువారెన్నడును నిరాకరింపలేదనియును అందుచేత నీవిషయములో గవర్నమెంటును నెపపెట్టుటకు హేతువులేదని గవర్నరుగారు తెలవిచ్చిరి.

పైరుతెలవిచ్చిన యంశములన్నియు నెంతవరకు యథార్థములై యున్నవి కాని ఏముఖ్యకారణముచేత కొండలమీద విశేషకాలముండగూడదని ప్రజాప్రతినిధులేకగ్రీవముగా నడిపిరో ఆకారణమునకు సరియైన జవాబు రాదయ్యెను.

రాజ్యతంత్రము నడపు ముఖ్యనాయకులు స్వయముగా ప్రజల లాభనష్టములను కష్టనిష్ఠూరములను చూచినయెడల అనాయాసముగా వ్యవహరించవచ్చుననియును అందువలన ప్రజలకును ప్రభుత్వము వారికిని అన్యోన్యానురాగము హెచ్చుననియును ప్రభుత్వమువారు ప్రజలకు దూరముగానుండి వార్తాపత్రికల వలనను గవర్నమెంటువారి తరపు వుద్యోగస్థులవలన తయారుచేయబడిన రికార్డులను చూచుటవలనను, ఇతరులు వలన, తెలియజేయబడుట మూలమును వ్యవహారములను గ్రహించుటవలన యథార్థము తెలియదనియును అందువలన పరిపాలన సరిగా నుండదను సంశయము అందరును ఒప్పుకొనియున్నారు. ఆకారణంబుననే పార్లమెంటు మెంబర్లున్ను మన యుపరాజులును యితర యింగ్లీషువారును యిండియాకువచ్చి స్వయముగా సంగతులనుచూచి తరువాత తమ యభిప్రాయము తేల్పరుచు కొనుచున్నారు. జర్మనీ యుపరాజుగారిప్పుడు దేశాటనమొనరుచు కేగుచున్నారు. ఎంత జాగరూకతతో పనిచేసినను ఎంత అనుభవమున్నను స్వయముగా ప్రజలమధ్యకు పోయి సాధ్యమైనంతవరకు వారివారి చెప్పుకొను సంగతుల నెప్పటికప్పుడు నాలకించి పరిపాలించినందువలన కలిగెడు లాభములు అందరికి తెలిసినయంశమే. ఇదివరకే గవర్నమెంటువారికి ప్రజల కష్టనిష్ఠూరములు బాగుగ తెలియుటలేదనియును, అందువలన ప్రభుత్వమువారెంత మంచియుద్దేశముతో పరిపాలించవలెనని తలచుకొనవని యప్పటికిన్ని ప్రజలకు కలుగవలసిన లాభములు పూర్తిగ కలుగుటలేదనియును డీసెంట్రిలిజేషన్ కమిషన్ వారివద్ద అనేకులు సాక్ష్యమిచ్చియున్నారు.

ఇక రెండవ యంశమునుగూర్చి యోచింతము. ప్రతిసంవత్సరమీయాత్రలకు చేయుచున్న వ్యయమునుగూర్చి సార్వభౌమికచట్టనిర్మాణసభయందు మెంబర్లగు అనరేబిల్ న్యాపతి సుబ్బారావుపంతులుగారు ఇండియా గవర్నమెంటును ప్రశ్నవేసిరి. అయుత్తరువునుబట్టి యేటేట ఈయాత్రల విషయములో అన్నిగవర్నమెంట్లవారి వలనను కలిసి సుమారు 10,00,000 వరకు వ్యయపరుచుచున్నట్లు తేలుచున్నది. అయితే యిదివరలో చెన్నపట్టణము గవర్నమెంటువారి ఖర్చులనే కొంత మాగిచూచిన యెడల గవర్నమెంటు లెక్కలలో యాత్రక్రింద చేర్చుకొనబడక యున్నట్టియు న్యాయముచేత గవర్నమెంటువారి యాత్రలను అనుసరించియే చేయవలసిన ఖర్చులు చాలగనుండునని ఎల్లరకు విశదమే. చెన్నపురి రాజ్యమువారి యాత్రస్థానమగు ఉదకమండలము రమారమి 17000 జనులుగల నొకచిన్నపట్టణము. అందుకొరకు గడచిన యిరువది సంవత్సరములలో మునిసిపల్ గ్రాంటులలో చేర్చి గవర్నమెంటువారు సుమారు 10 లక్షల రూపాయలు వ్యయపరచినట్లు కనుపడుచున్నది. ఇంకను బాగుగా పరిశీలించినయెడల నీబాపతుక్రింద చేర్పవలసిన సొమ్ము యింకాయుండునని తలచెదను. ఇటులనే యితర యాత్రస్థలముల ఖర్చులు లెక్కవేసినయెడల విశేషముగానగును. అయితే యీఖర్చు అంతయు అక్రమమయినదని నేను చెప్పజాలను. గాని గవర్నమెంటువారు విశేషకాలము కొండలమీదనుండని యెడల ఆయాస్థానముల వృద్ధినిమిత్తమింత విశేషముగా వ్యయపరచ నవసరములేదని నాయభిప్రాయము. రాజ్యతంత్రము నడుపు ముఖ్యనాయకుల మనోదేహస్థితి ప్రజలకు ముఖ్యమయిన యంశమే. అందుకొరకెంత ఖర్చుపెట్టినను బాధపడరాదు. ఐనను రాబడిన్ని యితర ముఖ్యమయిన ఖర్చులనుకూడ కొంచమాలోచింపవలసి యున్నది. యింకా యితర కారణములనేకములుగలవు. ముఖ్యమయిన రెంటినిమాత్రము నేను చర్చించితిని. ఈరెండు కారణములచేతను ప్రభుత్వమువారు తాముకొండలలోనుండు కాలము నెంత తగ్గించిన నంత ప్రజలకును ప్రభుత్వమువారికిని అనుకూలముగా నుండును.

టెంకణాదిత్యుని కుమారసంభవము.

మ.రా.శ్రీ, బి. శేషగిరిరావు ఎమ్. ఏ. గారిచే వ్రాయఁబడినది

ఈగ్రంథము నన్నయభట్టు భారతముకన్న పూర్వపుగ్రంథమని కొందరియభిప్రాయము. ఇదియే కాలమునాఁటిదో నిర్ణయించుట కుపచరించు నాధారములు గ్రంథమునందు గానరావు. గ్రంథస్థనిదర్శనములవలన కొంతవఱకు గ్రంథకర్తతో సమకాలికులగు మహనీయులను గూర్చియు, వారిచారిత్రములను గూర్చియు గొంత తెలిసికొనుట కవకాశముండును. గానయిట్టి యాధార లిందు లేకుండుటచే నిదర్శనాంతరముల ననుసరించిగాని నిరూపింపవలసియున్నది. కవితాధోరణిని బట్టికొన్ని యూహలు సల్పవచ్చును గాని వానినిస్థిరపరచుటకు నిర్వివాదములగు నితర హేతువులు గల్గినగాని వానివలన ప్రయోజనములేదు.

2. ఈగ్రంథమునందు మంగళశ్లోక మాంధ్రమునందు వ్రాయఁబడినది. తదనంతరము దేవతాస్తోత్రములు, సుకవిస్తుతియు, కుకవినిందయు, వస్తుసంతానములలో కావ్యోత్పత్తియును, షష్ఠ్యంతములును వ్రాయఁబడినవి ఇవియంతయు నన్నయ కిటీవలివారి కవితారీతి యని భారతముఁ జదివినవారికి సులభముగా దెలియును. ఈకవి ప్రబంధమును వ్రాయుచుండెనుగాన నీమర్యాదలఁబాటించెను; అంతమాత్రమున నాతని గ్రంథమునకు నన్నయాదుల మర్యాదలుపట్టవని కొంద ఱూహింపవచ్చును. తానువ్రాయునది కావ్యమనియు, అశ్వాసాంత గద్యములయందు “కుమారసంభవకథ” యనియు కవివ్రాసియున్నాఁడుగాని ప్రబంధము వ్రాయు సంకల్పమెచ్చటను సూచించలేదు.

3. పూర్వపుప్రసిద్ధ కవులనుతించుచు కవి యుద్భటుని కుమారసంభవమునుగూర్చి ముచ్చటించెను. ఈయుద్భటుఁడొక యలంకారశాస్త్రమువ్రాసి యందు తనకుమారసంభవమునుండి శ్లోకముల నుదాహరించెననియు, క్రీ॥ శ॥ 779 813 సం॥ నందు కాశ్మీరదేశమును పాలించిన జయాపీడుని యాస్థానమునందీతఁడుండినట్లును వల్లభదేవుని సుభాషితావళియందు జెప్పఁబడియున్నది.

4. తన కావ్యమునుగూర్చి ఆ 1. 45 నందు “షట్త్రింశదలంకారాలంకృత్యంబై” యని కవి చెప్పుకొనియున్నాఁడు. క్రీ॥ శ॥ తొమ్మిదవశతాబ్దమునాటి పండితులగు వామనుడు, దండి మొదలగువారు నలువదియలంకారములనే యంగీకరించిరి. అలంకారనిర్ణయమునందు మన కవి యుద్భటుననుసరించియుండును. ఈసూచనలనుబట్టి యీకవి క్రీ॥ శ॥ ఎనిమిదవ శతాబ్దముకన్న పూర్వమునుండినవాఁడుగాఁడని నిశ్చయింపవచ్చును ఇట్టివచ్చుటయందు కవి యీనాటికన్న ప్రాచీనుఁడుగాఁడనియు యీనాటికన్న నవీనుఁడుగాఁడనియు మాత్రము నిర్ణయించుటకు వీలుండును ఇంతవఱకే సాక్ష్యములలో నొకటి తేటపడచితిని.

5. ఈగ్రంథమునందు ప్రాఁత, మాటలనేకము గలవు. అవిప్రస్తుత గ్రాంథికభాషలో లేవు. గ్రామ్యభాషయందును నీరూపమున లేవని చెప్పవచ్చును. గ్రంథమును ప్రకటించిన సంపాదకులు ప్రయాసపడి యాంధ్రగ్రంథములశోధించి కొన్నిమాటలకు ప్రయోగము సూచించిరి గాని, చాలవఱకు ద్రావిడ కర్ణాట గ్రంథములనుండి యుదాహరణము లగ్గికొన వలసివచ్చినది. దీనినుండి రెండంశము లూహింపవచ్చును.

1. ఈకవికి కర్ణాటభాష బాగుగఁ దెలిసియుండెననుట.
2. కవి ప్రాఁతమాటలను పనిపట్టియుపయోగించెననుట.

ప్రస్తుతమిందు రెండవవిషయమును స్థిరపరచుటకుఁదగిన యాధారముకొంత దొరికినది. కవిత రెండు తెఱఁగులు.

1. మార్గకవిత. 2. దేశకవిత. దేశకవులను కీర్తించి “దేశమార్గంబుల దేశీయములుగా నలంకారముల దావలంకరింప” యని వ్రాసియున్నాఁడు. నన్నయాదు లాంధ్రకవితను గీర్వాణకవితాధోరణిని బ్రవర్తింపజేయుట సహింపక నీతఁడు దేశకవితామార్గము వ్రాయబూనియుండును. ఇందసంభవమేమియు లేదు. ఇందుకుఁబలము చెప్పెనో యన్నట్లు తిక్కననిర్వచనోత్తరరామాయణమున కుకవుల నిందించుచు “పలుకులపొందు లేక పదబంధము నీయదు ప్రాఁతవడ్డమాటల దమచేర్పుజూపి” 1-6 అని వ్రాసియున్నాఁడు. ఈనిందమన నన్నెచోడుని వంటి దేశికవులపై తిక్కన వ్రాసియుండుననుట విశ్వసనీయము. తరువాత పద్యమందీభావమున కనుగుణ్యముగు పదముల నుపయోగించుటనుగూర్చి వ్రాయఁబడినది. దీనినిబట్టి నన్నయకాలమువఱకు శబ్దముల యౌచిత్యమునుగూర్చినవివాదములు పుట్టలేదనియు, పిదప దేశకవులవ్రాతలు మెండుగాఁగ నావశ్యకమైనవియు, తిక్కన యీవిషయమున నే శాసించెననియు సూచకమగును. ఈయూహయే సరియైనచో తిక్కన యీకుమారసంభవము నెఱిఁగియే యుండవలయును. గాననీకవి నన్నయతిక్కనామాత్యుల మధ్యకాలమున తనగ్రంథమును వ్రాసియుండవలయును. ఈగ్రంథము తిక్కనయుగమునకు ముందటిదని సంపాదకులే యొప్పుకొనుచున్నారు. అదియునుగాక తిక్కననిర్వచనోత్తర రామాయణమును కృతినందిన గోడప్రభువును, టెంకణాదిత్యుని కుటుంబీకులును జ్ఞాతులైనట్లు స్థిరపరచు తామ్రశిలా శాసననిదర్శనము

తే॥ కమ్మకస్తూరిగుళికలు ♦ తమ్మిలేమ, నిమర మంపునఁ బుక్కిట ♦ నించిమేలు!
కాంచివేకువను మిసెనాఁ ♦ గమలముఖకు, కోటరంబులనెలదేఁటి ♦ కొదమతెగసె. ము. తి. పారిజా.

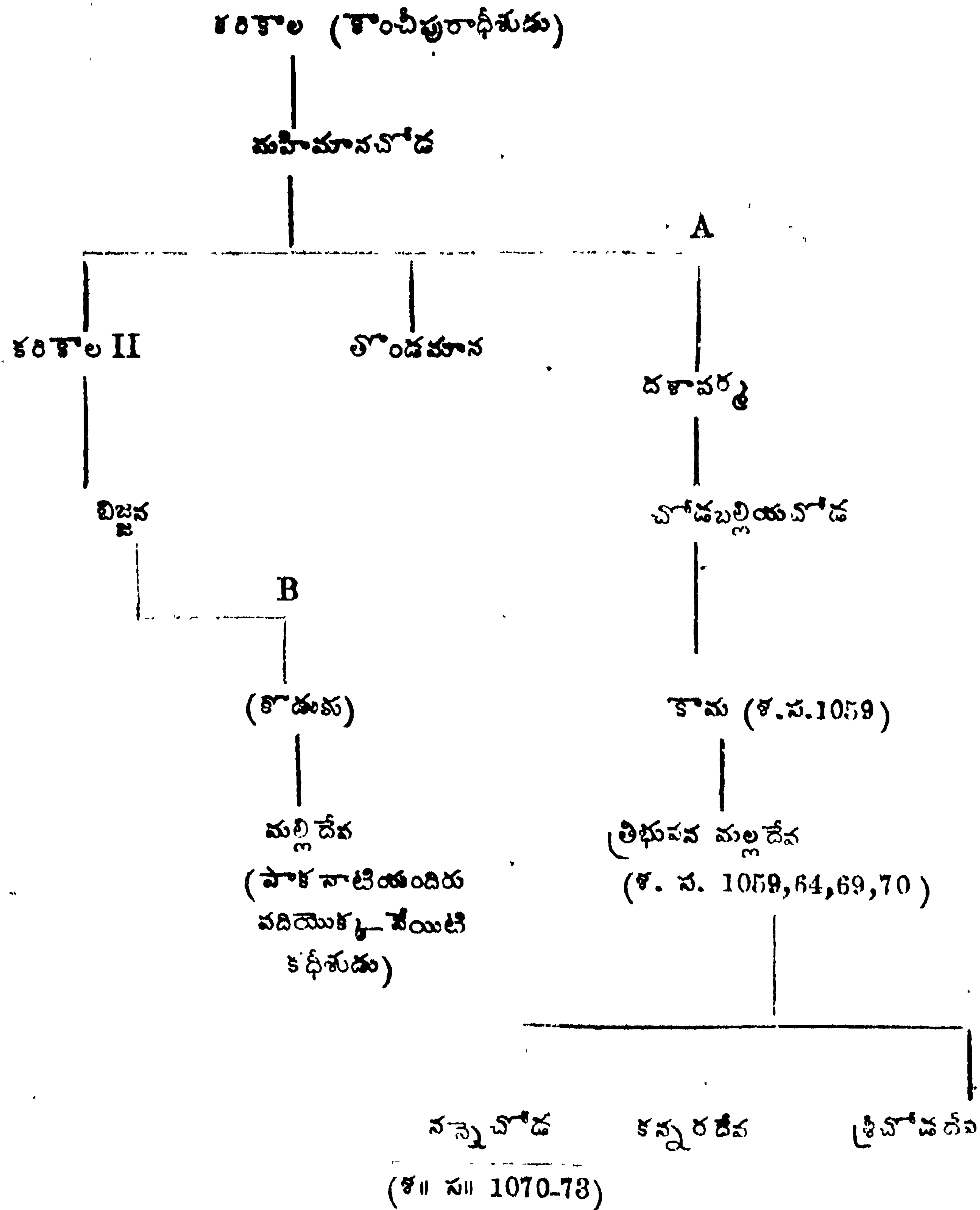
లుగలవు. ఈ రెండుకుటుంబములవారికిని తరతరములనుండి వైరములును గలిగియుండెను. అందువలన తిక్కన నన్నెచోడకవిని నిరసించినను సహించియుండును. సంపాదకీయపీఠికయం దీగ్రంథము నెరిగినవారని పేర్కొనబడిన లాక్షణికు లెవ్వరును నీతనిగూర్చిగాని, యీతనికవి తాలిఖలనుగూర్చిగాని యేమియును పేర్కొనకుండుట శోచనీయమే.

6. ఈకవిరాజశిఖామణి గోదావరి మొదలు సింహాళమువరకు నురాజ్యముచేసెననియు, కొన్నాళ్లు రాజ్యపదభ్రష్టుడై యజ్ఞాతవాసముచేసెననియు, పిదప క్రీ॥శ॥ 940 సం॥ నందు పాశ్చాత్యచళుక్యులతో బోరాడినిహతుడాయెననియును సంపాదకులు వ్రాయుచున్నారు. ఇట్టి యూహాలకు ముద్రితమైన గ్రంథభాగమునం దాధారములుగానరావు. సంపాదకీయ పీఠికయందు గ్రంథసామ్యశ్యములును, నితరలాక్షణిక గ్రంథములయందు నుదాహరింపబడిన పద్యములును, తదితరసిద్ధాంతములును మెండుగా బేర్కొనబడినవి. గాని గ్రంథాధారములవలన స్థిరపడ నేరని పైయంశములకు బలపరచు నాధారములేవియును వ్రాయబడలేదు. ఇట్టిముఖ్యసిద్ధాంతములను బేర్కొనకుండుట సంపాదకీయ మర్యాదకాదు. క్రీ॥ శ॥ 940 అను తారీఖెచ్చటినుండివచ్చినది? దీనినిస్థిరపరచు తామ్రశిలాశాసనము లేమిగలవు? గ్రంథమందుకవి «తానునార్యవంశజుడననియు, కరికాలుడు తమకుటుంబమునకాదిపురుషుడనియు తనతండ్రి పాకనాటియం దిరువదియొక్కవేయింటికధీశుడగు చోడబల్లియనియు, తాను కౌశ్యపగోత్రుడనియు, వేంకటాంబికపుత్రుడ, నన్నెచోడుడ, ఒరయూరపురికి నధిపతి, కవిరాజశిఖామణి ననియు మాత్రమే చెప్పుకొనియున్నాడే.» «గ్రంథకర్త కొంతపడి యజ్ఞాతవాసము చేసి పిదప గోదావరి మొదలు సింహాళమువఱకు రాజ్యము చేసెనని యెచ్చట చెప్పబడియున్నది? ఈతని రాజ్యవ్యాప్తిని గూర్చిగాని, రాజ్యాంగవిషయములను గూర్చిగాని గ్రంథమం దొక్కమాటయైనను లేదుగదా. సంపాదకులు వ్రాసిన యంశము లెచ్చటనుండి సంపాదింపబడినవి? అయ్యెచ్చట నిందుకైన సంపాదకీయపీఠికయం దెత్తుకొనకుండుట న్యాయమేనా?

7. సంపాదకులు చెప్పిన యంశములన్నిటిలో క్రీ. శ. 940 అను తారీఖుమాత్రము చర్చనీయము గానున్నది. క్రీ. శ. 940 సం. లందు రాష్ట్రకూటులు పశ్చిమచళుక్యదేశము నాక్రమించుకొనిరని యేగ్రంథశోధనవలన తేలుచున్నది. ప్రస్తుతము నాకులభించినంతవరకు గవర్నమెంటువారికై వ్రాయబడిన శాసన పరిశోధకుల శీర్షికలును, ఇండియన్ ఆంటిక్వారీ, ఎపిగ్రాఫియా కర్ణాటికా, నెల్లూరుశాసనములు మొదలగు గ్రంథములను వెదకితిని. క్రీ. శ. 973 సం. తైలపుడను పాశ్చాత్య చళుక్యుడు తిరిగి కల్యాణపట్టణమున చళుక్యసామ్రాజ్యమును స్థాపించెననియే సూచనలుగలవు. ఈతడు పురాతన చళుక్యులసామ్రాజ్యసంతతి వాడుగాని అసలు కోవలోని వాడుగాడని శాసనపరిశోధకులు చెప్పుదురు. అయినను రాష్ట్రకూటులచే పరాజితులై చళుక్యులు దక్షిణదేశము పోయియుండవచ్చును. తైలపుడు కల్యాణపురికి తిరిగి సామ్రాజ్యస్థాపనాచార్యుడై వచ్చినపుడు కర్నాటదేశమునుండివచ్చినట్లు ఓజానిసామంతుల చరిత్రమునందు చెప్పబడియున్నది. ఈవిషయమున (ప్రొ॥ కిల్హార్ను) మైసూరుశాసనములను జూచియుంటిని. బెల్గామి శిలాశాసనము (శ. సం. 976) నందు సోమేశ్వరుడను పాశ్చాత్యచళుక్యనకును నొకచోడవిభునకును యుద్ధముజరిగినట్లును, నందుచోడవిభుడు నిహతుడైనట్లును, చెప్పబడియున్నది. ఈపాశ్చాత్యచళుక్యసోమేశ్వరునితండ్రి జయసింహ జగదేకమల్లుడు రాజ్యముచేయుచున్నపుడు (క్రీ. శ. 1032-37) మల్లిచోడదేవుడను రాజు మైసూరునందు కొన్నినాడులను పాలించుచుండెను. ఈతడు కరికాలకుల వంశజుడననియు, ఒరయూరిపురవరాధీశ్వరుడననియు కొన్ని శాసనములందు చెప్పుకొనియున్నాడు. ఈశాసనములు కర్ణాటదేశములోనివి. సోమేశ్వరునితో పోరాడి నిహతుడైన చోడదేవు డొరయూరిచోడుల వంశజుడైనను, నాతడీమల్లిచోడదేవుని పుత్రుడేయైయుండును. ప్రసిద్ధపురుషుడు గాకుండుటచే నాతనిపేరు శాసనములందు పేర్కొనబడియుండలేదు. ఇదివరకెవ్వరైనను కొనుచున్నను క్రీ. శ. 940 సం. మాత్రము సంపాదకులు చెప్పిన యుద్ధము జరిగినట్లెచ్చటను, నెంత వెదకినను, సూచనలుగానరావు తమకేయాధారములు దొరకినవో సంపాదకులు చెప్పియుండిన విమర్శకులకని యెంతో తేలికయైయుండును. అంతమాత్రమున ప్రాచీనగ్రంథ సంపాదనాగౌరవము సంపాదకులకు గౌరవపడునని తలంచుటపిచ్చిభ్రమ.

8. పాకనాటియందిరువది వేయిగ్రామములు, వెలినాటి చోడులు తాముపాలించితిమని చెప్పుకొనిన నారువేల పరగణావలెనే చిన్న తాలూకాయైయుండును.

9 ఈపాకనాటిచోడులను గూర్చి రావుబహద్దరు వెంకయ్యగారు 1900 సం. అగస్టులో ప్రచురించిన ఏపిగ్రాఫీరిపోర్టులో కొంత విపులముగా వ్రాసియున్నారు. ఇందుదహరింపబడిన వంశవృక్షమందలి ముఖ్యప్రస్తుతాంశమున కుపయోగించునని తోచినవిషయములనువ్రాసెదను.

ఈకుటుంబమువారు కావేరినిగట్టి త్రిలోచనపల్లవుని జయించిన కరికాలుని సంతతి వారమని చెప్పుకొందురు. ఇందు A గురుతుగల వంశావళివారిపేర్లు 1899॥ సం॥ నందు కోనిదేన సీమయందు జాగ్రతపెట్టబడిన 164, 165, 167, 168, 179, 199,205 నంబర్లుగల శాసనములవలనను B గురుతుగలపేరు 183 నం॥ రు శాసనమువలనను సంగ్రహింపబడినవి. ఇందిద్దరు మల్లిదేవులు కలరు. త్రిభువనమల్లదేవునికి కొడుకు నన్నిచోడుడు గలడు గాని ఈతడు పాకనాటియం దిరువదియేయిటి కధీశుడుగాడు. బి గురుతుగల వంశమందలి మల్లిదేవుడు యిరువదియేయిటి కధీశుడుగాని యీతని పుత్రులయందు నన్నిచోడుడులేడు. ఈచిక్కు శాసనముపరిశోధకులే విప్పుటకు సమర్థులు. గాని నన్నిచోడుని తండ్రియగు త్రిభువనమల్లదేవునికాలము క్రీ॥ శ॥ 1187-1148 యని తేటపడుచున్నది.

10. కుమారసంభవమందు బల్లిచోడుడు పాకనా (వెల్లూరు) టి యందు రాజ్యముచేసినట్లు వ్రాయబడియుండుటచే వెల్లూరుశాసనములు శోధించితిని. అందుకొన్ని ముఖ్యమైన సంగతులు తెలిసినవి. వానిని సంగ్రహించి వ్రాసెదను.

డి	48.	ఇది బల్లిచోడునిశాసనము.	క్రీ॥ శ॥	1145-46.
”	68	ఇదియు నాతనిదే.	క్రీ॥ శ॥	1147 48
”	49.	ఇదియు నాతనిదే.	క్రీ॥ శ॥	1166 67
()	42.	త్రిభువనమల్లు చోడునిశాసనము	క్రీ॥ శ॥	1148-49
()	19.	డిటో	క్రీ॥ శ॥	1152-53 53 54
()	92.	బల్లిరాజుశాసనము	క్రీ॥ శ॥	1087 88 88 89
		మల్లిచోడదేవరాజుశాసనము	క్రీ॥ శ॥	1226 27 27-28

ఈతారీఖులన్నియు శాకరాజాబ్దముక్క రాజ్యకాలము సూచించును. మ॥ వెంకయ్యగారు తమ ఆగస్టు 1900 పత్రికలో నుదహరించిన త్రిభువనమల్ల దేవుని తారీఖు త్రిభువనమల్లదేవుని తారీఖులతో సరిపోవుచున్నవి. గాన నిందుదహరింపబడిన త్రిభువనమల్ల దేవుడును బల్లిదేవుడును నొక్కపురుషుడని యూహించెదను. క్రీ. శ.

1226-28 సం॥ వ మల్లిదేవుడును నీబల్లిదేవుడును మాత్ర మొకపురుషుడనుటకు వీలులేదు. ఏలయన బల్లిదేవుని తారీఖు క్రీ. శ. 1187 అనుకొనినచో రాజ్యకాలము 91 సం॥ వచ్చును, 1089 అనుకొనిన 139 సం॥ వచ్చును. రెండును నసంభావితములే. గాన నీబల్లి మల దేవుని రాజ్యకాలము క్రీ. శ. 1137-67 అని నిర్ణయించుట శ్రేష్ఠము. దీనినిబట్టి యీతనిరాజ్యకాలము 30 సం॥ వచ్చును. ఈతనిను ప్రసిద్ధకీర్తి యనుగుణముగానేయుండును. ఈతనిగూర్చి నెల్లూరుశాసనములందుగల బిరుదముల నిందు పొందుపరచుచున్నాను.

D 48. 1145-46 AD.	D 49. 1166-67 AD.	D. 68-1147-48 AD.	O. 19. 1158-54 AD.	O. 142 1148
స్వస్తిచరణ సరోరుహ విహి తవిలోచన త్రిలోచన ప్రముఖా ఖిల పృథివీశ్వర కారిత కావేరీ తీర కరికాలకులరత్న పృథివీపా హిత కుమారాంకుశ శ్రీమన్మ హామండలేశ్వర బల్లిచోడ మ హారాజులు .... మన్మల్లేశ్వర దేవరకు	స్వస్తిచరణ సరోరుహ వి హితవిలోచన త్రిలోచన ప్ర ముఖాఖిల పృథివీశ్వర కారిత కావేరీతీర కరికాలకుల రత్న పృథివీపాహిత కుమారాంకుశ శ్రీమన్మహా మండలేశ్వర బల్లి చోడమహారాజులు .... మా జీవితవర్గమైన గుండ్లకడిలోని చోడేశ్వర మహాదేవరకు	స్వస్తిచరణ సరసీరుహావిహి తవిలోచన త్రిలోచన ప్రముఖా ఖిల పృథివీశ్వరకారిత కావేరీతీ ర కరికాలకులరత్న ప్రదీపాహి త కుమారాంకుశ శ్రీమన్మహా మండలేశ్వర బలియ చోడ దేవ మహారాజులు............ అగస్తిరదేవరకు	స్వస్తిచరణ సరోరుహ వి హిత విలోచన త్రిలోచన ప్ర ముఖాఖిల పృథివీశ్వర కారిత కావేరీతీరకరికాలకుల రత్నప్ర దీపాహిత (కుమా) రాంకుశ శ్రీమన్మహా మండలేశ్వర త్రిభు వనదేవచోడమహారాజుల ఎంలి కం... ....ఈరామేశ్వరదేవరకు ...	శ్రీమన్మహా మండలేశ్వర త్రిభువన మల్ల దేవ చోడమ హా రాజులు ... .

ఇందుకుసంబంధించిన మరికొన్ని యంశములను నెల్లూరుశాసనముల రెంటినిమాత్ర ముదాహరింపవలసియున్నది:—

D 24. (నెల్లూరు) శ. సం, 1189:— ఇందు, కాశ్యపగోత్రుడగు సింగయదేవగండ చోడదేవుడు కొండవీటి నేలిన రుద్రమదేవునికి సరదారుగానున్నట్లును నన్నెచోడునివంశస్థుండని బిరుదములతోడు "అపరిమిత ప్రతాపవంత రాతదివ్యార్పిత లక్ష్మీశ్వర ఒరయూరిపురవరాధీశ్వర కాంచీపుర త్రిపుర త్రినేత్ర" యనియున్నది. ఈతడు ప్రతిష్ఠపుర మల్లినాథ దేవునకు రంగభోగాలకు దానము చేసియుండెను.

D 28. శ.సం,1076:— శ్రీమచ్ఛాంతిశివగురు దేవునకు త్రిపురాంతక దేవునిప్రతిష్ఠించియారాధించుటకు హరిహరచోడ దేవమహారాజు భూదానము చేసెను. ఈరాజుశాసనమున చోళరాజులబిరుదములు చెప్పబడినవి.

ఈశాసనచర్చలన్నిటివలనను నిర్ధారణగా తేలినయంశము లేవనగా:—

1. గవర్నమెంటురిపోర్టులో నన్నెచోడుని తండ్రియని చెప్పబడిన త్రిభువనమల్లుడును నెల్లూరిశాసనములవలన తేలిన త్రిభువనమల్ల, బల్లిదేవులును నొకేపురుషుడు. అతడే కుమారసంభవమందు చెప్పబడిన చోడబల్లి.

2. ఈమల్లి(బల్లి)చోడునికొడుకు నన్నెచోడుడు క్రీ.శ. 1147 సం॥ ప్రాంతముననుండినట్లు గవర్నమెంటురిపోర్టులో వ్రాయబడినది.

3. కుమారసంభవమును వ్రాసిన నన్నెచోడుడు సూర్యవంశపు కరికాలునిసంతతివాడననియు, కాశ్యపగోత్రుడననియు చెప్పుకొనుచున్నాడు. నెల్లూరి బల్లెచోడుడును కరికాలకులవంశజుడనియు, కాశ్యపగోత్రుడనియు, సూర్యవంశజుడనియు, సుప్రసిద్ధము. గాన కుమారసంభవకవియు, ఎపిగ్రాఫీ రిపోర్టులో చెప్పబడిన నన్నెచోడుడును నొకేపురుషుడు.

4. కుమారసంభవమందును, శిలాశాసనములందును నొరయూరిపురాధీశులమని చెప్పుకొన్నను, వీరు యిటీవలిపల్లవులు కాంచీపురాధీశులమని వ్రాసికొనినట్టి పట్టిబిరుదమైయుండును.

11. మైసూరు శాసనములకీ చళుక్యులకుగల సంబంధమించుక చెప్ప వలసియున్నది. ఎపిగ్రాఫియా కర్నాటికా పదునొకండవ సంపుటమందు పాశ్చాత్యచళుక్యులయొక్కయు చోడులయొక్కయు సంశాసనములుగలవు. ఈచోడులలో కరికాలకుల తిలకుడును ఒరయూరిపురవరాధీశుడునగు నొకమల్లదేవుడుగలడు. అతనిరాజ్యకాలము క్రీ. శ. 1108-1150. ఈతనితోసమకాలికులగు పాశ్చాత్య చళుక్యులనేకులుగలరు. ఎట్లనిన:—

	క్రీ. శ.
త్రిభువనమల్లుడు	1074-1126
త్రైలోక్యమల్లుడు	1127
త్రిభువనమల్లుడు	1128
భూలోకమల్లుడు	1148
జగదేకమల్లుడు	1148-1154

ఈపాశ్చాత్యచళుక్యుల శాసనములలో CL 21,22 నందు మాత్రము జగదేకమల్లు చళుక్యునితో మల్లదేవచోడుని సమకాలికునిగా చెప్పబడియున్నది. CL 21 నందు కరికాలకుల తిలక శ్రీమన్మహామండలేశ్వర ఒరయూరి పురవరాధీశ్వర త్రిభువనమల్లదేవుడు క్రీ. శ. 1108 నందుమైసూరులో రాజ్యము చేయుచుండినట్లు చెప్పబడినది.

CL 21 క్రీ. శ, 1147 సందీకనిచే పీకనోనంబ జగదేకమల్ల దేవుడని చెప్పబడినది. ఈతడు జగదేకమల్ల పాశ్చాత్య చళుక్యునికి సరదారుగానుండెనట. ఈచోళకుటుంబము ప్రధానకుటుంబములో ఒక్కశాఖయనియు తేలినది.

ఈ మైసూరుశాసనమువలన గలుగు సందేహము లేవనగా:— నెల్లూరిలో క్రీ॥ శ॥ 1187–1164 నందు రాజ్యముచేసిన త్రిభువనమల్ల (బల్లి)దేవునకిని వీనికిని సంబంధముగలదా? అతఁడే యీతఁడా? అయినచో నాతడు మహిమూరునగరమున రాజ్యము స్థాపించియుండెనా? అయిన నాతడు పాశ్చాత్యచళుక్య జగదేకమల్లుని సరదారుడెట్లగును? పాశ్చాత్యచళుక్యునకును చోళరాజునకును జరిగినదని చెప్పఁబడిన యుద్ధము కాలచూరివంశస్థాపకులగు విక్రమ, బిజ్జలులతో చోళులకు జరిగిన యుద్ధములలో నేదియైన నైయుండునా?»

ఈప్రశ్నలకన్నిటికిని సరియైన సమాధానము చెప్పకొన్నను వేఁకిచాళుక్యనన్నచోడునికాలము క్రీ॥శ॥ 1150 సం॥ ప్రాంతమందేయగును.

12 «సత్యాశ్రయునితొట్టి చాళుక్యనృపులు» ఆంధ్రవిషయమున తెలుగుదేశకవిత నిలిపిరని కవి వ్రాయుచున్నాడు. పైనుదహరించిన శాసన నిదర్శనముల ప్రకారమందు చెప్పఁబడిన సత్యాశ్రయుండు భారతము రచియించుటకు నన్నయను ప్రోత్సాహపఱిచిన రాజరాజనియూహింపదగు. భారతమందు «సత్యాశ్రయకులతిలక» యని రాజరాజు విషయమునవాడఁబడియున్నది.

13. పూర్వపురాజులకు రెండు రాజధానులుండుట గూడగలదు. ఉత్తరసర్కారులుకంపెనివారికి వశులుపడుటకు సహాయపడిన విజయనగరపురాధీశ్వరుఁడగు శ్రీమదానందగజపతికి విజయనగరమును, రాజమండ్రియు ముఖ్యపట్నములుగానుండినట్లే యీనన్నచోడుని వంశపువారికిని నెల్లూరునందును మహిమూరునందును రాజస్థానములుండవచ్చును. ఈయూహ సరియైనచో కుమారసంభవమందు ద్రవిడశబ్దాటపదములు పెండుగాగన్పట్టుట యొక చోద్యముగాదు.

14. కవి క్రీ॥శ॥ 940 సం॥ ప్రాంతపువాడని ధారాళముగా చెప్పుటకు తగిన బలమైన సిద్ధాంతముల వెనుకబెట్టి సంపాదకులు తమ శక్తి కయుండేవో చిల్లరయుక్తులుచెప్పి చదువరుల సంతోషపెట్టదలచుట యుక్తముగాదు. ఈమహాంశమునుగూర్చి నిర్ధారణచేయుట కుపయుక్తములగు సాధారములు తమకు లభించినచో వానినేగాక తాము సంగ్రహించిన మూలగ్రంథము యొక్క ప్రతులనగూడ విమర్శకులకు సులభముగానిప్పించి యాంధ్రసాహిత్యచర్చలయందు జదువరులకభిరుచిగల్గింతురుగాక!

15. సనాతనముగా తెలుగు కవనమునుగూర్చి మనవారిసమ్మతములు సరిగాదని సిద్ధాంతీకరింపగల్గు నమూల్యములైన ప్రాచీన గ్రంథములు దొరికినవని కుమారసంభవ సంపాదకులు. (మ॥ రామకృష్ణయ్యగారు) చెప్పుచుండుటచేత సామిత్రులు కొందరాంధ్ర సాహిత్యచరిత్రకొరకు చేయుచున్న పనికొంత నిలచిపోయినది. సాహిత్యచర్చలయందభిరుచికల్గి పనిచేయుచున్న విమర్శకులకు తమకు లభించిన గ్రంథముల ప్రతులనుపంపుట కీగ్రంథసంపాదకులు యేర్పాటుచేయనియ్యకొనినచో మేమందరమును వారికి వందనములర్పింతుము. వారియనుమతిపొందిన గాని యీగ్రంథభాగములనైనను బ్రకటింపమని వాగ్దానము చేయుచున్నాము. ఆంధ్రభాషాభివృద్ధికై పనిచేయుచున్న సహకారుల విశ్వసించి ప్రోత్సాహపరచుటచే నెవ్వరునకనియుండని ప్రాచీనగ్రంథముల బయలుదీసిన గౌరవమును, ఘనతయునించుకేనియుగొరతవడదని కుమారసంభవ సంపాదకులు నమ్ముదురుగాక!

సింహాచల దేవాలయము.

మ.రా.శ్రీ. యస్. టి. వీరరాఘవాచారియార్ గారిచే వ్రాయఁబడినది.

«సీ॥ దర్పణాకృతిఁ దళ్తళలాడు కంబాలు డంబైచెలంగు వేడాహారంగు। చెప్పఁజూపగరాని యొప్పునపుప్పరం బప్పళించెడు వంకకప్పుచొప్పు। చిత్రవిచిత్రమా చిత్రంపుఁబొమ్మల గులుకుపక్కని గుళ్లుగోపురములు। నమృతోపమానమై యలరారు గాంగధారాముఖ్య సకలధారాజలంబు॥»

ఇత్యాదిరీతులఁ గవులచే వర్ణింపఁబడుచుండు సింహాచలదేవాలయ మాంధ్రదేశమునకొక ముఖ్యాలంకారము. శిల్పకళాచాతుర్యమునను, అకృత్రిమ సృష్టివైచిత్ర్యమునను, రాబడియందును, దీనినిమించిన దేవస్థానము వేరొకటి మనయాంధ్రదేశమున లేదనిచెప్పవచ్చును. సింహాచలము విశాఖపట్టణమండలములోని వాల్తేరునకు తిసామీప్యమున సముద్రతీరమున నొప్పుచున్నది. ఈపర్వతరాజము సృష్టిచమత్కృతుల కునికిపట్టు. పూర్వులిట్టి యకృత్రిమరమణీయ దృశ్యములుగల ప్రదేశములయందే దేవాలయాదుల నిర్మించుట యాత్రికులమనంబుల శాంతసాత్విక ప్రవృత్తులలవడఁజేయుటకేకదా? పర్వతారోహణమునకుఁ గట్టబడిన సోపానముల కిరువైపుల సూర్యరశ్మి కెడమీయక దట్టముగాపెరిగిన చూత పనసాది ఫలవృక్షపంక్తులును, యీతోటలకొరకు పైనుండి కాలువలుగా ప్రవహించు జలధారలును, రమ్యములగు కేళాకూళులును, విచిత్రములుగా కల్పింపఁబడిన ధారాజలపాతములును, చూపరుల కమితానందమునొసఁగి మార్గాయాసము

కొంతమాత్రము కనఁబడనీయవు. పర్వతపుక్రిందిభాగము నుండి యంచెలుగా కొంతదనుక కొండపైకివ్యాపించి చక్కని శిల్పనైపుణ్యముతో నొప్పు జలయంత్రము లనేకములతో నలరారు సుందరోద్యానవన మొకటికలదు. పర్వతోపరిభాగమునఁబెట్టని కోటవలెనుండు శిఖరపంక్తిచే నావరింపఁబడిన యొకచక్కని లోయయందు దేవాలయము నిర్మింపఁబడినది. ఇందలి శిల్పచమత్కృతి వర్ణనాతీతము. ప్రతిస్తంభమందును, ప్రతిరాతియందును, దేవాలయమునం దెచ్చటఁజూచినను, చిత్రవిచిత్రములుగా చెక్కబడిన చక్కని జిలుగుపని ప్రతిభారతీయుఁడును గర్వపడఁదగినంత సర్వోత్కృష్టతను వెల్లడిచేయుచుండును. దేవాలయ శిఖరమునకు యెదుటనున్న "వంకకప్పు" అనివాడుకచేయబడు నొకగుమ్మటము (Dome) యొక్క లోపలి పైభాగమున మల్లిమొగ్గవలెనుండు మహదాకృతిగల రాయి యొకటి క్రిందికిక్రేలాడునటుల రాతికప్పులో నతివిచిత్రముగా సమర్పఁబడినది. ఇది యచ్చటి గొప్పవిచిత్రములలో నొక్కటి. దేవాలయమున కుత్తరభాగమునఁ గొంతదూరమున గంగధారయను నొకరమణీయ ధారాజలపాతముకలదు. యాత్రికులు దీనిక్రింద స్నానముచేయుదురు. దీని నీరుమిక్కిలి మధురమైనది. ఇది యారోగ్యమునై రోగాదులనుగలిగించునని కొందరు తలంతురు. ఇదిగాక నింకను పెక్కుధారలుగలవు. కానివీటిలో గంగధారయే ముఖ్యమైనది. ఏనిజలమే పర్వతమంతటను గొట్టములు, కాలువలు, కృత్రిమజలయంత్రములు మూలముగా ననేకతోటలకు ప్రవహింపఁజేయుదురు. దేవుని నిజరూపదర్శనము సంవత్సరమున నొక్కరోజునమాత్రమే దొరకును. ఇతరదినములలో విగ్రహమంతటను మంచిగంధముచే కప్పఁబడి గుమ్మడిపండువలె కనుపడును. ప్రతియేటను వైశాఖశుద్ధ తృతీయాతిథియందున నీచందనాచ్ఛాదనము తీసివేయఁబడి,

"సీ. ధరణిగు ప్తంబైన చరణయుగ్మముతోడ నలరారుప్రక్క గాయంబుతోడ। రమణీయమైన వరాహాననముతోడఘనతరఘాలలోచనముతోడ। నిగనిగలాడు బల్నిడుద కేల్దలతోడ నవ్యగౌరవర్ణంబుతోడ। మైనిండనలదిన మంచిగందముతోడ నమితభక్తానుగ్రహంబుతోడ."

నొప్పు దేవుని నిజరూపవిగ్రహమును యాత్రికులు గుంపులుగుంపులుగా నతిసంభ్రమముతో వీక్షింపుచుందురు. ఇందుకు బహుదేశములనుండి యాత్రికు లసంఖ్యాకముగా వత్తురు. ఈదినమున మాత్రము పర్వతమంతయు నెటుజూచినను నేలయీనినట్లు జనమయముగానుండును. ఈదేవాలయము బహుపురాతనమైనదిగా కనుపట్టును. దీనిలోని ప్రతిరాతియందును లెక్కలేనిశాసనములు కలవు. వీటిని బాగుగా పరిశీలించినచో చరిత్ర కనుకూలించు విషయము లనేకములు లభింపగలవు.

ఉత్తరపువైపుబేడాలో నొక స్తంభముమీద నాంధ్రభోజుఁడని వినుతికెక్కిన శ్రీ కృష్ణదేవరాయలవారి పూర్వదిగ్విజయయాత్రలో నిచ్చటఁజెక్కింపబడిన శాసనమొకటి చూడనగును. ఇంకను చదువుటకు వీలులేని ప్రాచీనలిపులతోను, ఓఢ్రలిపులతోను చెక్కబడిన శాసనములనేకములు కలవు. పదునొకండవ శతాబ్దమున విశిష్టాద్వైతమతమును ప్రకాశింపఁజేసిన శ్రీ రామానుజాచార్యులవారీదేవస్థానము నొకప్పుడు సందర్శించినటుల కొన్నిగ్రంథములలో నుదహరింపబడుటచే నీదేవాలయము తొమ్మిది శతాబ్దములకు పూర్వముకూడ నిట్లే యుండియుండవచ్చును. కొండపై గుడిచుట్టును చిన్నపల్లెయొకటికలదు. వర్షకాలమున నీప్రదేశమనారోగ్యమైనదగుటను కొండజ్వరములబాధ విశేషముగా నుండును.

ఈదేవస్థానము విజయనగరరాజుగారిది. దీనికి భూములవలనగాక కేవలము యాత్రికులవలన సాలుకుముప్పదివేల రూప్యముల రాబడికలదు. దీనికి రైలుమార్గమున్నది. ఇది బెంగాలు నాగపురం రైనులోనిది. కొండక్రింద కూడ నొకచిన్నయూరుకలదు. దీనిని అడివార మని వాడుక చేయుదురు.

సంఘపారిశుద్ధ్యము.

మ. రా. శ్రీ, యస్. యల్. నారాయణరావుగారిచే వ్రాయఁబడినది.

ఉ. అరయఁగ సత్వరజస్తమో గుణము లత్యాసక్తి నీసేవఁగా।
కరణీయంబుల కాత్మరక్షకును గల్గంజేసి తానంతము।
వక్రులై కేరా నరించువారలను చక్కంజేయుచుఁ బ్రోచునీ।
కరుణాసారము నెంతచెప్ప నినువేడ్కన్ గొల్చెదన్ సత్ప్రభూ॥

సంఘపారిశుద్ధ్యమునుగూర్చి బుధవరులెవ్వరును వ్రాయఁబూనసందున నీపత్రికారత్నంబున నట్టికోరంత యుండునను చింతచే భాషాసామర్థ్యవిహీనుండనయ్యు నిట్టిదానిఁ వ్రాయసాహసించితిని. లోపమెంతైనఁగలదేని భ్రాతృవాత్సల్యమున మన్నింతురుగాక.

ఈశ్వరసృష్టిలోనంగల జంతువులలోనెల్ల మానవు లగ్రగణ్యులు. పశుపక్ష్యాదులకంటె బుద్ధియు, జ్ఞానమును నింద్రియవశశ్శక్తియుఁగలిగి యుంటంజేసి మానవజన్మ మువకట్టి ఘనతయలవడెను. తమశక్తినిఁ దామెఱింగి నీతిబద్ధులై సత్పురుషు లనిపించుకొనుచు మెలఁగినఁగదా జన్మము సార్థకమగును. అట్టిజన్మసార్థకమును గనఁగోరువారు సజ్జనత్వమునుబూని సంఘపారిశుద్ధ్య సిద్ధాంతములను విడనాడకుండవలయు. హేమంబైనను మాలిన్యవిహీనంబగునట్లు శుభ్రపరచినంగాని ప్రకాశింపనట్లు మనుజుడెంత గొప్పవాడయ్యును పరిశుద్ధాత్మకబుద్ధి గలిగినంగాని గణ్యుండుగానేరఁడు. మనోవాక్కాయ కర్మలయందు పరిశుద్ధులై యితరులయెడల సోదరవృత్తిని ప్రవర్తించుచు యింద్రియములను తమవశమున నుంచుకొని భగవానుఁడిచ్చిన యవయవములను సహజధర్మ కృత్యంబులనల్పుట యందే యుపయోగించుచు సంచరింపవలయును.

పవిత్రంబులగు వైవాహిక ధర్మములమఱచి సహధర్మచారిణులగు భార్యలయెడల పెడమోముపెట్టి పరస్త్రీలోలులై పెక్కుదుష్కార్యంబుల నాచరింప సాహసించు దుర్మార్గులగు పురుషులును తమభర్తలయెడల నట్లు ప్రవర్తించుకుమతులగు స్త్రీలును పెక్కండ్రుగలరు. తమకర్మలయందేగాక యాటపాటలయందును, పరిహాససంభాషణాదులయందును, యపస్మారంబులును యపవిత్రంబులునగు వానినెన్నియో పలుకుచుందురు. వీనికన్నింటికిని మూలము మనస్సు. మానసికపారిశుద్ధ్యముగలవారట్టివానిఁ జేయనోల్లరు. సృష్టికర్తయు పరబ్రహ్మస్వరూపుఁడునగు యాదినారాయణుని తండ్రిగాదలచిఁ యాయనపుత్రబృందమగు పురుషవర్గమెల్ల సోదరులుగను పుత్రికావళియగు స్త్రీసమూహమెల్ల తోబుట్టువులుగను యెంచవలయును. పరస్త్రీని గనినంతనె తనతల్లి జాతిదియు సోదరవర్గములోనిదియుఁగు నొకయాకారముగఁ నెఱిగి, యేకమాతృగర్భజనితమైన తనతోబుట్టువుయెడలను తనజన్మంబునకు హేతుభూతంబగు జననియెడలను తానెట్లు ప్రవర్తించునో యట్లుప్రవర్తించువాఁడే మనుజుడుగాని మోహబద్ధుఁడై దుష్కార్యాలోచనలఁజేయువాఁడట్లగును. పురుషుఁడేగాక స్త్రీయైనను పరపురుషునిగనినంతనె దనసోదరునిగను పితృసమానునిగను యెంచి యట్లుమెలఁగవలయును. ఇట్టిది వివాహధర్మముల నెఱవేర్చు చు భార్యాభర్తలన్యోన్యానురాగ బద్ధులయ్యెదరేనితప్పక యలవడును.

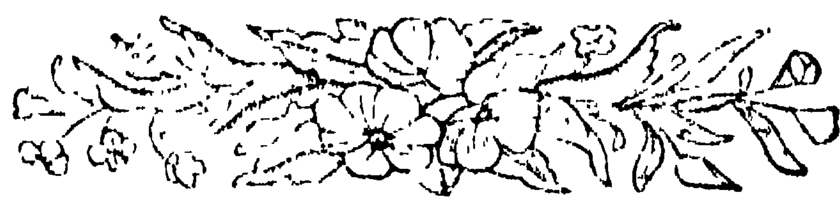
సర్వకార్యములకును మనస్సుముఖ్యముగాన దానిని సరిచేసికొన ప్రయత్నింపవలయు. వాక్కర్మలయందు పవిత్రులయ్యు మనస్సున నయ్యపవిత్రమునకుఁ జోటిచ్చువారును వ్యభిచారపిశాచ పీడితులే. మనస్సునకట్టి బలమునిచ్చుటకు నిరంతరము సత్సాంగత్యమునఁ గూడియుండవలయు. సత్సాంగత్యమన్న సత్పురుషసాంగత్యమేగాక, చదువుపుస్తకములును, పాడుపాటలును, చేయుసంభాషణములును, దృగ్గోచరంబులగు పదార్థంబులును యపస్మారంబులుగాక పవిత్రంబులై యుండవలయును. అపవిత్రవర్ణనలతోను దుర్మార్గప్రసంగములతోను గూడిన పొత్తంబులఁజదివి యెందఱు పరస్త్రీలోలురై సంసారవిముఖులై చెడిపోలేదు.

ప్రస్తుతకాలమందు సంఘమున పారిశుద్ధ్యమున కెచ్చటను చోటుగానరాకున్నది. భగవదారాధనకు పవిత్రస్థలముగదాయని దేవళమునకు బోవుదమన్న దానిపై నెందుఁజూచినను యసరాని ప్రతిమలు నిండియుండును. భాషాభివృద్ధికై యొక ప్రబంధమును జదువుదమన్న నది బూతులపంచాగమోయన్నట్లు యెన్నరాని వర్ణనలతో నిండియుండును. కవిపుంగవులు తమచనుత్కృతులనెల్ల నావర్ణనలయందే యిమిడ్చిరి. ఎవ్వరైన భక్తిపూర్వకముగ భజనలసల్పుదురేమో యచ్చటికేగి మనశ్శాంతిని గనుదమన్న కవివరుల చమత్కృతులచే మోసపోయి పవిత్రుఁడగు శ్రీకృష్ణుని భగవదవతారపురుషుఁడైన స్త్రీలోలునిగ నెంచునట్టి భక్తులు పాడుపాటలన్నియు యపవిత్ర సంభాషణంబు లగుచున్నవి. ఇవియన్నియు మాటుమణిగినఁగాని సంఘము పరిశుద్ధమై యున్నతిఁ గాంచనేరదు.

వీనినన్నిఁటి నటుండనిచ్చి హిందూదేశమున సంఘవినాశమునకు ముఖ్యకారణమును, భారతమాతాదుస్థితికి హేతువునగు నొకపెనుభూతము దినదిన ప్రవర్ధమానమై పెరుగుచున్నది. అదియెద్దియనిన సంఘమునకట్టి పవిత్రంబులును యాహ్లాదకరంబులు నగు కార్యములు సలిపినను, పలుకులయందును చేష్టలయందును యపవిత్రతయే తనకులవృత్తిగా నెంచి సంచరించెడు వారకాంతా ప్రసన్నము లేక జరుగకుండుట. తొల్లి మనపూర్వులు తాముభగవద్ధ్యానము సేయుకాలమున పవిత్రులును, సంసారమననెఱుఁగనివారు నగు కన్యలపలుకుల వినగోరుచుండెడివారు. రానురాను దేవళములయందల్లు భగవత్సంకీర్తనంబులుసేయ నియమింపఁబడిన కన్యలాజన్మాంతము పేరునకు మాత్రము కన్యకలై, దుర్మార్గులుబోధించు దుర్బోధనలకుఁ బాత్రులై భగవంతుడట్టి యపవిత్రకార్యముల నలువదమ్మునియోగించెనని నమ్మియుండిరి. పాపము వారు సత్యమునెఱింగిననట్లు సేయరుగదా. సభలోనికొక భోగపుస్త్రీవచ్చి యపవిత్రపుపాటలఁ బాడుచు, నట్లే యభినయించుచున్న జూచి సంతసించుచు యానందపరవశులైదల యూపువారేగాని సత్యమును వారికెఱింగించువారు గానరాకున్నారు. నూటికొకఁడుండిననేమి. దుర్బోధనలు మెండుగనున్నప్పుడొక సుబోధనమేమి సేయగలుగును.

జాతీయాన్నత్యమునకు సంఘపారిశుద్ధ్యము ముఖ్యకారణము. ఎప్పుడీ భారతవర్షంబున జనులందఱును పరస్త్రీ పురుషులను సోదరీసోదరులుగను, మాతాపితృ సమానులుగను నెంచెదరో, యెప్పుడు దేవాలయముల పైనను పడకటిండ్లయందుఁగల యపవిత్రవిగ్రహములకు వినాశముగల్గునో తలపననర్హంబులగు యవి నీతులబోధించు పుస్తకము లెప్పుడడుగంటునో, వారకాంతలెప్పుడు వైవాహితులై సంసారస్త్రీలై మెలంగుదురో, భారతీయులెల్ల ప్రాణత్యాగమునైనఁ సరకుగొనక వీనినన్నింటినుండి యెప్పుడు విముఖులయ్యెదరో యప్పుడుగదా మన దేశమాత ప్రతిభఁగాంచును.

దేశోన్నత్యమునకింతముఖ్యములగు, సంఘపారిశుద్ధిబంధనల భారతీయులెల్లరు యెఱింగి,జాగరూకులై నీతికోవిదులై మెలఁగుచు, నట్టిసత్యములోకమునందెల్ల ప్రబలునట్లుసేయుచు, ఆర్యావర్తమునకు దొల్లిటి యౌన్నత్యమును దెత్తురుగాక. దయామయుండును సర్వసాక్షియు నగు పరమపితవారి సత్కృతులకుఁ దోడ్పడునుగాక.

ఉ. భూరి వివేకసార తర భూరుహ మూల కుఠారమాతురం
బారయఁగార్య పూర్ణ ఫలమార్పెడు మారుత మాతురంబు, దు
ర్వార ప్రయత్నవారినిధి బాడబ మాతుర, మెల్లకాలమె
వ్వారికిఁగూడ దాతుర, మవారిత దుఃఖకరంబు ధారణిన్. కో.శ్రీ.రా. సునందనీ పరిణయము.

"కోహినూరు" వజ్రపు పూర్వ వృత్తాంతము.

మ. రా. శ్రీ, తల్లాప్రగడ పానకాలరావుగారిచే వ్రాయఁబడినది.

«కోహినూర్» అను ఉర్దూభాషయందు «కాంతిపర్వతము» అని యర్థము. ఒక గొప్ప వజ్రమునకీపేరు నాదిర్‌షా పెట్టెనని కొంతమంది యభిప్రాయము. కాని ఈవజ్రము కృష్ణాజిల్లాయందలి కొల్లూరుగ్రామమునందు దొరకుటచే కొల్లూరు వజ్రమునకు కోహినూరు వజ్రమను పేరు వచ్చినదని మరికొందరి యభిప్రాయము. పదములు ఒకభాషనుండి వేరొకభాషకు మారినపుడు వేఱర్థము గలుగుట సామాన్యమేగదా.

వజ్రము నవరత్నములలో నొకటియై అందు ప్రధానమైనది. వజ్రము అంగారజాతియందలిది. అనగా దాని మేళనము అంగారము లేక కర్బనము.

వజ్రము కొంతకాలమువరకు నిప్పంటని వస్తువని ఎన్నుచుండిరి గాని 1694 సంవత్సరమందు ఫ్లారెన్సు పట్టణమందలి గొప్ప రసవాదులు వజ్రము నిప్పంటుకొనుననియు 900 డిగ్రీలశక్తిగల వేడియందుంచిన బొగ్గుపులుసు వాయువుక్రింద శేషములేక మాసిపోవునని నిర్ధారణచేసిరి.

పురాతనమైన అతి విలువగల వజ్రములన్నియు మన భరతఖండమునుండియే వచ్చినవని మార్‌బర్ యూనివర్సిటీ ప్రొఫెసరైన డాక్టరు మాక్సుబాయెరుగారు వ్రాసియున్నారు. కాని ప్లైని అను ఇటాలియాదేశస్థుడు తన ప్రకృతిశాస్త్రమందు వజ్రములను గురించి వ్రాయుచు ఇండియాదేశమందు దొరకు వజ్రములన్నియు స్ఫటికసంబంధమైనవని వ్రాసియున్నాడు. రత్నములను నైజస్వరూపములను బట్టి గుర్తెరుగుదురు. ప్రతిరత్నమునకు ఒక స్వభావసిద్ధమగు ఆకృతి గలదు. పైన ప్లైని చెప్పిన స్ఫటికము షట్కోణజాతి యందలిది. అయితే వజ్రము చతుష్కోణజాతి యందలిది. ఈకారణములచే ఆకారము చూచినంతమాత్రమున వజ్రమైనదనియు లేక స్ఫటికమైనదియు సులభముగా చెప్పవచ్చును. అయితే ఈ ఆకృతులవలనఖనిజభేదములను గుర్తెరుగు శాస్త్రము ఇటీవల కనిపెట్టబడుటచే, తత్పూర్వుడైన ప్లైని తెలియని కారణమున అట్లువ్రాసెను.

వజ్రములు స్వాభావికముగ త్రిభుజాకారము గల అష్టముఖములై షట్కోణములుగ ఆకారమునుపొంది జలాశయములందును వందు సంబంధమైన భూములయందును కన్పట్టును గాని దక్షిణ ఆఫ్రికాయందు అగ్ని సంబంధమైన భూములయందు కనబడినవి.

కోహినూరు వజ్రము అంగభూపాలుడును భారతయోధుడునగు కర్ణుని వద్ద కొంతకాలముండెననియు తరువాత క్రీ॥ పూర్వము 56 వ సంవత్సరమున ఉజ్జయిని చక్రవర్తియగు విక్రమాదిత్యునివద్ద కొంతకాలముండెననియు చాలకాలము తలచిరి. ఈసంగతి నిజముకాకపోయినను వజ్రమునుగూర్చి మన పూర్వులకు విశేషము తెలుసునని, బృహత్సంహిత మొదలగుగ్రంథములందు మణులనుగూర్చి యున్న సంగతులన్నియు చేర్చి 1879 వ సంవత్సరమున వంగదేశీయులైన రాజా సురేంద్రమోహన టాగోరుగారు వ్రాసిన మణిమాల యను గ్రంథమునుండి విశదముకాగలదు. ఈగ్రంథములో హైమ మాతంగ సౌరాష్ట్ర మొదలగు దేశములందు మణులు దొరకునని వ్రాసియుండిరి. హిమవత్పర్వతమునందు మణులు ఎప్పుడును దొరకినట్లు కనపడదుగాని యితర ప్రదేశములందు మాత్రము మణులు దొరకుచునే యున్నవి. అందుచెప్పిన మాతంగదేశమందు చేరిన ప్రస్తుత కృష్ణాజిల్లాయందలి పరిటాల, కొల్లూరు, మల్లవల్లి మొదలగు గ్రామములందు 17 వ శతాబ్దమునందు వజ్రపు గనులు వెడలినట్లు బాల్‌గారు వ్రాసిన ఇండియన్ జియాలజీవల్ల తెలియవచ్చుచున్నది. టావర్నియర్ అను నాతడు 1665 సంవత్సరము మొదలు 1669 సం॥వరకు ఇండియాలోనున్నపుడు కొల్లూరు గనులయందు 70,000 మంది జనులు [illegible]యుచుండిరని వ్రాసియున్నాడు.

ఈ కొల్లూరు గ్రామము ప్రస్తుత గుంటూరుజిల్లా తెనాలి తాలూకాలోనిదికాదు. ఈగ్రామము చింతపల్లికి సమీపమున కృష్ణానది దక్షిణతీరమున నుండెను. దీనినే టావర్నియరు కాలూరనెను.

మరియు ఆయన ఔరంగజేబువద్దకు 1665 సంవత్సరమందు వెళ్లినపుడు ఔరంగజేబు తన జవాహిరినంతయు తనకు చూపెననియు, అందు 319½ రతుల బరువుగలిగి సగము కోడిగుడ్డు ఆకారముగల ఒకగొప్ప వజ్రము తనకు చూపెననియుకూడ వ్రాసెను. ఆవజ్రమునకు యీ టావర్నియరు «ది గ్రేటు మొగల్» అను పేరుపెట్టెను. ఆవజ్రముయొక్క పూర్వ వృత్తాంతమునుగూర్చి యిట్లువ్రాసెను. «ఈవజ్రము కొల్లూరు గనులలో 17 వ శతాబ్దమునందు దొరకెను. కొల్లూరులో ఒకనాడొక కాపు తనపొలము దున్నుకొనుచుండగా వాని నాగలికి ఒకరాయి అడ్డుపడెను. ఆవ్యవసాయదారుడు దానిం దీసిచూడ అది కన్నులు మిరిమిట్లుగొన ధగధగమనుచుండెను. అది 28½ రతులు బరువు గలిగి యుండుటచే ఆశ్చర్యపడి వెంటనే దానిని తీసికొని గోలకొండకరిగి యొక రవలవర్తకునికి చూప నాతడును ఇంతటి వజ్రమును ఎప్పుడును చూచియుండమి ఆశ్చర్యపడుచుండగా ఈసంగతి యితర వర్తకులందరికి తెలిసి అందరును గలసి కొల్లూరునకు వచ్చి ఈవజ్రము దొరకిన చోట త్రవ్వించుట కారంభించిరి. కొంత త్రవ్వగా పెద్దపెద్ద వజ్రములు దొరకెను. తరువాత 900 రతులు బరువుగలిగి కోడిగుడ్డు ఆకృతిగల ఒకపెద్ద వజ్రము దొరకగా వారు దానిని తీసికొని గోలకొండకువెళ్లి అచటి నవాబునకు కానుకనొసం

గిరి." ఇది చాలకాల మావశాబువద్దనే యుండెను. కాని తరువాత షాహాజహాను గోలకొండమీదికి దండెత్తి వచ్చినపుడు యీనవాబు యొక్క సేవకుడైన మిర్జుగోలా అను నాతడీ వజ్రము నపహరించి షహాజహానుకు సమర్పించెను. ఈవజ్రము తరుణి పెట్టబడక అవురంగ జేబు కాలమువరకు అట్లేయుండ అవురంగజేబు, అప్పుడు హిందూదేశములో నివసించియున్న హార్టెన్సిరియోబార్గిరియో అను వెన్నిసు వజ్రకోతగానిచే, కోతగోయించెను. అతను 900 రతుల బరువుగల యీ వజ్రమును 319½ బరువుకు దించెనని టావెర్నియర్ వ్రాసెను. ఈవజ్రమును గురించి తరువాత చరిత్రలలో ఏమియు కనపడదు.

కాని బేబరువద్దకూడ 320 రతులు బరువుగలయొకవజ్రముగలదని ఆయునవ్వీయచరిత్రలో వ్రాయబడియున్నది.

మరియు, మహమ్మదుషా కాలమందు 1739 వ సంవత్సరమందు దండెత్తివచ్చిన నాదిర్ షా కొల్లగొనిపోయిన కోహినూరు వజ్రముకూడ 320 రతులు బరువుగలదని వ్రాయబడియున్నది.

ఈపైసంగతులును యింకా ఇతర కారణములుగూడ నాలోచించి "గేటు మొగలను వజ్రమును బేబరువద్ద నున్నదన్న వజ్రమును, తిర్గి నాదిర్ షా కొల్లగొన్న కోహినూరు వజ్రమునుకూడ వేరువేరు వజ్రములుగావనియు, వేరువేరు నామములతో చాలకాలమునుండి వ్యవహరింపబడుచున్న నొకవజ్రమని ప్రొఫెసరు స్టోరిమాస్కిలైన్ అను నాయన సిద్ధాంతపరచెను. ఈఅభిప్రాయమునే సర్వసామాన్యముగ అందరు అంగీకరించుచున్నారు.

ఈకారణముచే యీవజ్రము టావెర్ నియర్ వ్రాసిన ప్రకారము 17 వ శతాబ్దమునందుగాక అంతకు పూర్వమే 16 వ శతాబ్దారంభమందే దొరికినట్లూహించవలసియున్నది.

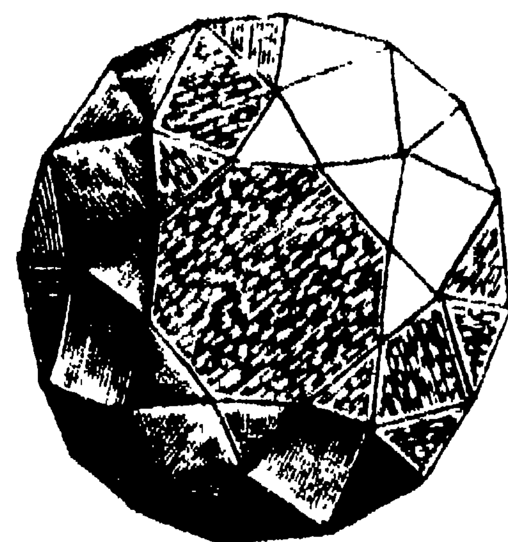
ఈవజ్రము 1739 వ సంవత్సరమున నాదిర్ షావల్ల సంగ్రహింపబడినను ఎట్లకో 1813 వ సంవత్సరమున లాహోరు పాలించుచున్న రాజా రంజితసింగ్ చే జిక్కెను. అమహానుభావుడు ఈవజ్రమును జగన్నాథస్వామికి సమర్పించవలెనను తలంపుతో నుండెనుకాని ఆయన 1839 సంవత్సరమునందే పరలోకగతుడయ్యెను. తరువాత ఈస్టు ఇండియా కంపెనివారు పంజాబును కలుపుకున్న తరువాత యీ వజ్రము వారిపాలబడెను. దానిని యీకంపెనీవారు 1850 సం॥మున శ్రీమద్విక్టోరియా మహారాజ్ఞికి సమర్పించిరి.

కొల్లూరు గనులనుండి వెడలిన వజ్రములు ఆంగ్లేయ చక్రవర్తులవద్దమాత్రమేకాక యితర చక్రవర్తులవద్దగూడ ఔన్నత్యమును బొందియున్నవి. రష్యా చక్రవర్తిగారియొద్దనున్న అర్లాఫు అను వజ్రము 194¾ కారట్లు అనగా 222½ రతుల (1 రతి $\frac{7}{8}$ కారటు) ప్రమాణముగలిగి ఆకృతియందును, లావణ్యము నందును, కాంతియందునుగూడ "గేటుమొగలు"ను పోలియున్నది. ఈవజ్రము మొదట శ్రీరంగమందు రంగనాయకస్వామికి ఒక కన్నుబదులు అమర్చబడియుండెను. ఇటనుండి 18 వ శతాబ్దాదిని ఒక ఫరాసు యుద్ధభటునివల్ల సంగ్రహింపబడి ఐరోపాదేశముచేరెను. తరువాత 1791 సం॥మందున ఆమస్టర్డం నగరమందు రష్యాచక్రవర్తినిగారికొరకు ప్రిన్సు అర్లాఫుగారు ఈవజ్రమును 21 లక్షల రూపాయిలకు గొనిరి.

ఇదియుగాక ఖోరాసాను దేశమందలి కూబానగరమునుపట్టుకొన్నపుడు రిజాకూలీఖాను అను నాతనివద్దనుంచి అబ్బాస్ మిర్జా సంగ్రహించిన వజ్రపు ఫలకము 132 కారటులులేక 145 రతులు బరువుగలిగి కాంతియందును మెరుపునందును నీటియందును లావణ్యమునందును పైరెండు రవ్వలను బోలియుండెను.

ఈచమత్కారమగు సంబంధమునుజూచి టెన్నెంటు అను నాయన ఈమూడువజ్రములను కోతకుపూర్వము ఎట్లుండునో ఆ మాదిరి వస్ఫారమున నమూనాలుకట్టి దాని ఆకృతి చూడ, పూర్వము టావెర్నియర్ కొల్లూరు గనులలోనిదని వ్రాసిన 900 రతులు బరువుగల కోడిగుడ్డు ఆకృతిగల వజ్రమువలె నుంటచే అర్లాఫువజ్రమును, అబ్బాసుమిర్జావద్ది వజ్రమును, కోహినూరు వజ్రమునుకూడ ఆ పెద్దవజ్రమునందలి భాగములని సిద్ధాంతపరచెను.

ఇట్టి చమత్కారకథగల యీకోహినూరు వజ్రము చక్రవర్తినిగారికి సమర్పింపబడిన తరువాత దీనికోత సరిగానుండక వోపుట చేత 1852 వ సం॥మునందు ఆమస్టరుండేశస్థుడైన వార్ స్యాజారు అను కోతగానిచే తిరిగి సానపట్టించిరి. ఈకోతపని రోజుకు 12 గంటలుచొప్పున పనిచేయుగా 38 రోజులుపట్టెను. ఈక్రిందిపటము ఆవజ్రముయొక్క ప్రస్తుత పరిమాణము నిరూపించుచున్నది.

ఇదియిప్పుడు $106\frac{1}{16}$ కారటుల బరువుగలిగి(121 రతులు)యున్నది. వజ్రవర్తకులు దీనికి 75 లక్షలరూపాయిలు ధరగట్టిరి.

ఈకోహినూరు వజ్రము శ్రీవిక్టోరియా మహారాజ్ఞి కాలము నుండియు నాంగ్లేయ చక్రవర్తుల కిరీటముల నలంకరించుచు, తనజన్మభూమియగు భరతఖండము ఆంగ్లేయరాజ్యమునకు శిరోభూషణమన్న వాక్యమును సత్యపరచుచున్నది. మనఆంధ్రదేశము నుండి వెడలిన యీరత్నరాజము యొక్కయునికి ఎల్లప్పుడును మనచక్రవర్తులయొక్క సేగాన వారుమనహిందూదేశమును ఎన్నటికినిమరవకుందురుగాక యని దేవుని ప్రార్థించెదము.

బెహరాంజి మలబారిగారు.

దామోదరదాసు సుఖడ్వాలాగారు.

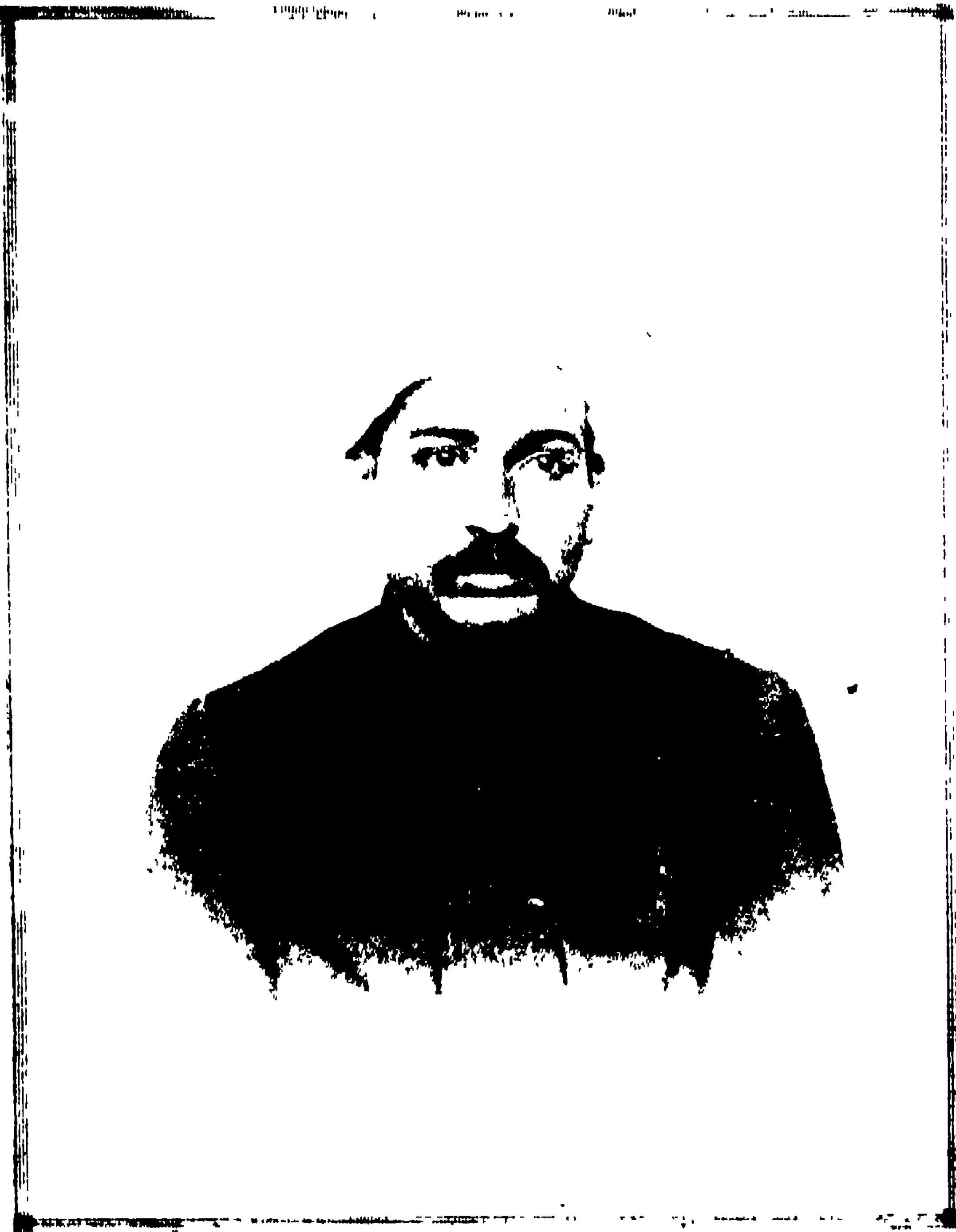
ఆకల్‌కోట స్వాములవారు.

మాడపాటి వేంకటేశ్వరరావు పంతులుగారు.

గా॥ రా. బా. కిశోరిలాల్ గోస్వామి బహదూరుగారు.

గా॥ భూపేంద్రనాథబాసుగారు.

గా॥ మోచర్ల రామచంద్రరావుపంతులుగారు.

గా॥ కోలాచలం వేంకటరావుపంతులుగారు.

శ్రీభద్రాచలం జమీందారుగారు.

గురుజ జమీందారుగారు.

భద్రాచలం కుమారరాజాగారు.

పెద్దాపురం శ్రీరాజా వత్సవాయి జగపతిరాజుగారు.

జటప్రోలు సంస్థానాధిపతులు.

పోలవరం జమీందారుగారు.

రామచంద్రపురం జమీందారుగారు.

శ్రీ సంగవల్సజమీందారుగారు. (విశాఖపట్టణంజిల్లా.)

చిత్తశుద్ధి.

మ. రా. శ్రీ, అత్తిలి సూర్యనారాయణగారిచే వ్రాయఁబడినది.

శ్లో॥ మనఏవజగత్సర్వం మనఏవ మహారిపుః
మనఏవహి సంసారో మనఏవ జగత్త్రయమ్.

అని ఋభుగీతయందు వక్కాణింపఁబడినట్లుగా మనమనస్సే మనకు మిత్రమును శత్రువును సమస్తమునై యున్నది. మనసంఘముయొక్క ప్రస్తుతస్థితి మనచిత్తము నందింతకుమున్ను గల్గిన భావములవలననే కలిగియున్నదనుట కింతయును సందేహము లేదు. ఏలయన, భారతము శాంతిపర్వమునఁ దెలుపఁబడియున్నట్లు మనయింద్రియ మహిమలెల్ల మనసుచేతిలోనివనై యున్నవి. ఇట్లు మనస్థితికంతకును మూలహేతువులై యున్న యింద్రియవ్యాపారములన్నియు శ్రేయము(the good) ప్రేయము(the pleasant) అనురెండు భిన్నప్రయోజనములు గల్గియున్నవి. తాత్కాలికసుఖముననె యెక్కుడుగ భావించి మనచిత్తము స్వకీయమైన యమలత్వమును బాసిపలుమారు దుర్వృత్తులకుం జొచ్చి తుట్టతుదకు దుఃఖముల పాలగుచుండుటయు, ముందుకష్టములకు లోనుగావలసివచ్చినను స్వకీయమైన శుద్ధస్వభావమును నిల్పుకొని శ్రేయమునను సరించి కడపట సౌఖ్యానందముల ననుభవించుటయు, సత్యమనుమాట అత్యల్పానుభవసంపన్నులమైన మనకే స్పష్టముగఁ దెలియవచ్చుచున్నది. కావుననే మనము శ్రేయమునందఁగోరినపక్షమున మనయింద్రియ వ్యాపారములకన్నింటికిని మూలమైన చిత్తమును శుద్ధముగఁ జేసికోవలయునని సత్యద్రష్టలైన మహానుభావులందఱును సమస్తదేశములందును హితబోధ మొనరించియున్నారు.

శ్లో॥ కరేశ్లాఘ్య స్త్యాగః శిరసిగురుపాద ప్రణయితా
ముఖేసత్యావాణీ విజయి భుజయోర్వీర్య మతులమ్
హృదిస్వచ్ఛా వృత్తిః శ్రుతమధిగతంచ శ్రవణయో
ర్వినాప్యైశ్వర్యేణ ప్రకృతిమహతాం మండనమిదమ్.

అనిభర్తృహరియోగీంద్రుఁడు కరము శిరము మున్నుగాగల వానికి దానముచేయుట మున్నుగాఁగల్గినవే ప్రకృతిసిద్ధములైన భూషణములని చెప్పుచు, చిత్తమునకు స్వచ్ఛమైనవృత్తియే గొప్పయలంకారమని నుడివియున్నాఁడు. పరిశుద్ధస్వభావము శాంతసహాయముగ మనయంతరంగమునందున్నది. విమలములైన కిరణములచేతను, స్వచ్ఛమైన యాకసముచేతను, శుద్ధములైన వాక్యములచేతను, అమలమైన వదనముచేతను, పవిత్రమైన హాసముచేతను, నిష్కలుషమైన యంభోధిచేతను, అచ్ఛమైనచంద్రబింబముచేతను మనచిత్త మాకర్షింపఁబడుట కివియే హేతువులు కదా!

మనమేకర్మము నాచరించినను అదిపరిశుద్ధమైయుండుటకును, దానివలన మనకు లోకమునకు శ్రేయమొనఁగూడుటకును, మున్ముందు మనయంతరంగమున నిట్టిసహజముగనున్న యమలస్వభావము పెంపుజెంది దిటవుగల్గినదైయుండవలయును. మనమొనర్చు కార్యములన్నియుం దప్పక మనలోని వృత్తిని వెల్లడించునని చెప్పవలనుపడదు. ఒకానొకనినెట్టులో మోసముచేయవలయునన్న తలంపుతోవచ్చునట్టి మాయావి, తనహృదయము వ్యక్తముకాకుండునట్లు తేనియలొలుకుపలుకులను, దుర్జనులైననుజూచి తలయూఁపందగిన కర్ణములనుగలిగి, శుద్ధసాత్త్వికస్వభావంబును వెలిబుచ్చునుమూర్తితో వర్తించుచుండుటయు; ఆశైశవము కొంపలఁగూల్చుటే కులవిద్యగనేర్చి, యనశ్వదేవతనే యిలువేల్పుగభజించి, యనశ్వధనమున నెవ్విధంబుననో యెంతయువిత్తముం గడియింపఁగల్గినవాఁడప్పుడప్పుడు తప్పిదారి గొప్పపనులంజేయుచుండుటయు; మనము బహుతరముగాఁ గనుచున్నాము. ఇట్లు ముఖవైఖరులనుబట్టియే మోసగాండ్రయొక్కయు, సత్కృష్టన కార్యములనుబట్టియే పృథగ్జనులయొక్కయు, స్వభావములు సంపూర్ణసాధుస్వభావములని వక్కాణించుట కావంతయు వలనుపడదుకదా? కావుననే, పురుషులయొక్క గుణాగుణముల విమర్శించి నాణెవచ్చి

త్రములను వ్రాయునపుడు వారపుడప్పుడుచేసిన యొక్కొక్క కార్యమునుండియే తత్స్వభావ నిర్ణయముచేయక, మొత్తముమీఁద వారిజీవన ప్రవాహమేదిక్కునకుఁ బ్రవహించుచున్నదో బాగుగఁబరికించి దానినుండియే వారిజీవితఫలముయొక్క మూల్యమును నిర్ధారణచేయుచున్నాము. అనఁగా, నొకమనుష్యుని జీవితము సార్థకమైనదా లేదాయని విచారించునపుడు, వాఁడుతనజీవితకాలమున మంచినిగ్రహించుచుండెనా? చెడ్డనుగ్రహించుచుండెనా? యని ముఖ్యముగఁ బరీక్షించుటలేదు; సత్కార్యములుచేసెనా? యసత్కార్యములుచేసెనా? యని యంతగఁజింతించుటలేదు. ఆతని స్వభావము మొత్తముమీఁద నన్నిటింబట్టి శోధించిచూడఁగా పరిశుద్ధమై మంచిదై యున్నదా? లేదా? యనియే మనము ముఖ్యముగ నరయుచున్నారము. ఈయర్థమునే సూచించుచు, మంచిని సంపాదించుకొనుట సామాన్య పశుధర్మమనియు, మంచి నిజేయుట సామాన్య మనుష్యధర్మమనియు, మంచితనమే స్వభావముగఁ గల్గియుండుట యత్యుత్కృష్టదివ్యగుణమనియు, మహాత్ముఁడైన మార్టినో వచించియుండెను.

ఈవిధముగా స్వభావసిద్ధమైన యంతరంగ పారిశుద్ధ్యమున్నపక్షమున మనము ప్రయత్నపూర్వకముగఁగాక యప్రయత్నముగనే మేలాడుచుందుము; అప్రయత్నముగనే దర్శనీయములగు శుద్ధపదార్థములఁ గనుచుందుము; అప్రయత్నముగనే శ్రావ్యములగు సద్వాక్యములనే యాకర్ణింతుము; అప్రయత్నముగనే చింతనీయములగు సచ్చింతనలఁ జేయుచు, కరణీయములగు కార్యములఁ గావించుచుందుము. అట్టి వినిర్మలస్వభావముఁ గల్గియుండుమేని, మనమన్ను ఆగంతుకముగఁ దానుండవలసిన స్థితినుండి సంచరించినను, క్రమ్మఱ శీఘ్రకాలముననే రెండుప్రక్కల నమభారముఁగల్గి యున్నతులవలె సరియైన యథాస్థానము నందుండును, ఇట్టిస్థితియందు మనయున్నతములమనో వృత్తులును, వాక్కును, అంగములును ప్రతిహితములయి యొక్క భంగిని జిక్కనిసామరస్యమున వెలయుచుండును. ఈసందర్భమున మన యొక్క ప్రాకృతిక ధర్మమును జ్ఞప్తి నుంచుకోవలయును. ముందు మన మొక వస్తువును గ్రహించిననే కాని దానిని పరులకీయఁ జాలము. దీనిని వినిమయ ధర్మమందుము. మనము పవిత్ర వాక్యముల నొరులకుఁ దెలుప నెంచితిమేని, పరిశుద్ధ క్రియలవలన లోకమునకు మేలు గలిగింప నభిలషించితిమేని, ముందుగనే మనము లోకము నందున్న పరిశుద్ధపదార్థములనే గ్రహింపవలయును; పరిశుద్ధధర్మములనే స్వీకరించి భజియింపవలయును.

మనహృదయమును పరిశుద్ధముగఁ జేయువిషయమున మనము ముఖ్యముగ గమనింప వలసిన యంశము మఱియొకటి యున్నది. చిత్తవృత్తులు సాధారణముగ ననేకములుగనున్నవి; అనేక విధములుగ నున్నవి. ఇంద్రియ వ్యాపారములుగఁ బరిణమించునవి యన్నియు మంచిమార్గమునఁ జొచ్చుట కెట్లు వినియోగ పడఁగలవో, చెడ్డమార్గమునఁ బ్రవేశించుటకునట్లే యుపయోగ పడుచున్నవి. ప్రకృతియందు మనుష్యుఁడు తనదుస్స్వభావమును నిర్జించి యున్నతగతినందుటకెట్టి యవకాశమున్నదో, సత్స్వభావమును విస్మరించి దుస్స్వభావమునకు లోఁబడి యధోగతుఁడగుటకునట్టి యవకాశములే యున్నవి. ప్రకృతి సిద్ధములయిన కష్టజాలములెట్లు సుఖాధిక్యమును బొందుటకు మనుష్యుని ప్రేరేపించుచున్నవో, యట్లు మనయంతరంగమందలి దుస్స్వభావము సత్స్వభావమును వృద్ధిచేయు కార్యమునఁ దోడ్పడుచుఁ గ్రమముగా తాను తొలంగుచు దానికిఁ జోటిచ్చుచున్నది. అట్లు కాదేని, మనుష్యుఁడు ప్రకృతి ధర్మమునకు విరుద్ధముగనడచి విషయలోలుఁడై దుస్స్వభావమునకు దాస్యమునలుపుచు దుఃఖమనుభవింపవలసిన వాఁడగుచున్నాఁడు. కాఁబట్టి మానవుఁడు పరిశుద్ధ హృదయుఁడు కావలయునన్నచోఁ దనదుస్స్వభావమును విడనాడి దాని స్థానమున సత్స్వభావము నాదేశింపఁ జేయవలయును.

« ఈలోకములో నేవస్తువును దాని స్థానమున మఱియొక వస్తువును నిల్పినఁగాని మూలముట్టుగఁ బోనేరదని ఫ్రాన్సుదేశ చక్రవర్తిగాఁ బోలునొక్కరుండు వక్కాణించియున్నాఁడు! స్వభావమును బట్టియె ప్రత్యక్ష విరు

ద్ధగుణములు గల వస్తువులు రెండొక్కచోట నుండఁజాలవు. ఒక్క తావుననె గాఢాంధకారమును, అవిరళతేజంబును, నిల్పియుంచుట యసంభవముకదా! ఒక పురుషుఁడె జితేంద్రియుఁడును, ఇంద్రియ విజితుఁడును గానేరఁడుకదా! భౌతికవిషయమున రెండు పదార్థము లేక స్థలమున నేక కాలముననే యుండఁజాలవను సత్యమొక్కటి యున్నది. ఆసత్యము ఆత్మిక విషయముల యెడఁగూడ సత్యమై వర్తిల్లుచున్నది. మనచిత్తము పవిత్రతకు నిలయముగ నుండవలయునేని నపవిత్రత యాస్థలమునుండి యొదిఁగి తీరవలయును.

ఈచిత్తశుద్ధిని వృద్ధిచేసుకొను మార్గము లనేకములున్నవి. అందు మిక్కిలి ప్రధానములుగఁ దోఁచువానిని యిప్పుడు తెలుపుచున్నాను. మన జీవితమున నుత్కృష్టమగు దానిని దేనిని పొందవలయు నన్నను, తత్పరమావధిని జేరుటకై, మున్ముందు మనడెందమున దృఢమమైన దృఢ సంకల్పమొక్కటి యుండవలయును. సంకల్ప బలముచేత నెట్టి ఘనకార్యమును సులభ సాధ్యమగుచున్నది. సంకల్ప బలముగల వానికి ప్రాకృతిక శక్తులును, కాలమును, అదృష్టమును సమస్తమును దోడ్పడుచున్నవి. సంకల్పముచేతనే యీశ్వరుఁడు సువిశాలమైన యీవిశ్వమును సృజించెనని తైత్తిరీయోపనిషత్తు నుడువుచున్నది. ఆత్మ తాను వీక్షించెదననియు, తాను వినెద ననియు, సంకల్పించిన తోడనే యందులకనువగు సంగములు కల్గెననియు నుపనిషత్తులె యుద్ఘోషించుచున్నవి. ఇట్లగుటచే, మనమంత రంగపారిశుద్ధ్యము గలిగియుండుటకు ముందుగ «నేను పవిత్రుఁడనై యుండెద» నన్న సంకల్పము గాటముగ నుండవలయును.

సజ్జన సంగతియు, సద్గ్రంథపఠనమును, చిత్తశుద్ధి నందఁ గోరువానికిఁ బరమసాధనములయియున్నవి. నదీజలమంతయు వృథాగా సముద్రగామి కాకుండునట్లు లడ్డు వెట్టుటకేగాక, ప్రక్క కాల్వలఁద్రవ్వి వాని మార్గమునఁ జుట్టుప్రక్కలనున్న ప్రదేశమంతయు ఫలవంతముగఁ జేయుటకును దోడ్పడునట్టి యానకట్టవలె, సజ్జన సాంగత్యము మనశక్తులును బుద్ధులును సమస్తమును కుపథంబులఁ బ్రసరింపకయుండ సాయపడుటకే గాక సుపథంబునఁ జరించి యభ్యుదయము నందుటకును దోడగుచున్నది. భావి జీవితమను మందిరమునకుపునాదియని యొత్తి చెప్పఁదగియున్నదో, యంతరంగఫలకమున సుస్థిరములయిన సంస్కారములు ముద్రితములగుటకేదియాదిమైనయదనో, యట్టి బాల్యమున యట్టి విద్యార్థిదశయందు, « దుర్జనఃపరిహర్తవ్యః » అను నీతిని బాటించుటయు, బలప్రదమును వివేకదాయకమునైన సజ్జనసంసర్గంబు కలిమి నిరంతరము మేటిగఁ గలిగియుంటయు, నెంతయు నావశ్యకములని యొత్తి చెప్పఁబనిలేదు.

పారిశుద్ధ్యాభివృద్ధికి సజ్జన సాంగత్యమెంత యావశ్యకమై యున్నదో, సద్గ్రంథపఠనము నంత యావశ్యకమై యున్నది. సద్గ్రంథముల మూలముననే మహాత్ములయిన వారితోడి మైత్రిని నెఱపఁగలుగు చున్నాము. పుస్తకముల మూలముననే మహనీయుల సద్భావములు స్వచ్ఛమైనయాదర్శంబు నందుంబలె నిష్కళంకముగఁ బ్రతిఫలించి మన మనను నాకర్షించుచున్నది. సద్గ్రంథముల ద్వారముననే పూజ్యులయిన మనపూర్వులాడిన యమలవాక్యములు నేఁటికిని తమతొల్లింటి గాంభీర్యమున గన్పంతయు దఱుఁగక ప్రవిమలముగఁ బ్రతిధ్వనించుచున్నవి; వారుచేసిన పుణ్యకార్యములు వారినున్నతికిఁ దెచ్చిన యాశయములు, వారికిఁ జైతన్యమిచ్చిన చింతనలు వారికఖండశక్తిని బ్రసాదించిన పరమానదులు, వారియభినివేశము వారి సత్సంకల్పము, ఇవియన్నియు మేలైన చిత్రపటమునందుఁబలె స్వీయవికాసముతో, గన్నులకుఁ గట్టినట్లు గ్రంథముల మూలముననే కనుపట్టుచున్నవి. కొలఁదివారు గొప్ప వారను భేదమును జూపక సమదర్శిత్వముతో సద్గ్రంథము లెల్లరకును మనోహరములై యుండి రహస్యముగఁ దమ్ముఁగన్న వారి యంతరంగములను విమలములుగఁ జేయుచున్నవి. సజ్జన సాంగత్యమువలెనే బాల్యమున సద్గ్రంథములుచేయు నుపకారము సామాన్యముగ నెంతటి వారికి నెన్నఁదరముకాదు.

సజ్జనులవలనను సద్గ్రంథముల వలనను మనము నేర్చికొని కొనియాడనేర్చిన పవిత్రభావముల మీఁదనె తర్కా

తత దేక ధ్యానము ను నిలుపవలయును. ఈధర్మమును బోధించుచుభారతమునందిట్లు తెలుపఁబడియున్నది:—

"తే॥ కరముగ యతుఁడై కోఁతేసికామములను।
రిగ ధర్మాత్ముడోక గాఁ చేయుఁ బగలుఁ
ప్రాణసంయమనము నడపంగవలయు।
దానఁచిత్తంబుఁ దనపుణ్ణతఁ బహించు."

చిత్తవృత్తులు దుర్విషయముల మీఁదికిఁ బాఱకుండుటకై యేకాగ్రతతోఁ గొంతకాలము దనుక మన బుద్ధి మనయును రాగములు మన భావములు మనచింతనలు తుదకు మన భావనలు సైతము దుర్విషయములకుఁ బోకుండునట్లు గట్టి క్రమశిక్షను వర్తింపఁజేయవలయును. అయినను మనము చిత్తమునెంత శిక్షయందుంచిన నంతయెక్కువగ స్థానముఁ దప్పితూలి చలించుట కవకాశముండును. మనమొక ఱాతి నెత్తుగాఁ దీసికొని పోయిన కొలఁదిని భూమ్యాకర్షణముచే నెక్కువ వేగముగఁ గ్రిందఁబడఁ జూచుచుండునుగదా! కావున నట్టిస్థితి యందే మనమెక్కుడు మెలఁకువ గల్గియుండి చిత్తముయథాస్థానమునుండి యించుక చలించి విషయ ప్రవిష్టతఁ గాంచినప్పుడు దీక్షతోడను పశ్చాత్తాపముతోడను, నెప్పటి నిజస్థితినందఁ జేయవలయును. అట్లు చేయక మన మెంతటి స్వల్ప విషయమున కధీనుల మైనను తుదకు వినాశము పాలుగావలసి వచ్చును. అందుచేతనే కదా సంయమిలోక చక్రవర్తి యనందగు గౌతమ బుద్ధుఁడు.

గీ॥ ఏవ్యామగు దుర్విషయ మాశ్రయించు నెవని
నట్టివాఁ డాత్మశత్రువై యడఁగఁడన్నె?
చెట్టుమీఁదను బ్రాఁకినయట్టి తీవ
మించియా చెట్టు నెంపుఁదూలించఁ గాదె?

అని హితోపదేశము చేసియున్నాఁడు. దీనిననుసరించి చరించుచు, నిరంతరము మనము పారిశుద్ధ్యముమీఁదనే యేకాగ్రచిత్తతఁగల్గి వర్తించుచున్న యెడలఁ గొంత కాలమున కీశ్వరసాహాయ్యమునఁ బరిశుద్ధతయే మనస్వభావముగమాఱును; అంతటినుండి మనయింద్రియ వ్యాపారములన్నియు నప్రయత్నముగనే పరిశుద్ధములైయుండును. ఏకాగ్రతచేఁ గీటకము భ్రమరమగునను న్యాయ్యమును వినియున్నారము. కీటకమెన్నఁడేని భ్రమరముగ మాఱవచ్చును మాఱకపోవచ్చును; కాని దుస్స్వభావము గల్గియున్న పాపాత్ముఁడు సుస్థిరసంకల్పముతో నిశ్చల ధ్యానముతో నిర్వికల్పశిక్షతోఁ బవిత్రతయే స్వరూపముగఁగల పరమేశ్వరునికళను గ్రహించి పూతచేతస్కుఁడగుట కింతయు సందియము లేదు. సంకల్పసిద్ధిగల మానవుని యెడ భ్రమరకీటన్యాయము యథార్థమై యొప్పుచున్నది.

పూర్వోక్తాంశములంబట్టి సంపూర్ణవైరాగ్యమే పారిశుద్ధ్య సంపాదనమునకుఁ బరమసాధనమని తలంపరాదు. మనము చిత్తశుద్ధిఁగల్గియుండుటకు దుర్విషయ వైరాగ్య మావశ్యకమేయైనను, మనము సంపూర్ణముగఁ గర్మలనే విడిచిపెట్టరాదు. "కర్మణైవహి సంసిద్ధి" యని గీతావాక్యము మనమెల్లపుడును మనయభిరుచులకుం దగిన వ్యాపారములందు దగిలియె యుండవలయును. వ్యాపారములేని మేదస్సు సైతానునకుఁ గర్మాగారమని లోకోక్తి కలదు. కావున మనము న్యాయబుద్ధితో నేదోయొక సద్వ్యాపారముఁ జేయుచు దానివలన మనపరిశుద్ధస్వభావము దిటవుపడునట్లును, మనవలన నాన్యాపారమునకును వృత్తికిని గౌరవ మతిశయిల్లునట్లును, జూడవలయును.

మఱియు మనజీవయాత్రయందు సామాన్యముగ పశువాంఛలనఁబడువాని పొంతఁబోక యుండవలయును. మనముమాటాడు మాటలందు మార్దవమును, భుజియించు నాహారములయందు మితత్వమును, తలంచు తలంపులయందు సాధుత్వమును, పొందియుండవలయును. మన దేహమునుగాని మనచేతమునుగాని మలినపఱుచువానిని గ్రహింపరాదు. 'నసురాం పిబేత్' అను ధర్మముననుసరించి, దేహబలమును బుద్ధిబలమును గ్రిందుపఱుచు సురను సేవింపకుండుటగాక, మదమునొదవఁజేయు మఱియే యితర పదార్థమును స్వీకరింపఁజనదు. ఈనడుమ మదరాసు శాసననిర్మాణసభలో (ఆనరెబిల్) పూజ్యులయిన హామికుగారు చెప్ప సాహసించినట్లుగా సురాపానము దోషము కాదని కొందఱనవచ్చును; గాని దానిని బంచమహాపాతకములలో నొక్కటిగఁజేర్చి,

"సురాపానం వికృత్యాత్వా! అగ్నివర్ణాం సురాంపిబేత్
సపాతయే దథాత్మానం! ఇహలోకే పరత్రచ"

అని శాసించిన, మనువృకాలమునుండియు సురాపానమును సంఘవినాశకమగు ఘోరకార్యముగఁ జూచుట కలవాటుపడిన మనము సకలదేశక్షేమంకరముగా దానిని రూపుమాపుటకుఁ దప్పక కృషిసలుపవలసియున్నది. వేయేల? మనయంతరంగ సత్స్వభావమునకు వేరుపురుగులనదగు దురాగ్రహము, దుష్కామము, సోమరితనము, పాపపుంజూపులు, ఏవపుందలఁపులు, మున్నగువానిని బరిహరింపవలయును.

ఇట్లునియమముచేతను పుణ్యవిధిసమాచరణముచేతను సంపాదించిన చిత్తశుద్ధివలన మనకిన్నిన్ని యసరాని శ్రేయంబు లొడఁగూడుచున్నవి. పారిశుద్ధ్యంబుకలిమింజేసి కలిమితనయంతన వచ్చి యాశ్రయించుచున్నది. ఈయర్థంబును బోధించు నితిహాస మొక్కటికలదు. కలకత్తానగరమున, నిరుపేదకుటుంబమున నొక్కవితంతువుండెనఁట! ఆమెదరిద్రమున మునింగియున్న తనయన్న యింటనేయుండి సచ్చింతనలఁజేయుచు సత్కార్యములఁజేయనెంచుచుఁ బ్రొద్దులుపుచ్చుచుండును. ఇట్టులుండ, వరలక్ష్మీపూజ సేయుదినములు సమీపించుటయు, నామె యనుదినమును వేకువనులేచి శుచియై గృహమును శోభాయమానముగఁ బరిశుద్ధముగ నలంకరించి మనోనైర్మల్యముతో హృదయమును పదిలపఱిచి, లక్ష్మీపూజచేయుదినముల కెదురుచూచుచు, సర్వమంగళప్రదమైన యామెను డెందమున నిలిపియుండెను. పూజాదినము లేతెంచెను. వరలక్ష్మి కలకత్తానగరమునఁ బ్రవేశించి తానుకాలుపెట్టఁదగిన గృహమును మఱియొక్కటిఁ గానక తుదకు ఆవితంతువున్న గృహములోనికేఁగెను. వితంతువు వరలక్ష్మిని ముఖాముఖిని జూచి యానందమున మ్రొక్కెను. లక్ష్మి తత్గృహమున విశ్రమించి యావితంతువుయొక్క చిత్తశుద్ధికి మెచ్చి వరమిచ్చెద వేఁడుకొమ్మనియె:— "అమ్మా! నీపాదములఁ గడుగుటకైన నిప్పుడింట శుద్ధజలము లేకున్నది. నేనిప్పుడ గంగానదికిఁబోయి పవిత్రజలముఁ దెత్తును. తిరిగి వచ్చువరకు ఇచ్చట నెనిల్వుము. వచ్చి కోరికఁగోరుకొందు" నని చెప్పియొప్పించి నదికిఁబోయి యందుమునింగి మృతిఁజెందెను. తర్వాత, వరలక్ష్మి తానుచేసిన బాసచొప్పున, ఆవితంతువు తిరిగిరాకుండుటచేఁ దానాయింటనెప్పటికి నిలువవలసివచ్చెను. తత్క్షణమె నిరుపేదగయుండిన యావితంతు సోదరుఁడు అనతికాలమునఁ దెల్ల భాగ్యవంతుఁడై ప్రఖ్యాతిఁ జెందెనఁట! [illegible] ఏదేశమైనను కలిమిగలిగి [illegible] యున్నచో నాదేశస్థులు పరిశుద్ధములైన వాంఛలుగలిగి పరిశుద్ధములైన సాంఘికసమయములుగలిగి మెలఁగుచుండవలయును. పరిశుద్ధముగ జీవించి [illegible] గలిగిన ఐశ్వర్యమును నిరుపేదగయుండిన తనసోదరునిపాలుచేసి [illegible] యావితంతుబాలిక మృతిఁజెందినట్లే, మనమును పరిశుద్ధజీవనమునలిపి యందువలనఁగలుగు సంపదను మనసంఘమునకిచ్చి మఱి మరణింపవలయును.

పారిశుద్ధ్యము ప్రతివస్తువును సుందరమగునట్లుగా దర్శనీయమగునట్లుగా జేయును. అంగవైకల్యము గలవారయ్యును, పరిశుద్ధాంతరంగులగుటచేత, దివ్యసుందరతేజమునఁ దేజరిల్లువారిని మనమెందఱను జూచుచున్నాముకామా? ఒక్కమనుష్యునియెడ నీయంశమెంత సత్యమో సంఘములయెడను, అంతేసత్యము. అమెరికాఖండమునం దుద్భవించిన భక్తవరేణ్యులలో నొక్కండయిన 'చాసింగు' తాను దేశాటనముచేయుచు నొక్కగ్రామమునకుఁ బోయిచూడఁగా నది యనన్యసామాన్యమైన సౌందర్యమునఁ జూపట్టెననియు, నందలి ప్రజలు నిశ్చింతులై యానందమునఁ దేలియాడు హాయివలెఁ గనుపట్టిరనియు కారణమరయఁగా నాయూరివారందఱును కట్టుకట్టి కట్టడచేసికొని యంతవఱకు నభ్యాసపడియున్న త్రాగుఁబోతుఁదనమును విడిచిపెట్టి పరిశుద్ధజీవనము నలుపుచుంటిమని యేకగ్రీవముగ నందఱకు సమాధానమిచ్చిరనియు, ఆయనయే వ్రాసియున్న యొకగ్రంథమునఁ జదివియున్నాను.

ఈయన్ని ప్రయోజనములకుం దలకట్టుగాఁ జిత్తశుద్ధివలన నద్భుతశక్తియొక్కటి కలుగుచున్నది. మహనీయులైన మతబోధకుల కందఱకును వీర్యము నొసంగినది చిత్తశుద్ధియే. చిత్తశుద్ధిగలవానియెదుట ముష్కరులబె

దరింపులు, అధికారులయాగ్రహములు, దుష్టవర్తనుల క్రౌర్యములు, తమతమ తలలవాంచుచున్నవి. ఇంగ్లాండు దేశమునందు కారాగృహమునఁబడిన దుర్మార్గుఁడొక్కఁడు బలవంతుఁడగుటచేత నెట్టులో దప్పించుకొనిపోయి తన్నుఁ బట్టుకొనవచ్చిన రక్షకభటుల హస్తములనుండి యొక్క ఖడ్గమును లాగికొని యొకచోనిలువఁబడి దానిని గిర్గిరఁ ద్రిప్పుచుండెను. ఎట్టి వారు నాతని చేరవెఱచుచుండిరి. అట్టియెడ నామార్గమునఁ బోవుచుండిన మహాత్ముఁడయిన బ్రాడ్లా యాసంగతి గ్రహించి నిర్భయముగ నాతనిచెంత కేగి చేయి బట్టుకొని తనవెంట రమ్మని కారాగృహమునకుఁ గొనిపోయి విడిచెను. అట్టి క్రూరవర్తనుఁడు తేజస్స్వరూపుఁడైన యావిశుద్ధ మనస్కుని యెదుట భీతుఁడై నొదుఁగుటకు హేతువు చిత్తశుద్ధి శక్తి ప్రభావమే కదా ?

ఈయన్నిఁటిని మించిన విషయ మేమనఁగా సకల పరిశుద్ధ భావములను బ్రేరేఁచి, పెంచి, మనుష్యుని దివ్యపురుషుఁడగునట్లు తోడ్పడు పరమేశ్వరునే మనము చిత్తశుద్ధిచే సందర్శింపఁ గల్గుదుము.

సర్వశ్రేయఃప్రాప్తి హేతువును, అంచితశాంతిప్రదమును నగు చిత్తశుద్ధి యుండెనేని, ఇప్పుడు వివిధ జాతులకుండు భేదము లడుగంటును; ద్వేషభావములు పంచబంగాళ మగును; పరస్పర పీడన మదృశ్యమగును; అన్యోన్యవిశ్వాసమతిశయిల్లును. లోకమంతయు నూతన చైతన్యమున విరాజిల్లును. సంఘాభివృద్ధియు, దేశాభివృద్ధియు మానవకోటి యొక్క యభివృద్ధియుఁ గోరునట్టి సుజనము చిత్తశుద్ధిచే నెల్లవారలు ప్రకాశింపనట్టి మేలుదినమున కెదురు చూచుచుండవలయును. మన ప్రయత్నమున నట్టి మేలుదినము సమీపించుటకు సందియములేదు. స్వీడను దేశములోని స్టాకుహోము నగరమునందలి పౌరుల వర్తనమును గుఱించి యొక్క పత్త్రికలోఁ జదివిన వెనుక నట్టి మేలుదినముఁ జూడఁగల్గు భాగ్యము మనకుఁ గాకున్నను, మనసంతతి వారికైన నచిర కాలమునఁ గలుగక మానదని దృఢముగ విశ్వసించితిని. మనము చెన్నపురియందును కలకత్తా యందును 'ట్రాము' బండ్ల నెక్కిన తోడనేమనయొద్దధనము పుచ్చుకొని టిక్కట్టుల నిచ్చువారును, నడుమ నడుమ నందఱియొద్దనుసరిగా టిక్కట్టులున్నవో లేవోయని పరీక్షింప వచ్చు నధికారులు నెందఱో యుందురుకదా ! అట్టివారు స్టాకుహోము నగరమున లేరఁట! బండి నెక్కఁదలఁచిన వారు తాము బండిలోఁ బ్రవేశించిన తోడనే తాము పోఁదలఁచుకొన్న దూరమున కెంత సొమ్ము చెల్లింపవలయునన్న నియమ మున్నదో దానిని బట్టి సరిగా నీతిఁ దప్పక యందున్న పెట్టెలో నంతసొమ్ము నుంతురఁట! ఇట్టి సువార్తయే మన మనోమండలమున వేఁగుచుక్కవలె నుదయించి కొలఁది కాలమునను జ్ఞానభానూదయ మగునన్న విశ్వాసమును, విశ్వాసముతో సభినివేశమును, అభినివేశముతో వీర్యాతిరేకమును, వీర్యాతిరేకముతో విజిగీషయు, విజిగీషతో నున్నత దివ్యతేజంబును, బ్రసాదించి మానవకోటి యందుఁగల మేలు దినమును సమీపింపఁ జేయుచున్నది. సకల కల్యాణ గుణాకరుండయిన పరమేశ్వరుఁడే భారతఖండ విజృంభణమును, తత్కాలమున మానవకోటి విజృంభణమును, అభిలషించు మనచిత్తముల శుద్ధములు గావించి యెల్లప్పుడు మనకుఁ జేయూఁతయై నిలుచుఁగాక !

చ. నలినము శైవలంబునఁ బెనంగొనియుండియు రమ్యమె యగున్;
మలినకళంకముం గలిగి మంజులత న్వహియించుఁ జంద్రుఁడున్;
చెలువునమించె నీరజనేత్రయు వల్కలధారణంబునన్;
తలఁపఁగ సుందరాంగులకుఁ దాను విభూషణ మేదిగాదిలన్?

కం. వీ. శా.

పరిశ్రామికోన్నతికి దేశమునందుగల ఆటంకములు.

మ. రా. శ్రీ, నందిరాజు చలపతిరావుగారి చే వ్రాయబడినది.

ఒక దేశమందలి సంఘసంపత్తి యా దేశమందలి ఇండస్ట్రీల యభివృద్ధిని బట్టి యేర్పడుచుండును. ఇండస్ట్రీల యభివృద్ధికి మూడు ముఖ్యవిషయములు గలవు.

1. దేశమందు నిరంతరము సరకు దొరకుచుండవలయును. సరకనగా (A) వ్యవసాయ వృత్తిచే పండింపఁబడునదియు (B) భూస్థితిని బట్టి సహజముగా లభించు (1) చెట్లుచేమలు వానిబంక, తైలము, పట్ట, పూవులు, కాయలు, కలప, దుంప మున్నగునవియు. (2) ఖనిజపదార్థములు, ఇనుము మొదలగు లోహములు, బొగ్గు, ఇసుక, మైకా, కిరోసిను మున్నగు తైలములు. (C) సముద్రము, నీరునందు పుట్టుచుండు జంతువులు, చేపలు, వానిచరురు, తిమింగిలములు వాని క్రొవ్వు, ఆల్చిప్పలు, ముత్యములు, నాచు, స్పంజి, పగడములు మున్నగునవియు.

2. సరకును పుట్టించుటకు వలయు నేర్పు. ఇదియే పరిశ్రామిక విజ్ఞానము. ఇట్టి విజ్ఞానమువలన విద్యుచ్ఛక్తి, ఆవిరిబలము, మాగ్నిటిజము (వైశ్వానరశక్తి) బురదలో నుండి అల్యూమినమువంటి అద్భుతమగు వస్తుకల్పనముచేయు శక్తి, మొదలగునవి కలుగును.

3. దేశమందు గల సరకును, విజ్ఞాన శక్తిచే జనుల కుపయోగించు వస్తురూపముగా మార్చుటవలయు (పెట్టుబడి) ధనము.

ఈమూడు విషయము లెచ్చట సమకూడి యుండునో యచ్చట శ్రీయనెడు లక్ష్మితాండవమాడుచుండును. పూర్వము కమలమందు నివాసముచేయులక్ష్మి యుగచర్యనుబట్టియిప్పుడు ఇండస్ట్రీలయందు నివాస మేర్పఱచుకొనెను. లక్ష్మినిబట్టి ప్రపంచ పరిపాలనము చేయు శ్రీమహావిష్ణువును నచ్చటనే యధివసించుచున్నాఁడు.

ఈమూడువిషయములలో మొదటిదగు సరకుమన దేశమునందు సమృద్ధము గానున్నది. పర్వతములు, సముద్రము, కొండలు ఎన్నడు తఱిగిపోని సరకును సమకూర్చుచున్నవి. ఉపయోగించు కొనుటకు చేతగాక మనము విడిచిపెట్టు వస్తుసమితిని గైకొని విదేశీయులు కోట్లకొలది ధనమార్జించుచున్నారు. కృషివలన పండింపఁబడు పంటలు బ్రాహ్మణుడు మొదలు మాలమాదిగల వరకుఁగల జనసంఘమువలన కొలదిగనో గొప్పగనో పండింపఁబడుచున్నవి. ఎక్కడనో కొన్ని ప్రదేశములలో తప్ప ఇంకను భూమి విరివిగానున్నది. వానిలో విలువగల పదార్థములను పండించు నేర్పు సింహళమునుజూచి మనము నేర్చుకొనవలసియున్నది. రైతులకు కృషి శాస్త్రములను జదువుకొను విద్య గావలయును. అక్కడక్కడ కృషి జయప్రదముగా నేయున్నది.

రెండవదగు విజ్ఞానవిద్య మనదేశమందు బొత్తిగా లేదు. ఇందువలన మనమున్ని దేశములకంటె మిక్కిలి వెనుకబడి యున్నారము. మనకును, ఇతర దేశముల కునుగల అమిత దూరమును బట్టి అనేక దేశములు మనకగుపడనంత దూరమున నున్నవి. దీనిని గవర్నమెంటు వారు వృద్ధిపఱచు మార్గము మిక్కిలి నెమ్మదిగా నున్నది. ఇదిముఖ్యముగా వ్యాపించుటకు మన దేశస్థులు ప్రయత్నింపవలయును. అచ్చటచ్చట విదేశపు మిషనెరీలు, రక్షణ సైన్యము, కాలికట్టు మున్నగు ప్రదేశముల యందలి జర్మను క్రైస్తవులు, వ్యాపారమునకై యీ దేశమునకు వచ్చిన ఖండాంతరులు కొంతసహాయము చేయుచున్నారు. కోట్లకొలది జనసంఖ్యగల యీ మహాదేశమున కచ్చటచ్చట గలుగు నీస్వల్ప కృషి చాలదు. ఈకృషివలననే మనవిజ్ఞానము వృద్ధి కావలయునన్న మేరి కొన్నియుగములు పట్టును. కావున ప్రతిమానవుఁడును తనకు తోఁచినకొలది ధనసహాయముచేసి ఇండస్ట్రీలను బోధించు పాఠశాలలు నెలకొల్పవలయును. మన తెలుగు జిల్లాలలో బందరు నందలి ప్రముఖులు చేయుచున్న ప్రయత్నమునకు ఆంధ్ర

లందఱు తోడ్పడవలయును. ప్రతియూర నిట్టి పాఠశాల లొకటి స్థాపింపఁ బడవలయును.

మూడవదియగు (పెట్టుబడి) ధనము. ఇదిదాటరాని అగడ్తవలె భయంకరముగా నున్నది. 3,4 వత్సరముల నుండి మనదేశమందు దుత్సాహవంతులు పరిశ్రమిక విద్యలను కొంచెముగా గ్రహించి గొప్పవియు, కొద్దివియు నగు ఇండస్ట్రీలను, యంత్రశాలలను స్థాపించినారు. వాని కాలమందలి చిగిలింతవలె నవి రెపరెపమెరిగి మాయమైనవి. ప్రతియూరను, సబ్బు కొవ్వువత్తుల ఫ్యాక్టొరీలు, నేతశాలలు బయలుదేరి 6 నెలలు, 1 సంవత్సరము పనిచేసి చాలించినవి. కొన్ని చాలించఁదగిన స్థితిలోనున్నవి. కొన్ని కొనయూపిరితో నూగులాడుచున్నవి. ఈస్థితికి ద్రవ్యలోపమే ముఖ్యకారణము.

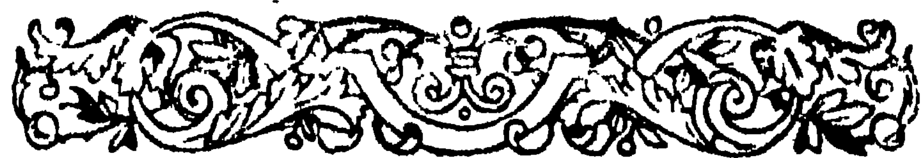
ద్రవ్యలోపమనగా ద్రవ్యముయొక్క హెచ్చువడ్డి. పశ్చిమఖండమందలి ధనమునకు నూటికి సాలుకు రు 3లు మొదలు 4½ వరకువడ్డిగలదు. గవర్నమెంటు వారు గాని గొప్ప ఆస్థిపరులు గాని పూచీ పడునెడల పశ్చిమఖండవాసులెన్ని కోట్లరూపాయలనైనను సాలుకు 3,4 రూపాయిలకు వడ్డికియ్యగలరు. ఇట్టి ధనముతో స్థాపింపఁబడిన ఇండస్ట్రీలు నూటికి రు 6 ల చొప్పున లాభము పంచిపెట్టినచో ఋణప్రదాత లమితానందము నొందెదరు. ఇక మనమాటో - నూటికి 12 మొదలు రు 24 రూపాయల వరకు, యేమియు కష్టపడక వడ్డికిచ్చినంత మాత్రమున లాభము వచ్చుచున్నది. అట్టి నిరపాయమును సుఖవునైన వ్యాపారమును మాని నూటికి ఆరు రూపాయలు రాగల ఇండస్ట్రీలలో ధనమెవ్వరు దాచగలరు. వడ్డి నష్టమేగాక అరుగు విరుగుల వలన మూలధనమునకే మోసమును రావచ్చునను భీతి బాధించుచుండును.

కాబట్టి నూటికి రు 4 ల చొప్పున వచ్చినను నష్టము లేని మూలధనముతో నూటికి కనీసము రు 12 లకు తక్కువ రాకుండ వడ్డి సంపాదించ వలసిన ధనము యెట్లుపోటీ కాఁగలదు. ఇది కుదిరినపక్షమున ఇండస్ట్రీలు కొలదికాలములో శుక్లపక్ష సుధాంశు వైఖరి క్రమక్రమాభివృద్ధిని గాంచగలవు.

ఇప్పుడు మనవారు స్థాపించిన కొన్ని యంత్రశాలలలో దొరలకు గిట్టునట్లు మనకును నూటికి 4,5,6 గిట్టుచున్నది. ఇదిమనకు మూడవ రెట్లునష్టము ఇండస్ట్రీల యభివృద్ధికిది గొప్ప యాటంకము. దేశజనులెల్లరు ప్రమాణములుచేసికొని యెక్కువధరలకైనను స్వదేశపువస్తువులనే కొందము యనుకొనిరి. బీదజనులు కట్టుబాటున కాగలేక చౌకధరలకు దొరకు విదేశవస్తువులు ముందు చాటుచాటుగా, తరువాత ఇతరకారణములు కల్పించి కొనసాగిరి. వస్తువులు చౌకగానమ్మి లాభము లేకుండ యంత్రశాలలు నడపుచున్న ఎవ్వరు మూలధనము నీయరు.

దీనికి ప్రతిక్రియయెట్లు? నాకు రెండుసులభోపాయములు తోచుచున్నవి. ఒకటి పశ్చిమఖండవాసులతో ద్రవ్యమును, వారితోటి పొత్తుతో యంత్రశాలలుస్థాపించి వారికిని మనకును లాభముగలుగునట్లుగా ప్రవర్తించుట. రెండవది షేరుకి రూపాయికి మించకుండ ప్రతిజిల్లావారును ఒక్కొకలక్షచొప్పున ప్రోగుచేసి ఆధనముతో యంత్రశాలలుస్థాపించి వచ్చినలాభమును బదిసంవత్సరములకొకసారి పంచిపెట్టునట్లేర్పాటుచేయుట. ఇందువలన మూలధనము రూపాయి యగుటచేత దానివలని లాభనష్టములను ధనదాతలు పరికింపరు.

ఇంతకంటె సుఖమైనమార్గము లుండియుండవచ్చును. వీనిని ఆంధ్రపత్రికాపాఠకులు పత్రికలకువ్రాసి ప్రజలకు మేలుచేయవలయును.

ఉ. అంచిత హారవల్లి వలయాభరణంబుల తక్కఁ ద్రోయుఁ జి
ల్కించుఁ బసిండి యేణమదమంగముఁ జేర్చుట తక్కరోయుఁ జి
ద్దించు జవాది ధూపిత మయుంనుట తక్క విదిర్చుఁ బూవుఁ జె
మ్మించు జిలుంగ తక్కనగు యౌవత మొక్కటంచు నవ్వుముఁ.

కర్ణాటక గానము.

మ-రా-శ్రీ, హరి-నాగభూషణం బి. యే. గారిచే వ్రాయఁబడినది.

శా॥ శ్రీగోపీవరసీమహాస్యలమనో * జ్ఞీగర్వమున్మాన్పఁదా
రాగోదార పదానుషంగ మహిమా * రామస్స్వయంభావజ
ప్రాగల్భ్యంబును దాశమానవిధము* న్బ్రాప్తిన్నియోగించునా
వాగుల్లాస విధాతునిం గొలిచెద * న్వంశప్రదీపున్హరిన్॥

రాగ = 1. ఎఱుపుఁదనము 2. రాగభేదములు.

పద = 1. పాదములు. 2. గీతములు.

భావజ = 1. మన్మథుఁడు. 2. రాగభావములచేఁబుట్టిన.

వంశప్రదీపుని = 1. కులమునకు వన్నెదీసికొని వచ్చువానిని.

2. వేణునాదప్రదీపుని.

అని యీశ్లోకమున కర్థములు కల్పించుకొనవలెను.:—

ఉ॥ తుంబురునారదానిలజ * శ్రోయజయిత్రులైనగాన శా
స్త్రంబులఁగూర్చి రంతియ ప * రస్పరభేదములన్నవంగ నొం
దంబురఁజేతఁబూని మది * తద్దయుఁవ్యక్తిగఁ బాడలేని నే
నుంబనిఁబూని వ్యాసమున * నుంగగురీతిని వ్రాయనేర్తునే॥

ఉ॥ వారొడగూరవంబు సుజ * నప్రకరంబు సహించి చెప్ప లే
రేయొడనైనను గలుగ * నెంచక యొప్పులమాత్ర మెన్నుచు
న్బాయకప్రేమనంచుమది * భావనజేసెద తీగ్రకరస
ల్లాయపుఁబద్ధతిన్విరచి * నాకపుఁబాలనుప్రోలు మానసమ్ము॥

సమయంబునకుఁదగినరీతి సుమనస్తుతిఁ గావించి నేవ్రాయఁగడఁగు వ్యాసమును ప్రారంభింతునుగాక! అయ్యరిగానమును గూర్చియరి చదువరులందరు నెఱిఁగియేయున్నారు ప్రారంభమున మనము గానమున నేమో మనసువరచి వలసియున్నది. ప్రపంచమున మేలౌంచు విద్యలన్నియు మేధావిధానములే కాక మనస్సంతోషదాయకములనియు నెఱుంగవలెను. ఏవిద్యనైనను సంపూర్ణముగ నభ్యసించిగావించిన వానికి నావిద్యయందె మనస్సంతుష్టి జనించును. ఉనను మాట విద్యాతిశయుల కందఱకుఁ దెలిసినవిషయమే. చిత్రపటములు సమగ్రముగ వ్రాయనేర్చినవానికి నద్దానియందుఁ గూలంకషంబగు నానందము వొడమును. సాహితీవిద్యానిపుణునకు నైషధాది గ్రంథపఠనమున మనం బపరిమితానందమున లయము జెందెడును. కవితాశేషపరిపాటునకు నాశాగనోన్మీలనమున మనంబువికసించుచుండును కాననేవిద్యైనఁ దుదవంటఁగఱచినవానికావిద్య సంతోషానంద వార్ధియందు మునుఁగంగఁజేయును. మఱియుఁ జిత్రపటములు గాని సాహిత్యవిద్యారచనలు గాని కవిత్వసంపదలు గాని యేవైనను రచనానన్యుర్వనకే కాక తద్విషయిక వ్యాసంగులకుఁగూడ నానందంబు సంఘటింపజేయునన్న మాట యందఱకువిశదంబే.

చిత్రవిలేఖరి చిత్రరచనలచే సంతోషంబుఁ బొందు నారసికుండు గ్రంథంబున కిచ్చునహో యిది సొగసుగా నున్నది. అని కవి కవనంబు చెప్పి తానానందింప నాకవిత్వవిలోకనంబు తదితరులకుఁగూడ నమితముదంబొడఁగూర్చును.

ఇట్టివిద్యలలో ననేకంబులు కేవలవిశేషులకుఁదప్ప మఱియొకులకు నానందసంధాయకములు కానేరవు. సామాన్యజనులందఱావిద్యా సౌకర్యములు గోలుటరుదు. కాని యీవిద్యమాత్రము బాల గోపాలము గ్రోలఁదగినదైయున్నది. అనద్దియగు గానమే వైద్యము తెలియనివారును, సంగీతము రానివారును ప్రపంచమున గానముకొనిచెప్పెదు లోకోక్తియుండగఁ దెలిసినదేకదా! అలోకోక్తియొక్క యాథార్థ్యమే మోకొంచెము విచారింతుముగాక. అరణ్యంబులలో నివాసము లేర్పఱచికొని సాంచీసంగట్టికొనుచుఁ గందమూలము లాహారముగాఁగొని నాగరికతను దూరులై త్రిప్పంచుపుజంతు సంతానంబుల నన్ని విధంబులననుకరించుచు నానావిధ మిత్రస్థానంబుగాఁ దలఁచుచు విహరించునేనాడులు కోయవాండ్రు మొదలుగాఁగల ననాగరికులందఱును గూడ వారికిఁదగుమాడ్కి లల్లాయి పదంబుపాడి యానందించుచుందురు. ఇదేవిధముగ జాతికులక్రమంబులకనుసారముగ నేజాతివారును గానసంగ్రహము గోలుచుండుటయందఱకుఁ దెలిసినవిషయమే. హెర్బర్టుస్పెన్సర్ అనుసంగ్లీషు తత్వశాస్త్రజ్ఞుడు వసుస్తు. జాతిధర్మంబుల దరుమచు "నేజాతివారెంత నాగరికతవహింతురో తెలియఁగోరినయెడ వారి శిల్పవిద్యయందెంత నైపుణ్యముగలవారో యద్దానిగ్రహించిన యెడ నే జెప్ప సమర్థుఁడనగుదు" ననినుడివియుండెను. అనగా నేజాతివారు గాని వారినాగరకతా సభ్యతంబగు శిల్పకళానిపుణిమ వహించెదరుకొనఁదన్నైపుణ్య పరిశీలనముచే నాజాతివారెంత ధర్మపరాయణులో యెఱుంగ నౌనని యాతనియభిప్రాయము. నేను వట్టివిధానాధ నాతనియభిప్రాయము కడుమాన్యంబయ్యుఁ గించిత్పరిమార్పవలెనేమోయని యూహించువాఁడ. గాంధర్వవిద్యాసామర్థ్య పరిశీలనముచే జాతివిశిష్ట గుణధర్మంబుల నవ్వేధింప మతింత సులభమనితోచెడిని. విచారింపుడు. ప్రపంచమునఁగల నానావర్ణములలో నేజాతివారి నాగరికతాప్రభావము సంగీతవిద్యయందు నొడువుపఱితివే నిలుపుకొనియుండకో గమనింపుడు. ఒక్కొక్కజాతిని దీసికొని వేర్వేర విచారించుట కవకాశము లేకుంటచే కాక యింకను నంతరాయములు పెక్కులుగలవు గాన నామాటయందుంచు యథార్థమును జనులనులే గ్రహింతురుకాక. కాన గానవిద్య జాతివిశిష్టధర్మంబులనెఱుఁగఁజేయు నుపకరణమని తెలియవలెను. మఱియు నాగానవిద్యా పాండితినిబట్టి జాత్యనుగతనాగరికత వెల్లడియగును. అనగా గానమందెంత ప్రజ్ఞవహించిరో యద్దానిఁగమనింప నొకజాతివారి

తసాగరీకులలో విశదమగును. మఱియు నాగానవిద్య నెందుకుపయోగించుచున్నారో దానిపరిశీలించిన నాజాతివారి ధర్మశీలంబులు తెల్లంబులగు.

లోకంబునఁ గాంచఁదగు జాతులలో ననేకములు తమగాన పాండితని లూలాయిపదంబులు పాడుటకును శృంగార రసాస్వాద జనకంబులగు కీర్తనాములఁ బాడుటకును నుపయోగించుచున్నారని చదువరులు కొంచమాలోచింపఁ దెల్లమగును. సంగీతమున నేమోగు ర్తియుంగక వారటుల నావిద్యను వ్యర్థముగావించుచున్నారు. ఏది యెట్లున్నను బ్రపంచంబునఁ గలజనులందఱికమకుఁ దగినరీతిని గాన మాధుర్యమునయులు ప్రాముఖ్యఁ జెందనివారు లేరనియెంచదగియున్నది.

సంగీతశబ్దార్థము నామూలాగ్రంబుగఁ దెలిసికొని దానియథార్థమును సార్థకముఁ గావించినజాతులవారిలోఁ బ్రథమగణనీయులు మన హిందువులేయని నేఁగ్రిందఁ జెప్పబోవు విషయములచే నెఱుంగనౌను. చదువరులు చాలశ్రమనొందకయే నాయుక్తియథార్థమును గ్రహింతురని నమ్మువాఁడ.

సంగీతమన నేమో దానియుత్పత్తియెట్టిదో దానిసంపూర్ణప్రయోజనమేమో కొంచము విచారింతము.

శ్లో॥ నాదేనవ్యజ్యతేవర్ణః పదంవర్ణాత్పదాద్వచః
వచసో వ్యవహారోయం నాదాధీన మతోజగత్॥

మఱియు,

సీ॥ గానములోన లోకముల * నారతము వృద్ధిభవించుమించు నా
దములోన మగ్నమగు * నంచునదించఁడి వేదవాక్య సం
పాదములైన శ్లోకముల * పారములైకనవచ్చు శాస్త్రసం
వాదములందు నాయవిని * వారిదనత యపద్ధతుల్గుడా॥

నాదశబ్దము సంగీత పర్యాయపదముగా శాస్త్రమందు వాడఁబడుచున్నట్టు లోకములన్నియు సంగీతంబునఁబుట్టి, దానియందు బోషింపఁబడి వృద్ధిజెంది దానియందే లీనములగుచున్నవని శాస్త్రములు చెప్పుచున్నవి. అనగా నాదమునకుఁ బరమాత్మకును భేదములేదని చదువరులు గ్రహింపవచ్చును. వేదాంతపరిశీలనముచేఁ బరమాత్మయన నాదోపాసనని తెలియనగు. తత్ప్రాపవిజృంభణమే గానమని యెంచవగును. సంసారత్యాగంబుగావించి నిరంతర ముముక్షుమార్గానుగులగు మునిపతంగములు ప్రణవోపాసనచేఁ దరింతురు. యజ్ఞయాగంబులఁబోలు సంసారికపాశంబులఁజిక్కి యిటునటుగదలలేక భ్రమించు మనబోంట్లకు నోంకారవముజృంభణంబగు గానమే భవతారకంబగునాధ్యాత్మికయవిద్యగా నెఱుంగవలెను. నాదబ్రహ్మోపాసకుండును కేవలముగానోద్ధారకుఁడై జనించిన త్యాగరాజాఖ్యుండు తనయనుభవానువేద్యంబగు గానతత్వము ననేకకృతులందు జెప్పియున్నాఁడు. వాటిలోనొక్కండిక్కడ నుదహరించెదను.

బేగడరాగము - ఆదితాళము.

ప॥ నాదోపాసనఁజే శంకర-నారాయణవిధులు-వెలసిరి-ఓమనసా.

అ॥ వేదోద్ధరులు-వేదాతీతులు-విశ్వము నిండియుండువారలు॥ నాదో॥

చ॥ మంత్రాత్ములు యంత్ర-తంత్రాత్ములు మహిమ-మంత్రములెన్నో-గలవారలు.
తంత్రీలయాస్వర-రాగవినోదులు-త్యాగరాజాప్తులు స్వతంత్రవిహారులు నాదోపాసన.

వేదములనుద్ధరించిన మహానుభావులును, వేదములకతీతులై ముక్తికాంతాసేవ్యమానులగు వేదాంతానుభవజ్ఞులును, మంత్రాత్ములు యంత్రతంత్రాది మహిమోన్నతులును, తంత్రీలయాస్వరరాగ వినోదులును, నందఱును నాదోపాసనచేఁ బ్రపంచమును దరించిరి. దానికిఁదార్కాణము శంకరనారాయణమూర్తులు మొదలుగాగలమహనీయులేయని యీకీర్తనయొక్క యర్థము.

ఈపైనిజెప్పిన హేతువులనుబట్టిచూడ గా గానమునకు నోంకారమునకు నభేదంబనియు నారెంటినుసాధించుటచేఁ దరింపవలనుపడు ననియుఁ దెలియనగును. కాన గానమునధ్యాత్మికతత్వనివేదనసమర్థంబగువిద్యయనియు దానియుత్పత్తి ప్రణవంబుననియు, నద్దానిప్రయోజనము భవతారకంబగు పరబ్రహ్మోపాసనమనియుఁ జదువరులుపైజెప్పిన యంశములచేఁ నెఱుంగనౌను. ఇట్టియాధ్యాత్మికయ విద్యను దత్స్వార్థంబునఁ బ్రయోజనముఁ గావింపక లూలాయిపదంబులును లోకవ్యవహారవిషయంబులును బాడుటయం దుపయోగించు జాతులవారెట్టి నాగరికతానుసంధాయులో దానినిబట్టి గ్రహింపవచ్చునని చెప్పనొప్పు. కాననే యెవరెలో గానమున జాతిధర్మగుణశీలంబుల విశదీకరించునో యెవడో గాయకుని చెప్పినమాటలయొక్క యథార్థము తేటతెల్లంబగుచున్నదికదా!

ఇట్టిగానవిద్యయొక్క యుత్పత్తి ప్రయోజనముల గుర్తెరింగి యద్దానినుపాసించి తత్ప్రయోజనము సమర్థించినవారు మనహిందువులేకాని మఱెవరును గారని తక్కుజాతివారి గానచరిత్రల జ్ఞాపకము చేసికొనినయెడఁ దెల్లమగును. పాశ్చాత్యులలో గానమును బాగుగ ననుభవించువారు యిటాలియనులు, ఫ్రెంచివారని చెప్పుదురు. వారిగానముల గ్రామముపోలు స్వతంత్రములుండునని గా వారిగానవిద్యావ్యాసంప్రదాయములు సంపూర్ణమేధావిశేషములుకాని మాధుర్యజనకంబులుకాని కావని తెలిసికొనవచ్చును. అయితే తెల్లవారికి నల్లవారిపాట యెటులహృద్యజనకమో నల్లవారికిఁ దెల్లవారిపాటకూడ నటులనే యానందసంధాయకముకావని కొందఱవ్యూహ చేయుటకు వీలున్నదికాని భారతగానకళావిశేషములనేమాత్రమైన నెఱింగినవారట్టి విపరీతాభిప్రాయమును బొందనేరరు. ఏమనగనిన మనగానమునకు గ్రద్దిగ నభ్యసించినను స్వరభేదవివేచనము (అనగా స్వరభేదంబుల సూక్ష్మముగా గ్రహించుట) లేకస్వరజ్ఞానమును నిపుణులుకలుగును.

ఆస్వరజ్ఞానముచే పాశ్చాత్యగానకళావిశేషంబులఁ దరయుపాశ్చాత్యంబు పొడముచు. కానిహావభావములకు మాత్రమట్టి స్వరజ్ఞానముండుటయని నొక్కి వక్కాణింపవలను. మఱియు వారిపాటలను మన గానములకు కొందఱికైనను నిలుకడనుఁ బొనగల్గును. కాని మన

కృతులను వారెన్నటికి గట్టిసామర్థ్యము హీనులైనను బాడఁజాలరనియు నొక్కిచెప్పవచ్చును. మఱియు వారిగానమునకు మాధుర్యమునే గుర్తెఱుంగక స్వరభేదముల నన్నిటి నొక్కతూరిగాఁ గురిపించి యవియపస్వరంబులాయని భ్రమఁజెందించి మాధుర్యమును జంపుదురు. ఇదిగాక వారిపాటలయన్నియుఁ బ్రస్తారభేదంబులచేఁ గలుగు ననేకరాగములలో నుండక యన్నియునొకటి రెండురాగములలోనే(ఉ॥ శంకరాభరణము) యిమిడియుండుట ఇట్టి పెక్కుముల ననేకములఁబట్టి హానులగాయక ప్రభావమంత యున్నతమైనదని చెప్పుట కేమాత్రము వలనుచిక్కకున్నది. ఇంకఁ జాలభేదములున్నవికాని యవిసంగీతము నెఱుఁగువారె యనుభవంబునఁ దెలిసికొనఁగలరుకాన నావిషయమును ముగించి ప్రకృతమునకుఁ గూర్చి ముచ్చటింతునుగాక. ఈవిధంబుననే స్వజాతుల గానకౌశల్యంబును బరీక్షించి చూడ నేరును మనహిందువులంత గానవిద్యా ప్రౌఢినిగాని యర్థాని పూర్ణప్రయోజనమునుగాని గుర్తెఱింగినవారు కారని ముమ్మాటికిఁ జెప్పనొప్పు.

తాదృశానుపమేయ గానవిద్యా కూలంకష ప్రయోజనసామర్థ్యవిస్తారులగు మనహిందువులావిద్యను లక్ష్యలక్షణ సమన్వయంబుఁగావించి సార్థకము గావించినవారు. ఆసేతుహిమాచలపర్యంత భారతధరిత్రియందుఁ గలహిందూమనీషులొక్క గానశాస్త్రమున ననుసరించియే గానమొనర్చుచుండిరి. అన్ని విద్యలవలె సంగీతముకూడ సర్వకళానిధులగు వేదంబులందేయిమిడియున్నదని యందఱకుఁ దెలిసినవిషయమే. అయ్యది సామవేదంబునఁ బుట్టువుఁ గలదనియు నందఱకుఁ దెలిసినదే. వేదంబులు పరమార్థబోధకంబులనియు సర్వప్రమాణవిచక్షణంబులనియు నందఱుహిందువులు విశ్వసింతురు. కాన గానమావేదములందే పుట్టుటచే నాయదిభారతీయులకందఱకు నొకవిధముగఁ బరిణమించినదని చెప్పనొప్పు. వేదములనుంచి గానమునాడిఁ గట్టిశాస్త్రముల నివేదించిన మహనీయులు కోహళార్జున మాతంగ దాతమహర్షి భరతంస ముకే. ఈశాస్త్రంబుల నన్నిటిఁ దరచికలిసి మొగంబున "సంగీతరత్నాకరము"నను పేరనాదిమలక్షణ గ్రంథమురచించిన మహాభాగుడుశార్ఙ్గదేవుఁడు. ఈ "సంగీతరత్నాకరము" ననుసరించియే యనేకశాస్త్రములు దరువరిఁ బుట్టినవి.

ఉత్పత్తిస్థాన మొక్కటియైనను శాస్త్రమొక్కండైనను శైలినిబట్టి మనగానము రెండువిధములుగా బరగుచున్నది. హిందూస్థానీగానమనియుఁ గర్ణాటకగానమనియు. ఈశైలిభేదము దేశభేదముచే జనించినదని యెఱుంగవలెను. ఒకతల్లిదండ్రులకు జనించిన సంతాన మేవిధంబుగ రూపురేఖా విలాసంబుల భేదమగుచుండునో యొక్కధరాధరముననే జన్మముగాంచి యొక్కసంద్రమునందే సంగమించు వాహినులనేక భేదప్రభావములగునో యదేవిధంబున మన భారతగాన సరస్వతి యుత్పత్తిస్థితుల నొక్కపట్టుననే కల్గియు శైలిభేదముచే రెండుతెఱంగులగుచున్నది. హిందుస్థానంబున జన్మముగాంచిన జనులశారీరమానసికలక్షణము లందువలె గానమందునుగూడ కర్నాటదేశ సంజనితులగు భారతీయులనుండి భేదముగలవారైరి. కాని నిజమాలోచింపవారును వీరును నొకతల్లిపుత్రులే కొంచెఁగించిద్భేదముగలవారలే యనితోచెడిని.

హిందుస్థానగానము గానమంతగాఁ దెలియనివారికిఁ గూడ రుచిని బుట్టించు మాధురిగలటగాఁ గనుపించును. వారుభుజించు నావాసదార్థములవలె వారిగానము కూడ సవ్యక్తమాధురీభరితంబే. మన కర్ణాటకగానమెట్టిదనఁ బండితపామరులకందఱకు నొకరీతిని నెమ్మదిమీద స్థిరమైన మనఃప్రమోదము గావించునది. వారిగానము లడ్డువంటిది. మనగానము గారెలా వడలవంటిది. లడ్డులతిమధురములగుటచే నెక్కుడు తినలేక కడుపునిండక పూర్వమే తనివిచెందుదము. కడుపునిండునరకుఁ దనివిఁజెందక భుజింపఁదగినవిగారెలని "కడుపునిండిన గారెలు కనరాని" లోకోక్తినిబట్టి యందఱకుఁ దెలిసియే యున్నది. హిందుస్థానగానము పలువిధంబులగు ప్రస్తారములచేఁ బుట్టురాగకల్పనా మాధుర్యము లేమింజేసి కొద్దికాలములోనే తృప్తిఁ గలుగఁజేయును. కర్ణాటకగానమన్నో పాడినకొలఁది మాధుర్యమెక్కుడగుచుఁ దృప్తినిగలుగఁజేయక మనంబును లక్ష్యసముగ్రంబుగఁజేయు ననేకరాగప్రస్తార చాతురీజనిత మాధురీభరంబయినది. ఎట్టులున్నను నీరెండుతెఱంగుల భారతీయులచే నుపాసింపఁబడు గానము తక్కువజాతులవారి గానముల కతీతంబగు మాధుర్యధుర్యంబని యెంచవలెను.

ఇకనీవిషయము ముగించి కర్ణాటకగాన సంప్రదాయ మెట్టిదో కొంచెము విచారించెదముగాక. కర్ణాటకగానమును గడునభివృద్ధిలోనికిఁ దీసికొనివచ్చినవారు మనయాంధ్రులేయని మొగటఁజెప్పవలసియున్నది. కొన్ని సంవత్సరముల క్రిందటివరకు మనతెలుఁగువారలే గానప్రాజ్యతఁగలవారై యనేకలక్ష్యలక్షణంబులఁ గూర్చి గానము నింతగొప్పదశకుఁ దీసికొనివచ్చిరని క్రిందఁజెప్పఁబోవువారి చరిత్రములబట్టి స్పష్టమగును. కొన్నికొన్ని కారణములచేత ద్రవిడ గాయకులు విజృంభించి మనయాంధ్రగాయకులఁ దలఁదన్ని గానవిద్య కధిష్ఠానదేవతలాయనున్నట్లు పరిణమించినప్పటికి నిప్పుడిప్పుడు మరలఁ గొందఱు ప్రాజ్ఞులు గానము తమసొమ్మనియు ద్రావిడులు తమవద్దనుంచి యప్పుగైకొని వడ్డిచేరములాడి తాముబాగుపడి యప్పిచ్చినవారిని దివాలాతీయించిరని గ్రహించి తమధనమగు గానమును దాము గ్రహింప సమకట్టి మేధాసముజ్జృంభణోద్దాములై బయటికి వచ్చుచున్నారు.

ఇప్పటివలెనే పూర్వమందును మనగాయకులు పెక్కుకీర్తివడసినవారయ్యు స్వదేశమందుఁ దగినంత ప్రోత్సాహములేని కారణంబున సంస్థానగౌరవంబులు నూపి గానమాదిగాఁగలుగు సకలవిద్యల నుత్సహించిన తంజపూర్విభుసంస్థానములకరిగి యాదేశమునే నివాసము లేర్పరిచికొని స్వదేశదూరులైరని మనమూహింపవలసియున్నది. గానమింతవృద్ధిలోనికిఁ దీసికొని వచ్చినవారు మనయాంధ్రులైనను, వారుద్రవిడదేశమందు నివాసములు నిర్మించుటకొనుట

చే ద్రావిడులా విద్యను సంపూర్ణముగ గ్రహించుటయు మన తెల్గువారు దాని మరచుటయు సంభవించెను. ఆ కారణంబున మనయాంధ్రులపేరును రూపుమాపి ద్రావిడులు వారిలోఁ దంజావూరు గాయకులు సుప్రసిద్ధి గహించిరి. కాన మనమిప్పుడు చేయవలసిన దేమన మేధానిధులగు మనయాంధ్రులఁ గొందఱి నాదేశమున కనిపి గానరహస్యముల నన్నిటి నాగాయకులనుంచి గ్రహించి మనసొమ్మును మన ముదీసికొనవలెను. దానికిఁ దగిన ప్రయత్నము లిదివఱకే కొందఱు తెలివిఁగలవారిచే సమర్థింపఁబడుచున్నవి. కాని యిట్టియూపకములగు జనులు వారికిఁ దగిన ప్రోత్సాహము గలిగింపకున్నారు. పని పట్టినయెడ ద్రవిడగాయకులనే పిలిపించుచు వారితోఁ గొంచెము తక్కువతక్కువగా గానపాండిత్యము గలిగిన మనయాంధ్రుల నిరసించుచు వారికి నుత్సాహభంగము గావించు మనయాంధ్ర మహాజనుల పద్ధతి బహుశోచనీయమైయున్నదికదా! ఇప్పటికైనను దెలిసి తెచ్చుకొని కొంచెము ప్రోత్సాహము కలిగింపనిచో నట్టిప్రయత్నములు చేయు మానిసులకు నిరుత్సాహము జనించును. దానంజేసి యాంధ్రులకీ మహావిద్య యంబున నింతకు నెక్కుడు పడుగంటు ననుమాట నిస్సందేహము. ఆంధ్ర మహాజనులారా? మేలుకొనుడు! గానసభలనిర్మించి తెలుగువారికి దగిన ప్రోత్సాహము గలిగించి గానము నుద్ధరింపుడు! లేనిచో మీఁ ధనసామ్రాజ్యము నంతయు నేలపాలు చేయుటయే కాక తల్లిని నిరసించిన వారగుచున్నారు. ఇంక నీవిషయము ముగించి ప్రాచీనాంధ్ర గాయకుల గూర్చి ప్రసంగించెదను.

ప్రాచీనాంధ్రగాయకులనమన మిప్పుడుచూచు గాయకులవంటివారని మీరూహించెదరేమో. అటులఁగాదు, వారికివీరికిఁ గలతారతమ్యము లరయుదురుగాక.

ఉ॥ భోగపుసానులంగవిసి పూర్ణజ్ఞతఁబాసి ధనంబుఁబోసి యా
వ్యాప్తవ్యసనంబులకై పడువాదనకెంతయుఁ గాలుగన్నుమ
నాస్తికభ్రష్టుల భావములకిన్నిరట్టుఁ గలిగిన
ఈ మనుజుండు గానము సహాస్తినహింతురు పూర్వగాయకుల్.

చ॥ గానము మోక్షసాధనముగా గల్పితమంచు నెఱింగి కేశవా
మానసవాసుఁడు నారీమె సుస్వరరాగరూపమౌ ముని
ధ్యానవిశేషమాత్మ గలిగాయకమౌ పరమాత్మయం చుఁ బ్రా
పూర్ణ భజింతు వారము బ్రహ్మానందచరిత్రులు పూర్వగాయకుల్.

ఇప్పటిగాయకులకుఁ బూర్వపుగాయకులకుఁ గలతారతమ్యములా పైపద్యములు చెప్పుచున్నవి. గానమునెంతయు నభ్యసించి దానిమాహాత్మ్యమును గ్రహించి నాగానము పరమాత్మ నిరంతరభక్తి సురాగపరమార్థముగాంచి యాగానవిద్యఁ దరిచిపెక్కు నాలుగైదు వర్షములు గృహమున వచ్చుతోడనే నాపాటిగాయకుఁడు ప్రపంచమున లేఁడని విఱ్ఱవీగుచు నారంతఃకరణమును నావిద్యను ధనసంపాదక విద్యగానెంచి వెలయాండ్రకు వెంకమ్మకు లేక వారివారి గృహములనే వారివిద్యను వెలగానుచు వదాన్యులవద్దనుండి యింతటికాలమునకుఁ బడు నిప్పటిగాయకులలోఁ జాలమంది సంగీతార్థమును వ్యర్థముగా వించుచున్నారు. ఇప్పటిగాయకులనమన యాంధ్రగాయకులేకాదు తక్కువారుకూడయని గ్రహింపుఁడుగాక అదేమిపాపమో! భాగవతశిఖామణులకు పావకవిద్యయను గానము నిరంతరశృంగారరసావలంబకలగుచు రోగుల భోగులఁజేయు భోగపుసానులు చేర్చుటెంతయు శోచనీయముకదా! ఎట్టిపరమార్థవిద్యకెట్టి నీచస్థితి పాల్పడియె? జావళీలట రావలెనట పోవలెనట పక్కపైఁబరుండవలెనట ముద్దుఁగొనవలెనట పర్యాద చారవలెనట నాయకుఁడు చూచి సంతసింపవలెనట ఇట్టి దుర్మార్గబోధనలు సేయు జావళీలఁబాడి సభికులవలలోఁజిక్కించుకొను భోగరత్నములకు సంగీతంబలవడ నాసంగీతవిద్య కిట్టి నీచస్థితి వచ్చుట కేమియాశ్చర్యము. అందునకు వెలయాండ్రననవలసినదేమి. సకలవిద్యాకోవిదులై సమస్త ధర్మవిజ్ఞానులయ్యు వివేకశూన్యులై భోగకాంతాగానవివశులై వారికివందలకొలఁది ధనమొసంగుచు ననేకవిధముల నాగాయనులకంటె పాండిత్యంబు గలవారును సన్మార్గప్రవర్తకులును గానవిద్యారహస్యకోవిదులునగు మగవాండ్ర నిరసించు మగవాండ్రననవలెను. ఇరువదిరైదు రూకలకొక మహావిద్వాంసుఁడు ఖర్చులు తాను పెట్టుకొని గానమునలుపనుండఁగా రెండువందలు మూడువందలు రూకలు పుచ్చుకొని రాఁబోవు ఖర్చులకై మఱియొక శతమానమును లాగు భోగమాత్రానుకూలకన్యారత్నములఁ బిలిపించి పాటలవినఁగోరు పురుషమాణిక్యంబులెట్టివారో యాలోచించినఁ దెలియఁగలదు. ఇటులాడిన స్త్రీకంఠము బహుళమధుర స్వరోపేతంబనియు, గానము వారినోటినుండియే వినవలెననియు సర్వవిద్యాధిష్ఠాన దేవత స్త్రీ యాదాయనియుఁ గొందఱు మానినులు పల్కనగును. ఆమాట సత్యమే కాని సరస్వతి సకలవిద్యాప్రవీణుండును, సకలచరాచర సృష్టిసేతయునగు పితామహుని భార్యయే కాని మఱియొకనికి కాదని తెలియవలెను. ధర్మయగు బ్రహ్మఘని నోరునందే కాక సమస్తవిద్యాజన ముఖంబుల వసించుటచే సరస్వతి మాజాతియని యందురేమో. ఇట్టిమాట తత్త్వజ్ఞానవమంచితులగు ధర్మాగ్రేసరులచే సానందముపొందవలసినది కాని తక్కువారికిఁగాదు. మఱియు స్త్రీకంఠము మధురమైనంతమాత్రమే వారిగానప్రవీణులై ధర్మప్రవీణతగోల్పున ఏలకావలెనా? "ఇక నేమందునే చెలియా" యని గాయనిపాడగా సభికులందఱు నానందింపనగునా? మీరే యాలోచించికొనుఁడు., అయితే క్షేత్రజ్ఞుడు శృంగారరసంబును జిల్కపదంబులఁజేయలేదా? అవిపఠనీయములు కావాయని యందురేమో. నారాయణతీర్థ జయదేవ క్షేత్రజ్ఞులు శృంగారరసావలంబనముచే వాక్ప్రస్తుని వలలోఁజిక్కించుకొనిరి కాని వారు జావళీలపాడి సభికులవలలోఁ జిక్కించుకొనఁదలఁచు భోగిరత్నములసాటులుకారు కాన వారిసంగీతకల్పనలు మిక్కిలి యాదరణీయములే. సృష్టికెదు గ్రంథములపై చిత్రములన్నిటిని బాగుగ నరసినవారే కవులు. కానఁ దక్కువరసంబులతోఁ బాటు తమకు విపదంబును సార్థకంబు గావించుటకుమాత్రమే శృంగారరసంబును గూడ వర్ణించిన శ్రీనాథపెద్దన ముక్కుతిమ్మనమొదలగు కవిసత్తములు శృంగారకల్పనలను నిరంతరరసోన్మాదవశంబునఁ గాపోలు నొడలెఱుంగక పచ్చిబూతుల శృంగా -

రచించి రసాభాసము గావించిన జారవనితయగు ముగ్ధపరనిశృంగారకల్పనలను గంటభేదము లేదో యంతియభేద మా పరమభాగవత శిఖామణులగు క్షేత్రజ్ఞ జయదేవాదుల శృంగారగానకల్పనలకును వెలయాండ్రదానులగువారిచే రచింపఁబడినజావళీలకునుగల దనిబుధులు తెలిసికొందురు గాక. మా వాఁడట్టి నవాబు స్వప్నమెంచినకొలఁది నీవిషయంబును జర్చించితినిగాని శృంగారకవితావిమర్శనాసమర్థులగు స్త్రీలుబయలుదేరుచుండిరి కానవారి మర్శనలచే మగవాండ్రకింకయుశృంగారంబలకడ నికముందట్టి పచ్చిపచ్చి శృంగారమేరుచించుటచెల్లునేమోయని యూహించువాఁడ. ఇకనీవిషయమును ముగించి ప్రకృతాంశమును ముచ్చటింతుముగాక!

ఈగానవిద్య వెలయాండ్ర చేతులలోనుంచి వెలువడినకాని దాని సంపూర్ణస్త్రీసాజన సౌందర్యము విశదముకానేరదు. మేలుకొనుఁడు. సంగీతవిద్యావేత్తలారా! వారమాయలలోఁ జిక్కకుఁడు. వారికి శరీరముల నమ్మకుఁడు! అమ్మకస్న బొట్టు డువదందురు కాబోలు! నిజమే; భాగ్యవంతులారా! మీరు స్త్రీగానము వినవలెనుచో మీ స్త్రీసంతానమునకు బాల్యమునందే గానము నేర్పించి యానందింతురు కాక! పండితులఁ బ్రోత్సాహపర్చి వారిప్రయత్నమును మాన్పి గానముయొక్క శోచనీయతను దీసివేయుఁడు. ఇంతియయే నా ప్రార్థన. ప్రసంగవశాత్తు యింతగా నీవిషయమును గురించి మాటలాడుట గానమునందు నభిమానముగలవాఁడనగుటచేత నద్దాని శోచనీయదశను జూడఁజాల్లి ప్రాప్తినవ్వు దుఃఖమును మాన లేక యింత గా వ్రాసితిని. నేనెచ్చటనైనను భగవత్కార్యాల [illegible] సుమహాభాగవత శిఖామణియు నగు త్యాగరాజార్యుని కృతులఁ బాడుచుండ "ఇక నేమంటినే చెలియా" పాడుడని యుమాగు [illegible] చ్చుటచే నిదంతయు నాయనుభవవేద్యమనియు మీరూహింపవచ్చును. ఇక పూర్వగాయకులకు నిప్పటిగాయకులకు నుండు తారతమ్యము లనిదివరకే చెప్పియుంటినిగాన నికముందు చెప్పఁబోవు ప్రాచీనాంధ్రగాయకులందఱు భాగవతశిఖామణులనియు నిరంతర భక్త్యావేశ మనస్సంకల్ప వికల్పశూన్యులనియుఁ బరబ్రహ్మస్వరూపము విద్యయగు గానమును పాలించి తరించిన పరమపావన చరిత్రులనియు మీరెఱుంగుదురుకద?

1. అహోబలపండితుఁడు.

చ॥ తెలుఁగున సంస్కృతంబునను * జేటగుపాండితిఁజిక్కఁ [illegible]
తలతలపించిపండితుఁడ * తండ్రియునన్ బిరుదాననిగానమం
బలుపఁజెమ్ములక్షణస * మస్తముఁ బ్రాసెను పారిజాతము
న్బలిబలి సంస్మరించెదన * పారవిదగ్ధునహోబలున్గడున్.

2. రామామాత్యుఁడు.

కం॥ అభినవభరతాచార్య! ప్రభగాంచిన పేరువాఁడు* రామామాత్యుం
డభిభావితరత్నాకరుఁ। డభిసంస్మరణీయుఁడుకద * యాదల
మనమున్.

3. కల్లినాథుఁడు.

ఉ॥ తోడరమల్లవంశమునఁ * దోయధిచంద్రునిరీతిదోచివి
ద్యాలయుఁడైనకేవ్వుల * కామథితుఁగ గానశాస్త్రమిం
పైలలితంబుగాగ మహిఁ * వ్యాఖ్యగ శానిధిఁ జేయువైదుషీ
లాలసుఁ గల్లినాథునిఁ బ్రు* లంబుగ సంస్మరియింపవేడెదన్

4. గోవిందామాత్యుఁడు.

గీ॥ అరువేలనియోగియు * నరుదుభక్తి
రామగీర్తించునాతఁడు * రమ్యమధుర
గానరచనలశాస్త్రల * త్యాగరుండు
సభ్యసంతతముగోవింద * సచివవరుఁడు.

5. రామదాసు.

మ॥ తహశీల్దారుగనుండియు న్నెరనుస * తప్తప్రతీసుండునై
విహగారూఢుని రామచంద్రునట్టడన్ * శనోర్లఁగీర్తించుచో
[illegible] పారుగానమహిమా * వెలఁబులోకోత్తరల్
వహానీయుండగు రామదాసకవి సా*మాన్యుఁడే మాన్యుఁడగున్.

6. క్షేత్రజ్ఞుఁడు.

మ॥ వ్రజనారీమణు [illegible] * వామాంగనాసంగుభ
[illegible] * తన్నెప్రిమఁ బాటించితా
[illegible] * నాలీలలబాడితా
న [illegible] * త్యాగంబు క్షేత్రజ్ఞునిన్.

7. గురుమూర్తిశాస్త్రి.

ఉ॥ గీతముల [illegible] * కీర్తనల నృచియించిగానమం
దీతఁడు [illegible] * హించుటకాకలనాల్గువిద్దెలన్
శాత్రవ [illegible] * పాటలు నేరును లేరసంగతి
మూర్తిని [illegible] * మూర్తివిశారదుఁ సంస్మరించెదన్.

8. గిరిరాజకవి.

ఉ॥ భాగవతాంశసంభవుఁడు * బద్మజురాణికి ముద్దుబిడ్డస
ద్యోగము [illegible] వేదపర * కర్మముల న్వివరించు నేతనా
త్యాగయ కన్నతండ్రికిని * దండ్రియు గానకళావిదుండునౌ
నాగరయాజకీర్తనుఁడు * సంయ్యుఁడగు న్గిరిరాజునాకిలన్॥

9. త్యాగరాజార్యుఁడు.

సీ. ఎవ్వాఁడు జనియించె * నేడుదీవులలోన,
వరిలేని [illegible] * [illegible]నందుఁ
జిన్నారి [illegible] * [illegible] ప్రాయముపొందల్
తని [illegible] ఎవ్వాఁడు [illegible] * దంబులందు
నూనూగుమీసల * నూత్నశోభసమున్న
[illegible] * శాస్త్రంబులన్ని
యొలయాడునందొక * యేడులోనమరెను
గానమంతయునేని * కడుపులోన

గీ. నతఁడు సామాన్యమనుజుండె * త్యాగరాజు
గానశాస్త్రము నుద్ధార * మానఁగలుగు
పార్వతీధవు నవతార * భావుఁడగును
గానసాష్టాంగదండంబుగా స్మరింతు.

ఉ. దైవము భావమంచుగురి * తప్పఁగఁబల్కు నబౌద్ధధర్మవం
శ్భావత మోభరప్రచుర * భానునిశంకరుఁబోలె శుద్ధచే
తోవిమలాత్మసంజనిత * తోషవిశేషధునీనివర్తవా
ణీకళలద్యాగయాప * ణి ప్రవృగంచితుఁ గాఁదలంచెద

చ. నిముసము నైన నవ్వ్రజ * నేత్రుని ధ్యానముఁ బాయకుండియు
న్నమదమమున్విరాగము * మనంబున నెంచుచు భిక్షుకత్వము
న్సమయముగా భజించుచుఁ * సత్ప్రతిభాయుతి శాస్త్రకోవిద
త్వము నగు శీల శాగ్రణివి * ధంబుగ రీశుడతండనన్ ప్పెడుఁ జామీ.

ఉ. గిరిశుఁడశేఁడుగాని యొడఁ * గేవలసాత్వికవృత్తిబూని భూ
వరుఁడగు తంజపూర్విభుఁడు * పందలసారులు చామువేష్కరా
న్విరవము సూపి పార్థసఖు * నెమ్మొగము న్విడనాడిచూడనా
వ్వరిముఖమంచు నెంతొగరు * వంబున నాతఁడువల్కనేర్చునే.

సీ॥ గరళంబు మ్రింగని * కార్తికేయుని తండ్రి,
జగములఁ జెరుపని * శంకరుండు
త్రిపురాసురుల వాడి * ద్రెంపనికలకంఠుఁ
డగ్ని నేత్రము లేని * యంబమగఁడు
పీయూషకరుజటా * సింధమందున లేని,
కామారిమగఁడు * కర్థనుండు
సాధ్వీరతీశేషి * జంటకన్నులనీయ,
నింపనిక్తైలాప * నేత యతఁడు

గీ॥ నిరువురాలుల పోరున * నీఁగనుండ
నెమ్మినివహించు నీశుండు * నిర్మలుండు
గానశాస్త్రము నుద్ధార * మానసెంచి
యవతరించిన త్రిపురారి * యతఁడు నుమ్మ.

ఉ॥ కొందఱు శంకరుండనగఁ * గొందఱు బ్రహ్మతనూభవుండన
న్గొందఱు బ్రహ్మయేయనగఁ * గొందఱు వ్యాసుఁడటన్న వెండియు
న్గొందఱు కొన్ని యోజలన * సంశితరీతిని బల్కనందమై
మఁదరధారి నెన్నుచు శ * మంబుఁ గ్రమంబుగఁ బొందెనిద్ధరన్.

ఉ॥ ధనధాన్యాదుల నాపపీడవలయు * స్థ్యానైకచిత్తుండటం
చును జెప్పంగలవారలెందఱొ భువిం * జూపట్టనోగాని యీ
వను వీడందగువారు త్యాగయ వినా * చతుష్పథంబుఞ్జోర
వ్వనరారీపగ బంధమోక్షమన జ్ఞా * నంబు వ్యాసాపృష్యమా.

చ॥ చిఱుత తనంబునందునన * చెల్వగు నంస్కృతమందు సాహితీ
పరిణతుఁడౌచు శాస్త్రముల * సారము దంబులు గ్రోలిసారము

స్వరనవ్యపద్ధతుల స్సృతుల * ... వర్చు నాదమోదవం
భరణుఁడు త్యాగరాజిల * భాసనిభాగవతుల్యచింపఁగన్.

ఉ॥ బిడ్డలనన్నియుంగలచి * బిచ్చపు జీవనమిచ్చగించుఁ దా
నద్దిరయంచు బ్రహ్మమును * పాస్తివహించును నాదగీతిచే
ముద్దులనీతులన్మధువు * సోనలఁ గ్రోలఁగఁ జేయుఁ దత్వముం
బెద్దలలోనఁ బెద్దయగు * మేటిస్మరించెద మట్టిత్యాగయన్.

ఉ॥ శారదనీరదేంద్రు ఘన * సారపటీర మరాళపార్వతీ
జారులఁ గేరు త్యాగయయ * శంబదనిండెదిగంతభూములన్
నారదమౌనిశిష్యుఁడని * నాదము పావనఁ జేసి మోక్షము న్
ధారణఁ జేసినాతఁడని * ధర్మువు భావమటంచుఁ దెల్లమై.

గీ॥ అవిరళంబుగఁ ద్యాగరా * జాప్తుఁ ద్యాగ
రాజుఁ గీర్తింప మనకగు * దేజమఖిల
భువనమండలమందునఁ * బుణ్యకీర్తి
భారత ధరిత్రియాచంద్ర * తారకముగ.

ఇక ప్రాచీనాంధ్రగాయక చరిత్రములింతటితో ముగించి పూర్వాచార్యుల లక్షణంబుల ననుసరించియే పూర్వపరుల కేఁకిని సాధ్యములు కానిపియు సంగీత ప్రపంచంబునకుఁ గ్రొత్త యుగంబును గల్పించినవియు నగు గేయకల్పనలు తన మాతృభాషయగు నాంధ్రంబున రచించి యన్నిభాసలలోఁ దెలుఁగు భాషయే కవిత్వంబునకును గాన కల్పనలకును దెన్నయనిపించి తెలుగుభాసకును దెలుఁగు దేశమునకుఁగూడ వన్నెఁదెచ్చి కేవలావతారమూర్తి యని చెప్పవలసినరీతిఁ దాను మెలఁగుచుఁ దన వైదుష్యమును భగవదంశను రూఢముచేయు తన భగవద్గుణానుభవ సంకీర్తనలచేఁ దాను తరించుటయేకాక భూజనంబులఁ దరింపఁజేయుచు సుమారేబది యనుపదియేండ్లకుఁబూర్వమువరకు జీవించియుండిన పరమభక్తాగ్రేసర త్యాగరాజార్యుల కీర్తనంబులఁ గొన్నిటి నీక్రింద నుదహరించి వారి యర్థప్రయోజనముల నాకుఁ దగినరీతి నివేదించుచు నీవ్యాసంబు ముగించెదఁగాక!

1. ధన్యాసిరాగము - ఆదితాళము.

పల్లవి॥ సంగీతజ్ఞానము భక్తివినా-సన్మార్గముగలదే మనసా ?.
అను॥ భృంగినటేశ సమీరజఘటజమా-తంగ నారదాదులు పాసించు॥

"భక్తిలేనిపూజ పత్రిచేటు" అనునటుల భక్తిలేని సంగీతజ్ఞానము వ్యర్థమనియు భృంగినటేశ నారదాదులందఱు భక్తిపూర్వకంబుగ సంగీతంబు పాసించి తరించిరికాని భక్తివినాకాదనియు నర్థము. సేనీకృతిచరణమునుగూడ వ్రాయకుండుటకుఁ గారణమేమన అచరణముయొక్క యర్థ సందర్భము గనుపింపకుండుటయే. తెలుఁగుభాషయేరాని ద్రవిడగాయకులనోటఁబడియుఁ దెలుగుభాషవచ్చియుఁ బాండిత్యములేమిచే నర్థజ్ఞానములేని తెలుఁగు పాటకులనోటఁ బడియుఁ ద్యాగరాజార్యుని ముద్దులుగుల్కు కృతులు కొన్ని వికంబునసే యర్థవిహీనములై కనుబడుచున్నవి.

2. శంకరాభరణరాగము - ఆదితాళము.

ప. మరియాదగాదురా,

అ. కరుణాకరా - వానివీని - సరిజేసిమాటలాడునది॥మరియాద॥

చ॥ రాగము తాళము రక్తిభక్తియుజ్ఞాన - యోగము, శ్రుతియు రాగ
ములేని - భాగవతులుదరశమును లెగాని - త్యాగరాజార్చిత - తా
రకచరిత॥ మరియాదగాదురా.

కొందఱు వేషధారులగు భాగవతులు త్యాగరాజార్యుని కంటఁబడఁగా నీకృతిని జేసియుండెనని మనమెంచవలెను. భక్తియే తన జీవనంబున కాలవాలమగుటచే నేధర్మమునైన నాభక్తిముఖంబుననే యాతఁడు చెప్పుచుండును గాన భక్తిజ్ఞాన వైరాగ్య విహీనులగు భాగవతులు వేషధారులని చెప్పుటకై యీకృతి నీవిధముగ ననుచున్నాఁడు. "ఓరామా! కరుణాకరా! త్యాగరాజార్చిత తారక నామ! రాగతాళ రక్తిభక్తిజ్ఞాన యోగానురాగములుగల భాగవతులను, అనగా సదసజ్జ్ఞానముగలవారై సంగీతముఖంబునఁ దద్జ్ఞాన సంప్రదాయమగు భక్తిని వెల్లడిచేయుచు సచ్చిదానంద మయులగు భాగవతులను సద్గుణ విహీనులై కేవలోదర పోషణార్థమై వేషములుగైకొను భాగవతులతో సమానులఁజేయుట నీకుఁదగునా - ముమ్మాటికిని దగదుసుమా రామా - నీవు చాల యక్రమకార్యము సేయుచున్నావు." అని నిందావాక్యములచే రాముని విలాసము ననుభవించుచుఁ బ్రపంచమునకు నీతిని గఱపుచున్నాఁడు.

3. కళ్యాణిరాగము - చాపుతాళము.

ప॥ నిధిచాలసుఖమా రాముని స - న్నిధి చాలసుఖమా - నిజము
గఁబల్కు మనసా.

అ॥ దధి నవనీత క్షీరములురుచో - దాశరథి ధ్యానభజన సుధార
సమురుచో॥ నిజముగఁబల్కు మనసా॥ నిధి॥

చ॥ దమశమమను గంగాస్నానము సుఖమా కర్దమదుర్విషయ
కూపస్నానము సుఖమా - మమతాబంధనయుత నరస్తుతి సు
ఖమా - సుమతి త్యాగరాజనుతుని కీర్తన సుఖమా.. నిధి॥

ఆకాలమునఁ దంజావూరును పాలించుచున్న రాజు త్యాగరాజును సందర్శింపవేడఁగా నాతనిచే గౌరవము పొందనొల్లక యీకృతినిజేసి వాని కుత్తరముగాఁబంపెను. ఆకీర్తనయొక్క యర్థము విశదమగుచున్నదియే కాన దాని సందర్భముఁబట్టి దాని యర్థప్రయోజనము తెలియనగును.

4. ఖరహరప్రియరాగము - రూపకతాళము.

ప॥ రామనీసమానమెవ్వరు - రఘువంశోద్ధారకా॥

అ॥ భామమరువంపుమొలక - భక్తనుపంజరఁపుఁజిలుక॥ రామ॥

చ॥ పలుకుపలుకులకుఁ దేనెలొలుకు మాటలాడు సోదర - గులుగల
హరి త్యాగరాజ కులవిభూష మృదుభాష॥ రా॥

ఓ రామా నీకు సమానములేరను బ్రపంచంబునఁ గన్పట్టరు. నీవట్టివాడవై రఘువంశము నుద్ధరించినవాఁడవు. అని పల్లవియొక్క యర్థము. ఈమాటలనే భక్తికలిగినయెడ ననేక భావంబులతోఁ బాడ నగునుగదా! ఎట్లన రామా నీవసమానుఁడవు. ఏల? నీవు రఘువంశము నుద్ధరించినవాఁడవు. రఘువంశమనే యనలేల ప్రపంచమునంతయు నుద్ధరించువాఁడవు. సత్యవాక్య పరిపాలనయందును, మాతృపితృభక్తియందును, ఏకపత్నీ వ్రతమునందును, దుష్టశిక్షణ ధర్మరక్షణమందును, దయాస్వభావమందును, పౌరుషమందును నింకనేసద్గుణమందును నీతో సమానపదంబు బొందగలవారు ప్రపంచమున లేరు. ఇట్టి సుగుణవర్తనంబున నీవు మెలఁగినవాఁడవై రఘువంశమును బ్రపంచమును నుద్ధరించినవాఁడవు. అని అనేకభావములు భక్తికొలఁది కల్పనఁ జేయవచ్చునుగదా! ఇదేవిధముగ ననుపల్లవి చరణములయొక్క యర్థమునందుఁగూడ భావకల్పనలు సేయవచ్చునుకదా! ఇట్టి భావకల్పనలు చేయుట యభినయశాస్త్రమును జదివినవారికి సులభముగాఁ దెలియఁగలదు. భక్తిశాస్త్రము నభ్యసించుకొన్నవారికిఁగూడ యిట్టి భావకల్పనము సుప్రసిద్ధమే. ఏతద్భావముల కనురూపంబుగ స్వరకల్పనావిశేషంబులఁ గూర్చిన యానందము మఱింత హెచ్చగును గాన నీకృతియందును నింకనిట్టికృతులందును స్వభావానుకూలస్వరకల్పనాసామర్థ్యము జూపి యానందించిన త్యాగరాజెట్టి యనుపమేయ భక్తిరసపరిపూర్ణ గానమేధావిధాయకుఁడో భక్తులు దెలిసికొనఁగలరు.

ఈకృతియందు సంగతులని గాయకులచే ననఁబడు స్వరకల్పనలనేకంబులుండుటకుఁ బైకారణముగాక యొండొంటికూడ గన్పించుచున్నది. అదేమన. మానుఁడు ఒక విద్యార్థి కళాశాలాపరీక్షకు జనినపిమ్మట తత్పరీక్షాఫలమునకై మిగుల గుతూహలముతో నున్నతఱి దాఁబరీక్షయందుఁ గడతేరిన సంగతి వినినతోడనే తానమితముదంబునుబొంది చెప్పినవారితోఁ జెప్పక నూర్గురితో నాజయమును గూర్చి నానావిధంబుల ముచ్చటించుచు నానందించుచుండు చదువరులందఱు తెలిసికొనియేయుందురు. ఇటులనే యానంద సంధాయకమగు నేవిషయమైనను దదానంద మనుభవించువానికి వేయివిధంబుల స్మరణీయమగును. స్మరణీయమగు కొలంది యానందంబెక్కుడుజేయుచుండును. అదేవిధముగ భక్తుఁడుకూడ భగవద్గుణానుభవముచేయునప్పుడు దాని ననేకవిధంబులఁ బాడుచు ననేక స్వరకల్పనలుచేసి యానందించుచుండు నందుచేఁ ద్యాగరాజార్యుని కృతులం దాతని భక్తిపారవశ్యత ననేక సంగతులనబడు స్వరకల్పనలందుఁ గనఁబడుచుండును. త్యాగరాజార్యుని కృతులన్నియు నిదేవిధమున భావసంపూర్ణములే కాని తక్కుగాయకులయొక్క దంభప్రలాపములవంటి వాక్చాతురీధరంబులు కావు. భావకల్పనానురూప స్వరకల్పనా విశేషముచే నాతని గానసామర్థ్యముకూడ నప్రతిమమని యూహింపవలయును. ఈవిషయంబులనుగూర్చి ముచ్చటింపవలెనన్న నొక పాత్రంబు వ్రాయవలెను గాన నీవ్యాసంబున నీవిషయము నింతటితో ముగించెదము గాక. వారుచేసిన కృతు లెంతేని యున్నవి. వన్యకాల మగ్యా

స్థలయందు రామధ్యాన పారాయణంబే సేన నేనిముసంబున నేయ భిప్రాయము వొడముచో యద్దాని నొక కృతిలో నిమిడ్చి తనయను భవంబుల నివేదించియున్నాఁడు. వేదవేదాంత పురాణేతిహాసంబు లంబదువరయే హేతిదగ్గంబులన్నిటిని నామూలాగ్రంబున వానికృతుల వలనఁ దెలియనగును. ఇవి యతిశయోక్తి యెంతమాత్రము కానేరదు. త్యాగరాజు ప్రపంచంబున నవతరించుట సంగీతంబు నుద్ధరించి సంగీతముఖంబున సకలశాస్త్ర కోవిదత్వంబు జనుల కలవడఁజేయుట కేయని తెలిసికొని యాతని చరిత్ర మెల్లకాలము స్మరించుచు చదువ వలెందులకు తలంతురుగాక.

ఉ॥ శంకరుఁబోలు తత్వసు శారదులు న్నరుగేంపీరులు
స్సంగణమూరి వక్యముతు * గామ వయుక్షిప్తిరులు బ్రహ్మాంతిరు
స్నూర్యను వశిష్ఠు సన్నర * భాత్మగ బాడెను త్యాగయార్యులు
న్పంకజ నాభుఁబోలు భగ * వన్నుత పుంజాలు భారతీయులౌ

జడదారి రాయుఁడు.

మ.రా.శ్రీ, యస్. దీక్షితులుగారిచే వ్రాయఁబడినది.

చ. ఇనుఁడపరాబ్ధిఁ గ్రుంకెను; మహీతల మెల్లఁ దిమంబు పర్వె; మె
ల్లన గురుమూసె లోకము; విలాసముఁ జూపెను మిన్ను; నింతలో
మునియును సర్వకుండపుము బోయెను దారిని గొంతదూర మం
దునగనున్నతంబగుచుఁ దోఁచెను హర్మ్య మొకండు దృష్టికిన్.

మ. దురితంబోయిని ఘోరమో దలఁపకే దూషింపఁగాఁ జాలకే,
వెరపున్ జెంది మునీశ్వరుండు నిలిచెన్ వేయేల నిక్కంబుగా
నరకంబే యెను రైనఁగాని ముని చెందన్నేరఁడా భీతినిం
కరయన్ దానిలువెల్ల నామునియు నీరైపోయె దుఃఖంబుచేన్.

ఉ. కన్నులు జేవురింప మునిగట్టిగఁ గోపముఁ బూని భీతినిన్
జెన్నుగఁ ద్రోచి నైచి యరచెన్ "గతినాత్మునిడ యోకిరాత్రికా
తిన్నఁగ బోవలేవె" యని దీవ్రత నార్చియికేమొ పల్కఁగా
నున్నతలిన్ వినోద మొకటొప్పెను బాలునిరూపు రేఖలన్.

సీ. మొలక నవ్వులముద్దు మోమునకొకవింత తియ్యదనంబు సాహాయ్యమొయ్యఁ
బీతాంబరములతో విలసిల్లె దేహంబు గాంతి దేహము చుట్టుఁ గ్రమ్ముకొనియె
నందన వనవాసనలు దోఁచె నెల్లెడ విరివియాకాయంబు పెంపు నింపె
దిశలన్ని వెలుగుతోఁ దేజరిల్లఁగఁ జొచ్చె వసుధ పావనము వజ్రలఁ జొచ్చె
సత్యమే దైవమొకఁడు సాక్షాత్కరించె। క్రమముగా వృద్ధిఁ జెందెను కాంతితోడ।
నిర్మలంబయి స్వచ్ఛమై నిశ్చలంబు। నగుచు వర్ధిలుచున్నట్టి యశముతోడ.

దేశరాజు శీతారామారావుపంతులుగారు.

దేశరాజు కృష్ణయ్యాపంతులుగారు.

జయంతి రామయ్యాపంతులుగారు.

వి. గోపాలయ్యాగారు.

నాంగు శ్రీనివాసరావుపంతులుగారు.

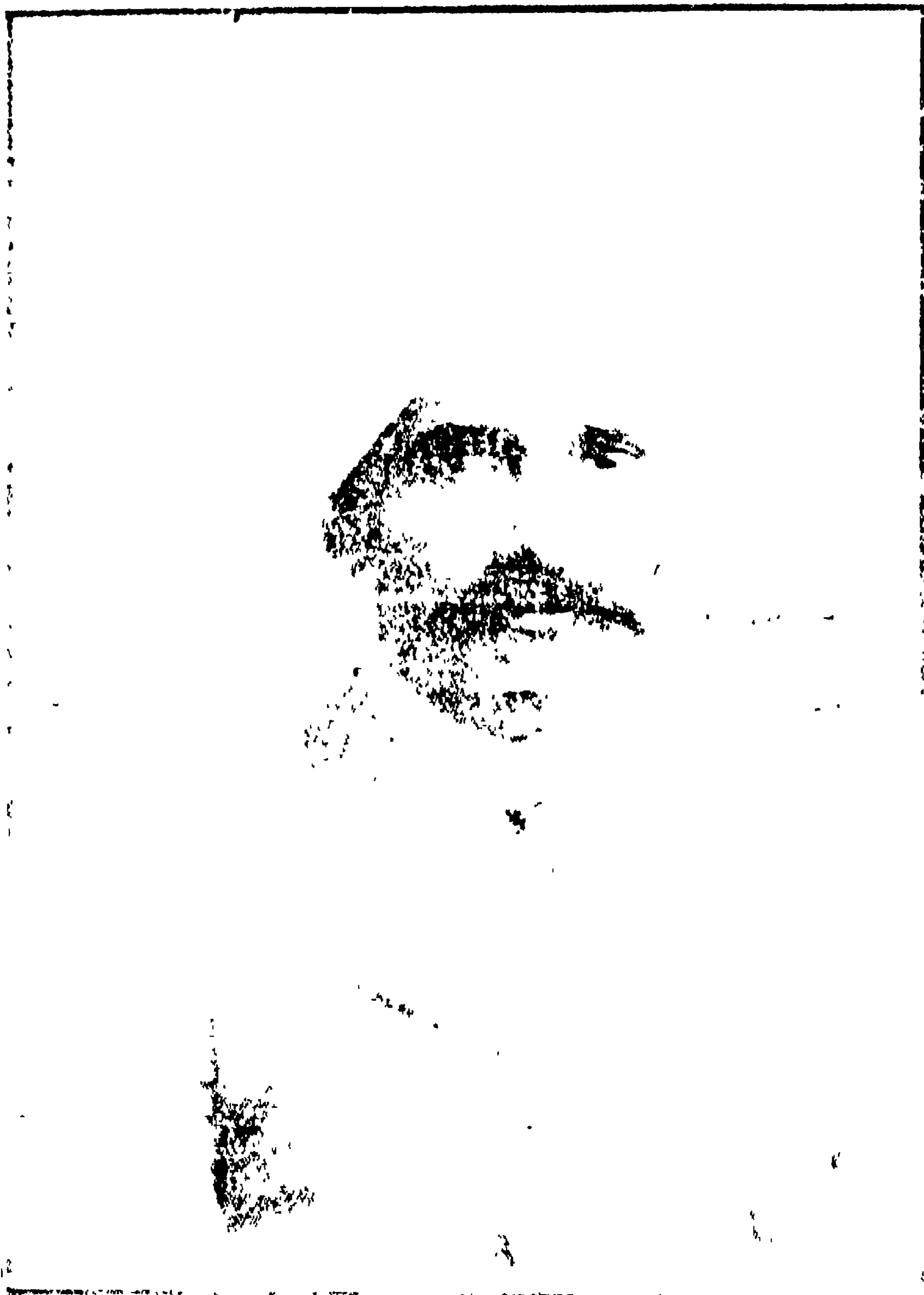
సి. టి. శ్రీనివాస[illegible]

డాక్టరు ప్రిన్సిపల్ డి. లాజరస్‌గారు.

మల్లాది వెంకటరత్నముగారు.

రాజా గం … రావు బహదూర్ గారు.

శ్రీ … కూ … బాలసూర్యప్రసాదరావు బహదూర్ గారు.

బవులువాడ ప్రొప్రయిటరు గారు.

శ్రీ … రామమూర్తిగారు, విజయనగరం.

కీ[illegible] శేషులైన శ్రీ [illegible] రాజా వ్ర[illegible] ధనారాయణ దేవుగారు, పర్లాకిమిడి.

విలియం వెంకటరామయ్యగారు బి. ఏ. బి. ఎల్.

కీర్తిశేషులైన శ్రీరాజా నారాయణదేవుబహద్దరుగారు, పర్లాకిమిడి.

కీర్తిశేషులగు శ్రీరాజావత్సవాయితిమ్మగజపతిమహారాజులుంగారు.
కీర్తిశేషులయిన శ్రీరాజావత్సవాయి రాయజగపతిమహారాజులుంగారు.

శ్రీవిజయనగర మహారాజ వంశము.

మ. రా. శ్రీ, కిళాంబి రామానుజాచార్యులు ఎం. ఏ. ఎల్. టి., గారిచే వ్రాయఁబడినది.

శ్రీవిజయనగర మహారాజ వంశము హిందూదేశమున ప్రసిద్ధిజెందిన రాజవంశములలో నొకటియై యున్నది. అనేక శతాబ్దముల క్రిందట నుదయపుర రాజ్యాధీశుని యనుజుం డొకడు స్వరాజ్యమును వదలి మిథిలదేశమునకుం బోయెననియు, దత్సంతతి వారిలో నొకడైన మాధవవర్మ భిన్నగోత్రులగు నైమత్క్షత్రియ శాఖలలోని వారితోఁగూడ యాఱవశతాబ్దమున దక్షిణ దేశమునకుం బోయి యుత్తరమున కటకము మొదలుకొని దక్షిణమున రామనాథమువరకునున్న ప్రాక్సముద్రతీరస్థమగు దేశమునంతయు జయించి, తుంగభద్రా తీరమున విజయనగరమను పట్టణమును దనరాజధానిగ జేసికొనెననియు, పిమ్మట గొంతకాలమునకు నాయనవంశజు లీవిజయనగరమును వదలి కృష్ణా తీరమునను్న బెజవాడ యను పట్టణమును జయించి దానిని ముఖ్యపట్టణముగ జేసికొనిరనియు, పదునాఱవ శతాబ్దమున నీబెజవాడ రాజ్యము గోల్కొండ నవాబగు సుల్తాన్ కులియను నాయనచే నాక్రాంతంబయ్యెననియు, దదాక్రమణానంతరమున మాధవవర్మ వంశజుండొకడు మరియొక గోల్కొండ నవాబుచే నుత్తర సర్కార్లకు సుబాదారుగా నియమింపబడెననియు, నట్టి యధికారము పదునెనిమిదవ శతాబ్దమున మాధవవర్మ వంశజుల కౌరంగజేబు చక్రవర్తిచే స్థిరపరుపబడెననియు, నొక యాంగ్లేయ గ్రంథకర్త వ్రాసియున్నవాడు. ఔరంగజేబు చక్రవర్తిచే నిట్టి యధికార స్థిరీకరణ సమయమున నీయబడిన రెండువైపుల దారగల కత్తి నేటివరకు విజయనగర మహారాజ వంశ చిహ్నముగ నున్నది. ఏతత్సాంవత్సరిక పత్రికలో ప్రతికృతి రూపమున జూపింపబడిన యానంద గజపతి మహారాజునకు బూర్వుడైదవ పురుషుడైన విజయరామ గజపతి కాలమునుండియు నీరాజవంశ చరిత్రము నిస్సందేహముగ నున్నది. ఫ్రెంచి సేనానాయకుడగు బుస్సీతో బొబ్బిలికోటనుముట్టడించిన రాజు పైనజెప్పబడిన విజయరామ గజపతిరాజే. ఈయన యనంతర మానంద గజపతియను నాయన విజయనగర రాజ్యమున కధిపతి యయ్యెను. ఈవీరుడు ఫ్రెంచి వారిని విశాఖపట్టణమునుండి వెడలగొట్టి గోదావరీజిల్లాలో నుండిన కొండూరు గ్రామసమీపమున జరిగిన యుద్ధమున వారి నోడించినట్లును, ప్రథమమున నింగ్లీషు వారి నుత్తర సర్కారులకు దీసికొని వచ్చినట్లును, కొన్ని గ్రంథముల వలన నగుపడుచున్నది. ఈయన యనంతరము రెండవ విజయరామ గజపతి విజయనగర సంస్థానమునకు రాజయ్యెను. ఈయన కాలములో నీరాజు సోదరుడగు సీతారామరాజీప్రాంతమున నుండిన యనేకములగు జమీందారీలను జయించి, వానిలో గొన్నిటిని విజయనగరరాజ్యమునంగలిపి, తక్కిన వాటివలనం గప్పము గొనియెను. ఈ విజయరామ గజపతి యనంతరము తత్పుత్రుండగు నారాయణ గజపతి మహారాజు రాజయ్యెను. అనేకులకు మాన్యముల నిచ్చుటయేగాక, వందల కొలది గ్రామములను బ్రాహ్మణుల కగ్రహారములుగను, ఉత్తమ క్షత్రియులకు ముఖాసాలుగ నిచ్చిన మహానుభావుడీ నారాయణ గజపతిమహారాజే. ఇంతియగాక ప్రతిదినము భూదానపట్టిక నొక దానినివ్రాసి దానార్హుడగు పురుషుడు దొరకనిచో నట్టి పట్టిక నొకచోట నుంచి యట్టిదినమును దుర్దినమని చెప్పియున్నట్లు వాడుకగలదు. ఈధార్మికుని కాలముననే విజయనగర సంస్థానమునకు ధర్మసంస్థానమను ఖ్యాతివచ్చినట్లు వినుచున్నాను. ఈనారాయణ గజపతి మహారాజునకు పూసపాటి కులాంభోధికి జంద్రుడనదగిన శ్రీ విజయరామగజపతి యుద్భవించెను. ఈమహారాజు కాలమందు విజయనగర సంస్థానమనేక విధములం బెంపొందెను. ఈయన వైద్యశాలలను, సంస్కృతాంగ్లేయపాఠశాలలను దనసంస్థానమునందు స్థాపించుటయేగాక కాశీ, చెన్నపట్టణము మొదలగు స్థలము

లలో స్త్రీవిద్యాభివృద్ధి నిమిత్తము బాలికా పాఠశాలల నుంచి, బాలుర విద్యాభి వృద్ధికి ధనసహాయ్యముచేసి, లోకోపకార మొనర్చిన సుగుణశాలి. ఈయన సకల కళాకుశలుడు. ఈమహారాజు వదాన్యత, రాజ్యపాలనధురీణత, సకల మనోరంజకత, అనేక భాషాచతురత మొదలగు గుణవిశేషములు గలవాడగుటవలన నాంగ్లేయ ప్రభువులవలనను, స్వదేశరాజులవలనను, అధిక గౌరవమును బొందెను. ఈదేశమున లార్డు నార్త్‌బ్రూకు రాజప్రతినిధిగానున్న సమయమున నీ మహారాజిండియా శాసన నిర్మాణ సభాసభ్యులలో నొకడుగానుండి, హిజ్ హైనెస్, కే. సీ. యస్. ఐ. అను బిరుదములను, రాజధానిగమనాగమనవేళల బదుమూడు ఫిరంగులువేయు మర్యాదను హిందూదేశపాలకులవలన బొందెను. ఈ మహారాజు విజయనగర రాజలక్ష్మి యనదగిన యలకరాజేశ్వరీ దేవిని వివాహమాడి యొక కుమారీ రత్నమును, ఇద్దర కుమారమణులను గనియెను. విజయరామ గజపతి మహారాజ పుత్రికయగు హెర్ హైనెస్ శ్రీమహారాణీ అప్పలకొండ యాంబాదేవి మధ్య హిందూదేశమున నున్న రీవారాజ్యమునకుం బ్రభువై కీర్తిశేషుడైన రఘురాజు సింగ్ మహారాజుయొక్క పితృవ్య పుత్రుడైన రామరాజ సింగ్ మహారాజును వివాహమాడెను. లోకోపకారార్థము కాశీక్షేత్ర కేదారఘట్టంబున విశేష ధనవ్యయ మొనరించి సోపాన పఙ్క్తిని, ప్రాసాదమును నిర్మించి, చెన్నపట్టణంబున జంతు శరణాలయంబునకై యధికద్రవ్యము నొసంగి విజయనగర వాస్తవ్యుల యుపయోగమునకై స్త్రీ వైద్యశాలనుస్థాపించి, లక్షలకొలది ధనమునిచ్చి సమస్తకాలములందు స్వపురజనుల కుదకలోపంబులేకుండునట్టి సాధనంబులం గల్పించి, పలువిధముల విజయనగర జనులం బోషించుచు దేశపాలకులవలన ననేకగౌరవముల నొందుచున్న మహనీయ యీ మహారాజ్ఞియె.

విజయరామ గజపతి పుత్రులలోఁ బ్రథముడగు నారాయణ గజపతి కుమార మహారాజు బాల్యమునందే స్వర్గస్థుడయ్యెను.

ఆనందగజపతి మహారాజ చరిత్ర:— విజయరామ గజపతి మహారాజ ద్వితీయ పుత్రుండగు నానంద గజపతి క్రీస్తుశకము పదునెనిమిదివందల యేబది సంవత్సరమున డిసెంబరు తే 31 దికి సమమయిన సాధారణ సంవత్సర మార్గశీర్ష బహుళ త్రయోదశి మంగళవారమున జనించెను. పండ్రెండు సంవత్సరముల ప్రాయము వరకును విజయనగరమున జననీ జనులకుల సంరక్షణమునసుండి, సత్ప్రవర్తనులనియు, బాలశిక్షా ప్రవీణులనియు బేరొందిన బ్రాహ్మణ క్షత్రియ మహమ్మదీయ వినేతలచే శిక్షితుండై యాంధ్ర గీర్వాణపారసీక భాషలను, సంగీతాశ్వారోహణాది కళలనభ్యసించి, యీయభ్యాస విషయంబగు ప్రతివిద్యయం దపూర్వమేధావిశేషంబునుం జూపుచు, జనానందకరుండై యుండెను.

శైశవ విద్యాభ్యాసము:— ఆరంభమున నాంధ్ర దేశంబున నిరుపమాన పాండిత్యంబుగల వాడని ప్రసిద్ధిజెందిన భాగవతుల హరిశాస్త్రియు, బిదప గాళీభీమేశ్వరశాస్త్రియు నీమహారాజునకు సంస్కృత భాషను నేర్పిరి. ఈయన కాంగ్లేయ విద్యా గురువులు ముగ్గురు. వీరిలో మొదటి వారిద్ద రాంగ్లేయులు. వీరు 'మేజర్ తామ్సన్' కార్లైల్ అనుపేరులు గలవారు. మూడవవాడు లింగము లక్ష్మాజీ పండితుడను బ్రాహ్మణుడు. విద్యాభ్యాస కాలంబున నానందగజపతి యనేక విషయముల తనబుద్ధికౌశల్యమును జూపుచు, నాంగ్లేయాధ్యాపకుల కాశ్చర్యంబు గలుగునటుల ప్రశ్నముల వేయుచు, నుత్తరంబుల నిచ్చుచుంకుటచే నీమహారాజునకు బాల్యమున "డాక్టర్" (విద్వాంసుడు) అను బిరుదమును వారిచ్చిరట.

కౌమార ప్రథమయౌవనములు:— పండ్రెండవ సంవత్సరము మొదలుకొని యిరువది తొమ్మిదవ సంవత్సరము వరకు జనకునితో నుత్తర దక్షిణహిందూస్థానములననేక పట్టణములం జూచుచు, నున్నత పదస్థులగు నాంగ్లేయులతోను ప్రఖ్యాతులగు రాజులతోను, ప్రసిద్ధిజెందిన యితర పురుషులతోను సహవాసముజేసి, జనసాధునకుం దెలియవలసిన యనేక సంగతులం దెలిసికొని

చాబోయిన స్థలములందెల్ల విశేషప్రఖ్యాతిం గాంచిన విజయరామ గజపతి మహారాజునకుం దగిన పుత్రుండితం డనిపించుకొనియె. ఈమహారాజు తన పూర్వులనుండి విజయనగర సంస్థానమునే గాక మహనీయములగు నారి గుణములను గూడ పొందెను.

ఉపనయన వివాహములు:— ఈయనకు సుమారు పదునెనిమిది సంవత్సరముల వయస్సున నుపనయనము నిరువది రెండు సంవత్సరముల ప్రాయమున వివాహము నయ్యెను. ఈమహారాజు వివాహమాడిన రాజకన్యక రాజపుత్రస్థానమునను న్న జయపుర రాజ్యపు మహారాజునకు జ్ఞాతియైన కామాధిపతి కుమార్తె.

దేహబలము:— ఈమహారాజు దేహబలమునందండ్రిని బోలియుండెను. ఒక సమయమున పులివేటకై యాయనయు, నిద్దరాంగ్లేయులును బోయిరి. పులిని గొట్టిన గౌరవము తన యాంగ్లేయసఖులకు బూర్ణముగ నుండుటకై యీమహారాజు మృగయా సన్నద్ధుండు గాక, తటస్థుండైయుండె. ఆవేళను పులివచ్చి ప్రథమమున దనమీద దుపాకింబేల్చిన యాంగ్లేయునింజంపి రెండవ వాడు తుపాకిం గాల్ప వానిమీదబడెను. ఈసమయమున నిరాయుధుండై ప్రక్కనున్న యీమహారాజు సమీపస్థుడగు నొకనిచేతి బల్లెమును దీసికొని మిత్రుని ప్రాణరక్షణమునకుంబోవ నాపులి వానినివదలి తనమీదికిరా బల్లెమునుగ్రవలె మధ్యనడ్డువెట్టి పులినిం ద్రోసిసేయు, నది కొన్ని బారల దూరమున బడి భీతిచే దనప్రాణముల౦ దక్కించుకొనుటకై పారిపోయెను. మరియొక సమయమున చెన్నపట్టణమున ప్రసిద్ధమగు నాంగ్లేయ వాణిజ్యాలయంబునకుం బోయి యచ్చట సత్వ పరీక్షార్థము చేయబడిన నొక యంత్రము నెత్తుటకు నాలోచింపుచుండ, నావాణిజ్యాలయపతి యనేకులైన బలవంతులగు యూరపు ఖండస్థులెత్తిపోయి విఫల ప్రయత్నులగుటచే దానివైపు హిందూ దేశస్థులు చూడనక్కరలేదని తిరస్కారముతో బలుక, నాలాగుననాయని యీమహారాజు దాని నతిసులభముగ నెత్త నాయాంగ్లేయ వర్తకు డాశ్చర్యము నొంది తలవంచుకొనెనట. మరియొక సమయమున నిటులనే విజయనగరములోనుండిన యొక పటాలముననున్న దొరలెవరెత్తలేని యంత్రము నతిసులభముగ నెత్తి వారందరికి నాశ్చర్యముం గలుగజేసెను.

ఈక్రింద వ్రాయబడిన శ్లోకంబులం జెప్పబడిన సత్పురుష గుణంబులీ యానంద గజపతి మహారాజునం దెంతవరకుండెనో యాయన నెరిగినవారు పలుకుదురు గాక!

ఆనందరాజ గుణములు:—

1. ప్రియాప్రాయావృత్తిర్వినయ మధురోవాచినియమః,
ప్రకృత్యాకల్యాణీ మతిరనవగీతః పరిచయః।
పురోవాపశ్చాద్వా తదిదమవిపర్యాసితరసం।
రహస్యంసాధూనా మనుపధివిశుద్ధంవిజయతే॥

2. అనిందా పరవృత్తేషు, స్వధర్మపరిపాలనం।
కృపణేషుదయాలుత్వం సర్వత్రమధురాగిరః।
ప్రాణైరప్యుపకారిత్వం మిత్రాయావ్యభిచారిణే।
వాన్యోపతాపవచనం సర్వద్వంద్వ సహిష్ణుతా।
స్వచిత్తానువిధాయిత్వ మితివృత్తం మహాత్మనాం॥

1. పితృమాతృభక్తి:— ఈవిషయమున నీమహారాజు శ్రీరామతుల్యుడని చెప్పవలసియున్నది. పితృభక్తిచే దన్మరణానంతరము తనకిష్టములేకున్నను, జనకుడుచేసిన ఏర్పాటుల నన్నింటినుంచుటయేగాక యామహారాజుంగొల్చినవారందరికిని పూర్వమువలె జీతములను దక్కినమామూళ్ళునుంచి రక్షించెను. ఈయనమాతృభక్తియింతంతయని చెప్పనలవిగాదు. స్వతంత్రుడై, యన్నివిధముల సామాన్య జనులచేతనేగాక దేశపాలకులచేతను, స్వదేశ రాజులచేతనుగూడ నతిగౌరవము నొందుచున్న కాలమునసమస్తకార్యములందును జననియాజ్ఞను శిరస్సునవహించినడచుచుండెను. ఇటులనె సోదరియగు శ్రీయప్పలకొండయాంబామహారాజ్ఞియందుగూడ మాతృభక్తిం జూపుచు వచ్చెను.

2. క్షమ:— సమస్తభోగాశ్రయులగు భూమీశులలోనెగాక, విరక్తులగు సన్యాసులలోను గూడక్షమాగుణంబున నీమహారాజుతో సమానులను గనుట సులభము గాదు. ఈయన శాంతమూర్తియని చెప్పనక్కరలేదు. నేనేగాక యీమహారాజుతో చిరకాల పరిచయముగలిగిన వారందరు నీవిషయమున నేకాభిప్రాయులై యున్నవారు

బాల్యమునుండియు నీయన క్షమాగుణము ప్రకటించుసంగతు లనేకములున్నవి.

3. కృపాళుత:— ఈయనను కరుణా సముద్రుడని జెప్పుట అతిశయోక్తిగాదు. వీరువారనక శోకతప్తులు రోగపీడితులు, దరిద్రులు నగువారందరు నీమహారాజు దయకుబాత్రులైయుండిరి. నింద్యములైనపనులం జేసినవారింగూడ కనికరించి యీదయాళు డాదరించెను.

నిర్గుణేష్వపిసత్త్వేషు దయాంకుర్వంతిసాధవః ।
నహిసంహరతేజ్యోత్స్నాం చంద్రశ్చండాలవేశ్మని ॥

4. ధర్మపరత:— ద్విజేతర వర్ణములవారు గుణసంపన్నులయ్యు, హిందూదేశ ప్రాచీనాచారములను బట్టి కొన్నివిషయముల ద్విజులతో సమానగౌరవముం బొందకుండుటయేగాక, ద్విజసామాన్య తిరస్కృతులగుట కేవల మన్యాయమని తలంచి యీమహారాజువారిలో జ్ఞానవంతులను సుగుణులను ద్విజులతోగూడ సమముగ గౌరవించుచు ననేకవిధముల వారికుపకారములనుజేసెను. ఈమహారాజు ధార్మికతను దెలుపునవి యనేకములున్నను వాటిలో మూటినిమాత్ర మీక్రింద వ్రాయుచున్నాను.

1. చెన్నపురి రాజ్యపరిపాలకులు జమీందారీ రహితులయొక్క క్షేమము నిమిత్తమొక శాసనముజేయ నిశ్చయించగ, నట్టిశాసనము భూనాధుల హక్కులనుజాల తగ్గించునటుల నుండుటనుజూచి రాజ్యవ్యవహారముల విశేషానుభవముగలిగి సమర్థుడైన యొకపెద్దయుద్యోగస్థుడు జమీందారుల కనుకూలమగు నొకవ్యాసమును వ్రాసెదనని జెప్ప నీక్రింద నుదహరించినట్లుపలికి యాయన ప్రయత్నమును మహారాజు వారించెను. చిరకాలమునుండియు జమీందారులు తమరహితులను క్రమముగ బాలించుటలేదు. ఈయనాధులగు రహితుల రక్షణమునకై ప్రజారక్షణధురీణులగు నాంగ్లేయప్రభువులు ప్రయత్నము జేయ వారికి దోట్పాటు గావించక పోవుట యటుండగా వారి సత్ప్రయత్నము నడ్డగించుట కేవల నింద్యమని మహారాజు వచింప పైనజెప్పిన పెద్దమనుష్యుడు సిగ్గువడి తలవంచి యూరకుండెను.

2. ఇంకొకసమయమున నొకపెద్దగ్రామము గొనుటకు మహారాజుచే నియుక్తుడైన యుద్యోగస్థుడు చౌకగగొనుచున్నాననిచెప్ప దానికిదగిన ఖరీదునియ్యవలసినదిగాని వెలతగ్గించకూడదని నివారించెనట.

3. మరియొకసమయమున నన్యులచే జిరకాలానుభూతమగు నొకగ్రామమును న్యాయసభా సహాయమున దీసికొనుటకు దనమంత్రులు ప్రయత్నింప గొన్ని కారణములవలన వారిప్రయత్నము నాపుటకు వీలులేనందున, వారుదలంచినపని యధర్మమని తెలుపుటకై యీరీతిని మహారాజుబలికెను. "మీకెదురు వారు న్యాయసభనుగెల్చిన నరియె. ఓడిపోయినయెడ తుదకాగ్రామమును వారికిచ్చివేయవలసి వచ్చును. ఇది నానిశ్చయము గనుక మీరాలోచించి నడుపుడు.

5. పరోత్సాహనము:— ఈయన కేవలము యోగ్యతాపక్షపాతి యగుటవలన బుద్ధిమంతులకును సద్గుణులకు ననేకవిధముల సాహాయ్యమొనరించుటయేగాక, తాజూచినవారియందు స్వల్పయోగ్యతయున్నను దానిం బ్రకటించి యనుగుణంబులగు బహుమానంబు లిచ్చుటచే వారందరు మహోత్సాహులై స్వకీయ సుగుణాభివృద్ధిచే నీమహారాజు మన్ననం బడయవలయునని ప్రయత్నించుచుండిరి.

6. మర్యాద:— మర్యాద నీమహారాజుంజూచి నేర్చుకొనవలసినదియె. తక్కినగుణంబులటుండ నీరాజు మర్యాదా సౌజన్యంబులచే సకల జనరంజకుండయ్యె. ఈయన సౌందర్య మార్దవ వాఙ్మాధుర్య మర్యాదాది గుణములనందరి హృదయముల నాకర్షించుటవలన నాంగ్లేయులచే "ప్రిన్సుచార్మింగ్" (జగన్మోహనుడు) అనిపిలువబడెను. ఈయన దర్శనానంతరము సంతుష్టాంతరంగులై తామొందిన మర్యాద కప్పొంగనివారిని నేజూడలేదు.

7. పరప్రాణరక్షకత:— పరుల ప్రాణరక్షణమునకై కొన్నిసమయముల నీమహారాజు తనప్రాణముల కోల్పోవునట్టి సాహసములనుజేసెను. ఒకప్పుడు పులివేటలో ప్రాణాపాయములోనున్న యాంగ్లేయసఖుని రక్షించినవిధము పైనజెప్పియుంటిని. ఇంకొకసమయమున గంగలోము

నిగిచచ్చుటకు సిద్ధమైయున్న యొకయాంగ్లేయుని, మరి యొకసమయమున రాత్రివేళకటకపురసమీపమున మహా నదిలో మునుగుచు దేలుచు జావసిద్ధముగనున్న యనుచరుని నీదుకొనుచు వెళ్ళిరక్షించెనట.

8. వదాన్యత:— ఈమహారాజు తనజనకునివలె గుణజ్ఞుడగుటచే నీయన యీవి తరుచుగ దానార్హులకే యుపకారకమైయుండెను. లోకములో నిమ్మన్న గోపగించువారేగాని వలదన్న గోపగించు దాతలరుదు. నేజూచినవారిలో నట్టిదాత యీమహానుభావుడొక్కడె గన్పట్టుచున్నాడు.

9. సత్యసంధత:— సుగుణమణియగు నీమహారాజు విశేష విషయములనేగాక స్వల్పసంగతులలో గూడ తాబలికిన పలుకులబద్ధములు గాకుండునటుల నడచెను. ఈయన యొకటిజెప్పి మరియొకటిజేసెనని చెప్పగలవాడున్నాడని నేనమ్మజాలను. ఈకారణమున నీయన నెరింగినవారందరు నీమహారాజును సత్యసంధుడని కొనియాడుచుండిరి.

స్పృహణీయాః కస్యనతె, సుమతే, స్సరలాశయా మహాత్మానః। త్రయమపియేషాం సదృశం,హృదయం వచనం తథాచారః॥

10. సంగీతశాస్త్రజ్ఞానము:— సంగీతశాస్త్రంబున నీయనకు మంచిజ్ఞానము గలిగియుండెను. కనుకనె యీ మహారాజు గానవిద్యావిశారదులగు ననేకగాయకుల దన యాస్థానముననుంచి, మంచిజీతములనిచ్చి పండితులతో గూడ వీరికి బహుమానములిచ్చుచు వచ్చెను. దూర్వాసుల సూర్యనారాయణశాస్త్రియను బ్రాహ్మణుడును మొహబత్ఖానను మహమ్మదీయుడును వీరిగాయకులలో ముఖ్యులుగనుండిరి. ఈమహారాజుచే గానవిద్యయందు శిక్షితుడైన వీణ వెంకటరమణదాసు దక్షిణ హిందూస్థానమున గాంధర్వవిద్య ననమానుడని ప్రసిద్ధినొందె. ఒకసమయమున బ్రసిద్ధుడైన యిటలీదేశస్థుడగు గాయకుడీమహారాజు వీణావాదనమును విని యాశ్చర్యము నొందెనట.

11. మేధాశక్తి:— ఈమహారాజు విశేష దేహసత్వము గలవాడని పైనజెప్పియుంటిని. దేహబలమువలె నీయన మేధాబలముగూడ యసాధారణమై యుండెను. ఈయనకు గ్రహణధారణములయందెగాక దుర్గ్రాహవిషయవిచ్ఛేదనమందును నూతనకల్పనమందు ననామాన్యమైన శక్తిగలిగియుండెను.

12. పాండిత్యము:— చిన్నప్రాయము నుండియు జ్ఞానసంపాదనమందు విశేషాభిలాష గలిగియుండుటచే బుద్ధిమంతులతోను బండితులతోను దరుచుగ బ్రసంగించుచు నెల్లపుడు బుస్తకముల జదువుచు నీమహారాజు విశేషజ్ఞానమును సంపాదించెను. ఇందువలన నొకప్పుడసామాన్య విషయములయందీయన చూపినజ్ఞానమును జూచి పండితులుగూడ విస్మయ మొందిరి.

వివిధగ్రంథ సంఘాతవిమర్ద విశదీకృతమ్।
యస్యచేతస్సరస్వత్యా విలాసముకురాయతే॥

యనుశ్లోకార్థ మీమహారాజునకు జాలవరకుంబట్టునని చెప్పవచ్చును.

13. పండితమిత్రత.— ఈమహారాజు తనపితృపితామహాదులవలెనే విద్యాసక్తుడగుటవలన బండితమిత్రుడైయుండెను. ఈయనచే నాదరింపబడిన యాస్థానపండితులలో ముదుంబై నరసింహాచార్యస్వామి కొల్లూరు కామశాస్త్రి, పేరివేంకటశాస్త్రి, మండచిట్టికామశాస్త్రి, మైసూరు భీమాచార్యుడు, మండ లక్ష్మీకామశాస్త్రి, పేరి కాశీనాథశాస్త్రి ముఖ్యులుగనుండిరి. వీరితో ననేకవిషయముల జర్చింపుచు వీరివలన ననేకవిషయముల దెలిసికొనుచు, వీరికజ్ఞాతపూర్వంబులగు ననేకసంగతులనుజెప్పుచు విద్యాగోష్ఠి ననేకసంవత్సరముల కాలముగడపెను. తనపండితులకందఱికి ననేకసమయంబుల ననేకవిధంబుల ధనసాహాయ్యముజేసెను.

14. గ్రంథరచనా సామర్థ్యము:— సంస్కృతాంధ్రాంగ్లేయాది భాషలలో నిమ్మహారాజునకు విశేషజ్ఞానము గలిగియుండెనని పైనజెప్పియుంటిని. మొదటనుండియు నీవిద్వన్మహారాజు భోజునివలె కవిత్వమందు మిగులనాసక్తిగలవాడై, తరుచుగ దనపండితకవులకు సమస్యల నిచ్చి వానిబూర్తిజేయుంచుటయేకాక, వారిచే ననేకరీతుల కవిత్వము జెప్పించుచు వారితోగూడ తానుగవిత్వముం జెప్పుటచే విద్వత్ప్రభువనియు నవీనభోజుడని

యు జనులచే బిలువంబడుచుండె. ఆంధ్రగీర్వాణభాషలలో నీమహారాజు చెప్పిన పద్యంబు లనేకంబులున్నవి. విశేషభావగర్భితంబులగుటవలన నీపద్యముల యర్థముం దీయుట సులభము కాదు. కాని కొంతశ్రమనుజేసి వాని తాత్పర్యము దీసినవారు మెచ్చక మానరు. ఈమహారాజు శైలినిజూపించుటకై రెండుపద్యములక్రింద నుదహరించుచున్నాను.

> 1. ప్రాచాంకీతిః పోషయత్యప్రదాత్రీ, నవ్యా శిష్యాచార్యమాధుర్యధుర్యా। తస్మాదస్మత్కాంతిశీలాయ తస్త్వం త్వత్సంబోధ్యం స్తోత్రిమవ్యాపదేశః॥
>
> 2. అచతురభిన్న లున్న డుమటంచు రచింపగ నిన్ను గృతీశ్రయున్। వచనధరంబులైనను వధంబున తెల్పరియింపలేని నో। పదివత జన్మలబ్ధమగు వంగతిబాయగ లేక నేటికీ। ఉచధరఖన్నమై పడుముగూలె నోకో చెలి నాభివాకిలోన్॥

ఇటులనే యాంగ్లేయభాషలో జెప్పబడిన కొన్ని పద్యంబులున్నవి. ప్రయత్నములేక యీయన వ్రాసిన వన్నియు కదళీపాకము గలవై సామాన్యజన గ్రాహ్యములైయుండెను. గాని కొంచమాలోచించి వ్రాసినవన్నియు గూఢార్థగర్భితంబు లగుటచే బండితేతర దుర్జ్ఞేయములుగ నున్నవి.

15. విద్యాభివృద్ధిప్రయత్నములు:— 1, విజయనగరపట్టణముననున్న కళాశాల విజయరామ గజపతి మహారాజుచే స్థాపితంబయ్యెను. దీనినే యానందగజపతి మహారాజు బి. ఏ. పరీక్షవరకు విద్యార్థులు చదువునటుల బెంపుజేసి వేలకొలది బీదలగు విద్యార్థులకు జీతము లేకుండ విద్యంజెప్పించుటయేగాక వారిలో బుద్ధిమంతులకు వేతనములనిచ్చియు మరియనేకవిధముల ధనసాహాయ్యముజేసి యుత్తరసర్కారులలో నింగ్లీషు విద్యాభివృద్ధిం జేసెను.

2. స్త్రీవిద్యాభివృద్ధికై విజయరామగజపతి మహారాజనేకపాఠశాలల స్థాపించెనని చెప్పియుంటిని. పురుషులకువలె స్త్రీలకు విద్యరానియెడ నీదేశము బాగుపడదను నిశ్చయముండుటచే నానంద గజపతి మహారాజు స్వజనకస్థాపితంబులగు పాఠశాలల నిలుపుటయేగాక, సర్వకళాశాలా ప్రథమపరీక్షకు దగునటుల విజయనగరమున నున్న యొకబాలికాపాఠశాలను బెంపుజేయ యత్నించెను గాని యీయుత్తమోద్యమము నెరవేరకముందె జనుల దురదృష్టముచే నీమహారాజు స్వర్గస్థుడయ్యెను.

3. ఇంగ్లీషువిద్యాగా హిందువులు సామాన్యముగ నభ్యసింపగోరు విద్యయంతయు సంస్కృతభాషం దెలియనివారికి దుర్లభమగుటవలన ననేకశాస్త్రజ్ఞానము గలవారు బ్రాహ్మణులలోగూడ కొంచెముగ నున్నారు. ఇట్టి లోపమును బోగొట్టుటకై షట్శాస్త్ర విషయముల వ్రాయబడిన కొన్ని ముఖ్యగ్రంథములను దనపండితులచే దెనిగింపజేసెను. తానును వరదరాజకృతమగు లఘుకౌముదిని గొంతవరకు దెనిగించెను. ఇంతియగాక యీమహారాజాంగ్లేయభాషారచితంబులగు ననేకగ్రంథంబుల దా దెనిగింప బ్రయత్నించెను. ఆంగ్లేయ విద్య గ్రంథకర్తలలో జాన్‌స్టుయర్టు మిల్, హెర్బర్టు స్పెన్సర్, మొదలైనవారియందును, ఆంగ్లేయకవులలో పోపు, ఎడ్వర్డుయంగ్ అనువారలయందు నీయనకు విశేషప్రీతి గలిగియుండుటచే వీరియభిప్రాయములను ప్రసిద్ధిజెందినయితరాంగ్లేయ గ్రంథకర్తల యభిప్రాయములను దెలుగువారికి దెలుపుటకై యీమహారాజు వ్రాసిన వ్యాసము లనేకములుగలవు. కానియవి సంపూర్ణములుగావు.

4. జ్ఞానాభివృద్ధికంటె లోకోపకారకంబైన పని మరియొకటిలేదు గావున దన్ముఖ్యసాధనంబులగు పాఠశాలల బెంపుచేయుటయేగాక, మంచిపుస్తకంబుల నెవ్వరైన నచ్చువేయించ దొరకొనిరేని నట్టివారికి ధనసహాయము జేసెను. ఋగ్వేదసంహితా ముద్రణమునకై మాక్సుముల్లర్ పండితునకును, శబ్దార్థసర్వస్వ ముద్రణమునకై తారానాథ తర్కవాచస్పతికిని ప్రాచీన సంస్కృతగ్రంథముద్రణమునకై కాశీపండితులకును నీమహారాజుచేసిన సాహాయ్యము లోకవిదితమే. మహామహోపాధ్యాయ పరవస్తు రంగాచార్య కృతమగు గురుశబ్దార్థసర్వస్వము నచ్చువేయించుటకీమహారాజుద్దేశించెను గానియాంధ్రజనుల భాగ్యహీనతచే నది ప్రారంభింపకముందె యీయన కాలధర్మమునొందె.

5. విద్యాభివృద్ధికై యీమహారాజుకున్న యభిలాషము సులభవర్ణనీయము గాకున్నను దీనింజూపించు నొకసంగతి నీక్రింద నుదాహరించుచున్నాను. చెన్నపురిరాజ్యము పెద్దదగుటవలన నిప్పుడు చెన్నపట్టణములోనున్న సర్వకళాశాల భావికాలమున జాలకుండుననియు, కొంతకాలమునకు దరువాత రాజధానికి దక్షిణదేశమున నొకటియు, నుత్తరదేశమున మరొకటియు, సర్వకళాశాలలు లేచుననియు నూహించి రాబోవుదాని కనుగుణంబుగ విజయనగరమును భావిసర్వకళాశాలాస్థానమగునటులజేయుటకు దన కళాశాలను పెంపుజేసి యనేకములగు సౌధంబుల గట్టించి వివిధ విద్యలను నేర్పగల విద్వత్సంఘమునకును విద్యార్థులకుం దగినగృహములను లక్షలకొలది ధనము వినియోగపరచి కట్టింప బ్రయత్నించెనుగాని యది విధిప్రాతికూల్యమువలన సంఘటింపదయ్యె.

16. శాసననిర్మాణ సభావిస్తారత:— ఆనందగజపతి మహారాజు మూడేండ్లు హిందూదేశముఖ్యశాసన నిర్మాణసభలోను, ఆరేండ్లు చెన్నపట్టణ శాసననిర్మాణసభలోను నొకశాసననిర్మాతగా నుండెను. ఇండియాదేశమున నాంగ్లేయప్రభువులుచేయు చట్టములన్నియు శుభకరములనియు, నీదేశమున నపకారకరములైనశాసనముల వీరెన్నడును జేయరనియు దృఢమయిన నమ్మకముండుటచే నీమహారాజుదాశాసననిర్మాతగానున్న సమయమున నేగాక నితరసమయములందుగూడ విశేషసహాయమును జేసెను. దయావిహీనులయిన తలిదండ్రులు తమకుమార్తెల సుఖదుఃఖముల నాలోచింపక శుల్కమునుదీసికొని తమపుత్రికల ననర్హులగు వరులకిచ్చువాడుక యీ తెలుగుదేశమునందు ప్రబలియుండుటచే నట్టి దురాచారమును బోగొట్టుటకై చెన్నపట్టణశాసననిర్మాణ సభవారిచే నొకశాసనమునుజేయింప బ్రయత్నముచేసెనుగాని బీదకన్యల దురదృష్టమువలన నది కొనసాగదయ్యెను. కాని స్త్రీపురుషులకు మహోపకారంబైన మరియొక శాసనోద్యమము, కొంతవరకీ మహారాజు సహాయమువలన సఫలమయ్యెను. పండ్రెండు సంవత్సరములు నిండకముందె స్త్రీలకు గర్భాధానముజేయు దురాచార మీదేశమున వ్యాపించియుండెను. ఇది బంగాళదేశములో మిక్కిలి సామాన్యముగనుండెనట. ఈదురాచారమును బోగొట్టుటకై యింగ్లీషు దొరతనమువారు ప్రయత్నించుచుండ నట్టిది తమకిష్టములేదని బంగాళదేశీయులెదిరింప నాసమయము ననట్టి శాసనమవశ్యమని తనయభిప్రాయమును వార్తాపత్రికలద్వారా లోకమునకు దెలియజేయుటయేగాక, కలకత్తాలోనుండు ముఖ్యజనులతో మాటలాడి, వారియభిప్రాయములనుమార్చి, వారిగుండ వంగజనుల నీశాసనమున కభిముఖులుగజేసెను.

17. ప్రజాపాలనము:— ఈమహారాజు విజయనగర సంస్థానాధిపత్యము వహించినపుడు విజయరామ గజపతి మహారాజుచే నియుక్తుండై చిరకాలమునుండి మంత్రిపదస్థుడైన పెనుమత్స జగన్నాధరాజు దివానుగనుండెను. జగన్నాధరాజు మరణానంతరము కానుకుర్తి హనుమంతరాయపండితుడు ముఖ్యమంత్రిగను, విజాపురపు కోదండరాయ పండితుడు ద్వితీయమంత్రిగను నియమింపబడిరి. హనుమంతరాయ పండితుడు స్వర్గస్థుడైనవెనుక కోదండరాయపండితుడు ప్రథమమంత్రియు చోడిమళ్ళ రామమూర్తి పండితుడు ద్వితీయమంత్రియునైరి. కోదండరాయపండితుని మరణానంతరము రామమూర్తిపండితుడు ప్రథమమంత్రిగను, దివాన్ బహదూరు విజాపురపు అనంతరాయపండితుడు ద్వితీయమంత్రిగను నియమింపబడిరి. ఈమంత్రులకాలమున సంస్థానమున కొన్నిమార్పులుగలిగెను. ఈమహారాజు తనమంత్రులయందు పూర్ణమైన దయగలవాడగుటచే వారియందు సమస్తరాజ్యభారము నుంచి తాననేకవిధ విద్యావినోదముల గాలముగడపెను. కాన నధికజ్ఞానవంతుడు నత్యంత దయాళుండునగు నీయన పాలనమువలన బ్రజలు పొందదగిన లాభములను బొందరైరి. పైనజెప్పిన గుణము లొక్కరాజునందుండుట యరుదు. అట్టిరాజొకడు గలిగినప్పుడు ప్రజలు సుఖాతిశయముబొందరేని యిదికేవలము వారల దురదృష్టమే యని యనవలసియున్నది.

18. రాజభక్తి:— పదునెనిమిదివందల డెబ్బదితొమ్మిదవ సంవత్సరమున అఫ్ఘన్ దేశ రాజులకును హిందూదేశ ప్రభువులకును యుద్ధముజరుగుచుండగా నాయుద్ధమునకు గొంతసైన్యముతో దాఁబోయి మనదొరతనము వారికి సహాయముచేసెదనని తెలియఁజేయ దానికి వారంగీకరింపరైరి. సేనాసహాయము నంగీకరింపకపోయినను, ధనసహాయమైన గొనుడని మహారాజాంగ్లేయప్రభువుల వేఁడెను. అందునకును వారంగీకరింపరైరి. మరికొన్నిసంవత్సరములకు బిదప హిమవత్పర్వతము మీఁదనున్న స్వాక్కిమ్ దేశస్థులతో మనప్రభువులకు బోరాటమైన సమయమున ధనసేనాసహాయములను జేసెదనని యీ మహారాజుచెప్ప బూర్వమువలెనె దొరతనమువారంగీకరింపరైరి. ఈకాలముననే గ్వాలియర్ జయపూర్ మొదలగు సమస్థానములలో సమయమువచ్చినపు డాంగ్లేయప్రభువుల తోట్పాటునకై శిక్షితంబులైన సైన్యములవంటి క్షత్రియసైన్యంబు నొకదాని నీవిజయనగర సంస్థానమందుంచుటకు బ్రయత్నించెనుగాని యాంగ్లేయప్రభువులీ మహారాజుసాహసమునకు, నౌదార్యమునకు రాజభక్తికి మెచ్చినను, యీయన యియ్యఁదలఁచిన సాహాయ్యము నంగీకరించకుండుటచే విజయనగర క్షత్రియసేనా సమాహారణంబున కవకాశము లేకపోయెను.

19. దొరతనమువారుచేసిన గౌరవములు:— చిరకాలమునుండి విజయనగరాధీశులు మహారాజనామముచే బిలువబడుచుండిరి. అయిన నేకారణముననోగాని విజయరామగజపతి మరణానంతరము నానందగజపతికి మహారాజనుబిరుదమును దొరతనమువారిచ్చిరి. ఈయన వైదుష్యమును విద్యాభివృద్ధి ప్రయత్నములనుజూచి దొరతనమువారీయనను జెన్నపురి సర్వకళాశాలా సభాస్తారునిగఁజేసిరి. క్రమముననీయన యోగ్యతావిశేషంబులంజూచి గౌరవనీయులగు రాజులలో నగ్రగణ్యులని తెలిసికొని దొరతనమువారు ప్రథమమున కె. సి. ఐ. ఇ. అనుబిరుదును, అనంతరమున రాజసామాన్య దుర్లభమగు జి. సి. ఐ. ఇ. అనుబిరుదును యీమహారాజునకొసంగిరి.

నిర్యాణము:— పైనజెప్పినరీతిని హిందూదేశపాలకులగు నాంగ్లేయప్రభువులచేతను, స్వదేశీయరాజులచేతను, విద్వాంసులచేతను, వీరు వారననేల నీయనెరిగిన సమస్తజనులచేతను గౌరవింపబడి సకలజనమిత్రుండై సంతతప్రవర్ధమాన జ్ఞానవిమలీకృతాంతరంగుండైన యీయానందగజపతి మహారాజు పదునెనిమిదివందల తొంబదియేడవ సంవత్సరము మేయినెల యిరువదిరెండవతారీఖునకు సమమయిన హేవిళంబిసంవత్సర వైశాఖ బహుళషష్ఠీ శనివారమునాటిరాత్రి కీర్తిశేషుడయ్యె. ఈయననిర్యాణమువలన జనులకుగలిగిన దుఃఖమును దెలుపునట్టి కొన్నిపద్యంబుల నీక్రింద వ్రాయుచున్నాను. వీనింజేసినకవి మహారాజుతోనెట్టి సంబంధములేనివాడు.

సీ॥ నేడుగాభోజావనీజానిదివికేగ
  నంచు పండితులు దుఃఖాబ్ధిమునుగ।
నేడుగారాయలు నిర్యాణమును బొందె
  నని యాంధ్రకవులు వెన్వనటు జెంద।
నేడుగా దమకెల్ల నిలువనీడ దొరంగె
  నంచు సేవకులెల్ల నార్తిగుంద।
నేడుగాగన్న తండ్రిని గోలుపోయి య
  నాథలైరి పురీజనంబులెల్ల।
కటకటా పాపపు విధాత కరుణలేక।
సకలభూజన రక్షావిచక్షణాతి।
సత్కృపామతి నానందగజపతీంద్రు।
బ్రదమిపెదబాపి దివికిగొంపోవుటయును॥

౨. సీ॥ పండితోత్తములకు భాగ్యమైకలసిన
  యానందగజపతి యస్తమించె।
బీదలపాలిటి పెన్నిధియైయున్న
  యానందగజపతి యస్తమించె।
తెలుఁగుదేశపు రాజతిలకమై యొప్పిన
  యానందగజపతి యస్తమించె।
విద్దెలలోనెల్ల సుద్దియై నెగడిన
  యానందగజపతి యస్తమించె।
సనుచు లోకులులోకాన మునిగియుండె।
హేవిళంబియ వైశాఖ హీనపక్ష।
షష్ఠి శనివారపురాత్రి సమయమునను।
సవని నానందగజపతి యస్తమించె॥

౩. సీ॥ సత్యంబునకు హరిశ్చంద్రు డందురుగాని
నేడు నీసత్యంబు జూడగల్గె।
దానంబునకు భానుతనయుఁడందురుగాని
నేడునీవితరణ జూడగల్గె।
విక్రమంబునగార్తవీర్యుడందురుగాని
నేడు నీశౌర్యంబుజూడగల్గె।
ధరకాంతమున ధర్మ తనయుఁడందురుగాని
నేడు నీధార్మిని జూడకలిగె।
నమచు వర్ణింప రారనిన్న వనిపతులు।
ఘోటముగ నాంధ్రలాట కర్ణాటవిభులు।
పూసపాటుకులాంభోధి పూర్ణచంద్ర।
రాజదేవేంద్ర యానందరాజచంద్ర॥

౪. సీ॥ ఇదె మహారాజువారే తెంచెదరటంచు
పూసోటమార్గాన బోవువారు।
ఇదె మహారాజవారే తెంచెదరటంచు
గంటోను మెంటులో గాచువారు।
ఇదె మహారాజవారే తెంచెదరటంచు
గోటగుమ్మములోన గూడువారు।
ఇదె మహారాజవారే తెంచెదరటంచు
మేడలపైనెక్కి మెసలువారు।
కటకటా యిట్టివారలెక్కరణిరింక।
శ్రీమదానంద గజపతి క్ష్మామహేంద్ర।
చంద్రుడస్తాద్రి కేగినచ్చాయ దెలిసి।
యెంతగుంచుచున్నారొ వంతగూలి॥

ఈమహారాజు పితృమాతృభక్తి, క్షమ, కృపాళుత, ధర్మపరత, పరోత్సాహనము, మర్యాద, పరప్రాణరక్షకత, వదాన్యత, సత్యసంధత, మేధాశక్తి, పాండిత్యము, పండితమిత్రత, గ్రంథరచనా సామర్థ్యము, విద్యాభివృద్ధి పయత్నము, స్థూలసూక్ష్మ వివేచనశక్తి, దూరదర్శిత్వము, గుణగ్రహణ పరత్వము, వాక్పటిమ, గాంభీర్యము, స్వదేశాభిమానము, రాజభక్తి మొదలగు గుణంబుల నేయేసమయంబుల నెటులజూపించెనో వానిని లోకమునకుం దెలుపు చరిత్రము వ్రాయవలెనన నొకగ్రంథమును వ్రాయవలెనుగాని పత్రికాముఖమున దెలియజేయుట యసాధ్యము.

. ఆంధ్రపత్రికాధిపతిగారు యీ మహారాజుచరిత్రము నీసాంవత్సరిక సంచికలో గొన్నిపుటములలో నిమిడ్చి వ్రాయమని కోరినందున నతిసంక్షేపముగ వ్రాసితిని. ఈకారణమున ననేకవిషయములను వదలిపెట్టవలసివచ్చెను. కావున నీమహారాజు నెరిగిన వారందరు నీవ్యాసమతి సంకుచితమగుటవలన గలిగిన లోపంబులను క్షమింతురని వేడుచున్నాను.

నాటకములు.

మ రా. శ్రీ, విక్రమదేవ వర్మగారిచే వ్రాయఁబడినది.

జీవుఁడు సుఖస్వరూపుఁడగుటంజేసి సుఖము నొందఁ దానెల్లపుడును గోరుచుండు. జ్ఞానముండినంగాని, సుఖలాభంబు గలుగదు. కావుననే సకలజంతు సంతానములలో జ్ఞానజీవుండగు నరుండె నిజంబయిన సుఖంబుం బొందంజాలు. మనుష్యుఁడు విజ్ఞానముంగని యైహికాముష్మిక సుఖంబులం బడయుట కొఱకె కరుణాపారావారుండగు సర్వేశ్వరుండు వేదంబులను బ్రసాదించె. వేదంబులు ప్రభుసమ్మితంబులగుటంజేసి యందుదాహరణంబులుండవు. కనుకఁ దదుక్తములయిన జ్ఞానాస్పదనీతులు సోదాహరణములుగానున్నచోఁ బాఠకులమానసంబులందు గాటముగా నాటుకొనునని తలంచి కృపాళురగు ఋషిపుంగవులు పురాణములను రచియించి ప్రకటించిరి. పురాణమ్ములు మిత్రసమ్మితమ్ములగుట నొక్కొక్కచోట నీతి నొక్కి వక్కాణించుచుండు. అట్లు పలుకుట సుకోమల హృదయులకు కొందఱికి నించుక వెగటు పుట్టించునని యెంచి, తదుక్తకథలనె కవివరులు వివిధ వర్ణనాంశములతోఁ గాంతాసమ్మితంబులగు కావ్యంబులను జేసిరి. కావ్యములు కేవల శ్రావ్యములగుటచేత నంతగాఁ జిత్తాకర్షకములు గావనియు నవి దృశ్యప్రబంధములుగా నున్నచోఁ జూపఱయుల్లంబులందు నీతివల్లు లల్లిబిల్లిగా నల్లుకొని పల్లవించుననియు నాలోచించి లోకోపకారులగు కవి

రాజులు పండితపామర ప్రమోదదాయక సంగీత మిళితములుగా నాటకములను విరచించిరి. నాటకములు జనుల యున్నతి సాధనములనుట నిస్సందేహము.

విబుధోత్తముల యుపన్యాసంబులను వినుటచేతనే కవిసత్తముల నాటకంబులను గనుటచేతనే పశ్చిమ ఖండవాసులు నాగరికాగ్రగణ్యులయిరన్నచో నదియత్యుక్తిగానేరదు. కాఁబట్టి నాటక రచనమును దదభినయమును నత్యంతావశ్యకములు.

భరత ఖండమందలి భాషలలో హిందీ భాషయె నాటక యోగ్యమయినదనియు నాంధ్రభాష బొత్తిగా నుపయోగింపదనియు నట్లుకాకున్నఁ బూర్వకవులు నాటకములను దెనిఁగించియైన నుండరా? యనియు నొకరనిరి. అట్లనుట సరికాదు. ఏలయన:— దేశభాషలయందు లెస్సయయినదని ప్రఖ్యాతి గాంచిన తెనుఁగుభాష భావప్రకటనమునకుఁ బనికిరాదనఁ జాలము; మఱి నాగరికులగు నాంధ్రులు సూచింపదగినయర్థమును సూచింపనేరరనలేము. కావున నాటకప్రయోగమునకుఁ దెనుఁగు గడుఁదగినదని నుడువుటకు వెనుదీయము.

కవిత్వము సైతము కాలానుగుణము. నన్నయాదులు పురాణముల తెనిఁగించిరి; పెద్దనాదులు కావ్యములను గల్పించిరి; ఇప్పటికవులు వచన ప్రబంధములను నాటకములను సైతము రచించుచున్నారు. పురాణములను దెనిఁగించినవారు తెనుఁగుభాష కావ్య నిర్మాణమునకుపయోగింపదని యెంచిరనియును గావ్యకర్తలాంధ్రభాష నాటక రచనమునకును వచన ప్రబంధములకును వలనుపడదని తలంచిరనియును జెప్పుట యతిసాహసము! కవులెప్పుడును నిజాభిమతము ననుసరించి కబ్బంబులను జేయుచుందురు. కనుక నన్నయ పెద్దనప్రముఖ పూర్వకవులకు నాటక రచనమునందు నభిరుచిగలుగమిం దద్రచనమును వారు మానుకొనిరనుటయె యుక్తియుక్తము.

నాటకమునందుఁ బాత్రోచితభాష నుపయోగింపవచ్చునా? కూడదా? యనువిషయమువిచారింతము. మహాకవికాళిదాసాదులు పాత్రోచితభాష నుపయోగించియుండుట సుప్రసిద్ధము. ఆంగ్లేయ కవులు సైతము పాత్రోచితభాషను వ్యవహరింతురు. పల్లెయందలి గొల్లవాఁడు పట్టణమందున్న పండితుని పగిదిఁ బలుకుట "పిట్టచిన్నదిఁ కూత పెద్దది" యనునట్లు స్వభావవిరుద్ధమయి హాస్యాస్పదముగానుండును. స్వాభావికములగు నాటకములెజనుల మనమును మిగుల రంజింపఁ జేయఁగలుగును. ఆతత్త్వంబు నెఱింగిన కొందఱు ధీరులు తమనాటకముల యందుఁ బాత్రోచితభాషను వాడుచున్నారు. అట్టిభాష గ్రామ్యమనియును దూష్యమనియును గబ్బంబులందు వాడఁగూడదనియును గొందఱు పండితోత్తములు సాటుచున్నారు. పాపము! ఇట్టి వారి దూషణములకు జడిసియే కాఁబోలు నొక కవి తననాటకమునందుఁ దెనుఁగు తెన్నెఱుంగని తురుష్కప్రభునినోట స్వచ్ఛములగు నాంధ్రపదంబులను బలికించి రసభంగంబు గావించె! పండితోత్తములారా! పాత్రోచిత భాషను వాడువారు గ్రామ్యభాషాజ్ఞానము లేనివారు కారు; పూర్వంపుఁ గబ్బంబులందు గ్రామ్యప్రయోగంబులు లేకపోలేదు. అవి లేకున్నచో ననింద్యగ్రామ్యమను శబ్దము సృష్టింపఁ బడకుండును. ప్రాణాపహారకమగు విషము సన్నిపాతరోగి కొసంగఁ బడునపుడు హితకరమగునట్లు కావ్యానర్హమగు గ్రామ్యభాష నాటకమునందుఁ బాత్రోచితముగా వాడఁ బడునపుడు పూజ్యమేయగు.

గ్రామ్యభాష నియమములేనిదయి యొక్కొక్కమండలమున నొక్కొక్క విధముగా వాడఁబడుచుండుటవలన నాంధ్రుల కందఱకుం దెలియమి నది ప్రయోగయోగ్యము గాదని మఱి కొందఱి మతము. విమర్శింపఁగా నొకభాషకును మఱియొక భాషకు నుండునంత భేదముండక, యీషన్మాత్ర భేదముండుటంజేసి, కవి నిజమండల ప్రచలిత గ్రామ్యభాషను వ్యవహరించినచో నది యిక్కాలపు జనసామాన్యమునకుఁ దెలియకపోదు. కాఁబట్టి యిట్టివాదము నిరర్థకము.

ఇప్పటి నాటకములలోఁ గొన్నిటియందు సందర్భశుద్ధి లేకుండుట గన్పట్టెడిని. అదిముఖ్యముగా నుండవలయునని పెనఁగులాడు వారెవరును గానరారు. సందర్భ శుద్ధిలేని నాటకములు సరసుల మానసములకు నుల్లాసము నల్పఁజాలవు. కానఁ గవీశ్వరులు సందర్భశుద్ధిం బాటించి నీతిబోధకములగు నాటకములను రచించుచు జనులు విజ్ఞాన సంపన్నులయి యైహికాముష్మిక సుఖంబు లొందునట్లు చేయుదురుగాత!

త్రిలింగశబ్దానుశాసనము, అథర్వణకారికలు.

నిజము నిలకడమీఁదగాని తెలియదు.

మ.రా.శ్రీ, పాడి - వేంకటస్వామిగారిచే వ్రాయఁబడినది.

భూమిచలనముగా నచలమైయుండెనని మొదట సర్వదేశములవారును నమ్మియుండెడి యంశ మెంతకాలమునకోగాని, యితరగోళములవలె నాకాశమున త్రేలుచుఁ దిరుగుచుండెడినని సిద్ధాంతపడలేదుగదా! సూర్యచంద్రులను బర్వదినములలో రాహుకేతువులు పట్టి మ్రింగుదురను పురాణగాథ యందలినమ్మకము, సిద్ధాంతగ్రంథములు లోకమునఁ బ్రచురమైన యింతకాలమునకుఁగదా? మూలముట్టుగా దొలఁగిపోయినది! పైజాకట్టణమున నొఱఁగిన గోపురము నేఁడో! రేపో! పడిపోవు ననుభయము, భూమికొకగణశక్తికలదని గలియో సిద్ధాంతము లోకమున వెల్లడి యగువఱకును బోలేదుగదా! కొన్నివేల సంవత్సరములక్రిందట నుద్భవిల్లి దక్షిణ హిందూదేశమున జాలభాగము వ్యాపించి ద్రవిడభాషాకుటుంబమునఁ బ్రథమగణ్యయై ప్రఖ్యాతిఁగాంచిన యాంధ్రభాషా రూపామణికిని, పదిపంద్రెండువందల సంవత్సరములక్రిందట బాల్యకృత్యములఁ జీడియౌవనావస్థనొందుచున్న యాంధ్రకవితాసతీమణికిని, రెండేనుమిదివందల సంవత్సరముల ప్రాయముగల నన్నయభట్టారకుఁడు నియంతయనియు, జనకుఁడనియు "బిల్లిపట్టిన యూరపు పగిదిఁ బెనఁగులాడుట" యింత కాలమునకుఁ గదా? యొకవిధముగానుపశమిల్లినది? రాజరాజనరేంద్రునికి సారంగధరుఁడను కొమారుఁడుగలఁడనియు, నలఁడునన్నయ ప్రయోగములకు వ్యతిరేకములగు కొన్నిసూత్రములుగల యాంధ్రశబ్ద చింతామణిని జదివి యైనాఱు వందల సంవత్సరములుదనుక సిద్ధులలోఁగలసి జీవించియుండి జ్ఞాపకమునకుఁగాని త్రోవలోఁదట్టుపడిన యెలకూచిబాలసరస్వతికిచ్చెననియు, నతఁడు తెలుగుటీక వ్రాసి దానిని బ్రచురించెననియు వచ్చెడు ప్రమాదములు మొన్నమొన్నఁగదా? పండితపరంపరనుండి పూర్ణముగాఁ దొలంగిపోయినది? మఱియు, సంస్కృతమున ధావకమహాకవి రచియించిన ప్రియదర్శికా, రత్నావళీ, నాగానందము మొదలగు నాటకములు శ్రీహర్షదేవుఁడు రచియింపలేదనియు, నన్నయభట్టారకుఁ డాంధ్రశబ్ద చింతామణిని రచియింపలేదనియు నల్లసాని పెద్దనామాత్యుఁ డాముక్తమాల్యదను రచియింపలేదనియు ననునంశము లీనడుమనుగదా? పండితకవిసంఘముల హృదయములనుండి పాఱఁదోలఁబడినవి?

ఇప్పుడు, దాదాపుగా మూడునాలుగు వందలసంవత్సరముల లోపున రచియింపఁబడిన యాముక్తమాల్యదాది మహాకావ్యములయందును, దదితర గ్రంథములయందునుగల ప్రయోగములకు లక్షణములుగాఁ గానంబడుచున్న కొన్నిశ్లోకము "లథర్వణకారిక" లనునామమునఁ బ్రసిద్ధములై యహోబలపండితీయ విరచితంబగు నాంధ్రశబ్దచింతామణి వ్యాఖ్యానంబున గానంబడుచున్నయవి. "త్రిలింగశబ్దానుశాసన" మనునామంబున నథర్వణాచార్యకృతములగుగద్యములు గలిగి తొమ్మిదికాండముల చిన్నివ్యాకరణము మిగుల ప్రాచీనంబై మఱియొకటి యొప్పుచున్నయది. ఇవిరెండును నాంధ్రభాషానుశాసనములు; అథర్వణకర్తృకములని యాదరింపబడుచున్నయవి. దానం జేసియీకృతులను రచియించినవాఁ డొక్కఁడేయని కొందఱభిప్రాయపడుచున్నారు. కొందఱు, త్రిలింగశబ్దానుశాసనకర్త మిగుల ప్రాచీనుఁడు వేఱనియు, కారికలకర్త నవీనుఁడు మఱియొకఁడనివాదించుచున్నవారు; కావున, నీయుభయుల వాదములకును మూలాధారము లీవ్యాకరణము లగుటచే గ్రంథకాలాదులు నిర్ణయించుటకాధారము లేమియు గోచరింపకపోయినను, సామాన్యమునందఱి యెదుట నేయేగ్రంథములకు బిమ్మట నేయేగ్రంథములు రచియింపబడినవియు దెలిసికొనగొంత వలనగును; గావున నీరెండుగ్రంథములయు దత్తయంశములంబట్టియు, లక్షణములంబట్టియు, రచనాప్రకారమునుబట్టియు భాషానుశాసనమునకు మొదటపొరంబొనిదియెద్దియో! పిమ్మట గడఁగినది యెయ్యదియో యథామతిఁ బరిశీలించి నిర్ణయింపుచున్నవాడ.

అథర్వణుఁ డని ప్రసిద్ధిగాంచిన యొకపండితకవి లాక్షణికుఁడు నన్నయభట్టారకునకుఁ బూర్వమునవో! యించుక పిమ్మటనో సమకాలమునవో! యుండవలయునని యెల్లపండితకవి లాక్షణికులును దలంచుచున్నారు. అథర్వణకృతములని ప్రసిద్ధిగాంచినవి:— 1. త్రిలింగశబ్దానుశాసనము. 2. భారతవిరాటోద్యోగ పర్వములు. 3. ఛందస్సు. 4. కారికలు. ఈనాలుగుగ్రంథములలో 1-4 వ్యాకరణములు కనబడుచున్నవి. 2-3 భారతఛందములు కనబడుచున్నవి. ఈనాలుగును ఏకకర్తృకములో! భిన్నకర్తృకములో! ఏకకాలికములో! భిన్నకాలికములో! కనబడుచున్నకృతులలో త్రిలింగశబ్దానుశాసనమునందలి యంశములను, రచననుబట్టి నన్నయకుఁబూర్వమున రచియింపబడినట్లు కనబడుచున్నది. కారికలయందలి యంశములను, రచనను జూడఁగా, నన్నయకు బిమ్మట మిగుల దూరమున బొడమినట్లు పొడకట్టుచున్నది. అథర్వణుఁడు నన్నయకు గొంచెము పరుషని కింవదంతికలదు. అదియు మూలములేని వ్యాఖ్యానము. "వేఱుచూచి మ్రానిపేరు చెప్పువా" రనునట్లు రంగనాట్ఛందము, అప్పకవీయములోనగు లక్షణగ్రంథములలో నుదహరింపబడిన 2-8 పద్యములంబట్టి యథర్వణుడు నన్నయకు బిమ్మటివాఁడనియు, కావుననే, విరాటోద్యోగపర్వములు రచియించెననియు గాకాశహర్మ్యమును నిర్మించిరి. ఈకవియెవ్వరో! ఏకాలము

నుండెనో! యనుదాని నిరూపించుటకు నిరాధారమున్న నాయనలాదిక ప్రకృతమునకు బ్రయత్నించెద.

త్రిలింగ శబ్దానుశాసనము గద్యపద్యాత్మకంబై 1. సంజ్ఞా, 2. సంధి, 3. తత్సమ, 4. అచ్ఛిక, 5. తద్ధిత, 6. సమాస, 7. కారక, 8. తిఙంత, 9. కృదంతములను తొమ్మిదికాండములు గలిగి నూట అయిదు అనుష్టుప్ శ్లోకములతో నొప్పుచున్నయది ఇందు శాతవాహనపుష్పదంతాదుల వాక్యములును, శ్లోకములును మాఱి కొన్ని గలవు. మఱియు, 1. బృహస్పతి, 2. కణ్వుడు, 3. పుష్పదంతుడు, 4. రావణుడు, 5. సోమచంద్రుడు, 6. ఇంద్రుడు, 7. గౌతముడు నను వారలిందు టంకింపబడిన ప్రాచీనాంధ్ర వ్యాకర్తలు.

దక్షిణహిందూదేశప్రాచీన లిపిశాస్త్రకర్తయగు బర్నెల్ దొరగారు, త్రిలింగశబ్దానుశాసనమున రెండుచోట్ల «హేమచంద్రుడు, పేర్కొనబడియుండుటం జేసియు, హేమచంద్రుడు పదునొకండవ శతాబ్దమునందున్న వాడగుటం జేసియు, నథర్వణుడు పండ్రెండవ శతాబ్దప్రాంతమున నుండియుండవచ్చునని వ్రాసిరి. కాని, యా దొరగారుదహరించిన లిపిబోధకశ్లోకములు త్రిలింగ శబ్దానుశాసనములోనివి కావు. అందు పేర్కొనంబడిన హేమచంద్రుడు, ఆంధ్ర వ్యాకరణకర్తయు గాడు. హేమచంద్రుడు:— 1. ఆభీరు, 2, అభిరి, 2. అవంతి, 3. గూర్జరి, 4. బాహ్లీక, 5. శౌరసేని, 6. మాగధి, 6. ఉఢ్రి, 8. గౌడి, 9. వైదర్భి మరాటి. 10. నేపాళియను దశవిధ ప్రాకృతభాషలనుగూర్చి వ్రాసిన యాతడు అని మాక్సుమూలరు, సైన్సాఫ్ లాంగ్వేజి. సం. 1. పే. 171 మఱియు, గీ. విద్వాంసులు హేమచంద్ర త్రివిక్రమాదు లానరజాపిరి ప్రాకృతంబు నకు ద్రోవయని, యప్పకవి. ఆ. 4.

త్రిలింగ శబ్దానుశాసనమున, శ్లో. హేమచంద్రాది మునిభిః కథితం చాంధ్రలక్షణమని కొన్ని ప్రతుల గానంబడుచున్నయది; కాని; శ్లో. సోమచంద్రాది కవిభిః కథితంచాంధ్ర లక్షణ. మ్మనియుం దవలయు. హేమచంద్రుడని వ్రాతపొరపాటున పడియున్నది. శ్లో వాచేభద్రం భవతువినతా, మానవేస్తు ప్రణామో ధ్యాత్వాలక్ష్మీవ్యపహారిమధునా మానసే సోమచంద్రమ్, అనియు; «యదాముపాసోమచంద్ర- శ్లో. ప్రయోగమేవపశ్యంతి మూఢా మేధావినస్తున.»యనియు, నాంధ్రకౌముది, త్రిలింగశబ్దానుశాసనమునందు నీవచన మేయున్నది. అచట «సో, అనుదానికి బాలుగ «హే, యనునది పొరబాటున కొండె, ప్రసిద్ధమకొప్పటన నామగ్రహణమున నొండె బడియుండును. త్రిలింగశబ్దానుశాసనాచ్ఛికకాండమున హే (సో) మచంద్రః జిద నుస్వారవ్య అనునాసికంచ రలయోగళ్యః ద్వితీయాయాః రలోప ధారీటిక్ టికా ప్రకృతిశ్చయో పథాత్తిః మైచతృతీయా....హోదుతశ్చ.» అని ఈవాక్యములు సోమచంద్రుని యాంధ్ర వ్యాకరణమునందుండవలసినవి; కాని హేమచంద్రుని ప్రాకృతవ్యాకరణమున నుండవలసినవి కావుగదా?

త్రిలింగ శబ్దానుశాసనకాలమున నాంధ్రమునకు లక్షణము మిక్కిలి కొంచెముగానున్నట్లు కానంబడుచున్నది. అందు- అచ్చులలో, «వక్రివక్రతమ సంజ్ఞలులేవు. హల్లులలో, కచటతపలకు పరుష సంజ్ఞలేదు. గజడదబలకు సరళసంజ్ఞయులేదు. చయ్యలు, జయ్యలునని సంస్కృత ప్రత్యాహార సంజ్ఞలే ప్రయోగించె. మిగిలిన హల్లులకు స్థిరసంజ్ఞయులేదు. చిగురుటాకు, కఱకుటమ్ము, పేదరాలు, బాలింతరాలు, రాజానాజ్ఞ మొదలగు సమాసములలోనగు పదములలో టుగాగమ, రుగాగమ, నుగాగమములు విధించుశాసనములు లేవు. ఆకాలమున గిట్టిపదములెట్లు ప్రయోగించుకొనుచు వచ్చిరో తత్సమ కాండమున, నామప్రత్యయములుకాని- «రామునిచేతన్ రామునకున్ అనుమొదలగు చోట్ల, వానిపూర్వాగమములుగాని వివరింపబడవయ్యె. శ్లో. ఉంచి కుండావల్లవలన, వంకండీతి పంచమీ- ని ర్ధారణే కన్నకంటే దేశ్యేపారుడీత్యపి.» అని పుష్పదంతుని వ్యాకరణమునమున్న పంచమీవిభక్తి ప్రత్యయముల నుదాహరించె. ఈప్రత్యయములలోనివి కొన్నిలోకంబున గలవు. కొన్ని ప్రయోగంబుల గలవు. పారుడియనునది యెచ్చటను గానంబడదు. కారకకాండమున «శ్లో. కర్తృకర్మాది కంసర్వం పాణినీయ మమందితమ్. తత్సత్త్వజ్ఞాత దేశ్యానాం సమాసంకారకాదికమ్. అనికొన్ని చెప్పి సమాసాంతమున, శ్లో. అనుక్తం సర్వశాస్త్రంతు, రావణీయే విలోకయేత్. అనిరెండుకాండములను ముగించె. తిఙంతమును, దత్సమ దేశ్య, నామధాతువులను, లడాదిపంచ లకారములను పేర్కొని, శ్లో. ఏతేషా ప్రక్రియార్థంవై బార్హస్పత్యా నిలిఖ్యతే.» యని,«అవి క్షితమిత్, తస్యలుక్ తినితిమి వృత్తమే, తివితిరి మన్యమే, ఎనిఎరి ప్రథమే ణిచ్చ ణిదనుస్వారః అను మొదలగు కొన్నిబృహస్పతి విధులననుసరించి వ్యాకరణము సమాప్తినొందించె. వీనింబట్టిచూడంగా నింత కొంచెపాటి లక్షణములుగల వ్యాకరణము భారతాదిగ్రంథములు లోకమునం బ్రచురములగు నంతభాషా సంపన్నకాలమునః— «శ్లో. బారువాన్సత్యాని సూత్రాణి కౌస్వాంవ్యాకరణంవిదన్. నానావిధ ప్రయోగాంశ్చ జ్ఞాత్వా విశ్వథసంక్తికాన్. ఆంధ్రసంస్కృతమర్యాదా భీజ్ఞైసాధువిచారితాన్. సోమచంద్రాది కవిభిః కథితంచాంద్రలక్షణమ్. అనియుండుటచే నెన్నియో లక్ష్యలక్షణ గ్రంథముల బరిశీలించి, చతుష్షష్టి కళాధుర్యుండగు నథర్వణుడిట్టి స్వల్పవ్యాకరణమును రచియించి యుండెననుట యాకాలమునభాషయు లక్ష్యలక్షణములును మిక్కిలి విరళముగానుండుటను సూచించుచున్నది. భాషాప్రయోగాది సుభిక్షకాలమున నల్పలక్షణమును రచియించుట, కర్తృసంజ్ఞ కాదు. కాబట్టిత్రిలింగ శబ్దానుశాసనము రచియింపబడిన కాలము నన్నయాదులకు బూర్వమైన ప్రయోగలక్షణములు మిక్కిలి తక్కువగానున్నకాలమని యాగ్రంథముచూచినవారికెల్ల దోపకమానదు.

ఇక గారికలగూర్చి వివరించెద. అథర్వణకారిక లనియెడు వికృతి వివేకము గ్రంథకర్తరచించిన విధమున బరిచ్ఛేద ప్రకరణాదివిభాగములతో వితరవ్యాకరణములవలె బూర్వోత్తర సంబంధములతో నెచ్చటను గానంబడదు. «ప్రథంబన అహోబలపతి» యను

గ్రంథనామమున బరగు "గాళినరసయ్యగా" చే రచియింపబడిన "కవిశిరోభూషణ, మను నాంధ్రశబ్దచింతామణి వ్యాఖ్యానంబున నుదహరింపంబడిన రమారమి మూఁడువందలు కారికలు మాత్రమిప్పుడు కానంబడుచున్నవి. ఏడెనిమిది కారిక లితరటీకలయందు గనబడుచున్నవి.

అథర్వణకారికల ప్రతులు నాలుగు నాకు దొరకినవి. అందు 1. ఓగిరాల రంగయ్యగారు సంపాదించినది. క 200. 2. విజయనగరము నుండి తెప్పించినది కీ 1 216. 3. చామర్లకోట విఁజమూరి లక్ష్మీనరసింహరావుగారు సంపాదించినది. కా 378. 4. రావుబహదూరు కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులుగారు వివేకవర్ధనిలో ప్రకటించినది. కా 378 1-2 ప్రతులలో బరిచ్ఛేదాది విభాగములు లేవు. 3-4 మాతృకాప్రతులు; అహోబల పండితీయమునుండి పరిచ్ఛేద క్రమముగా నెత్తి వ్రాయబడినవి. కావున, నిందు సంజ్ఞా, సంధి, యజంతము, హలంతము, క్రియయను నైదుపరిచ్ఛేదములు గానఁబడుచున్నవి. కాని పూర్వోత్తర సందర్భములు లేవు. ఇది గ్రంథకర్తృ విభాగము కాదు. ఇందలి సంజ్ఞాపరిచ్ఛేదమున, కావ్యాదర్శము, కావ్యప్రకాశిక లోనగు సంస్కృత లక్షణగ్రంథములనుండి యలంకారాదుల కుదాహరింపబడిన శ్లోకములు 60-70 గలవు, అథర్వణుని కారికలు రమారమి మూఁడువందలుండవచ్చును. అహోబలపతి. "అథర్వణుని కారికలయందలి సారమంతయు నిందేయుంచినాడను; కావున దత్కారికల గ్రంథమును జూడవలయునను నభిలాషను బండితులు విడువవలయు. శ్లో. యస్మాదాథర్వణగ్రంథ సోప్యత్రైవ విధీయతే. తేనతత్కారికాలోకలోలతా త్యజ్యతే బుధైః" అని వ్యాఖ్యానాదిని వచించుటంజేసి యిందుదహరింపగా మిగిలినవియుఁ గొన్ని కారికలు మాత్రమే యుండునని తోఁచుచున్నది.

అథర్వణుఁడు తన కారికలయందు 1. హరి. 2 శ్రీకవి. 3. విష్ణుకర్మ. 4. ధూర్వహుఁడు 5. శృంగారభూషణుఁడు సరూపైయాకరణుల నామములం బేర్కొనియె. వీరు రచియించిన వ్యాకరణము లెచ్చటను గానరావు. హరికారికలు శిథిలములై నామావశిష్టములయిన కతంబునవో 1840 సం॥ ప్రాంతమున, గోదావరీమండల కాకినాడ వాస్తవ్యులగు శిష్టు కృష్ణమూర్తి శాస్త్రులవారు, తాము హరి పదవాచ్యులగుటచే భ్రమానామునకు హరికారికలను నామముంచి వానికి వృత్త్యుదాహరణములు మాత్రము రచియించినట్లు వ్రాసికొనిరి. శ్లో॥ శిష్టకులకలశజలనిధి-శీతకరః కృష్ణమూర్తి సంఖ్యావాన్-ప్రద్దర్శనీవ్యతంత్ర, స్త్రీనోతి హరికారికావళేర్వృత్తిం - అని వ్రాక్రృతమున గానఁబడుచుండెడు హరికారికలు అథర్వణకారికలలో పేర్కొనబడిన హరిచే రచియింపబడినవి కావు. ఈ కారికలనే పరవస్తు చిన్నయసూరిగారు బాలవ్యాకరణమునకు పేర తెనిగించి యందలి వృత్త్యుదాహరణములనే పొందుపఱిచిరి. అయన సంగతించిన పిమ్మట సాయనకొమారుఁడా వ్యాకరణమును 1858 సం॥ ముద్రింపించి ప్రకటించె. ఇఁత సమగ్రలక్షణముగల వ్యాకరణ మథర్వణకారికలకు బుర్వమునగాని. నన్నయాదులకు బూర్వమున గాని రచియింపబడి యుండెననుట విశ్వాసపాత్రము గాలేదు. అన్యులగ్రంథము లిట్టివని రైన నవ్వరు నెఱుంగరు. కారిక అథర్వణుఁడు రచియించెననుటకు నహోబలపతి తక్క కెవ్వొండు సాక్ష్యము లేదు. "సంస్కృతభాషయందు బౌరబాటున నపశబ్ద ముచ్చరించిన యెడల పాణినినిగాని, పతంజలినిగాని స్మరింపవలయుననియు వడ్వీధ ప్రాకృతముల నపశబ్ద ముచ్చరించినవో వాల్మీకినిగాని, మహేశ్వరునిగాని స్మరింపవలయుననియు; నాంధ్రమున నన్నయనే (యథర్వణునే) స్మరియింపవలయు; కా-శ్రుతేఽపశబ్దే చోక్త్వా, ప్రమాదాత్పాణినిం స్మరేత్. ప్రాకృతే షడ్విధేచాపి, వాల్మీకింవా, మహేశ్వరం- ధ్యాయేదత్రతు మామేవ, స్మరేత్పండిత సమ్మతః" అనికనబడుచున్నమునన్నయనునది సర్వనామంబగుటచే నామంబు నిర్ధారణంబు కామింజేసి కర్తృనిర్ణయంబు గావింపవలనుపడదయ్యె. ప్రస్తుత మీకృతియే కాలమున రచియింపబడినదియు తెలివ పిదప దదనుసారముగ గీర్తియు నిర్ణయింపబడును.

వ్యాకరణాదికృతులకు గాలనిర్ణయము చేయుటకు సరియగు సాధారములు గానరావు; కాన సారస్వతమునందలి యేయే గ్రంథములలోని ప్రయోగములకు లక్షణములై కానంబడుచున్నవో, యా యా గ్రంథములంబట్టి కాలనిర్ణయంబు కావింప ననువగుటజేసి యందలి కొన్ని యుదాహరించెద.

అథర్వణ కారికలయందు:—

1. సంస్కృతీయంబులగు నచ్చులకు సంధి - గంగనుకాన. శ్రీరంగధర్గంచు. కారిచ్చుశుభము. కా. సుత్ర చిత్సంవస్కృతీయాపి ప్రాకృస్య త్రిమ్యాఖ్య కేస్.

2. సంబోధనాంతంబుమీది ప్రకృషములకు గకడదవాదేశము. ఒకడన్నిదరంగ వలిందలూవర్ - కా-కాకాసంబోధనైవ త్యాక్యే కర్మధారయే, అచేతనార్థకేశబ్ద ఇతి శృంగారభూషణః-

3. ద్రుతమున కచ్చుపదమగునప్పుడు ద్విత్వము- వచ్చెన్నతివ- కా-న్నోవాద్విత్వం క్వచిచ్ఛిష్టం పరప్రాగేన సంగతే-

4. పద్యావసానముల ద్రుతమునకు వ్యత్యము నిషేధము. తెన్నగాక-రాఘవునితోన్- కా. పద్యావసానే సర్వేషాం వ్యత్యం నాప్నోతి సాధుతా.

5. సంబోధనమున స్త్రీవాచకములకుఁ బారమున "గో"వచ్చును. చెలియగో! అక్కరో! కా - + + ఇతి స్త్రీవాచకోభవేత్ - పరత్రైక.

6. "రో" యనునది రూపములగు దేశ్యపదములమీఁదనువచ్చును. అమ్మక చెల్లరో? కా. అన్యత్రాపిక్వచిద్రోస్యా దూర్ధ్వదేశ్య ప్రయోగతః

7. సంబోధనమున "కొన" యనునది తెనుఁగు పదముమీఁద వచ్చును. నాయమ్మకొన! నాతల్లికొన! కా. క్వచిదామంత్రణే కొనా వైకృతాత్పరతోమతః.

8. ఒకానొకచో నర్థభేదమున "గా" యనునగివచ్చును. దుష్టునగు. ఎల్లిగా! ఎల్లిగాఁడు. బల్లిగా! పుల్లిగాఁడు. కా. అర్థభేదేక్వచిచ్ఛబ్దాదిగా స్యాచ్చుతతో పిదుజ్.

9. పూజ్యార్థమున ద్రుతవహితమైన గారు, వచ్చును. రామయ్యఁగారు వెంకయ్యఁగారు కా. పూజ్యతే సద్రుతః కారుద్భేదకం తూ భయాత్మకం.

10. పూజ్యార్థమున బహువచనల కారముమీఁద వారు, వచ్చును. వంశకథనమునందును నగస్వాములవారు. వరదరాజవారి వంగవఁలు. కా. తస్యాద్రవ్య బహుత్వం స్యాల్లపర్ణాత్స విశేషణమ్. లోకోక్త్యా వంశకథనే భవేదస్యత్ర ప్రచ్యుతిః.

11. లింగభృంగాదులకు సంబోధనమున ముద్వర్ణకలోపము. లింగా! భృంగా! కా. లింగభృంగాదిశబ్దేభ్యోమ్యాదిరామంత్రణేతు వా.

12. కవర్ణకము పరమగునపుడు నాగాగమాభావము. రాముకఁ. విధాతృకఁ - కా. సర్వేషా మేవచోదంతశబ్దానాం చౌపరే భవేత్ న ప్రాయస్స్యాద్యకారాచ్చ సర్వపండిత సమ్మతః.

13. క్త్వార్థకపదముతోడి ద్వంద్వము కొందఱికిష్టము. వచ్చి రాములు. ఇచ్చియీయములు. తెచ్చిరాములు. కా. ద్వంద్వంకేషాంచి దిష్టంస్యాత్క్త్వార్థకిశబ్దేన కుత్రచిత్.

14. శ్లేషయందు సఖండనిర్బిందు పదములకు యోగము కొందఱికిష్టము. అనఘ శ్రీధరణీశుఁడొప్పె నగరూఢపూర్వ సత్కీర్తితోఁ - కా - శ్లేషేసఖండ నిర్బిందుమేకనం కుత్రచిన్మతమ్.

15. తనుజ సంజ్ఞలయందు రాజాదులు పరమగునపుడు అత్యప్రధ్వతులాదేశములగు - రామరాజు - తిమ్మరాజు - రామారావు - తిమ్మానాయఁడు. రామిసెట్టి - తిమ్మిశెట్టి - అయ్యపరాజు - మల్లపరాజు - కృష్ణమరాజు కోనమరాజు - కా, ద్వ్యక్షరాది చతుర్వర్ణపర్యంతం జననామసు - లోపస్స్యాద్ద్యాది వర్ణానాం శబ్దేరాజాదికేపరే - క్వచిదత్వం క్వచిచ్చాత్వం, క్వచిదిత్వం క్వచిత్పునః క్వక్వచిన్మత్వం యథాయోగమన్యచ్చవ్యవహారత ఇత్యాదులు పెక్కులుగలవు. గ్రంథవిస్తరభీతిచే విరమించినాఁడ.

ఈలక్షణములను బట్టిచూడగా నీకారికలు పండ్రెండవ శతాబ్దమునకుఁ బూర్వమునందుండు గ్రంథములలోని లక్ష్యములకేగాక పదునాఱవ శతాబ్దప్రాంతములయందలి గ్రంథములలోని లక్ష్యములకును లక్షణములైయున్నటులఁ గానంబడుటవలనఁ బదునేడవ శతాబ్దప్రాంతమున నథర్వణుఁడను పేరిటి వాఁడెవ్వరో, రచియించియుండవలయు. ఒంటె, నాది వారికారికలు నామావశిష్టము లగుటంజేసి పందొమ్మిదవ శతాబ్దమునఁ దర్వాతమున శిష్ట కృష్ణమూర్తిగారు రచియించినట్లు, అథర్వణుఁడు రచియించిన త్రిలింగ శబ్దానుశాసనము దొరుకమింజేసియో! యత్యల్పమగుటంజేసియో! భారతమును రచియించిన నన్నయభట్టాంధ్ర శబ్దచింతామణినిగూడ రచియించియుండెననునట్లనే యహోబలపతియో! మఱియెవ్వరో! యీకారికల రచియించి గ్రంథప్రాశస్త్యమునకై యథర్వణుని పేరుపెట్టి ప్రకటించినట్లు కానంబడియెడు; గాని త్రిలింగశబ్దానుశాసనమును రచియించిన చతుష్షష్టి కళాధుర్యుఁడగు నథర్వణుఁడుగాని, పండ్రెండవ శతాబ్దప్రాంతముననుండి భారతభాగమును రచియించెననెడి యథర్వణుడుగాని యీకారికల రచియించినట్లు గానంబడదు.

భారతమును లక్ష్యగ్రంథమును రచియించిన నన్నయభట్టే యాంధ్రశబ్దచింతామణియను లక్షణగ్రంథమును రచియించెననిన, నాదరము గలిగినట్లే భారతభాగమును రచియించిన యథర్వణుడు గొప్పలక్షణగ్రంథమగు కారికలను రచియించెననిన. ప్రమాణముగానుండునని సాధించుటకో! యీకారికలనెవ్వరో రచియించియుందురు. లేకున్న దక్కలలక్ష్య లక్షణముల ననుసరించి త్రిలింగశబ్దానుశాసనమను నొకచిన్నవ్యాకరణమును రచియించి యశంబుగాంచిన యథర్వణుడు భవిష్యత్ప్రయోగ జ్ఞానంబును గలిగి కారికలను నింతవిపులలక్షణములు నేల రచియించును? ఇప్పటిపలె నప్పుడు తరగతి చదువులు లేవుగదా? కారికలముందు త్రిలింగ శబ్దానుశాసనమును నొక వ్యాకరణమేనా! ఇది తెలుగా నొకగ్రంథమని కారికల యట్టి గ్రంథమును రచియించిన యతడు చెప్పుకొన సాహసించునా?

అహోబలపతి తనవ్యాఖ్యానమున నథర్వణునికిద్వితీయాచార్యుండనియుఁ గారికలకు వికృతి వివేకంబనియు పేరుపాములు వ్యవహరించె. ఈనామములు కారికలలోఁగాని, తదన్యగ్రంథములలోఁగాని యెచ్చటను గానఁబడవు. అహోబలపతి యథర్వణుని భారతము నెఱిఁగియున్నట్లు కనఁబడదు. ఈద్వితీయాచార్య బిరుదమెందు గలదు. ఈబిరుదము భారతభాగము రచియించుటచే వచ్చినదా? వ్యాకరణభాగము రచియించుటచె వచ్చినదా, రెండు రచియించుటచే వచ్చినదా? భారతము తెలియకపోయినను గారికలను రచియించుట బట్టియె యీవ్యాఖ్యాత యీపేరుపెట్టినట్లు కానంబడుచున్నది. ఇదియునుగాక యీవ్యాఖ్యాత తనవ్యాఖ్యానము నాదిని "ప్రసిద్ధుఁడగు సారంగధరునిచేవ్రాయఁబడిన యాంధ్రశబ్ద చింతామణి టీకను ప్రచురము సేయుటకై నన్నయభట్టు వాయువంశమున నహోబలపతియనుపేర జన్మించె శ్లో॥ ప్రసిద్ధసారంగధరేణ టీకామపి స్ఫుటీకర్తుమతీవ హృష్టాత్ - వాయూలసంశేకరతారభూయ శ్రీనన్నవిద్వానహమేవసోస్మి" అని చెప్పుకొనుటంజేసి యాలోచించిచూడఁగా నహోబలపతియే ద్వితీయాచార్యుఁడయినట్లు తోచుచున్నయది.

కాబట్టి త్రిలింగశబ్దానుశాసనమను చిన్నవ్యాకరణమును రచియించిన యథర్వణుఁడను వ్యాకర్తవేరనియుఁ గారికలనబరగు వికృతి వివేకమని యెడపెద్దవ్యాకరణమును రచియించిన వ్యాకర్త వేఱనియు బదునేడవ శతాబ్దప్రాంతమున నహోబలపతియో? మఱియెవరో కారికలరచియించి గ్రంథప్రాశస్త్యమునకై పూర్వముననున్న యథర్వణుని పేరుపెట్టిరనియు నూహింపవలసియున్నది.

విమర్శకులు, సూక్ష్మబుద్ధులు నగు పండితులిందలి పరమార్థమును గ్రహింతురుగాక. యథార్థమెన్నటికైన బయల్పడుగాక.

మనశ్శక్తి.

మ.రా.శ్రీ, ముక్తినూతులపాటి - గోపాలకృష్ణయ్యగారిచే వ్రాయఁబడినది.

శ్లో॥ మన ఏవమనుష్యాణాం కారణంబంధమోక్షయోః ।
బంధాయ విషయాసక్తం ముక్త్యైనిర్విషయం స్మృతమ్ ॥
"భగవద్గీత" ఉపనిషత్.

ప్రపంచమునందలి మానవకోటియంతయు, దుఃఖము నపేక్షింపక, సుఖంబునే కోరుచున్నటుల నెల్లరకును దెల్లంబయిన విషయంబె. అట్టి సుఖము మనస్స్వాధీనమైనదనియు, బాహ్యవిషయ సంసర్గవలనఁ గలుగు సుఖము దుఃఖజనకమయినదనియు, ఆధ్యాత్మిక శాస్త్రజ్ఞులు కన్గొనియున్నవారు. నిరుపేదయైననుఁ దనకుఁ గలిగినదానితోడనె సంతృప్తినొంది, సుఖమునుఁ బడయుటయు, మహదైశ్వర్య వంతుడయినను విషయ సుఖంబులవలనఁ దృప్తిఁజెందక దుఃఖముల ననుభవించుటయు లోకానుభవమై యున్నది. అరయఁగ, సుఖంబునకు మూలకారణము, సంతోషము కాని, ధనము కానట్లు తెలియుచున్నది. సంతోషామృతరస తృప్తులగువారికి, విషయసుఖ జనిత తృష్ణ బాధింపఁజాలదు. రక్త, పీత, శ్వేత; నీలి మొదలి వర్ణములుఁగల కంటియద్దములను వేసికొని, లోకమందలి వస్తువులనుఁ జూచువారికి, నాయా యద్దములకు నుచితమగురీతి, వస్తువులు కనుపించునటుల, మానవుల మనంబెవ్విధంబుగ నుండునో, లోకంబు నవ్విధంబుగనే యుండును. సంతుష్టాత్ములకు, సంతోషానంద భరితముగను, దుఃఖితాంతఃకరణులకు, నెచటఁజూచినఁ దృప్తిలేక, వ్యసనాంధకార బంధురితముగను, కామాత్ములకు, ప్రణయమయంబుగను, ధనసంపాదనా పరాయణులకు, ద్రవ్యమయంబుగను, బ్రహ్మానుభవ తత్పరులకు, బ్రహ్మమయంబుగను, లోకము కన్పట్టుచున్నది. లోకమందలి వస్తువులేకాకారముగనుండినను, వారి, వారి చిత్తమునకుఁ దగినటుల, వస్తువులు నానావిధంబులఁ దోచుచున్నందున, మనస్సు ననుసరించి లోకము విస్తరింపఁబడుచున్నది గాని లోకము ననుసరించి చిత్తముండుటలేదు. సుషుప్తికాలమందు, మనసులీనమై యుండుటవలన, లోకము లన్నను మనోగోచరములగుట కానము. దీనింజూడ, మనస్సులయించిన లోకంబు లడంగుననియు; మనసు వికాసమునొందిన లోకము లభివృద్ధియగుననియుఁ జూపట్టుచున్నది. చంద్రునియందు చంద్రికవలెనున్న పరమాత్ముని సంకల్పమే మనస్సనంబడు. మనస్సన వేఱొండులేదు, సంకల్ప సముదాయమై యున్నది. సంకల్ప సంచయమను నాహారము లేనిచో మనస్సునశించు.

2. మనస్సంకల్పములకు నొండొంటికి నెప్పుడు నేమియును భేదముగలుగదు. ఇదియునుంగాక, అవిద్య, సంసృతి, చిత్తము, మనస్సు, బంధము, మలము, తమము, అనునవి సంకల్పము పేర్లయి యొప్పును. ఈసంకల్పములు, పూర్వజన్మ సమార్జిత వాసనానుగుణ్యముగఁ బొడముచు, కార్యరూపముగఁ బరిణమించును. నేలయందు విత్తిన విత్తనము, సూక్ష్మముగనుండి, కాలానుప్రాప్తముగ, నంకురించి, పల్లవించి, కుసుమించి; ఫలించు తెఱంగున, ప్రాక్తనజన్మసంచిత వాసనాపుంజము, బీజరూపముగ, దేహమను క్షేత్రమందుఁ బ్రవేశించి, విషయేంద్రియ సంయోగంబునఁ గ్రమంబుగ, నంకురిత, పల్లవిత, కుసుమిత, ఫలితావస్థలనుఁ జెందును. దుర్వాసనలవలన దుష్టసంకల్పములును, సద్వాసనలవలన సత్సంకల్పములునుఁ గలుగుచుండు. దుష్టసంకల్పము లంకురించినపుడు, వివేకలవిత్రముచే నిర్మూలముఁ గావింపఁవలయు. మనమొక పదార్థము ననుభవించినను, భావించిన, నయ్యది సంస్కారరూపముగ వాసనాస్థితినిఁ జెందును. భావనయే వాసనయనంబడు. వాసన యన సూక్ష్మావస్థాపద వ్యవహార్యమై, యంకురించని సంస్కారవిశేషము. భావనారూపము గు వాసన, విభావానుభావ సాత్త్వికవ్యభిచారిభావసామగ్రీసంపత్తిచే, నంకురిత, పల్లవిత, కుసుమిత, ఫలితావస్థలనొందుట, దృశ్యప్రబంధములయం దెల్లరకు ననుభవసిద్ధమైన విషయంబె. నాటకప్రయోగమునందు రసు

తలా దుష్యంతుల యనురాగంబును; సీతా రాముల వియోగంబును, పాండవ వనవాసంబును, ద్రౌపదీ వస్త్రాపహరణంబునుఁ గాంచు సామాజికుల హృదయముల యందలి వాసనలు, ఆయాయవస్థలను భావించుటచే నంకురితాద్యవస్థలనుఁ జెందినటుల, తత్సూచకములగు, రోమాంచము, అశ్రుపతనము, హాహాదైవధిక్కారము; శోకము; శరీరకంపము లోనగు భావములు (అవస్థలు) కలుగుటచే, శృంగార, కరుణావీర రసార్ణవమునందు, సామాజికుల హృదయంబులు మునింగినవని తెలియఁబడుచున్నదికదా ? కావున, వాసనలు ఆయా యవస్థలను భావించుటచే నానావిధంబులగు, స్థాయీభావరూప ఫలితావస్థలనుఁ జెందుచున్నవని విదితమగుచున్నది. ఇట్టి భావనలు, చక్షుఃప్రీత్యాద్యవస్థలచేతను, ఫలితావస్థనుఁ జెందుచున్నవి. అనేక జన్మసమార్జిత వాసనామయ మనస్సు, లక్కను, మైనమునుఁ బోలియున్నది. అగ్న్యుష్ణాది తాపములచే, లక్కను, మైనమును, కఱగించి, అందెవ్విధములగు నణువులనుంచినను లోనికిఁజేర్చికొని బిగిసికొని పోవు చందంబున వాసనారూపమగు మనసును, రాగద్వేషాదులచే కఱగి, ఆకాలమందు భావించు (కన్పట్టు) విషయంబులను లోనికిఁ జేర్చుకొనును. శ్రేయస్కాములు, దుష్టవాసనలను నశింపఁజేసి, సద్వాసనలనుఁ జేర్చికొనుటకై, సత్సాంగత్యము, సద్గ్రంథపఠనావలోకాదులఁ గావింపవలయు. శ్రావ్యగాన రసముతోఁ జేర్చి హరికథాకాలక్షేపముఁ గావించిన, శ్రోతలమనస్సు శ్రావ్యమగు గానముచే నాకర్షింపఁబడి, వృత్త్యంతరములు లేక యానందకందళితమై కఱగుచుండిన కాలమందు, భగవద్భక్తి, తత్త్వజ్ఞానాశక్తి బోధకవిషయములంజొనిపిన చక్కఁగ నాటుకొనును. ఇవియే సద్వాసనారూపముగనుండి, మలినవాసనలఁ జేరనీయక పెంపొందుచుండును. కాఁబట్టి భగవత్కథలు, గానరస యుక్తములుగనుండిన, నాబాలగోపాలమునకు మానసికానందము నొందించునని ప్రాచీనాచార్యులు తలంచియున్నారు.

3. మనము పాటఁబాడినపుడును, మాటలాడినపుడును; శబ్దాకర్షణయంత్రమందుఁ బెట్టు ఫలకము లీశబ్దములనాకర్షించి, సూక్ష్మరూపముగఁ జేర్చికొని, యంత్రమందుంచఁబడినపుడు, పాటఁబాడి మాటలాడు చందంబున, దృఢముగ భావించినను, మనఃపూర్వకంబుగ కార్యము లొనరించినను; ఇవియన్నియు, (వాసనలు) బృహన్మస్తిష్కమందలి మేదస్సునందు, పరమాణురూపములుగఁజేరి, విషయేంద్రియ సంయోగంబున, సమయముగలిగినపుడు కార్యరూపములుగ పరిణమించును.

మస్తిష్కమునందు, సహస్రార చక్రమను నామాంతరముగల, సహస్రదళములుగల పద్మముకలదని, యోగశాస్త్రజ్ఞులు వచియించు విషయమును యోచించగ, వేనవేలు సంఖ్యలుగల పరమసూక్ష్మ రంధ్రములందు గలవనియు; వానియందే, సంకల్పములు చాళ్లు, చాళ్లుగా ప్రతిఫలించి, రక్తప్రసారము గలిగినపుడు, వృత్తిరూపములుగాఁ బరిణమించునని, పాశ్చాత్య మానసిక శాస్త్రజ్ఞుల మతమైయున్నది. మానసిక సంకల్పముల కన్నింటికి, మేదస్సు, ఉత్పత్తిస్థానమనియు; దానిని పదిలముగ రక్షించుకొనవలయుననియు శారీర శాస్త్రజ్ఞులు నుడువుచున్నారు. సంకల్పమున కుత్పత్తిస్థానము హృదయమా ? మేదస్సా ? యని మానసిక శాస్త్రజ్ఞులు పలుతెఱంగుల యూహించుచున్నారు. కాని సిద్ధాంతీకరింపఁబడియుండలేదు. ఆధ్యాత్మిక శాస్త్రమందు, పాశ్చాత్యుల మతము నకంటె, ప్రాచ్యులమతము సమాదరణీయము.

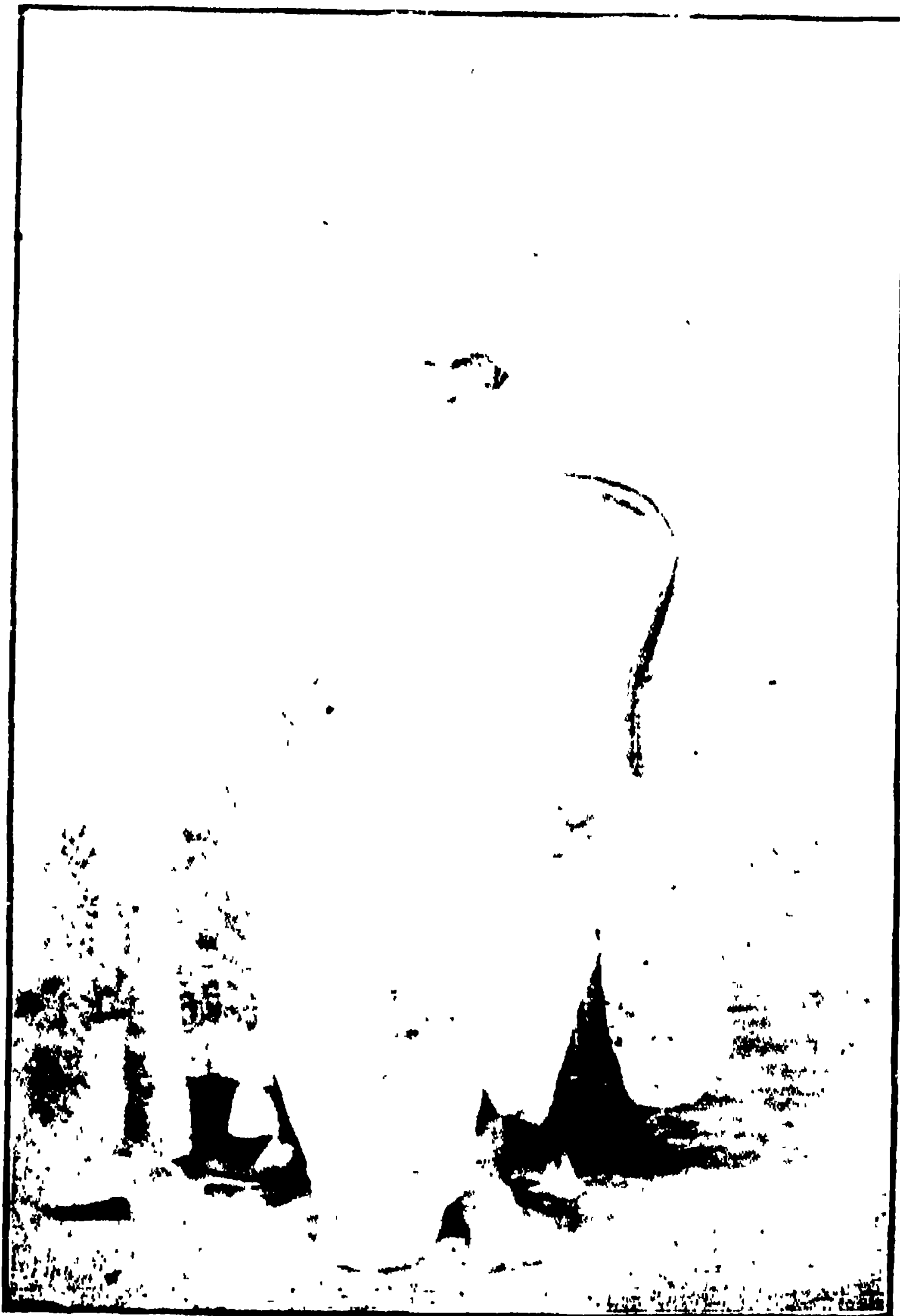
4. మహాపట్టణమునం దనేకచోట్ల నుంచఁబడిన వార్తాహరణ తంత్రుల కన్నిఁటికి నొకచోట, కూటస్థానమేర్పఱచఁబడి తత్స్థానాధిపతి సహాయంబున కార్యంబులు నిర్వర్తింపఁబడు చందంబున నీ నవద్వార పురమందుఁడు జ్ఞానేంద్రియ నాడీసముదాయమున కంతటికి మేదస్సుకూటస్థానమైయుండి తత్స్థానమందుండు, మనస్సుచే సకలేంద్రియ వ్యాపారంబులు జరుపఁబడుచున్నయవి. ఆయా యంత్రస్థానముల యందుండువారు, ఒండొరులతో సంభాషింపఁ దలచుకొనినను కూటస్థానాధిపతికి ముందు తెలిపి, వానిచే తంత్రీసంధానమును బడయక, సంభాషించుకొనలేని చందంబున; ఇంద్రియములును; తమ సంకల్పంబుల, కూటస్థానాధిపతియగు మనస్సునకుం దెలుపక

కీర్తిశేషులైన బచ్చు రామేశంగారు.

కీర్తిశేషులైన పైడా రామకృష్ణయ్యగారు.

కీర్తిశేషులైన వెలగపూడి సుందరరామయ్యగారు ఎం. ఏ.

పూసర్ల చినకమ్మన్నశ్రేష్ఠిగారు.

కీర్తిశేషులైన బసవరాజు గవర్రాజుగారు.

కీర్తిశేషులైన కోవల్లి వెంకటరమణరావుగారు బి. ఏ.

కీర్తిశేషులైన దాసు శ్రీరాములుపంతులుగారు.

కీర్తిశేషులైన వావిళ్ళ రామస్వామిశాస్త్రిగారు.

కొప్పరపు వెంకట సుబ్బరావుకవిగారు. కొ[illegible] వెంకట రమణకవిగారు.

బాలాంత్రపు వెంకటరావుగారు. ఓలేటి పార్వతీశముగారు.

వి. ఆ. కృష్ణశాస్త్రిగారు. ఒ. వి. రామశాస్త్రిగారు.

కంఠమనేని వెంకటరంగయ్యగారు. హనుమోర రామస్వామిగారు.

కొప్పూరు బసవిరెడ్డిగారు. ములుకుట్ల అచ్యుత రామయ్యగారు.

తమ వ్యాపారంబులందుఁ బ్రవర్తింపఁజాలవు. మనస్సంయోగము లేక యే దేనొక యింద్రియము స్వీయవ్యాపారము, స్వాభావికముగఁ జేసినను చేసినటుల భావింపఁబడదు. మనఃపూర్వకంబుగఁ జేసిన కార్యమునకే ప్రయోజనంబు కలదు. కూటస్థానమందా యధిపతి లేనపుడు సంభాషింపఁదలచినవారు సంభాషింపఁజాలక అతనికై వేచియుండి యాతనిచే తంత్రీసంధానముఁబడసిన పిమ్మట మాటలాడుకొను చందంబున మనస్సును, కార్యాంతరాసక్తమై యుండినతఱి ఇంద్రియములును వేచియుండి అవహితమయినపుడు తెలిపి స్వీయవ్యాపారంబులఁ జేయంగడంగును.

5. తప్తాయఃపిండము నెవ్విధముగ సాగఁగొట్టిన నవ్విధంబున, అగ్నికనపడుచందంబున, మానసికాగ్నియు, శరీరముననుసరించి ప్రవర్తించుచుండు. శరీరము, రోగపీడితమయినపుడు, మనస్సు, నిరుత్సాహమును, దుర్బలము నొందుటయు, దేహమారోగ్యముగనుండ ఉత్సాహమును వికాసమునుఁ జెందుచుయుంటయు నెల్లఱకుఁ దెలియుచున్నది. మనోబల వికాసముల నపేక్షించువారు, శారీరకారోగ్యబలముల నభివృద్ధిఁ జేసికొనవలయుననెడి పద్ధతి నవలంబించియే, పాశ్చాత్యులు, దేహబలారోగ్యముల విషయమును ముఖ్యముగఁ జూచుకొందురు. మన ప్రాచీనార్యులు, దేహబలారోగ్యములనుఁ జూచుకొనుటయేగాక, మనోబల విషయమునుఁగూర్చి మిగుల పాటుఁబడి, అనన్యసాధ్యమగు తపశ్శక్తిబలంబుచే నాశ్చర్యకర కార్యముల ననేకముల నొనరించినవారు. దేహబలంబునకంటె ననేకమడుంగులు మనోబలము మిన్నయగుచున్నది. తారకానికర మధ్యంబున వెలుగొందు సుధాకరుని చందంబున, దేహబలముగల మానవులనేకుల మధ్యంబున, మనోబలముగల మహనీయుఁడు, మాననీయుఁడై విరాజిల్లుచుండు.

మనస్సంతోషంబున, శరీరమునకుఁ బుష్టియు, తేజస్సునుగల్గు. మనోవ్యథకలవారు, పుష్టిదాయకములగు పదార్థముల నమితముగ భుజించినను, దుర్బలులగుచుండుట యందఱకుఁ దెలిసిన విషయంబే. శారీరక వ్యాధికంటె, మానసికవ్యథ, మానవుల పలువిధంబులగు నష్టములకు లోఁబఱచి, పీడించుచున్నది. శారీరక ధర్మమునకంటె, మానసికధర్మమే కడుముఖ్యమని మహాభారత శాంతిపర్వమునందు శాసింపఁబడియున్నది. తరుణీమణి నొకర్తును గాంచిన శిశువు, స్తన్యపానము నొసంగుటంబట్టి యాహార పదార్థంబనియు; బాలకుఁడు, మాతృవువలెఁ బ్రోచుటంచేసి వాత్సల్యపదార్థంబనియు; తరుణుఁడు స్వర్లోకసౌఖ్యంబులనిచ్చు భోగపదార్థంబనియు; విరాగి మేదోమజ్జాస్థి రక్తామిషపూరితంబగు, శవాకారంబనియుఁ దలఁచును. శరీరమొకటియైనను, భావభేదంబులచే వేఱుగఁ దలపఁబడుచున్నది. పురుషుఁడొకరుఁడు; తన శరీరముచే ముద్దులమూటఁగట్టు తనపట్టిని యాలింగనముఁ జేసికొనును. ఆశరీరముచే తన, మందస్మితోదంచిత వదనారవిందయగు, తనకాంత నాలింగనము గావించుకొనును. ఇచట నొకశరీరముచేతనె రెండుకార్యములు గావించినను మనోభావభేదముచే మొదటిది వాత్సల్యదాయక పదార్థమనియు; రెండవది యనురాగదాయక పదార్థమనియు తెలియఁబడుచున్నది. కావున శరీరముచేతఁజేసిన దానికంటె మనస్సుచే నొనరించినదానికే, ప్రాధాన్యత కలుగుచున్నయది.

6. ఐహిక విషయ సుఖముల ననుభవించుటవలన, దుఃఖము లొదవునని, తలంచియే, మన ప్రాచీనార్యులు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానము నభివృద్ధిఁజేసికొని, యాత్మానందకందళిత హృదయారవిందులై శాశ్వత సౌఖ్యముల నందుచున్నారు. ఇహలోక భోగపరాయణులగు, వారగాధ దుఃఖసాగరమందు, మునుంగుచున్నారు. పాశ్చాత్యులైహికసుఖ సంపాదనాపరాయణులైయుండ, భారతీయులాత్మీయ సుఖానంద తత్పరులై; ఖండాంతర, ద్వీపాంతరవాసులకు జ్ఞానవిషయంబున నుపదేష్టలును; నిదర్శనభూతులునై యుండిరని, యాధునిక తత్త్వశాస్త్రజ్ఞులు నొక్కి వక్కాణించుట యెంతయు యథార్థంబని తలంచిన వారందఱు, ఆత్మీయశక్తినే యభివృద్ధిఁ జేసికొనుచున్నారు.

7. ఐహిక విషయ సుఖంబులు, జలబుద్బుద ప్రాయంబులు. ఆముష్మిక సుఖంబులు శాశ్వతానందసంజనకంబులు. దీపాగ్నినిఁజూచి యాహారమని భ్రమఁజెంది శల

భంబులుగానం బ్రవేశించు చందంబున కామినీ జనహావభావాది శృంగార వికారములకులోనై మానవుల మనమ్ములు కామాగ్నియందు దహింపఁబడుచున్నవి. పైనికుండు జలంబులనుండు మీనంబులఁ బట్టుటకై బడిశాగ్రమునం దామిషమునుంజూపి గ్రహించులాగున, మన్మథధీవరుండు కామినీజన నవతారుణ్య లావణ్య సంజనిత వివిధశృంగార చేష్టాసంపత్తినింజూపి మానవుల మనోమీనంబుల హరించుచున్నవాఁడు. కావున ధీరులగు పురుషవరేణ్యులు విషయారణ్యంబులందు నిరంకుశముగ సంచరించు చిత్తమత్తేభంబుల జ్ఞానాంకుశముచే స్వాధీనపఱచుకొనవలయును.

మనోమర్కటము సంసార మహీరుహ విషయాశాఖాతతియం దనవరతము సంచరించుచుండు. విద్యావినయ సౌజన్య సౌశీల్యౌదార్యాది సుగుణగణ నికేతనులగు మతిమంతు లనేకుల నత్సహవాసంబున కామినీమణుల భ్రూచాపవినిర్ముక్తమార క్రూర నారాచంబు లనంబరగు కటాక్ష వీక్షణములచే విద్ధచేతస్కులై మోహజాలములలోఁ జిక్కి, సుగుణ సంపత్తినిఁ గోల్పోయి తుదకు బేలలగుచున్నారు. దీనికంతటికిఁ గారణము మనస్సును స్వాధీనమందుంచుకొనకుండుటయేకదా ? మృగతృష్ణికా జలప్రవాహంబులంగాంచి మృగంబులు ప్రధావించుచందంబున మనఃకురంగంబులు విషయాశామరుభూములందుఁ బరుగిడుచుండును. ధీరవరేణ్యుఁ డెట్టిదంబేని కష్టములకైన నోర్చి మనస్సును స్వాధీనముఁ జేసికొనెనేని నిఖిలసుఖంబుల ననుభవించును. పోయినఁగ్రోవనే మనస్సునుఁ బోనిచ్చిన మహాదుఃఖ గర్తములందుఁ బడవైచును.

8. దుష్టాశ్వంబులం బూన్చిన రథంబునెక్కి ప్రభువాఁకఁడు సుందరోద్యాన మందిరమునకుఁబోవునెడ తీక్ష్ణమగు మార్గముయొక్క యిరుప్రక్కల నగాధములగు గర్తములుండెను. అత్తఱి సారధి నేర్పరియై పరాకులేక పగ్గములు చేఁబూనిన నాహయంబు లభిమత ప్రదేశమునకుంగొనిపోయి చేర్చును. అటుఁగాక సారధి మద్యపానపరాయత్త చిత్తుండయిన నీదుష్టతురంగంబులు పెడత్రోవకునీడ్చి గర్తంబులోఁబడవైవ రథము తుత్తునియ లగుటయేగాక రథికాశ్వసారథుల శరీరంబులు గాయములతో నిండి తుదకు ప్రాణహానియు సంభవించు. అప్పగిది ఇంద్రియ హయంబులచే నమర్పఁబడిన శరీర రథంబు నారోహణముఁ గావించినవాఁడు జీవుడను ప్రభువు. బుద్ధియను సారధి మనఃప్రగ్రహములనుఁజేపట్టి జాగరూకతఁ గలిగి హయంబుల చోదనముగావించిననీతి న్యాయక్షుణ్ణమార్గంబునఁ జక్కఁగఁబోయి శాశ్వతానంద భాసురంబగు పరబ్రహ్మానంద మందిరమునకుంజేర్చును. అటులేక బుద్ధిప్రమాదావస్థనుఁజెందిన నీ యింద్రియాశ్వంబులు విషయాశా మహాగర్తంబులోనికిం బడఁద్రోయునెడ బుద్ధీంద్రియ జీవులకు మహాదుఃఖంబులు సంప్రాప్తమవును. కాఁబట్టి కుశాగ్రబుద్ధిచే నేనుజెక ఇంద్రియములను వానికి నాధారంబగు మనస్సును స్వాధీనమందుంచుకొనవలయును. ఓడను నడపు సరంగు ఆయోడచాపలును త్రాళ్లును తన స్వాధీనమందుంచుకొనిన నిష్టమున్నచోటికి నడపును. ఆ త్రాళ్లును చాపలును గాలికి త్రెగిన ఓడ సరంగు స్వాధీనములోనుండక యేప్రక్కగాలికొట్టిన నావలనికి లాగికొనిపోవునుగాని సరంగు కిష్టమున్నచోటికి పోఁజాలదు. ఈ మాడ్కి మనస్సును, ఇంద్రియవర్గంబును స్వాధీనంబుననుండిన సకల పురుషార్థములు మనోరథములు బడయనగునుగాని, అయ్యవి వశవర్తులు కానిచో నవిజూపు విషయగహనములలోఁ బ్రవేశింపవలయు. కాన, మనస్సును స్వాధీనమందుంచుకొనిన ననేకలాభములుఁ బడయనగును. అతి చంచలమగు పారదముయొక్క చాపల్యమునుఁ బోఁగొట్టి ఘుటికాభస్మాదులు గావించిన రసిసిద్ధులు కలిగినటుల మన శ్చాంచల్యమునుఁ బోగొట్టి వశవర్తి జేసికొనిన ననేక యోగసిద్ధులనుఁ బొందవచ్చును.

9. మనస్సంకల్పములకుఁ జెప్పనలవికాని, శక్తులు కలిగియున్నట్టు కనుఁగొనిన పాశ్చాత్యశాస్త్రజ్ఞు లద్భుతావహములగు, కార్యములొనరించుచుండ, భారతీయులు, తమశాస్త్రంబులలోని, పరమరహస్యంబుల నింకనుఁ బరిశీలింపకుండుట కడుశోచనీయము. పతంజలి యోగశాస్త్రమందును, యోగవాసిష్ఠమందును, మనశ్శక్తిప్రభావమునుఁగూర్చి పలువిధములఁ జెప్పఁబడినది. ప్రభాకరాత్త

మువలన రేడియమ్మను తేజఃపుంజపదార్థమును, జలప్రవాహపతనమునం దనిర్వచనీయమహిమఁగల విద్యుచ్ఛక్తిని గనిపెట్టి. వానిచే నాశ్చర్యకరకార్యము లొనరించుచుండ పరమాత్మతేజః ప్రతిబింబితమగు మనశ్శక్తినిఁ వశవర్తి జేసికొని, దానిచే నేమేమి యద్భుతావహకార్యము లొనరింపఁగూడదు? వేయేల సృష్ట్యాదులొనరింపనగును. శాత్రవారణ్య వీతిహోత్రుండగు విశ్వామిత్రుండు, బ్రహ్మసృష్టికిఁ బ్రతిసృష్టి సేయుటయు, నిఖిలలోక ప్రకాశికీర్తి చంద్రుండగు నగస్త్యమహామునీంద్రుండు వింధ్యమహీధరమునడఁగునట్లు శాసించుటయు, సముద్రోదకములఁ జేతిలో నుంచికొని పానముగావించుటయు చ్యవనుండయమి వరేణ్యుండు వజ్రపాణియగు పాకశాసను హస్తంబు స్తంభింపఁజేయుటయు మహర్షులనేకులు నిగ్రహానుగ్రహవంతులయి మహాకార్యము లొనరించుటయు, నివియన్నియు తపఃప్రభావంబువలన గాదె? తపఃప్రభావంబన వశీకృతమానసికేచ్ఛాశక్తియనంబడు. ఇచ్ఛాశక్తికిట్టి మహామహిమకలిగి యున్నదని తెలిసికొనియే ప్రాచీనార్యులు నశ్వరములగు నైహికసుఖంబులను విడనాడి కాయక్లేశాదులకునోర్చి తపశ్శక్తినిఁబడసి లోకానుగ్రహతత్పరులై సద్గ్రంథములను రచియించి తన్మహిమను వెల్లడించినారు.

10. సంపూర్ణముగా నిండిన తటాకమందలి యుదకము పల్లపుభూముల కప్రయత్నముగ పాఱుచు, మెఱకభూములకు పాఱక, యంత్రాదిసాధనములచే నీరెక్కినట్లు మనస్తటాకమునందలి తేజోమయరసంబును కామక్రోధాద్యైహికవిషయసుఖంబులకు నప్రయత్నంబుగ ప్రసరించుచు శమ దమ తితిక్షా ధ్యానవైరాగ్యంబులను నూర్ధ్వభూములకుఁ బ్రసరింపనప్పుడు యోగాదియంత్రసాధనముల నుపయోగించి సంపూర్ణముగ నింపవలయు. ప్రతిదినమేమందును మానసిక తేజోద్రవ్యము దుర్వినియోగమగుచుండుట కనిపెట్టిన తత్త్వశాస్త్రజ్ఞులు మనోనిగ్రహమువలన ననేకలాభములున్నవని తెలిసి, దాని నభివృద్ధిఁజేసికొనుచున్నారు. మనోనిగ్రహమువలన నిచ్ఛాశక్తియు సంకల్పసిద్ధియుఁ గలుగును. సచివులును జ్ఞానులును ఉపన్యాసకులును ఉపదేశకులు పత్రికాధిపతులును మనోబలంబుచేఁగదా లోకమును రంజిల్లఁజేయుచుండిరి. అట్టి మనోబలంబును వలచుకొనుటకై శ్రేయస్కాముఁడగు ప్రతిమానవుఁడును ప్రయత్నింపవలయు. దయామయుఁడగు పరమేశ్వరుండు మనలనుద్ధరించుటకై మనస్సును ఇంద్రియవర్గంబునొసఁగియుండ వాని శక్తియం యోగిములఁ గల్గొనక దుర్వినియోగమునం దుపయోగపఱచి నిరయగర్తమందుపడు మూఢునికంటె నాత్మద్రోహి మఱియొకఁడుకలఁడే? కావున మహావిభూతినొసంగిన పరమేశ్వరునియెడఁ గృతజ్ఞులమై సత్పథమందుఁ బ్రవర్తించి మనశ్శక్తిని స్వాధీనముఁజేసికొని అట్టిశక్తిని మాతృదేశంబునకును సోదరులకును వినియోగించు నుద్దేశముగల మనలను దీనజనావన తత్పరుండగు పరమేశ్వరుఁడు బ్రోచుగాత.

ఆత్మనిరూపణము.

మ. రా. శ్రీ, దొడ్డేపల్లి - వెంకటరమణాచార్యులగారిచే వ్రాయబడినది.

"ఆత్మలాభాత్పరోలాభో నాస్తి దేహభృతామిహ"

ఈజగత్తులోనుండు మనుజులకాత్మను దెలిసికొనుటకంటె నెక్కువ లాభములేదు.

సర్వజ్ఞుడు సర్వశక్తియగు నీశ్వరునిచే సృష్టమయి చేతనాచేతనాత్మకమయిన యీజగమునందుండు స్వేతర సకలప్రాణి సంఘాతముకంటె మనుష్యుడు జ్ఞానాధిక్యముచే నధికుడై యున్నాడు. ఈజ్ఞానమఖిల పురుషార్థ సంపాదన సాధనము. తనస్వరూపము ననగా నాత్మస్వరూపము నీశ్వర స్వరూపమును యథావస్థితముగా దెలిసికొనుటయె యీజ్ఞానమునకు ముఖ్యప్రయోజనము. అది లేనిచో నరుడాహారనిద్రాభయాది స్వప్రవృత్తి మాత్రోప యుక్తజ్ఞానముంబట్టి యితర జంతువులతో సమానముగా బరిగణించబడును. కావున ప్రతిమానవుండును తన్నుదా నెరుంగవలయును. తనను దా నెఱుంగనిచో నితరపదార్థముల నెట్లు దెలిసికొనం జాలును? నేను నేనని, అహంశబ్ద వ్యవహార గోచరమయి యెల్లరకు ననుభూయమాన మగుచున్నదియైనను ఆత్మ స్వరూపము శాస్త్రజ్ఞాన సహకృతమైన విమర్శచేగాని తెలియబడదు, శరీరమే తానని పామరులు భ్రమజెందుచున్నారు.

కావుననేతనశరీరముపై నితరుడు గొట్టినచోం దానువానిచేతం గొట్టబడె ననుకొనుచున్నాడు. ఈభ్రాంతి ఆత్మానాత్మ వివేకముగల విద్వాంసులకు గూడ బాధితానువృత్తముగా నుదయించుచున్నది గాని వారలకు పునర్విమర్శమునసది పరిహృతంబైనను పూర్వవాసనా వశంబున నాపాతప్రాప్తంబై వెండియు విమర్శ బలంబున నివృత్తమగుచుండును. పామరులకట్టి స్వాత్మవిమర్శ లేదుగావున నది దృఢంబైయుండును. కొందరు విమర్శించియు జన్మాంతర పాపవశంబున విపరీతజ్ఞానబలాత్కారవశంవదులగుదురు. వారు నాస్తికులలో నగ్రగణ్యులు. వారె చార్వాకులనియు లోకాయతికులనియుం జెప్పబడుచున్నారు. వారిమతములో దేహమె యాత్మయని సిద్ధాంతము. వేద ప్రామాణ్యము నంగీకరించరు. ప్రత్యక్ష ప్రమాణముతప్ప ప్రమాణాంతరముల నొప్పరు. పృధివ్యప్తేజో వాయువులను నాలుగు భూతములు మాత్రమే కలవందురు. ఆకాశమను భూతము లేదందురు. మాదక ద్రవ్యములగు కిణ్వాదులనుండి మదశక్తివలె పూర్వోత్తర భూతచతుష్టయ సమ్మేళనమువలన చైతన్యము జనించుచున్నదనియు నాభూతములు నశించిన వెంటనె చైతన్యము గూడ నశించుననియు నిట్లగుట స్వభావ సిద్ధమనియు జెప్పుదురు. దేహాతిరిక్తాత్మ సద్భావమందు ప్రమాణాభావమువలన చైతన్య విశిష్టదేహమే యాత్మయని వీరి యభినివేశము. అర్థకామములే వీరికి పురుషార్థములు. కంటకశస్త్రపాతాది జన్యమయిన దుఃఖమే నరకము. లోకమందు ప్రథితయశుడైన భూపాలుడె భగవంతుఁడనియు దేహనాశమే మోక్షమనియుం జెప్పుదురు.

కావున వీరివలె ప్రత్యక్షదృష్టమైన స్థూలదేహమే యాత్మయని గాని యికముందు ప్రతిపాదించబడు బౌద్ధులవలె యాత్మక్షణికమని గాని తలంచక అతీంద్రియార్థ బోధకమగు వేదశాస్త్ర ప్రామాణ్యమువలనను వైదిక శాస్త్ర ప్రతిపాదిత యుక్తిబలమునను స్వానుభవము వలనను శిరఃపాణ్యాద్యవయవ విలక్షణమై జ్ఞానానంద మయమయి వెలుంగుచున్న యాత్మ స్వరూపమును విమర్శించి దెలిసికొనుట శ్రేయస్సు గోరువారి కందరికి యావశ్యకము. కావున ప్రకృతోద్యమము ననుసరింతము.

తానన్నవాడే నేనన్నవాడు. వాడేయాత్మ. వానికే పురుషుడనియు చేతనుడనియు జీవుడనియు పేర్లు.

శరీరమే యాత్మయనుట మిక్కిలి యనుచితము. శరీరమనే కావయవసంఘాతమని పండితపామర సామాన్యముగా నందరు నెఱింగినదియె. ఇన్ని యవయవంబులును ప్రత్యేకముగా నాత్మలగుచో ననేకశరీ

రమం దనేకాత్మలుండవలసివచ్చును. బహురాజకమయిన రాజ్యమునవలె నీయవయవ సమూహమందు బరస్పర వివాదములు ప్రసక్తములగును. ఇందులో నొక్కయవయవమే యాత్మయగుచో నట్టి యవయవంబునకుపఘాతము సంభవించిన యెడల జైతన్యము నశింపవలసి వచ్చును. అట్లుగాక లోకములో పాణిపాదనేత్రాద్యంగ వైకల్యము నొందిన వారలును చిరకాలము సజీవులై యుండుట గనుచున్నాము. ఇంతియగాక సర్వశరీరమును వ్యాపించు సుఖదుఃఖానుభవంబులకనుపపత్తి గలుగును. అవయవములు దప్ప నావియును నదియొక్కటి వేఱుగా గానరాదు. నాశరీరమని తనకును శరీరమునకును భేద వ్యవహారము స్వస్వామిభావ సంబంధమును సర్వానుభవసిద్ధములు. అట్లనె నాయాత్మయనియు వ్యవహారంబుగలదేయని శంకబొడమును. లెస్సగా విమర్శించినచో నాశంకకవకాశములేదు, ఆత్మశబ్దము సంస్కృత భాషలో శరీరాన్తఃకరణస్వరూపాద్యనేకార్థములం జెప్పుచున్నది. గాన నాయాత్మయనుచో దనశరీరమని గాని తనయన్తఃకరణమనిగాని తన స్వరూపమనిగాని తలంచుటవలన గలిగిన వ్యవహారము. అంతియగాని తనకంటె దాను వేరను తలంపునంగాదు. అట్లయినచో ‘నానేనని’ యాంధ్రభాషలోగూడ వ్యవహారము గలుగ వలసివచ్చును.

ఇంద్రియము లాత్మయంటిమేని శరీరాత్మ వాదమందువలె నొక్క శరీరమున ననేకాత్మలుండ వలసివచ్చును. మరియు నేనేను మునుపు దీనిని జూచితినో యిప్పుడా నేను దీనిని స్పృశించుచున్నానని జ్ఞానముకలుగుచున్నది. చూచుట చక్షురింద్రియముపని స్పృశించుట త్వగింద్రియముపని. ఈచక్షుస్త్వగింద్రియములు రెండును భిన్నభిన్నాత్మలయినచో వేరయిన యిద్దరు పురుషులకువలె నొక యింద్రియమునకు గలిగిన విషయ ప్రతిసంధానము మరియొక యింద్రియమునకు సంభవించగూడదు. అట్లుగాక పైనుదాహరించిన వాక్యములో వీక్షణక్రియాకర్తన్పర్శన క్రియాకర్త ఒక్కడేయని కర్త్రైక్యమే ప్రతీతివిషయమగుచున్నది. ఇంతియగాక మున్ను కన్నుగల వానికి దురదృష్టవశముచే నది చెడును. అట్టివాడు పూర్వముదా జూచిన వస్తువులను స్మరించుటయుంగలదు. ఇంద్రియములె యాత్మలయినచో జూచిన యాత్మనశించెంగదా ఆవస్తువులను స్మరించు వాడెవడు.

ఐననంతఃకరణంబొకటి గలదు. అది యన్నిపనులకుం బొదువుగాన నదియాత్మ యనవచ్చునను శంకతోచును.

ఒక్కపనికి లోకములో గర్తయు గరణంబు వేఱుగానుండుట జూచుచున్నారము గాని కర్తయు కరణము నొక్కటి గానేరవు. స్మరణాది కార్యములకు నంతఃకరణమే కర్తయయినచో నింక గరణంబెయ్యది.

ప్రాణమాత్మ యనరాదు. అదియొక వాయువు. అదియుచ్ఛ్వాస నిశ్వాసంబులచే లోనికి వెలికి నడచుచున్నది. అట్లునడచు నూర్పును దనచేతిమీదికి నడపి స్పర్శబలంబున నిది నాప్రాణమని మనుష్యుడు దెలిసికొనుచున్నాడు. కావున నిట్టి ప్రాణవాయువు కాత్మత్వమెట్లు సిద్ధించు?

కొందరు జ్ఞానమే యాత్మయని చెప్పుచున్నారు. కాని యీపక్షము శ్రుతిచేతను యుక్తిచేతను బాధితము ‘ఎట్లన’ ప్రభప్రభావద్ద్రవ్యమున కెట్లు గుణభూతమో మాధుర్యము, తెలుపు, నలుపు మొదలగు గుణములెట్లు మరియొక వస్తువు నాశ్రయించి దాని ధర్మములగుచున్నవో అట్లనే ప్రకాశరూపమయిన జ్ఞానమింకొక వస్తువు నాశ్రయించి దాని ధర్మమై యుండవలయును, ఇంతియగాక లోకములో సంవిత్తు, అనుభూతి, అవగతి, జ్ఞానము మొదలగు శబ్దములు సంబంధి శబ్దములని శబ్దార్థ వేత్తలు వాడుచున్నారు.

సంబంధి శబ్దమనగా నింకొకదానితో సంబంధించి సాకాంక్షమై యుండునది. ఎట్లన పుత్రుడనగా నెవరి పుత్రుడు. సోదరుడన నెవరి సోదరుడని వీరితో సంబంధించిన వారి విషయమయి ప్రశ్నపొడమునట్లు జ్ఞానమన నెవరియొక్క జ్ఞానమని కర్తను దేని నెరింగిన జ్ఞానమని కర్మను ఆకాంక్షించుచున్నది. కావున జ్ఞానధాతువునకు లోకమందుగాని వేదమందుగాని అకర్మకముగాను అకర్తృకముగాను ప్రయోగమును గానము. జ్ఞానమున కుత్పత్తివినా

శములు ప్రత్యక్షముగా గానవచ్చుచున్నవి. ఇట్లు ప్రతిక్షణము పుట్టుచు నశించుచుండెడి జ్ఞానమునే యాత్మయని యంగీకరించిన యెడల వెనుకటి దినమున చూచిన దానిం గూర్చి దీనిని నేను నిన్నటి దినమున చూచితినని మఱునాడు కలిగెడి ప్రత్యభిజ్ఞయును (Recognition) కుదరదు. ఈపక్షమందు మరియొక్క ప్రతీతి బాధయు గలదు. ఎట్లనగా నాత్మజ్ఞానమున కాశ్రయమయినది గాక కేవలము జ్ఞానమైయుండు స్వభావమే కలదియగు నెడల (అహంజ్ఞానమే) నేనే జ్ఞానముననని తన్ను జ్ఞాన మాత్రముగ వ్యవహరించుట తప్ప (అహమిదంజానామి) నేను దీని నెఱుగుచున్నానని తన్ను జ్ఞానము గలవానిగ జెప్పగూడదు. ఈయర్థమును నేనెఱుగుచున్నాను అనుటచే విషయము నెఱింగెడి నొక జ్ఞానమునకు తానాశ్రయమను నంశము తోచుచున్నది. కావున నిట్లాత్మయొక్క జ్ఞానాశ్రయత్వ జ్ఞాతృత్వములు ప్రత్యక్ష సిద్ధములు. ఇందుకు మూలప్రమాణములగు శ్రుతులను గూడ నుదాహరించుచున్నాము.

“అథయోవేదేదంజిఘ్రాణీతిసఆత్మా(ఇక నేవడు దీనిని వాసన జూచుచున్నానని ఎఱుగునో వాడు ఆత్మ) “నపశ్యోమృత్యుంపశ్యతి” (ఆత్మను జూచెడివాడు మృత్యువును జూడడు) “విజ్ఞాతారమరే కేన విజానీయాత్. (ఓయీ! జ్ఞానస్వరూపమైన వాని నెట్లు దెలిసి కొనవలయును.)

కాబట్టి పూర్వోక్తయుక్తి కదంబము నంతయును సంకలితముజేసి చూడగా నాశరీరము నాకన్ను నామనస్సు నాయూర్పు నాజ్ఞానమననుచు వీటినన్నిటినినావియని యభిమానించు నభిమంత యొకడుండబోలును.

ఇదిగాక సాంఖ్యులు గూడ “సంఘాతస్య పరార్థత్వాత్” అని అవయవ సంఘాతముతో గూడిన రథ ప్రాసాద యంత్రాదు లెప్పుడు తమకొరకు గాక పరుని ప్రయోజనము కొరకే వినియోగించ బడుచున్న వనియు నట్లనే అవయవ సమూహముతోగూడి యంత్రనిర్విశేషమయిన యీదేహమును చేతనుడైన మరియొకని భోగము కొరకే సృజించ బడినదనియు నుడివిరి. ఇట్టి భోగోపకరణమగు శరీరము నధిష్టించి దీనిభోగమును గొనువాడె యాత్మ. వాడీ శరీరావయవేంద్రియాదులకంటె నత్యంత భిన్నుడు. ఈయర్థము నీదిగువ వ్రాయబడిన శ్రుతి స్మృతి పురాణ వాక్యములు బలపర్చుచున్నవి.

“పంచవింశోయంపురుషః—(ఈజీవు డిరువదియైదవవాడు) పంచవింశఆత్మాభవతి(ఆత్మ ఇరువదియైదవ వాడగుచున్నాడు) యఃపరఃప్రకృతేః ప్రోక్తఃపురుషః పంచవింశకః సఏవ సర్వభూతాత్మా నరఇత్యభిధీయతే। ఆత్మాశుద్ధోక్షరశ్శాంతోనిర్గుణఃప్రకృతేఃపరః। ప్రవృద్ధ్యపచయౌనాస్త ఏకస్యాఖిలజన్తుషు। పిండఃపృథగ్యతః పుంసశ్శిరః పాణ్యాదిలక్షణః। తతోహమితి కుత్రైతాంసం జ్ఞాంరాజనే కరోమ్యహామే। కింత్వమేతచ్ఛిరః కింనుశిరస్త వతథోదరమే। కిముపాదాది కంత్వంనైతవైతత్కింమహీపతే। సమస్తావయవేభ్య స్త్వంపృథగ్భూతవ్యవస్థితః। కోహమిత్యేవనిపుణో భూత్వాచిన్తయపార్థివ। పంచభూతాత్మకే దేహే దేహీ మోహతమోవృతః। అహంమమైతదిత్యుచ్చైః కురుతే కుమతిర్మతిమే। ఆకాశవాయ్వగ్ని జలపృథివీభ్యః పృథస్థితే। ఆత్మన్యాత్మమయం భావంకః కరోతి కళేబరే.” (ఏపురుషుడు ప్రకృతికంటె వేఱనియును, యిరువదియైదవవాడుగాను, చెప్పబడెనోవాడె సమస్త భూతములకు నాత్మయనియును, నరుడనియును చెప్పబడుచున్నాడు. ఆత్మశుద్ధుడు, నాశములేనివాడు, శాంతుడు, సత్వాదిగుణములు లేనివాడు ప్రకృతికంటె భిన్నుడు, సమస్త జంతువులయందు నొకరూపమైయుండు నాత్మకు వృద్ధిక్షయములు లేవు. ఓ రాజా! ఏకారణమువలన శిరము, హస్తము మొదలగు లక్షణములుగలిగిన శరీరము జీవునికంటె వేఱుబడియున్నదో ఆకారణము వలననే ననెడి యీసంజ్ఞను దేనియందు చేయుదును? నీవు, యీశిరమా, లేక శిరమునీదియా? ఈపాదము మొదలయినవి నీవా? లేకయవినీవా? ఓరాజా! సమస్తములయిన యవయవములకంటె నీవు వేరయినవాడవు. ఎఱుకగలవాడవగుచు నేనెవ్వడని యాలోచించుము, పంచభూతమయమైన శరీరమందు మోహమనెడి చీకటిచేగప్పబడినవాడును, మతిలేనివాడునైనజీవుడు నేను, ఇదినాది, యనిదృఢమైన నమ్మకముగలిగి యు

న్నాడు. ఆత్మ, ఆకాశము, వాయువు, అగ్ని, జలము పృథ్వి వీనికంటె వేఱైయుండగ నెవఁడు శరీరమందాత్మబుద్ధిజేయును.

ఇట్లు యుక్తిశాస్త్ర ప్రమాణబలముచే సాధింపబడిన యీయాత్మ యెట్టిలక్షణములతో గూడియున్నదో అట్టి లక్షణముల నిటపై విచారింతము.

ఈయాత్మలోగడ సమర్థించినట్లు దేహేంద్రియ మనఃప్రాణబుద్ధి విలక్షణము, అజడము. ఆనందమయము, అణువు, అవ్యక్తము, నిత్యము అచిన్త్యము, నిరవయవయము, నిర్వికారము, ఈశ్వరనియామ్యము.

అజడమనగా ననన్యాధీన ప్రకాశముగలదియనుట ఇతరము నపేక్షించక తనంతటదానే ప్రకాశించునదియని యర్థము. ఒకదీపము దీపాంతరము నపేక్షించకయే స్వవ్యవహారమునకు కారణమగునటుల నీయాత్మయును పరప్రకాశ నిరపేక్షముగా తన్ను వ్యవహరించుటకు కారణమై యున్నది. ఇందుకు బ్రమాణశ్రుతులు. "హృద్యన్తర్జ్యోతిః పురుషః" (హృదయమధ్యమునందు ప్రకాశించెడి పురుషుడు) "అత్రాయం పురుషస్స్వయం జ్యోతిర్భవతి" (ఇచ్చట ఈపురుషుడు స్వయముగ ప్రకాశించువాడై యున్నాడు.)

ఆనందమయమనగా నెల్లపుడు సుఖరూపమైయుండుట. అనుకూల మానందము. తనకు దాననుకూలుండగుట యాత్మసాక్షికము. నిద్రించి లేచినవాడు సుఖముగా నిద్రించితిననుకొనుట దీనికి నిదర్శనము. "నిర్వాణమయ ఎవాయమాత్మా" (ఈయాత్మ సుఖమయుడు) "అనుకూలం సుఖందుఃఖం ప్రతికూల మితిస్థితేః । స్వాత్మాస్వస్యానుకూలో హిత్యాత్మ సాక్షిక ఏవసః" (సుఖమనగా ననుకూలము దుఃఖమనగా ప్రతికూలము, అని యుండుటవలన తనయాత్మ తన కనుకూలుడనుటకు సాక్షియాత్మయే) "హృదిహ్యేవాయమాత్మా" (హృదయమందే యీయాత్మయుండును) అను శ్రుతిచే నీయాత్మ హృదయావస్థితమనియును, "తేనప్రద్యోతేనైష ఆత్మానిష్క్రామతి చక్షుషోవామూర్ధ్నోవా" (ఆప్రకాశముచే నీయాత్మ నేత్రమునుండియైనను శిరమునుండియైనను బయలుదేరుచున్నది.) అనుదానిచే నుత్క్రమణమును, "యెవైకేచాస్మాల్లోకాత్ప్రయన్తి చన్ద్రమసమేవతే సర్వేగచ్ఛన్తి" (ఎవరయితే ఈలోకమునుండి వెళ్లుచున్నారో వారందరు చంద్రునేపొందుచున్నారు) అను దానిచే వెళ్ళుటయును, "తస్మాల్లోకాత్పునరేత్యస్మైలోకాయ కర్మణే" (ఆలోకమునుండి మరల ఈలోకమునకు కర్మానుష్ఠానముచేయు నిమిత్తము వచ్చుచున్నాడు) అను దానిచే వచ్చుటయును యీయాత్మకలిగియున్నట్లు శ్రుతులు చెప్పుచున్నవిగనుక నిశ్చయముగా నాత్మ యణుపరిమాణముగలది యని గ్రహించవలయును. సూత్రకారులుగూడ ఆత్మయొక్క అణుత్వమును సాధించునపుడు "ఉత్క్రాన్తిగత్యాగతీనాం" "స్వశబ్దోన్మానాభ్యాంచ" "అవిరోధశ్చందనవత్" "గుణాద్వాలోకవత్" ఇత్యాది సూత్రములచే నాత్మకు ఉత్క్రాంతి (పైకి వెడలుట) గతి (వెళ్ళుట) ఆగతి (రాక) ఇవి యున్నవని శ్రుతులు చెప్పుటచేతను 'ఏషోణురాత్మాచేతసావేదితవ్యః, అను దానిలో నాత్మ అణువని చెప్పబడుటచేతను, "ఆరాగ్రమాత్రోహ్యవరోపి దృష్టః" (జీవుడు ఆరయనెడు నొక సూదియొక్క కొనపాటి ప్రమాణము గలవాడుగా జూడబడెను) అనిష్కర్షించబడిన మానముగలవాడనియును, మణిద్యుమణి దీపాదులేకదేశమందుండినను తమకాంతి నెల్లెడల బ్రసరింపజేయునట్లు ఆత్మ హృదయావస్థితమయ్యును ధర్మభూతజ్ఞానముచే సర్వదేహమును వ్యాపించి "నాకు పాదమందునొప్పి శిరమునందు సుఖము" అని సుఖదుఃఖముల ననుభవించుచున్నదనియును సమర్థించిరి.

ఆత్మ దేహానురూప పరిమాణుండని యార్హతమతము ఇది శ్రుతివిరుద్ధము. ఆత్మ గజశరీరమును విడిచి పిపీలికాశరీరమును జొచ్చునప్పుడు శైథిల్యము నొందవలసియుండును. ఈయాత్మ చక్షురాదీంద్రియములచే ఘటపటాదులవలె గ్రహించబడదు గాన నవ్యక్తము.

నజాయతే మ్రియతేవాకదాచిన్నాయం భూత్వాభవితావానభూయః అనుప్రమాణముచే నీయాత్మనిత్యుడు ఇతనికి జన్మజరామరణాదిషడ్భావవికారంబులును లేవు. ఈశ్వరుడు ప్రజల సృజించె. వెండియుం జంపునను వాక్య

ములకు గరణకళేబరములతో గూర్చెననియు వాటినుం డి బాపెననియు యర్థము. అట్లుగాక జీవుడు మున్ను లేని వాడై క్రొత్తగాబుట్టినయెడల నశించుట ప్రసక్తమగును. స్వర్గనరకమోక్షాదుల బ్రతిపాదించు సర్వశ్రుతిప్రమాణ వాక్యములుం గల్లయగును.

అచింత్యమనగా నచిత్తుతో సమానమైనది యని తలంచుటకు వీలులేకయుండుట .

ఆత్మజ్ఞానైకాకారము గావున నిరవయవము.

నిర్వికారమనగా అచిత్తువలె వికరించుట లేకుండ నేకరీతిగనుండుట,

ఈశ్వర నియామ్యమనగా- యీశ్వర బుద్ధ్యధీన ముగ నెల్లవ్యాపారములును కలుగునట్లుండుట "య ఆత్మాన మంతరోయమయతి,, ఎవ్వడాత్మలోపల నున్నవాడై నియమించుచున్నాడో)అనువాక్యముదీనికిప్రమాణము

ఆత్మపూర్వోక్త విశుద్ధలక్షణ లక్షితుండయ్యు న నాద్య విద్యాసంబంధంబునం దత్పరవశుండగుచు జ్ఞానానం దమయంబగు స్వస్వరూపం బెఱుంగక దేహాత్మాభ్రమం బునొంది యహంకార పిశాచగ్రస్తుడై దేహసంబంధు లయిన దారపుత్రాదుల యందలి మమకారంబునను మిథ్యాజ్ఞానంబున దేహపోషణాద్యనుకూలంబులగు నన్నపానాదుల వలన గలుగు నాభాససుఖంబె సహజసుఖముగా దలంచి దానియందలి రాగంబునం దత్సాధన సంపాదనేచ్ఛందగిలి వానింగైకొన బ్రవర్తిల్లుచో వచ్చు ప్రతిబంధంబుల ద్వేషంబుగలిగి యిట్లు రాగద్వేషా యత్తచిత్తుడై పుణ్యపాపంబులజేయును. దానివలన స్వర్గనరకము లనుభవించుచుం దచ్ఛేషంబులతో జన్మాంతరంబులం జెందుచు నిట్లు సకల సంతాపంబుల నొందుచున్నాడు-

ఈయాత్మలందరు నవిద్యాబద్ధులు. వీరికి జీవులనియుం బేరుగలదు- ఈజీవులకు నేతద్బంధక దోషంబులకును నియంతృత్వము వహించి స్వతంత్రుడై నిర్దోషుండై యపరిచ్ఛిన్న మహిముండైయుండు నాత్మయొక్కడుగలడు. అతండె పరమాత్మయనంబడును- అతండె బ్రహ్మంబనియు బరబ్రహ్మంబనియు నీశ్వరుండనియు జెప్పబడుచున్నాడు-

"బ్రహ్మవేద బ్రహ్మైవభవతి" (బ్రహ్మనెఱింగిన వాడు బ్రహ్మయేఅగుచున్నాడు) తమేవం విద్వాన మృతఇహాభవతి (వానినిట్లెఱింగినవాడు యిచ్చట మోక్షముజెందుచున్నాడు-) ఇత్యాదిశ్రుతులు బ్రహ్మజ్ఞానమే ముఖ్య మోక్షసాధనమని వక్కాణించుచున్నవి.

చలిజ్వరము.

దీని వ్యాపకము - నివారించుపద్ధతులు - చికిత్స.

మ॥ రా॥ శ్రీ, అచంట - లక్ష్మీపతి బి. ఏ. యం. బి. సి. యం. గారిచే వ్రాయబడినది.

నామాంతరములు:— మన్యపుజ్వరము, వరుసజ్వరము, ఇంగ్లీషున మలేరియా, శీతకట్టుజ్వరము.

1. చలిజ్వరము:— జ్వరమువచ్చునప్పుడు చలితోవచ్చును గనుక దీనికి చలిజ్వరమని పేరు

2. మన్యపుజ్వరము:— మన్యములనగా అడవిప్రదేశములు. అచ్చట ఈజ్వరము హెచ్చుగవ్యాపించియుండును గనుక ఈజ్వరమును మన్యపుజ్వరమందురు. కానిఇప్పుడీజ్వరము నిజమైన అడవులనుండి చెన్నపట్టణము మొదలగు మహాపట్టణములకు నివాసస్థానముగా చేర్పరచుకొనుటచేత దీనికీపేరు నిరర్థకమగుచున్నది. ఇట్లీ వ్యాధి పట్టణములను నివాసముగా చేర్పరచుకొనుటకు కారణము ముందు తెలియగలదు.

3. వరుసజ్వరము:— రోజువిడచి రోజుగాని, దినదినముగాని, క్రిందచెప్పబోవునట్లు క్రమముతప్పక వచ్చుచుండుటచే నీజ్వరమును వరుసజ్వరమని పేరుగలదు.

4 మలేరియా:— ఈపదమునకు ఇంగ్లీషుభాషలో చెడుగాలిఅని ఉత్పత్త్యర్థము. ఈజ్వరము బురదగుంటలు మొదలగువానినుండి వచ్చుచెడుగాలిని పీల్చుటవలన కలుగుచున్నదని ఆంగ్లేయులు కొంతకాలము క్రిందటనమ్ముచుండిరి. అందువలనదీనికి మలేరియాఅనిపేరు పెట్టిరి కాని క్రిందజెప్పబడబోవు ప్రకారము ఈజ్వరమునకు ముఖ్యకారణము దోమకాటని స్పష్టపడియున్నందున మలేరియాఅనియెడి పేరుకూడనిరర్థకము.

దోమజ్వరము:— కొందరు దీనికి దోమజ్వరమనిపేరు పెట్టిన బాగుండునని తలంచిరి కాని చలిజ్వరమన్నపేరు చిరకాలమునుండి వాడుకలోనున్నందునను, సాధారణముగా ఈజ్వరమునకు ముఖ్యచిహ్నములు చలియును జ్వరమును అయియున్నందునను, చలిజ్వరమను పేర ఇందువాడుచున్నాను.

5. శీతకట్టుజ్వరము:— శీతకాలమునందనగా, నవంబరు, డిసెంబరు, జనవరు, ఫిబ్రేవరు నెలలలో అనగా రమారమి కార్తిక మార్గశిర పుష్య మాఘమాసములలో ముఖ్యముగా మకరసంక్రాంతి నెలలో ప్రబలియుండుటచే ఈజ్వరమునకు శీతకట్టుజ్వరమనియు పేరు.

వ్యాధియొక్క ముఖ్యచిహ్నములు:— 1. ఏదో యొకక్రమమున అనుదినముగాని దినమువిడచి దినముగాని సాధారణముగా చలితో ప్రారంభించిన జ్వరమువచ్చుట.

2. ఒకనాటి జ్వరమునకును మరియొకనాటి జ్వరమునకును మధ్యకొంతవిరామకాలము జ్వరము లేకుండ యుండుట.

3. ఒకరినుండి మరియొకరికి ఒకానొకవిధమయిన దోమల వలన వ్యాపించుట.

4. రక్తహీనము, పాండువు, జ్వరగడ్డ మొదలగునవి దీర్ఘజ్వరముచే కలుగుట. ఇవి ఈవ్యాధియొక్క ముఖ్యచిహ్నములు.

ఐరోపాఖండమునందు అనాదినుండియు, దక్షిణభాగమునను ఈజ్వరములు అధికముగనుండినవి. గ్రీసుదేశమునందు హిపాక్రటీసు మొదలగు వైద్యులు, విడచివిడచి వచ్చునవియు, చలికలిగియుండునట్టియు, కొన్నిజ్వరములు విషజ్వరములనియు, మరికొన్ని సామాన్యములనియు వర్ణించియున్నారు. కాని మొన్న మొన్నటివరకు ఐరోపాదేశీయులు ఈజ్వరము చెడువాయువులవలన వచ్చుచున్నదని నమ్మియుండిరి. ఏలయన ఈజ్వరము విరివిగ నీటిగుంటలుగల పల్లపుప్రదేశములయందును, గడ్డిజమ్ము మొదలగునవిగల అంచులు, బందలు, గుంటలుగల ప్రదేశములయందును ప్రబలియుండుటచేతను అందుముఖ్యముగా అకలములుకట్లుబడు తగినయంతు కొద్దిపాటి నీరుగల ప్రదేశములలోమాత్రము ఈవ్యాధి వ్యాపించియుండుటచేతను దీనికి నిమిత్తము విషవాయువు బురదనేలలనుండియే వచ్చుచున్నదని వారు తలంచియుండిరి ఈవ్యాధియొక్క వ్యాపకమునకట్టి బురదనేలలు ఎట్టిసహాయకారులో ముందు చదువగలరు

1640 వ సంవత్సరమునందు చింకోనసురాణి (Countess Chinchon) ఐరోపాదేశమునకు ఇప్పుడామె పేరుమీదుగా వాడబడు సింకోనాబార్కు కొయినా పట్టుకొనిపెట్టి ఈజ్వరమునకు మిక్కిలి ప్రసిద్ధిగా ఉపయోగించుచుండెను.

1880 వ సంవత్సరమువరకు అనేకమందివైద్యులు కొందరిది సూక్ష్మజీవులవలన బుట్టినదనియు, మరికొందరు చెడుగాలి వలనబుట్టినదనియు వాదించుకొనుచుండిరి.

ఈసంవత్సరమున లేవరన్ అనుఫ్రెంచివైద్యుడు ఈవ్యాధిగల రోగులనెత్తుటిలో చంద్రవంకవలె ప్రత్యేకఆకారముగల యొకపురుగు కనుకనిపెట్టెను. పిమ్మట ఈపురుగు కదులుచుండుటయు దానినుండి పిల్లలుపుట్టుటయు ఈతడు కనిపెట్టెను. చలిజ్వరములయొక్క ఉత్పత్తి నిర్ణయించిన మహానుభావులలో నీతడే మొదటివాడు. ఈతనికీర్తి శాశ్వతముగనుండును. ఇతడిది కనిపెట్టినను చిరకాలమువరకు ప్రజలు దాని ఉపయోగము కనుగొనలేకపోయిరి. ఏలయన ఇటలీదేశపు వైద్యసంఘమువారు, బురదనుండిలేచు ఒకానొక విధమయిన సూక్ష్మజీవియే ఈచలిజ్వరమునకు కారణమని వాదించుటచే లేవరనుయొక్క వాదము మూలబడెను.

1894 సంవత్సరములో మేన్‌సన్ అను వాతడు చలిజ్వరములు వచ్చు స్థలములును, దోమ లుండు స్థలములును, ఒకటియే అయియుండుటచేత దోమలకును, చలిజ్వరములకును ఏదో ఒక విధమయిన సంబంధముండవలెనని ఊహచేసెను. ఇదిగాక మానవుల నెత్తురును వెలపలకు తీసినప్పుడేగాని చంద్రసంకవలెనుండు మలేరియా పురుగుల పిల్లలు, నెత్తురు దేహములో ప్రవహించునప్పుడు పుట్టవని మేన్‌సన్ కనిపెట్టెను. ఇట్లు మలేరియా పురుగులకు వెలుపలకు తీయబడిన రక్తమునందు మాత్రమే ప్రత్యేకవిధముగ వృద్ధిపొందు స్వభావముండుటవలని ప్రయోజన మేమో కనిపెట్టవలెనని అతడు ప్రయత్నించెను. ఈతనిదారి ననుసరించి ‹మేజరురాస్› అను నతడు 1895 సంవత్సరం మేనెలలో చెన్నపట్టణములో ననేక సంవత్సరములు కృషిచేసి ఈ దిగువ నుదహరించిన ప్రకారము కనిపెట్టెను. ఇతడు సాధారణముగ మనయిండ్లలోనుండు 1 వ పటములో చూపబడిన క్యూలెక్సు అను నొకానొక విధమయిన దోమలను పట్టి చలిజ్వరపు రోగులమీద కరపించెను. 1 టవ పటము క్యూలెక్సుదోమ. అట్లు చలిజ్వరపు నెత్తురు త్రాగిన దోమలను పెంచి మొదటిదినమున ఒకదానిని రెండవదినమున మరియొకదానిని మూడవదినమున ఇంకొకదానిని ఇట్లు అనేకదినములు వరుసగా దినమున కొక్కొక్కదోమను కోసి పరీక్షించెను. మలేరియా పురుగు వెలపలకంటె, దోమకడుపులో మిక్కిలి వృద్ధిగ పిల్లలను పెట్టుట కనిపెట్టెను.

పిమ్మట ఆగస్టు 1897 వ సంవత్సరములో క్యూలెక్సుదోమను విడచి రెండవపటములోచూపబడిన అనోఫెలీసు దోమనుపట్టి పరీక్షింప ప్రారంభించెను. 1898 సంవత్సరములో ఇతడు కలకత్తాకు మార్చబడెను. ఇచ్చట చలిజ్వరపు వ్యాధులు లేకపోవుటచేత ఈచలిజ్వరమువంటి మరియొక జ్వరమును పక్షులలో కనిపెట్టి ఈపక్షులయొక్క జ్వరమును కలిగించు పురుగులయొక్క గ్రుడ్లును మలేరియా పురుగుల గ్రుడ్లవలెనే దోమకడుపులో పెరుగుటయు ఆగ్రుడ్లు దానిపొట్టగోడలో చొరుచుకొని రక్తప్రవాహముగుండ ఉమ్మితిత్తులలోనికిపోయి ప్రవేశించుటయు కనుగొనెను. 2. A. ప్రక్కనుండు అనాఫాలీసు దోమయొక్క పటముచూడుము. అందుబాణముగుర్తులు మలేరియాపురుగులు పోవు మార్గమునుచూపుచున్నవి. తరువాత నితడు కొన్ని దోమలనుపెంచి చలిజ్వరము గల పిచికలమీద కరిపించి చూడగా ఆ దోమల ఉమ్మిలో చలిజ్వరపు పురుగుల గ్రుడ్లను కనుగొనెను. ఈదోమలచే రోగములేని పిచికలను కరిపింపగా 5 మొదలు 8 దినములలో పరీక్షార్థమేర్పడిన 28 పిచికలలో 22 కు తప్పక ఈవ్యాధి వచ్చెను. అటుపిమ్మట ఇటలీదేశపు వైద్యులందరును మిక్కిలి శ్రమపడి పనిచేసి ఒకమనిషినుండి మరియొక మనిషికి దోమమూలముననే చలిజ్వరము వ్యాపించుచున్నదని కనిపట్టిరి. ఇది ఎట్లన చలిజ్వరముగల రోగియొక్క నెత్తురును త్రాగిన దోమలను పెంచి, ఏమియును రోగములేని మనుష్యులకు కరిపించిరి. పిమ్మట కొన్నిదినములలో ఆమనుష్యునకు తప్పక చలిజ్వరము వచ్చుటయు వాని నెత్తురులో మలేరియా పురుగులు అనేకములుగా వృద్ధిపొందుటయు కనిపట్టబడెను. దీనినే ఇంగ్లాండుదేశములో మేన్‌సన్ కూడ శోధించి స్థిరపరచెను. అది ఎట్లన ఇటలీదేశములో చలిజ్వరపురోగిని కరచిన దోమలను లండనుపట్టణమునకు రవానాచేసి అక్కడ రోగములేని ఇద్దరు మనుష్యులకు కరపించిరి. కొన్ని దినములపిమ్మట ఈ ఇద్దరికి చలిజ్వరమువచ్చి వారినెత్తురులో మలేరియా పురుగులు కనబడెను.

మలేరియాపురుగుయొక్క జీవితపు చరిత్ర:—

చలిజ్వరముయొక్క కారణము చక్కగ తెలుసుకొనవలెనన్న మలేరియా పురుగుయొక్క జీవితపుచరిత్ర మొదట తెలుసుకొనవలెను. వేరొకమాట తెనుగుభాషలో లేనందున దీనికి పురుగు అని పేరుపెట్టితిమే గాని దీనియొక్క నడవడికలు చదివినపిమ్మట ఇది సామాన్యమైన పురుగు కాదని మీరు తెలుసుకొనగలరు. ఇది జీవశాస్త్రములోని వికారిణి వంటిది. (విజ్ఞాన చంద్రికా గ్రంథమాలలోని 8 వ గ్రంథములో మొదటి ప్రకరణమును చూడుడు.) ఇదియును వానివలెనే జీవస్థానముగల మూలపదార్థపు నముదాయము. దీనికి నోరు లేకున్నను నెత్తురు త్రాగి వృద్ధిపొందును. పిల్లలను పెట్టును. దీనికి కాళ్లు చేతులు లేకున్నను ఒక చోటనుండి మరియొక చోటికి ప్రాకును. దీని పరిమాణము అంగుళములో 12 వేలవంతుండును.

ఇది రక్తమును త్రాగి బ్రతుకునని చెప్పియుంటిమి. ఈపురుగు తన ఆహారమును సంపాదించుకొనుటకుగాని జీర్ణము చేసుకొనుటకుగాని శ్రమపడదు. ఇతర జీవులచే తయారుచేయబడి సిద్ధముగానున్న ఆహారము దిని బ్రతుకును. అందుచేనిది జీవశాస్త్రములో పరాన్నభుక్కులని యెడు జాతిలో చేరుచున్నది. దీనిని ఇద్దరు పోషకులు పోషించుచుందురు. దీనికి మొదటి పోషకుడు మానవుడు. మానవులరక్తము దాని వాసస్థానము. ఈరక్తమును త్రాగి త్రాగి, తిన్నయింటి వాసములు లెక్కించినట్లు తన పోషకులకే అపకారముచేయును. రెండవపోషకుడు దోమ. ఈయిద్దరుపోషకులయిండ్లలో నీపురుగు ఎంతెంతకాలము ఎప్పుడెప్పుడు నివసించునో తెలుసుకొనవలెను.

మలేరియా మననెత్తురులో నెట్లు నివసించునో తెలిసికొనుటకు మన నెత్తురునుగురించి ముందుగా నెరుగవలెను. మన రక్తమునందు 3 వ పటములో చూపిన ప్రకారము ఎర్రకణములు తెల్లకణములు అని రెండువిధములగు అణుమాత్రము అయినజీవులు రసి అను ఒకానొక విధమయిన ద్రవపదార్థమునందు తేలుచుండును. ఈకణములను ఒకదానిప్రక్క నొకటుండునట్లుగా పరచిన యెడల ఒక చదరపు అంగుళము స్థలమునందు ఒకకోటి పదునేడు వేల (1,00,17,000) కణములు పట్టును. ఇందలి ఎర్రకణములే మలేరియా పురుగుల కాహారము. ఇక నీయెర్రకణములో ప్రవేశించిన మలేరియాపురుగు ఎట్లు పెరుగునో చూతము. నెత్తురుచుక్క నొకదానిని సూదిమొనతో నెత్తి ఒక గాజుపలకమీద పరచి తొగరుచెక్క మొదలగు కొన్ని వర్ణములు పట్టించి 1200 రెట్లు పెద్దదిగ కనుపింపజేయు సూక్ష్మదర్శినితో పరీక్షింపగా 3 వ పటములో చూపబడినప్రకారము కనుపించును.

అందు 1,2,3,4 అను అంకెలుగలవి తెల్లకణములు. వీనిలో మధ్యభాగమున దట్టమైన కందిగింజ వర్ణముగలభాగము జీవస్థానము ఇది పలువిధములైన తెల్లకణములలో పలువిధములుగానుండును. జీవస్థానము చుట్టునుండునది మూలపదార్థము. దీనికి తేలికైన ఎఱ్ఱరంగుపట్టియున్నది. ఈఅంకెలుగల కణములుగాక మిగిలినవి ఎఱ్ఱకణములు.

ఈయఱ్ఱకణములలో జీవస్థానములేదు. ఈయఱ్ఱకణములే మన ప్రాణములకు ముఖ్యాధారమైన ప్రాణవాయువును (Oxygen) అమ్లజని గాలినుండి మనకు సంపాదించుచున్నది. 4వ పటములో 1,2, అను కోటులందుగల యఱ్ఱకణములలో మలేరియా పురుగులు పెరుగుచున్నవి. అందుకొన్నిచిన్నవి. మరికొన్ని క్రమక్రమముగా పెరిగి ఎఱ్ఱకణములనుతిని నశింపు చేయుచున్నవి. ఎడమప్రక్కనొకచోట మలేరియా పురుగులగ్రుడ్లు ఒకగుంపుగానున్నవి. అవియును ఎఱ్ఱకణములలో ప్రవేశించుటకు ప్రయత్నించుచున్నవి.

5వ పటముచూడుము:— అందు 1; సాధారణమైన యెఱ్ఱకణము, 2; యెఱ్ఱకణములోని మలేరియాపురుగు ప్రవేశించినది. 3; ఈయెఱ్ఱకణములో మలేరియాపురుగు పెద్దదయినది, 4; ఈయెఱ్ఱకణములో నీపురుగుయొక్క జీవస్థానము రెండుగా విభజింపబడినది. ఈరెండు తిరిగి విభాగమై నాలుగగును. నాలుగెనిమిదై ఎనిమిదిపదహారై అతిత్వరలో ఎఱ్ఱకణము నిండిపోవును. 5; ఈయఱ్ఱకణములో మలేరియా పురుగుయొక్క జీవస్థానము అనేక ముక్కలుగా విభాగముచెంది ఒక్కొకముక్కచుట్టు కొంతమూలపదార్థముచేరి ఒక్కొకముక్క యొక్కొకమలేరియా పురుగుపిల్లఅగుచున్నది. 6; ఈయెఱ్ఱకణము పగుల్చుకొని అనేక మలేరియాపురుగుపిల్లలు వెలువడుచున్నవి. అవి [illegible]సంఖ్యాకల సాధారణమైన యెఱ్ఱకణములలోగా ప్రవేశించబోవుచున్నవి. ఇవిసాధారణమైన మలేరియా పురుగుయొక్క సంతానవృద్ధి (Reproduction) విధానము.

మనరక్తములో ప్రవేశించినతరువాత ఈప్రకారము ఒక్కొకదినమునకు అనేకలక్షలపిల్లలుపుట్టి పెరుగుచుండును. ఇట్లు దినదినమునకు కోట్లకొలది మలేరియాపురుగులు పెరుగుచు ఇవి రక్తములోని ఎఱ్ఱకణములన్నిటిని తిని రోగిని కృశింపజేయును. కొంతకాలమున కారోగి చచ్చినయెడల ఆరోగియందుండు మలేరియా పురుగులన్నియు చావవలసినదేకదా. సృష్టివైచిత్ర్య మెట్టిదో చూడుడు! ఈజాతి జీవులిట్లు నశింపకుండ తరతరములు వృద్ధియగుటకై వేరొకవిధమైన సంతానవృద్ధి విధానము ఏర్పడియున్నది.

రెండవవిధమయిన ఈసంతానవృద్ధికి సహాయపడుటకే దోమలుపోషకులగుచున్నవి. మనరక్తములోని ఎఱ్ఱకణములలో కొన్నిమలేరియాపురుగులు 5వ పటములో 6లో చూపబడినప్రకారము యుక్తవయస్సువరకు పెరిగినతరువాత వానిజీవస్థానము విభాగముకొందక 7లో చూపబడిన ప్రకారము అర్ధచంద్రాకారము నొందును దీనినుండి 8,9 పటములలో చూపబడినప్రకారము రెండువిధములగుమార్పులు కలుగును. 8లో చూపబడినది మొగపురుగుగను 9లో చూపబడినది ఆడదిగను పరిణమించును. పిమ్మట మొగదాని జీవస్థానము 10 లో జూపబడినప్రకారము ముక్కముక్కలై 12 లో చూపబడినప్రకారము ఒక్కొక జీవస్థానమునకు కొంతకొంత మూలపదార్థముచేరి తోకలుగా నేర్పడును. ఈతోకలు పక్వమైనతరువాత ఊడిపోవును. ఈతోకలే పురుషబీజములు. అనగా ఒక్కొకటి ఒక్కొక పక్వమైన ఆడమలేరియా పురుగుతో చేరి 14లో చూపబడినప్రకారము సంయోగమునొంది దానిని గర్భవతిగాచేయును. ఆడమలేరియా పురుగు గర్భవతి అయినతోడనే దానిగుండ్రని ఆకారముమారి కోలగానగును. 15చూడుము. పిమ్మట దానిజీవస్థానము నేకముక్కలుగా చీలి ఒక్కొకముక్కచుట్టు కొంతమూలపదార్థమేర్పడి దానినుండి లెక్కలేనన్ని గ్రుడ్లుపుట్టును. 16,17,18 చూడుము. పిమ్మట ఆడమలేరియాపురుగు పగిలి దానినుండి అనేకమయిన గ్రుడ్లువెలువడును. ఇవియే పిల్లమలేరియా పురుగులై 18లో చూపబడిన రక్తకణమున ప్రవేశింపబోవుచున్నవి. 8 మొదలు 18వరకు చూపబడిన మార్పులన్నియు మలేరియా పురుగులు దోమయొక్క కడుపులోను నెత్తురులోను జరుగుచున్నవి. దోమయొక్క నెత్తురునుండి పిల్లమలేరియాపురుగులన్నియు దోమయొక్క ఉమ్మితిత్తులలో చేరియుండును. ఒక్కొకదోమ కాటుకు వందలకొలది పిల్ల మలేరియాపురుగులు మన నెత్తురులో కలియును. ఒక్కరాత్రి ఈదోమ ఎంతమందిని కుట్టునో అంతమందికిని మలేరియా పురుగులను రక్తములో ప్రవేశపెట్టును.

పయినవ్రాసినదానిని బట్టిచూడగా కొంతవరకు మలేరియా పురుగు కొంతవరకు మానవునిచే పోషింపబడియు పిమ్మట దోమచే పోషింపబడియు జీవించునని తెలియగలదు. ఈరెండును కానిచోట ఇదియొకక్షణమయిన బ్రతుకదు. ఒక మానవునినుండి మరియొక మానవునకు మలేరియాఅంటుకొనవలెనన్న దోమసహాయములేనిదే కానేరదు.

సాధారణముగా మనము ఇండ్లలోచూచు దోమలన్నియు మలేరియా పురుగును జేరవేయునవికావు. ఈదోమలలో 12 పెద్దజాతులుకలవు. అందు రెండుజాతులు మాత్రము మనకు వైద్యవిషయములో ముఖ్యమయినవి. ఇవి (1) క్యూలెక్సు (Culex) (2) అనాఫోలీసు (Anopholes) అనునవి. 1,2 పటములుచూడుము. అందు 1. క్యూలెక్సుదోమ 2 అనాఫోలీసుదోమ. ఈదోమలు పెద్దవై యుక్తవయస్సువచ్చినతరువాతనే గాలిలో ఎగురును. చిన్నతనములో నివిచేపలవలె నీటిలో నివసించుజంతువులు. అప్పుడు వీనికి రెక్కలుండవు. వీనిగ్రుడ్లు నీటిలో తేలినప్పుడుమసిబొగ్గుపొడినీటిమీదచల్లినట్లు గాకనుపించుచు నల్లనినలుసులవలె తేలుచుండును. పిమ్మట రెండుమూడుదినములలో ఈగ్రుడ్లుపెరిగి 6వపటములో చూపబడినప్రకారము అతి వేగముగ నీదుచు ఆతురతతో నీటియందుండు మురికిని తినుచు [illegible]లాడుచు నీటిలోమునిగి పరుగులెత్తుచుండును. 6వ పటములో 1 అనాఫోలీసుదోమపిల్ల. ఇది నీటిపయిభాగమునకు సమముగా 6వ పటములో 1 అనుచో చూపబడినప్రకారము మునిగియుండును. క్యూలెక్సు దోమపిల్లలు 6వపటము 2 అనుచో చూపబడినప్రకారము [illegible]పున తలక్రిందుగా ఈదుచుండును, ఇవి మాటిమాటికి నీటిపయిభాగ

మునకతేలి గాలిని పీల్చుచు నీటిని తినుచు బ్రదుకుచుండును. ఈపిల్లలు తిరిగి ఐంతుల వలె ముడుచుకొని రెండు మూడుదినములవరకు చురుకుతగ్గి రూపాంతరవిధమయిన నిద్రావస్థలోనుండును. పిమ్మట వీని రెక్కలు వచ్చి మనము చూచుచుండు దోమలగామారి గాలిలో నెగిరిపోవును. వీనికి కండ్లు రెండు ఉన్నను బాగ గా చూడలేవుగాని వాసన మన కంటె మిక్కిలి సూక్ష్మముగ కనిపెట్టగలవు. ఇవి రాత్రులయందు తిరుగు జంతువులు. పగటివేళ యెచ్చట ఎక్కడయినను చల్లని నిశ్శబ్దమైన నీడలలో నిద్రించును. సూర్యాస్తమానమయిన పిమ్మట మేయుటకును గ్రుడ్లు పెట్టుటకును బయలు దేరును. కాని మబ్బుదినములలోను, ఎండచొరని అడవులలోను చీకటిగదులలోను ఎల్లప్పుడు తిరుగుచుండి స్వేచ్ఛగా తట్టుచుండును. వీనిలో ఆడవిమాత్రమే నెత్తురుత్రాగి బ్రతుకును.

వెచ్చనిమీద దోమయొక్క జీవితకాలము 30 మొదలు 50 దినములు. అందు మొగవానికంటె ఆడవి ఎక్కువకాలము జీవించును. ఈదోమలను దోమతెరగుడ్డతో కప్పబడిన పంజరములో మిక్కిలి సులభముగ పెంచవచ్చును. ఈపంజరము కొంచెము చీకటిగల చోటనుంచి దానిలో ఒయ్యమును గాచును ఒకతొట్టినీళ్లను పెట్టిన చాలును.

ఈపయిచెప్పిన 2 విధములయిన దోమలలో అనాఫోలీసు జాతియందలి ఆడదిమాత్రమే మలేరియా పురుగును జేరవేయునది. క్యూలెక్సుదోమ ఏనుగకాలు లేక బూదకాలు అనువ్యాధిని వ్యాపింపజేయునది. గావున నీక్రూరజాతి దోమలను తక్కినవాని నుండి గుర్తించుట ముఖ్యము.

1. క్యూలెక్సుదోమ ఇండ్లలో తిరుగుచుండును. ఇండ్లప్రక్కలయందు నీటిగుంటలలోను పగిలిపోయిన కుండలలోను తొవ్వల మొక్కల కుదుళ్లలోను పశువుల అడుగులలో నిలుచు చిదపనీటిలోను ఎక్కడెక్కడ బురదనీళ్లు దొరకినను అక్కడక్కడ గ్రుడ్లుపెట్టుచుండును.

అనాఫోలీసుదోమ గ్రామమునకు కొంచెము దూరముగా నివసించును. చాలరోజులవరకు నిలవయుండునట్టి తోటనీటిలోను, నాలుకొక్కిలిగి నెమ్మదిగా ప్రవహించు అడలు బండలు మొదలగువానియందును, ఊడుపుచేలమధ్యనుండు గుంటలలోను నీరు నిలువయుండు పల్లపుభూములలోను అగ్రుడ్లను పెట్టును.

2. క్యూలెక్సుయొక్క గ్రుడ్లు ఒకదొప్పవలెనుండు ముద్దగా పెట్టబడి నీటిలో తేలుచుండును. అనాఫోలీసుదోమ తనగ్రుడ్లను నీటిమీద తేలుచుండు ఏదయిన ఒకపుల్లమీదగాని ఒకఆకుమీదగాని పెట్టును. నీళ్లలో నెప్పుడును పెట్టదు.

ఇంకను విచిత్రమైన భేదములెన్నియోగలవు. అవియన్నియు చెప్పుకొనతలచుకొను సదురులు విశేషగ్రంథములను చదువవలెను. యిక్షవయొన్నదచ్చి ఎగురుచుండు దోమలలో ముఖ్యమైన భేదమొక టి మిక్కిలి ప్రయోగకరము. 2వపటములో 3. చూపుడినప్రకారము అనాఫోలీసుదోమ గోడమీదవ్రాలునప్పుడెల్లను తనతల గోడకునగ్గరగను పొట్టకాళ్లు గోడకుదూరముగను ఉండునట్టులు వ్రాలును. 1టవ పటములో చూపబడినప్రకారము క్యూలెక్సుదోమయొక్క తల కడుపురెండును గోడకు సమానదూరములోనుండును. ఇదిగాక అది వ్రాలినప్పుడు దానికి కొంచెము గూనయున్నట్టుగా కనపించును.

క్యూలెక్సుదోమలకు అనాఫోలీసు దోమలకుగల భేదము కని పెట్టినతరువాత. అనాఫోలీసుదోమలలో మిక్కిలిభయంకరమగు అను దానియొక్క ప్రత్యేకమయినగుర్తులు మనము తెలుసుకొనవలెను. అదిఎట్లన ఆడుదానికి మీసములుచిన్నవిగను పొట్టివిగనుయుండును. 7లో 1చూడుము. మొగవానికి కుచ్చువలెనుండు మీసములుండును. 7వ పటములో రెండుచూడుము.

చలిజ్వరమునందలి భేదములు.— ఇందుమూడు ముఖ్యమయినభేదములు కలవు.

1 అనుదినముఅనగా 24 గంటలకొకసారివచ్చునది.

2. 48 గంటలకొకసారిఅనగా దినమువిడచి దినమువచ్చునది. 8వపటము చూడుము.

3. 72 గంటలకొకసారి అనగా 3 దినములకొకసారి వచ్చునది. 9వ పటమును చూడుము.

ఇదిగాక ఇందులో రెండుదినములకొకసారివచ్చు రెండుజ్వరములు ఒకేమనుష్యునకు వరుసగ రెండుదినములలో ప్రారంభమైనయెడల అనగా ఒకటవ తేదీని ఒకజ్వరమును రెండవతేదీని ఒకజ్వరమును ప్రారంభించినయెడల ఒకటవతేదీని ప్రారంభించిన జ్వరము 3వ తారీఖునను 2 డవతేదీనివచ్చిన జ్వరము 4వ తారీఖునను వచ్చుటచే అను దినమునువచ్చుజ్వరమువలెనే కనుపించును. 10వ పటమును చూడుము. ఇందునాలుగవదినమున క్వయినా ఇచ్చుటచే ఒకజ్వరము విడిచినది. రెండవజ్వరము ఇంకను వచ్చుచుండుటచే దినదినమువచ్చు జ్వరము దినమువిడచి దినమువచ్చుజ్వరముగా మారినది.

పైపటములలో 98.4 వద్దచూపబడిన గీటుసామాన్యమైన శరీరముయొక్క వేడిని చూపట్టును. ఈగీటుపైన 99 మొదలు 105 వరకునున్న గీటులకు యెదురుగా చూపబడినలెక్కలు ఆయాదినములందుండు జ్వరమును సూచించును.

ఈజ్వరములో కొన్నిసాధారణపు జ్వరములు (Beneign Fevers) అనగా కొయినాఅను మందునకు సులభముగ లొంగునవి. 8వపటములో చూడుము 30 గ్రయినుల క్వయినాఇచ్చినతోడనే జ్వరము విడిచిపోయినది. కొన్ని విషమజ్వరములు (malignant Fevers) చిరకాలమువరకు విడవనివి. 11వ పటములో చూడుము. విడవకుండ ఈజ్వరము ఆరునవాలుగావచ్చినది. ఈజ్వరములకన్నిటికి కారణముగు మలేరియా పురుగులన్నియు ఒక్కజాతిలోనివికావు. ఏజాతిజ్వరమునకుఆజాతిపురుగులు వేరువేరుగ కలవు. అందుకనుము విడచివచ్చు 48 గంటల జ్వరము మిక్కిలి అపాయకరమైనది. ఈజ్వరములన్నిటిలో ఎడమడొక్కలోనుండు ప్లీహము అనుకొక అవయవము (Spleen) సాధారణముగ పెద్దదియగును. దీనిని వ్యాధిగ్రస్తులు చెప్పుదురు. ఈజ్వరములయొక్క భేదములను గురించియు పిల్లలక్క

ఉష్ణదశ స్వేదదశ అనుమూడవస్థలనుగురించియు ఇంకా నితరలక్షణములను గురించియు నిచ్చటవ్రాయుటకు స్థలము చాలదు. కావున నే రోగగ్రంథముగా ప్రకటింపదలచినాని కొన్ని ముఖ్యలక్షణములను మాత్రము క్రింద వివరించితిమి.

లక్షణములు:— 1. జ్వరమునకు సూచనలు 2. నిజమయినజ్వరము 3. విరామకాలములు.

జ్వరమురాకపూర్వము కొన్ని దినములు ఏదో బద్ధకముగానున్నదనిగాని పనిచేయుట లేదనిగాని, విచారకరముగా నున్నదనిగాని రోగిచెప్పును. కాళ్లు చేతులు వడుము లాగుకొనిపోవుట గ్రుడ్లుతీయుట ఎడమడొక్కలో నొప్పిగానుండుట అన్నహితవు తగ్గిపోవుట ఓకోచనబద్ధము మొదలయినవి ఉండవచ్చును. కొంచెము చలిచలిగాగాని కొంచెము జ్వరమువచ్చినట్లుగాని యొకదినములో ఏదో ఒకవేళ తోపవచ్చును. ఒక్కొకప్పుడు ఈచిహ్నములు దినమువిడచి దినమునఉండవచ్చును. మలేరియా పురుగుయొక్క అంటుసోకిన రెండువారములలోగా జ్వరమెప్పుడువచ్చినను రావచ్చును. ఈజ్వరమురాక రక్తములో ప్రవేశించిన మలేరియా పురుగులసంఖ్యనుబట్టియు, వానిజాతినిబట్టియు వానిశక్తినిబట్టియు రోగియొక్క బలమునుబట్టియు భేదించుచుండును. ఈసూచనలేమియులేకనే నిజమయినజ్వరము అకస్మాత్తుగారావచ్చును.

2. నిజమయినజ్వరము. ఇదివరకున్న సూచనలు హెచ్చగును. రోగి పనిచేయలేకపోవును. తరుచు ఆవలించుచుండును. ఒడలు విరచుకొనును. తలనొప్పి హెచ్చగును. వెన్నువెంబడిని కాళ్లుచేతుల వెంబడిని చలియు వణుకునుపుట్టును. ముఖమువాడిపోయి నల్లబడును. పిమ్మట అధికమయినవణుకు ప్రారంభించును. పండ్లు కరచుకొనిపోవును. శ్వాస వణుకుతోడిదై ఎగుడుదిగుడు గావచ్చును. మాట తగ్గుముఖము వచ్చును. నాడి నీరసించి వేగమధికమగును. ఇంటిలోనున్న కంబళ్లు దుప్పట్లు అన్నియు కప్పుకొనును. పాపము చలిమాత్రము తీరదు. ఒక్కొకప్పుడు వాంతులును విరోచనములును ఉండవచ్చును. కాళ్లుచేతులు అమితముగ లాగుకొనిపోవును. చెవులలో ధ్వనిబయలుదేరవచ్చును. రోజువిడచి రోజువచ్చెడు సామాన్యజ్వరములో వణుకు తక్కినజ్వరములకంటె హెచ్చుగానుండును. అరగంట మొదలు గంటవరకుగాని అంతకంటె హెచ్చుగగాని చలియుండవచ్చును. పిల్లలకువణుకుకనబడదు. దీనికిబదులు బాలపాపచిహ్నములనబడు ఈడ్పులుగాని వాంతులుగాని రావచ్చును. చలిరాకముందే జ్వరము కొంచెము ప్రారంభించి జ్వరము వణుకుతోపాటు 104 మొదలు 106 డిగ్రీలవరకు హెచ్చును. పిమ్మట అమితముగానుండు చలి భగభగమను మంటలుగామారును. ఈమంటలు అప్పుడప్పుడువచ్చి తుదకు శరీరమంతయు ఏకవేడిగామారును. ముఖము కందును. కండ్లు ఎర్రనగును. నోరు ఎండిపోవును. నాలుక గిడసబారును. శరీరము వేడిగాను పొడిగానుండును. రోగి విసుగుకొనుచు పొర్లుచుండును. దాహము హెచ్చును. కప్పులను ప్రక్క[illegible] బలమయినజ్వర[illegible] పిచ్చిమాటలాడును. ఒక్కొకప్పుడు స్పృహతెలియకపోవును. అప్పుడప్పుడు పసరు వాంతిఅగును. విరోచనములు కూడా నుండవచ్చును. నాడిస్ఫుటముగ నుండును. అతివేగముగ[illegible]యుండును. జ్వరగడ్డపెద్దదగును. ఎడమడొక్కలో నొక్కినకొంచెము నొప్పికలుగును. ఇప్పుడు జ్వరము 107 డిగ్రీలవరకు హెచ్చినను హెచ్చవచ్చును. ఈ ఉష్ణదశ 4 లేక 5 గంటలుండును. పిమ్మట చెమటప్రారంభించును. సామాన్యముగా తలమీద ప్రారంభించి వేగమె ఒడలంతయు ప్రాకిమిక్కిలి అధికమై ప్రక్కబట్టలు తడిసిపోవును. పిమ్మట త్వరలో జ్వరము తగ్గి లక్షణములన్నియుపోవును. నాడిమృదువై మందమై నోరుచెమ్మగిలి జ్వరమురాకపూర్వమున్నప్పటికంటె సుఖముగానున్నదని రోగిచెప్పును. కానికొంచెము నీరసముగామాత్రముండును. సామాన్యముగా రోగివెంటనేనిద్రపోవును. పిల్లలకు సామాన్యముగా చెమటపట్టకపోవచ్చును

3. విరామకాలము:— జ్వరముదిగిపోయినతోడనే రోగితనపనులు చేయుటకు సామర్థ్యముకలిగియుండును. ఒడలు చల్లగనుండి మొదటిసారిజ్వరమువచ్చినప్పటినుండి లెక్కచూచుకొనగా 24,48 లేక 72 గంటలకు తిరిగి మొదటిరోజున ఏయేలక్షణములతో అనగా చలి వణుకుజ్వరముచెమట వీనితో తిరిగివచ్చును. కదిరెడురోగులలో మందుపుచ్చుకొనకపోయినను కొన్నివారలకు జ్వరముపాతబడి మొదట ఆలస్యముగావచ్చి తరువాత క్రమముగ నశించును. కానిసామాన్యముగా మందుతిననియెడల కొంతకాలమునకు నీరసమధికమయి రోగి మృతినొందును.

విషమజ్వరములలో చలియుండుకాలముతగ్గి జ్వరముండుకాలము 8–12 గంటలవరకుగాని అంతకంటె హెచ్చుగాని వ్యాపించును. సామాన్యముగ చలియేయుండదు. చెమట కొద్దిగ పట్టును. పిమ్మటరోగి కొంచెము సుఖముగా నిద్రపోవును. రెండుమూడుసారులు జ్వరము వచ్చినతర్వాత విరామకాలమనగా జ్వరములేనికాలము తగ్గును. పిమ్మట విరామకాలములలోకూడ జ్వరము పూర్తిగ విడువదు. ఒక్కొకప్పుడు మొదటినుంచియు జ్వరము పూర్తిగా విడవకుండ నుండవచ్చును. అశ్రద్ధచేసినయెడల రోగికి ఇతర అవయవములలో రోగము ప్రారంభించి రోగి మృతినొందును.

మరా— విషమజ్వరమనగా సన్నిపాతజ్వరముగాదు.

చికిత్స— ముఖ్యముగా క్వయినా ఇచ్చుటయే యీజ్వరమునకు చికిత్స. ఈవ్యాధికి ప్రస్తుతము దీనితో సమానమగుమందు ఏదియును లేదు. కాబట్టి అది ఉపయోగించుటకుగల మెళకువలను వివరించు గ్రంథము విజ్ఞానచంద్రికా గ్రంథమాలవారిచే ప్రకటింపబడును.

సామాన్య చలిజ్వరములలో ఇది అతిత్వరితముగను నిశ్చయముగను పనిచేయును. మలేరియాపురుగులు చిన్నవిగా నున్నపుడు క్వయినా మిక్కిలి పనిచేయును. మలేరియా పురుగులు పెరిగి పెద్దవై అవిచీలి గ్రుడ్లుపుట్టినప్పుడు చలియుజ్వరమును ప్రారంభించును. జ్వరమువిడచునంతవరకు ఈగ్రుడ్లు పిల్లలయి ఎర్రకణములలో

ప్రవేశించక పోవుచుండును. ఇట్టిసమయమున అనగా జ్వరము విడచిన తరువాత తిరిగి జ్వరము వచ్చులోపల క్వయినాయొక్క గుణము హెచ్చుగ నుండును. తరుచుగ ఉపయోగించు మందు క్వయినా సల్ఫేటు (గంధకితము) అనబడి దీనిని నిమ్మకాయ రసముతోగాని, డైల్యూటు హైడ్రోక్లోరిక్ ఆసిడ్డు, డైల్యూటు సల్ఫ్యూరిక్కు ఆసిడ్డు మొదలగు పుల్లని ద్రావకములుగాని కొంచెము చేర్చి నీళ్లలో కలిపి ద్రావకము చేసి ఉపయోగించుటయుక్తము. క్వయినా హైడ్రోక్లోరేటు అనునది, సల్ఫేటుకంటె నీళ్లలో చక్కగ కరియును గనుకను, మందు యొక్క సత్తువ ఎక్కువకలదిగనుకను శరీరమునకు చక్కగపడును గనుకను, సల్ఫేటుకంటెమంచిది. కానిదీనిఖరీదు హెచ్చు. ఇదినీళ్లలో కలిపిగాని పాలలో కాఫీలో కలిపిగాని ఇచ్చినరుచి అంతగా తెలియదు. పైరెండిటిని మాత్రలుగాకూడ ఇయ్యవచ్చును. విషమ చలిజ్వరములలో క్వయినా జీర్ణమగుటలేదని అనుమానమున్నపుడును అధికముగా వాంతిఅయినప్పుడును లోతుగ కండలోనికితగినట్లు జూపిచికారీతో జాగ్రతగా క్వయినాద్రావకమును వైద్యుడు పిచకారీచేయవలెను. క్వయినా ఆసిడ్ హైడ్రోక్లోరేటు వకపాలు ఫాంగిచల్లారినీళ్లు రెండుపాళ్ళు, కలిపిచేసినద్రావకము 10 మొదలు 20 చుక్కలవరకు ఒక్కొకసారి పిచికారీచేయవలెను. ఆసనమార్గమున ఎనీమాగా క్వయినాయివ్వ వచ్చును.

సాధారణముగ మలేరియాజ్వరము వచ్చినరోగికి ఈక్రిందిప్రకారము వైద్యము చేయవలయును. జ్వరమువచ్చినతోడనే పరుపుమీద పండబెట్టి చెమట పట్టించుటకు ఏదయినను గాని, 5 గ్రెయినుల ఫినాసిటను గాని వేడినీళ్లతో ఈయవచ్చును. మొదటిమోతాదు చెమటపట్టినసమయమందు 10 లేక 15 గ్రెయినుల క్వయినాను నీళ్లలో కలిపిఇచ్చి పిమ్మట 4 గంటలకుగాని 6 గంటలకుగాని ఒక్కొక్క మోతాదుచొప్పున వ్యాధిబలమునుబట్టి 5 మొదలు 10 గ్రెయినుల వరకు క్వయినాను ద్రావకముగా ఇయ్యవలెను. క్వాసము రాకపూర్వము రసభస్మము(Calomel) గాని రసము కలిసిన మరియొకమందుగాని ఆముదముగాని, సునాముఖి కషాయముగాని ఒకటి రెండు విరోచనములగునట్లు ఇచ్చుటమంచిది ఆహారము తక్కువగను సులభముగ జీర్ణమగునదిగను ఈయవలయును. పాలు, జావ, పలుచనిగంజి, కాఫీ, మొదలగునవి ఇచ్చుటయుక్తము. అప్పుడు తయారుచేయబడిన లెమొనేడు సోడ మొదలగునవి ఇయ్యవచ్చును. "పిల్లలకు, అసహ్యపడువాండ్లకు, క్వయినా చేదుఅనిచెప్పువారలకు," యూక్వయినా అను ఒకతరహారుచిలేని క్వయినాను ఈయవచ్చును. మోతాదులు క్వయినామోస్తరే అయినను ప్రమాదకరమైన వ్యాధులలో దీనిని నమ్ముట యుక్తముగాదు. ఇట్టివారలకు సామాన్యముగా ఒకఎనీమా ఇచ్చి 80 గ్రెయినుల క్వయినాను గిద్దెడుపాలలోగాని, ఉప్పునీళ్ళలోగాని కలిపి ఆసనములో పిచికారీచేయవలెను. విషమజ్వరములలో కాలము వృథాగాచేయక, కండలోనికి పిచికారీచేసినమంచిది. క్వయినావలన తలకాయపుచెవుడును, నడరునొప్పియు, తలత్రిప్పుటయు, వాంతియగుటయు, ఆకలిలేకపోవుటయు, శరీరముమీద దద్దురు బయలుదేరుటయు, కండ్లుచీకటులు క్రమ్ముటయు, కొందరకు దుర్గుణములు కలుగవచ్చును. ఇవియన్నియు మందునునిలిపినతోడనే పోవును. తెలియక అధికముగాతిన్నయెడల, మూత్రము రక్తమైవెలువడుట, మూర్ఛించుట, శరీరము మూర్చలు కంపముపొందుట, మరణము సంభవించుటయు కూడతటస్థించును. కొందరికి ఎంతఎక్కువతినినను జబ్బుచేయదు.

కొద్దిదినములు జ్వరమువిడచినతోడనే చలిజ్వరముపోయినదని నమ్మవద్దు. క్వయినా యెన్నిదినములు తీసుకోవలసినది ఎంతెంతమోతాదులు తీసుకొనవలసినది వైద్యుని ఇష్టముచొప్పున జరగవలసినది. గాని రోగియిష్టప్రకారముకాదు. వైద్యుడు ఎడమడొక్కలోనుండు జ్వరగడ్డను పరీక్షచేసి అదిపూర్ణముగా పోవువరకును చలిజ్వరపుపురుగు రక్తములో ఉన్నదనియే భావించవలెయును. సామాన్యజ్వరము వచ్చురోజులలో ఒక్కొక మోతాదునకు 5 గ్రెయినుల చొప్పున దినమునకు 8 సార్లును, జ్వరము పూర్తిగా విడచినతరువాత ఇదేప్రకారము ఒకవారమును, పిమ్మట 15 దినముల వరకు ఉదయం 5 గ్రెయినులును, సాయంత్రం 5 గ్రెయినులును పిమ్మటమరి 15 దినములు ప్రతిదినమును పగటు 4 గ్రెయినులు క్వయినా పుచ్చుకొనవలెను. ఈదినములలో ఎప్పుడుఒకసారి అయినను జ్వరమురాకూడదు. అట్లువచ్చినయెడల "రెడ్డివచ్చెమొదలాడరా" అన్నట్లుఈజ్వరము విడచినదినము మొదలు లెక్కప్రారంభించవలెను. చలిజ్వరమువచ్చినతరువాత 2 నెలలు మొదలు 8, 4 వ సంవత్సరముల వరకు ఒక్కొకప్పుడు క్వయినాను తీసుకొనవలసివచ్చును. ఇట్లుక్వయినా తీసుకొని చలిజ్వరము కుదుర్చుకొనని వారు తమ శరీరముయొక్క ఆరోగ్యమును బాగుపరచుకొనలేక పోవుటయేగాక ఇరుగుపొరుగు వారలకు గూడఅపాయహేతువు లగుచున్నారు. చలిజ్వరమునువ్యాపింపజేయుటకు దోమ ఎంతసహాయము చేయుచున్నదో ఈరోగులు నంతసహాయము చేయుచున్నారు. ఏగ్రామములోనైనను ఒకరోగిలేనిదే దోమయుండినను, కరచియునుగూడ ఇతరులకు చలిజ్వరము పుట్టించలేదు.

కావున చలిజ్వరమును మనదేశమునందు రూపుమాపవలెనన్న 8 విధముల చేయవచ్చును.

(1) బందభూములు వ్యవసాయమునకు అనుగ్రమములగునట్లుచేసి నీటిముంపు లేకుండజేసినయెడల దోమపిల్లలకు నివాసస్థానము లేకపోవును. దోమలకు గ్రుడ్లుపెట్టుటకు స్థలముదొరకదు. చెన్నపట్నము రాజమహేంద్రవరము మొదలగు పట్నములలో రోడ్డుప్రక్కలనుండు మురుగుకాలువలు, మురుగునీటిగుంట్లు మొదలగునవి పూడ్చివేసినచో దోమలకు పిల్లలుపెట్టుటకు స్థలమెక్కడదొరుకును? ఇట్లుచేయుటచే దోమలసంతతి కొంతకాలమునకు నశించును.

(2) చలిజ్వరముగల రోగులకు వెంటనే క్వయినాయిచ్చిదోమకు మలేరియాపురుగు దొరకకుండచేయుట. ఇదిగాక ఆట్టిరోగులను దోమతెరలుగల మంచములలో పొడుకుండినతోడనే కప్పిపెట్టి

దోమను అట్టిరోగుల రక్తముకొరకకుండచేయుట. దోమతెరలోనున్నరోగియొక్క కాలుగాని, చేయిగాని, దోమతెరను ఎక్కడ తాకినను దోమ తెరవెలుపలవ్రాలి అక్కడనుండియే రోగియొక్క రక్తమును సంపాదించుకొనగలదు.

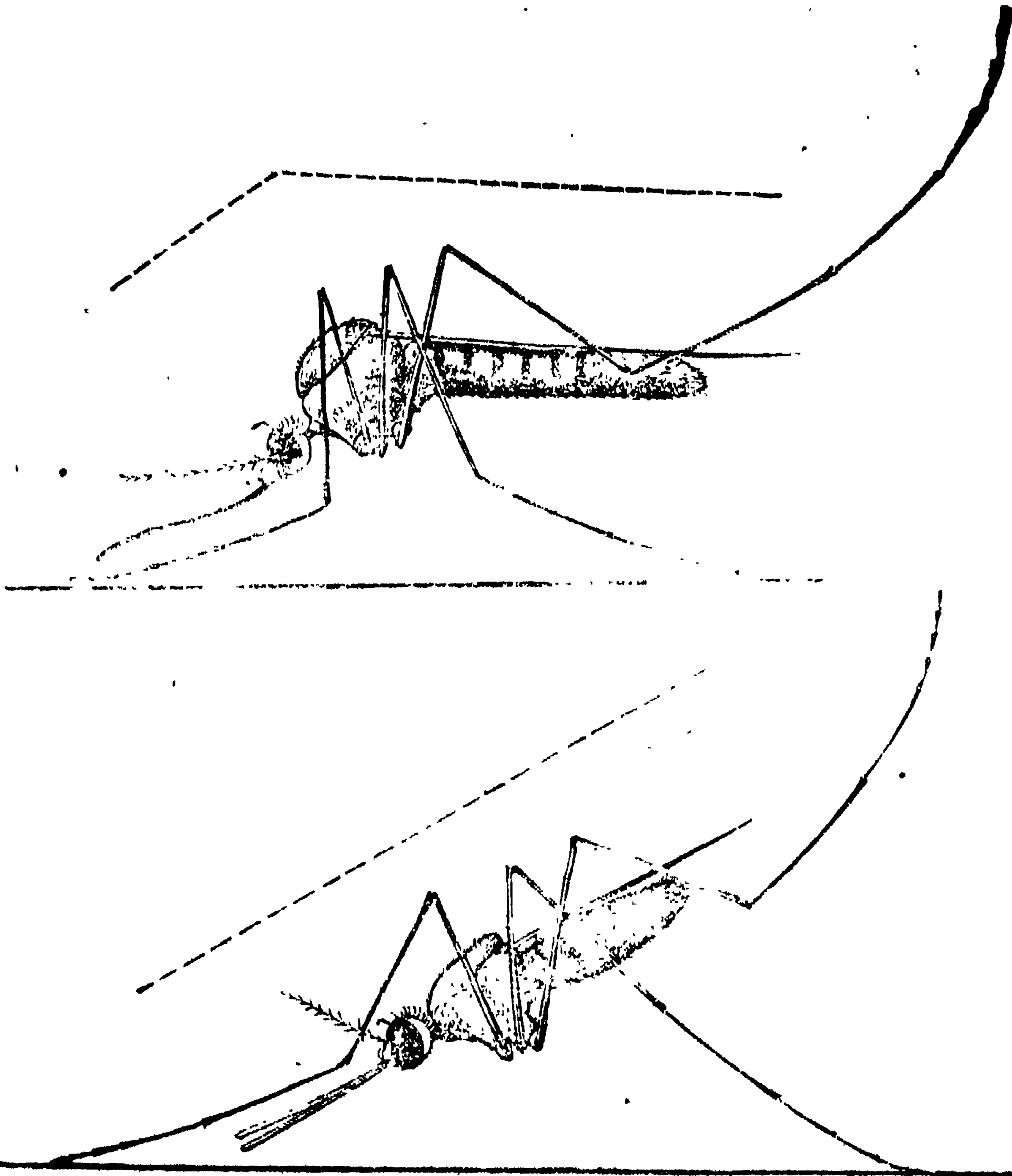
(3) చలిజ్వరముండుచోట్ల నివసింపవలసి వచ్చినయెడల తన్ను కాపాడుకొనవలెననినవాడు, ప్రొద్దుగూకినతోడనే దోమతెరలో దూరవలెను. ఇట్టివారు తమశరీరములో ఏభాగమును తెరచుఏమాత్రమును తాకనీయకూడదని జ్ఞాపకముంచుకొనవలెను.

ఏలయనగా ప్రొద్దుగూకినతరువాతగాని దోమకరవదు.

లేదా అనుదినము 5 గ్రెయినుల చొప్పున కొయినాపుచ్చుకొనుచు దోమకాటువలన చేరబోవు మలేరియాపురుగులకు కొయినాఅను విషమును తనరక్తములో చేర్చిపెట్టుకొనుట.

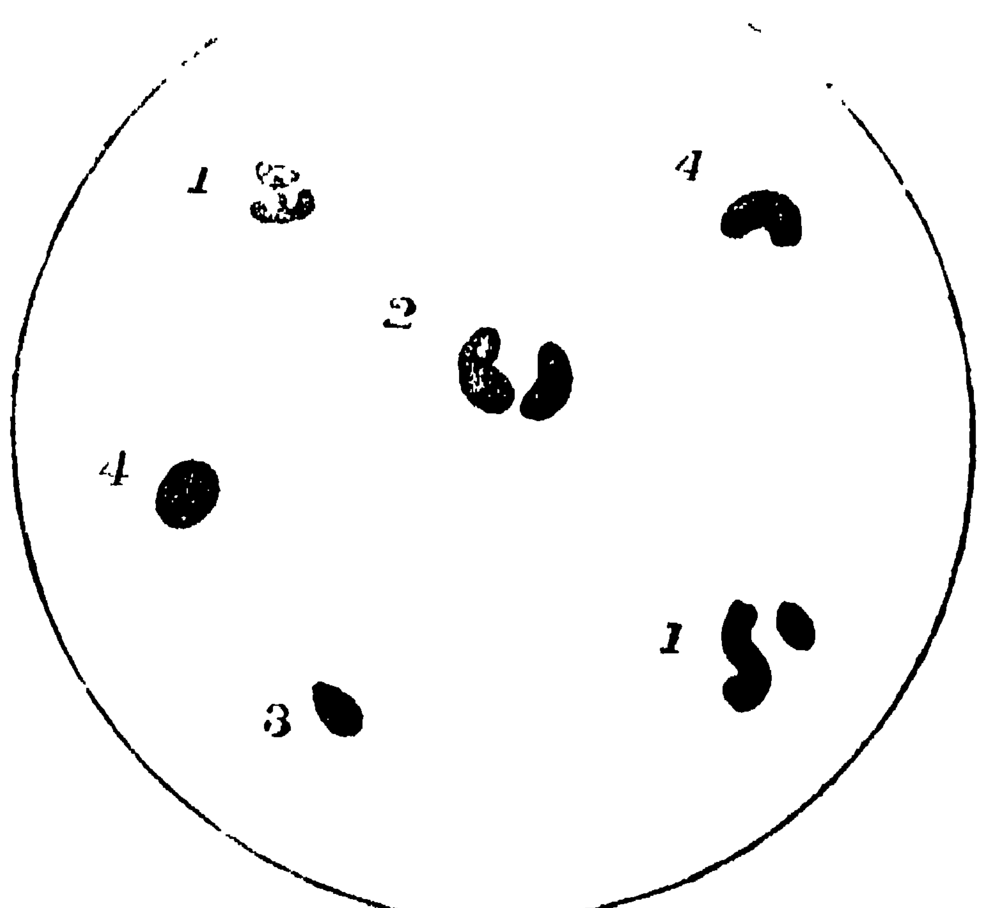
(4) మలేరియా రోగులున్న స్థలమునకు అర్ధమైలుదూరములో కాపురముండుట. ఏలననగా దోమతననివాసస్థానమునుండి అర్ధమైలుకంటె ఎక్కువ పరిగెత్తలేదు. అయినను మధ్యమధ్య చెట్లున్నయెడల దోమలు అక్కడక్కడ చెట్లమీద విశ్రమించి ఇంతకంటెహెచ్చుదూరము పోవచ్చును. కావున మలేరియా జ్వరమును రూపుమాపవలెనను ప్రతిమానవుడును తన్నుమాత్రము దాచుకొనుటకు ప్రయత్నింపక చదువురాని ప్రజలకెల్లరకు పైనవ్రాసినవిషయములను చక్కగబోధపరచి గ్రామసమీపములందుండు మురుగునీటిగుంటలను పూడ్పించుటకును, పల్లపువ్యవసాయము మాన్పించుటకును, చలిజ్వరముగలప్రతిరోగికి కొయినానిచ్చి జ్వరమును వెంటనే కుదిర్పించుటకును, విడువక ప్రయత్నించవలయును. ఇట్లు చేయుటచే పరోపకారము చేయుటయేగాక తాముకూడ ఈజ్వరములనుండి తప్పించుకొనగలరు.

పటములు.

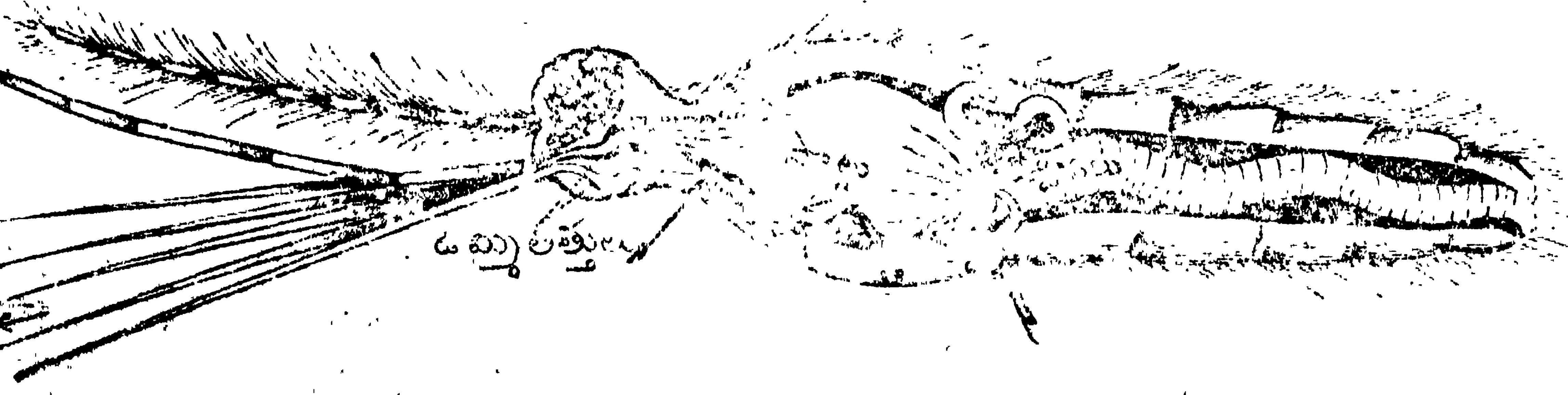

(1) క్యూలెక్సుదోమ.

(2) అనాఫిలీసుదోమ.

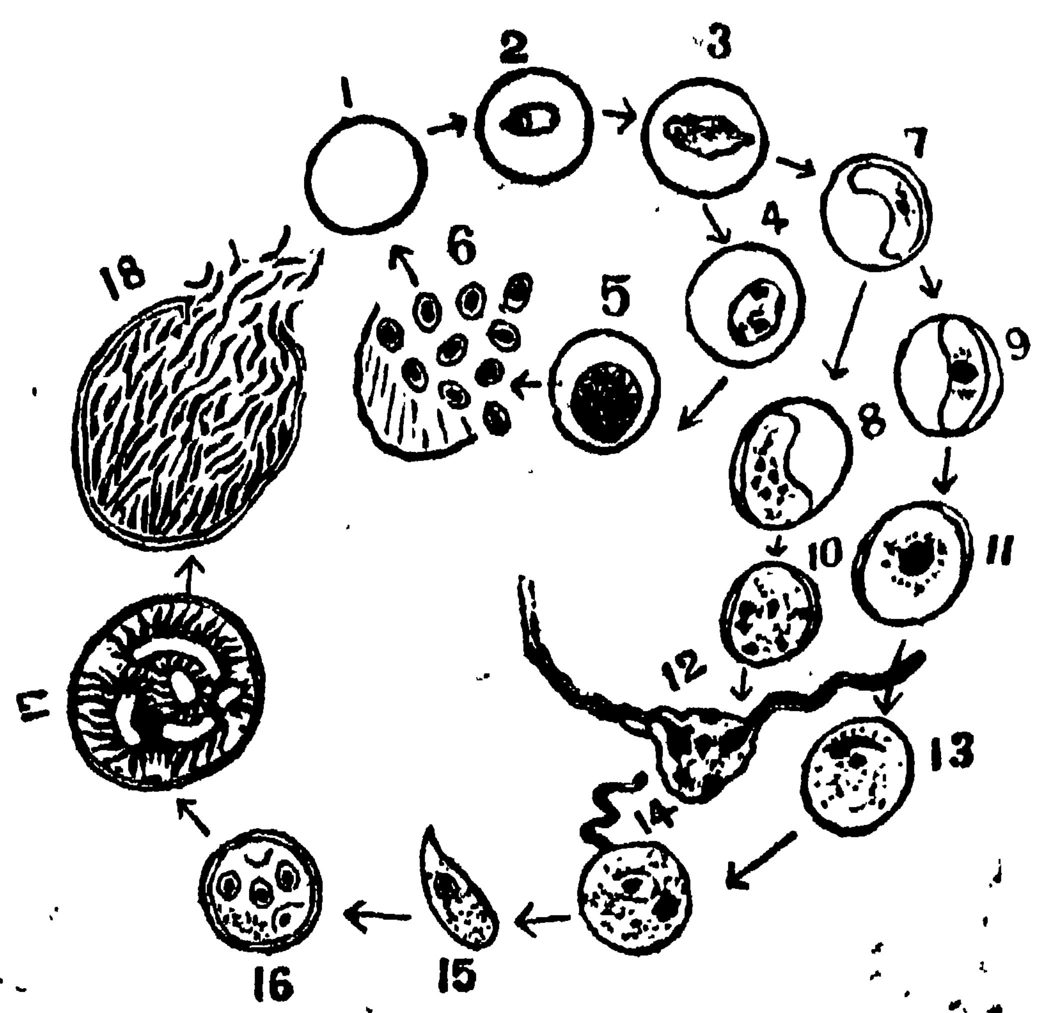
(3) మానవపురక్తము. 1,2,3,4 తెల్లకణములు. మిగిలినవి ఎర్రకణములు.

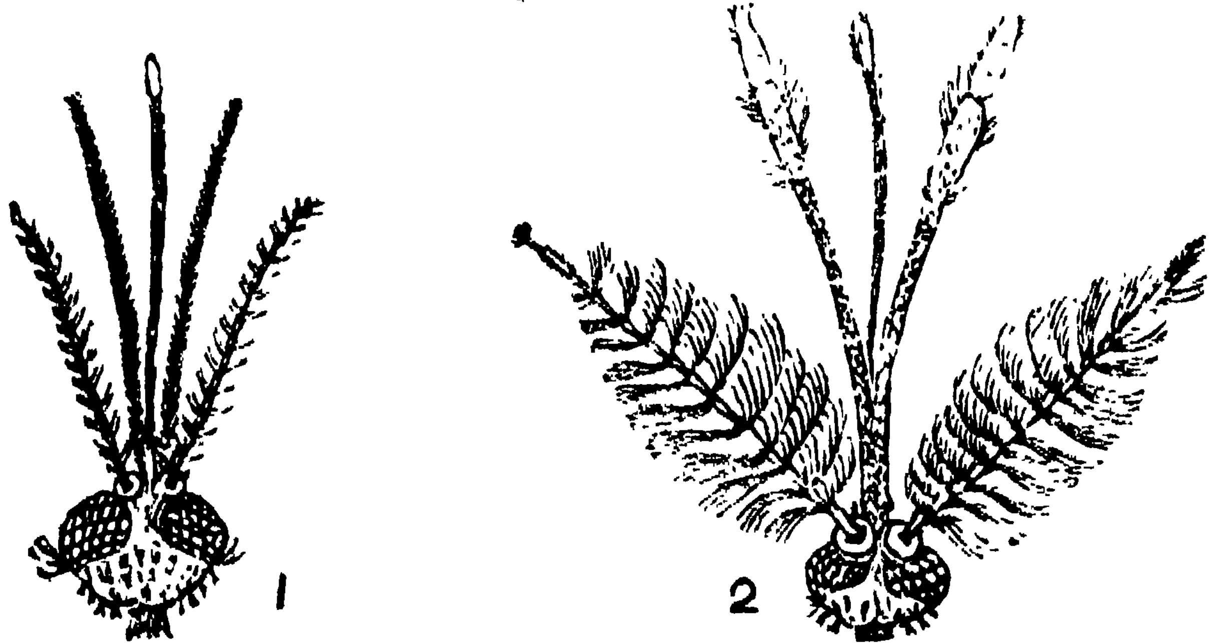

4. A. అనాఫిలీసు దోమ యొక్క ముఖభాగము.

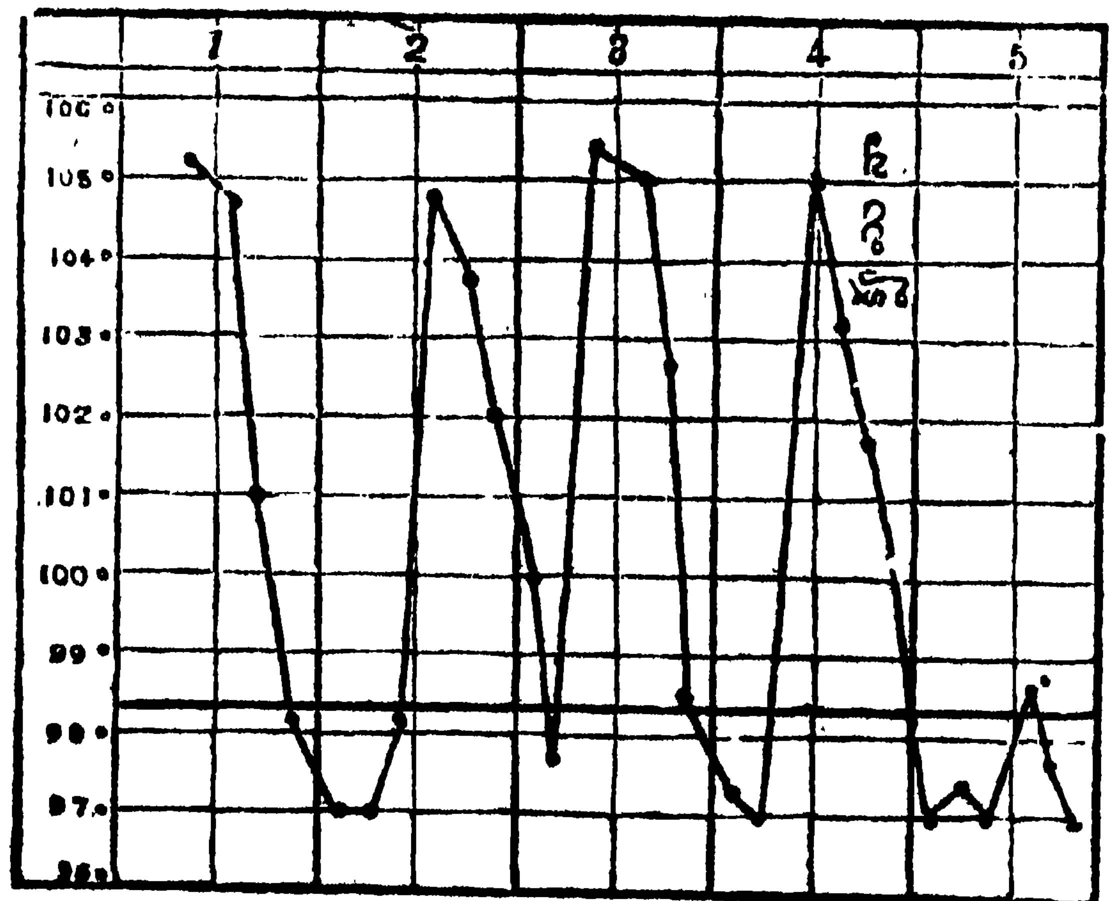

(6) 1. అనాఫాలీసు దోమపిల్ల. 2. క్యూలెక్సుదోమపిల్ల.

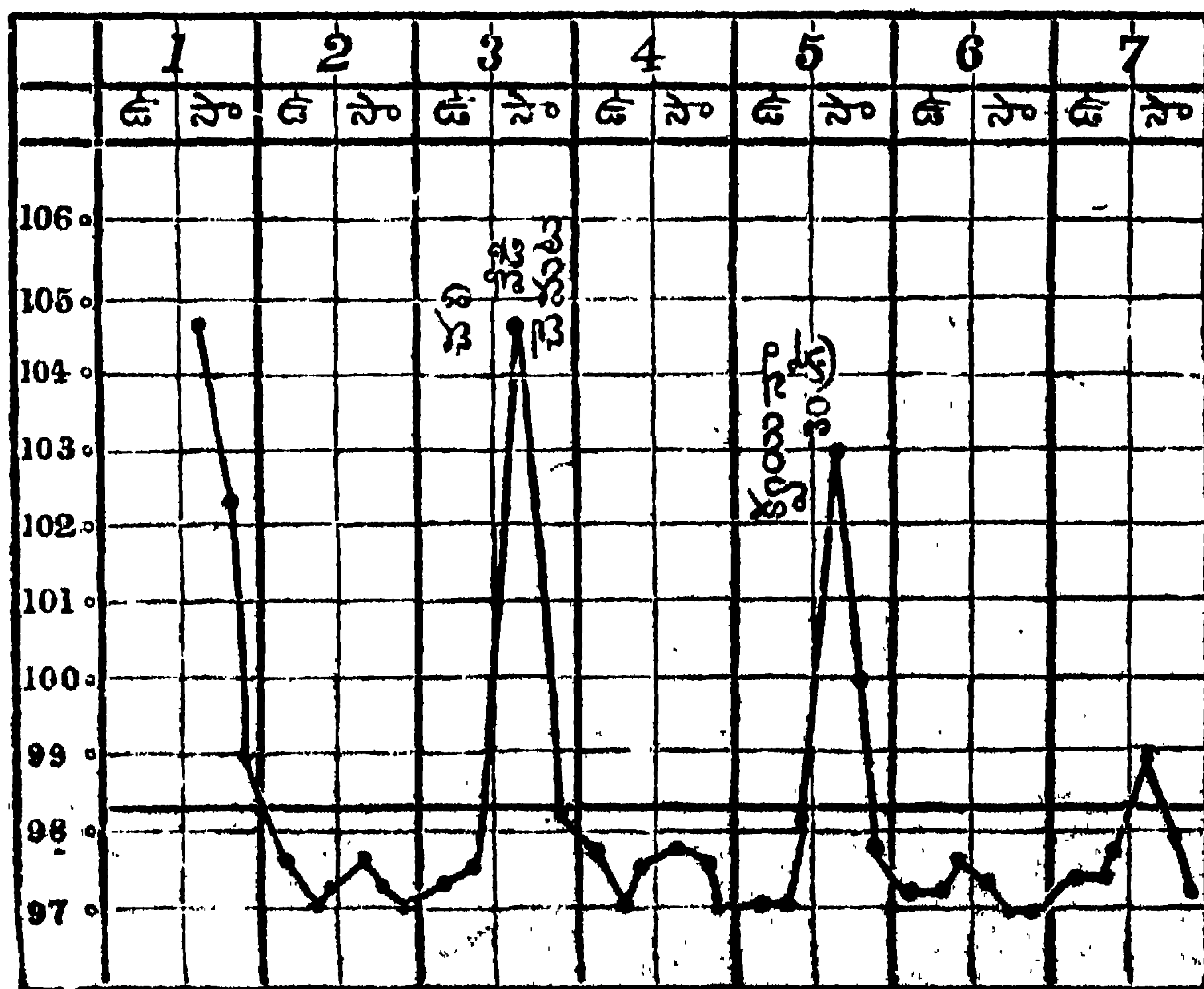

(7) అనాఫాలీసుదోమలముఖములు, 1. ఆడుది. 2. మగది.

(7) A. దినదినమువచ్చు జ్వరము క్వయినా ఇచ్చినతోడనే నిలిచిపోయినది.

(8) 1,8 తేదీల మధ్యాహ్నము అనగా 48 గంటల కొకసారివచ్చు జ్వరము. సాధారణజ్వరము 30 గ్రెయినులుక్వయినా తీసుకొనిన తరువాత నిలిచినది.

సి. రామలింగారెడ్డి ఎం. ఎ. గారు.

సి. వై. చింతామణిగారు.

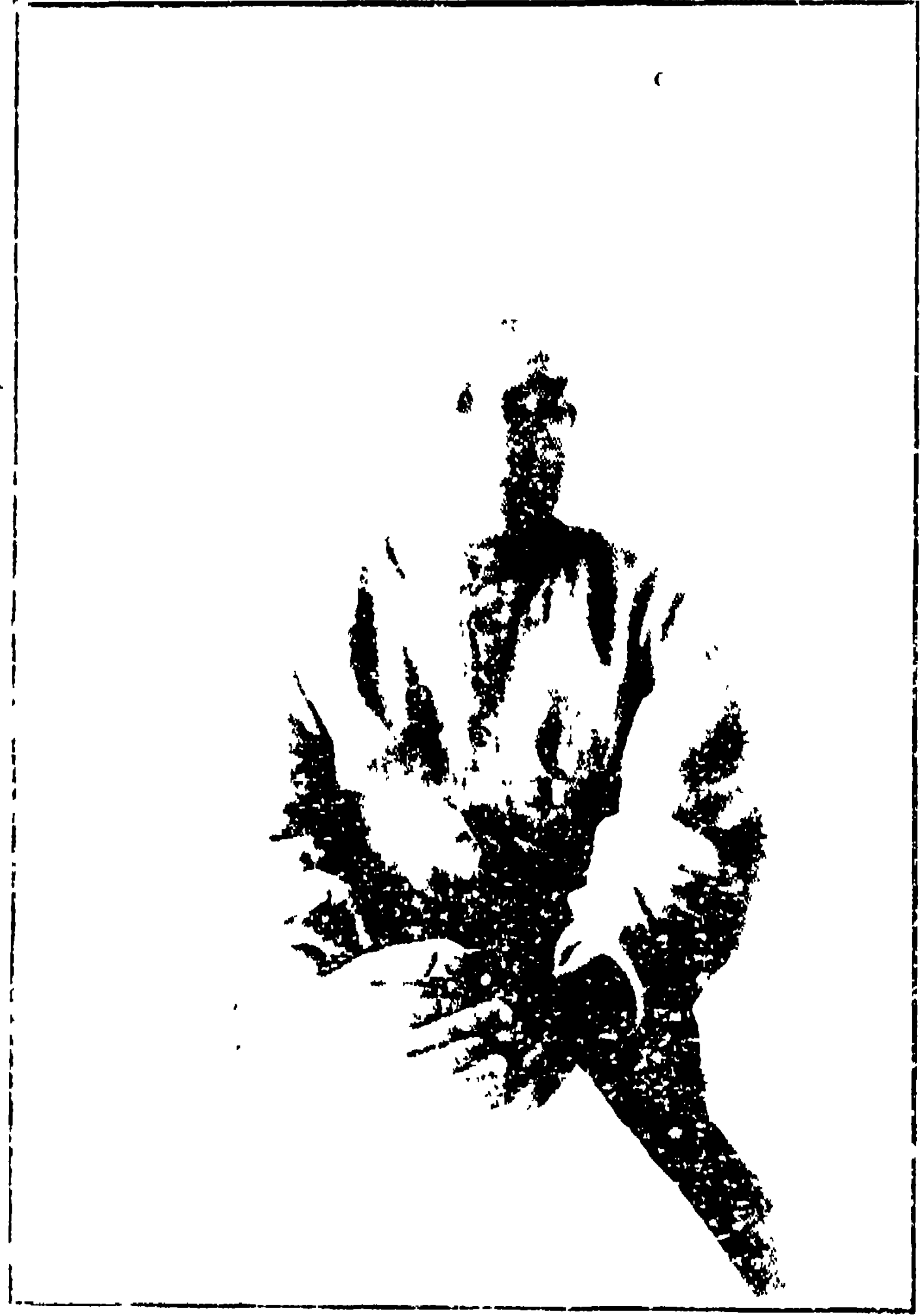
పి. కర్ణాప్పగారు, ఐ సి. ఎస్.

శాంతి రామమూర్తిగారు.

కూచి నరసింహము పంతులుగారు.

గిడుగు రామమూర్తిపంతులుగారు.

బుర్రా శేషగిరిరావుగారు. బి. ఏ.

అత్తిలి సూర్యనారాయణగారు.

ధర్మవరం కృష్ణమాచార్యులుగారు.

మాతల్లి రామచంద్రశాస్త్రిగారు.

పాలెపు గోపాలంగారు.

కోలాచలం శ్రీనివాసరావుగారు.

మహామహోపాధ్యాయ తాతా సుబ్బరాయశాస్త్రిగారు.

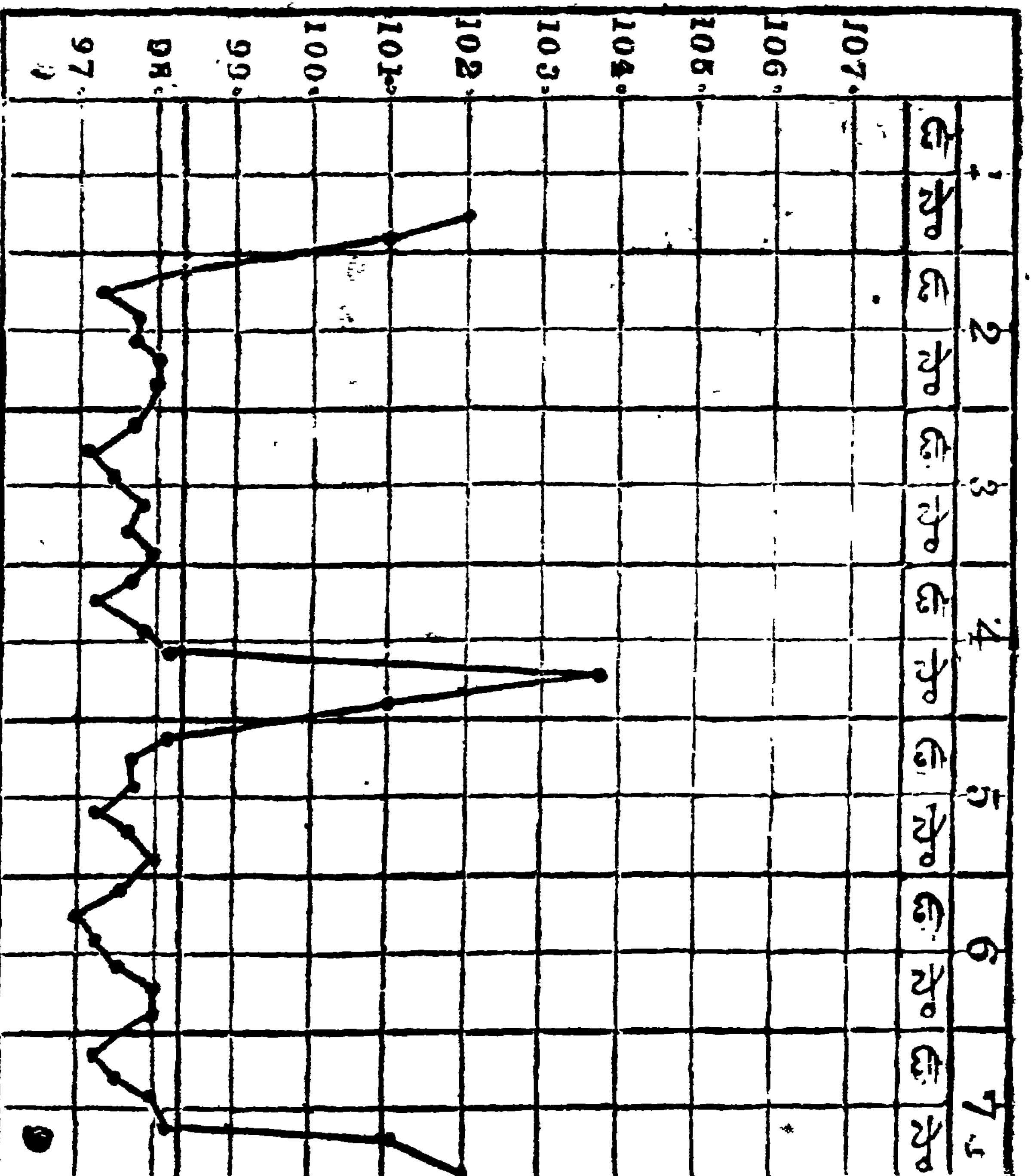
దోసపల్లి వెంకటరమణాచార్యులుగారు.

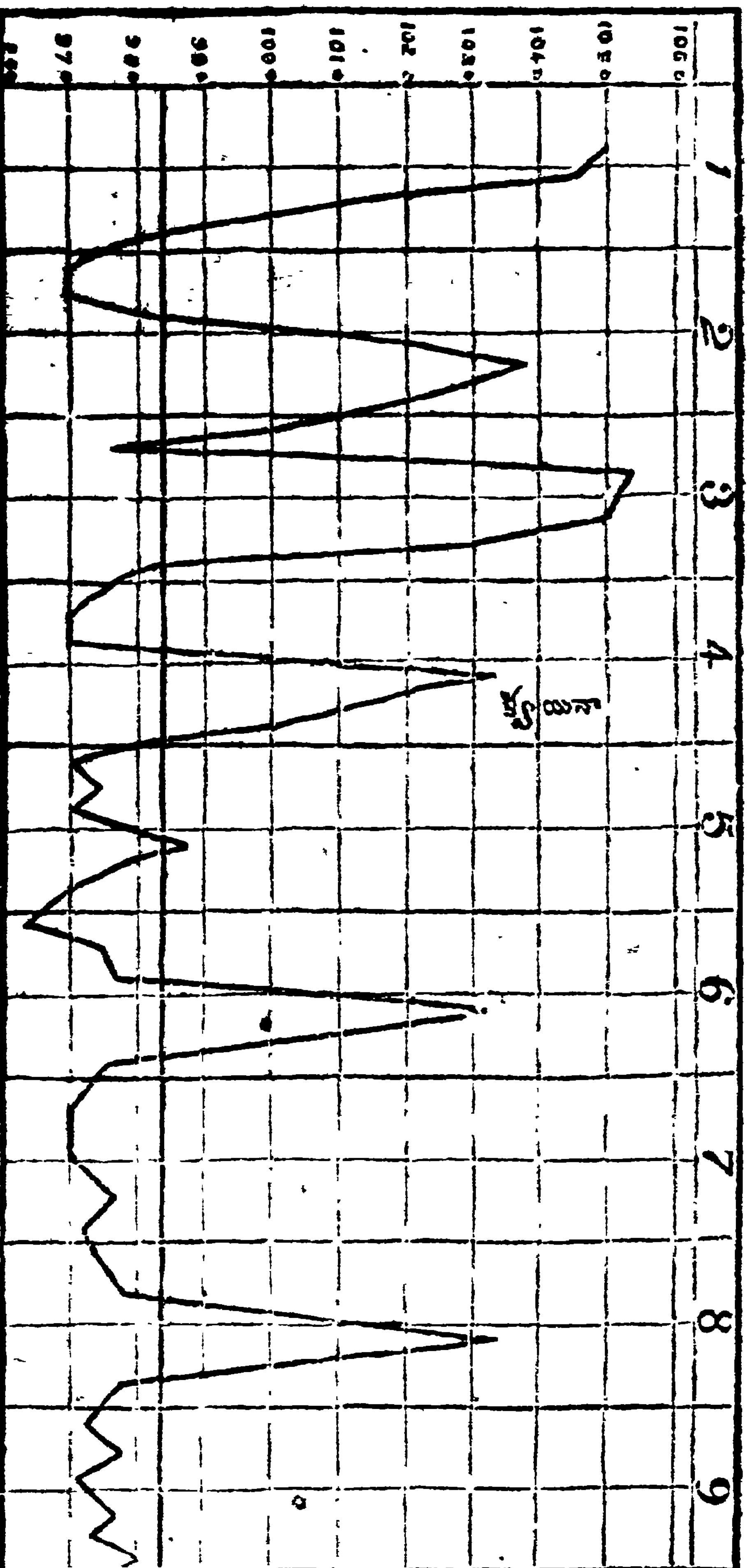
సీతారామ ఘనపాఠిగారు.

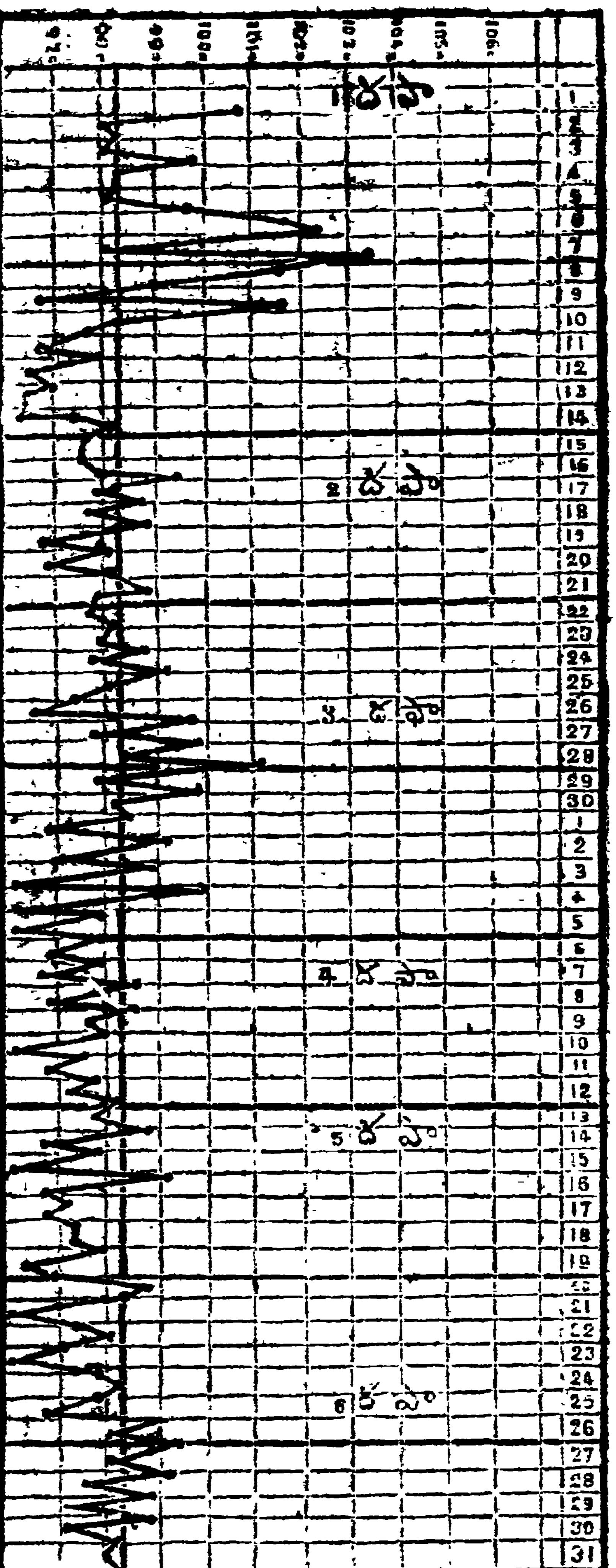
శ్రీపరవా_ ్రీ వాసుభట్టునాగాచార్యులయ్యవార్లంగారు.

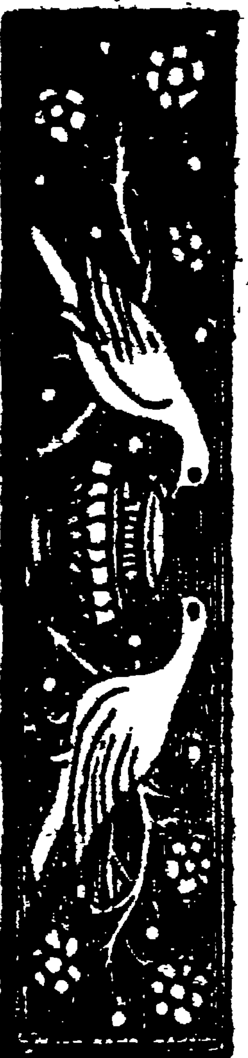
(8) 72 గంటలకు ఒకసారివచ్చుజ్వరము.

(10) 48 గంటలకొకసారివచ్చు రెండు జ్వరములు. 4వ తేదిని క్వయినా తీసుకొనుటవలన 1,3, తేదీలను వచ్చిన జ్వరమునిలిచి పోయినది.

(11) ఇది విషజ్వరము. ఇది క్రమములేకుండ రెండుమాసములవరకు విడువక వచ్చుచున్నది. కొయినాకు సాధారణముగలొంగదు. ఇట్టిజ్వరములకు కొయినా నుకండలోనికి పిచికారిచేయుటయు క్తము

చిత్రపటముల వివరణము.

శ్రీ రాధాకృష్ణులు.

శ్లో॥ భుజేసవ్యేవేణుం శిరసి శిఖిపిచ్ఛంకటితటే
దుకూలంనేత్రాంతే సహచరకటాక్షం విదధతే।
సదాశ్రీమద్బృందావనవసతిలీలా పరిచయో
జగన్నాధస్వామీ నయనపథగామీ భవతుమే॥

హిందువులకు శ్రీరాధాకృష్ణులు కామవర్జితమైన ప్రేమకు దృష్టాంతము. శ్రీకృష్ణుఁడు దనమురళీగానము చే రాధాస్వాంతమును దన్మయత్వముగఁ జేయుచుండెను. రాధకు మాధవుఁడేశరణ్యుఁడు. సర్వకాల సర్వావస్థలయందును రాధకు మాధవావలంబన మవసరముగనుండెను. శ్రీకృష్ణుడును రాధాసన్నిధిని బ్రహ్మానంద పరవశత్వము నొందుచుండెను. రాధామాధవుల యవ్యాజానురాగము ప్రకృతిపురుషుల సంయోగమునకు నిదర్శనము. ప్రకృతికిఁ బురుషుడాశ్రయము. పురుషార్థసిద్ధికిఁ బ్రకృతి సాధనభూతము. సంసారము ప్రకృతిరూపమయము. ప్రకృతిరూపముల నాత్మార్థము వినియోగించుట భగవదారాధనకు సాధనము. రాధాకృష్ణుల నిరతిశయా సందావస్థ యీతత్త్వార్థమును బోధించుచున్నది. మఱియును రాధాకృష్ణుల గాఢానురాగము సంసారసుఖమునకు బ్రమాణముగనున్నది. రాధకుఁ గృష్ణుని సాన్నిధ్యమానందమునకుఁ గారణమగుచున్నది. మాధవునకు రాధాభిలాసము సుఖసంపత్తినిఁ గలిగించుచున్నది. స్వార్థాభావమైన దాంపత్యము సంసారసుఖమునకు సాధనభూతమగుచున్నది.

శ్రీపంచమజార్జి రాజేంద్రుడు.

విధినియమ మలంఘనీయము. శ్రీసప్తమ ఎడ్వర్డు సార్వభౌముని యాకస్మికమరణము శ్రీపంచమజార్జి సార్వభౌమపాప్తికిఁ గారణంబుగఁ బరిణమించె. శ్రీపంచమజార్జి చక్రవర్తి శ్రీఎడ్వర్డుప్రభువుగారి ద్వితీయపుత్రుడు. వీరు 1865 వ సంవత్సరములో జూను మూడవ తేదీని జననమొందిరి. పండ్రెండవయేట నుప్రిటానియాయను యుద్ధనావలో నావికాసైనికుఁడుగఁ జేరి సామాన్య సైనికుల తోటిపాటుగ శిక్షనుఁబొందెను. పొద్దున లేచినదిమొదలు రాత్రి పదిగంటలవరకుఁ దనపనులనుఁజేయుచు సహచరుల మెప్పులఁబొందుచుండెను. 1879 వ సంవత్సరములో బఛాంటియను యుద్ధనావలో లోకసంచారమునుఁజేయ నారంభించి 1882లో స్వదేశమునకు మరలివచ్చెను. ఒకానొకసమయమున నావికులకిట్లు శ్రీపంచమజార్జి సార్వభౌముడు హితోపదేశమునుఁజేసెను:— “మానవులజయమునకు సత్యసంభాషణము, వినయము, ఉత్సాహముగారణములగుచున్నవి. సత్యసంభాషణమువలన మీయనుచరులకు మీపై నమ్మకమేర్పడును. వినయవిధేయతలవలన మీపై యధికారులకు మీపై విశ్వాసముగలుగును. వ్యగ్రోత్సాహము విజయమునకుఁ దోడ్పడును.” యూర్కుప్రభువు పదునాలుగేండ్లు నావికాసైనికుని శిక్షనుబొంది 1889లో స్వతంత్రాధికారమునుఁ బడసెను. 1891లో రాజుగారి యన్నగారు స్వర్గస్థులగుటంజేసి వీరికి యువరాజత్వము లభించెను. యువరాజుగారు 1893 లో శ్రీవిక్టోరియా మేరిగారినిఁ బెండ్లియాడిరి. వీరికింతవర కైదుగురు పుత్రులును నొకపుత్రికయును గలిగిరి. యువరాజుగారు 1905 లో రాణీసమేతముగ హిందూదేశమునుఁ జూచుటకు వచ్చియుండిరి. ఆసేతు హిమాచలపర్యంతమునఁగల ప్రజలు వీరికొనంగినస్వాగతసత్కారములు హైందవులరాజభక్తిని వేనోళ్ళఁజాటుచున్నది. యువరాజుగారి సమయోచిత ప్రసంగములును వారిప్రజానురాగ తత్పరతనుఁ బ్రకటించుచున్నవి. శ్రీసప్తమ ఎడ్వర్డు సార్వభౌముడు స్వర్గస్థులైరి. యువరాజుగారు శ్రీపంచమజార్జి సార్వభౌమనామమును వహించుచు రాజ్యభారమును గైకొనిరి. రాజ్యభారగ్రహణసమయమున నీసందేశమును హైందవప్రజలకంపిరి:—

పుత్రియజనకుని యాకస్మిక విచారాక్రాంతమరణముపలననే నీప్రాచీనోత్తమ రాజవంశానుగతంబైన సా

మ్రాజ్యమున కేలికనైతిని. హిందూదేశవాసులైన సంస్థానాధీశులను రాజకుమారులను జనులను నేనభినందించెద.

ఈసందర్భమున హిందూదేశములోని భిన్నజాతి మతావలంబనులైన ప్రజలందరును రాజ్యమునకును రాజ్యాభిషిక్తులకును జూపిన విశేషదయోపేతభక్తి భావనలకు నాహృదయంగమంబైన వందనముల సమర్పించెదను. కీర్తిశేషులైన విక్టోరియా మహారాజ్ఞి 1858 సంవత్సరమున ప్రత్యక్షముగా రాజ్యభారము వహించినపుడు తమ ప్రజలకును సంస్థానాధీశులకును సందేశమును బంపిరి. పంచాశద్వర్షానంతరము శ్రీ కీర్తిశేషులును నాప్రియసుతుడును మత్ప్రియజనకుడును నీమహోత్సవ స్మరణసందేశమునంపెను. ఇవి సామ్రాజ్యపాలనమునకు ధర్మోదార భావనాశాసనములు. నాభావిరాజ్యకాలము నందీభావనానుగుణ్యముగ నేనువర్తించెదను. అయిదేండ్లకుముందు నాదేవీ సమేతుడనై రాజానుమతిని వారాజ్ఞాపించిన రీతిని నేను హిందూదేశమును దర్శించితిని. ఈవిశాలదేశమునందుండు గ్రామపట్టణనగరములను సంస్థానాధీశులను పూర్వాచార వ్యవహారములను మానాగరికతకుం బూర్వము ప్రసిద్ధిగాంచిన మందిరములను దేశచారిత్రలో సుప్రసిద్ధములైన రాష్ట్రములను మేము స్వయముగ వీక్షించితిమి. ఈయద్భుత యాత్రాజనిత సంతోష సమావేశములును దృఢభావములును, బలహీనములుగానేరవు, మరియు నశింపనేరవు. నేను నిర్వర్తింపనున్న మహదుదార కార్య నిర్వహణమునకై మీభక్తి వ్యవసాయ పురస్కృతమైన సహాయమునందు నాకుదృఢవిశ్వాసముగలదు. పాలనమునకు ముఖ్యోద్దేశముగనుండు నాగాఢానుకంపమునకుమీవద్యోసాహాయ్యమునందు నాకుదృఢమైనసమ్మకము గలదు ”

డిసెంబరునెల 12 తేదిని స్వయముగ నింద్రప్రస్థనగరములో బట్టాభిషిక్తులగుటకు కానుద్యమించిరనుట హిందూదేశాభ్యుదయమునకు శుభసూచకము. భగవదనుగ్రహమువలన నీరాజదంపతులు చిరకాలము రాజ్యభారమునువహింతురుగాత.

శ్రీ విక్టోరియా మేరీ రాణి.

శ్రీమేరీరాణిగారితండ్రి టెక్కుప్రభువు. తల్లి మేరి ఎడిలేడుగారు. ఈయువతీమణి ఎడ్వర్డు చక్రవర్తిగారి పెత్తండ్రికూతురు. మేరి రాకుమారిగారు 1867 వ సంవత్సరంబునం బుట్టిరి. యువరాజుగారి సుందరాంగికి శాఖావశిష్ట మాతులేయులు. విక్టోరియా మేరిగారికిని చక్రవర్తిగారి జ్యేష్ఠపుత్రులైన క్లేరెన్సుప్రభువుగారికిని వివాహము నిశ్చయింపఁబడినది, కాని దైవయోగంబునవారు 1892 సంవత్సరంబునం గాలధర్మమునొందిరి. పిమ్మట వారిసోదరులైన యార్కుప్రభువుగారికిని విక్టోరియా మేరీగారికిని పెండ్లిజరిగెను. జీవజాలములకు సుఖదుఃఖములు స్వాయత్తములైన కర్మఫలములుగదా. శ్రీమేరిగారి సహజసౌందర్య సద్గుణంబులు జనంబుల మనంబుల రంజింపఁజేయుచుండును. రాణిగారు రాజుగారితోఁ దమసామ్రాజ్యములోని భిన్నరాజ్యములకుఁబోవుచు విధాయక కార్యంబుల నెరవేర్చుచుఁ బ్రజానురాగమునుఁ బడయుచున్నారు. శ్రీమతి సౌభాగ్యవతి మేరిరాణిగారుచిరకాలము వర్ధిల్లెదరుగాత.

హార్డింజ ప్రభువుగారు.

ఇపుడు హిందూదేశమునకు గవర్నరు జనరలుగ నియమింపఁబడిన హార్డింజప్రభువుగారు 1858 లో జననమొందిరి. వీరు రష్యామొదలగు దేశములందు రాజప్రతినిధిగనుండిరి. శ్రీసప్తమఎడ్వర్డుగారి శాంతిస్థాపనాప్రయత్నములలో వారికాంతరంగిక మిత్రులుగనుండిరి. వీరుహిందూదేశ రాజ్యభారమును వహించినపిమ్మటఁ జేసిన ప్రసంగములవలన వారినిష్పక్షపాతబుద్ధియును ప్రజానురాగ తత్పరతయును వెల్లడియగుచున్నవి. దేశీయమహాసభావాదపత్రమును స్వీకరించి దేశీయనాయకులను గారవించిరి. రాజద్రోహసభానమావేశశాసనములోని కఠినినిబంధనలనుఁ దొలగించి దేశీయుల కృతజ్ఞతకుఁబాత్రులైరి. వీరిపాలనాకాలము దేశహితార్థమై వినియోగింపఁబడుననుటకనేకశుభసూచనలుగలవు. వీరిమితభాషణములు సమయానుకూలములై స్వతంత్ర స్వభావమునుఁ బ్రకటించుచున్నవి.

కూచ్‌ప్రభువుగారు.

ప్రజాస్వతంత్ర వాదానలంబనులైన ప్రభువులలో వీరగ్రస్థానమును వహించుచున్నారు. నూతనపార్లమెంటుకూడిన పిమ్మట వీరు హిందూదేశపుమంత్రిగ నియమింపఁబడిరి. ప్రభువులసభలోఁ బ్రజాస్వతంత్రవాదులకు నాయకత్వమును వహించుచు వారికార్యములనతినైపుణ్యముతో నిర్వర్తించుచుండిరి. క్రూప్రభువధి నివేశస్థలములకు మంత్రిగనుండిన కాలములో సింహళ ద్వీపవాసులకుఁ బ్రాత్యామ్నాయపాలనమును బలపఱిచెను. ఈయనగొప్పభూస్వామి. రోజుబరిప్రభువుగారి కల్లుడు. వ్యాధిగ్రస్తతచేఁ దమఁనినిపుడు చాలించుకొనిరి. దేహారోగ్యము గలిగిన శ్రీపంచమజార్జి రాజేంద్రుని పట్టాభిషేక మహోత్సవ సమయమున క్రూప్రభువు హిందూదేశమునకు రాగలరు.

నైజాము యువరాజుగారు.

స్వదేశసంస్థానములలో నిజాంరాజ్య మగ్రస్థానము నలంకరించుచున్నది. విస్తీర్ణము 89,000 చదరపుమైళ్లు, జనసంఖ్య 1,33,75,469. ఆదాయము దాదాపు అయిదుకోట్లురూపాయలు. నిజాముగారి ప్రజలలో సగము భాగముకన్న నధికులు తెలుగుబాసను మాటలాడువారు గలరు. శ్రీనిజాము యువరాజుగారు కాలక్రమమున రాజ్యభారమును వహించఁగలరు. విద్యావినయ సంపన్నులును శౌర్యపరాక్రమోపేతులును నైన శ్రీయువరాజుగారిని భగవంతుడు రక్షించుగాత.

మైసూరు యువరాజుగారు.

మహిషాసురుని ఊరుగాన మైసూరనంబడుచున్నది. రెండువేలేండ్లకుఁ బూర్వమీదేశమును శాతవాహన వంశజులైన యాంధ్రరాజులు పాలించిరి. పిమ్మట గాదంబులు, పల్లవులు, చాళుక్యులు రాజులైరి. ప్రస్తుతము పాలించురాజులు యాదవవంశజులు. లింగాయత మతస్థులు. వీరిమూలపురుషులు 1399 ప్రాంతముల నిసీమకుఁజేరిరి. విస్తీర్ణము 29,433 చతురపుమైళ్లు, జనసంఖ్య 60,00,000 ఆదాయము రెండుకోట్ల రూప్యములు. స్వదేశసంస్థానములలో మైసూరు బాగుగఁ బాలింపఁబడుచున్నది. ఈసంస్థానమునందు స్త్రీలకొక కళాశాలగలదు. బంగారపుగనులు విద్యుచ్ఛక్తిచేఁ ద్రవ్వఁబడుచున్నవి. మూలాన్వేషణ కళాశాలయొకటి బెంగుళూరులో స్థాపింపఁబడినది. యువరాజుగా రిపుడు దేశమునుఁ బాలించు మహారాజుసోదరులు. అన్నదమ్ము లన్యోన్యానురాగము గలవారై రాజ్యవ్యవహారములఁ జక్కఁబెట్టుచుందురు. యువరాజుగారు స్వకీయపరిజనమునం దభిమానముగలిగి కలియకఁ గలిగి ప్రవర్తించుచుందురు. రాజవంశజులకు సహజమైన గర్వములేక బ్రసన్నభావముతో నందఱితోను స్నేహభావముతో మెలంగుచుందురు.

ఆనందగజపతిమహారాజుగారు విజయరామ గజపతి మహారాజుగారు:— వీరలచరిత్ర మీసంచికలోని 201-209 పుటలలో వ్రాయబడినది.

శ్రీవాసిరెడ్డి వేంకటాద్రినాయుడుగారు.

పదునేడవ శతాబ్దమునందు త్రిలింగదేశముయందుండు రాజమండలిలో నగ్రగణ్యుడై నవరత్నస్థగిత కిరీటాధిపతియై త్రిలింగదేశమును బాలించిన యీనృపచంద్రుడు కార్యశూరులని ఘనతగాంచిన కమ్మకులభూషణుడు. సూత్రదక్షుడని జగత్ప్రఖ్యాతివడసిన జగ్గన్నా పతికిని పతివ్రతా శిరోమణియగు అచ్చమాంబకును సుతుడు. శ్రీవెంకటాద్రీంద్రుడు శైశవమునుండియు భాషాభిలాషచే ప్రబలి షోడశవత్సరంబుల ప్రాయము వచ్చువరకు సంస్కృతాంధ్ర తురుష్కభాషలయందు కృతార్థుడగుటయేగాక రాజ్యాంగ తంత్రనైపుణ్యమునందతి ప్రసిద్ధి వడసినవాడయి ఇద్ధాత్రీంద్రుడుదమపూర్వుల కనాదిరాజధానియగు లక్ష్మీనృసింహాసనాధిపత్యము వహించి ప్రజాక్షేమమే తనక్షేమముగా నరసి పరిపాలించుచు నూతన రాజ్యస్థాపనయందు అభిలాషియై సామోపాయములచే దనశక్తిసామర్థ్యములను జరపి మలరాజు, యార్లగడ్డ, వత్సవాయి, ఇన్నునేని, కల్దిండి, జూవవు, మానూరు, అశ్వారావు, మాణిక్యరావు, వెలుగోటిరావు మొదలయిన రాజుల రావించి మన్నించి రాజసమ్మేళన సభల స్థాపించి నూతన రాజనీతిపద్ధతుల నేర్పరచి ఆరాజబృందము వలన సమస్త యశఃప్రశస్తింజెంది శ్రీమాన్ మహారాజ

రాజాధిరాజ రాజా వాసిరెడ్డి వెంకటాద్రినాయుడు బహద్దరు మన్నెసుల్తాన్ మన్నెహంవీర మన్నెరాయ ముస్తుఖాన్నగరు ముస్తుజాన్నగరు వీరశంకర బసవవీర ప్రతాపరాజ మార్తాండగండర గండాద్య తన భోజమహారాజ బిరుదాంకితుండని ప్రఖ్యాతివడసి కమ్మరాష్ట్రమును స్థాపింప కుతూహలాయత్తచిత్తుడై జగ్గయ్యపేట, అచ్చమ్మపేట మొదలుగాగల నూతన పురంబుల నిర్మించెను. విద్యాధికుడగుటచే రాజ్యాంగము లన్నిటిలో విద్యాపోషణయే ముఖ్యాంగముగ గైకొని వివిధదేశ విద్వద్ధురీణుల పిలపించి పోషించుచు కవివరులను రావించి గౌరవించుచు భోజరాజాంధ్ర భోజరాజుల యనంతరము భాషాపోషణ శూన్యమైయున్నదని యూహించి ఆయా విద్వన్మణులతో యుభయభాషా విద్వత్కవి నవరత్నములనేర్పరచి తన ప్రధాన రాజధానియగు అమరావతీపట్టణంబున సభాభవనమున కెదురుగా విద్యాభవన మేర్పరచి అందు భాషాపోషను కవిరత్నములచే నలంకరించి విద్యావిహీనతచే నంధకార బంధురముగనుండు నాంధ్రప్రపంచమును ప్రచండతాండవముగ ప్రకాశింపజేసి వివిధదేశ విద్వద్ధురీణులచే రచించిన ప్రబంధములకృతినొందెను.

కాంచన గంగాశిఖరము.

హిమాలయ పర్వతశిఖరములో ఏవరెస్టు ఉన్నతతమము. కాంచనగంగ రెండవది. దాని ఎత్తు 28,146 అడుగులు. ఇది సిక్కిము నేపాళదేశములకు సరిహద్దులో నున్న పూర్వహిమాలయ పఙ్క్తిలోగలదు. చూచుట కతి మనోహరముగ నుండును.

నవాబు సర్ సాలార్ జంగ్.

పందొమ్మిదవ శతాబ్దమున హిందూదేశమునకుఁ గీర్తినిగణించిన రాజనీతిజ్ఞులలో సాలారుజంగుగారినిఁ బోలినవారులేరు. వీరిదూరదృష్టి సిపాయిల తిరుగుఁబాటు సమయములో నైజామురాజ్యమును రక్షించినది. ఈమహనీయుఁడు 1853 నుండి1883 వరకు నిజామురాజ్యమునకు మంత్రిత్వమును వహించిరి. ఈకాలములో నీమంత్రి పుంగవునిచే రాజ్యతంత్రములలో ననేకములైన మార్పులు సేయఁబడినవి. రాజ్యాదాయ మభివృద్ధిచేయఁబడినది. విద్యాలయములు స్థాపింపఁబడినవి. వైద్యశాలలు గల్పింపఁబడినవి. న్యాయసభలేర్పరుపఁబడినవి. రాజ్యాంగములన్నియును బ్రిటిషు రాజ్యమునందువలె స్థాపింపఁబడి ఈయమాత్యవర్యుని ప్రజ్ఞాకౌశలములచే బాగుగ నడిపింపఁబడినవి. ఇటీవల బ్రిటిషుపరిపాలకుల కొసంగఁబడిన బీరారు రాష్ట్రములను నైజామునకుఁ రాఁబట్టవలయునని వీరు విశేషము శ్రమపడిరి. సర్ సాలరుజంగుగారి ప్రభుభక్తియును, దూరదృష్టియును, రాజనీతిపరిజ్ఞానమును, సత్యప్రియత్వమును, స్వాతంత్ర్యమును శ్లాఘనీయములు. ఈమహనీయుండు 1883 లోఁ గీర్తిశేషుండయ్యె.

మహారాజా సర్ కిషన్ ప్రసాద్ బహదూరు.

నైజామురాజ్యములో మంత్రిపదవి మొదటిదిగను పేష్కారపదవి రెండవదిగనున్నది. చందూలాల్ వంశజులు సామాన్యముగ పేష్కారుపదవిలో నుండువారలు. వారివంశజులైన మహారాజా కిషన్ ప్రసాదు బహద్దూరుగారికి 1902లో మంత్రిత్వపదవి లభించినది. ఇప్పటికిని వీరాపదవినిఁ జూచుచున్నారు. వీరి కాలమున రాజ్యాంగపద్ధతులలో ననేకములైన మార్పులు సేయఁబడి దేశమభివృద్ధినిఁ గాంచుచున్నది.

దర్భంగ మహారాజుగారు.

సర్ రామేశ్వరసింగు గారీసంస్థానమునకు 1898లో నధిపతియయ్యెను. ఈభూములు పూర్వము జనకమహారాజుచేఁ బాలింపఁబడిన మిథిలారాష్ట్రమునకుఁ జెందియున్నవి. విస్తీర్ణము 2,110 చదరపుమైళ్ళు. ఆదాయము రూ. 32,00,000. దర్భంగమహారాజులు బ్రాహ్మణవంశజులు. ప్రస్తుతము దీనికధిపతిగనున్న రామేశ్వరసింగుగారు విద్యాధికులు, దేశభక్తిపరాయణులు, హిందూమతాభిమానులు. వీరిదివరలో జరిగిన సనాతన ధర్మమత సభల కగ్రాసనాధిపత్యమును వహించిరి.

బర్ద్వాను మహారాజుగారు.

ఈసంస్థానము వంగదేశమునందుఁగలదు. పరిమితి5,000 చదరపుమైళ్లు. బ్రిటిషుపరిపాలకులకు సాలుసరి రూ.35,00,000 భూమిసిస్తు చెల్లించబడుచున్నది. అందరి భూస్వాములలో నీమహారాజధికమైన భూమిసిస్తును

తెల్లించుచున్నాడు. ప్రస్తుతమధికారమును వహించు మహారాజాధిరాజ విజయచందమహాతబుగారు 1903లో నధికారభారమును బూనుకొనెను. సర్ ఆండ్రూ ఫ్రేజరు గారినొక సర్వఘ్నుడు చంపఁబూనినపుడీ మహారాజడ్డపడుటచే వీరు ప్రసిద్ధికెక్కిరి. సార్వభౌమిక శాసననిర్మాణసభలో భూస్వాములకు ప్రతినిధిగనున్నారు. వీరు రాజభక్తితత్పరులు. ప్రజాస్వాతంత్ర్యవాదములకుఁబరాఙ్ముఖులు. ప్రస్తుత దేశస్థితిలో హైందవులారంభోచితనిర్బంధకవిద్యకుఁ దగరని వీరిమతము. వీరిప్రసంగములవలన వీరికిఁగులీనవంశజాతాభిమానమధికముగఁ గలదని తేలుచున్నది.

సర్ విలియం వెడ్డర్‌బర్న్:— వీరలహాబాదులో జరిగిన దేశీయమహాసభ కధ్యక్షులుగనుండి హిందువులకును, మహమ్మదీయులకును, యూరపియనులకును వారి పరస్పరస్నేహభావము దేశాభివృద్ధికి ముఖ్యమని హితోపదేశమునుఁజేసిరి. వీరువ్రాయ ప్రయాసములకోర్చి యింగ్లాండునందు హైందవుల పక్షమునుబూని పనిఁజేయుచున్నారు. వీరిచరిత్ర మాంధ్రపత్రికలో ప్రచురింపఁబడినది.

ఏ. ఓ. హ్యూముగారు:— దేశీయమహాసభాస్థాపనమునకు వీరు ముఖ్యకారకులు. వృద్ధావస్థలోనున్న వీరిప్పటికిని హైందవజాతీయ పక్షవాదముల నింగ్లాండులో వ్యాపింపఁజేయుటకై పాటుపడుచున్నారు. రాజకీయవ్యవహార స్వతంత్రాభివృద్ధికి దార్ఢ్యము తగదనియును శాంతిమార్గాను గమనమావశ్యకమనియును వీరేటేట హైందవులకు హితోపదేశమునుం జేయుచున్నారు. వీరివంటి యాంగ్లేయ పౌరప్రముఖులు కొందరుండిన హిందూదేశపాలనము సులభసాధ్యమగుచున్నది.

గౌరవనీయులగు గోపాలకృష్ణ గోఖలెగారు.

దేశసేవనుఁజేయఁ గంకణమునుఁ గట్టుకొనినవారిలో నిపుడు గోపాలకృష్ణ గోఖలేగారికి మించినవారులేరనుట యతిశయోక్తిగాదు. స్వభావ మతిసౌమ్యము. జ్ఞానమతివైశాల్యము. యుక్తాయుక్తవివేచన మతిసూక్ష్మము. వాగ్ధోరణియనర్గళము. భాషాపాండిత్యము సహజము. ఉత్సాహమత్యంతము. దురభిమానమత్యల్పము. దేశాభిమానము గాఢము. వినయము స్తవనీయము. స్వభావమతిగంభీరము. భావన లత్యుదారములు. ఇట్టి సద్గుణరాశిఁ బ్రామాణ్యుఁడుగా నెన్నఁదగిన గోఖలెగారేరి పొగడ్తలకుఁదగరు? గోఖలేగారు 1866లో జన్మించిరి. తలిదండ్రులు శ్రీమంతులుగాకున్నను విద్యనుఁజెప్పించిరి. 1884 లో బి. ఏ., పరీక్షలోఁ గృతార్థులైరి. ఆయేడ దక్షిణవిద్యాసంఘములో నొకసభికుడుగఁ జేర్చికొనఁబడిరి. ఈసంఘసభికులాసంఘమునకు సంబంధించిన విద్యాలయములలో నెలకు రూ. 75ల వేతనమునుఁ దీసికొనుచు నిరువదేండ్లుపాధ్యాయులుగ నుండవలయును. 1902 వ సంవత్సరమువరకు వీరు ఫర్గుసను కళాశాలలో నుపాధ్యాయులుగ నుండిరి. మొదట నాంగ్లేయభాషను గణితశాస్త్రమునుఁ గఱపుచుండిరి. పిమ్మటఁ జరిత్రమును నార్థికశాస్త్రమును నేర్పుచుండిరి. వీరు విద్యార్థులకిచ్చిన యార్థికశాస్త్రోపన్యాసములు శాస్త్రజ్ఞులచేఁ గొనియాడఁబడుచున్నవి. ఈ సమయమున ధీసంపన్నుఁడు మహాదేవ గోవిందరానడెగారు మహారాష్ట్రులలో నేకాక హైందవులలో నెల్లఁ బూజ్యుడుగ నెంచఁబడుచుండెను. గోఖలెగారీగురువర్యుని పాదకమలసన్నిధిని నార్థికశాస్త్రవిచారణల నభ్యసించెను. ఈశిక్షణమె తనయార్థికశాస్త్ర పరిజ్ఞానమునకుఁ గారణమని గోఖలెగారనేకసారులు నుడివియున్నారు. ఫర్గుసను కళాశాలలో నుపాధ్యాయుడుగ నుండినకాలములో నీవిద్యాభిమాని గ్రామగ్రామములకుఁబోయి రెండులక్షలరూప్యములను యాచించి తెచ్చి కళాశాలాధిపతులకు సమర్పించెను. ఈబుద్ధిశాలి పునహాలోనుండు సార్వజనికసభచేఁ బ్రచురింపఁబడు పత్రికకుఁ గొంతకాలమును సుధారపత్రికకు నాలుగేండ్లును సంపాదకత్వమును వహించెను. ఇపుడు జ్ఞానప్రకాశయను దైనిక వార్తాపత్రికకు సంపాదకుడుగ నున్నాడు. 1897 లో వెల్బికమిషనులో సాక్ష్యమిచ్చుట కింగ్లాండుకుఁ బోయియుండెను. అచ్చట నుండగాఁ దనమిత్రులు వ్రాసిన జాబులలోని సంగతులు కొన్నియాంగ్లేయ వార్తాపత్రికలలో బ్రచురింపించెను. వీటిని ధృవపఱచుటకుఁ దగిన యాధారములేమింజేసి గోఖలెగారు క్షమార్పణను వేడిరి. ఇందువలనఁ గొందరుమహారాష్ట్రులకు వీరిపైనసూయభావము జనించిన

దికాని పాశ్చాత్యులకు ప్రీతిజనకముగానుండు నడవడికగలిగియుండుటను మిక్కిలి యనుచితమని తలంచియుండెను. తా మాచరించు దానిని గురించి తానే నిర్ణయించుకొను స్వాతంత్ర్యము తనకుండవలెనని నమ్మియుండెను. దికాని పాశ్చాత్యులకు ప్రీతిదాయాచరణము వరసముగనున్న దని తోచకమానదు. 1900-1901లలో వీరుబొంబాయి రాష్ట్రశాసనసభలో సభ్యులుగనెన్నుకొనఁబడిరి. 1902 నుండి నిప్పటికిని సార్వభౌమిక శాసనసభలో సభ్యులుగ నున్నారు. 1905,1909 సంవత్సరములలో నింగ్లాండునకుఁ బోయి హిందూదేశ రాజ్యపద్ధతులనుగురించి యనేకము లైన యుపన్యాసంబులనిచ్చెను. మోర్లిప్రభువుగారు గోఖలెగారితో రాజ్యాంగ సంస్కరణములను గురించి సంప్రతించిరి. కాశీపురంబునజరిగిన దేశీయమహాసభ కధ్యక్షులుగనుండిరి. 1905లో వీరిచే పునహాపట్టణమునందు హిందూదేశ సేవకసమాజము స్థాపింపఁబడినది. ఆసామాజికులు వీరివలెనే స్వార్థత్యాగదీక్షనుఁ బూని దేశసేవనుఁ జేయుచున్నారు. గోఖలెగారికిపుడు నలువదియైదేండ్లు గలవు. ఏడేండ్లకుముందు వీరికిఁ గళత్రవియోగము గలిగినది. కాని తిరిగి పెండ్లియాడక దేశారాధనకై దమయావచ్ఛక్తిని వినియోగించుచున్నారు. సార్వభౌమిక శాసననిర్మాణసభలోను మిగిలినచోట్లను వీరుచేయు ప్రసంగములు భావగర్భితములై రసవంతములై వినువారిమనంబుల నాకర్షించుచుండును. మహావక్తలని ప్రఖ్యాతిగాంచిన పార్లమెంటు సభానాయకుల సంభాషణములవలె వీరి ప్రసంగము లతిగంభీరములై యొప్పుచుండును.

గోఖలెగారు దేశమునకుఁజేయుచున్న సేవవర్ణనాతీతము. వారి పరమశత్రువులైనను వారి సదుద్దేశములను శంకింపరు. ప్రజలును పాలకులును వీరిని హిందూదేశమునకుఁ బరమహితమునుఁజేయుచున్న మహనీయుడని తలచుచున్నారు. అఖండప్రజ్ఞాకౌశలములకును, సాధుస్వభావమునకును, స్వార్థత్యాగమునకును, దేశభక్తికిని శ్రీ గోపాలకృష్ణ గోఖలెగారిజీవితము పరమప్రమాణము.

సర్ ఫిరోజిషా మెహతా.

వీరిచరిత్రము ఆంధ్రపత్రికయం దొకసారి వ్రాయఁబడినది. దాదాభాయి నౌరోజిగారు రయిలసిమ్మిట హిందూదేశ ప్రముఖులలో వీరు మొట్టమొదటివారు. ముప్పదిసంవత్సరములనుండి బొంబాయి పురపాలకసంఘమునందు నగరసేవచేయుచున్నారు. యూనివర్సిటీ సభ్యులైయున్నారు. రాజప్రతినిధిగారి శాసననిర్మాణ సభలో బొంబాయి ప్రతినిధిగ నుండెను. బొంబాయి శాసననిర్మాణసభలో నిరువది సంవత్సరములనుండి ప్రతినిధిగనున్నాడు. దేశీయసభానాయకులలో నొక్కఁడు. లాహోరు మహాసభకధ్యక్షుఁడు. అనధికప్రావీన్స్ సాధిపతిగగూడ యుద్యోగము. ఈయనను బొంబాయినగరమున కనభిషిక్తాధిపతి అనిపిలుచుటయు ప్రజలకీయనయందున్న యనురాగాతిశయమును జాటుచున్నది.

రైటానరెబిల్ అమీరలిగారు.

వీరు కలకత్తాలో ఉన్నత న్యాయమూర్తిగానుండి యుపకారవేతనము బుచ్చుకొని యింగ్లండునకువెళ్లి యొకయాంగ్లేయ యువతిని బెండ్లాడిరి. వీరు సర్వహిందుస్థాన మహమ్మదీయ సమాజనాయకవర్గములో నొక్కరు. లండనులోనున్న యానమాజమునకు వీరు కార్యదర్శి. వీరిన్యాయశాస్త్ర విద్యాపారంగతకు మెచ్చి దొరతనమువారు వీరిని ప్రీవికౌన్సిలు సభికునిగాఁ జేసినారు. ఇండియాలోని యున్నతన్యాయస్థానములనుండి సీమకువెళ్ళు అప్పీళ్ళను విచారించు ప్రివీకౌన్సిలులో వీరిపుడు తమసభ్యపదవిని నిర్వహించుచున్నారు.

శ్రీ ఆగాఖాన్ గారు.

షియాసున్నీయను తెగలలోషియా మహమ్మదీయుల కీయన మతగురువు. హిందూదేశమహమ్మదీయ నాయకులలో నగ్రగణ్యుఁడు. సర్వహిందూస్థాన మహమ్మదీయ సమాజమున కధ్యక్షుఁడు. అలిఘరు మహమ్మదీయ విద్యాలయస్థాపనకై నిరంతర కృషిసలుపుచున్నవాఁడు. ఈయన ఉర్దుఆంగ్లేయభాషలలో మహావక్త. ఈయన హిజ్ హైనెస్ ఆగాఖాన్ అను పేరఁ బిలువబడుచున్నాఁడు. ఈయన సచరిత్రము నాంధ్రపత్రికలో నొకసారి వ్రాసియుంటిమి.

గౌరవనీయులగు అలిఇమాంగారు.

గౌరవనీయులగు సింహాగారికిఁ దరువాత వీరురాజప్రతినిధిగారి కార్యనిర్వాహకసభలో న్యాయాంగమంత్రి పదవినందినారు.

కీర్తిశేషులైన బదురుద్దీన్ తయ్యబ్జీగారు.

ఈయన 1844వ సంవత్సరము అక్టోబరునెల 8వ తేదిని జననమొందెను. బొంబాయి యెలిఫిన్స్టన్ కళాశాలలోఁ జదివి తరువాత నింగ్లండు దేశమునకు వెళ్లి, న్యాయవాది పరీక్షనిచ్చి, మరల హిందూస్థానమునకు వచ్చి బొంబాయి యున్నతన్యాయస్థానములో న్యాయవాదిగఁ బ్రవేశించి, 1895వ సంవత్సరమున న్యాయాధీశపద

వి నలంకరించెను. ఈయన యుక్తమన్యాయవాదియు ప్రజాహితవాదియుగానుండెను. ఒకపర్యాయము దేశీయ మహాసభ కగ్రాసనాధిపత్యమును వహించి దేశీయనాయకులలోఁ బూజ్యస్థానమును గడించెను. మహమ్మదీయ సంఘ సంస్కర్తలలో నీయనయొక్కఁడు. తమకుమార్తెల నింగ్లండు దేశమునకుఁ బంపి విద్యనుచెప్పించినవారిలో నీయన పేరు ప్రసిద్ధిఁగాంచినది. తనకుటుంబములో ఘోషాపద్ధతిని మాన్పించిన మహమ్మదీయనాయకుఁ డితఁడు. 1906 వ సంవత్సరము ఆగస్టునెల 19 వ తేదినాఁడు హృద్బాధవలనఁ గీర్తిశేషుఁడయ్యెను.

సర్ నారాయణ గణేశచంద్రావార్కరుగారు.

ఈయన ప్రస్తుతము బొంబాయి హైకోర్టులో న్యాయాధీశుఁడుగ నున్నాడు. సంఘసంస్కరణసభకు ప్రధానకార్యదర్శి. బ్రహ్మసమాజికుఁడు. విద్యార్థులకయి బొంబాయిలో విస్తారము పాటుపడుచుండును. మంచివక్త. దేశీయ మహాసభ కొకపర్యాయము అగ్రాసనాధిపతిగ నుండెను. ఈయన చరిత్ర ఆంధ్రపత్రిక యందొకసారి ముద్రితమై యుండెను.

దిన్షాయెడల్జి వాఛాగారు.

ఈయన పార్సీ కులశిరోమణి. బొంబాయినగరవాస్తవ్యుఁడు. ఆర్థికవిషయములో నధిక కృషిఁజేయు వాఁడు. బొంబాయిలో వర్తకవ్యాపారములను జరుపుచున్నాఁడు. బొంబాయి పురపాలనా సంఘములో నొక సభ్యుఁడు. పూర్వమొకపర్యాయ మీయన దేశీయ మహాసభ కగ్రాసనాధిపత్యమును వహించియుండెను.

మహాదేవ గోవిందరానడిగారు.

ఈయన మహారాష్ట్రబ్రాహ్మణుఁడు. బొంబాయిహైకోర్టులో న్యాయాధిపతిగనుండెను. దేశీయసంఘసంస్కరణసభను స్థాపించెను. మిక్కుటమయిన దేశభక్తిగలవాఁడు. మహారాష్ట్రులచరిత్ర, హిందూదేశార్థికచరిత్ర యనుగ్రంథములను ఇంగ్లీషుభాషలో వ్రాసెను. గోఖలేగారికిగురువు. వీరిచారిత్రమాంధ్రపత్రికయందొక పర్యాయము ముద్రింపఁబడెను.

న్యాయమూర్తి అనుతోషముఖర్జి సి. ఎస్. ఐ. గారు.

ఈయన కలకత్తా ఉన్నతన్యాయస్థానములో న్యాయాధిపతి. కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయమున కుపాధ్యక్షుఁడు. తన వితంతు కుమార్తెకుఁ బునర్వివాహముఁజేసి సంఘసంస్కరణమును బోషించినవాఁడు. ఈయన యోగ్యతాగుణములకు మెచ్చి దొరతనమువారీయనకు సి. ఎస్. ఐ. అను బిరుదమునిచ్చి సత్కరించినారు.

హిందూదేశసేవకసమాజము:— ఈసమాజము గౌరవనీయులగు గోపాలకృష్ణ గోఖలేగారివలన 1905 లో స్థాపింపఁబడినది. దేశసేవనే దీక్షగావహించి యావజ్జీవమును పరులసేవకై యర్పించు దేశపుత్రులిందులోఁ జేర్పఁగొనఁబడుచున్నారు. ఆసభలోఁ బ్రవేశించువారు మతజాతికులభేదములఁ బాటింపఁగూడదు. ఈసమాజములోఁ జేరినతోడనే యయిదుసంవత్సరములవరకు దేశసేవా సంబంధములగు వ్యవహారములలో వారుశిక్షితులగుదురు. తరువాత నాయాప్రాంతముల యవసరములనుబట్టి రాజకీయోపన్యాసముల నిచ్చుటకును, దేశీయమహాసభాకూటముల నచ్చటచ్చట స్థాపించుటకును, క్షామబాధా నివారణకార్యములను నిర్వహించుటకును, నిమ్నజాతుల నుద్ధరించుటకును, సంఘసంస్కరణ మొనరించుటకును, విద్యను వ్యాపింపఁజేయుటకును, వీరు పంపఁబడుచున్నారు. దీనిని గురించిన చిత్రపటమునందు చెన్నపురి, వంగదేశ మహారాష్ట్ర, పాంచాలాది సర్వప్రాంతములవారునుగలరు. స్వలాభమునకయి యీసామాజికుడు గడించునది యొక డబ్బైనను లేదు. తమ దేహబలమును, బుద్ధిబలమును, విద్యాబలమును, దమసర్వస్వమును దేశసేవకై వీరువినియోగించుచున్నారు. వీరందరును పునహాలోని ముఖ్యాధికారియాజ్ఞలకు లోఁబడి పనిచేయుచుందురు. వీరు దేశక్షేమమునకయి ముఖ్యావసరములగు పనులను నిర్వహించుటకు సర్వకాల సర్వావస్థలందును సంసిద్ధులుగానుండి తమజీవనమును పావనము చేసికొనుచున్నారు.

నిలుచున్నవారు:— ఎడమవైపునుండి కుడివైపునకు.

1. ఎన్ రామచంద్రరావుగారు బి. ఏ. 2 కె. ఆర్. రూయికర్ గారు. 3. సి. ఎస్. దేవ్లె. బి. ఎ. గారు. 4. ఎస్. రంగనాథం బి. ఏ. గారు. 5. వి. వి. ఎ. బర్వేగారు. 6. ఎల్. బి. వైదికిగారు. 7. ఎస్. హెచ్. వాజ్పేగారు. 8. కె. పి. కౌల్ బి.ఏ. గారు.

కుర్చీలలోఁ గూరుచున్నవారు.

1. ఎన్. ఎం. జోషిగారు బి. ఏ. 2. ఎస్. ఏ. [illegible]

య్యరుగారు. 3. ఎ. వి. పట్వర్ధన్‌గారు బి. ఏ. 4. వి. ఎస్. ఎస్. శాస్త్రిగారు. బి.ఏ. 5. గౌరవనీయులగు జి. కె. గోఖలే గారు సి. ఐ. ఇ. 6. ఎస్. ఎ. ద్రవిడ్ ఎం. ఏ. గారు. 7. జి. కె. దేవధర్ గారు. ఎం. ఏ. 8. హెచ్. ఎస్. కుంజ్రుగారు బి. ఏ బి. ఎస్. సి. 9. యం. పి. బానర్జీగారు బి. ఏ.

నేలమీదకూరుచున్నవారు

1. బి. ఎం. ఆనందరావుగారు బి. ఎ. 2 కే. వి. వెలంకరు గారు. 3. వి. వెంకటసుబ్బయ్యగారు బి. ఎ. 4. కె. బాపుగారు. 5. వి. ఎస్. తివారిగారు ఎం ఎ. 6. ఎస్. జి. వజెగారు బి. ఎ.

పునహాలోని హిందూవితంతు శరణాలయము.

ఈశరణాలయము పునహాలో ప్రొఫెసర్ కర్వేయను మహారాష్ట్ర బ్రాహ్మణునిచే స్థాపింపఁబడి నేఁటికి దాదాపు పదిసంవత్సరములైనవి. నేఁటికిఁ దమారమి 120మంది వితంతువు లిందున్నారు. ప్రొఫెసర్ కర్వేగారు దేశసేవా తత్పరులగు కొందరు మహనీయులచే నెల కొల్పఁబడిన ఫర్గుసన్ కళాశాలలో గణితశాస్త్రోపన్యాసకుఁడైనను, దమకచ్చట లభించు 50 రూప్యముల వేతనముతోఁ దృప్తిని గాంచి యుండుటె వారి స్వార్థత్యాగమునకు నిదర్శనము. అట్టి వారిచే స్థాపింపఁబడిన శరణాలయములో వితంతువులకుఁ బెండ్లిండ్లు చేయుటే ముఖ్యోద్దేశము కాదు, కానివారికి [illegible], [illegible], వైద్యము, శిక్షాభ్యసనము, ఉపాధ్యాయవృత్తి మొదలగు స్వతంత్ర జీవనోపాయముల నేర్పి, వారిస్థితిని సర్వవిధముల బాగుపరచుటయె ముఖ్యమైన సంకల్పము. వి[illegible]హము లాడువారు కూడఁ గొందరుకలరు. అచ్చట కులభేదముల పట్టింపు పూర్తిగఁ గలదు. ఏకులము వారాకులమునకుఁ జేరిన స్థలములో వండుకొని భుజించుచున్నారు. పూర్వనాగరిక కోటిలో జేరినవారు గూడ నిరభ్యంతరముగఁ దమబిడ్డలను చదివించుట కచ్చటికిఁ బంపుచున్నారు. హిందూదేశస్థులు చేయుధనసహాయము వలననే యాశరణాలయము నడచుచున్నది. ఈశరణాలయ మందిరము పునహాకు సమీపము నందున్న హింగణెబుద్రూక్ అనుచోట నెలకొని యున్నది. దీనికి సంబంధించిన చిత్రపటములో మూడవపంక్తి కుర్చీలపైఁ గూర్చుని యున్న ముండిత వితంతునారీమణులు దేశసంచారము చేయుచు, ఉపన్యాసము లిచ్చుచు, శరణాలయమునకై ధనమును గూర్చుచున్నారు. ఆంధ్రపత్రికలో నీశరణాలయమును గురించి పలుమారు ప్రస్తావింపఁ బడియున్నది. అద్వితీయమగు నీశరణాలయమును స్థాపించిన కర్వేగారికిని, వారికి సహాయపడు వారికిని, పరమాత్మమేలుచేఁ గూర్చుఁగాత.

ట్రాన్సువాలు భారతీయులు.

ట్రాన్సువాలు దేశములో దెల్లవారు ప్రవేశించిన తరువాత వారి సేవావృత్తి కొరకచ్చట మన నల్లవారు కావలసి వచ్చిరి. వేలకొలఁది మన వారచ్చటికిఁ బోగా వారికిఁ దగిన యాహార పదార్థాదుల నమ్ముటకును, మరియు నానావిధ వాణిజ్య వ్యాపారములను జరుపుటకును మనదేశీయు లిచ్చటినుండి యనేకులు వెళ్లి యచ్చట నివసింపఁ బూనిరి. అచ్చటి తెల్లవారు బోయరు యుద్ధమునకుఁ దరువాత మన నల్లవారిపై మత్సరమూని, యచ్చటినుండి వారిని దరుమగొట్టుటకై బహువిధ ప్రయత్నములను జేయుచున్నారు. ఆప్రయత్నములలో వారు మనవారిని నష్టకష్టములకుఁ బాల్పడఁజేయుట యొకటి. అచ్చట తెల్లవారిహింస యధికమైనంత మనవారిలో నైకమత్యము తత్సమానముగా నధికమగుచున్నది. వారున్యాయము నుబడయుటకొరకు పోరాడుచున్నారు. దీనినిగురించినచిత్రపటము ఇటీవల ట్రాన్స్వాలునుండి వెడలఁగొట్టఁబడినభారతీయులనుగలది. ఇదివారుచెన్నపురిలోనున్నపుడు దీయఁబడినది. వీరిలోహిందువులు మహమ్మదీయులు క్రైస్తవులందరును జేరియున్నారు.

పిఠాపురమురాజాగారి యనాథ శరణాలయము.

ప్రస్తుతము పీఠికాపురము నేలుచున్న శ్రీరాజా రావు వేంకటకుమార మహీపతిసూర్యారావు బహద్దరుగారిచేఁ గాకినాడపురవరమున స్థాపింపఁబడినదీ యనాథ శరణాలయము. ఇది స్థాపనను గాంచి దాదాపు రెండుసంవత్సరములుగా వచ్చినది. దీని కొరకయి దానచణులగు రాజాగారు సెలవు చేసినట్టి సొమ్ము వేలకొలఁది కలదు. ఇంకను వీరు వ్యయము చేయనెంచినదియు నెంతయొకలదు. ఇచ్చట నాంధ్రదేశములోని దిక్కుమాలిన పసిపిల్లలకునాహారాదిన వస్త్రోపచారములతో విద్యాబుద్ధులొసగ

బడుచున్నవి. దీనికయి క్రొత్త భవనమొకటి సిద్ధమగుచున్నది. పట్టపరీక్షలో గడదేరి, చెన్నపురిలో నొకయున్నతోద్యోగము నందుండిన వి. పి. రాజు గారీశరణాలయమునకుఁ బైవిచారణకర్త. ఆంధ్రదేశము నందంతటను సంచారముచేసి, యనాథలగు పిల్లలను బోగుచేయు మహాకార్యమును బుర్రిసెట్టి సీతారామయ్యగారు నిర్వహించుచున్నారు. ఇచ్చటనున్న బిడ్డలకు స్వతంత్ర జీవనోపాయ సాధనములగు కృషికర్మలనేకములు నేర్పబడుచున్నవి. దానకర్తలని సుప్రసిద్ధిఁ గాంచుచున్న శ్రీపీఠికాపుర సంస్థానాధీశులు ఈశరణాలయమును స్థాపించి యాంధ్రదేశీయుల కృతజ్ఞతకుఁ బాత్రులైనారు.

కాకినాడ స్త్రీవిద్యాభివర్ధనీ సమాజము.

ఈసమాజము కాకినాడ పురములో నెలకొనియున్నది. హిందూత్తమజాతి కులీనస్త్రీలు స్వసంఘ, స్వకీయాభివృద్ధికయి, యీసమాజమున నుపన్యాసాదులనిచ్చుచు, సద్గ్రంథపఠనము జేయుచున్నారు. ఈ సమాజికులలోఁ గొందరు నారీమణులీ సంవత్సరాది సంచికకు వ్యాసములను వ్రాసి మమ్ము గౌరవించినారు.

మహానందీశ్వర దేవాలయము.

కర్నూలు మండలములోని నంద్యాలునకుఁ బది మైళ్ళదూరమున నాగ్నేయభాగమున మహానందీశ్వరాలయముగలదు. నల్లమలకొండలలో నీటిబుగ్గలనేకములుగలవు. వాటిలో మహానందిదగ్గరనున్నది శ్రేష్ఠమైనది. ఈ నీటిబుగ్గనప్పుమార్గములో నొకదేవాలయము గట్టఁబడినది. ఈనీరు శివలింగము క్రిందుగాఁ బ్రవహించునట్లు చేయఁబడి నందిముఖమునుండి నొకకొలనులోఁ బ్రవేశించునటుల లేర్పాటుచేయఁబడినది. ఈకొలను నలువదడుగుల లోతును ముప్పదడుగుల చతురశ్రాకారమును గలిగియున్నది. కొలనులోని నీరొకవైపునుండి వచ్చుచు రెండవవైపునుండి నిర్గమించుచు నందియాలు తటాకమునకుఁ బారుచుండును. ఈనీటియాధారమునఁ గదళీవనంబులును, తమలపాకుతోటలును, చెరకుతోటలును నలువదికున్నాల వర్ధిల్లుచు నాప్రదేశమతి మనోహరంబుగనుండును. కొలనులోని నీరు పరిశుభ్రముగను, కిందిమట్టముగను, తక మువరకునునుండుటంజేసిస్నానమాప్యాయకరముగనుండును. ఈచిత్రపటములో మహానందీశ్వరాలయమును యాత్రికులుకొలనులోస్నానముచేయుటయునుజూపఁబడినది.

తాజమహాల్ దివ్యమందిరము.

ఈప్రపంచములోఁ గల యద్భుతవస్తకములోఁ జేరిన యీదివ్య మందిరము, పూర్వము మొగలాయిచక్రవర్తిగా నుండిన షాజహానునిచే నిర్మింపఁబడినది. ఇది యాచక్రవర్తి యొక్క యర్ధాంగలక్ష్మిగా నుండిన ముంతాజ్ మహాల్ నారీమణి యొక్క కళేబరము భూస్థాపితమును గాంచిన స్థలము. కోట్లకొలఁది ధనమును వ్యయముచేసి యాచక్రవర్తి యీదివ్య భవనమును వరుణస్ఫటిక శిలలతో నిర్మింపఁజేసెను. దీని నిర్మాణనైపుణ్యమిప్పటికిని లోకము నాశ్చర్యమగ్నము గావించుచున్నది. ఏకపత్నీ వ్రతోత్కృష్టతను, తన దాంపత్య పరస్పరానురాగమును షాజహాను చక్రవర్తి లోకమునకీ విధమున జాటి చూపినాఁడు. ఈమందిరము యొక్క యంతర్భాగము 29 వ పేజీని ముద్రింపఁబడినది. అందుఁగానవచ్చుచున్న తాసనము క్రిందనే ముంతాజుమహాల్ చక్రవర్తిని యొక్క కళేబరము భూస్థాపితమైనది.

విక్టోరియా టర్మినసు రయిలుస్టేషను, బొంబాయి.

ఈచిత్రపటమును చూచినవారికి యాస్టేషనెటువంటిదో బోధపడగలదు. ఇందు 6 ప్లాటుఫారములు గలవు. దినమునకు హిందూస్థానము నందన్నిచోట్లకును 50 రయిలుబండ్లయినను బయలుదేరివెళ్లుచుండును. కల్యాణినుండి వచ్చిపోవుబండ్లకు లెక్కలేదు పూనానుండి వచ్చుతపాలుబండ్లుగాక వివిధదేశములకయినతపాలుబండ్లు దినదినము వెళ్ళివచ్చుచుండును. ప్రతిదినమును సుమారు 10,000 మంది ప్రయాణీకులు ఎక్కిదిగుచుందురు. ఈభవనమందు జి. ఐ. పి. రయిలుకంపెనీవారి ప్రధానకార్యస్థానమున్నది, వారిధనాగారమిందుగలదు. ఇది నగరమధ్యమందు గొప్పమయిదానమున కెదురుగానున్నది. బొంబాయినగరమును నలంకరించుచున్న సుందరమందిరములలో నిదియొకటి.

బొంబాయిపట్టణ పాలనా సభామందిరము.

ఈమందిరము 11,19,969 రూపాలు వెచ్చించి నిర్మింపబడినది. బొంబాయినగరరాజము నలంకరించుచున్న

దివ్యసుందరభవనంబులలో నిదియొక్కటి. బొంబాయిపుర పాలనాసంఘమువారికి 1 కోటి 20లక్షలు సాలుకు వసూలగుచున్నవి. ఇండియాలోని మునిసిపాలిటీలలో నిది మొట్టమొదటిది. అట్టిసంఘమునకిట్టి మందిరము ఎంతయు తగియున్నది.

శ్రీ కాళహస్తి.

ఈపుణ్యక్షేత్రము ఖ్యాతిగాంచిన శివక్షేత్రములలో నొకటి. దీనిచరిత్ర మాంధ్రపత్రికలోఁ బ్రచురింపఁబడినది.

చిదంబరము.

చిదంబరము దక్షిణ హిందూస్థానములోని పుణ్యక్షేత్రములలోఁ బ్రసిద్ధిగాంచినది. దేవాలయ గోపురాదులు 89 యెకరములస్థలము నాక్రమించుకొని యున్నవి. నాటుకోటిసెట్టులు విశేషధనవ్యయమునుఁజేసి వీటిని పునరుద్ధారణమునుఁజేసిరి. ప్రాకారాంతర్భాగమున సహస్రస్తంభమంటపమును సోపానాలంకృతంబైన తటాకమును సుందరమైన దేవాలయగోపురాదులునుగలవు. గర్భగుడిలో నాకాశలింగముగలదు. దీనినే చిదంబరరహస్యమందురు. తెరనెత్తినపుడు గుడిలో నేమియును గనుపించదు. చిదంబరదేవాలయము శిలానిర్మిత చిత్రశోభిత మైహిందువుల శిల్పరచనానైపుణ్యమునకు నిదర్శనముగనున్నది.

గన్నవరం అక్విడక్టు

గోదావరినదీజలమును పంటకాలువలకై వినియోగించుటకీ యనకట్ట గోదావరిజిల్లాలంకలగన్నవరంవద్ద కట్టఁబడినది. దీనికి కొన్నిలక్షలరూప్యములు వ్యయమయినవి. ఈయానకట్టచూడవలసిన చిత్రములలో నొక్కటి.

శ్రీరంగము.

ఈపుణ్యక్షేత్రము విష్ణుక్షేత్రములలో సుప్రసిద్ధమైనది. తిరుచునాపల్లి కుత్తరదూరమున కావేరీతీరముననున్నది. వైష్ణవభక్తాగ్రేసరుండైన శ్రీరామానుజులీక్షేత్రమున చిరకాలము నివసించియుండెను. ముక్కోటి ఏకాదశీదినంబున యాత్రికు లసంఖ్యాకముగ శ్రీరంగనాయకస్వామిని సేవింపఁజనుదెంచెదరు. ఈదేవాలయమున కేడు ప్రాకారములుగలవు. జనులీప్రాకారంబులనడుమనిండ్లలోని వసించుచుందురు. స్వామి కనేకామూల్యాభరణములుగలవు.

జటప్రోలు రాజాగారు.

వీరునిజాం రాజ్యములోనున్న జటప్రోలు సంస్థానాధీశులు. ఆంధ్రభాషాపోషకులు. దాతలు. వేటాడుటయందు మంచిప్రజ్ఞకలవారు, వీరిభార్యయు వేటాడుటయం దాసక్తికలది. ఈమెపులిమీద నెక్కియుండగా దీయఁబడిన రూపపటము నీసంచికలో ముద్రింపఁబడినది.

శ్లో॥ కింతావత్తేన ధనేన వాజికరిభిః ప్రాప్తేన రాజ్యేనకిం
కింవాపుత్రకళత్ర మిత్రపశుభిర్దేహేన గేహేనకిం ।
జ్ఞాత్వైతత్ క్షణభంగురం సపది రే త్యాజ్యం మనోదూరతః
స్వాత్మార్థం గురువాక్యతో భజ భజ శ్రీపార్వతీవల్లభం ॥

పార్వతీ పరమేశ్వరులు పురాణదంపతులు. పార్వతిని సతిగాఁ బడయుటకై పరమేశ్వరుడు తపంబొనరించెను. పశుపతినిఁ బతినిగాఁ బడయుటకై గౌరియునుఁ దపంబొనరించెను. పార్వతినిఁ బరమేశ్వరు డర్ధాంగినిగా గ్రహించెను. ప్రకృతిపురుష సంయోగము సృష్టికిఁగారణము. శివుడు కామవర్జితుడు, వైరాగి. పార్వతి వైరాగిని వరించి ధన్యతనుగాంచెను. బుద్ధి ఆత్మోపయోగార్థమై వినియోగింపఁబడిన వారి జన్మము ధన్యత్వమునొందును. మఱియు పార్వతీ పరమేశ్వరులవంటి దాంపత్యమిహపరసుఖములకు సాధనభూతము.

గౌతమబుద్ధుడు.

ఈమహానుభావుఁడు ఈదేశమున 2600 ఏండ్లకు ముందుజననమొంది యహింసను, స్వార్థత్యాగమును బోధించినవాఁడు. ఈయననుగురించి విశేషముగ నీసంచికలోని బుద్ధజయంతి వ్యాసమున వ్రాసియున్నది.

సుజాతయను నారీమణి బుద్ధసత్వమను వృక్షమును బూజింపుటకై వచ్చి, యావృక్షమునకు నివేదనముగా నర్పించిన పాలను, ఆచెట్టుక్రిందఁ గూర్చుని యుండిన బుద్ధుఁడు త్రాగి, బోధ తత్వజ్ఞానమును బడసినది యిందలి చిత్రపటములలో నొక్కటి కలదు.

ఏసుక్రీస్తు.

క్రైస్తవ మతస్థాపకుడు. 2000 సంవత్సరములక్రిందట పాలస్థీనాయందుదయించి మతబోధఁ జేసెను. ఈయన[illegible] యాఖండవాసి. పాపసముద్రములో మునిఁగియున్న మానవులపై కనికరముంచి వారలకు ప్రత్యేకముగాఁ దన ప్రియపుత్రుఁడగు నీయనను లోకమునకం పెనని క్రైస్తవులు నమ్ముచున్నారు. మానవలోక[illegible]

కయి పరిహారముగాఁ దమరక్షకుఁడు తనప్రాణములను శిలువమీఁద గోలుపోయినాఁడని వారివిశ్వాసము. సర్వజనసమత్వము, ప్రేమ, భ్రాతృవాత్సల్యతయను సిద్ధాంతములను నీమహాపురుషుఁడెడ తెగక బోధించెను. ఇప్పుడు భూలోకమందలి మానవులలో సగముపాలు క్రైస్తవమతావలంబకులు. అఖండసామ్రాజ్యములనేలు రాజ్యాధిపతులకును, నీతని నామము సంస్తవనీయమైనది. ఈసంచికలో నీయనమతమునుగురించి రెండువ్యాసములున్నవి.

శ్రీ రా మ కృ ష్ణ ప ర మ హం స.

ఈయన వంగదేశపు బ్రాహ్మణుడు. సన్యాసదీక్షను వహించి నవీనవేదాంతమును దమశిష్యవర్గమునకు బోధించెను. ఈయన కేవల భగవద్భక్తుఁడు. ఉపమానపూర్వకమైన యీయన గారి సద్బోధనలు హృదయంగమములు. లోకప్రఖ్యాతిని బడిసిన స్వామి వివేకానందులు వీరి శిష్యవర్గములోఁ జేరినవారు. వీరిమతము అమెరికా మున్నగు విదేశములలోఁగూడ వ్యాప్తిని గాంచుచున్నది.

శ్రీజగద్గురు సచ్చిదానంద భారతీనృసింహ స్వాములు.

వీరాదిశంకరుల పీఠమును బ్రస్తుత మలంకరించు స్వాములు. వీరు విద్యావంతులు సద్గుణసంపన్నులు జగత్పూజ్యులు. పూర్వమిది ఋష్యశృంగునియాశ్రమమని తలంచఁబడుచున్నది. ఈమఠమునకు శృంగేరిపట్టణమును 249 గ్రామములునుగలవు. విద్యారణ్యస్వామి దీనికిఁబూర్వము మఠాధిపత్యమును వహించెను.

ఈ శ్వ ర చం ద్ర వి ద్యా సా గ రుఁ డు.

ఈయనయు వంగదేశీయుఁడు. ఉత్తమ కులీన బ్రాహ్మణుఁడు. 20 ఏండ్ల ప్రాయములోనె సంస్కృతమున నఖండ పాండిత్యమును గడించి, పద్యగద్యరచనలలో బహుమతులఁ బడసెను. 5 ఏండ్ల కాలములో నాంగ్లేయభాషలో విద్వాంసుఁడయ్యెను. ఈయన తల్లియగు భగవతీ దేవి ప్రేరణనుబట్టి వితంతూద్వాహము శాస్త్రసమ్మతమని సిద్ధాంతీకరించి, స్వయముగఁ దానే వితంతువునర్వివాహములను జేసెను. ఆధారములను జూపి, దానికి ప్రోత్సాహ మొసఁగెను. ఈయన విద్యాసాగరుఁడే కాక, దయాసాగరుఁడు కూడనయి, యెందరి యాపన్నుల దుఃఖములనో తీర్చిన మహాఘనుఁడు. ఈయన అనేకగ్రంథకర్త. స్వార్థత్యాగి. సత్యప్రియుఁడు. ఈయనగారు1891 వ సంవత్సరమునఁ గీర్తిశేషుఁడయ్యెను.

స్వా మి ద యా నం ద స ర స్వ తి.

ఈయన కత్తెవాడలో జనన మొందినయుదీచిబ్రాహ్మణుఁడు. 20 ఏఁట సన్యాసముపుచ్చుకొని వివిధక్షేత్రములఁదిరిగి, యనేకులవద్ద విద్యనభ్యసించి, తనకాలమునఁ దనవంటి పండితుఁడు లేఁడను నంతటి గొప్ప విద్వాంసుఁడయ్యెను. ఈయన ఆర్యసమాజమును వైదిక మతమును స్థాపించెను. ఈయన సత్యప్రియుఁడు. ఖండితవాది అఖండ బ్రహ్మచర్యమును జరిపినవాఁడు. మహాయోగి. ఆర్యసమాజము ద్వైతమతము వేదమీశ్వర దత్తమని,ఆర్యసామాజికులు విశ్వసించుచున్నారు. ఈస్వామిగారు విషప్రయోగమువలనఁ దమ 59 వయేటఁననఁగా క్రీ॥శ॥ 1888 వ సంవత్సరమున బరలోకప్రాప్తిగాంచిరి.

కే. ఆర్. కామాగారు

భారతదేశ పితామహుఁడగు దాదాభాయినౌరోజిగారికి సమకాలికులును నాయనప్రియమిత్రుఁడును నయినవాఁడు. బొంబాయిలోని పారశీక సంఘసంస్కరణమునకును, స్త్రీవిద్యాభివృద్ధికిని మెంతయో శ్రమపడిరియు. జోరాష్ట్రియను (పారశీ) మతగ్రంథములపై వ్యాఖ్యానములు వ్రాసి మతగురువులలోపములను నిర్భయముగా బయటపెట్టెను. బొంబాయినగరములో గతించిన 50 సంవత్సరములలోనే జనోపయోగ కార్యము జరిగినను నందు కామాగారి పేరుండనిది లేదు. పారశీ పంచాంగమును స్వతంత్రముగ గుణించెను. ఈయన 16 మాసముల క్రిందట కాలగతిఁ జెందినారు.

కౌం టు టా ల్ స్టా యి గా రు.

ఈయనచారిత్ర మాంధ్రపత్రికలో నాలుగుమాసముల క్రితము వ్రాయఁబడినది. రష్యాదేశమునకుఁ జెందిన ప్రభువుల సంతతివారు. గొప్పభూస్వామి. పాశ్చాత్యదేశములందు శాస్త్రికత్వము ప్రబలుట మహాకీరక్షణదగు యేసుక్రీస్తుబోధనలను వరకుచేయకపోవుట తగదనియు, అన్యోన్యశత్రుత్వములు, యుద్ధములుకలిగించవలయునని యేసుక్రీస్తు బోధించినమార్గములను తిరిగిజనులుపట్టవలయుననియు నమ్మి అనేకగ్రంథములను, నవలలను, చిన్నికథలను కరిరకముఖముకరించినకున్నలనీరు కారునట్లు వ్రాసినారు. ఈపుస్తకములన్నియు యూరపుఖండములోని నన్నిభాషలలోను భాషాంతరీకరింపబడి లక్షలకొలఁదులు విక్రయమగుచున్నవి. ఈయనకీర్తి భూలోకవ్యాపకముగానుండుటవలన నీతడువ్రాసిన పుస్తకములకయి రష్యాప్రభుత్వమువారు శిక్షించుటకు బ్రయత్నించియు దేశక్షోభముకలుగునని యేమియుచేయలేకపోయిరి. కొన్నిమాసముల క్రిందట టాల్‌స్టాయిగారు పరలోకవాసముకేగిరి.

వివేకానంద స్వామి.

వంగదేశీయుఁడు. పట్టపరీక్షలో నుత్తీర్ణుఁడయినవాఁడు. రామకృష్ణపరమహంసకు ముఖ్యప్రియశిష్యుఁడు. వేదాంతమునుగూర్చి అమెరికా యూరపుఖండములలో నుపన్యసించి యచ్చటనేక వేదాంతసమాజములను స్థాపించెను. హిందూదేశీయుల వేదాంతమునందిప్పుడింత యౌత్సుక్యము కలుగుటకు వివేకానందుని పరిశ్రమయే ముఖ్యకారణము. ఈస్వాములవారికి అతిబాల్యవివాహములన్న, కులభేదములన్న, తలకంటగించుచుండెను. పరదేశగమనము, నిమ్నజాత్యుద్ధరణము, స్త్రీస్వాతంత్ర్యములు పురోవృద్ధికి ప్రధానసాధనములని బోధించెను. ఏకార్యనిర్వాహమునకైనను దేహపటుత్వముండవలయుననియు, పతితజాతీయులు దేనికిని కొరగారనియు వ్రాసెను. ఈయన జీవనచరిత్ర ఆంధ్రపత్రికలో నొకపర్యాయము ముద్రింపబడినది.

రివరెండు క్లా దొరగారు.

అమెరికా బాప్టిస్టు మిషనను క్రిస్తుమత ప్రచారకసమాజమును గుంటూరుమండలములోని ఒంగోలు పట్టణమందు స్థాపించిన దొరగారీయన. అచ్చటనేక కళాశాలలనుగూడ స్థాపించెను. వేలకొలది హిందూ హీనజాతుల వారిని క్రిస్తుమతమున చేర్చుకొనెను. ధాతునామసంవత్సరపు క్షామకాలమున వేలకొలది జనులకుపన్నిదరముల నిచ్చి కాపాడెను. అమెరికాలో ధనముప్రోగుచేసి తెప్పించి స్వమతప్రచారమునకయి దివారాత్రములు కష్టపడిన సత్పురుషుఁడీతఁడు. ఈదొరగారిపేరువినిన హిందువులుసయితము మూప్రాంతములలోఁ జేమోడ్చి దండముపెట్టుదురు.

శశిపాద బెనర్జిగారు.

తన దేశభక్తివలనను, స్వార్థత్యాగమువలనను స్వరాష్ట్రమునందేగాక యితరరాష్ట్రములయందును తన నామమును స్మరణీయముగునట్లు చేసిన వంగదేశపురుషశ్రేష్ఠులలో శశిపాదబెనర్జిగారొకరు. మొట్టమొదట యుపాధ్యాయుఁడుగనుండి విద్యార్థులకు సేవచేసెను. వంగదేశమందొక వితంతుశరణాలయమును స్థాపించి దిక్కుమాలిన వితంతువుల కృతజ్ఞతకుఁ బాత్రుఁడయినవాఁడు. సంఘసంస్కరణప్రతిబంధకములను అంతరాత్మప్రబోధనల నాలకించి తొలఁగించుటకు కష్టపడినవారిలో నీయనయొక్కఁడు.

పండిత శివనాథ శాస్త్రిగారు.

వీరు సాధారణ బ్రహ్మసమాజమును స్థాపించినవారిలో నొక్కరు. హూణభాషయందు ఎం. ఏ. పరీక్ష నిచ్చినారు. సంస్కృతభాషలో గొప్పపండితుఁడు. బంగాళీ భాషాకవిశేఖరుఁడు. కేశవ చంద్రసేన, మహర్షి దేవేంద్రనాథ టాగోరుల ప్రియశిష్యుఁడు. దైవభక్తితత్పరుఁడు. జ్ఞానభక్తివైరాగ్యముల బోధించు మంచి యుపన్యాసకుఁడు. బ్రహ్మసమాజ మతవ్యాపనకు పాటుపడుచున్నవారిలో నిపుడగ్రగణ్యుఁడు. వయసున వృద్ధుఁడయ్యును, ఉత్సాహమున నవయౌవనుఁడై పరిశుద్ధాస్తిక మతవ్యాప్తికి నిరంతరకృషి సలుపుచున్నవారు. వీరాంధ్రదేశమునకు నప్పుడప్పుడువచ్చి యుపన్యసించుట కలదు. వీరును వంగదేశమున జన్మించినవారే.

బ్రహ్మానంద కేశవ చంద్రసేను.

శ్రీరామమోహనరాయలు స్థాపించిన బ్రాహ్మమతములోఁ గొన్నిమార్పులను గలుగఁజేసి, సాధారణబ్రహ్మసమాజమను పేర నొకశాఖను గల్పించిన మహాపురుషుఁడు. బ్రహ్మానంద కేశవ చంద్రసేనుగారు నిరుపమానదైవభక్తి సంపన్నుఁడు. దేవేంద్రనాథుని శిష్యవర్గములోఁజేరినవాఁడు. మహావక్త. విద్యాధికులలో బ్రాహ్మమతము ప్రచారమును గాంచుటకు ముఖ్యకారణభూతుఁడు కేశవ చంద్రసేనుగారు. ఈయన యింగ్లండు దేశమునకుఁగూడ వెళ్లి యుపన్యాసముల నిచ్చి, యచ్చట వారిమెప్పును బడిసినవాఁడు. ఈయనయు వంగదేశీయుఁడె. కుచ్ బెహారు మహారాణిగారు వీరి కూతురు.

మహర్షి దేవేంద్రనాథ టాగోరుగారు.

ఈయన,రామమోహన రాయలకుఁ దరువాత బ్రహ్మసమాజమును ఆదిబ్రహ్మసమాజమను పేరనిలిపి, దానిని దనకృషివలనఁ బెంచి పెద్దచేసిన మహనీయుఁడు. ఈయన మహర్షియను పేరునకుఁ దగినవాఁడు. అనుపమాన భక్తి సంపన్నుఁడు. అఖండపండితుఁడు. ఈయన యనేక గ్రంథముల వ్రాసెను. వేదోపనిషత్తుల నాధారముగాఁ గలిగిన వీరి గ్రంథములు సర్వజనాదరణీయములై యొప్పుచున్నవి. ఈయన మహాయోగి. మృదుసంభాషణల నితరుల హృదయముల నాకర్షించు మహదద్భుతమైన శక్తి వీరియందుండినది. వీరికి శిష్యులైన వారిలో బ్రహ్మానంద కేశవ చంద్రసేనుఁ డొక్కరు. వీరుపరమ పదమునందిన దినమునఁ గలకత్తాలో మూఁడులక్షల జనులు వీరి కళేబరముతో స్మశానవాటికకువెళ్లి, తమభక్త్యనురాగములను వెల్లడిచేసిరి.

బందరు జాతీయకళాశాల.

మన ఆంధ్రదేశమందు స్థాపింపఁబడిన జాతీయ విద్యాలయములలో నిదియొకటి. ఈకళాశాలయందు ప్రారంభవిద్యయును, ముఖ్యముగా కర్మాగారవిద్యయును గఱపఁబడుచున్నవి. ఈవిద్యాలయమును స్థాపించి మనవ్యక్తి, స్వపరాయణమును ధృవపఱచిన బందరుపురవాస్తవ్యులు దేశాభిమానము విశిష్టమని గానిగుంపవలెను. దీనిని పోషించుచున్న ఆంధ్రులు వందనీయులు. శాస్త్రీయపధ్యాయ స్వాయత్తశాస్త్ర పరీక్షలయందు ధన్యతగాంచి స్వలాభము నపేక్షింపక యీవిద్యాలయముకొఱకయి తమ యావచ్ఛక్తిని ధారపోయుచున్న దేశభక్త కోపల్లె హనుమంతరావు ఎం. ఏ., బి. ఎల్. గారు ఆంధ్రుల కృతజ్ఞతకుఁ బాత్రులు. ఈసంచికయందు ముద్రింపఁబడిన రెండు చిత్రపటములలో మొదటిది విద్యాలయభవనము, రెండవది యంత్రశాల.

విద్యాగౌరులు రమణాబాయి, శారదాబాయిగారలు.

వీరు కీర్తిశేషులయిన సర్దార్ భోలానాథ్ సరభైగారి వంశమునకుఁ జెందినవారు. అహమదాబాదులోని స్త్రీవిద్యాలయములో ప్రవేశపరీక్షలో కృతార్థులయిన తరువాత అచ్చటనేయున్న గుజరాత్ కాలేజిలోఁ బ్రవేశించి బి. ఏ. పరీక్షకు హేతువాదమును, నీతిశాస్త్రమును పుచ్చుకొనియుండ గడిదేరిరి. రమణాబాయిగారు 1876 సం॥నందు జననమందిరి. ఈమె సాంఘిక సంస్కర్తయును, ఇంగ్లండునకు మొట్టమొదట వెళ్లిన హిందువులలో నొక్కఁడును నగు మహీపత్రామ్ రూపరాంగారిని వివాహమాడినది. శారదాగౌరిగారు 1882 వ సం॥నను జన్మించినది. 1901 సం॥నందు అనగా పందొమ్మిదవయేట బి. ఏ. పరీక్షలో ఉత్తీర్ణతనొందిన పిమ్మట డాక్టరు శ్రీమంత్ బాటక్ రాం మెహతాగారిని పెండ్లిచేసికొనినది.

సౌభాగ్యవతులు సుబ్బమ్మ, శ్రీరంగమ్మ, రుక్మిణమ్మగార్లు.

వీరు మైసూరులోని మహారాణీ కళాశాలయందుఁ జదివి బి. ఏ. పరీక్షలోఁ గృతార్థులయినవారు. రూపపటములో నిలువబడియున్న సుబ్బమ్మగారు కీర్తిశేషురాలయినది. మిగిలిన యిద్దరును మహారాణీకళాశాలలో నుపాధ్యాయినులుగ నిప్పుడున్నారు.

శ్రీమతి తెలికిచర్ల వేంకటమ్మ అమ్మవార్లంగారు.

ఈమె గోదావరిజిల్లా కోరుకొండ వాస్తవ్యులగు తె॥ రంగాచార్యులుగారి ధర్మపత్ని. శ్రీవైష్ణవులు. ముగ్గురు కుమార్తెలున్నారు. ఈమె 112 సంవత్సరములు జీవించి అనాయాసముగా స్వర్గస్థురాలయిన పుణ్యాత్మురాలు. ఈమె జీవితకాలమంతయు నిరంతరాన్నదానము చేసి ఆప్రాంతములలో గొప్పకీర్తి పొందిన పడతి యయియున్నది.

డొక్కా సీతమ్మగారు.

గోదావరిజిల్లా రామచంద్రపురము తాలూకా మండపేట గ్రామవాసియగు అనపిండి భవానిశంకరయ్యగారి పుత్రికయు, రాజవోలు తాలూకాలోని లంకలగన్నవరము కాపురస్థుడగు డొక్కా జోగన్నగారి భార్యయునగు డొక్కా సీతమ్మగారు 60 యేండ్లు జీవించి 1909 సంవత్సరము 27 యేప్రిలుతేదీని స్వర్గస్థురాలాయెను. ఈమె దివారాత్రములు బాటసారులకన్నదానము చేయుచు సన్నత్రదాత్రియై యుండెను. తాను దీనదరిద్రుల దుఃఖార్తుల గాచుచుండెను. స్వకుటుంబమును లెక్కింపక యామె చేయుచుండిన అన్నప్రదానము దేశమందంతట ప్రసిద్ధమై, యిట్టివృత్తాంతము విని ప్రభువులు సభాభవనమున నామె పటమును పెట్టిరి. ఈమెకిద్దరు పుత్రులు కలరు. వారు తల్లియొక్క గుణములను క్రియాపూర్వకముగ నిప్పటికిని నిలుపుచున్నారు. ఈమె పుత్రిక లిరువురు నామె బ్రదికియున్నప్పుడే మృతురాలైరి.

శ్రీమతి కొచ్చెర్లకోట బంగారమ్మగారు.

ఈమె పోలవరం జమీందారుగారగు శ్రీ కొచ్చెర్లకోట వెంకటకృష్ణారావు బహద్దరుగారిభార్య. కొన్నిమాసముల క్రితము స్వర్గస్థురాలాయెను. మృతినొందుటకు పూర్వము తనసొమ్ము 25,000 రూపాయల నగలను దానధర్మములకయి వినియోగించెను. ఆంధ్రస్త్రీలలో నిట్టి దానము చేయువారుండుట కడుంగడు ప్రశంసనీయము.

శ్రీమతి వేమూరి శారదాంబగారు.

ఆంధ్రదేశమందు ప్రఖ్యాతికెక్కిన దాసు శ్రీరామకవిగారి పుత్రిక. తండ్రిగారివలెనే చక్కని విద్యంగఱచి తెలుఁగులోఁ గవనము చెప్పనంతటి సామర్థ్యము కలదైయున్నది. సంగీతవిద్యను గూడ బాగుగ నభ్యసించెను. నాగ్నజితీపరిణయము, మాధవశతకమును రచించెను.

లేడీ హార్డింజిగారు.

మన గవర్నరు జనరలుగారగు హార్డింజి ప్రభువుగారి భార్య. అలెగ్జాండ్రారాణిగారిచే "పడకగదిపరిచారిక" యను గౌరవపదము నొందినవారిలో నీమెయొకర్తుక. మనదేశమందలి స్త్రీల కొఱకయి యీదొరసానిగారు చాల పరిశ్రమ చేయుచున్నారని తెలియవచ్చుచున్నది.

క్లార్కు దొరసానిగారు.

బొంబాయి గవర్నరుగారగు సర్ జార్జి క్లార్కు దొరగారు ఆరుమాసముల క్రిందట నీమెను వివాహమాడిరి. ఈదొరసానిగారు బొంబాయిలోని స్త్రీజనప్రీతిని కెక్కువగా గడించినారు.

లేడీ లాలీగారు.

అయిదు సంవత్సరములనుండి చెన్నరాజధానిలో గవర్నరుగ నున్న సర్ ఆర్థర్ లాలీగారి సతీతిలకము. భర్తగారి కార్యములలోను సహాయపడుచుండును. వీరి యేకపుత్రుడు రెండుసంవత్సరముల క్రిందట ఉదకమండలములో గుఱ్ఱపుస్వారిచేయుచు మృతినొందినప్పుడు చెన్నరాజధాని ప్రజలు వీరియందు జూపిన సహానుభూతి వీరి జనప్రియత్వమును దెలుపుచున్నది.

కూచ్ బేహారు మహారాణిగారు.

ఈమె కేశవచంద్రసేనునిపుత్రిక. కూచ్ బేహారు మహారాజునకుఁ బరిణయమాయెను. ఈమె కిరువురు కుమార్తెలుగలరు. వారింగ్లండునందు విద్యనభ్యసించుచున్నారు. ఈమెయును మహారాజుగారును అనేకపర్యాయములు ఇంగ్లండునకు వెళ్లి తమ సంస్థానమునందు క్రొత్తక్రొత్తపద్ధతులను బ్రవేశపెట్టుచున్నారు. ఈమె ఇంగ్లీషు విద్యనెక్కువగా నభ్యసించినయువతి.

అనిబెసంటు దొరసానిగారు.

ఈమె సార్వదేశిక బ్రహ్మజ్ఞాన సమాజమున కధ్యక్షురాలు. ఆంగ్లేయ నారీమణి. పతిపరిత్యాగానంతరము, మొట్టమొదట నాస్తికమత ప్రచారమునకుఁ బని జేసి, దానికిఁ దరువాత కర్నల్ ఆల్కాట్ మేడంబ్లవెట్స్కీ అను మహాత్ముల శిష్యత్వమును బూని, బ్రహ్మజ్ఞాన మతప్రచారమునకు బాటుపడుట కారంభించినది. ఈమె యనర్గళమృదు మధురవాగ్ధారాపూరితములైన యుపన్యాసములు సమ్మోహనాస్త్రములై భారతీయ విద్యార్థుల నెందరినో యీమెకు శిష్యప్రశిష్యులనుగాఁ జేసినవి. ఈమెగారు సెంట్రల్ హిందూకాలేజను పేర నొక కళాశాలను కాశిలో స్థాపించినది. ఇప్పుడొక విశ్వవిద్యాలయమును స్థాపించుటకై ప్రయత్నించుచున్నది. ఈమెగారిని వీరిశిష్యులు తమ గురువుగాను, దైవముగాను భావించుచున్నారు. భారతదేశము నుద్ధరించుటకై శ్రద్ధవహించు వారిలో నీమెయు నొక్కతె.

ఎం. ఇ. ఆర్చిబాల్డుదొరసానిగారు.

ఈమె గంజాంజిల్లాలోని శ్రీకాకుళమునందున్న క్రైస్తవమత వ్యాపకురాలు. ఎం. ఏ పరీక్షలో ధన్యతనొందిన నారీమణి. వివేకవతి యను ఆంధ్ర మాసపత్రికకు సంపాదకురాలు.

మిస్ ఎస్ పిట్ దొరసానిగారు.

సంచికలోని రూపపటములో నిలబడియున్నది. పిట్ దొరసానిగారు. కుర్చీమీద కూరుచున్నది వారితల్లి. ఈమెపేరు అనంతపురముజిల్లాలో నాబాలగోపాలమునకు విదితమయియున్నది. పెనుకొండ తాలూకాలో నొకప్పుడు సహాయ మండలాధిపతిగనున్న పిట్ దొరగారిని వివాహమాడి అచ్చటి తెలుగుప్రజల కెంతయో యుపకారము చేసినది. ఇప్పుడు కేంబ్రిడ్జినగరమందున్నది. తెలుగుభాషను వ్రాయను చదువను నేర్చుకొనినది. ఇచ్చటనే నామె జీవితకాలమును గడపుమ ఆంధ్రులకు సేవజేయు నుద్దేశముతో పెనుగొండకు రానున్నది.

డాక్టరు బేయరుదొరసానిగారు.

ఈమె గుంటూరుజిల్లాలోని చీరాలలో అమెరికా లూతరన్ మిషనువారి స్త్రీవైద్యశాలయందు ప్రధాన వైద్యాధికారిణియుండి అచ్చుట్టుప్రక్కలనున్న స్త్రీలకు నెంతయో యుపకారము చేయుచున్నది. ఎం. ఏ. ఎం. డి. పరీక్షలలో ధన్యతఁగాంచినది.

శ్రీమతి కుముదినిమిత్రగారు బి. ఏ.

ఈమె దేశభక్తుడును, సంజీవిని పత్రికాధిపతియు వంగదేశీయోద్యమనాయకుఁడు నగు కృష్ణకుమారమిత్రుని ప్రథమపుత్రికారత్నము. బి. ఏ. పరీక్షలో గృహీతార్థురాలయి కొన్ని బంగారు పతకములనుగూడ సంపాదించినది. సంగీతవిద్యయందు మంచి ప్రవీణురాలు. సుజ్ఞానినానకు చారిత్రమును వంగభాషలో వ్రాసినది. మరికొన్ని గ్రంథములను గూడ వ్రాసినది.

శ్రీమతి స్వర్ణకుమారీదేవిగారు.

ఈమె వంగదేశస్థురాలు. వంగభాషలోఁ గొన్ని నవలలను రచియించెను. «విధిప్రేరితుఁడయిన పూర్ణానంద» యని ఆంధ్రపత్రికలో కొన్ని మాసములు ముద్రింపఁబడిన నవల నీమె యింగ్లీషులో వ్రాసినది.

శ్రీమతి పానుకుట్టిఅమ్మగారు బి. ఏ.

ఈమె మళయాళదేశపు నారీమణి. బి. ఏ పరీక్షయందుఁ గృతార్థురాలయినది. ఆంధ్రహిందూ యువతీమణులలో నొక్కరు నిట్టి పరీక్షల నిచ్చినవారు లేకనుట శోచనీయము.

శ్రీమతి సరళాదేవి చౌధరాణిగారు బి.ఏ.

ఆంగ్లేయభాషలో బి. ఏ. పట్టపరీక్షనిచ్చిన వంగదేశపు నారీమణులలో నీమె యొక్కతె. హిందూస్థాన మరియు పంజాబియను పత్రికలకుఁ స్వామినియు, పంజాబు ఆర్యసామాజిక వర్గములోఁ జేరినవాఁడు నయిన రామభజదత్త చౌధరిగారి ధర్మపత్ని యీమె. వంగభాషయందుఁ గొన్ని గ్రంథములను వ్రాసినది. సంగీతమునందుఁ బ్రవీణురాలు. ఈదేశమునందుఁ స్త్రీసమాజములను స్థాపించుటకుఁ దోడ్పడుచున్నది. భారతమహిళాపరిషత్తను హిందూదేశ స్త్రీసమాజ స్థాపనకతి ముఖ్యకారకురాలు.

శ్రీమతి శోకరీబాయి బి. ఏ.

మహారాష్ట్రులలోఁ బ్రభువులను నొక తెగవారికలరు. వారి తెగలో బి. ఏ. ప్యాసయిన పడుచుకలలో నీమె మొట్టమొదటిది.

శ్రీ భారతీసమాజము విశాఖపట్టణము.

విశాఖపట్టణమందలి స్త్రీల యుపయోగార్థమై నీసమాజమును నచ్చటి యువతీమణులు స్థాపించుకొనిరి. ఈసంచికలోని చిత్రపటములో మధ్యకూరుచుండిన పురుషుఁడు శ్రీయోగి శ్రీనివాసశాస్త్రిగారు.

శ్రీమతి మొసలికంటి రామాబాయమ్మగారు.

ఈమె చెన్నరాజధానిలో ననేక పెద్ద డిస్ట్రిక్టుమునసబుపని చేసిన నాభిరామమూర్తిపంతులుగారి పుత్రిక. కృష్ణాజిల్లా కంతేరునందిపుడు ప్రమరింపఁబడుచున్న హిందూసుందరిని పది సంవత్సరములు నడపినది. మాతృభాష ఓఢ్రమే యయినను, సంస్కృతాంధ్రభాషలయందీమెకు మంచిపాండిత్యమున్నది. సంగీతమును చక్కఁగాఁ బాడ గలదు. ఈమెపాడుకృతులు స్వకల్పితములు. తెలుఁగుభాషలోఁ జక్కఁగా నుపన్యాసము లిచ్చుచుండును. ఈమెచే స్థాపింపఁబడిన స్త్రీసమాజములు ఆంధ్రదేశమందు వర్ధిల్లుచున్నవి. గృహధర్మనిర్వహణమునందీమె కత్యంతశ్రద్ధకలదు. వంటలక్కడను గ్రంథరచనకీమెచాల సహాయపడినది. స్త్రీవిద్యాభివృద్ధికై యెంతయు పాటు పడుచున్నది.

శ్రీమతి హమాబాయి పెటీట్‌గారు.

బొంబాయినగరమందు పెటీటు వంశమువారు కోటీశ్వరులయి యున్నారు. హమాబాయిగారుకన్య. 24 సంవత్సరములవయస్సు. తనకున్న 10 లక్షల రూపాయల నగలను పారసీ కన్యాశరణాలయములు స్థాపించుటకయి యిచ్చివేసి కొందరు ధర్మకర్తల నేర్పఱచి ప్రఖ్యాతిని పొందినది.

శ్రీమతి అలి అక్బరిగారు.

బొంబాయిలో ఘోషాపద్ధతిని మానివేసిన మహమ్మదీయ నారీరత్నములలో నీమె మొట్టమొదటిది. విద్యాధికురాలు. బొంబాయిలోని స్త్రీల యభివృద్ధికై సత్కార్యములను చేయుచుండును. బొంబాయిలోని సేవాసదన సంబంధమున నీమెయెక్కువ పరిశ్రమ చేయుచుండును.

పండిత రమాబాయి సరస్వతిగారు.

ఈమెక్రైస్తవ మతమునవలంబించిన హిందూయువతి. గొప్పవిద్యావంతురాలు ఈమెయొక్క కార్యనిర్వహణసామర్థ్యము అనుపమానమయినది. ఇంగ్లండు, అమెరికా, మొదలగుదేశములకువెళ్లి ధనము సార్జించి పునహావద్ద కేడగ్రామములో భూమినియొకయెకరము నాకారి వద్దనుండికొని అచ్చటనూతనపరిశ్రమలను, స్థాపించి, క్రైస్తవపద్ధతులననుసరించి భూమిని సేద్యముచేయించుచున్నది. ఈమె చేతిక్రింద దాదాపు 1500 మందిక్రైస్తవస్త్రీ పురుషులున్నారు. తన యావచ్ఛక్తిని పరమార్థమునందు వినియోగించుచున్నది.

డాక్టరు ద్వారకాబాయి కమలాకరుగారు ఆమెభర్త.

ఈమె మహారాష్ట్రస్త్రీ. చెన్నపురియందు ఎఫ్. ఏ. ఎల్. ఎం. ఎస్. పరీక్షలోనేరి శ్రీపిఠాపురమురాజాగారి ధనసహాయమునవలన ఇంగ్లండునకు వెళ్ళివచ్చుట యున్నతవైద్యవిద్య నభ్యసించి చెన్నపురిలో వైద్యురాలుగనున్నది. ఈమెపట్టుదలయు పరిశ్రమయును నెంతయు శ్లాఘనీయమయినవి. ఈమెభర్తగారు సెక్రటేరియటుఆఫీసులో చెన్నపురియందొక యుద్యోగిగనున్నాడు. తనధర్మపత్నికి ఎల్లప్పుడును సహాయపడుచు ఇంతవిద్యాప్రవీణురాలుగ జేయుటకు ముఖ్యకారకుడీపురుషపుంగవుడే.

కాముక సమావేశము.

ఈపటము మైసూరుఅలకారుండొక చిత్రకారునిచే వ్రాయబడినది. ప్రియుడును, ప్రియురాలును రాత్రివేళ కలసికొనుట యందు లిఖింపబడియున్నది.

శ్రీమతి అన్నపూర్ణాదేవి.

ఈమెగంజాం జిల్లాలోని ఓఢ్రులలో గొప్పవంశస్థులనియు, పట్నాయకులనియు పిలువబడుచుండువారి కెందినయువతి. ఈమె1884 సం॥ మేనెల.10 వతేదిని జననమొందెను. ఓఢ్రభాషలో ననమాన కవిత్వమును జెప్పగలదు. వీరేశ్వరోపాసనమునందును, సంఘసంస్కారణమునందును నీమెకెక్కువ యభినివేశముగలదు. ఓఢ్రులలో నిట్టి స్త్రీ

నాపద్ధతి అతిశయముగనున్నది. ఈమెయీపద్ధతి ననుసరింపకుండుటచేత భార్యాభర్తలు కులబహిష్కార ప్రాప్తులయినారు. భర్తగారగు శ్రీయుత శ్రీరామ పట్నాయకులుగారు ప్రస్తుతము బరంపురములో రివిన్యూ సెటిల్‌మెంటు ఆఫీసునందుద్యోగములో నున్నారు.

శ్రీమతికాళహస్తి అలివేలుమంగమ్మగారు.

ఈమె చెన్నపురి శాస్త్రత్యాగరాజను నాయుడుకులమునకుచెందినయువతి. వయస్సు 27 సంవత్సరములు. ద్రావిడాంధ్రభాషలలో పాండిత్యముకలదు. స్త్రీవిద్యాభివృద్ధికొరకును, బ్రహ్మమతముకొరకును పాటుపడుచుండును. అరవభాషలో నక్కడక్కడ ఉపన్యాసముల నిచ్చుచుండును. దేశీయమహాసభకొకపర్యాయము 100 రూపాయలు జమచేసి పంపియుండెను.

బొమ్మదేవరపు వేంకటరత్నమాంబగారు.

ఈమెకాకినాడలో స్త్రీవిద్యావిషయకమయిన యుపన్యాసములనిచ్చుచు దైవసంబంధమైన చర్చలు జరుపుచు స్త్రీలనేకసంఘములుగాజేర్చి వారికి యుపకారమొనరించుచున్నది.

శ్రీయుత గాంధిగారు.

వీరిచరిత్ర యాంధ్రపత్రిక యందనేకసారివ్రాయబడినది. దక్షిణ ఆఫ్రికాలో హైందవులనాయకులు. గొప్పదేశాభిమాని.

లాల్ శంకరు, ఉమాశంకరు.

ఈయన గుజరాతిదేశమందలి నాయకులలో నొక్కడు సంఘసంస్కారణాభిమాని, విద్యావంతుడు, బ్రహ్మసమాజికుడు, దేశభక్తుడు.

జీవన్జీగారు.

ఈయన భారతీయ మహమ్మదీయుడు. వర్తకమునిమిత్తము బొంబాయి రాజధానినుండి యుగాండఅను ఆఫ్రికాలోనిరాజ్యమునకు వెళ్లియుండెను. ఈరాజ్యము ఇంగ్లీషువారిది. రయిలుబండ్లు వేయుటకును, కూలిపనులకును ఇండియానుండి వచ్చుటకువెళ్లిన భారతీయులు పడు కష్టములను జూచి తన్నివారణార్థమై ఎక్కువపనిని చేయుచున్నాడు. యుగాండకానసనిర్మాణ సభలో సభ్యుడు.

లాల్‌భాయి, దలపత్ భాయి.

అహమదాబాదులోని ధనాధికులలో నొక్కడు. స్వంతమిల్లులుగలవు. వారికొన్నిమిల్లులకు ఏజంటు దానధర్మ కార్యములలో ఖ్యాతినిపొందినవాడు.

జెంషెడ్జినస్సర్వాంజీ తాతాగారు.

వీరిచరిత్రము ఆంధ్రపత్రికలో యిదివరకువ్రాయబడినది. 30 లక్షలరూప్యములు మనదేశాభివృద్ధి కవశ్యకమగు ప్రకృతిశాస్త్రమూలాన్వేషణాలయమునకిచ్చెను. తానుసంపాదించినధనములో చాలసాటి ధర్మకార్యములకై వినియోగించెను. వీరుకొలదికాలమునుండి విద్యార్థివేతనములిచ్చి గొప్పపరీక్షలలోఁ గడతేరుటకై పంపెను.

సర్ చినాభాయి మాధవలాలు. సి. ఐ. ఇ.

ఈయన అహమదాబాదు పురవాసి. బట్టలమిల్లులయజమానుడు. విశేషధనసంపన్నుడు. ప్రకృతిశాస్త్ర విద్యాలయమునకు 6 లక్షల రూపాయలిచ్చినాడు. అహమదాబాదులో నెన్నియో దానములు

ముస్నంగి రామయ్యపంతులుగారు.

కె. నరసింహంగారు.ఎం.ఏ.బారిస్టర్.

దుగ్గిరాల సూర్యప్రకాశరావుగారు.

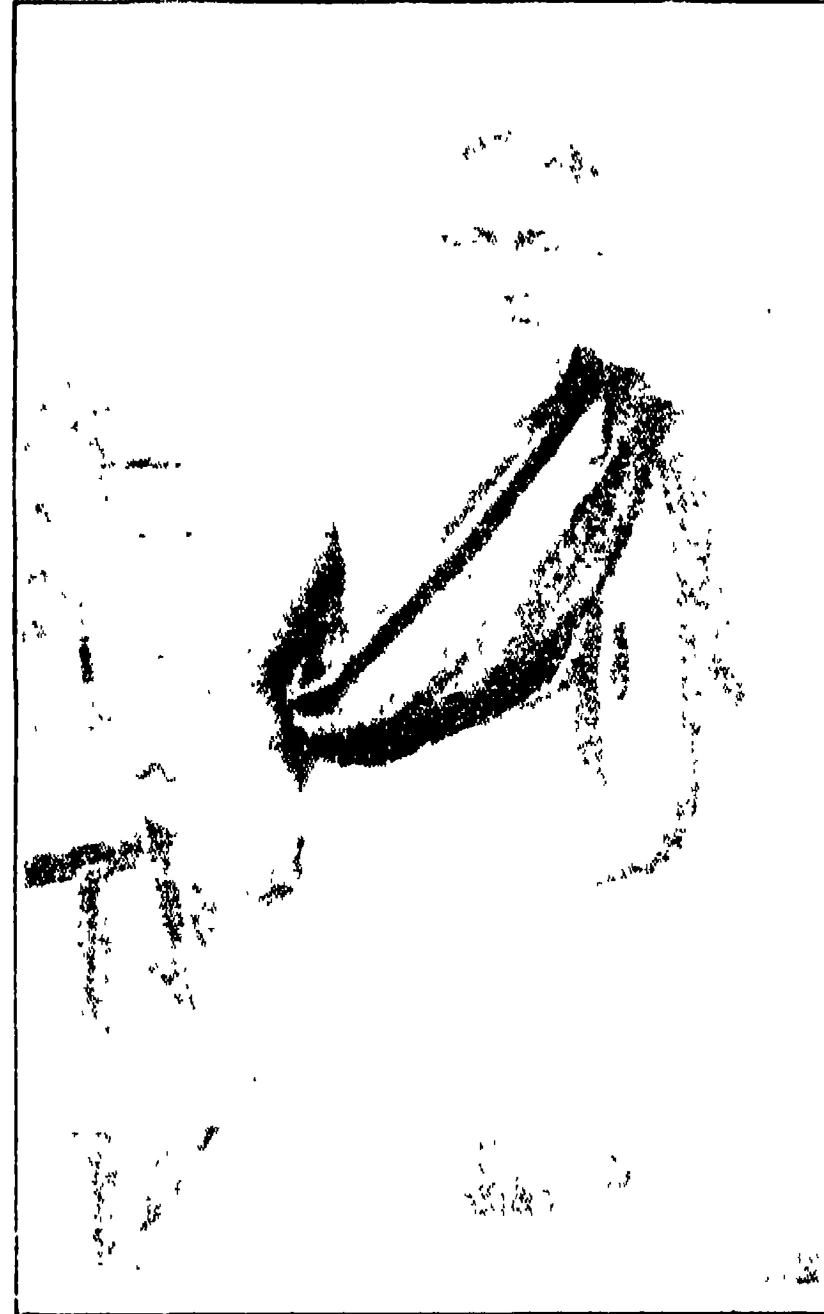

కనకపల్లి భాస్కరరావుగారు.

శేషు కామశాస్త్రిగారు.

యం. బుచ్చికామకవిగారు.

ఆకొండి వ్యాసమూర్తిశాస్త్రిగారు.

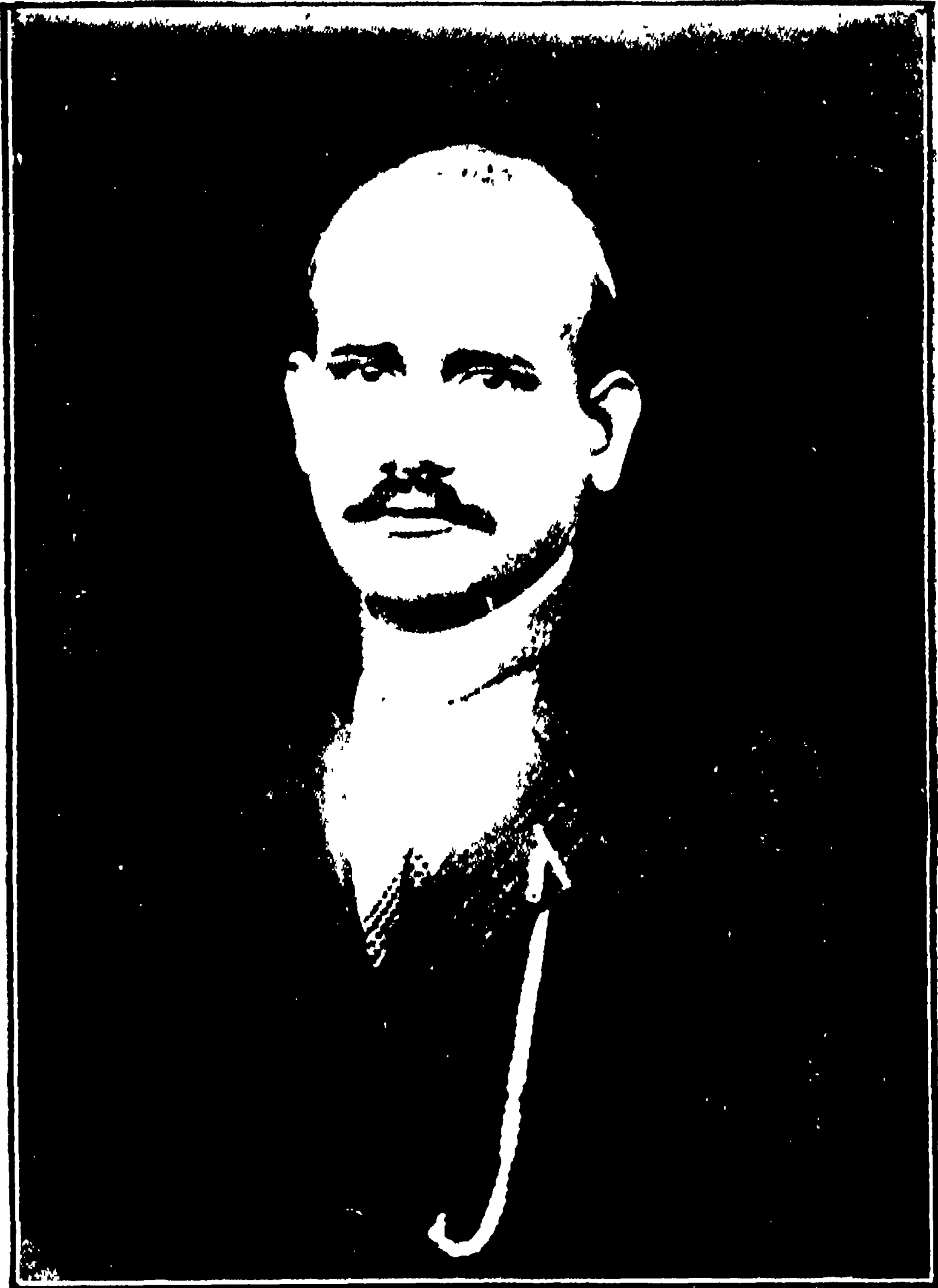

పురాణంకొండ మల్లయ్యశాస్త్రిగారు.

ఆవటు సూర్యనారాయణగారు.

కామిశెట్టి వేగమ్మనాయుడుగారు.

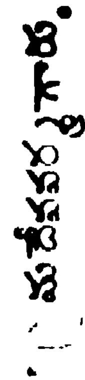

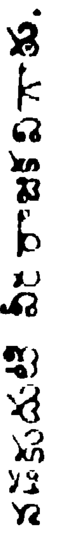
శ్రీ శంకరరావుగారు.

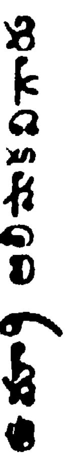

గంటి రఘునాయకస్వామిగారు.

చేసినాడు. విద్యాలయములకు సహాయము చేసినాడు. విద్యార్థులకు భోజనవసతులకయి గృహములను కట్టించినాడు. బొంబాయిదొరతనమువారు సర్ అను కితాబునిచ్చి గౌరవించినారు.

సర్ కరింభాయి ఇబ్రహీం.

ఈయన బొంబాయిపురవాసి. బారానెట్ అను యెంతధనికులకయినను లభింపని గౌరవ మీయనకీయబడినది. ప్రకృతిశాస్త్రవిద్యాలయమునకు 10 లక్షలరూపాయలను దానమిచ్చినాడు. బొంబాయిలోని మహమ్మదీయులకు సతతము దానము చేయుచుండును. బొంబాయిలోని మహమ్మదీయ నాయకులలో నగ్రగణ్యుడు.

రతన్ టాటాగారు.

టాటాగారికుమారుడు కులపావనుడు. మహోదార. వాణిజ్యవ్యాపారములందు మించినసమర్థుడు. ట్రాన్సువాలు భారతీయ నిధికి 50,000 రూపాయలిచ్చెను.

రాజా రవివర్మగారు.

ఈయన వ్రాసిన పటములు హిందూదేశములో ప్రతిగృహమునందును అల్లుకొనినవి. వీరిపేరు భరతఖండమునందు యెరుంగనివారుండరు. మనపూర్వచారిత్రములను, కావ్యకథలను చిత్తరువుల రూపమున వ్రాసి జాతీయజీవనములో నూతనోత్సాహమును కల్పించినారు. ఈయన చిత్తరువులు భరతభూమికి గౌరవమును దెచ్చినవి.

డాక్టరు ఆనందకుమారస్వామి.

ఈయన చిత్రకళాశాస్త్రమునందెక్కువ పరిశ్రమను జేసినాడు యూరపుఖండమునందును నివసించుచుండును. చిత్రపరిశోధనములో నీయనతో సమానులు ఇండియాయందేమి ఇంగ్లండునందేమి బహుఅల్పముగ గలరు. అలహాబాదు 'చిత్రవస్తుప్రదర్శనము'లోని చిత్రకళాశాల కుమారస్వామిగారి యాధిపత్యముక్రింద నుంచబడెను. చిత్రశాస్త్రసంబంధ వ్యాసములను వార్తాపత్రికలకు వ్రాయుచుండును.

రవీంద్రనాథ టాగోరుగారు.

ఈయన మహర్షి దేవేంద్రనాథ టాగోరుగారి కుమారుడు. చిత్తరువులు వ్రాయుటయందు అసమానప్రజ్ఞావంతుడు. రాజా రవివర్మతో సరివన్నెయందు గరిపోల్చదగినవాడు.

ఆర్. వెంకయ్యనాయుడుగారు.

ఈయన చెన్నపురియందు సుప్రసిద్ధమగు రూపపటములుతీయు కార్యస్థానముగలవారు. చిత్రచాతురియు గలవాడు. స్వశక్తిచేత ధనమార్జించి చెన్నపురిలో ప్రసిద్ధిజెందిన ఆంధ్రులలో వెంకయ్యగారొకరు.

గంజాం వెంకటరత్నం పంతులుగారు.

ఆంధ్ర[illegible] గొప్ప [illegible] శాసననిర్మాణసభలో ప్రజా[illegible] గంజాం వెంకటరత్నం పంతులుగారు. [illegible] సంవత్సరములక్రిందట కీర్తిశేషులైరి.

లాలా లజపతిరాయిగారు

ఈయనపేరు హిందూస్థానమందంతటనెల్ల ప్రజలెరిగియేయున్నారు. పంజాబు చీఫ్‌కోర్టులో న్యాయవాది. ఆర్యసమాజకుడు గొప్పవక్త, దేశభక్తుడు పంజాబులో విద్యావ్యాపనమునకయి చాలపరిశ్రమచేసెను. క్షామబాధవలన భూకంపమువలన జనులు శ్రమలపాలయినప్పుడు తనధనమును వ్రోగుచేసి ఆస్థలములకు వెళ్లి తద్బాధానివారణమునకై కృషిచేసెను. దేశీయమహాసభా ప్రతినిధిగ ఇంగ్లండుకు బోయి నచటనుపన్యాసములిచ్చెను.

బాబు బిపిన్ చంద్రపాలుగారు.

ఈయనపేరు దేశమంతను వ్యాపించియేయున్నది. వంగదేశీయుడు జాతీయపక్షవాది అత్యద్భుతవక్త వార్తాపత్రికాసంపాదకుడుగ కొంతకాలముండెను. ప్రస్తుతమింగ్లండులో నున్నాడు.

పల్లె చెంచల్‌రావు పంతులుగారు.

చెన్నరాజధానిలో నాంగ్లేయవిద్య ప్రారంభమయినతరువాత నీదేశీయ నాయకులయినవారిలో చెంచల్‌రావు పంతులుగారొకరు. దేశాభిమానులు. రాజప్రతినిధిగారి శాసననిర్మాణసభలో ప్రజాప్రతినిధులుగ నుండిరి.

గాజుల లక్ష్మీనరసు నాయుడుగారు.

వీరిచరిత్ర విపులముగ నాంధ్రపత్రికలో నొకపర్యాయము ముద్రింపబడినది. చెన్నపురికాపురస్థుడు. వ్యాపారమువలన చాల ధనము సార్జించెను. ఆకాలములో దొరతనమువారిచర్యలను న్యాయము తప్పినప్పుడు నిర్భయముతో ఖండించుచు సీమలోని పైయధికారులకు నయితము విజ్ఞాపనముల బంపుచుండెను

బెహరాంజి మలబారిగారు.

ఈయన బొంబాయివాస్తవ్యుడగు పారశీకుడు పారసీసంఘసంస్కరణమునకై చాలపరిశ్రమ చేసెను. ఆంగ్లేయ వార్తాపత్రికలను స్థాపించి తత్సంపాదకుడుగనుండి ఎక్కువకీర్తినొందెను. మనహిందూస్థానమందలి సంపాదకులలో మలబారిగారితో సరితూగువారు లేరు. బొంబాయిలోని "సేవాసదనము" స్థాపించి స్త్రీలోకమునకు మహోపకారము చేసినారు. హిమవత్పర్వతములలో క్షయవ్యాధిచికిత్సాశ్రమము స్థాపించి వ్యయమును పెట్టుకొనెను. మహారాజులకును, రాజులకును, జమీందారులకును, విద్యాధికులకును, గవర్నమెంటువారికిని, వారివారి కార్యకర్తలకును మలబారిగారియందత్యంతానురాగము కలదు. ఎవరికిని తెలియకుండ దేశోపకారము చేయుచు మహాత్ములలో నీతనిపెట్టి యెంచదగినవాడనుచు నీతనికీర్తి దేశమంతటను నల్లుకొనినది. ఒకపర్యాయము కె. సి. ఎస్. ఐ. అను బిరుదును ఒకగవర్నరుగారిచ్చెదమనగా వినయపూర్వకముగా నాకు వద్దని తెలియచ్చినారట.

దామోదరదాసు సుఖద్వాలా.

బొంబాయిలో వ్యాపారమువలన చాలధనము నార్జించుచున్నాడు. సంపాదించిన ధనమునంతయు సత్కార్యములకయి వ్య

యము చేయుచుండును. స్వంతముగనొక అనాథశరణాలయముగట్టించి పసిబిడ్డల పోషణార్థమై స్వార్జితమునుండి ద్రవ్యమునిచ్చుచున్నాడు. నిమ్నజాత్యుద్ధరణము కొరకయి చాలసొమ్మును ఖర్చుపెట్టినాఁడు. పరోపకారపారాయణుఁడైన యీసత్పురుషుని పరమాత్మ కాపాడునుగాక.

మాడపాటి వెంకటేశ్వరరావుపంతులుగారు.

ఈయన నూజవీడు సంస్థానమున కుదివానుగానుండెను. బెజవాడ యందు ఎడ్వర్డు కారొనేషన్ హాలని యొక పురమందిరమును గట్టించినారు. ధనసంపన్నుఁడనియు, దాతయనియు కీర్తికలదు.

గౌరవనీయులగు గోస్వామిగారు.

వీరు వంగదేశ లెఫ్టినెంటు గవర్నరుగారి కార్యాలోచనసభ్యులు అనగా ఆరాష్ట్రపాలకులలో నీయనయొక్కరు. నెలకు రు 5000 లు వేతనములభించుచు. ఈయనవిద్యాధికుడు. దేశాభిమాని.

గౌరవనీయులగు భూపేంద్రనాధ్ భోసుగారు.

వీరు కలకత్తాయున్నత న్యాయసభలో నొక న్యాయవాది. రాజప్రతినిధిగారి శాసననిర్మాణసభా సభ్యులు దేశీయమహాసభా నాయకులలో నొకరు. గొప్పవాచాలతగలవాఁడు. దేశసేవ చేయుచున్న పుణ్యపురుషులలో నీయనయొక్కఁడు.

గౌ. మోచర్ల రామచంద్రరావు పంతులుగారు.

గౌరవనీయులగు శ్రీరాజాగారు మృతినొందినపిమ్మట కృష్ణా గోదావరిజిల్లాల మునిసిపాలిటీలచేత చెన్నపురి శాసననిర్మాణసభకు ప్రజాప్రతినిధిగ నెన్నుకొనఁబడినారు. ప్రజావాంఛితములను సభలో చక్కఁగా వెలిబుచ్చుచు దేశోపకారమును జేయుచున్నారు. రామచంద్రరావుగారు ఏలూరుపట్టణములో న్యాయవాదిగనున్నారు.

కోలాచలం వెంకటరావుగారు.

వీరు బళ్ళారిలోనున్న నొక న్యాయవాది. సంఘసంస్కర్త. చెన్నపురి శాసననిర్మాణసభలో సభ్యుడుగ నిదివరకుండిరి. ప్రపంచమును ట్టుతిరిగివచ్చిన తెలుగుబ్రాహ్మణుడు ఈయనే. పెక్కుదానములను ధర్మకార్యములకయి చేసినవారు. ఈయనపకుమారుడు బారిష్టరు పరీక్షలో [illegible] న్యాయవాదిగనున్నారు.

భద్రాచలం జమీందారుగారు. వారిపుత్రుఁడు.

ఆంధ్రదేశమందలి గొప్ప జమీందారులలో వీరొక్కరు. ప్రజ్ఞావంతులనియు, మంచి దాతలనియు పేరొందినారు. వీరి కుమారులును వీరివలెనే ధర్మదాతలు. విద్యాపోషకులు.

శ్రీరాజా వత్సవాయి గజపతిరాజుగారు.

వీరు సంఘసంస్కరణప్రియులు. దేశ, విద్యాభిమానులు. పెద్దాపురాధీశుల వంశములోనివారు. ప్రస్తుతము గొప్ప యీనాందారులు. పెద్దాపురములో నొక జాతీయ పఠనమందిరమును స్థాపించినారు. ఇందాంధ్ర గ్రంథములు చాలగలవు.

మైలవరం జమీందారుగారు.

వీరు కృష్ణాజిల్లా మైలవరము జమీ కధిపతులు. దాతలు. ఆంధ్రభాషాభిమానులు.

రామచంద్రపురం జమీందారుగారు.

గోదావరిజిల్లాలోని రామచంద్రపురంబునందుండురు. దేశాభిమానులు. దీనజన రక్షకులు. ఆంధ్రభాషాపోషకులు. ఐశ్వర్యములోఁ దులదూగుచున్నారు.

రాజా విశ్వేశ్వర నిశ్శంక బహద్దరు
శ్రీసంగమవలస జమీందారుగారు.

వీరు అభినవ భోజులని ప్రసిద్ధిగాంచిన శ్రీరాజామృత్యుంజయనిశ్శంక బహదరువారి పౌత్రులు. శ్రీరాజా చంద్రశేఖర నిశ్శంకబహదరువారి పుత్రులు. ప్రస్తుతము సంగమవలస సంస్థానమును బరిపాలించుచున్నవారు. వీరువయస్సుచే చిన్నవారయ్యును, సద్గుణంబులను, సత్ప్రవర్తనంబునను పెద్దవారై యెల్లజనులయుల్లంబుల బల్లవింప జేయుచున్నవారు. ఆంధ్రగీర్వాణాంగ్లేయోత్కళాది భాషలయందు వీరికిమిక్కిలి ప్రావీణ్యముగలదు. ఆంధ్రభాషయందు వీరికిఁగలయభిమాన మనుపమానమైనది. వీరు కవితాప్రియులు. కవులనాదరించుటయందు వీరికిఁగల యాసక్తి యనన్యసామాన్యము. వీరువిద్యావివేకసంపత్తిచేతను, దానదయాధర్మాదులచేతను, తాతగారింబోలియున్నవారు.

దేశరాజు సీతారామారావుపంతులుగారు.

వీరు గుంటూరు మండలములోని బాపట్లవాస్తవ్యులు. బి. సి. ఇ. పరీక్షలోఁ దేరినతరువాత మైసూరురాజ్యమునందు ఇంజనీయరింగుశాఖలోఁ బ్రవేశించి కొన్ని సంవత్సరములలో ఎక్సిక్యూటివుఇంజనీయరుపదవిని బడసిరి. కొంతకాలము మైసూరు మహారాజాగారి రాజనగరపాలకుఁడుగ గూడనుండెను. మైసూరురాజ్యము నందున్నత పదవియందున్న ఆంధ్రులలో నీయన గారొక్కరు.

రావుబహద్దరు దేశరాజు కృష్ణయ్యపంతులు గారు.

ఈయన దేశరాజు సీతారామారావుగారితమ్ముఁడు. బి. ఎ. పరీక్షలో నుత్తీర్ణుఁడయి గవర్నమెంటువారి యుద్యోగములో ప్రవేశించి సెటల్‌మెంటు కమీషనరు పదవినిగూడఁ బడసెను. ఈయనచేసినసేవకు గవర్నమెంటువారు మెచ్చుకొని రావుబహదూర్ అనుగౌరవబిరుదమునిచ్చిరి.

జయంతి రామయ్యపంతులుగారు.

వీరు 20 సంవత్సరములనుండి చెన్నపురి [illegible] కొలువునున్నారు. ప్రస్తుతము [illegible] స్త్రీలుగనున్నారు. తెలుగుభాషయందు గొప్ప పాండిత్యముగలవారు. [illegible] గలదు.

వి. గోపాలయ్యగారు.

వీరు ఉత్తరార్కాటుజిల్లానివాసులు. బి ఏ. బి. ఇ. ఐ. పరీక్షలలో దేరినవారు. తెలుగుభాషాపాండిత్యము కలవారు. ప్రస్తుతము గంజాం జిల్లాపర్లాకిమిడి పురమందు ఎక్జిక్యూటివు ఇంజనియరుగనున్నారు.

మంగు శ్రీనివాసరావుగారు.

వీరు పర్లాకిమిడి రాజాగారి కళాశాలకు ప్రిన్సిపలుగనున్నారు. భారతీయ విద్యాధికులనే ప్రధానోపాధ్యాయులుగాగల చెన్నపురి కళాశాలలోనిదియొక్కటి.

పి॥ టి॥ శ్రీనివాసఅయ్యంగారు.

వీరు విశాఖపట్టణమందలి ఎ. వి. ఎన్. కళాశాలకు ప్రిన్సిపలుగారు. చెన్నపురి విశ్వవిద్యాలయములో నొకసభ్యులు. ఎం. ఎ. ఎల్. టి. పరీక్షలోఁ దేరినారు

ప్రిన్సిపల్ డాక్టరు లాజరస్ బి. ఎ. గారు.

ఈయన ఆంగ్లో హైందవుడు. 35 సంవత్సరములనుండి విశాఖపట్టణములోని లండన్ మిషన్ హైస్కూలులోఁ బ్రధానోపాధ్యాయుఁడుగనున్నాఁడు. ఇంగ్లండు మొదలగుదేశములకు వెళ్లివచ్చుటవిద్యాపద్ధతులనుఁ గనుఁగొనివచ్చినాఁడు. ఆనరరి మేజిస్ట్రేటుగను, మునిసిపలు కౌన్సిల్లరుగను, జిల్లాబోర్డుమెంబరుగను నుండి విశాఖపట్టణముజిల్లాలో గొప్పదేశసేవచేసి యున్నాఁడు.

మల్లాది వేంకటరత్నముగారు.

ఈయనదొరతనమువారి విద్యాలయములో సుపాధ్యాయుడుగనున్నాడు. రాజమహేంద్రవరములో దొరతనమువారి యుపాధ్యాయ బోధనావిద్యాలయమునకు వైసుప్రిన్సిపలుగనుండెను. ఈసంచికతో శాస్త్రవిషయమునగురించి యొకవ్యాసమును వ్రాసినారు.

శ్రీరాజా మంత్రిప్రగడ భుజంగరావుగారు.

వీరు ఏలూరు పురవాస్తవ్యులు. జమీందారులు. ఆంధ్రభాషయం దష్టావధానముచేయుదురు. వీరుకొన్ని పుస్తకములనుగూడ వ్రాసినారు. సంస్కృతాంధ్రహూణ భాషలయందు ఘనమయిన పాండిత్యముకలదు. ఈసంచికలోక వ్యాసమునుగూడ వ్రాసియున్నారు.

పేర్ల రామమూర్తిశ్రేష్ఠిగారు.

విజయనగరములోఁ బ్రసిద్ధికెక్కిన చిన్నజమీందారులు. విశాఖపట్టణములో కాంబెల్ పుస్తకభాండాగారమునేర్పాటుచేసిరి. విజయనగరములో విక్టోరియా మెమోరియల్ హాలుకు ధనసహాయము నుఁజేసిరి. అన్నసత్రములు, చెఱువు మరమ్మతులు మొదలగుసత్కార్యములకు ధనసహాయము చేయుచు కీర్తిఁగాంచియున్నారు.

రాజా శ్రీ పద్మనాభనారాయణదేవుగారు.

ఈయన పర్లాకిమిడి రాజాగారి సోదరులు. ఓఢ్రభాషయందు నాటకములను నూతనపద్ధతిని వ్రాసినారు. పర్లాకిమిడియందొక నాటకశాలను స్థాపించిరి. విద్యార్థులకు సహాయమొనరించుచుండెడివారు. దేశీయసభయందు దెక్కువ యభిమానమునుఁ గలిగియుండెడివారలు.

శ్రీరాజా వీరప్రతాపరుద్రగౌరచంద్ర గజపతి నారాయణదేవు బహద్దర్ గారు.

వీరు పర్లాకిమిడి సంస్థానాధీశులయి యుండిరి. స్వసంస్థానమునందొక కాలేజియును పర్లాకిమిడినుండి నౌపాడకు 9 లక్షలు వినియోగించి వేయించిన రయిలుమార్గమును వీరి దేశాభిమానమును చాటుచున్నవి. ఔదార్యపురుషులు. పరోపకార పారీణులు. 1905 వ సం॥న కీర్తిశేషులయిరి.

శ్రీ దంతులూరి వెంకటవిజయ గోపాలరాజుగారు.

వీరు బవులివాడ మొఖాసాదారుగారు. ఆంధ్రభాషాభిమానులు. ధనవంతులు. ధర్మకార్యములను చేయుచుండువారు.

రాజావత్సవాయి తిమ్మగజపతి రాజుగారు.

రాయ జగపతి రాజుగారు.

వీరును వీరి సంతతివారును పెద్దాపురములో 1700 వ శతాబ్దమునందు రాజ్యమేలిన క్షత్రియులు. రాయ జగపతిరాజుగారు కొద్దికాలమే రాజ్యమేలి చేతిలోనున్న పిల్లవాడగు కుమారునితోకూడ స్వర్గస్థులయిరి. వీరి వంశస్థులు గొప్ప యీనాముదార్లుగ నిప్పటికిని పెద్దాపురమునందున్నారు. ఈపటములు పూర్వకాలపు ప్రభువులు ధరించు యుడుపులను వారిరీతిని సూచించుచున్నవి.

బచ్చురామేశంగారు.

ఉత్తరసర్కారులలో మహాదాతలనిప్రఖ్యాతిగాంచిన వైశ్యకులతిలకములలో బచ్చురామేశముగారు అగ్రగణ్యుడు. అన్నప్రదానమపరిమితముగా చేసినారు. ఋతువులలో ననేకమంది కన్యాదకము లిచ్చిరక్షించినాడు. చెఱువులుత్రవ్వించినాడు. అనేక కన్యాదానములుచేయుటకు ధనసహాయము చేసినాడు.

పైడా రామకృష్ణయ్యగారు.

వీరు కాకినాడలో గొప్పవర్తకులు. ధర్మదాత. రావుబహదూర్ కందుకూరి వీరేశలింగముగారికి స్త్రీపునర్వివాహములు చేయుటకయి 30,000 రూపాయలిచ్చినాడు. బధిరులకు మరికొంతధనమిచ్చుచుండెడివాడు. స్వపట్టణమందుయందుగూడ బాలధర్మకార్యము లొనరించినాడు.

వెలగపూడి సుందరరామయ్య పంతులుగారు
ఎం. ఏ., బి. ఎల్.,

వీరు ఆంధ్రులందఱికిని లలామభూతులు. మద్రాసు యూనివర్సిటీ స్థాపింపబడిన తరువాత మొట్టమొదట ఎం. ఏ. పరీక్షలో కృతార్థులైనవారు వీరే. వీరు 1848 వ సంవత్సరమందు జననమొందిరి. మచిలీబందరునందున్న నోబిలు కాలేజిలో వీరువిద్యాభ్యాసముఁజేసి 1864 లో ఎఫ్. ఏ. ప్యాసుచేసిరి. తరువాత చెన్నపట్టణమునకుఁ బోయి బి. ఏ. ఎం. ఏ. పరీక్షలనిచ్చిరి. వీరు ఎం. ఏ, ప్యాసు చేయువరకు మద్రాసురాజధానిలో నాపరీక్షనిచ్చినవారు ఎవరును లేరు. కావున వీరు ఎం. ఏ, పరీక్షనిచ్చినతోడనే 20 తోపులువేసిరని చెప్పెదరు. ఆంధ్రులకట్టి గౌరవము గలుగఁజేసిన సుందరరామయ్యగారిని ఎంతపొగడినను చాలదు. వీరు బి. ఎల్. పరీక్షకూడనిచ్చిరి. వీరుడిస్ట్రిక్టు మునసబుపనియు సబ్‌జడ్జిపనియుఁ జేసి 1880 వ సంవత్సరమున అనగా 32 సంవత్సరములకే పరలోకగతులైరి. వీరు ఇంకను బ్రతికియుండినయెడల హైకోర్టుజడ్జి అయి యెంతయు గౌరవముచెందియుందురు. వారియకాల మరణమువలన ఆంధ్రులకు నపారమైన నష్టము కలిగినదనిచెప్పుటకు సందేహములేదు.

పూనర్ల చినతమ్మన్న శ్రేష్ఠిగారు.

వీరు విశాఖపట్టణముజిల్లా భీమునిపట్టణము వాస్తవ్యులు. వైశ్య వర్తకులు. ధనికులు, దాతలు.

బసవరాజు గవర్రాజుగారు.

వీరు కందుకూరి వీరేశలింగముగారి ప్రియస్నేహితులు. వారు చేసిన సత్కార్యములన్నిటియందును జీవించియున్న దినములలో సహాయము చేయుచు వచ్చిరి. కృతజ్ఞతాపూర్వకముగ శ్రీపంతులుగారు గవర్రాజుగారి పెద్దఛాయాపటమును రాజమహేంద్రవర పురమందిర మందుంచినారు.

కోపల్లి వెంకటరమణరావుగారు.

ఈయన బి. ఏ. పరీక్షయందు గడతేరినాఁడు. వెంకటగిరియం దీయనచేస్థాపింపబడిన విద్యాలయము హైస్కూలయి అభివృద్ధిలో నున్నది. జాతీయవాదులలో నొకఁడుగనుండెను. ఆంధ్ర కర్ణాట భాషలయందెక్కువ పాండిత్యముగలవాఁడు, ఆంధ్రమున కొన్ని నాటకములను రచించెను. వెంకటరమణరావుగారు ఆంధ్రపత్రికను మొట్టమొదట స్థాపించినప్పుడు ఆరుమాసములు సంపాదకుడుగానుండెను. విషజ్వరపీడితుఁడై 1909 వ సంవత్సరము ఫిబ్రవరినెలలో గతశేషుఁడాయెను,

దాసు శ్రీరాములుకవిగారు.

దాసువారికుటుంబము కృష్ణాగోదావరీజిల్లాలలో నెక్కువ ప్రఖ్యాతిని గాంచినది. శ్రీరాములుపంతులుగారు విఖ్యాతికలగువారు గురు పుత్రుల జనకుఁడు. ఆంధ్రభాషాకోవిదుఁడు. ఆంధ్రదేవీభాగవతము మొదలగు గ్రంథములనురచించెను. వీరుమృతినొంది కొన్ని సంవత్సరములయినవి.

త్రిశేషులయిన వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిగారు.

వీరుచెన్నపురిలోఁ బ్రసిద్ధికెక్కిన సంస్కృతాంధ్ర గ్రంథవిక్రేతలుగనుండిరి. అనేకగ్రంథములను ముద్రింపించిరి. సంస్కృతాంధ్రములలో మంచిపండితులని పేరుబడసిరి.

కొప్పరపు సోదరకవీశ్వరులు.

వీరు గుంటూరుజిల్లా కొండవీటిసీమలోని నరసారావుపేటతాలూకా కొప్పరపు గ్రామవాస్తవ్యులు. అన్నగారిపేరు వెంకటసుబ్బరాయలు,తమ్మునిపేరు వెంకటరమణరాయలు. పెద్దవానికి 25 సంవత్సరములును రెండవవానికి 28 సంవత్సరములును వయస్సుండును. వెంకటరాయలు 11 వ యేటనే పద్యములల్లువాఁడు. ఇప్పటికివీరునూటనూటయేబది అష్టావధానములను, శతావధానములను చేసియున్నారు. మొట్టమొదట గంటకునూరుపద్యములను చెప్పగలిగియుండిరి. ఇప్పుడు గంటకు నాల్గునూరులు చెప్పగలరు. ఇప్పటికి సుమారు 30,000 పద్యములఁ జెప్పినారు. వీరికి వరప్రసాదులనియు, ఆశుకవి సింహంబులనియు, ఆశుకవిచక్రవర్తులనియు గౌరవబిరుదములను నానా పట్టణములవారిచ్చిరి. వీరుబంగారు పతకహారంబులను ధరించుచున్నారనిన నదిఅతిశయోక్తి కాదు.

రామకృష్ణకవులు.

వీరుపిఠాపురము సంస్థానమునం దాస్థానకవీశ్వరులుగ నున్నారు. శతావధానముచేయగలరు. ఆంధ్రదేశమం దిప్పుడిప్పుడే కీర్తినిసంపాదించుచున్నారు. కవితాపత్రికా సంపాదకులు.

వేంకటపార్వతీశ్వర కవులు.

కృష్ణాజిల్లా తనుకువాస్తవ్యులు. శతావధానమును చేయుటయేగాక అనేకరమణీయమగు గ్రంథములను పెక్కులరచియించి ప్రసిద్ధికెక్కినారు. ఈసంచికలోఁ గొన్నిపద్యములచ్చటచ్చట వీరు వ్రాసినవి ముద్రింపఁబడినవి.

కంఠమనేని రంగయ్య, మానుమోర రామస్వామిగార్లు.

కవుతవరములో జరిగిన ప్రథమకమ్మ మహాజనసభకు రంగయ్యగారు అధ్యక్షుఁడుగను రామస్వామిగారు ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షులుగను నుండిరి. తదర్థ సభావేశసంకల్పములు ఫలింపజేయుటకు కృష్ణామండలములో నిప్పుడు కమ్మవారిచే నేర్పఱుపఁబడుచున్న బాలబాలికా పాఠశాలలు పంచాయతీసభలు సాక్షులుగనున్నవి.

కొవ్వూరు బసివిరెడ్డిగారు, ములుకుట్ల అచ్యుత రామయ్యగారు.

బసివిరెడ్డిగారు కృష్ణాజిల్లా నిడదవోలులోనుండు గొప్పవ్యాపారులు. రయిసుమిల్లునకు అధిపతి. దానధర్మములుచేయువాఁడు. అచ్యుతరామయ్యగారు న్యాయవాది. దానధర్మపరుఁడు.

ఎం. రామలింగారెడ్డిగారు.

ఈయన కేంబ్రిడ్జి విశ్వవిద్యాలయ పట్టపరీక్షలో ను త్తీర్ణుఁడయినవాఁడు. దేశచరిత్రా పరీక్షలయందుఁ బహుమానములనుగొంచి విద్యార్థి వేతనములను గడించినవాఁడు, తెలుఁగుభాషలో గొప్పపాండిత్యముకలదు. మైసూరురాజ్యములో విద్యాశాఖయందిప్పు డొకయుద్యోగిగనున్నాఁడు.

సి. వై. చింతామణిగారు.

ఈయన విజయనగరం కాపురస్థుఁడు. అలహాబాదులో సాంగ్లేయభాషలోఁ బ్రచురింపఁబడుచున్న లీడర్ అను దైనికపత్రికకు సంపాదకుఁడుగనున్నాఁడు. "హిందూసంఘసంస్కరణము" గ్రంథమునకు సంపాదకుఁడుగనుండెను. ఇంగ్లీషుభాషయందు గొప్పపాండిత్యము కలదు. ఆంధ్రులలో ఆంగ్లేయ దైనికపత్రికకు సంపాదకుఁడుగానుండునట్టి యదృష్టము మఱియొక్కరికిని లభించలేదు. చింతామణిగారు దేశభక్తులు. వ్యవసాయపరాయణులు. వీరికిమున్ముందు గొప్పగౌరవము లలభించునని తలంపఁబడుచున్నది.

పి. కర్షాప్పుగారు.

ఈయన పారశీకుఁడు. 18 సంవత్సరములు చెన్నరాజధానిలో మండలకరగ్రాహిగాను, సహాయకు దలాధిపతిగను నుండెను. కోటప్పకొండ అల్లరులలో అసమర్థతను జూపినాడని యుద్యోగపదవిని చెన్నప్రభుత్వమువారు తగ్గింపగా రాజీనామానిచ్చెను. ఈయనకు నెల 1,800 రూప్యముల ఉపకారవేతనమును స్టేటుసెక్రటరీగారిచ్చినారు. ఈయన చక్కని ఇంగ్లీషు గ్రంథములను వ్రాసినాడు. వీరితండ్రిగారు దాదాభాయిగారు బరోడారాజ్యమునకు దివానుగానుండి యుపకారవేతనమును పుచ్చుకొని ప్రస్తుతము బొంబాయినగరమందున్నాడు.

కొంబి రామమూర్తిగారు.

ఈయన [illegible] వాస్తవ్యుఁడు. చెన్నపురి ప్రెసిడెన్సీ కళాశాలలో విద్యనభ్యసించి పట్టపరీక్షలో గణితశాస్త్రమునందు రాజధానిలో ప్రథముఁడుగ [illegible] యు, ఇండి [illegible] విద్యార్థి వేతనము నుసంపాదించి [illegible] కేంబ్రిడ్జిలో [illegible] బాట్టుత పరీక్షయందు [illegible] న్నాడు. [illegible] [illegible] గారి [illegible]ఁడు.

కూచినరసింహము పంతులుగారు

వీరు పిఠాపురములోని రాజాగారి హైస్కూలులో ప్రధానోపాధ్యాయులుగనున్నవారు. వీరివద్ద ననేకమంది చదువుకొని ఆంధ్రదేశమందున్నతోద్యోగములలోనున్నారు.

గిడుగు వేంకటరామమూర్తిగారు

వీరుపర్లాకిమిడి రాజాగారి కళాశాలలో దేశచరిత్రను బోధించు యుపాధ్యాయులుగనున్నారు.

బుర్రా శేషగిరిరావుగారు

వీరు ఎం. ఏ. పరీక్షలో దేఁనవారు. విజయనగరం మహారాజాగారి కళాశాలలోనుపాధ్యాయులుగనున్నారు.

అత్తిలి సూర్యనారాయణగారు

వీరాంధ్రపత్రికకు తఱుచుగ వ్యాసములను వ్రాయుచుందురు. ఈసంచికలోఁ జిత్రకుడ్యనిగురించి యొకవ్యాసమును వ్రాసినారు. కాకినాడ పిఠాపురంరాజాగారి కళాశాలలో సహాయోపాధ్యాయులుగ నున్నారు.

ధర్మవరం కృష్ణమాచార్యులుగారు.

వీరికీర్తి ఆంధ్రదేశమందంతటను వ్యాపించియేయున్నది. చిత్రనళీయనాటక కర్త. సంస్కృతాంధ్ర కర్నాటభాషాకోవిదుఁడు. బళ్లారిలో నొక న్యాయవాది.

పాలెం గోపాలముగారు.

వీరాంధ్రభాషాపండితులు. కొన్ని నాటకములను, తదితరపుస్తకములను వ్రాసినారు,

మారేపల్లి రామచంద్రశాస్త్రిగారు.

వీరువిశాఖపట్టణమందున్న ఆంధ్రపండితులు. గ్రంథకర్తలు.

కోలాచలం శ్రీనివాసరావుగారు.

వీరు వ్రాసిన సునందనీ పరిణయాది నాటకములాంధ్రదేశమునందంతటను బ్రదర్శింపఁబడుచున్నవి. ఆంగ్లేయభాషలో నాటకచరిత్రమును వ్రాసిరి. బళ్లారిలో నొక న్యాయవాదిగ నున్నారు. వీరు సదుదార స్వభావులు. ఈసంచికలో నాటకములను గురించి యొక వ్యాసమును వ్రాసియున్నారు.

మహామహోపాధ్యాయ తాతా సుబ్బరాయశాస్త్రిగారు.

వీరు విజయనగరములోని సంస్కృతకళాశాలలో ప్రధానోపాధ్యాయులు. మహాపండితులగుటచేత దొరతనమువారు మహామహోపాధ్యాయయను బిరుదము నిచ్చిగౌరవించిరి.

దో॥ వెంకటరమణాచార్యులుగారు.

వీరు విజయనగరము కళాశాలలో సంస్కృతపండితులు. ఈసంచికకు «ఆత్మనిరూపణము» అను నొకవ్యాసమును వ్రాసినారు.

శ్రీతారామ ఘనపాఠిగారు.

ఈయన వేదమును క్రిందినుండి పైవరకు చదువగల అత్యద్భుత మేధాసంపన్నుడు. గొప్ప గౌరవములను, కీర్తినిం బడసినాడు.

శ్రీమాన్ శ్రీపరవస్తు శ్రీనివాసభట్టరాచార్యులయ్యవార్లంగారు.

మదరాసు రాజధానిలో మిగుల ప్రసిద్ధివడసిన శ్రీపరవస్తు శ్రీనివాసవెంకటరంగాచార్యులువారికి భ్రాతృవ్యులు. వీరికి సంస్కృత, లాటిన్, హిబ్రూభాషలలో విశేషపాండిత్యముకలదు. అగస్త్యవ్యాఖ్యానతత్త్వము, ఆదిత్యవ్యాఖ్యానతత్త్వము, కమలసీకంహాసటీకకు వ్యాఖ్యానగ్రంథమును వ్రాసి పేరుపొందినారు. వీరు విశ్వావసు సంవత్సరములో స్వర్గస్థులయిరి.

మున్నంగి రామయ్యపంతులుగారు.

వీరు లింగధారిబ్రాహ్మణులు 1844సం॥ మచిలీపట్నములో జన్మించిరి. 1868 లో జిల్లాకోర్టులో నాజరుపనిలోఁ బ్రవేశించి 1872 లో గుంటూరుడిస్ట్రిక్టుకోర్టు మునసబుగ నియమింపఁబడిరి. పిమ్మట బందరు బెజవాడ నరసాపురము తణుకు బరంపురము బాపట్ల కాకినాడ మొదలగుచోట్లను 1904 వరకు డిస్ట్రిక్టు మునసబుగానుండి సత్కీర్తినిగాంచి ఉపవేతనమునుపొంది స్వస్థలమునుఁజేరిరి. 1882 లో వల్లూరు జమీందారుగారికిని దయితులకును కలతలేర్పడి నపుడు వీరు వ్యవస్థాపకులుగ నియమింపఁబడిరి. తమసామర్థ్యముచే వారికలతల నంతరింపఁజేసిరి. రామయ్యపంతులుగారు రాత్రింబగలు పరోపకారము చేయుచు లింగధారులలోఁ బ్రసిద్ధినిగాంచిరి. ఆంధ్రపత్రికాధిపతియును విద్యార్థిదశలో వీరిసహాయమునుఁబొందెను. వీరి వ్యవహారకాలమునకు మెచ్చుకొని మండలన్యాయాధికారులనేకులు వీరికిఁ బ్రశంసాపత్రముల నొసంగిరి. 1907 లో పంతులుగారు కీర్తిశేషులైరి.

కే. వి. ఎల్. నరసింహంగారు.

ఈయన ఎం. ఏ.; ఎల్. ఎల్. బి; బారిష్టరు పరీక్షలలోఁ గడతేరినాడు. బి. ఏ. పరీక్షలోఁ దెనుగునందు రాజధానికి మొత్తము నప్రథమమున ధన్యతఁగాంచెను. ప్రస్తుతము చెన్నపురి హైకోర్టులో న్యాయవాదిగనున్నాడు.

దుగ్గిరాల సూర్యప్రకాశరావుగారు.

వీరు బి. ఏ. పరీక్షలో లబ్ధవిజయులయినవారు. కాకినాడలోని గోదావరి కలెక్టరుకార్యస్థానమందొక యుద్యోగిగనున్నారు. ఆంధ్రభాషా వార్తాపత్రికల యభివృద్ధిని గోరుచున్నారు. హిందూస్థానములోని వివిధరాష్ట్రములను జూచివచ్చినవారు. సంఘసంస్కరణాభిమానులు. నిమ్నజాత్యుద్ధరణమును గురించియొక వ్యాసమును సంచికకు వ్రాసినారు.

కనకపల్లి భాస్కరరావు బి. ఏ. గారు.

ఈయన బి. ఏ. పరీక్షలోఁ దెనుగుశాఖయందు చెన్నరాజధానికిఁ బ్రథమస్థానమునఁ గృతార్థులయినవారు. ఈసంచికకొక వ్యాసమును వ్రాసినారు. ప్రఫుల్లముఖి మొదలగు గ్రంథములను రచించిరి.

వేదుల కామశాస్త్రిగారు.

వీరు హిందూశాస్త్రములందును, ముఖ్యముగా జ్యోతిషశాస్త్రమునందును అసమాన పాండిత్యము కలవారు. వీరికి వేదాంతమునందుగల పరిశ్రమ విశేషము. విశాఖపట్టణముజిల్లాలో మహాదాతలని పేరును గడించినారు. 1909 వ సం॥నందు స్వర్గస్థులయిరి.

యం॥ బుచ్చికామకవిగారు.

విశాఖపట్టణ నివాసులు. ఆంధ్ర పండితులు. గ్రంథకర్తలు.

ఆకొండి వ్యాసమూర్తిశాస్త్రిగారు.

వీరు రాజమహేంద్రవరములో దొరతనమువారి కళాశాలలో నాంధ్రపండితులుగనున్నారు. కొన్ని ఆంధ్రగ్రంథములను రచించినారు.

పురాణకొండ మల్లయ్యశాస్త్రిగారు.

వీరు పిఠాపురమునందు రాజాగారి హైస్కూలులో నాంధ్రోపాధ్యాయులుగ నున్నారు. గొప్ప ఆంధ్ర పండితులు.

ఆచంట సూర్యనారాయణరాజుగారు.

ఈయన చాలకాలమునుండి పాఠశాలా ప్రధానోపాధ్యాయుఁడుగానుండి యాంధ్రమునఁ గొన్నిగ్రంథములను పద్యగద్యాత్మకముగా రచియించెను. మర్చెంటు ఆఫ్ వెనిస్ అను షేక్స్పియరు వ్రాసిన నాటకమును వ్యాదయరంజకముగాఁ దెలుగులోనికి భాషాంతరీకరణముఁజేసె

రి. గోదావరీమండలోను పాధ్యాయ సభ స్థాపించి ఎనిమిదేండ్లు కార్యదర్శిగనుండిరి. పెక్కు ఆంధ్ర పత్రికల కుపవిలేఖకుడై బోధకుల కుపకరించు శారదయను పత్రికను గొంత కాలము ప్రచురించిరి.

కామిశెట్టి పేరమ్మనాయుడుగారు.

గోదావరిజిల్లాలో ఫిరంగివారి పట్టణమగు యానాంపురవాస్తవ్యుఁడు. ఇచ్చట కీర్తివడసిన మహాజనులలో నీయనయొక్కఁడు. ఆపట్టణమునకు మేయరు (పురపాలనాధ్యక్షుడు)గ నుండెను. ఈయన దానధర్మములనుగూడ చేసినారు.

గ్రంధి రంగయ్యార్యులు

ఈయన గుంటూరు కాపురస్థుఁడగు వైశ్యుఁడు. సంగీతవిద్యాపాండిత్యము గలవాఁడు. శృతిస్మృతి పరిచయుఁడు. సంస్కృతభాషాజ్ఞాని. ఆర్యవైశ్య సభా కార్యదర్శి.

శ్రీవిక్రమదేవ వర్మగారు.

విశాఖపట్టణము జిల్లాలోని జయపురాధీశ్వరుని పిన్నయ్య పుత్రులు. సంస్కృతభాషయందుఁ గొన్ని పుస్తకములను, ఓఢ్ర భాషయందును ఆంధ్రభాషయందు గొన్ని నాటకములను వ్రాసెను. మాలతీ, కృష్ణార్జునుల చరిత్రములనునవి చెన్నపురి విశ్వవిద్యాలయ ప్రథమపట్టపరీక్షల కొకప్పుడు పఠనీయగ్రంథములుగా నిర్ణయింపబడెను.

న్యాయపతి వెంకటరామారావుగారు.

వీరు గంజాంజిల్లా టెక్కలి వాస్తవ్యులు. కృష్ణదేవుగు ఎస్టేటుకు మేనేజరుగనున్నారు. ఆంధ్రమున కొన్ని పుస్తకములను వ్రాసినారు.

నడకుదుటి వీరరాజకవిగారు.

ఆంధ్రమున కొన్ని గ్రంథములను, నాటకములనురచించిరి.

ఈశ్రీమే అలిసాకవిగారు.

ఈయన మహమ్మదీయుఁడు. వీరికుటుంబమున ఆంధ్రభాషాజ్ఞానము పారంపర్యముగ వచ్చుచున్నది. ఈయనవయస్సు 28 వ వత్సరములకు మించదు. కవిత్వము ధారాప్రదముగాఁ జెప్పగలరు. సీతావతి పరిణయము, శారికాస్వయంవరము, మణిమాల, విచిత్రబిల్హణీయము, చంద్రగుప్త, ప్రహ్లాద, ఇత్యాది నాటకములను, ప్రబంధములను వ్రాసినాడు. కాపురస్థలము గోదావరి మండలములోని పిఠాపురము.

ఆదిభట్ల నారాయణదాసుగారు.

ఉత్తరసర్కారులలో నారాయణదాసుగారితో సమమగు హరికథలను చెప్పువారు వేరొకరుండరు. ఈయన ఆంధ్రగ్రంథకర్త. వీరిచే వ్రాయఁబడిన కొన్ని పుస్తకములు చెన్నపురి విశ్వవిద్యాలయ పరీక్షకుఁ బఠనీయ గ్రంథములుగ నిర్ణయింపఁబడినవి.

రాయగి శ్రీనివాసశాస్త్రి గారు.

(భారతీయరాజ పటములో వీరున్నారు.)

సంఘసంస్కరణము కొరకును, స్త్రీవిద్యాభివృద్ధి కొరకును వీరు చాల పరిశ్రమ చేయుచున్నారు. యోగముఖు చేసి మాపగలరు. ఈమధ్య రాజభక్తిని పురిగొల్పు కొన్నియుపన్యాసము లిచ్చియున్నారు.

గుమ్మలూరి లక్ష్మీనరసింహశర్మగారు.

ఈయన గానవిద్యానిపుణుడు గుమ్మలూరి వేంకటశాస్త్రులుగారి పుత్రుడు. పదునారేండ్లప్పటినుండి కవిత్వము చెప్పసామర్థ్యము గలిగియుండెను. గర్భచిత్రబంధ కవిత్వమునందును నేర్పుగలదు. నీతిదర్పణము, సావిత్రీచరిత్రము, జానకీపరిణయము ఇత్యాది పుస్తకములను వ్రాసినారు. కాపురస్థలము విజయనగరము.

బాలకవి భోగరాజునారాయణ[illegible]

ఈయన అతిబాల్యమునుండియు ననా[illegible] గవిత్వము చెప్ప నేర్పును కలిగియుండెను. ప్రాయము పదునెనిమిదేండ్లుండవచ్చును. ఘోషయాత్ర, ప్రభావతీపరిణయము, ప్రచండపాండవము ఇత్యాదినాటకములను, విమలాదేవి యను నవలను, కృష్ణకుమారియను ప్రబంధమును రచించినాఁడు.

బాలాంత్రపు రామచంద్ర సత్యనారాయణ.

ఈబాలకుఁడు పదునేనుసంవత్సరములు మాత్రమే జీవించెను. ఈచిన్నవయస్సుననే రుక్మిణీకల్యాణము, ద్రౌపదీస్వయంవరము, శ్రీరామవిజయము అను చరిత్రములుగల గ్రంథములను వ్రాసెను. శైశవమున నింతటి మేధానిధియగు నీబాలకుని జీవితము బాలకులకెల్ల నాదర్శముగ నుండనోపును.

త్రిపురనేని రామస్వామి చౌధరిగారు.

ఈయన అష్టావధానమును చేయగలరు. కృష్ణాజిల్లా అంగలూరుపురవాసి, ఇంగ్లీషునందుఁ బ్రవేశపరీక్షలో గృతార్థులైనవారు. సంఘసంస్కరణాభిలాషి. ఆంధ్రభాషలో మంచిప్రవేశముగలరు. కొన్నిగ్రంథములను రచియించియున్నారు. కమ్మకులస్థులు.

దేశీయవిద్యాలయము రాజమండ్రి.

ఈవిద్యాలయము 1908 వ సంవత్సరం జనవరి 19 వ తేదిని స్థాపింపబడినది. ఇందుయున్నతవిద్యయు, స్వతంత్రజీవనము చేసికొనుటకుతగిన అనేకవృత్తులును నేర్పబడుచున్నవి. ఈవిద్యాలయములో 166 విద్యార్థులును, స్వల్పజీతములు పుచ్చుకొనుచున్న 20 మంది యుపాధ్యాయులును ఉన్నారు. 8 ఎకరములు విస్తీర్ణముగలిగి ఫలవంతమయిన భూమిలోనొకబంగాళాయును, దానిచుట్టునొక తోటయును గలవు. ఆది విద్యాలయ మున్నది విద్యాలయభవనము వేఱొకటికట్టింపఁబడుచున్నది. ఈభూమిలో 4 ఎకరములలో వ్యవసాయపు పనులు నేర్పుటకుఁ దగినయేర్పాటుఁ జేయుటకు నిశ్చయింపబడినది. ఈసుకార్యనిర్వాహముకత్తగ ధనము కావలయును. దేశాభిమానముగల ఆంధ్రులెల్లరు నీమహాకార్యమునకు, దోడ్పడ ప్రార్థితులు. సొమ్ముపంపఁదలఁచుకొనినవారు జనరల్ సెక్రటరి గారికి, దేశీయ విద్యాలయము, రాజమండ్రి, అనివ్రాయవలయును.

వితంతుశరణాలయము.

రావుబహద్దరు వీరేశలింగము పంతులుగారిచే నిది రాజమహేంద్రవరములో చిరకాలముక్రిందట స్థాపింపబడినది. ఆంధ్రులందరిని స్థిరస్థాపనార్థమై తోడ్పడవలయును.

కళ్లేపల్లి వెంకటరమణమ్మగారు.

ఈమె యీసంచికలో నొకవ్యాసమును వ్రాసియున్నది. ఆంధ్రభాషనుఁ జక్కగాఁజదువుకొనిన నారీరత్నము: కాకినాడ స్త్రీసమాజములో నీమెయప్పుడప్పుడు వ్యాసములనువ్రాసి చదువుచుండును.

రావుబహద్దరువిలియంవేంకటరామయ్యగారుబి.ఏ.బి.ఎల్.

ఈయనబరంపురములో న్యాయవాదిగనున్నాడు. కల్లికోటకలాశాలకు ఉపాధ్యక్షుఁడు. గవర్నమెంటు ప్లీడరు. డిస్ట్రిక్టుబోర్డు మెంబరు. దేశాభిమాని.

తల్లావఝల సుబ్బారావుగారు.

సుబ్బారావుగారు నియోగిబ్రాహ్మణులు 1856 సం॥ గోదావరిమండలములో జన్మించిరి. బి. ఏ; బి. ఎల్; పరీక్షలలో నుత్తీర్ణులై చెన్నపురిలోనున్నత న్యాయసభలో న్యాయవాదిగనుండిరి. అత్యద్భుతమేధావంతున్నాడు. బ్రహ్మవిద్యావిశారదుడు. ముప్పదినాలుగవయేటను లోకాంతరగతులైరి. వీరుజీవించియుండిన గొప్పస్థితిలో నుండియుందురు.

ఁగు విశ్వవిద్యాలయ
గ్రంథాలయం

ష సంబ
న ..

ప్రవృత్తిమార్గము.

మ. రా. శ్రీ, చిన్నాప్రగడ భానుమూర్తి బి. ఏ. ఎల్. టి. గారిచే రచియింపఁబడినది.

ఉ. వారఁ నాత్మనిల్ప మనవర్తనలఁగ్రమశిక్షజేసినం
సారమొనర్చికోలె యుపకారముగాకొకొ దానిఁబోలని
ధారుణినొందుమేల్గలద తథ్యముల్లోకహితంబు వల్పుచో
వారలసాక్షిరే యొకులు వాస్తవమెంచరు సొమరుల్నరుల్.

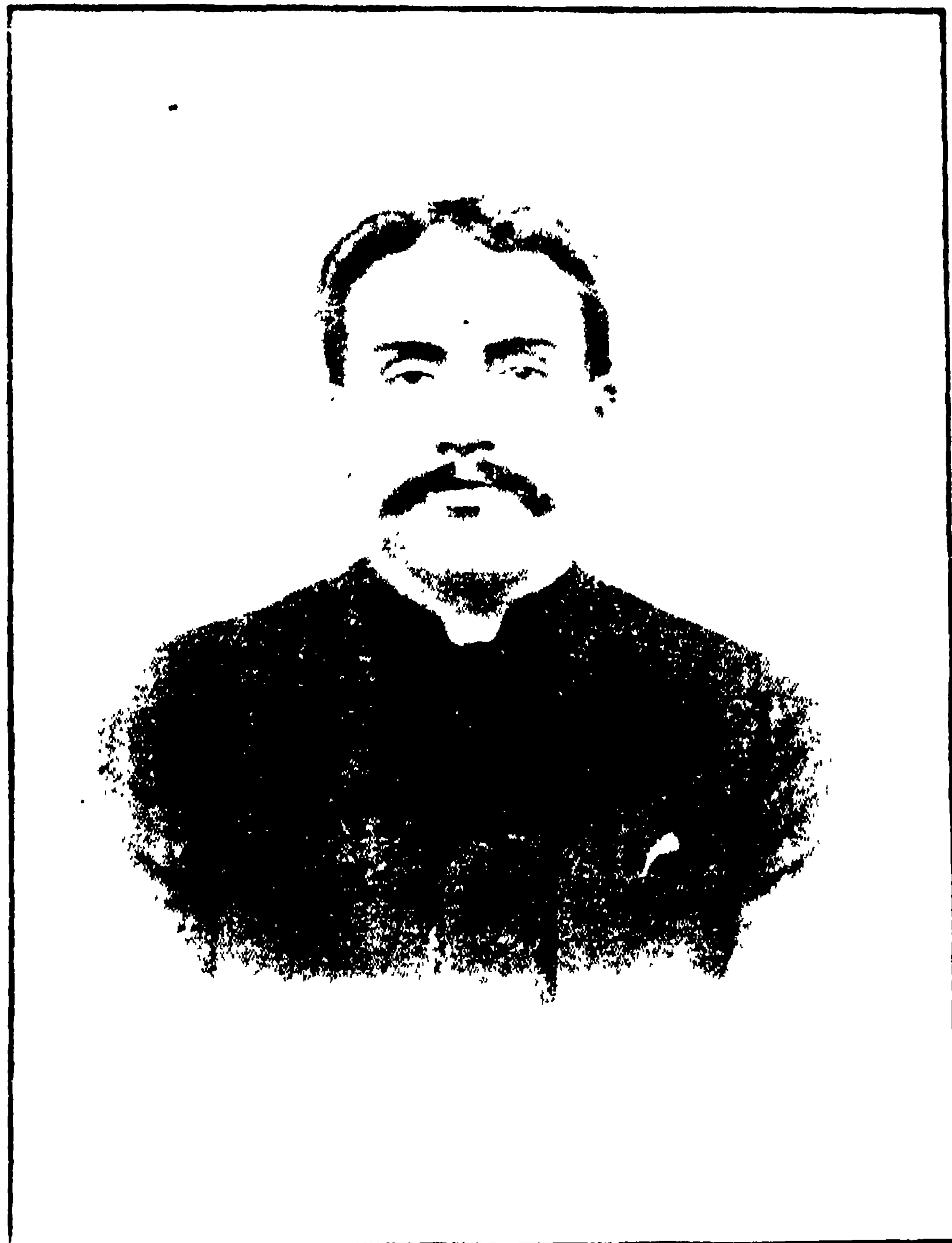
ఉ. లోకహితంబు వాగనిమలోకసుఖంబనుభ్రాంతి మగ్నులై
లోకులకన్నహీనములు లోనగువాని నొసంగువారలకా
లోకహితైషులంచును జనుల్గనియామనుచు నెట్టిదాహహో
నైకొనరాదరంబు మెయిజ్ఞానుల భక్తులకాంత చిత్తులన్.

ఉ. నిత్యమనిత్యముంచెలియనేరనివారికిఁ గల్గదెన్నఁడు
నృత్యము నిత్యముం దెలియఁజాలు వివేకముగాన ధాత్రిపై
వ్యత్యయమున్ముముక్షువమునందుంబనయంబు గుణంబుదోషము
నృత్యమసత్యము స్థితమునర్థమునై యవివేక సంగతిన్.

ఉ. జ్ఞానుల భక్తినిష్ఠులఁ బ్రశాంతుల సాదరముప్పతిల్లన
న్మానము సేయబూనిన సనాతనధర్మము భక్తినిష్ఠయున్
జ్ఞానవిభూతి నొందుచుజగంబునకెల్లను మార్గదర్శకం
బైమతిఁగాంచనోపునని యార్యమతం బనివార్యమైతగన్.

శా. అధర్యంబులకెందుచేకొదుమ యేరాధ్యావ్రతాలంబునన్
శదిదేశప్రచారణస్వమతము ల్వీక్షించి తద్ధర్మము
న్యాదర్శనైకోన గోరుట క్షమనగా ప్రాపించుడై కాంక్షై
వేదిష్కల్పరిరించువాని తెరగుల్వేదంబు బోధింపదన్.

Printed by BHIVA HARI at the "Tatva-Vivechaka Press" No. 1, 2, and 3, Khetwadi Back Road & publihsed by the Proprietor K. Nageswara Rao, 109, Frere Road, Fort, Bombay.

అజ్జాడాదిభట్ల నారాయణదాసుగారు.

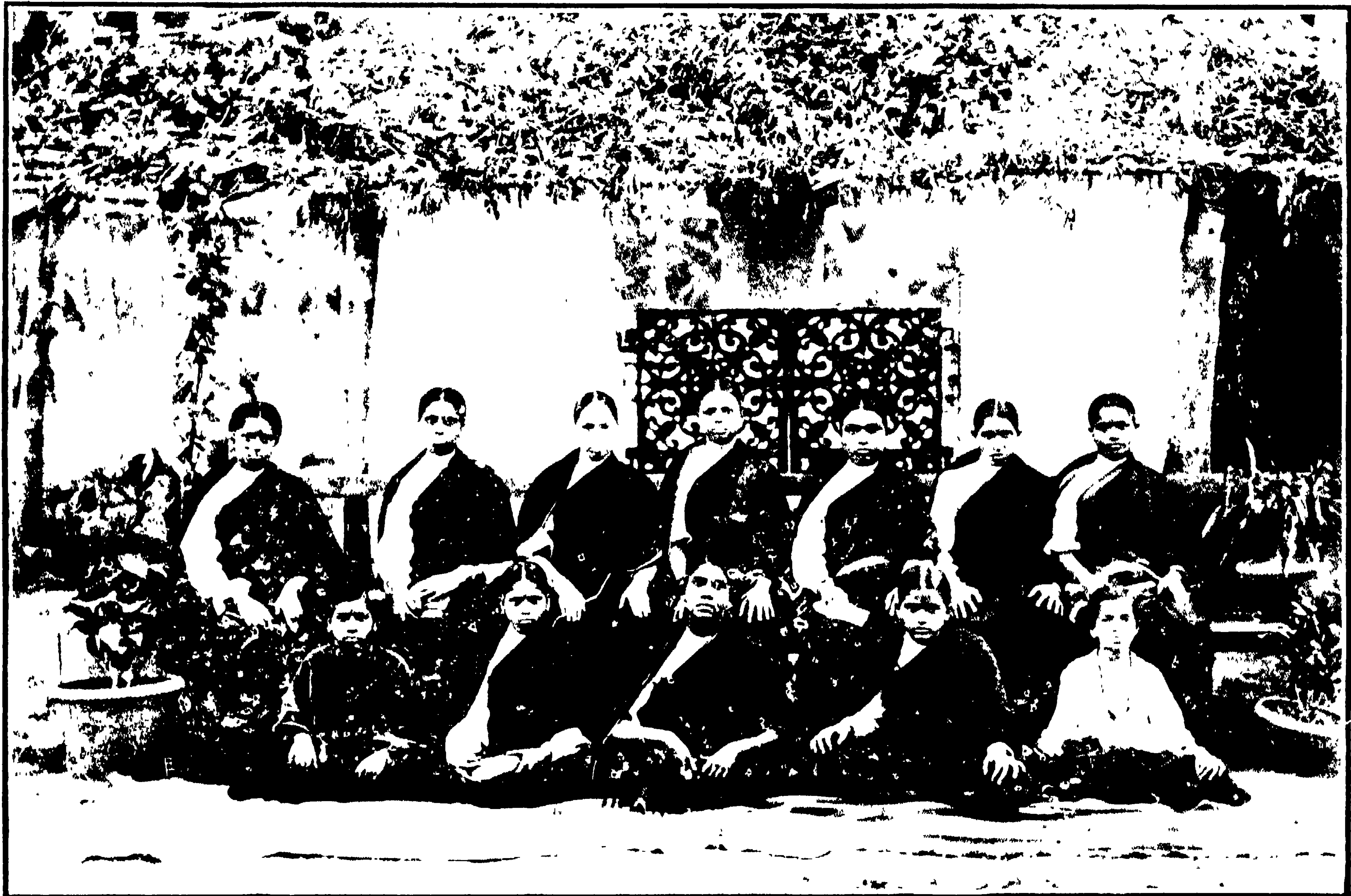
త్రిపురనేని రామస్వామి చౌధరిగారు.

గుమ్ములూరి లక్ష్మీనరసింహశర్మగారు.

బాలకవి భోగరాజు నారాయణమూర్తిగారు.

వితంతు శరణాలయము, రాజమహేంద్రవరము.

బాలకవి సత్యనారాయణగారు

శ్రీమతి వెంకటరమణమ్మగారు.

విజ్ఞాన చంద్రికా గ్రంథమాల.

కొన్నిగ్రంథములు.

హిందు మహాయుగము.

ఇది హిందూదేశ కథాసంగ్రహములోని మొదటి భాగము. మన పూర్వుల రాజ్యవిస్తారము. అప్రతిమ శౌర్యంబును, అకలంక స్వదేశభక్తియు దెలిసికొనగోరువారీ గ్రంథమును తప్పక చదువవలయును. అత్యంతన పురాతన కాలమునుండి మహమ్మదీయుల దండయాత్ర వరకుగల చరిత్రమంతయు సవిస్తరముగా వర్ణింపబడినది. గ్రంథకర్త కే. వి. లక్ష్మణరావు ఎం,ఏ. గారు. మాచందాదారులకు 0-11—0. ఇతరులకు రు. 1-0-0.

రాణీ సంయుక్త.

జగద్విఖ్యాతమై, నాలుగు నాటక రచనలకు మార్గదర్శకమై, శైలియందును, కథా చమత్కారము నందును, నిరుపమానమై, పండితులచేతను, పామరులచేతను, పొగడ్తగన్న ఈఅద్భుతనవలనుగురించి ఎంతవ్రాసినను తనివిదీరదు. దీనిని జదివి ఇందలి సారస్యమును పాఠకులేగ్రహింతురుగాక! చందాదారులకు 0.9-0. ఇతరులకు0.12-0 గ్రంథకర్త. వేలాల సుబ్బారావుగారు.

విమలాదేవి.

ఇది క్రొత్త విచిత్రమైన నవల, రంగు పటములు కలిగియున్నది. రాజ సింహుని యొక్కయు, అతని భార్యయగు విమలాదేవి యొక్కయు, శౌర్యము, ధైర్యము, మతాభిమానము మొదలైన విందు జక్కగా ప్రదర్శింపబడినవి. ఇందిరా దుర్గాదాసుల రాజభక్తి, దేశభక్తి, ధర్మాసక్తి, గోలకొండలోని యక్కన్న మాదన్నగార్ల వైభవము, వైకుంఠ యోగిచేసిన యద్భుత కృత్యములుమిగుల రమణీయముగా వర్ణింపబడినవి. కథా సందర్భము అత్యద్భుతము. వర్ణనలు అశ్రుతపూర్వములు. మా చందాదారులకు 0-13-0 ఇతరుల కురు. 1-2-0 గ్రంథకర్త బాలకవి, భోగరాజు నారాయణ మూర్తిగారు.

మహమ్మదీయ మహాయుగము.

కొందరు తలచినట్లు హిందూదేశము మహమ్మదీయులకు సులభముగా వశము కాలేదనియు, హిందువులు అభిమన్యుని వలెనే యపరిమితపరాక్రమమును జూపిమోసమునకును రాజద్రోహమునకును లోనై యోడిపోయిరనియు నీగ్రంథమునందు సప్రమాణముగా జూపబడినది. ఇందు శ్రీకృష్ణరాయ, పృథ్వీరాజు, రాణాప్రతాప్ అక్బరు, మానసింగ్, నానక్, మొదలయిన మహాత్ముల దివ్యమైన పటములుకలవు. గ్రంథకర్త కే. వి. లక్ష్మణరావు ఎం. ఏ. గారు. మాచందాదారులకు. రూ. 1-8-0 (ఇతరులకు 1-12-0.)

రసాయన శాస్త్రము.

మనపూర్వులు బంగారము చేయవలయునన్న కోరికచే ఈశాస్త్రమును, అభ్యసించిరి. ఇప్పుడు ఇంగ్లీషువారు ఈ శాస్త్రమును, అభ్యసించి కోట్లకొలది ధనముసంపాదించుచున్నారు. ఇట్టి ఘనమైన విద్య మనవాంధ్రకు తెలియుటకై చక్కని వచన శైలిని వ్రాయబడినది. ఈగ్రంథమునందు హిందూ రసాయన శాస్త్రము యొక్క చరిత్రకూడ రసవంతముగ వ్రాయబడినది. 320 పుటలు. 75 పటములు. గ్రంథకర్త వేమూరి విశ్వనాథశర్మ బి ఏ.గారు చందాదారులకు 0-13-0ఇతరులకు. రు.1-4-0

మేనేజరు-విజ్ఞాన చంద్రిక,

చింతాద్రిపేట-మద్రాసు.